BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO FIORENSE
42
2 L
9

Digitized by Google

MEDULLA THEOLOGICA

EX SACRIS SCRIPTURIS,

Conciliorum, Pontificumque Decretis, & SS. Patrum, ac Doctorum placitis expreſſa,

In qua quidquid tum ad Fidei Myſteria ſane, ac recte intelligenda, & ab erroribus quibuſvis ſecernenda, tum ad Sacramenta debite conficienda, & miniſtranda, tum ad actiones humanas juxta Divinæ Legis normam dirigendas ſpectare poteſt, facili, ac compendiaria methodo explicatur.

AUCTORE

LUDOVICO ABELLY

Epiſcopo Ruthenenſi.

Cum opportunis Indicibus, necnon Methodica Catecheſi ex ipſius Medullæ Theologicæ effatis concinnata.

PARS SECUNDA

Complectens ea, quæ ad Sacramenta, & mores pertinent.

PATAVII, Typis Seminarii, MDCCXXXV.
Apud Joannem Manfrè.
Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.

Digitized by Google

PRÆFATIO

In poſteriorem Medullæ Theologicæ partem.

POſt explicatas in prioris hujus Operis parte veritates illas, quæ myſteriorum Fidei notitiam præſertim ſpectant, reliqua Theologicæ doctrinæ capita, quæ magis ad praxim accedunt, hac poſteriori exhibentur, atque in primis ea, quæ ad Sacramentorum rationem, ac diſciplinam pertinent. Quæ cum ſint media quædam ad Chriſti Domini Gratiam in nos uberrime derivandam divinitus inſtituta, convenienter, poſt ipſius Gratiæ doctrinam ultimo prioris Partis tractatu traditam ſubjungitur Theologiæ Sacramentalis explicatio, in qua de ipſis Sacramentis tum generatim, tum ſpeciatim diſſeritur, ut noverint illi, quibus myſteriorum tantorum diſpenſatio credita eſt, quomodo ſe in ſacra illa œconomia gerere debeant, &. qua ratione Populus Fidelis digne iiſdem participare, plenioreſque, ac uberiores illorum fructus in ſe percipere poſſit.

Quoniam vero terra ſuper ſe venientem bibens imbrem, proferens autem ſpinas, ac tribulos maledicto proxima eſt, ut teſtatur Apoſtolus, qui propterea monet, ne in vacuum Gratiam Dei recipiamus, hortaturque, ut exhibeamus nos, ſicut Dei miniſtros, in omni opere bono fructificantes; idcirco in ſecundo poſterioris hujus Partis tractatu agitur de ipſius actibus humanis, quibus unuſquiſque Deo, vel morti fructificare poteſt, (ut loquitur idem Apoſtolus) inveſtigaturque, ex quibus fontibus bonitas eorum, vel malitia profluat, ac præſertim prima, & præcipua illorum actuum regula, lex ſcilicet Divina Decalogi præceptis contenta, paulo attentius conſideratur, cui ſubjungitur notitia Eccleſiaſticarum legum, ac Cenſurarum, ac demum pro totius Operis velut coronide apponitur brevis quædam Appendix eorum, quæ ad ſtatum Clericalem, & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ diſciplinam ſpectant, quæ in aliis tractatibus explicari commode non potuerunt.

Cum autem univerſa hæc Theologia Moralis, & practica duobus præſertim fundamentis innitatur, ratione ſcilicet, ac

auctoritate, rationem quidem optimam ducem Auctor hujus Operis arbitratus eſt, ſed in tanta rerum caligine, quæ nos undique circundat, ſolam haud ſatis tutam, ideoque auctoritatem tanquam certiorem, & Fidei amicam illi adjunxit, imo plerunque ſolam ſequutus eſt; ac in primis Divinam ſacræ Scripturæ facem, ubicunque Deus illam allucere voluit, tanquam certum, & infallibile medium ad dignoſcendum verum a falſo, & pravum a recto, in iis, quæ ad Sacramenta, & mores pertinent, adhibuit; juxta Propheticum dictum, *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis:* exinde Conciliorum, Summorumque Pontificum decreta, nec non Sanctorum Patrum effata, tum in propriis fontibus, tum in ipſo Jure Canonico ſolerter inquiſivit: denique Doctorum maxime probatorum reſponſa conſuluit, ac præ cæteris ipſum Sanctum Theologiæ totius Apicem obſervavit, ejuſque doctrinæ ſemper adhæſit.

Et in iis quidem, quæ nullam, aut perexiguam difficultatem recipiunt, unius tantum, aut alterius probati Doctoris calculum adjecit, in gravioribus vero difficultatibus, maximorum, & nominatiſſimorum Theologorum ſenſa evolvit, eorumque auctoritate ſtabilivit ea, quæ probabiliſſima, & quoad praxim tutiſſima ipſi viſa ſunt: hæcque omnia, quanta potuit, brevitate, facilitate, ac perſpicuitate præſtitit, aut certe præſtare voluit.

Cæterum ſi quid in hac Theologiæ Moralis, & practicæ Synopſi Lectori minus arrideat, hoc ab illo ſuppliciter poſtulatur, ut apud ſe perpendat, difficillimum eſſe, immo vix poſſibile uniuſcujuſque mentem aſſequi, aut votis obſecundare, in tanta rerum adeo implexarum, & arduarum varietate, ac multitudine, quæ in hoc Opuſculo tractari debuerunt, ejuſque anguſtis limitibus arctari: præterea conſideret, Auctorem nihil ex proprio ingenio, cui maxime diffidere debuit, ſed omnia, & ſingula vel ex Scripturis ſanctis, vel ex ipſo Jure Canonico, vel ex probatiſſimis Auctoribus protuliſſe, eaque inſuper non niſi doctiſſimorum virorum judicio examinata, & probata in lucem edidiſſe, ac demum ſanctæ Catholicæ, Apoſtolicæ, ac Romanæ Eccleſiæ arbitrio, & cenſuræ, quanta poteſt animi demiſſione, ſubmittere.

IN-

INDEX
TRACTATUUM, CAPITUM,
& Sectionum hujus poſterioris Partis.

TRACTATUS I.

De Sacramentis.

CAPUT I.

De Sacramentis in genere.

Sect. I. *Quid ſit Sacramentum.* fol. 2.
II. *Utrum Sacramenta novæ legis conſtent rebus, & verbis, tanquam materia, & forma.* 3
III. *Utrum ad conficienda Sacramenta determinatæ res, ac determinata verba requirantur.* 5
IV. *Utrum, & qua ratione Sacramenta novæ legis Gratiam conferant.* 7
V. *Quam Gratiam Sacramenta novæ legis conferant.* 10
VI. *Utrum per Sacramenta imprimatur character.* 12
VII. *Quis ſit numerus, & quæ neceſſitas Sacramentorum novæ legis.* 14
VIII. *Quis ſit miniſter Sacramentorum novæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.* 15

CAPUT II.

De Sacramento Baptiſmi.

Sect. I. *Quid ſit Baptiſmus, & quæ ejus neceſſitas.* 20
II. *Quæ ſit materia Baptiſmi.* 22
III. *Quæ ſit forma Baptiſmi.* 24
IV. *Quis poſſit Baptiſmum conferre.* 25

V. *Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.* 27
VI. *Quinam ſint effectus Baptiſmi.* 30
VII. *Quænam ſint cæremoniæ in collatione Baptiſmi ſervandæ.* 32

CAPUT III.

De Sacramento Confirmationis.

Sect. I. *UTrum Confirmatio ſit Sacramentum.* 35
II. *Quænam ſit materia, & forma Sacramenti Confirmationis.* 36
III. *Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.* 38
IV. *Quænam diſpoſitiones neceſſariæ ſint ad Sacramentum Confirmationis valide, & fructuoſe recipiendum, & quæ ſit illius recipiendi obligatio.* 40
V. *Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poſſit, & quo ritu miniſtrare debeat.* 41

CAPUT IV.

De Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

Sect. I. *QUo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur.* 43
II. *In quo proprie conſiſtat Euchariſtiæ Sacramentum.* 44
III. *Quænam ſit materia Euchariſtiæ conficiendæ.* 45
IV. *Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & quis verus, & proprius verborum illius ſenſus.* 48
V. *Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.* 52
§. I. *De vera, & reali præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ.* ibid.
§. II. *De tranſubſtantiatione, ſeu converſione totius ſubſtantiæ panis, & vini in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti Domini.* 56
§. III. *Explicantur quædam difficultates circa tranſubſtantiationem panis, & vini in Chriſti Domini corpus, & ſanguinem.* 58

VI.

VI. *Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ.* 61
VII. *De diſpoſitionibus ad hujus Sacramenti dignam perceptionem neceſſariis.* 65
§. I. *Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ.* ib.
§. II. *Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis.* 67
§. III. *An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, ut quis pœnitentiam, ſeu ſatisfactionem ſibi a Sacerdote injunctam ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat.* 69
§. IV. *An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem requiratur excellens aliquis puritatis, ac ſanctitatis gradus.* 71
VIII. *Quæ ſit hujus Sacramenti percipiendi neceſſitas.* 73
IX. *Solvuntur quædam dubia circa doctrinam præcedenti Sectione traditam.* 76
X. *Quis ſit legitimus hujus Sacramenti miniſter.* 78
XI. *De Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio.* 79
§. I. *Utrum in Miſſa verum, & proprie dictum Sacrificium offeratur.* ibid.
§. II. *Quænam partes Miſſæ ad ratione Sacrificii pertineant.* 82
§. III. *Quinam ſint hujus Sacrificii effectus.* 84
§. IV. *Quibus perſonis proſit Miſſæ Sacrificium, ſeu pro quibus licite, & valide offerri poſſit.* 87
§. V. *Quænam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis, ut Miſſæ fructus in alios derivetur.* 89
§. VI. *An Miſſæ Sacrificium pro pluribus oblatum tantum ſingulis proſit, quantum, ſi pro uno ſolum offerretur.* 92
§. VII. *Applicationis a Sacerdote celebrante faciendæ facilis, & optima praxis proponitur.* 94
§. VIII. *Explicantur reliqua, quæ ad debitam hujus Sacrificii celebrationem requiruntur.* 96

CAPUT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Sect. I. *Quid nomine Pœnitentiæ intelligatur.* 103
II. *Pœnitentiam eſſe verum, & proprie dictum novæ legis Sacramentum, contra Hæreticos demonſtratur.* 104
III. *Quæ ſit materia Sacramenti Pœnitentiæ.* 106

IV. *Quæ ſit forma Sacramenti Pœnitentiæ.* 108
V. *Quinam ſint effectus hujus Sacramenti.* 111
VI. *Utrum per Pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviſcant.* 114
VII. *Quid ſit contritio in genere.* 116
VIII. *Quid ſit contritio perfecta, & quo pacto ab attritione diſtinguatur.* 118
IX. *Utrum contritio perfecta neceſſaria ſit ad Sacramentum Pœnitentiæ digne, & fructuoſe recipiendum, an vero attritio ad id ſufficiat.* 121
X. *Qualis debeat eſſe attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ debite ſuſcipiendum neceſſaria eſt.* 124
XI. *Utrum Confeſſio Sacramentalis ad peccatorum remiſſionem conſequendam ex Chriſti Domini inſtitutione ſit neceſſaria.* 129
XII. *Quæ Perſonæ, & quo tempore obligentur ad Confeſſionem Sacramentalem faciendam.* 131
XIII. *Quænam ſint conditiones ad Confeſſionem debite faciendam requiſitæ.* 134
XIV. *Quæ ſit integritas Confeſſionis ad validitatem, & fructum ejus requiſita.* 135
XV. *An integritas Confeſſionis ita neceſſaria ſit, ut in nullo caſu licitum ſit peccatum aliquod mortale in Confeſſione reticere.* 138
XVI. *Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnit. miniſter.* 141
XVII. *De caſuum reſervatione.* 143
XVIII. *Quis poſſit a caſibus reſervatis abſolvere.* 145
XIX. *Quænam conditiones requirantur in Confeſſario, ut debite miniſterio ſuo fungatur.* 147
XX. *Quæ ſit prudentia in Confeſſario requiſita.* 148
XXI. *Quæ ſit obligatio ſigilli, ſeu ſecreti in Confeſſione ſervandi.* 151
XXII. *In quibus caſibus Confeſſio nulla ſit, & ideo iteranda.* 154
XXIII. *Quid ſit ſatisfactio Sacramentalis.* 156
XXIV. *Quibus operibus Deo ſatisfieri poſſit.* 158
XXV. *Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in imponenda ſatisfactione.* 159

XXVI.

Digitized by Google

XXVI. *Quæ ſit obligatio pœnitentis circa pœnitentiam acceptandam, & adimplendam.* 162

APPENDIX.

De Indulgentiis, & Purgatorio.

§. I. *QUid ſit, & quotuplex Indulgentia.* 164
§. II. *Quis poſſit concedere Indulgentias, & quænam cauſæ ad id requirantur.* 167
§. III. *Quænam conditiones requirantur in eo, qui Indulgentiarum fructum percipere intendit.* 169
§. IV. *Quid de Purgatorio ſentiendum ſit.* 172

CAPUT VI.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

Sect. I. *UTrum Extrema Unctio ſit Sacramentum, & quis ſit ejus miniſter.* 175
II. *Quæ ſit materia, & forma hujus Sacramenti.* 177
III. *Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.* 180
IV. *Quis ſuſcipere poſſit, aut debeat Sacramentum Extremæ Unctionis, & quæ in eo diſpoſitiones requirantur.* 181

CAPUT VII.

De Sacramento Ordinis.

Sect. I. *UTrum Ordo ſit Sacramentum.* 183
II. *Quæ ſit materia, & forma Sacramenti Ordinis.* 187
III. *Quis Sacramentum Ordinis conferre, quis item illud ſuſcipere poſſit.* 190
IV. *Quænam qualitates, ſeu diſpoſitiones requirantur in illis, qui ad Ordines ſunt promovendi.* 193
V. *Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.* 196

CA-

CAPUT VIII.

De Sacramento Matrimonii.

Sect. I. *Utrum Matrimonium ſit Sacramentum.* 199
II. *Quænam requirantur ad hoc, ut Matrimonium valide contrahatur.* 202
III. *Quænam requirantur, ut Matrimonium non modo valide, ſed etiam licite contrahatur.* 204
IV. *Quinam ſint Matrimonii effectus.* 206
V. *Quænam ſint Matrimonii impedimenta.* 208
VI. *De Sponſalibus.* 214

TRACTATUS II.

De actibus humanis juxta Divinæ legis normam dirigendis.

CAPUT I.

De actibus humanis in genere.

Sect. I. *Quis ſit actus humanus proprie dictus.* 216
II. *Quis actus vere, & proprie ſit liber.* 219
III. *Undenam actus humanus bonitatem ſuam, vel malitiam deſumat.* 221
IV. *An detur aliquis actus indifferens, ſeu qui nec bonus, nec malus ſit.* 225
V. *Utrum ad hoc, ut quis bene operetur, teneatur ſequi conſcientiæ dictamen.* 227
§. I. *Quid ſit conſcientia, & quotuplex.* ib.
§. II. *Quæ ſit obligatio conſcientiæ rectæ.* 228
§. III. *Quæ ſit obligatio conſcientiæ errantis.* 229
§. IV. *Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit.* 230
§. V. *Quid ſit conſcientia dubia, & in dubiis quid agendum.* 231
* VI. *De opinione probabili.* 234
* §. I. *Quid opinionis probabilis nomine intelligendum ſit.* ib.
* §. II. *An licitum ſit operari ex quacunque opinione probabili.* 236
* §. III. *Utrum ex duabus opinionibus probabilibus licitum ſit ſequi minus tutam, & minus probabilem.* 238

CA-

CAPUT II.

De Peccatis.

Sect. I. QUid ſit peccatum. 241
II. Utrum dentur quædam peccata mortalia, & quædam venialia. 242
III. Qua ratione peccata mortalia, & venialia inter ſe dignoſci poſſint. 244
IV. Undenam ſpecifica, vel numerica peccatorum diſtinctio petenda ſit. 248
V. De peccatis commiſſionis, & omiſſionis, eorumque variis gradibus. 249
VI. Quænam ſint cauſæ peccatorum. 251
VII. Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet. 254
VIII. Quinam ſint effectus peccati. 256
Digreſſio. De loco Inferni, & damnatorum ſuppliciis. 258

CAPUT III.

De Legibus.

Sect. I. QUid nomine legis intelligatur, & quotuplex ſit lex. 260
II. Quid ſit lex humana, & circa quam materiam verſari poſſit. 263
III. Utrum lex humana in conſcientia obliget. 265
IV. Undenam dignoſci poſſit, utrum lex humana ſub mortali culpa obliget. 268
V. In quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas. 271.
§. I. De Romano Pontifice. 273
§. II. De Conciliis. 274
§. III. De Epiſcopis, aliiſque Eccleſiæ Prælatis. 276
VI. Quibus modis ceſſare poſſit obligatio ſervandæ legis humanæ. 277
VII. An, & qua ratione conſuetudo vim legis obtineat. 280
VIII. De lege Divina poſitiva. 282

CA-

CAPUT IV.

De Legis Divinæ, ſeu Decalogi præceptis.

Sect. I. *Explicatur primum Decalogi præceptum.* 285
§. I. *Quid circa Fidem hoc primo Decalogi præcepto præcipiatur, aut prohibeatur.* 286
§. II. *De virtute Spei, & peccatis illi oppoſitis.* 288
* III. *De Oratione.* 290
* Digreſſiuncula *brevem Dominicæ Orationis explicationem continens juxta mentem Sanctorum Patrum.* 294
§. IV. *De virtute Charitatis, peccatiſque illi oppoſitis.* 297
§. V. *De virtute Religionis, peccatiſque illi oppoſitis.* 301
§. VI. *Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.* 309
II. *Explicatur ſecundum Decalogi præceptum.* 310
§. I. *De Juramento.* ibid.
§. II. *De Blaſphemia.* 312
§. III. *De Voto.* 313
§. IV. *Quanta ſit voti obligatio, & quibus modis ceſſare poſſit.* 316
§. V. *Quot modis peccetur in ſecundum Decalogi præceptum.* 321
III. *Explicatur tertium Decalogi præceptum.* ibid.
§. I. *Quænam requirantur ad feſtorum dierum ſanctificationem.* 322
§. II. *Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum.* 320.
IV. *Explicatur quartum Decalogi præceptum.* 327
§. I. *Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ.* ib.
§. II. *Quis ordo in charitate ſervandus ſit.* 329
§. III. *De actibus charitatis erga proximum, ac præſertim de eleemoſyna corporali.* 331
§. IV. *De eleemoſyna ſpirituali, & correctione fraterna.* 333.
§. V. *Quænam peccata charitati proximi adverſentur.* 337
§. VI. *Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes, & parentum erga filios.* 340

§. VII.

Digitized by Google

§. VII. *Quot modis peccetur in quartum Decalogi præceptum.* 343
V. *Explicatur quintum Decalogi præceptum.* 344
§. I. *Quomodo quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.* ibid.
§. II. *De homicidio, & mutilatione ſui ipſius.* 345
§. III. *De homicidio, & mutilatione alterius.* 347
§. IV. *Quot modis peccetur in quintum Decalogi præceptum.* 350
§. V. *De reſtitutione ob alterius occiſionem, vel mutilationem facienda.* 351
VI. *Explicatur ſextum Decalogi præceptum.* 352
§. I. *Quid ſexto præcepto prohibeatur.* 353
§. II. *Quot modis peccetur in ſextum Decalagi præceptum.* 350.
§. III. *Quænam reſtitutiones ob hujus præcepti tranſgreſſionem facienda ſint.* 357
VII. *Explicatur ſeptimum Decalogi præceptum.* 359
§. I. *Quid juris, quid juſtitiæ nomine intelligendum ſit.* ib.
§. II. *Quid ſit jus ad rem, & jus in re.* 360
§. III. *Quid ſit dominium, & quibus perſonis competat.* 361
§. IV. *Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.* 362
§. V. *De præſcriptione.* 363
§. VI. *De contractibus in genere.* 365
§. VII. *De promiſſionibus, donationibus, & teſtamentis.* 366.
§. VIII. *De emptione, & venditione.* 368
§. IX. *De mutuo, commodato, depoſito, & locato.* 370
§. X. *Quid hoc ſeptimo Decalogi præcepto prohibeatur.* 372
§. XI. *Quot modis peccetur contra hoc ſeptimum Decalogi præceptum.* 374
§. XII. *Quibus modis uſura peccatum committatur.* 376
§. XIII. *Solvuntur quædam dubia circa uſuræ materiam frequentius occurrentia.* 379
§. XIV. *De reſtitutione ob violationem hujus ſeptimi præcepti facienda.* 382
Quæſtiuncula I. *Quiſnam reſtituere teneatur.* 383
Quæſt. II. *Cui ſit reſtituendum.* 384

Quæſt.

Quæſt. III. *Quid, quando, & quo ordine ſit reſtituendum.* 385.
Quæſt. IV. *Quanam cauſa a reſtitutione excuſent.* 386
VIII. *Explicatur octavum Decalogi præceptum.* 387
§. I. *De mendacio.* ibid.
§. II. *De iis, quæ ad proceſſum judicialem ſpectant, ac primo de Judice.* 389
§. III. *De Accuſatore.* 391
§. IV. *De Teſtibus.* 394
§. V. *De Reo.* 395
§. VI. *De Advocato, & Procuratore.* 397
§. VII. *De injuriis honoris, & famæ per detractionem, & contumeliam.* ibid.
§. VIII. *Solvuntur dubia quædam circa peccatum detractionis.* 398
§. IX. *De judicio temerario.* 401
§. X. *Quot modis peccetur in octavum hoc Decalogi præceptum.* 404
§. XI. *De reſtitutione ob hujus octavi præcepti violationem facienda.* 405
IX. *Explicatur nonum, & decimum Decalogi præceptum.* 407.

CAPUT V.

De Præceptis Eccleſiæ.

SECTIO UNICA.

Explicatur tertium præceptum, quod eſt de Jejunio.

§. I. *Quid ad debitam Jejunii obſervationem requiratur.* 409
§. II. *Quæ ſit obligatio jejunii.* 411
§. III. *Quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præceptum.* 414.

CA-

Digitized by Google

CAPUT VI.

De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitate.

Sect. I. *De Cenſuris in communi.* 415
§. I. *In quibus perſonis reſideat ferendarum Cenſurarum poteſtas.* ibid.
§. II. *In quaſnam perſonas Cenſura ferri poſſint.* 416
§. III. *Ob quam cauſam Cenſura infligantur.* 417
§. IV. *Qua forma in ferendis Cenſuris obſervanda ſit.* 418.
§. V. *Quanam cauſa ab incurrendis Cenſuris excuſent.* 419.
§. VI. *Quis abſolvere poſſit a Cenſuris, & qua requirantur diſpoſitiones in eo, qui abſolvitur.* 420
§. VII. *Quotuplex ſit Cenſura Eccleſiaſtica.* 421
Sect. II. *De Cenſuris in particulari.* 422
§. I. *De Excommunicatione.* ibid.
§. II. *De Suſpenſione.* 427
§. III. *De Interdicto.* 430
Sect. III. *De irregularitate.* 432
§. I. *De irregularitate, qua oritur ex defectu.* ibid.
§. II. *De irregularitate, qua oritur ex delicto.* 434
§. III. *Qua ratione tollatur irregularitas.* 435

APPENDIX.

De ſtatu Clericali, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ Hierarchia.

Art. I. *De primo ad ſtatum Clericalem ingreſſu.* 437
II. *De habitu, & tonſura Clericali.* 438
III. *De Beneficiis Eccleſiaſticis.* 440
Quæſtiuncula I. *Quot modis Beneficia Eccleſiaſtica licite obtineri poſſint.* 441
Quæſt. II. *Quibus modis ſimonia tum in aliis caſibus, tum præſertim in obtinendis Beneficiis committi poſſit.* 442

Quæſt. III. *Quænam ſunt pœnæ contra ſimoniacos conſtitutæ.* 446
Quæſt. IV. *Utrum licitum ſit plura ſimul Beneficia poſſidere.* 447
Quæſt. V. *Qualiter ſe Beneficiarii gerere debeant in expendendis Beneficiorum ſuorum reditibus.* 448
Quæſt. VI. *Quæ ſit obligatio Beneficiariorum ad reſidentiam.* 451
Quæſt. VII. *Quænam requirantur diſpoſitiones, ut quis cenſeatur idoneus eſſe ad Beneficium aliquod Eccleſiaſticum.* 453
IV. *De Horarum Canonicarum recitatione.* 454
Quæſt. I. *Quænam perſonæ obligentur ad recitandas Horas Canonicas.* ibid.
Quæſt. II. *Quomodo Canonicæ Horæ recitari debeant.* 466
Quæſt. III. *Quibus pœnis ſubjaceant ii, qui Horas Canonicas recitare omittunt.* 460
Quæſt. IV. *Quænam cauſæ ab Horarum Canonicarum recitatione excuſent.* 461
V. *Explicantur reliqua juxta Canonicas ſanctiones ad Clericalis vitæ diſciplinam ſpectantia.* 462

APPROBATIO DOCTORUM.

NOs in Sacra Theologiæ Facultate Pariſienſi Doctores Sorbonici fidem facimus, lectum eſſe, examinatumque a nobis Librum, cui titulus eſt: *Medulla Theologica*, &c. *Pars II. Auctore Magiſtro* LUDOVICO A BELLY, *Doctore Theologico, & Sancti Judoci Pariſiis Rectore*, nihilque repertum in eo, quod ſit Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ Fidei, ac doctrinæ, boniſque moribus contrarium.

Datum Pariſiis die trigeſima Septembris; anno Domini 1651.

M. GRANDIN.

R. DU. VAL.

ME-

MEDULLA THEOLOGICA
PARS POSTERIOR,
Complectens ea, quæ ad Sacramenta, & mores pertinent.

TRACTATUS I.
DE SACRAMENTIS.

QUod olim per Prophetam pollicitus fuerat Deus Ezech. c. 36. effuſurum ſe ſuper ſervos ſuos, & ancillas ſuas aquam mundam, qua emundarentur ab omnibus inquinamentis ſuis, hoc præſertim in Sacramentis a Chriſto Domino poſtmodum inſtitutis adimplevit. Hæc ſiquidem ſunt veluti vaſa quædam ſacra, quæ, ut declarat Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 6. Divinum illum Gratiæ ſanantis, & ſanctificantis liquorem in ſe continent, & ex ſe diffundunt: hi ſunt fontes illi Salvatoris, ex quibus haurire poſſumus in gaudio aquam vivam, quæ fiat in nobis fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Certe ſi bonorum illorum, quæ de ſurſum ſunt, quæque a Patre luminum deſcendunt, juſti ſumus æſtimatores, inter alia innumera nobis cœlitus collata, Sacramentorum illorum inſtitutionem, & in ipſis Sacramentis Divinæ charitatis exuberantiam religioſo in primis cultu ſuſcipere, & grato, quantum poſſumus, animo ſuſcipere debemus, nec non peculiari ſtudio, diligentia, & affectu perdiſcendæ huic cœleſti de Sacramentis doctrinæ incumbere eos decet, quos miniſtros ſuos, ac myſteriorum diſpenſatores Chriſtus Dominus conſtituere voluit, & a quibus diſpenſationis illius rationem ſe aliquando exacturum eſſe conteſtatus eſt.

De ipſis igitur Sacramentis primum in genere, tum poſtea in particulari, ſecundum ordinem a S. Doctore præſcriptum, nobis deinceps agendum eſt.

CAPU I.

De Sacramentis in genere.

SECTIO I.

Quid ſit Sacramentum.

1. NOmen Sacramenti duobus præſertim modis apud ſacros Scriptores acceptum reperitur. 1. pro re occulta, & latente, quo ſenſu Epheſ. 2. dicitur, *Ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis ſuæ*, & Sap. 2. *Neſcierunt Sacramenta Dei*. 2. pro ipſius rei latentis, & occultæ ſigno, ut Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, ubi Matrimonium ab Apoſtolo Sacramentum magnum appellatur, quia eſt ſignum magnum alicujus rei latentis, & occultæ, nempe conjunctionis Chriſti cum Eccleſia.

In hac autem poſteriori acceptione nomen Sacramenti communiter a SS. Patribus, & ab ipſa Eccleſia uſurpatum eſt ad exprimendas ſacras quaſdam cæremonias ad noſtram ſanctificationem divinitus inſtitutas, ut ex infra dicendis patebit.

Hoc igitur ſenſu Sacramentum in Catechiſmo Conc. Trid. par. 2. cap. 1. definitur, *Res ſenſibus ſubjecta, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis, & juſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet*.

Dicitur 1. *Res ſenſibus ſubjecta*, ſeu ut loquitur S. Doct. q. 6. a. 2. ad 4. *ſignum ſenſibile*, quia ad ſuavem Dei providentiam pertinuit, ut per res exteriores, & ſigna quædam ſenſibilia ad cognitionem, & perceptionem rerum ſpiritualium, & Divinarum veluti manu duceremur. *Si enim incorporeus eſſes* (ut ait Chryſoſt. hom. 38. in S. Matth.) *nude ipſa dona incorporea tibi tradidiſſet, ſed quia corpori conjuncta eſt anima tua, ideo rebus ſenſibilibus tibi intelligenda traduntur*.

Dicitur 2. *Ex Dei inſtitutione*. Sacramentum enim non eſt ſignum naturale, aut phyſicum, ſed ex ſola Dei voluntate, & inſtitutione, cujus ſolius eſt inſtituere ſigna illa, quæ juſtitiam, & ſanctitatem ſignificare, & conferre poſſint, ſicut illius ſolius eſt ſanctitatem ipſam, & juſtitiam efficere, ut docet S. Th. Quod tamen non obſtat, quin (ut idem S. Doctor aſſerit part. 3. quæſt. 64. art. 2. & quæſt. 72. art. 1.) Chriſtus Dominus, etiam in quantum homo, fuerit cauſa miniſterialis principalis ipſorum Sacramentorum, ad eorumque interiores effectus non ſolum meritorie, ſed etiam efficienter in ratione cauſæ inſtrumentalis operetur.

Dicitur denique, *Sanctitatis, & juſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habere*, quibus verbis indicatur, Sacramentum eſſe ſignum

gnum quoddam practicum, cujus uſu, ſeu applicatione Fideles interius ex opere operato ſanctificentur, & exterius veluti ſymbolo, ſeu nota quadam ab aliis Gentibus diſcernantur. Quæ omnia ex dicendis plenius, & facilius poterunt intelligi.

2. Eſt autem obſervandum, hac ultima definitionis particula Sacramenta legis Gratiæ præſertim diſtingui a Sacramentis legis naturæ, & Moſaycæ. Quamvis enim eſſent ſigna quædam ſenſibilia ad ſanctitatem, & juſtitiam ſignificandam divinitus inſtituta (unde Apoſt. dicit Rom. 4. Circumciſionem fuiſſe *Signaculum juſtitiæ Fidei*) non tamen illius efficiendæ, & ex opere operato conferendæ vim habebant, ut docet S. Th. q. *62.* a. *6.* unde idem Apoſtolus Gal. 4. illa vocat *infirma, & egena elementa*, & S. Auguſt. l. 19. cont. Fauſt. c. 18. *Vetera* (inquit) *Sacramenta promittebant Gratiam, noſtra vero eam exhibent.*

* Porro, ut recte obſervat Layman lib. 5. tr. 1. c. 2. Mæratius tract. de Sacram. diſp. 1. ſect. 1. & alii, ad rationem quoque Sacramenti proprie dicti requiritur, ut perpetuam, ſeu ſtabilem inſtitutionem, ac uſum habeat pro ſtatu durantis Eccleſiæ. Ea de cauſa linguæ igneæ, quæ in die Pentecoſtes apparuerunt, item inſufflatio Chriſti in Apoſtolos Jo. 20. licet ſigna fuerint Gratiæ inviſibilis ad hominis ſanctificationem, tamen proprie Sacramenta cenſeri non debent.

SECTIO II.

Utrum Sacramenta novæ legis conſtent rebus, & verbis tanquam materia, & forma.

1. AD juvandam humanę mentis imbecillitatem in percipiendis iis, quæ ad Sacramentorum rationem ſpectant, Eccleſia divinitus inſpirata certos loquendi modos adinvenit, & ex rerum naturalium ſimilitudine deduxit, per quos ideam quandam, licet aliquatenus imperfectam, veram tamen, & certam myſteriorum illorum ſupernaturalium conciperemus. Sicut igitur cernimus, ſubſtantias omnes corporeas conſtare duobus principiis componentibus, materia ſcilicet & forma, ſic ad percipiendam naturam Sacramentorum, duas veluti partes in unoquoque illorum diſtinguendas eſſe docuit, unam quæ materiæ, alteram, quæ formæ rationem obtineret. Ita expreſſe declaratur in Conc. Flor. in Decreto Eugenii Papæ, ubi poſt enumerationem ſeptem Sacramentorum novæ legis, hæc verba ſubjunguntur, *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri.*

Eſt autem obſervandum, nomine rerum, quæ dicuntur eſſe inſtar materiæ intelligi id omne, quod in Sacramentis indeterminatam habet ſignificationem; nomine vero verborum id, per quod illud deter-

minatur. Ex. gr. in Baptiſmo aqua naturalis ſe habet inſtar materiæ, quia (ut docet S. Th. q. *60.* art. *6.*) *Significare poteſt & ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem. Sed cum dicitur, Ego te baptizo, manifeſtatur, quod aqua utimur in Baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem.*

2. Quæres, an materia formæ conjungi debeat, & ſimul tempore cum illa exiſtere, ut Sacramentum valide conficiatur. Reſpondetur, id ex cujuſque Sacramenti natura eſſe dignoſcendum. Nam in confectione Sacramenti Euchariſtiæ requiritur, ut eo ipſo tempore, quo verba formæ proferuntur, materia præſens ſit. Hanc enim ut præſentem ſignificat pronomen demonſtrativum *Hoc*, *vel hic*, quod in forma ponitur. In Sacramento autem Pœnitentiæ, cum forma non ſignificet applicationem materiæ, ſed proferatur per modum judicii, nec in judicio requiratur, ut ſententia Judicis cum Rei accuſatione tempore conjuncta ſit; hinc fit, ut in hoc Sacramento non requiratur, ut abſolutionis forma cum confeſſione, & aliis actibus pœnitentis, qui materię locum tenent, tempore conjungatur. In aliis vero Sacramentis, quæ in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, & quorum forma applicationem ipſius materiæ ſignificat, quamvis aliqui Doctores arbitrentur, ad illorum validitatem ſatis eſſe, ut moralis aliqua conjunctio inter materiam, & formam reperiatur, ideoque validum v. gr. fore Baptiſmum, ſi ſtatim poſt ablutionem verba formæ proferantur, aut poſt formæ prolationem ablutio ſequatur; certior tamen, & tutior in praxi eſt aliorum omnium Doctorum ſententia, qui aſſerunt, materiam, ac formam ſimul re debere conjungi, ita ut ſimul tempore materia Sacramenti applicetur, & verba formæ proferantur, aut ſaltem priuſquam materiæ applicatio finiatur, formę prolatio inchoetur, vel vice verſa. Ita Gloſſa in c. *detrahet*, cauſa 1. q. 1. Jo. Major, Richardus, Sotus, Paludanus, Sylveſt. Navarrus, & alii, quos citat, & quibus ſubſcribit Vivaldus in Candelab. aureo 1. part. tit. 1. n. 15.

3. Cęterum ad faciliorem intelligentiam eorum, quę de unoquoque Sacramento in particulari dicenda ſunt, Theologi communiter duplicem diſtinguere ſolent materiam in Sacramentis, ſaltem in iis, quæ in uſu, ſeu in actione tranſeunte conſiſtunt, qualia ſunt omnia novę legis Sacramenta, præter Sanctiſſimam Euchariſtiam, ut ſuo loco explicabitur; remotam ſcilicet, & propinquam. Materia remota dicitur res illa, circa quam actio Sacramenti exercetur, ut aqua naturalis in Baptiſmo, oleum balſamo mixtum in Confirmatione, &c. Materia vero propinqua dicitur ipſe actus, ſeu uſus illius rei ſenſibilis, puta ablutio.

SE-

SECTIO III.

Utrum ad conficienda Sacramenta determinatæ res, ac determinata verba requirantur.

1. AD propoſitam quæſtionem communis Theologorum reſponſio eſt affirmativa, nimirum, ſuppoſita inſtitutione Sacramentorum novæ legis divinitus facta, ad validam illorum confectionem, res eaſdem, & eadem verba requiri determinate, ſecundum ipſius Chriſti Domini inſtituentis voluntatem. Ratio eſt, quia cum Sacramentum confici nequeat, niſi rebus illis, & verbis, quæ ex inſtituto Dei gratiam ſanctificantem ſignificare, ac efficere poſſunt, (ut conſtat ex dictis Sectione prima) ſi Deus ſignificationem illam, & efficaciam certis tantum, & determinatis rebus; certis item, & determinatis verbis impoſuit, ſequitur, quod non niſi rebus, & verbis illis a Deo determinatis Sacramentum confici poſſit. Ita argumentatur S. Doctor quæſt. 60. art. 5. & 7.

Quod confirmari poteſt ex eo, quod Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 2. declarat, Eccleſiam poſſe circa Sacramentorum diſpenſationem ſtatuere, vel mutare ea, quæ ſuſcipientium utilitati, & ipſorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, ac locorum varietate magis expedire judicaverit, *Salva tamen illorum ſubſtantia*, quibus verbis ſignificat, non eſſe in Eccleſia poteſtatem immutandi ea, quæ ad Sacramentorum ſubſtantiam pertinent, ſed eſſe prorſus neceſſarium retinere omnia illa, quæ ex Divina inſtitutione determinata ſunt. Unde etiam S. Aug. l. 8. cont. Don. c. 25. *Certa ſunt*, inquit, *Verba Evangelica, ſine quibus non poteſt Baptiſmus conſecrari*, & lib. 20. cont. Fauſt. c. 13. *Noſter calix, & panis certa conſecratione myſticus, fit nobis Corpus Chriſti*.

2. Eſt autem obſervandum, determinationem illam materiæ, & formę, ſeu rerum, & verborum, non eſſe æqualem, & ejuſdem rationis in omnibus Sacramentis novæ legis. Quod enim ſpectat ad materiam, determinatio illius petenda eſt præſertim ex aptitudine ad uſum ipſius Sacramenti ſecundum inſtitutionem Divinam. Unde fit, ut aqua congelata, quamvis ejuſdem ſpeciei ſit cum liquida, non ſit tamen materia Baptiſmi ſufficiens, quia non eſt apta ad corporalem ablutionem. E contrario in Sacramento Pœnitentiæ quilibet dolor de peccatis ex ſupernaturali aliquo motivo elicitus, licet non ejuſdem ſpeciei, ſufficit ad illius Sacramenti validitatem, quia ſcilicet dolor ille quocunque ex motivo ſupernaturali elicitus, ac proinde cujuſcunque ſit ſpeciei, eſt diſpoſitio ſufficiens ex parte pœnitentis confitentis ad abſolutionem peccatorum recipiendam, ut infra ſuo loco explicabitur.

Quod vero ſpectat ad formam, cum in reliquis ſex Sacramentis certa quędam, & determinata verba ore prolata requirantur, in

Matrimonio ſigna, vel nutus ad conſenſum de præſenti exprimendum verborum loco ſubſtitui poſſunt, ut ſuo loco dicetur.

In aliis etiam Sacramentis, quæ certa verba ore prolata requirunt, determinatio verborum illorum deſumenda non eſt ex qualitate ſoni, ſyllabarumque, quibus illa conſtant, ſed ex ſignificatione, ita ut eadem determinate verba cenſeantur, quorum eadem eſt ſignificatio, ut docet S. Th. citato art. 7. in reſp. ad 1.

3. Quęres 1. undenam ſcire poſſimus, quænam ſint illæ res determinatæ, verba item determinata, quæ ad validam Sacramentorum confectionem ex Divina inſtitutione neceſſario requiruntur. Reſpondetur, id conſtare partim ex ſacris Scripturis, partim ex traditione Divina, quam ex ipſius Eccleſiæ vel expreſſa declaratione, vel continua praxi diſcimus. Unde S. Dion. l. de Eccl. Hier. c. 1. ſic loquitur, *Primi Duces Sacerdotalis muneris viſibilibus ſignis cæleſtia Sacramenta texuerunt, & partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus nobis tradiderunt*. Quid autem Scriptura, vel traditio de propria ipſorum Sacramentorum materia, & forma doceat, explicabitur, cum de unoquoque illorum in particulari agetur.

Quæres 2. quænam mutatio in rebus illis, & verbis divinitus determinatis Sacramentorum validitatem impediat. Reſpondetur, mutationem quamcumque in rebus illis, aut verbis, ſeu in materia, aut forma, ſi ſubſtantialis ſit, Sacramentum irritum, & invalidum reddere, ſin vero tantum accidentalis, valide quidem, ſed tamen illicite confici Sacramentum, niſi neceſſitas, aut alia legitima cauſa excuſet. Ita S. Th. citata q. 6. art. 8. & communiter alii.

Tunc autem materiæ Sacramentorum mutatio ſubſtantialis cenſetur, quando tanta eſt, ut ſecundum communem uſum, & æſtimationem hominum differat ratione, & appellatione a materia, quam Chriſtus præſcripſit, & Eccleſia uſurpat, ſive differentia illa ſit ſpecifica, ſive non ſit, ut recte docet Suarez diſp. 2. de Sacram. ſect. 4. Exempli gratia, farinacea maſſa nondum piſta, & igne cocta non eſt apta materia ad conficiendum Euchariſtiæ Sacramentum, quia ſecundum communem uſum, & æſtimationem hominum non eſt panis, ſive eandem ſpecie formam phyſicam cum ipſo pane habeat, ſive non.

4. Contraria ratione mutatio illa materię cenſetur accidentalis, ſi materia ſecundum commuuem uſum, & ęſtimationem eadem ſit, licet qualitas fortaſſe aliqua illi deſit, quę ex pręcepti Eccleſiaſtici neceſſitare alias requiratur, puta ſi panis ille ſit ater, fermentatus, &c.

Similiter formę Sacramentorum mutatio illa ſubſtantialis cenſeri debet, cum tanta eſt, ut communi hominum judicio non retineat eum ſenſum, quem habet forma a Chriſto pręſcripta. Quod ſi ſenſum illum retineat, qualiſcunque mutatio fiat, accidentalis tantum eſt. Ita S. Th. citato art. 8.

Ex quo intelligitur, mutationem formę fore tantum accidentalem, exem-

exempli gratia, ſi ſit ſolius idiomatis, ut ſi quis baptizet, vel conſecret lingua vulgari, vel græca: ſi fiat aliqua verborum tranſpoſitio, oratione eundem ſenſum retinente: ſi vox aliqua detrahatur, quæ non pertineat ad ſubſtantiam formæ: aut ſi verbum aliquod addatur, quod tamen illius ſenſum non evertat: Item ſi conſueta formæ verba mutentur in alia ſynonyma: dicuntur autem ſynonyma, quæ idem non quomodocumque, ſed eodem modo, idque tam explicite, & diſtincte ſignificant: ſi denique verba formæ corrupte proferantur, ita nihilominus ut tota illa oratio corruptis dictionibus conſtans habita ratione materiæ, cui applicatur, & aliarum cirumſtantiarum, juxta communem hominum concipiendi modum, eundem audientium animis ſenſum generet. In his omnibus, & ſimilibus caſibus mutatio formæ cenſetur eſſe tantummodo accidentalis, ut docet S. Thom. q. 60. art. 7. ad 3. & poſt illum Paludanus, Sotus, & alii, quos citat, & ſequitur Laymannus tract. 1. de Sacrament. in communi cap. 4. Hæc autem mutatio accidentalis, quamvis, ſi advertenter, & ſine ulla rationabili cauſa fiat, miniſtrum peccati reum efficiat, ipſius tamen Sacramenti validitatem non impedit.

SECTIO IV.

Utrum, & qua ratione Sacramenta novæ legis Gratiam conferant.

1. Quod ſpectat ad primam quæſtionis propoſitæ partem, certum eſt ex Fide, novæ legis Sacramenta Gratiam conferre, quocunque modo illam conferant. Huic veritati oppoſitus olim fuit error Maſſilianorum, qui teſte S. Epiphanio hæreſ. 80. & S. Aug. lib. de hær. c. 57. vim ſanctificandi non tribuebant Sacramentis, ſed ſolis precibus, a quo errore non longe abſunt noſtri temporis Hæretici, qui (ut obſervat Bellarminus tom. 3. lib. 2. cap. 2.) Gratiam, quæ in Sacramentorum ſuſceptione recipitur, non eorum efficaciæ, aut virtuti, ſed ſoli ſuſcipientium fidei adſcribunt.

Refellitur hic error, & veritas noſtræ Fidei probatur 1. ex Scriptura, cujus teſtimoniis variis expreſſe conſtat, Baptiſmum, Pœnitentiam, Euchariſtiam, Ordinem, & Extremam Unctionem Gratiam conferre, unde ſequitur, & alia Sacramenta eundem effectum habere, cum horum, & illorum ſit par ratio.

De Baptiſmo conſtat ex his verbis S. Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*, &c. quibus regeneratio ſpiritualis, quæ per Gratiam fit, aquæ Baptiſmali tanquam cauſæ tribuitur.

De Pœnitentia S. Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, quibus verbis ſignificatur (ut declarat Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 3. & 9.) Sacerdotes in Sacramento Pœnitentiæ per abſolutionem vere peccata remittere, ac proinde Gratiam conferre.

De Euchariſtia S. Joan. 6. *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, vita ſcilicet Gratiæ.

De Ordine 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te ut reſuſcites Gratiam Dei, quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearum*.

De Extrema Unctione denique S. Jacob. c. 5. *Ungentes eum oleo in nomine Domini* &c. *ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, ubi declaratur vis hujus Sacramenti ad peccata remittenda, proindeque ad Gratiam conferendam.

2. Probatur 2. ex Concil. Flor. in decreto Eugenii, & Trid. ſeſſ. 7. can. 7. ubi expreſſe definitur, *Gratiam conferri per novæ legis Sacramenta ſemper, & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, ſi rite ea ſuſcipiant*.

Probatur 3. ex S. Aug. in Pſal. 37. expreſſe aſſerente, *Sacramenta novi Teſtamenti dare ſalutem*. Et S. Chryſ. dicente hom. 60. ad popul. *Deum per viſibilia ſigna* (Sacramenta ſcilicet) *inviſibilem largiri virtutem*.

Quod ſpectat ad ſecundam partem propoſitæ quæſtionis, certum eſt etiam ex Fide, Sacramenta novæ legis Gratiam producere, & conferre, non ſolum in quantum ſuſcipientes ad aliquem actum Fidei, aut alium pium affectum objective excitant, ut dicunt Hæretici, ſed propria virtute, & efficacia, non quidem principaliter (quod ſolius Dei proprium eſt) ſed inſtrumentaliter, & (ut loquuntur Doctores) ex opere operato.

Ut hæc veritas facilius intelligatur, obſervandum eſt, Gratiam conferri ex opere operantis in aliquo Sacramento idem eſſe, atque conferri intuitu meriti ipſius operantis, ſeu illius, qui eſt conficiens, vel adminiſtrans Sacramentum, aut illud ſuſcipiens: ex opere autem operato Gratiam conferri idem eſſe, ac conferri Gratiam præciſe vi ipſius operis operati, id eſt facti, prout juxta Divinam inſtitutionem faciendum eſt.

His obſervatis, veritas noſtræ aſſertionis probatur, & error oppoſitus refellitur 1. auctoritate Scripturarum, quæ ſupra relatæ ſunt, ex quibus ſatis aperte colligitur, Sacramenta efficaci aliqua, & virtute ſibi propria, proindeque ex opere operato remiſſionem peccatorum, & Gratiam conferre.

Probatur 2. auctoritate Conc. Trid. ſeſſ. 7. c. 8. *Si quis dixerit, per novæ legis Sacramenta non conferri Gratiam ex opere operato, anathema ſit*.

Probatur 3. auctoritate S. Aug. l. 19. contr. Fauſt. c. 11. ubi dicit, vim Sacramentorum eſſe *inenarrabilem*, & cap. 16. *Sacramenta novæ legis plurimum a legalibus diſtare, & eſſe virtute majora, utilitate potiora*. Atqui virtus Sacramentorum novæ legis nec eſſet inenarrabilis, nec major, aut potior virtute Sacramentorum antiquæ legis, ſi eo tantum modo Gratiam conferrent, quo aſſerunt Hæretici. Item S. Cypriani ſerm. de Cœna Domini, ubi dicit, *Sacramentis ineſſe æter-*

næ

næ vitæ effectum. Et S. Bern. in ſerm. de eadem Cœna Dom. *Si quis veſtrum* (inquit) *non tam ſæpe modo, nec tam acerbos ſentit iracundiæ motus, invidiæ, luxuriæ, aut cæterorum hujuſmodi; gratias agat corpori, & ſanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo*.

Addimus Innocentium III. Summum Pontificem, qui l. 3. de myſteriis Miſſæ c. 5. dicit, *Miſſæ Sacrificium conferre Gratiam, licet per malos miniſtros, quia etiamſi opus operans fortaſſe ſit immundum ex parte miniſtri, attamen operatum eſt ſemper mundum reſpectu Dei*.

4. Quærunt Theologi, utrum Sacramenta novæ legis moraliter tantum, an etiam phyſice gratiam producant.

Reſpondetur 1. certum eſſe, Sacramenta novæ legis ſemper eſſe cauſas morales gratiæ, quæ ex opere operato confertur digne ſuſcipientibus; ſiquidem ad gratiam illam producendam, & ſuſcipientibus largiendam movent ipſum Deum gratiæ omnis auctorem, & largitorem, qui ideo gratiam illam tunc vult conferre, quia Sacramentum recte perfectum, & debite ſuſceptum eſt. Sunt autem cauſæ morales, non quidem principales, ſed tantum inſtrumentales; tum quia ſic vocantur a Concil. Trident. ſeſſ. 6. c. 7. tum quia cauſa moralis principalis ipſius gratiæ eſt Paſſio Chriſti Domini (ut ibidem dicitur) in cujus ſolummodo virtute Sacramenta hunc ſuum effectum attingunt.

Reſpondetur 2. probabiliſſimum eſſe Sacramenta novę legis non tantum moraliter, ſed etiam phyſice gratiam producere. Ita Cajetanus, Alanus Cardinalis, & plures alii, quos citat, & ſequitur Suarez diſp. 9. de Sacram. ſerm. 2. quibus etiam favere videtur S. Doctor quæſt. 61. art. 1. 2. & 3. Et SS. Patres id ſatis aperte innuere videntur, cum modum illum, quo Sacramenta gratiam producunt, admirabilem, aut inexplicabilem eſſe dicunt, ut S. Cyril. Alexandr. lib. 4. in S. Jo. ubi de Sacramentorum effectu loquens, *Quomodo autem* (inquit) *id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere poſſumus, ſed ſilentio, atque firma Fide ſuſcipimus*, & S. Aug. tract. 80. in S. Joan. *Unde*, inquit, *tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* Atqui virtus illa Sacramentorum nec tanta eſſet, nec ineffabilis, aut incomprehenſibilis dici deberet, ſi moraliter tantum gratiam produceret, cum hæc moralis efficientia facile intelligi, & explicari poſſet. S. item Leo Papa ſerm. 5. de Nativ. aſſerit, *Virtutem Altiſſimi, quæ fecit, ut Maria pareret Salvatorem, facere quoque, ut regeneret unda credentem*. Atqui Beatiſſima Virgo non ſolum moraliter, ſed etiam phyſice ad Incarnationem Chriſti Domini concurrit. Ergo, &c.

Hinc obiter colliges, quanta ſit Sacramentorum novæ legis excellentia, & dignitas, quanta virtus, & efficacia illis inſit, proindeque quanti a nobis illa æſtimari, qua reverentia tractari, & ſuſcipi oporteat, & quantæ Deo optimo maximo illorum auctori, & largitori gratiæ debeantur.

SE-

SECTIO V.

Quam Gratiam Sacramenta novæ legis conferant.

1. Dicendum 1. certum eſſe, ut ex antedictis patet, Sacramenta omnia novæ legis conferre gratiam ſanctificantem, ſive primam, ut Baptiſmus, & Pœnitentia conferunt, ſive illius augmentum, ut reliqua Sacramenta, de quibus ſuis locis fuſius agetur.

Dicendum 2. Sacramenta novæ legis præter gratiam ſanctificantem, conferre quoque virtutum ſupernaturalium habitus, & dona Spiritus ſancti, ſive illorum habituum, & donorum augmentum. Id conſtat tum ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. aſſerente, juſtificationem non eſſe ſolum peccatorum remiſſionem, ſed ſanctificationem, & renovationem interioris hominis per ſuſceptionem gratiæ, & donorum, & in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum ſimul infundi fidem, ſpem, & charitatem, cujus quidem juſtificationis cauſam inſtrumentalem dicit eſſe Baptiſmi Sacramentum: tum etiam ex eo, quod juxta communem, & certam Theologorum doctrinam, gratiæ ſanctificantis infuſionem perpetuo comitatur habituum illorum, & donorum infuſio, ut in priori hujus Operis parte, tractatu de Gratia, explicatum eſt.

Dicendum 3. præter gratiam ſanctificantem, dona, & virtutes, Sacramenta novæ legis conferre quædam actualis gratiæ auxilia conducentia ad conſequendos proprios fines, ob quos ipſa Sacramenta inſtituta ſunt. Ita S. Thom. quæſt. 62. art. 2. ubi expreſſis verbis dicit, *Gratiam Sacramentalem addere ſupra Gratiam communiter dictam, & ſuper virtutes, & dona, quoddam Divinum auxilium ad conſequendum Sacramenti finem.*

Et certe, niſi hoc verum eſſet, fruſtra tot Sacramenta inſtituta forent, eundem ſiquidem effectum haberent, ad quem unum illorum abunde ſufficeret.

2. Quæres 1. Quænam ſint illa ſpecialia gratiæ auxilia, quæ a Sacramentis novæ legis conferuntur.

Reſpondetur, illa eſſe, quæ in Concilio Flor. ſeſſ. 7. can. 7. in decreto Eugenii Papæ enumerantur his verbis, *Per Baptiſmum ſpiritualiter renaſcimur, per Confirmationem augemur in Gratia, & roboramur in Fide, renati autem, & roborati nutrimur Divina Euchariſtiæ alimonia: quod ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur, ſpiritualiter, & corporaliter, prout animæ expedit, per extremam Unctionem, per Ordinem vero Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter, per Matrimonium augetur.* Quæ quidem omnia diſtinctius, & facilius intelligentur ex iis, quæ infra de unoquoque Sacramento in particulari dicenda ſunt.

Quæres

Quæres 2. utrum Sacramenta Gratiam ſanctificantem, & prædicta auxilia conferant omnibus ſuſcipientibus.

Reſpondetur, certum eſſe ex Fide, ac in Conc. Trid. definitum, ſeſſ. 7. canon. 7. Gratiam ſanctificantem per Sacramenta novæ legis, quantum eſt ex parte Dei, ſemper, & omnibus ea digne ſuſcipientibus conferri. Quod autem ſpectat ad illa ſpecialia auxilia, dicendum eſt, illa tribui omnibus, qui Gratiam ipſam ſanctificantem ex Sacramentis digne ſuſceptis recipiunt. Diſpoſitio enim illa, quæ ſufficit ad recipiendum primarium Sacramenti effectum, qui eſt Gratia ipſa ſanctificans, ſufficit etiam ad ſecundarium, qui in iſtis actualibus auxiliis conſiſtit. Tribuuntur autem ſpecialia illa auxilia non ſtatim atque Sacramentum recipitur, ſed iis temporibus, & occaſionibus, quibus aptum, & conveniens videtur illi, qui eſt, ut ait Propheta Pſal. 95. *Adjutor in opportunitatibus*, *in tribulatione*, ut fuſius explicat Gamachæus ad quæſt. 62. c. 2. Ex qua doctrina ſequitur (quod valde notandum eſt) nulla ejuſmodi auxilia ex opere operato unquam illis tribui, qui ob defectum diſpoſitionis ex Sacramento indigne ſuſcepto Gratiam ſanctificantem nunquam recipiunt, cum Gratia illa ſit primarius Sacramenti effectus, in quo reliqui veluti radicantur.

3. Quæres 3. utrum Sacramenta novæ legis æqualem ſemper Gratiam conferant.

Reſpondetur, quæſtionem illam in duplici ſenſu accipi poſſe, 1. an diverſa Sacramenta, verbi gratia Baptiſmus, & Euchariſtia, æqualem conferant Gratiam,& dicendum eſt,conferre inæqualem, cum probabiliſſimum ſit,Deum voluiſſe per Sacramenta perfectiora,& digniora, cæteris paribus, majorem, & uberiorem Gratiam conferre: eſt autem de Fide, & in Concilio Tridentino definitum, ſeſſ. 7. can. 3. Sacramenta omnia non eſſe inter ſe æqualia, ſed alia aliis digniora eſſe, & excellentiora. Unde infert, Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum majorem, & uberiorem præ aliis Sacramentis conferre Gratiam, cum omnium digniſſimum, & præſtantiſſimum ſit, ut ſatis indicat Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 3. & ſeq. & multiplici ratione probat Sanctus Doctor quæſt. 65. a. 3. ubi etiam ſecundum dignitatis locum tribuit Ordini, tertium Confirmationi, quartum Baptiſmo, quintum Extremæ Unctioni, ſextum Pœnitentiæ, & ſeptimum Matrimonio.

Propoſita quæſtio 2. intelligi poteſt, utrum unum, & idem Sacramentum æqualem omnibus illud ſuſcipientibus conferat Gratiam. Et dicendum eſt eo majorem conferre, non modo ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, quo perfectius ad illud diſponuntur. Quod conſtat tum ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 7. ubi loquens de adultorum juſtificatione, cujus inſtrumentalem cauſam dicit eſſe Baptiſmum, expreſſe aſſerit, illos juſtitiam recipere, *ſecundum propriam cujuſque diſpoſitionem, & cooperationem*, tum ex auctoritate S. Doctoris, ad quæſt. 62. a. 2. S. Bonaventuræ, & aliorum, quos citat, & quibus ſubſcribit

Gam-

Gammachæus, tum etiam ex eo, quod ad ſuavem Dei providentiam pertinere videatur, ut melius, & perfectius diſpoſitis majora, & uberiora Gratiæ ſuæ munera largiatur.

4. Hæc autem melior, & perfectior diſpoſitio conſiſtit præſertim in majori perfectione, intenſione, continuatione, & multiplicatione actuum fidei, ſpei, charitatis, religionis, &c. qui in ordine ad Sacramenti ſuſceptionem eliciuntur, ſive tunc eliciantur, cum Sacramentum ſuſcipitur, ſive antea in ordine ad illud eliciti fuerint. Ex quibus tamen videntur cæteris paribus melius diſponere actus illi, qui eo tempore exercentur, quo Sacramentum actu ſuſcipitur.

Dices inde ſequi, Gratiam illam uberiorem, quæ melius diſpoſitis tribuitur, fore ex opere operantis, cum detur intuitu meriti ipſius ſuſcipientis.

Reſpondetur, actus illos, per quos homo ad Sacramentum aliquod ſuſcipiendum diſponitur, ſpectari poſſe duobus modis, 1. prout ſunt ex ſe alicujus Gratiæ meritorii, 2. prout paſſive diſponunt ſubjectum ſuum, & magis aptum reddunt ad effectum Sacramenti recipiendum. Et ſic duplex illis reſpondet Gratia: ſi ſpectentur priori modo, gratiam merentur ex opere operantis, ſi poſteriori, reddunt hominem aptum ad majorem Gratiam Sacramentalem ex opere operato recipiendam.

Inſtabis, Sacramenta agere neceſſario, ergo æqualiter.

Reſpondetur, verum eſſe, ſi ſubjecta ſint æqualiter diſpoſita, falſum vero, ſi inæqualiter: ſicut ſol æqualiter undequaque lumen ſuum diffundit, quod tamen maxime inæqualiter in corporibus inferioribus recipitur; aliter ſiquidem in diaphano, aliter in opaco, aliter in ſtellis, aliter in luto, & lapidibus impolitis.

SECTIO VI.

Utrum per aliqua Sacramenta imprimatur character.

1. NOmine characteris intelligitur ſignum quoddam ſpirituale, quod animæ per quædam Sacramenta imprimitur, de quo.

Dicendum 1. ejuſmodi characterem vere imprimi animæ per ſuſceptionem quorundam Sacramentorum. Ita S. Thomas, & communiter omnes, eſtque de Fide, ac in Concil. Florent. & Trident. definitum, ut infra dicetur.

Probatur 1. ex c. 1. ad Epheſ. *In quo & credentes ſignati eſtis*, ubi Apoſtolus loquitur de ſignaculo ſpirituali, quod accipitur in Baptiſmo, prout hunc locum exponunt SS. Chryſoſt. Hieron. & alii apud Bellarminum tom. 5. lib. 2. c. 20. Item 2. Corinth. 1. ubi Apoſtolus de Confirmationis Sacramento loquens. Unctioni illi ſignaculum conjungit, *Unxit nos Deus, & ſignavit nos*.

Probatur 2. ex S. Ambroſ. l. 1. de Spiritu ſancto, *Spiritu ſignamur*, in-

inquit, *ut ſplendorem, atque imaginem ejus tenere poſſimus, quod eſt utique ſpirituale ſignaculum*. Et S. Aug. ſerm. de geſtis cum Emerito cap. 6. ubi loquens de Baptiſmo, *Iſte*, inquit, *eſt character Imperatoris mei. De iſto charactere militibus ſuis, vel potius comitibus ſuis, ut hunc imprimerent eis, quos congregabant caſtris ejus, præcepit, dicens, Ite, baptizate omnes in nomine Patris*, &c.

2. Dicendum 2. Characterem illum eſſe indelebilem, nec ullis peccatis poſſe obliterari, ac proinde Sacramenta, quæ illum imprimunt, iterari non poſſe. Ita S. Th. art. 5. Et expreſſe definitum eſt in Concil. Florent. in decreto Eugenii, & in Trident. ſeſſ. 7. can. 9. Et ante præfata Concilia id ipſum docuerunt SS. Patres, ut S. Cyril. Hieroſ. præf. in catecheſes, ubi Baptiſmi Sacramentum per effectus definiens dixit, eſſe *ſignaculum ſanctum, & indelebile*, & S. Auguſt. lib. 2. c. 13. cont. Epiſt. Parmeniani, loquens de Baptiſmo, & Ordine dicit, Sacramenta illa non minus inhærere Apoſtatis, quam corporalem notam Imperatoris militibus fugitivis, ideoque illa non eſſe iteranda, dum Apoſtatæ redeunt ad Eccleſiam.

Docet autem S. Tho. in reſp. ad 3. characterem illum manere etiam poſt hanc vitam, non ſolum in animabus Beatorum, ſed etiam damnatorum, in illis quidem ad majorem ornatum, & ſplendorem, in iſtis vero ad majorem ignominiam, & confuſionem.

3. Dicendum 3. tria tantum Sacramenta imprimere characterem, Baptiſmum ſcilicet, Confirmationem, & Ordinem. Ita S. Doctor, & conſtat ex Concil. Flor. in citato decr. Eug. & Trid. ſeſſ. 7. can. 9. & etiam ex praxi continua totius Eccleſiæ, quæ tria illa Sacramenta iterari non poſſe, alia vero quatuor iterari poſſe aperte demonſtrat, cujus quidem diſcriminis alia ſufficiens cauſa afferri non poteſt, niſi quod tria illa imprimant characterem, reliqua vero non imprimant, ut fuſe explicat Bellarminus lib. 2. de Sacram. c. 22.

Quærunt Theologi, quid ſit proprie character ille Sacramentalis. Omiſſis variis ſuper hac re Doctorum ſententiis, omnium probabiliſſime loquuntur illi, qui juxta doctrinam S. Th. quæſt. 63. a. 2. & 3. afferunt, characterem illum eſſe qualitatem quandam ſpiritualem ſupernaturalem, quæ tria præſertim efficit in anima, cui imprimitur. Primum eſt, quod conferat quandam poteſtatem ſpiritualem ad ea peragenda, quæ ad cultum Divinum ſpectant: quæ quidem poteſtas eſt vel paſſiva, ut in Baptiſmo, per cujus characterem redditur homo idoneus ad alia Sacramenta licite, & valide ſuſcipienda, vel activa, ut in Ordine, & Confirmatione: per Ordinem enim efficitur homo idoneus ad Sacramenta aliis miniſtranda, per Confirmationem vero ad Fidem profitendam. Secundum eſt, quod hominem Chriſto Domino configuret; a quo tanquam Summo Sacerdote derivatur omnis poteſtas ſpiritualis, & ideo qui charactere aliquo Sacramentali inſigniti ſunt, Chriſto Domino ſimiliores efficiuntur præ aliis, qui ſimili charactere

non

non ſunt inſigniti. Tertium denique eſt, quod conſignet hominem, eumque ab aliis ſecernat, qui ejuſmodi characterem non receperunt, ita ut verbi gratia illi, qui charactere Sacerdotali prędìti ſunt, quovis in loco, vel ſtatu reperiantur, per totam æternitatem ut tales agnoſci poſſint, & ab aliis diſtingui, quæ omnia fuſius explicata apud eundem Bellarminum cap. 19. videri poſſunt.

SECTIO VII.

Quis ſit numerus, & quæ neceſſitas Sacramentorum novæ legis.

1. CErtum eſt ex Fide, ſeptem eſſe Sacramenta novæ legis, nec plura, nec pauciora, ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium. Ita expreſſe definitum habetur in Concilio Florent. in decret. Eug. & in Conc. Trident. 7. ſeſſ. can. 1.

Plura nullus unquam Hæreticus agnovit, pauciora multi, præſertim recentiores, qui cum in eo ſolummodo inter ſe conveniant, quod veritati adverſentur, circa ipſorum tamen Sacramentorum numerum maxime ab invicem diſcrepant, & diſtrahuntur in varios, & multiplices errores. Alii ſiquidem unum tantummodo Sacramentum eſſe contendunt, alii duo, alii tria recipiunt. Nec tamen eodem modo. Quidam enim Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam inter Sacramenta ſolummodo numerant, alii Pœnitentiæ loco Matrimonium, alii Ordinationem ſubſtituunt. Quæ omnia fuſius apud Bellarminum lib. 2. de Sacram. c. 23. explicata reperiuntur. Verum falſitas iſtorum dogmatum hæreticorum, & noſtræ Fidei veritas conſtat ex ſupra dictorum Conciliorum, adeoque totius Eccleſiæ Auctoritate, quæ hunc ſeptenarium Sacramentorum numerum definivit, erroreſque omnes oppoſitos proſcripſit, & plenius adhuc conſtabit ex his, quæ dicenda ſunt, cum de unoquoque Sacramento in particulari agetur.

2. Quod ſpectat ad neceſſitatem Sacramentorum novæ legis, certum eſt abſolute loquendo, illorum inſtitutionem ad ſalutem hominum non fuiſſe neceſſariam, cum Deus ſine ullis Sacramentis, ſive in ſtatu naturæ lapſæ, ſive in quocunque alio, potuerit per alia media homines ad ſalutem conſequendam efficaciter juvare. At vero ſuppoſita inſtitutione Sacramentorum in ſtatu naturæ lapſæ divinitus facta, dicendum eſt, quædam Sacramenta neceſſaria eſſe neceſſitate medii, quædam ſolummodo neceſſitate præcepti, in aliquibus neutram reperiri neceſſitatem, in aliis utramque.

In primis enim Baptiſmi Sacramentum reſpectu infantium ſola neceſſitate medii neceſſarium eſt, cum nullum aliud ad ſalutem conſequendam medium ipſis ſuppetat. Idem etiam Baptiſmi, ſicut & Pœnitentię Sacramentum in re, vel in voto ſuſceptum, neceſſitate tum medii,

medii, tum præcepti neceſſarium eſt reſpectu adultorum, qui vel peccatum originale contraxerunt, vel poſt illud in Baptiſmo remiſſum, mortale aliquod actuale peccatum commiſerunt.

Euchariſtia quoad realem ſuſceptionem ſolius præcepti neceſſitate neceſſaria eſt. Ordo, & Matrimonium, quamvis ad bonum commune totius Eccleſiæ maxime requirantur, ad ſalutem tamen uniuſcujuſque Fidelium nullam, neque medii, neque præcepti, neceſſitatem inferunt.

Quomodo autem iſta intelligi debeant, & quæ ſit etiam Confirmationis, & Extremæ Unctionis neceſſitas, infra ſuis locis explicabitur.

SECTIO VIII.

Quis ſit miniſter Sacramentorum novæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.

1. SUpponimus ex S. Doctore quæſt. 64. art. 3. Chriſtum Dominum in Sacramentis dupliciter operari, 1. quatenus Deus eſt, per poteſtatem ſupremæ, & omnimodæ auctoritatis. 2. quatenus homo eſt, per poteſtatem miniſterii principalis, ratione cujus Sacramenta ipſa inſtituit, & ad eorum effectus concurrit, tum ut cauſa moralis meritoria principalis, tum ut cauſa inſtrumentalis Divinitati per unionem hypoſtaticam conjuncta. Sicque primarius, & præcipuus cujuſque Sacramenti miniſter eſt ipſe Chriſtus Dominus. Unde S. Joannis c. 1. de illo dicitur, *Hic eſt, qui baptizat*. Hoc præſuppoſito

Dicendum 2. Chriſtum Dominum alios ſub ſe Sacramentorum ſuorum miniſtros inſtituiſſe, qui quidem ſecundum legem ordinariam debent eſſe homines viatores. Ita S. Tho. art. 7. Et conſtat ex variis Scripturæ teſtimoniis 1. Corint. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*. Epheſ. 4. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, quoſdam Paſtores, & Doctores.* Heb. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum*, &c. *qui condolere poſſit iis, qui ignorant, & errant, quoniam & ipſe circundatus eſt infirmitate.*

Diximus, *ſecundum legem ordinariam*. Fatemur enim cum S. Doctore ſupra, Angelos poſſe extraordinarie Sacramenta miniſtrare. Unde S. Auguſt. lib. 2. contra Parmenianum cap. 15. *Quod attinet*, inquit, *ad Baptiſmum, adeſt Deus, qui dat, ſive per ſeipſum, ſive per hominem, ſive per Angelum.*

2. Dicendum 2. in Miniſtro, ad hoc ut valide Sacramentum aliquod adminiſtret, duo præſertim requiri.

Primum eſt ſufficiens, & legitima poteſtas. Cum enim Sacramenta non niſi ſupernaturali modo agant, nec valide confici poſſint, niſi juxta præſcriptum Divinæ inſtitutionis, hinc aperte conſtat, neminem ad illa conficienda eſſe idoneum, qui ſecundum rationem inſtitutionis cujuſ-

cujuſque Sacramenti, ſufficientem a Deo non acceperit poteſtatem.

Hæc autem poteſtas reſpectu Baptiſmi, ſecundum Divinam inſtitutionem, in omnibus quibuſcunque viatoribus, etiam Infidelibus, ſufficiens reperitur: reſpectu Matrimonii, in omnibus Fidelibus baptizatis nullo impedimento canonico obſtrictis: reſpectu aliorum quinque Sacramentorum, in iis ſolummodo, qui Sacerdotali, aut Epiſcopali charactere ſunt prædití. Quæ omnia ſuis locis fuſius explicabuntur.

3. Secundum eſt intentio conficiendi Sacramentum, & ad ejus effectum cooperandi, vel ſaltem in genere faciendi id, quod Chriſtus faciendum inſtituit, vel quod ipſa Eccleſia facit. Ita S. Thom. q. 64. art. 8. & expreſſe definitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Trident. ſeſſ. 7. can. 11. ubi anathema profertur in eum, qui dixerit, *in miniſtro, dum Sacramentum conficit, non requiri intentionem faciendi, quod facit Eccleſia*. Ratio peti debet ex inſtitutione ipſius Chriſti, qui miniſtros Sacramentorum ſuorum humano, & rationabili modo ea conficere, & miniſtrare voluit. Unde & Apoſtolus vocat illos diſpenſatores, ut ſignificet, conſiderate, & cum certa intentione illos operari debere, alias diſſipatores dicendi eſſent.

4. Eſt autem obſervandum, intentionem illam triplicem eſſe poſſe, habitualem ſcilicet, actualem, & virtualem. Habitualis intentio nihil aliud eſt, quam propenſio, & facilitas concipiendi aliquam actualem intentionem, quæ quidem propenſio, & facilitas ex iterata ſæpius Sacramentorum adminiſtratione oritur. Et hæc habitualis intentio eſt inſufficiens ad Sacramentum valide conficiendum, ut docet Sotus, Gabriel, Richardus, & alii apud Suarez diſp. 13. ſect. 2. Eſtque communis Doctorum ſententia, & in praxi tenenda.

Actualis intentio ea eſt, qua aliquis Sacramentum conficiens actu, & de facto intendit conficere, ſeu facere, quod facit Eccleſia; eſtque optima, & ad Sacramenti validitatem ſufficientiſſima; non tamen abſolute neceſſaria, quia ſufficere poteſt virtualis, ea ſcilicet, quæ cum paulo ante actu extiterit, nec revocata fuerit, ex illius vi miniſter actionem Sacramenti perficit: exempli gratia, cum quis ex intentione actuali celebrandi Miſſam, & conficiendi Sacramentum Euchariſtiæ, ſumit veſtes ſacras, & ad altare accedit. Quod ſi poſtea in ipſo conſecrationis actu ex humana fragilitate diſtrahatur, dummodo verba conſecrationis ſuper materiam aptam debite proferat, nec primam illam intentionem revocet, valide conficit Sacramentum, quia id facere cenſetur vi actualis illius intentionis, quæ præceſſit, & quæ cauſa extitit, cur ſumpſerit veſtes ſacras, ad altare acceſſerit, & alia egerit, cum quibus conſecratio habet connexionem. Ita expreſſe S.Doct. art. 8. in reſp. ad 3. ubi dicit, quod *ſi in ipſo exercitio actus cogitatio miniſtri ad alia rapiatur virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum*, cui ſubſcribunt Sotus, Durandus, Paludanus Gabriel, & alii communiter omnes apud eundem Suarez ſupra ſect. 3.

Ob-

Obſervat autem recte Gammachæus ad qu. 64. cap. 5. non requiri in miniſtro neceſſitate abſoluta explicitam, & formalem intentionem faciendi, quod Chriſtus inſtituit, vel quod facit Eccleſia, ſed ſufficere quamcunque aliam æquivalentem, ex.gr. ut miniſter apud ſe velit hic, & nunc fungi officio ſuo, vel id facere, quod ſolent alii Sacerdotes, & quod aliquis ab illo petit, ſcilicet ut Sacramentaliter abſolvat, &c. Omnia enim iſta, & alia ſimilia æquipollenter includunt intentionem Chriſti, & Eccleſiæ, ut per ſe liquet.

Dices, ſi Sacramentorum validitas pendet ab intentione miniſtri, inde conſequens fore, ut nullus ſecuro, & tranquillo animo eſſe poſſit, nec certo ſcire, utrum vere abſolutionem Sacramentalem receperit, vel Baptiſmi Sacramento fuerit initiatus, cum certo ſciri non poſſit, an miniſter ſufficientem intentionem habuerit. Reſpondetur, ad ſecuritatem illam, & tranquillitatem animi ſufficere debere, quod ſpectatis omnibus circunſtantiis, nulla occurrat rationabilis cauſa dubitandi de Sacramenti ſuſcepti validitate. Imo recte monet Gammachæus ſupra, quod, ſicut ex præcepto charitatis unuſquiſque judicia omnia temeraria, & ſuſpiciones contra proximum, ac proinde contra quemcunque Sacramentorum miniſtrum abjicere debet, ſic etiam dubitationes omnes, quæ de illius legitima, & ſufficienti intentione ſuboriri poſſent, repudiare tenetur. Ubi etiam ſubjungit, probabilem eſſe Alexandri Alenſis, Durandi, Gabrielis, & alior. Doctor. ſententiam, qui exiſtimant in eo caſu, in quo ex malitia, vel ignorantia, aut inadvertentia miniſtri, intentio ſufficiens in collatione Sacramenti alicujus non eſſet adhibita, Chriſtum Dominum tanquam Summum Sacerdotem, & præcipuum, ac primarium miniſtrum, qui nuſquam deeſt in neceſſariis, defectum illius Sacramenti ſuppleturum eſſe eo modo, qui infinitæ ejus in nos charitati magis congruit, quod etiam docet S. Th. art. 8. in reſp. ad 2.

5. * Eſt autem hic obſervandum, privatum miniſtri errorem non obſtare validitati Sacramenti, dummodo veram materiam adhibeat, & ſubſtantialem verborum formam debite proferat, cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, ut ſupra explicatum eſt, etiamſi error, in quo verſatur, & cui pertinaciter adhæret, ſit contra veritatem ipſius Sacramenti. Ita docet S. Aug. lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſt. c. 15. & refertur c. 48. diſt. 4. de conſec. ubi ſic loquitur, *Satis oſtendimus, ad Baptiſmum, qui verbis Evangelicis conſecratur, non pertinere cujuſque vel dantis, vel accipientis errorem, ſive de Patre, ſive de Filio, ſive de Spiritu Sancto aliter ſentiat, quam cæleſtis doctrina inſinuat*. Unde etiam Baptizati ab Arianis, qui in Fide circa myſterium SS. Trinitatis maxime errabant, cum ad Eccleſiam redibant, non rebaptizabantur, ut in Concilio Arelatenſi primo, can. 8. edicitur, *Si ad Eccleſiam aliqui de hæreſi* (*Ariana*) *venerint, interrogent eos noſtræ Fidei Sacerdotes Symbolum, & ſi præviderint, in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto eos bapti-*

zatos, manus tantum eis imponant, ut accipiant Spiritum Sanctum. Si tamen miniſter errorem ſuum contra veritatem Sacramenti in forma exprimeret, vel in intentione ſua ita conciperet, ut nollet Sacramentum conficere, aut miniſtrare, niſi cum ſuppoſitione illius erroris, v. g. ſi Arianus nollet, Baptiſmum cum invocatione Patris, & Filii, & Spiritus ſancti valere, niſi ſuppoſito, quod Pater ſit major Filio, aut quod Filius non ſit illi conſubſtantialis, tunc Sacramentum irritum eſſet, ob defectum formæ, vel intentionis, ut ex antedictis manifeſtum eſt.

6. Quæres, utrum in miniſtro præter legitimam poteſtatem, & ſufficientem intentionem, requiratur inſuper Fides, & Gratia ſanctificans.

Reſpondetur 1. neutram requiri ad Sacramenti validitatem, ut expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 12. de Sacramentis in genere, & can. 4. de Baptiſmo, & olim definitum fuerat in Conc. Nic. I. can. 19. Carthag. I. can. 1. & a Summis Pontificib. Leone Magno. Ep. 77. ad Nicetam, & Gregor. Magno lib. 9. regiſtri Ep. 61.

Reſpondetur 2. ad hoc, ut Miniſter non modo valide, ſed etiam licite Sacramentum conficiat, Fidem, & Gratiæ ſanctificantis ſtatum in eo requiri. Ita S. Doctor, & conſtat ex S. Dionyſio cap. 1. de Eccleſ. Hierarch. ubi dicit, quod *Malis non eſt fas tangere Symbola*, id eſt Sacramenta, & ex S. Aug. lib. 2. cap. 10. contra Parmenianum, *Omnia Sacramenta, cum obſint indigne tractantibus, proſunt tamen per eos digne ſumentibus*.

Id ipſum confirmat S. Doctor ex ſanctitate Chriſti Domini principalis Sacramentorum Miniſtri, cui in actione Sacramentali, ſicut inferiores Miniſtri per cooperationem ſuam conjunguntur, ſic & per ſanctitatem conformari debent, juxta illud Levit. 19. *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum*.

Ex dictis colliges, quotieſcunque aliquod Sacramentum conficiendum eſt, illius Miniſtrum ante omnia inſpicere debere, an peccati alicujus mortalis ſibi conſcius ſit, &, ſi ita eſſe deprehendat, vel dubitet, illud prius Sacramentali confeſſione, ſi fieri poſſit, ſin minus, ſaltem perfectæ contritionis actu expiare, alias grave ſacrilegium committeret, ſi lethalis alicujus culpæ reus ſacra illa Myſteria tractaret.

7. Excipitur tamen caſus neceſſitatis urgentis, v. gr. Baptiſmum puero moribundo conferendi. Tunc enim quam primum illius ſaluti, omiſſis quibuſcunque aliis, conſulendum eſt; nec peccaret, qui Baptiſmum tunc, licet in peccato mortali miniſtraret, ſi contritionis eliciendæ tempus non ſuppeteret, ut docet S. Th. q. 64. a. 6. ad 3. & poſt illum Iſambertus ad qu. 64. diſp. 14. art. 7. Ubi etiam addit, non eſſe peccatum mortale ex ſe, & ex genere ſuo, ſi quis in ſtatu peccati mortalis Euchariſtiam alteri ſumendam porrigat: ſicut nec ſi Parochus, vel alius Sacerdos ab eo delegatus in tali ſtatu adſiſtat celebrationi Matrimonii, in illa ſiquidem actione non miniſtri, ſed teſtis

Digitized by Google

ſtis honorarii perſonam ſuſtinet, ut infra ſuo loco dicetur: nec etiam ſi Diaconus, vel Subdiaconus in ſtatu peccati mortalis ſolemniter miniſtrent, quod etiam ante illum docuit Sotus, Valentia, Suarez, Henriquez, Vaſquez & alii apud Layman. cap. 5. de Sacram. Angelus tamen, Sylveſter, Victoria, Navarrus, & alii apud eundem exiſtimant, Diaconum, & Subdiaconum tunc mortaliter peccare, quod confirmari poſſe videtur ex eo, quod dixit S. Doctor in 4. diſt. 5. q. 2. art. 2. quod *quicumque in peccato mortali exiſtens exhibet ſe miniſtrum Eccleſiæ in quocumque ſpirituali, peccat*. Quamvis autem prior ſententia ſit maxime probabilis, in praxi tamen tutius eſt, ut ante quamlibet functionem ſolemnem cujuſcunque Ordinis Sacri, miniſter, ſi noxæ alicujus lethalis conſcius ſibi ſit, actum perfectæ contritionis ſemper præmittat.

8. Quæres utrum a malis miniſtris liceat Sacramenta recipere. Reſpondetur cum diſtinctione. Vel enim miniſtri illi ſunt ii, quibus incumbit ex officio Sacramenta miniſtrare, ut Parochus, & Epiſcopus, aut ii, quibus id non ex officio, ſed ex delegatione tantum incumbit. Rurſus hi vel ſunt expoſiti ad Sacramenta miniſtranda, ut quando Confeſſarius aliquis ſedet in loco, ubi audire ſolet confeſſiones, vel non ſunt expoſiti. Hac diſtinctione ſuppoſita, dicimus 1. nullum Sacramentum, ſolo Baptiſmo excepto, licite recipi poſſe ab iis miniſtris, qui ab Eccleſia non tolerantur, quales ſunt nominatim excommunicati, degradati, &c. Dicunt tamen aliqui, in articulo mortis abſolutionem Sacramentalem licite recipi poſſe a Sacerdotibus etiam non toleratis. Ita Canus in relect. de Pœnit. part. 5. Azor. inſtit. moral. part. 1. l. 8. cap. 11. quæſt. 12. & habetur in declaratione Cardinalium ex collect. Joann. Galemat. in cap. 7. ſeſſ. 14. Concil. Trident.

Dicimus 2. ab iis, quibus ex officio Sacramenta adminiſtrare incumbit, quamvis mali ſint, quandiu tamen ab Eccleſia tolerantur, licitum eſſe etiam nulla urgente neceſſitate, Sacramenta petere, ac recipere. Neque enim ſubditus, qui tale jus habet, ob Superioris malitiam illud amittere cenſetur.

Dicimus 3. ab iis, quibus ex officio Sacramenta miniſtrare non incumbit, ſi ſint expoſiti, & ab Eccleſia tolerentur, licitum eſſe Sacramenta recipere, & ipſos adminiſtrantes illa ſibi ſolis nocere, ut habetur cap. *ſciſcitantibus*, 15. quæſt. 8.

Dicimus 4. a malis miniſtris, qui nec expoſiti ſunt, nec Sacramenta ex officio miniſtrare tenentur, non licere illa petere, ſi nulla urgeat neceſſitas. Nomine autem malorum miniſtrorum intelliguntur illi, qui notorie in peccato aliquo mortali exiſtunt, v. gr. concubinarii publici. De peccatis enim occultis nemo judicare debet. Ratio hujus dicti eſt, quia hoc eſſet vere ad peccandum eos inducere. Videri poteſt Toletus lib. 1. cap. 92.

CAPUT II.

De Sacramento Baptiſmi.

SECTIO I.
Quid ſit Baptiſmus, & quæ ejus neceſſitas.

1. Baptiſmi nomen, quod a græca voce Βαπτισμὸς derivatum eſt, ſignificatque ablutionem, ſeu immerſionem, ex Chriſti Domini inſtituto, ab Apoſtolis, & deinceps ab univerſa Eccleſia uſurpatum eſt (ut declarat Catechiſmus Concil. Trident. part. 2. cap. 11.) ad ſignificandum illud Sacramentum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aqua naturali factam, ſub præſcripta verborum forma, confertur Gratia.

Docet autem S. Th. qu. 66. art. 2. inſtitutum fuiſſe hoc Sacramentum a Chriſto Domino eo tempore, quo a S. Joanne in Jordane baptizatus eſt, quod etiam docet S. Ambr. lib. 2. in Luc. *Baptizatur*, inquit, *Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas, ut ablutæ per Chriſti carnem, quæ peccatum non cognovit, Baptiſmatis jus haberent.*

Eſt autem hic obiter obſervandum, Baptiſmum illum a S. Joanne collatum, a Sacramento Baptiſmi longe diverſum eſſe, ut expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 1. quod vel ex ipſius S. Joannis verbis ſatis liquet S. Matth. 3. *Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam; qui autem poſt me venturus eſt, ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto*, ubi manifeſtam exprimit differentiam inter ſuum, & Chriſti Baptiſmum, quod ipſe in aqua ſolum, id eſt in cæremonia quadam externa ad pœnitentiam exterius diſponente, Chriſtus vero in Spiritu Sancto baptizaret, id eſt per exteriorem ablutionem, quam inſtituit, Spiritum Sanctum, ſeu Gratiam ſanctificantem conferret. Huic veritati ſubſcribunt unanimiter Sancti Patres, quos fuſe refert Coccius tom. 2. Theſauri Catholic. lib. 5. de Baptiſmo art. 5.

2. Jam quod ſpectat ad ipſius Baptiſmi neceſſitatem, certum eſt ex Fide Sacramentum Baptiſmi omnibus cujuſcunque ætatis, ſexus, & conditionis hominibus, non tantum præcepti, ſed etiam medii neceſſitate neceſſarium eſſe.

Probatur 1. ex Chriſti Domini verbis S. Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*, quæ verba S. Ambroſius explicans lib. 2. de Ap. cap. ult. *Utique*, inquit, *nullum excepit, non infantem, non aliqua præventum neceſſitate*, &c.

Prob. 2. auctoritate Conciliorum Carthag. & Milevit. apud S. Aug. Ep. 90. & 92. in quibus proſcriptus eſt error Pelagianorum, qui cenſebant, parvulos ſine Baptiſmo ſalutem poſſe conſequi, & Concilii Conſtantienſis, ubi denuo condemnatus eſt idem error a Wicleffo re-

no-

novatus, & denique Trid. ſeſſ. 7. can. 5. de Bapt. ubi anathema profertur in eum, qui dixerit, Bapt. ad ſalutem neceſſarium non eſſe.

Probatur 1. S. Aug. lib. 3. de orig. animæ, c. 9. & lib. 1. de peccat. meritis, & remiſſ. cap. 18. ex S. Hieron. lib. 3. contra Pelag. & aliis SS. Patribus a Bellarmino fuſe relatis lib. 1. de Bapt. cap. 4. ex quibus conſtat, Baptiſmum ita eſſe omnibus ſive parvulis, ſive adultis neceſſarium, ut ſine illo nullus ab originali peccato mundari, æternamque ſalutem conſequi poſſit.

Hæc eſt autem differentia inter parvulos, & adultos, quod illis ad ſalutem neceſſarius ſit Baptiſmus re ipſa ſuſceptus, his vero, vel in re, vel in voto, quod expreſſe declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 4. ubi dicit, juſtificationem a peccatis *poſt Evangelium promulgatum ſine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non poſſe.*

3. Per votum autem Baptiſmi intelligitur illius ſuſcipiendi deſiderium, & propoſitum, non nudum, aut ſimplex, ſed Fidei, & perfectæ contritioni conjunctum; quia ſine illis virtutibus nullus adultus extra Sacramentum juſtificari poteſt, ut conſtat ex iis, quæ in priori hujus Operis parte diximus. Quod confirmari poteſt ex eo, quod dixit S. Aug. l. 4. contra Donat. c. 22. *Fidem converſionemque cordis id, quod ex Baptiſmo deerit, poſſe ſupplere, ſi forte ad celebrandum Myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt*, quod oſtendit exemplo Cornelii Centurionis ante realem Baptiſmi ſuſceptionem juſtificati.

Neque dicas ſuperfluam fore poſtea realem Baptiſmi ſuſceptionem Ut enim idem S. Pater cap. 21. de eodem Cornelio dixerat (quod & de quolibet alio dici poteſt) *Si etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari noluiſſet, contempti tanti Sacramenti reus extitiſſet.*

Docet etiam S.Th. qu.76. ar. 11. & 12. Martyrium pro Chriſto perpeſſum poſſe vicem Baptiſmi ſupplere, & ad ſalutem conſequendam ſufficere. Quod etiam conſtat ex eo, quod Chriſtus Dom. dicit S. Matth. 16. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam:* ex quibus verbis S. Aug. aſſerit lib. 2. de orig. an. cap. 12. *Martyres, quibus contigerit ante pro Chriſti nomine occidi, quam Chriſti Baptiſmate dilui, exceptos eſſe ab hac ſententia, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*, &c. & lib. 3. de Symb. ad Catechumenos c. 4. dicit, ſanctos Innocentes *Ab originali peccato fuiſſe dilutos.* Unde ſequitur ſecundum ejus mentem (quod & plurimi Theologi aſſernnt) Martyrium ſingulari Dei diſpenſatione, non modo ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato Gratiam conferre.

Ex his facile eſt intelligere, quid S. Doct. art. 11. & cum eo communiter Theologi ſignificare velint, cum triplicem Baptiſmum, fluminis, flaminis, & ſanguinis diſtinguunt. Baptiſmus enim fluminis eſt Baptiſmus in re ſuſceptus, Baptiſmus flaminis eſt Baptiſmus in voto, Baptiſmus denique ſanguinis eſt Martyrium, quod morte pro Chriſto perpeſſa conſummatum eſt.

Digitized by Google

SECTIO II.
Quæ ſit materia Baptiſmi.

1. Dicendum 1. aquam naturalem eſſe remotam Baptiſmi materiam. Id conſtat ex his Chriſti Dom. verbis S. Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, &c. quæ de Sacramento Baptiſmi per aquam naturalem conferendo intelligenda eſſe declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 2. de Bapt. ubi & aquam naturalem materiam Baptiſmi eſſe definivit: quod & in Conc. Florent. in decret. Eug. & in Conc. Later. cap. *Firmiter*, de ſumma Trinitate, antea definitum fuerat. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa, quæ eſt elementaris, & ſimplex, ſive ſit ex mari, ſive ex flumine, aut fonte, aut palude, aut etiam ex pluvia, ut docet S. Th. qu. 66. art. 3. & 4. In quo ſingularis prorſus elucet Divinæ in homines miſericordiæ benignitas, quod ad Sacramentum tantę neceſſitatis, & utilitatis conficiendum, ut obſervat Catech. Trid. p. 2. c. 2. materiam illam delegit, quę ſemper præſto eſt, atque ab omnibus ubique facile parari poteſt.

Hinc colliges, aquas omnes artificiales, & alios humores mixtos, v. g. aquam, quæ ex roſis, aut aliis floribus, vel herbis elicitur, item quæ ex ſale reſolvitur, lacrymas etiam, ſalivam, & ſimiles liquores, qui ab aqua naturali ſpecie differunt, non eſſe idoneam, & ſufficientem Baptiſmi materiam: e contra vero Baptiſmum valide confici poſſe ex quacunque aqua naturali, quamvis accidentaliter immutata, dummodo veram aquæ naturalis formam, ſecundum communem hominum æſtimationem retineat; nihilque proinde ad hujus Sacramenti validitatem conferre, ſi aqua calida ſit, aut frigida, pura, vel impura, vel ex glacie, nive, grandine expreſſa, aut aliquo liquore alieno in modica quantitate permixta. Omni enim ejuſmodi aqua, communis eſt Theologorum ſenſus, & expreſſa S. Thomæ doctrina art. 4. poſſe Baptiſmi Sacramentum valide confici. Valide, inquam; nam ut licite adminiſtretur, aqua pura, quantum fieri poterit, adhibenda eſt.

2. Dicendum 2. materiam proximam Baptiſmi eſſe ablutionem ex aqua naturali, ut conſtat ex illis Chriſti Domini verbis S. Matth. ult. *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. & ex communi doctrina, & praxi totius Eccleſiæ. Cum enim aqua ſit materia remota Baptiſmi, oportet materiam ejuſdem proximam in applicatione ipſius materiæ remotæ, quæ per ablutionem fit, conſiſtere, ut conſtat ex dictis capite præcedenti. Unde S. Doctor qu. 66. art. 1. ad 3. dicit; fieri Sacramentum, non in ipſo elemento, ſed in homine, cui adhibetur elementum per uſum ablutionis.

Quæres 1. qualis ablutio ad Baptiſmum requiratur. Reſpondetur, quod, quamvis olim Baptiſmus ut plurimum fieret per immerſionem, cer-

certum eſt tamen, per effuſionem quoque, aut aſperſionem aquæ validè conferri poſſe, ut docet S. Thom. art. 7. & uſus communis Eccleſiæ declarat, qui & ab ipſis Apoſtolis incepit, Act. 2. & 4. Ubi dicuntur uno die tria hominum millia baptizaſſe, quod non niſi per aſperſionem factum fuiſſe probat Iſamber. ad cit. qu. diſp. 2. a. 1.

Cæterum nihil ad validitatem Sacramenti refert, utrum unica, vel trina ablutio, aut immerſio fiat, ut obſervat Catech. Rom. & olim declaravit S. Greg. lib. 2. Epiſt. 41. ad Leandrum. Retinendus eſt tamen uſus, qui in unaquaque Eccleſia particulari receptus eſt, ſicut monet idem Catechiſmus p. 2. cap. 2.

3. Quæres 2. quanta ablutio ſit ad Baptiſmum neceſſaria. Reſpondetur, tantam requiri, quæ ſecundum communem loquendi morem vere ablutio dici poſſit, ad quod unica gutta ſufficere non cenſetur, ſed ea quantitate aquæ opus eſt, ut is, qui baptizatur, vere dicatur ablui. Ita docent Sotus, Suarez, & alii apud Layman. c. 3. de Baptiſmo. Obſervat tamen Iſambertus ad Baptiſmi validitatem ſufficere poſſe guttas aliquot, quæ corpus cum aliqua ſui diviſione, & partium ſucceſſione abluant; quod ad ſcrupulos tantum amovendos hic adnotamus, non vero ut ex aliquo humano reſpectu Sacramenti hujus Miniſter in illius collatione aliquot tantum guttas adhibeat, ne v. g. infantuli alicujus nobilis corpus ex aquæ frigore tantillum lædatur, cum in Sacramento tantæ neceſſitatis ea ſemper aquæ quantitas adhibenda ſit, quæ ad ejus validitatem citra quodcunque dubium ſufficere poſſit.

4. Quæres 3. quænam corporis pars ablui debeat, ut validus ſit Baptiſmus. Reſpondetur, Baptiſmum haud dubie validum fore, ſi caput hominis abluatur, quod docet S. Tom. q. 65. art. 11. ad 4. & Eccleſiæ præcepto faciendum eſſe, conſtat ex cap. *Poſtquam vos*, de conſecrat. diſt. 4. & ex Catech. Rom. p. 2. cap. 2. Validum quoque fore exiſtimant Sotus, Suarez, & alii apud Laymannum citat. c. 3. & etiam Iſambertus ad quæſt. *66*. diſp. 3. art. ult. ſi ſcapulæ, pectus, aut alia ejuſmodi notabilis pars abluatur.

Cæterum ſi alia pars minus notabilis, ver. gr. manus, pes, &c. tantummodo ablueretur, ut ſi infans in egreſſu ex utero materno manum, vel pedem proferret, tunc ſi immineat aliquod vitæ periculum, baptizandus quidem eſſet, ſed cum diſſentiant inter ſe Doctor. utrum valeat ejuſmodi Baptiſmus, docet S. Thom. loc. cit. & poſt illum Alexander Alenſis p 4. quæſt. 17. memb. 1. & alii communiter, remoto poſtea infantis periculo, Baptiſmum eſſe ſub conditione repetendum. Addit Layman. ſupra, ſentiendum idem eſſe, ſi infans pelle adhuc illa, quam vocant ſecundinam, circundatus propter periculum baptizetur, cum a quibuſdam dubitetur, an ſit pars infantis; quod etiam ſimiliter dici debet, ſi ſoli capilli aqua perfunderentur. Quamvis enim Sotus, Henriquez, Toletus, Vaſquez, & alii apud

eundem Layman. ſupra exiſtiment, ad Baptiſmi validitatem id ſufficere; quia tamen id certum non eſt, & alii Doctores contrarium ſentiunt, idcirco tutius eſt in re tanti momenti Baptiſmum ſub conditione repetere, cum nunquam ſatis tuto æternæ animarum ſaluti, quæ ex hoc Sacramento pendet, conſuli poſſit.

SECTIO III.

Quæ ſit forma Baptiſmi.

1. BAptiſmi forma hæc eſt, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Quod conſtat ex Conciliis Lateranenſi c. *firmiter* de ſumma Trinit. Florentino in decreto Eugen. & Tridentino ſeſſ. 7. can. 4. de Baptiſmo; additurque in Romano Catechiſmo parte 2. cap. 2. formam illam a Chriſto Domino Apoſtolis, ac toti Eccleſiæ traditam fuiſſe Matth. 28. his verbis; *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

In qua quidem forma exprimi debet primo actio ipſius miniſtri, ut docet S. Thom. qu. 66. art. 5. Unde Alexander III. cap. 1. de Baptiſmo & ejus effectu dicit, quod, *Si quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & non dixerit, Ego te baptizo, non eſt puer Baptizatus*. Et in decreto ſæpius citato Eugenii poſt relatam formam, qua Græci in Baptiſmi collatione utuntur, quæ eſt ejuſmodi, *Baptizetur, vel Baptizatur ſervus Chriſti N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, dicitur, Baptiſmum ſub tali forma collatum eſſe validum, quoniam in illa *exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum invocatione Sanctæ Trinitatis*.

Exprimi 2. debet perſona baptizanda, ut ſignificat idem S. Doctor ſupra, & conſtat tum ex citato cap. *ſi quis*, tum ex præfato Catechiſmo Romano, & etiam ex ipſo uſu, & praxi totius Eccleſiæ, quæ in forma Baptiſmi perſonam baptizandam ſemper exprimere ſolet, tum denique, ut oſtendatur inter baptizantem, & baptizatum eſſe debere diſtinctionem, aliumque eſſe, qui baptizatur, & alium, qui baptizat, ut habetur cap. *Debitum* extra de Bapt. & ejus effectu, proindeque neminem poſſe ſe ipſum baptizare.

Exprimi 3. debet unitas Divinitatis, ut aſſerit S. Doctor ſupra, in reſp. ad 6. Unde S. Hieronymus ſuper cap. 4. ad Epheſ. *Non baptizamus*, inquit, *in nomine Patris*, &c. *ſed in uno nomine, quo Deus*, &c. & S. Auguſtinus lib. 3. contra Max. Ar. cap. 32. dicit, conferri Baptiſmum *in nomine, non in nominibus, quia hi tres unum ſunt*.

2. Exprimi denique debet explicita, & diſtincta prolatio, & invocatio trium Perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ut docet S. Thom. Et conſtat tum ex citatis Chriſti Domini verbis, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, tum ex Conc. Lateranenſi cap. *firmiter*, tum ex epiſtola Zachariæ

ad

ad Bonifacium Epiſcopum, quæ refertur c. *in Synodo* de conſecr. diſt. 4. ubi dicitur, quod *ſi lotus in fonte Baptiſmatis quis fuerit, ſine invocatione Trinitatis, perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizatus*. Quod ſimiliter ante illum docuerant S. Cypr. Ep. 63. ad Jubajanum, Sanctus Leo Ep. 4. Sanctus Auguſtinus loco proxime citato contra Maximinum, & plures alii.

Obſervat autem S. Doctor art. 5. ad 7. expreſſam Patris, & Filii, & Spiritus ſancti mentionem, & invocationem in forma Baptiſmi eſſe ita neceſſariam, ut, ſi quis alias voces quamvis idem ſignificantes adhiberet, ut ſi diceret, in nomine Genitoris, & Geniti, & ab utroque Procedentis, Baptiſmum tamen minime perficeret; quod etiam poſt illum docent plures alii, quos citat Suarez diſp. 21. ſect. 4.

3. Dices Act. 8. referri, quod in nomine Chriſti baptizabantur viri, ac mulieres, non ergo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.

Reſpondetur 1. probabile eſſe, quod docet S. Th. art. 6. ad 1. Apoſtolos id ex ſpeciali revelatione, & diſpenſatione initio naſcentis Eccleſiæ aliquando feciſſe, ut nomen Chriſti, quod erat odioſum Judæis, atque Gentilibus, honorabile redderetur.

Reſpondetur 2. probabilius adhuc videri, Apoſtolos nunquam in ſolius Chriſti nomine baptizaſſe, cum nullus antiquorum Patrum (ut obſervat Vaſquez diſp. 143. cap. 2.) qui Apoſtolis, aut eorum Diſcipulis contemporanei fuerunt, illius revelationis, aut diſpenſationis mentionem fecerit. Imo S. Clemens lib. 2. Conſtit. Apoſt. cap. 23. S. Dionyſius cap. 3. Eccleſ. Hierarch. S. Juſtinus apolog. 2. pro forma Baptiſmi trium Perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis expreſſionem Divino præcepto ſervandam eſſe declarant: quod etiam in can. 48. & 49. Apoſtolorum præſcribitur.

Quare quod dicitur, Apoſtolos baptizaſſe in nomine Chriſti, intelligendum eſt, baptizaſſe auctoritate, ac poteſtate ipſius Chriſti, quo ſenſu de credentibus in ſe dixit idem Chriſtus, *In nomine meo Dæmonia ejicient*. Matth. cap. ult. vel baptizaſſe in nomine Chriſti, quia baptizantes exprimebant nomen Filii ſimul cum nomine Patris, & Spiritus ſancti, ut intelligit S. Cyprian. Epiſt. 73. ubi explicans S. Petri verba Actor. 2. *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu*, ſic ait, *Jeſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque Filius adjungeretur*.

SECTIO IV.

Quis poſſit Baptiſmum conferre.

1. Dicendum 1. quemlibet hominem viatorem, ſive virum, ſive mulierem, ſive Fidelem, ſive Infidelem poſſe valide Baptiſmum conferre. Id conſtat ex Concil. Lateranenſi, & Florentino ſect. præced. citatis, & etiam ex cap. *Ad limina*, 30. q. 2. & cap. *Romanus*, de

de conſecrat. diſt. 4. Idque ita inſtitutum a Chriſto Domino fuiſſe, docet S. Th. q. 67. art. 3. ut Sacramentum ad ſalutem neceſſarium a quocunque homine in caſu neceſſitatis valide conferri poſſet.

2. Dicendum 2. quemlibet hominem non modo valide, ſed etiam licite Baptiſmum abſque ſolemnitate (in ſolo tamen caſu neceſſitatis) conferre poſſe. Id conſtat tum ex Conciliis, & canonibus ſup. cit. tum ex antiquis Patribus, qui id expreſſe docent, ut Tertullianus lib. de Baptiſmo c. 16. ubi dicit, in caſu neceſſitatis *Laicis eſſe jus baptizandi*, quod etiam docet S. Hier. dialog. contra Luciferianos paulo ante medium, idque affirmat ſuo tempore ubique receptum, & uſitatum fuiſſe. Diximus, *abſque ſolemnitate*, id eſt abſque cæremoniis illis, quæ in collatione Baptiſmi ex Eccleſiæ præcepto adhibentur. Nam ſi Laicus cæremonias illas uſurparet, peccaret mortaliter, fieretque irregularis, ut habetur cap. *ſi quis*, extra, *de non ordinato miniſtrante*.

Obſervat autem S. Doctor quæſt. 67. art. 4. & poſt illum Paludanus, Sotus, Sylveſter, Navarrus, & alii apud Laymannum cap. 7. de Baptiſm. in caſu neceſſitatis hunc ordinem eſſe ſervandum, ut præſente proprio Paſtore non baptizet Diaconus, præſente item Diacono non baptizet Clericus inferior, aut Laicus, imo etiam præſente Clerico non eſſe conveniens Laicum baptizare, ſicut nec præſente viro mulierem; additque idem Auctor, fore peccatum mortale, ſi præſente Sacerdote Laicus, aut inferior Clericus baptizare præſumeret, veniale vero ſolummodo, ſi inter alios Clericos inferiores, & Laicos, vel inter virum, ac mulierem præfatus ordo inverteretur: imo nullam fore culpam, ſi ordinis illius invertendi cauſa alia ſubſit, ut quia obſtetrix melius, & certius novit modum baptizandi, vel quia virum non decet accedere ad baptizandum puerum nondum omnino ex utero matris editum.

3. Dicendum 3. Epiſcopum in Diœceſi, Presbyterum Curatum in Parœcia ſua, eſſe ordinarium Baptiſmi Miniſtrum. De Epiſcopo aperte conſtat, cum ſit in Diœceſi ſua primus, & ordinarius Paſtor. Unde Tertull. lib. de Bapt. *Dandi Baptiſmum*, inquit, *habet jus Summus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus, dehinc Presbyteri*, &c.

De Sacerdote Curato etiam ſimiliter conſtat ex uſu, & praxi totius Eccleſiæ, & ex Rituali Romano tit. de Bapt. ubi dicitur, quod *Legitimus Baptiſmi miniſter eſt Parochus, vel alius Sacerdos a Parocho, vel ab Ordinario loci delegatus*. Unde etiam, (ut obſervat Joan. Filſacus Opuſc. de Parœc. & Parœc. orig. cap. 7.) Eccleſiæ Parœciales olim vocabantur *Eccleſiæ Baptiſmales*.

4. Id præterea confirmat Iſambertus ad q.67. diſp.1.a.5.ex eo, quod actus baptizandi ſolemniter (ut ibidem probat) ſit actus Paſtoris Ordinarii proprius. Ubi etiam addit, Parochum, præſente Epiſcopo ſuo, citra illius conſenſum, quem honoris, & reverentię cauſa poſtulare debet, licite baptizare non poſſe, quod colligit ex Ep.80. S. Leonis ad Epiſ. Gallię.

Di-

Dicendum 4. quemlibet alium Sacerdotem, qui nec Epiſcopus eſt, nec Parochus, non niſi in ejus abſentia, vel ex illius delegatione, ſeu licentia Sacramentum Baptiſmi poſſe licite adminiſtrare. Ita S. Th. quæſt. 67. a.4. ad 2. cui ſubſcribunt Suarez diſp. 3. ſect. 4. Vaſquez, Valentia, Henriquez, & alii apud Laymannum c. 7. de Bapt. Unde ſequitur, Sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui abſque proprii Sacerdotis licentia expreſſa, aut ſaltem rationabiliter præſumpta, ſolemniter baptizaret, quod etiam docet Gammachæus ad citatam quæſt. 67. c. 1. & Iſambertus ad eandem qu. diſp. 1. art. 5.

Eſt autem obſervandum, non modo Sacerdotes, ſed etiam Diaconos ex Epiſcopi, vel Parochi commiſſione poſſe ſolemniter baptizare, ut Doctores ſupra citati aſſerunt cum hac tamen differentia, quod Sacerdoti tanquam legitimo miniſtro committi poſſit pro libito proprii Sacerdotis, Diacono vero non niſi urgente aliqua neceſſitate, & præterea Diaconus abſque Ordinarii licentia ſolemniter baptizans non modo peccet mortaliter, ſed etiam fiat irregularis, ut habetur c. *Si quis*, extra. de *non ordinato miniſtrante*, Sacerdos vero idem faciens peccet quidem, ſed nullam irregularitatem contrahat.

SECTIO V.

Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.

1. Certum eſt, quemlibet hominem in ſtatu viæ capacem eſſe Baptiſmi percipiendi, cum Chriſtus Dominus dixerit S. Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. Et de adultis quidem nulla eſt difficultas, cum ſicut ad doctrinam Euangelicam audiendam, ſic etiam ad percipiendum Baptiſmum ſint idonei. De infantibus vero rationis uſum nondum aſſecutis negant hujus temporis Anabaptiſtæ, qui (ut refert Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 8.) contendunt, non niſi adultis conferendum eſſe Baptiſmum, ideoque infantes jam baptizatos, cum ad ætatem adultam pervenerunt, iterum rebaptizant. Unde & Anabaptiſtarum nomen ſortiti ſunt. Contra quos Fides Catholica docet, parvulos etiam nondum rationis uſum aſſecutos, ſive a parentibus Catholicis, ſive ab Hæreticis, aut Infidelibus prognati ſint, Baptiſmi ſuſcipiendi eſſe capaces.

Probatur hæc veritas, & error oppoſitus refellitur, tum ex his Chriſti Domini verbis, Matth. 19. *Sinite, parvulos venire ad me, talium eſt enim Regnum cœlorum*, tum ex Conc. Milevitano can. 2. ubi hæc habentur, *Placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, anathema ſit*, tum etiam ex Concil. Vienneſi ſub Clement. V. Clementina I. de ſum. Trinit. & Fide Cathol. & Concil. Trid. ſeſſ. 5. can. 4. ubi eadem veritas definita eſt, denique ex S. Auguſt. qui lib. 10. de Gen. ad lit. cap. 23. dicit, hanc baptizandorum

pue-

puerorum in Eccleſia conſuetudinem eſſe tradirionem Apoſtolicam.

2. Cum igitur hoc certum ſit ex Fide, quæritur, an infantes illi ſint invitis parentibus baptizandi.

Reſpondetur 1. infantes Infidelium nondum rationis uſum aſſecutos, invitis eorum parentibus, non eſſe baptizandos, ſi ſub illorum cura, & poteſtate remaneant, aut periculum ſit, ne ad eorum curam, & poteſtatem redeant, aut ab illis pervertantur; ſi autem ab illorum cura, & poteſtate juſte abſtrahi poſſint, ita ut nullum ſit periculum, ne ad illos redeant, aut ab illis pervertantur; tunc licere infantes illos, etiam invitis parentibus, baptizare; quod ſimilirer licitum eſt in præſenti periculo mortis ipſorum infantium, imo etiam invitis eorum parentibus fieri debet. Quæ omnia fuſe explicat, & probat Gregorius a Valentia diſp. 4. qu. de Bapt. p. 3.

Reſpondetur 2. licitum eſſe invitis parentibus Hæreticis filios illorum ſecundum ritum Eccleſiæ baptizare. Ita habetur *in c. Judæis* diſt. 45. Cum enim Hęretici utpote & ipſi baptizati, Eccleſiæ ſint ſubditi, juſte ab illa compelli poſſunt, ut filios ſuos Baptiſmi Sacramento ſecundum ritum Catholicum initiandos, & in vera Fide, ac Religione inſtruendos deferant, &, ſi præſtare id recuſant, etiam invitis illis id fieri poteſt.

Jam quod ſpectat ad diſpoſitiones in ſuſcipientibus Baptiſmum neceſſarias, de adultis ſolum quæſtio intelligenda eſt. In parvulis enim Fidem, intentionem, aut aliam ſimilem diſpoſitionem requirere aliud non eſt (ut dicit S. Aug. Epiſt. 57. ad Dard.) quam ipſis ſenſibus, & evidentiſſimæ veritati velle contradicere.

3. Prima igitur diſpoſitio ad Baptiſmum in adulto requiſita eſt ejus conſenſus. Ita S. Doct. q. 68. art. 7. & conſtat ex c. *Majores* extra, de Baptiſmo, & ejus effectu, diſt. 4. & cap. *ægrotantes*, de conſecrat. diſt. 4. & etiam ex ipſo uſu, & praxi Eccleſiæ, quæ ante ipſius Baptiſmi collationem interrogat baptizandum, utrum velit baptizari. Non requiritur autem conſenſus actualis expreſſus, ſed ſufficit virtualis, aut interpretativus, ſeu ut adultus actualem ſuſcipiendi Baptiſmi aliquando habuerit voluntatem, eamque minime retractaverit.

Secunda diſpoſitio ad ſuſcipiendum Baptiſmum neceſſaria eſt Fides, ſufficienſque Doctrinæ Catholicæ notitia. Id conſtat tum ex Script. S. Marc. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*. Et Act. 8. Eunucho Baptiſmum poſtulanti S. Philippus reſpondit, *Si credis ex toto corde, licet*. Unde Eccleſia baptizandum ſuper præcipuis Fidei noſtræ articulis interrogat, illiuſque publicam profeſſionem ab eo exigit.

Tertia diſpoſitio eſt dolor de peccatis cum propoſito ſervandæ legis Divinæ. Id etiam conſtat ex his S. Petri verbis Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum:* & Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 6.

Qualis vero eſſe debeat ille dolor, & ex quo motivo elicitus, quale item ſervandæ legis propoſitum, plenius conſtabit ex iis, quæ dicentur infra

infra cap. 5. de Sacramento Pœnitentiæ. Ut enim docet, & probat Iſambertus ad q 68. diſp. 6. art. 4. dolor, qui ad Sacramentum Pœnitentiæ ſufficit, ad Sacramentum etiam Baptiſmi ſufficiens eſſe cenſetur.

Porro, cum hæ tres diſpoſitiones ad Baptiſmum fructuoſe recipiendum in adulto requirantur, ad illius tamen validitatem ſolummodo prima neceſſaria eſt, ut conſtat ex cap. *Majores*, & cap. *de Judæis* diſt. 54. & ex S. Aug. lib. 2. cont. Petilian. c. 35. & lib. de Catechiz. rud. cap. 7. Unde, quando quis ſerio vult Baptiſmum percipere, quamvis neque Fidem, neque de peccatis dolorem habeat, vere ipſius Baptiſmi characterem recipit, non tamen Gratiam ſanctificantem; neque alios effectus, qui ab ipſa pendent, de quibus agetur Sect. ſeq.

4. Quæres 1. utrum infans in utero materno baptizari poſſit. Reſpondet S. Doct. ib. a. 11. non poſſe, cum ejus corpus in eo ſtatu aqua tingi, & ablui non poſſit. Proindeque (ut ibidem docet) ad Baptiſmum conferendum expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex utero. Si tamen periculum aliquod immineat, caputque primo egrediatur, in eo baptizari debet, nec eſt poſtea rebaptizandus, ſi eum perfecte naſci contigerit. Quod ſi manum, vel pedem, aut aliam ſimilem partem exerat, in illa ſimiliter, periculo imminente, debet baptizari. Quia tamen incertum eſt, an ejuſmodi Baptiſmus validus ſit, erit poſtea ſub conditione iterum baptizandus.

5. Quæres 2. utrum monſtra baptizari debeant. Reſpondetur, monſtra illa, de quibus dubitatur, utrum animam rationalem habeant, ſi nihil certi dignoſci poſſit, immineatque mortis periculum, ſub hac conditione baptizari debere, *Si tu es capax Baptiſmi, ego te Baptizo*, &c. Si vero nullum ſit in mora periculum, conſuli poterunt Medici, & alii experti: imo tutius erit rem ad Epiſcopum deferre, ordinemque ab illo præſcriptum ſequi, ut declaratur in Rituali Romano, titulo de Baptiſmo.

Quod ſi monſtrum tale ſit, de quo dubitetur, an ſit unus homo, vel plures, baptizari non debet, donec id diſcernatur. Diſcerni autem poterit, ſi unum, vel plura capita, & unum, vel plura pectora in eo ſint; tunc enim totidem erunt corda, & animæ, hominèſque diſtincti. Et in eo caſu ſeorſum ſinguli erunt baptizandi. Si vero diſtinctio illa perſonarum non poſſit certo deprehendi, ut ſi duo quidem capita, non vero duo pectora habeat; tunc in uno abſolute baptizari debet, in altero ſub conditione, ut in eodem Rituali præſcribitur.

Quæres 3. an adulti amentes ſint baptizandi. Reſpondetur cum diſtinctione. Vel enim fuerũt perpetuo amentes: nec ſperatur, eos rationis compotes aliquando futuros eſſe, & talibus Baptiſmus conferri debet, ſicut & aliis infantibus; vel aliquando uſum rationis habuerunt, & poſtea in amentiam lapſi ſunt, & ſi quidem conſtet, illos, dum mentis compotes eſſent, Baptiſmum periiſſe, aut exoptaſſe, nec voluntatem illam mutaſſe, Baptiſmus illis erit conferendus: ſi vero id non con-

conſtet, a Baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſt. Ita habetur in Catechiſmo Trid. part. 2. cap. 2.

Dices, videri tutius eſſe illos baptizare, cum in illis interpretativa Baptiſmi ſuſcipiendi voluntas præſumi poſſit, ideſt illos eſſe ita diſpoſitos, ut, ſi ſtatum ſuum agnoſcerent, & Baptiſmi neceſſitatem ſcirent, haud dubie illum ſuſcipere vellent.

Reſpondetur, voluntatem illam interpretativam ad Baptiſmum minime ſufficere, ut docet, & probat Iſambertus ad citatam q. 68. diſ. 6. art. 2. Additque art. 3. quod, ſi quis Baptiſmum adulto conferret, in quo diſpoſitiones ad Baptiſmum neceſſario requiſitas non deprehenderet, peccati mortalis reatum incurreret.

SECTIO VI.

Quinam ſint effectus Baptiſmi.

1. QUinque ſunt præcipui hujus Sacramenti effectus. Primus eſt remiſſio quoad culpam peccati originalis, & peccatorum omnium actualium, ſi quæ ante Baptiſmi ſuſceptionem commiſſa ſunt. Ita S. Doct. q. 66. art. 1. & expreſſe definitum habetur in Concil. Flor. in decret. Eug. & in Trid. ſeſſ. 5. can. 5. Et longe antea in Concil. Carthag. IV. can. 1. inter præcipua Fidei dogmata, quæ Epiſcopus conſecrandus profiteri debeat, reponitur iſtud de remiſſione peccatorum per Baptiſmum. Et S. Greg. Epiſt. 39. Infideles illos vocat, *Qui dicunt, peccata in Baptiſmate non vere, ſed ſuperficie tenus dimitti.*

Secundus effectus eſt remiſſio totius pœnæ peccatis debitæ. Ita S. Doctor art. 2. & conſtat ex eodem Eugenii decreto, & ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. ubi dicitur in Sacramento Pœnitentiæ temporalem pœnam non totam ſempet, *ut in Baptiſmo fit*, dimitti.

Id etiam confirmari poteſt ex univerſali Eccleſiæ praxi; quæ nulla unquam ſatisfactionis opera imponere ſolet baptizatis, ſicut imponit ſacramentaliter confeſſis. Imo Catechiſmus Rom. ſupra docet, *Id ſine maxima Sacramenti injuria fieri non poſſe.*

2. Tertius effectus eſt Gratia ſanctificans ſimul cum donis & virtutibus infuſis, quæ illam comitantur. *Hujus ſiquidem Sacramenti virtute* (ut loquitur Catech. Rom. ſupra) *non ſolum a malis, quæ vere mala dicenda ſunt, liberamur, verum etiam eximiis donis, & muneribus augemur. Animus enim noſter Divina gratia repletur, qua juſti, & filii Dei effecti æternæ quoque ſalutis hæredes inſtituimur*, &c. *Eſt autem Gratia, non ſolum per quam peccatorum fit remiſſio, ſed Divina qualitas in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidam, & lux, quæ animas noſtras pulchriores, & ſplendidiores reddit. Huic vero Gratiæ additur nobiliſſimus virtutum comitatus, quæ in animam cum Gratia divinitus infunduntur.*

Quartus eſt ipſa Gratia Sacramentalis Baptiſmi, quę quidem (ut docet idem Catechiſmus) procedit ex arctiſſima illa unione, qua per Baptiſ-

ptiſmum Chriſto Domino baptizati tanquam capiti ſuo membra copulantur, & connectuntur, quæque illos ſpeciali modo ad ſervandam Divinam legem, Sacramenta digne ſuſcipienda, aliaque Religionis, & pietatis officia debite exequenda habiles reddit.

Quintus denique eſt character, qui per Baptiſmum indelebiliter animę imprimitur, ut definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ.7. can.9. Unde (ut ibidem declarat) hoc Sacramentum iterari non poteſt.

Ex his, & aliis Baptiſmi effectibus, quos S. Doctor quæſt. 69. & alii SS. Patres paſſim enumerant, colligi poteſt, quanta ſit hujus Sacramenti excellentia, & dignitas, quanta etiam ejuſdem utilitas, & neceſſitas, ac proinde quam juſta ratione præceperit Eccleſia in Rituali Rom. tit. de Baptiſ. ut parvuli recenter nati quam primum ad Eccleſiam Baptiſmi ſuſcipiendi cauſa deferantur, quam graviter peccent parentes, qui ob inanes cauſas, & vanos quoſdam reſpectus plures dies hujus Sacramenti ſubſidio infantes privant, eoſque beatitudinis æternæ amittendæ periculo exponunt.

3. Eſt autem obſervandum, quod, quamvis adultus, qui ficte Baptiſmum recipit, id eſt ſine Fide, aut ſine ullo dolore de peccatis, characterem quidem illius, non vero gratiam recipiat; ſi tamen poſtea fictionem illam per pœnitentiam removeat, tunc Baptiſmus omnem effectum ſuum conſequetur, ut docet S. Tho. art. 9. & 10. & ante illum docuit S. Cyprianus ſerm. de Paſſ. Dom. paulo ante finem, & Sanctus Auguſt. lib. de Bapt. cont. Donat. cap. 12.

Quærunt hic Theologi, an Circumciſio, quæ olim apud populum Judaicum divinitus inſtituta fuerat, peccatorum remiſſionem, & Gratiam ſanctificantem ex opere operato contulerit.

Reſpondetur negative cum Sancto Doctore quæſt. 70. art. 4. Et conſtat ex Concil. Florentino in decreto Eugenii, ubi dicitur, *Sacramenta legis antiquæ non cauſaſſe Gratiam, ſed eam ſolum per Paſſionem Chriſti dandam figuraſſe.*

Quamvis autem per Circunciſionem non conferretur ex opere operato Gratia, & remiſſio peccatorum, conferebatur tamen ex opere operantium, in adultis quidem per actum perfectæ contritionis, quo ſolo juſtificari poſſe peccatores extra Sacramenta novæ legis ſupponimus ex dicendis infra c. 5. in parvulis autem per applicationem Fidei parentum, vel aliorum, cujus quidem Fidei ſignum erat Circunciſio, idque in virtute futuræ Paſſionis ipſius Chriſti Domini. At vero ante inſtitutionem Circumciſionis docet idem S. Tho. in reſp. ad 2. *Probabile eſſe, quod Parentes Fideles pro parvulis natis, & maxime in periculo exiſtentibus aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam ſignaculum Fidei) ſicut adulti pro ſe ipſis preces, & Sacrificia offerebant*, qua ratione ſpeciali Dei miſericordia virtus Paſſionis Chriſti ipſis parvulis applicabatur, ſicque a peccato originali emundabantur. Quod & ſimi-

ſimiliter poſt Circumciſionem inſtitutam, & de fœminis, quæ illius capaces non erant, & de maribus ante octavum diem (quo tantum eos circuncidere licitum erat) decedentibus dici debet.

SECTIO VII.

Quænam ſint cæremoniæ in collatione Baptiſmi ſervandæ.

1. CErtum eſt, cęremonias quaſdam religioſas ab Eccleſia in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione ad majorem Chriſtiani populi devotionem excitandam, ſalva illorum ſubſtantia, inſtitui potuiſſe, & de facto pie, ac ſancte inſtitutas eſſe, proindeque ſine peccato contemni, aut ab ipſorum Sacramentorum miniſtris omitti pro libito non poſſe, ut expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 13.

Quod igitur ſpectat ad ipſius Baptiſmi cæremonias, docet Catechiſmus Romanus, eas ad tria capita revocari poſſe. Quædam enim Baptiſmi collationem antecedunt, quædam comitantur, quædam ſubſequuntur. Præcipuas hic eo ordine, quo ab Eccleſia adhibentur, diſcutiemus.

Ac in primis ante Baptiſmi collationem aqua præparari debet, qua ſola in illius adminiſtratione uti licitum eſt. Conſecratur autem Baptiſmalis fons variis precibus, & exorciſmis ab Eccleſia inſtitutis, addito Catechumenorum oleo, & ſacro Chriſmate juxta priſcum Eccleſiæ morem, cujus teſtis eſt S. Cypr. 70. & S. Baſilius lib. de Spiritu Sancto c. 27. quam benedictionem, ſeu conſecrationem aquæ baptiſmalis in vigiliis duntaxat Paſchæ, ac Pentecoſtes faciendam eſſe, docet Catechiſmus Rom. & habetur cap. *in Sabbato*, de conſec. diſt. 4.

Hac benedictione aquæ ſuppoſita, qui Baptiſmo initiandi ſunt, adducuntur ad Eccleſiæ fores, atque ab ejus introitu tanquam indigni, utpote qui adhuc poteſtati Dæmonis per peccatum mancipati ſunt, excluduntur.

2. Et primo Sacerdos trinam inſufflationem, & varios exorciſmos adhibet ad expellendum Dæmonem. Eoque ritu, qui in Eccleſia antiquiſſimus eſt, *Non exorcizatur, aut exſufflatur creatura Dei in infantibus* (ut ait S. Auguſt. l. 1. de Symb. ad Catech. c. 1.) *ſed ille, ſub quo ſunt omnes, qui cum peccato naſcuntur.*

Eadem etiam ratione ſignum crucis efformatur in baptizandi fronte, aliiſque partibus, ut per illud Dæmon compeſcatur, omneſque ejus machinæ diſſolvantur, quod obſervat S. Auguſt. lib. de Catech. rud. cap. 20. & S. Athanaſius lib. de Incarn.

Fit præterea impoſitio manus a Sacerdote, variæque ſuper baptizandum orationes ab ipſo proferuntur. Hujus cæremoniæ meminit Conc. Carthag. V. can. 83. Et S. Auguſt. l. 2. de pecc. merit. & remiſſ. cap. 26. *Catechumenos*, inquit, *ſecundum quendam modum per ſignum Chriſti, & orationem manus impoſitionis puto ſanctificari.*

Ex-

Exinde Sacerdos ſalem prius a ſe benedictum in os baptizandi imponit, ad ſignificandam Baptiſmi Gratiam, per quam homo a peccatorum putredine liberatur, & cœleſti quadam, ac ſupernaturali prudentia donatur. Hujus cæremoniæ mentio fit in Conc. Carthag. III. can. 11. & apud S. Auguſt. lib. 1. Confeſſ. cap. 11.

Poſtea idem Sacerdos ſaliva aures, & nares baptizandi tingit; aures quidem, ut eas ad Chriſti ſermones percipiendos aperiat, nares vero, ut virtutis, ac pietatis bonum odorem hauriant, ut explicatur c. *poſtea*, de conſecr. diſt. 4. & docet etiam S. Ambroſius lib. de Sacram. cap. 1.

3. Sequitur abrenunciatio, qua ad interrogationem Sacerdotis baptizandus Diabolo, & omnibus operibus, & pompis ejus abrenunciat. Cujus cæremoniæ mentionem facit S. Dionyſius lib. de Eccleſ. Hier. c. 2. & S. Ambroſ. lib. 1. de Sacram. cap. 2. ubi hunc ritum expendens ſic loquitur, *Quando te Sacerdos interrogavit, Abrenuncias Diabolo, & pompis ejus? quid reſpondiſti? abrenuncio. Abrenuncias ſæculo, & voluptatibus ejus? quid reſpondiſti? abrenuncio. Memor eſto ſermonis tui, & nunquam tibi excidat ſeries cautionis tuæ. Chirographum tuum tenetur non in terra, ſed in cælo*, &c.

Per illam abrenunciationem bello veluti Dæmonibus indicto baptizandus in ſcapulis, & in pectore inungitur, *Quaſi athleta Chriſti* (inquit S. Ambroſius ſupra) *quaſi luctamen hujus ſæculi luctaturus*, & (ut loquitur S. Chryſoſt. hom. 6. in Epiſt. ad Coloſſenſes) *ſtadium jam jam ingreſſurus*.

Poſt primam illam unctionem baptizandus iterum a Sacerdote interrogatus ſuper præcipuis Fidei articulis illius publicam profeſſionem emittit. Et de hac Fidei profeſſione loquitur S. Ambroſius l. de Sacramentis cap. ult. & S. Auguſt. lib. 8. Confeſſionum, c. 2. ubi dicit, hanc Fidei profeſſionem, *Verbis certis conceptis, retentiſque memoriter de loco eminentiore in conſpectu populi Fidelis reddi ſolere ab iis, qui ad Gratiam Baptiſmi acceſſuri ſunt*. Hæc autem profeſſio Fidei ſupponit ipſius baptizandi inſtructionem per Catechiſmum jam factam. Unde adulti, qui Baptiſmum olim petebant, priuſquam ad illum admitterentur, notabili aliquo temporis ſpatio recenſebantur inter Catechumenos; de quorum inſtructione per Catechiſmum frequens habetur mentio apud Sanctos Patres, præſertim apud S. Auguſt. lib. de Fide, & operibus cap. 8. & alibi paſſim.

4. Tandem iterum elicito libero, & publico Baptizandi conſenſu, confertur illi Baptiſmus, ſive per immerſionem, ſive per aquæ infuſionem trinam vel unam; in quo Eccleſiæ cujuſque approbata conſuetudo ſervanda eſt.

Poſtea baptizatus in vertice capitis ſacro Chriſmate ungitur, ut habetur c. *Si quis de alio*, de conſecr. diſt. 4. ubi dicitur, Chriſma recens eſſe oportere, id eſt eodem anno in die Cœnæ Domini ab Epiſcopo conſecratum. Quamvis autem primis Eccleſiæ ſæculis omnis Un-

ctio Chriſmatis a ſolis Epiſcopis fieri ſoleret; poſtea tamen conceſſum fuit, ut hæc Baptiſmalis unctio in vertice a Presbyteris fieri poſſet, ut conſtat ex Conc. Carthag. IV. can. 36. & Tolet. can. 20. Quæ autem in fronte fit, & proprie eſt Sacramenti Confirmationis, ſolis Epiſcopis ſemper reſervata fuit, ut ſuo loco dicetur. Significat autem hæc Chriſmatio baptiſmalis in vertice baptizati illum *ab eo die Chriſto capiti* (ut loquitur Catechiſmus Rom. ſupra) *tanquam membrum conjunctum eſſe, atque ejus corpori inſitum, & ea re Chriſtianum a Chriſto, Chriſtum vero a Chriſmate appellari*.

Veſtis deinde candida, ſeu album ſudariolum profertur, & baptizato imponitur, tum in Symbolum innocentiæ per Baptiſmum reſtitutæ, & per totam vitam ſervandæ, tum etiam in ſignum futuræ reſurrectionis, & gloriæ, ad cujus ſpem baptizatus renaſcitur, ut explicat Catech. Roman. ſupra. De hac veſte candida baptizatis imponi ſolita loquitur S. Ambroſius libro de initiandis cap. 7. & S. Auguſt. ſermone 157. de Temp.

5. Demum traditur baptizato Cereus accenſus, ut oſtendatur, illum translatum eſſe a poteſtate tenebrarum in lucem, & ſortem Sanctorum, Fidemque illam charitate ardentem, quam per Baptiſmum accepit, uſque ad finem vitæ ſervandam eſſe, ac ſtudio bonorum operum augendam, ut in eodem Catech. Roman. dicitur. Meminit hujus cæremoniæ S. Greg. Nazianz. orat. 40. in ſanctum Lavacrum, & S. Auguſt. enarrat. in Pſ. 65.

Præter ſupra dictas cæremonias duo ſunt adhuc ritus in Baptiſmo ſervandi. Primus eſt, ut hoc Sacramentum extra caſum neceſſitatis non in domibus, vel in locis privatis, ſed in Eccleſia, in qua ſacri Fontes huic miniſterio deſtinati ſunt, conferatur, ut habetur Clementina unica de Baptiſmo, ubi ab hac lege tantummodo excipiuntur Regum, & Principum filii, qui tamen non in loco profano, ſed in Oratorio, aut Sacello baptizari debent.

Secundus, ut Patrinus unus pro puero e ſacro Fonte ſuſcipiendo, & Matrina una pro puella, aut ad ſummum unus, & una pro hac, vel illo adhibeantur. Ita conſtitutum eſt cap. *Non plures*, de conſecr. diſt. 4. & c. *quamvis*, de cognatione ſpirit. in 6. & noviſſime in Conc. Trident. ſeſſ. 24. c. 2. de reform. Matrimon. Inter quos, & baptizantem ex una parte, & baptizatum, patremque, ac matrem illius ex altera, contrahitur cognatio ſpiritualis, non ſolum matrimonium contrahendum impediens, ſed contractum dirimens, ut ſuo loco dicetur.

Quando autem Baptiſmus confertur ſine ſolemnitate in caſu neceſſitatis, obſervat Laymannus c. 9. de Bapt. poſt Sotum, Suarez, & alios, quos citat, nullum extare præceptum Eccleſiæ, ut in tali caſu Patrinus, vel Matrina adhibeatur.

Qualis vero ſit obligatio Patrini, & Matrinæ erga infantes, quos de ſacro Fonte ſuſceperunt, declaratur, cap. *Vos autem*, de conſecr.

diſt.

diſt. 4. ubi dicitur, eos eſſe fidejuſſores apud Deum pro illis, quos proinde monere tenentur, ut promiſſiones ſuo nomine factas ſervent, & ad hunc finem obligantur Symbolum, Orationemque Dominicam, & Decalogum, aliaque Chriſtianæ Fidei rudimenta eos docere, aut doceri curare, a qua tamen obligatione S. Doctor qu. 67. art. 8. docet Patrinum, & Matrinam ut plurimum liberari, quando illi, quos de Fonte ſuſceperunt, inter Fideles educantur, in iis præſertim locis, in quibus Paſtores de inſtructione animarum ſibi commiſſarum ſunt ſoliciti.

Porro ex praxi Eccleſiæ conſtat, quando aliquis in caſu neceſſitatis Baptiſmum ſuſcepit ſine ſolemnitate, cæremonias illius eſſe ſupplendas eo modo, qui præſcribitur in Rituali. Excipitur tamen, quando aliquis adultus Hæreticus in infantia baptizatus ad Fidem Catholicam revertitur. In illo enim caſu (ut obſervat Laym. loc. cit.) plurimis in locis, & præſertim in Gallia, & Germania, non ſolent Baptiſmi cæremoniæ ſuppleri (niſi ex devotione ii, qui ab Hæreticis baptizati ſunt, id poſtulent, fortaſſe ne rudis populus opinetur, nos Baptiſmum Hæreticorum improbare, & ab illis baptizatos iterum baptizare.

CAPUT III.

De Sacramento Confirmationis.

SECTIO I.

Utrum Confirmatio ſit Sacramentum.

1. CONfirmationis nomine intelligitur ritus ille, quo Epiſcopus baptizati frontem ſub certa verborum forma ſacro Chriſmate ungit, qui ritus a S. Clemente Epiſt. 4. vocatur *Conſignatio*, a S. Cypriano Epiſt. 73. ad Jubajanum, *Signaculum Dominicum*, a S. Auguſt. lib. 2. contra Petilianum cap. 104. *Sacramentum Chriſmatis*, & aliter ab aliis, communi tamen nomine, & magis uſitato in Eccleſia vocari ſolet *Confirmatio*, quod nomen ante 1200. annos uſurpatum reperitur a S. Melchiade Pontifice in Epiſt. ſua decret. ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ubi ait, quod *Confirmatio armat, & inſtruit nos ad agonem vitæ iſtius*.

Verum, quidquid ſit de nomine, certum eſt, Confirmationem eſſe Sacramentum novæ legis a Chriſto Domino inſtitutum. Hanc veritatem, quæ de Fide eſt, negant Hæretici hujus temporis, & olim negavit etiam Novatus, ut refert Euſeb. lib. 6. cap. 35. Contra quos

Probamus illam 1. ex Script. Act. 8. ubi dicitur, Samaritanos quoſdam poſt Baptiſmum ſuſceptum accepiſſe Spiritum Sanctum per manuum impoſitionem Sanctorum Petri, & Joannis; ex quo quidem loco conſtat, Spiritum Sanctum, id eſt Gratiam collatam fuiſſe per ritum

quendam externum, *qui* (ut dicitur in Conc. Senon. decret. 10.) *tunc impoſitionis manuum, nunc Confirmationis appellatum eſt Sacramentum*. Et eodem ſenſu hunc locum explicat S. Cypr. Ep. 73. ad Jubajanum, & S. Hieron. in Dialog. adverſus Luciferian.

Prob. 2. ex Concil. Conſtantinop. I. can. 7. ubi dicitur, eos, qui ab Hæreticis baptizati ad Eccleſiam veniunt, *Signandos eſſe ſignaculo Spiritus Sancti*, & ex Concil. Florent. in decret. Eug. & ex Trid. ſeſſ. 7. can. 1. de Confirm. in quibus definitum eſt, Confirmationem eſſe verum novæ legis Sacramentum.

Prob. 3. ex S. Dionyſ. c. 4. de Eccl. Hier. ubi dicit, quod *illi*, *qui Divina regeneratione Sacramento initiatus eſt*, *Divini Spiritus adventum largitur unguenti conſummatrix unctio*, & S. Aug. l. 2. cont. lit. Petil. cap. 104. *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt*, *ſicut ipſe Baptiſmus*.

Quæres, quo tempore hoc Sacramentum a Chriſto Dom. fuerit inſtitutum. Reſpondetur, probabiliſſimum eſſe (ſicut docet Suar. diſp. 32. Sect. 2.) præcipue, & perfecte fuiſſe inſtitutum poſt Chriſti Dom. reſurrectionem, cum Apoſtolis plenitudinem Epiſcopalis poteſtatis in corpus myſticum Eccleſiæ ſuæ contulit, dicens illis S. Jo. 6. *Sicut miſit me Pater*, *& ego mitto vos*; quod tamen non obſtat, quin verum ſit, quod S. Fabianus Papa Ep. 2. dixit, ipſum Chriſtum in ultima Cœna Diſcipulos ſuos Chriſmatis conficiendi rationem docuiſſe, unde promanavit conſuetudo ſacrum Chriſma conficiendi in die Cœnæ Domini, quæ quidem ſemper in Eccleſia ſervata eſt, & adhuc ſervatur.

SECTIO II.

Quænam ſit materia, *& forma Sacramenti Confirmationis*.

1. Materia remota hujus Sacramenti eſt Chriſma ex oleo olivarum, & balſamo confectum, & ab Epiſcopo benedictum, proxima vero eſt ipſius Chriſmatis unctio in fronte ſuſcipientis, ab Epiſcopo in crucis figuram facta. Forma autem conſiſtit in his verbis, quæ ab Epiſcopo proferuntur, *Signo te ſigno Crucis*, *& confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. Ita S. Doct. q. 72. ar. 2. & 4. & conſtat tum ex Conc. Flor. in decret. Eug. tum ex Catech. Rom. p. 2. c. 3. tum etiam ex ipſo uſu, & praxi Eccleſiæ.

2. Sunt autem quædam hic obſervanda ad clariorem, & certiorem hujus veritatis intelligentiam.

Primum eſt, ad ſubſtantiam hujus Sacramenti neceſſario requiri Chriſma compoſitum ex oleo olivarum, & balſamo. Ita docet S. Thomas ſupra. Nec ſatis probabilis videtur ſententia Cajetani, & quorumdam aliorum, qui dixerunt ad validitatem Confirmationis ſolum oleum poſſe ſufficere, & mixtionem balſami requiri ex Eccleſiæ præcepto, cum (ut habetur in Catech. Rom. ſupra) Concilia,

lia, & Patres perpetuo docuerint, hoc Sacramentum per Chriſma, ſeu unguentum ex oleo, & balſamo confici oportere, quod expreſſis verbis declaravit Conc. Flor.

Secundum eſt, ad ſubſtantiam quoque hujus Sacramenti requiri, ut Chriſma ſit ab Epiſcopo benedictum, ut docet S. Th. art. 3. & conſtat tum ex cit. decret. Eug. tum ex Innocentio I. Epiſt. 29. ad Decentium, tum etiam ex univerſali, & perpetua Eccleſiæ praxi.

Ratio autem, cur materia hujus Sacramenti, ſicut & Extremæ Unctionis debeat neceſſario eſſe benedicta, ut Sacramentum valide conficiatur, cum ad validitatem Baptiſmi quævis aqua naturalis ſufficiat, eſt, quia (ut docet S. Thom. ſup.) Sacramentorum illorum, quibus Chriſtus Dom. uſus eſt, ut Baptiſmi, & Euchariſtiæ, materia per ipſummet Chriſti uſum accepit aptitudinem ad perfectionem Sacramenti, unde dicitur cap. *nunquam*, de conſecr. diſt. 4. quod *aquæ Baptiſmi purgare credentium peccata nunquam poſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent*: quare non eſt de illorum Sacramentorum neceſſitate, ut illorum materia benedicatur; ſi quæ benedictio ex Eccleſiæ inſtitutione abhibetur, non ad neceſſitatem, ſed ad majorem reverentiam Sacramenti pertinet: cum vero neque ex Script. neque ex Traditione conſtet, Chriſtum Dominum unctionibus viſibilibus, quæ in Sacramento Confirmationis, & Extremæ Unctionis adhibentur, aliquando uſum fuiſſe, ea de cauſa benedictio Epiſcopi, qui Chriſtum in Eccleſia ſua perfectiſſime repræſentat, neceſſario requiritur, ut materia illa idonea, & apta efficiatur.

Obſervat autem Iſambertus ad q. 72. diſp. 2. a. 5. nullam certam benedictionis formulam a Chriſto Dom. fuiſſe determinatam, illumque ſolummodo decreviſſe, ut Chriſma benediceretur, modum vero benedicendi Eccleſiæ arbitrio reliquiſſe. Unde quælibet ipſius Chriſmatis benedictio ab Epiſcopo facta cum debita intentione, & invocatione Spiritus Sancti ad validitatem Confirmationis ſufficere poteſt: quamvis grave alioquin eſſet peccatum formam benedictionis ab Eccleſia præſcriptam omittere, aut immutare.

3. Tertium eſt, unctionem Chriſmatis in fronte confirmandi eſſe faciendam in Crucis figura, ut conſtat ex Conc. Hiſpa. II. can. 7. & ex decret. Eug. ubi dicitur, *Confirmandum ideo in fronte, ubi verecundiæ ſedes eſt, inungi, ne Chriſti nomen confiteri erubeſcat, & præcipue crucem ejus, quæ Judæis eſt ſcandalum, gentibus autem ſtultitia, propter quod ſigno crucis ſignatur*. Unde S. Ambroſius lib. 7. de Sacram. c. 2. de ipſius Confirmationis Sacramento ſic loquitur. *Unxit te Deus, ſignavit te Chriſtus. Quomodo? quia Crucis ipſius ſignatus es forma*.

Docet autem Iſambertus, de neceſſitate hujus Sacramenti eſſe, quod unctio Chriſmatis manu, ſeu digito Epiſcopi, non vero mediante ullo alio inſtrumento fiat; quod vero fiat pollice dexteræ manus, id non niſi ex præcepto Eccleſiæ eſſe ad majorem decentiam, & commoditatem.

Quartum denique eſt formam hujus Sacramenti a Chriſto Dom., ſicut & materiam ejus, inſtitutam eſſe, quod tamen non aliunde, quam ex Traditione, & perpetua totius Eccleſiæ praxi probari poteſt.

Nec obſtat, quod apud quoſdam antiquos Auctores eadem verba non reperiantur. Satis eſt enim, ut ait Bellarm. l. 2. c. 10. quod habeatur idem ſenſus, cum vis formę Sacramentalis poſita ſit non in ſono, aut numero ſyllabarum, ſed in verborum ſenſu. Ubi etiam recte monet, nemini mirum videri debere, quod apud SS. Patres neque hujus, neque aliorum Sacramentorum formas expreſſas legamus, quia ſcilicet noſtræ Religionis Myſteria Infidelibus patefacere nolebant, ne illis blaſphemiæ alicujus, aut impietatis occaſionem præberent. Unde Innocent. I. de hoc Confirmationis Sacramento loquens Ep. 1. ad Decentium, *Verba*, inquit, *dicere non poſſum*, *ne magis prodere videar*, *quam ad conſultationem reſpondere*.

4. Objiciet aliquis, Apoſtolos Act.8. hoc Sacramentum adminiſtrantes neque Chriſmate, neque unctione uſos fuiſſe, ſed tantummodo manus impoſuiſſe, unde ſequitur, neque Chriſma, neque unctionem ad Sacramenti hujus rationem pertinere. Reſpondet S. Doctor ſupra, Apoſtolos ex ſingulari Chriſti privilegio ſola manuum impoſitione Sacramentum hoc extraordinarie aliquando adminiſtraſſe, Spiritu Sancto tunc viſibilibus, & miraculoſis quibuſdam ſignis ſuper Fideles deſcendente, & plenitudinem Gratiæ conferente, communiter tamen in exhibitione hujus Sacramenti Chriſmate uſos fuiſſe.

Aliam affert reſponſionem Bellarm.lib.2. de Confirm. cap. 9. ex Th. Valdenſi, Hugone, & aliis, qui dicunt, impoſitionem manuum, cujus in Actis Apoſtolorum mentio fit, aliam non fuiſſe, quam unctionem Chriſmalem, cum Apoſtoli non ungerent, niſi imponendo manus, & S. Lucam (ut ſæpe fit in aliis Scrip. locis) ex parte una rem totam ſignificare voluiſſe; quod etiam frequens eſt apud SS. Patres, quoties de hoc Sacramento loquuntur, ut apud S. Cyprian. qui Ep. ult. lib. 1. ſolius unctionis meminit, & Epiſt. 1. lib.2. ſolius manuum impoſitionis, & Epiſt. 73. ad Jubajanum, impoſitionis manuum ſimul, & ſignaculi Domini in fronte mentionem facit.

SECTIO III.

Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.

1. TRes ſunt Confirmationis effectus. Primus illi cum aliis Sacramentis communis eſt, nempe augmentum Gratiæ ſanctificantis, quod ſatis conſtat ex iis, quæ cap. 1. dicta ſunt.

Secundus effectus hujus Sacramenti proprius, & peculiaris eſt conplementum, & perfectio Gratiæ Baptiſmalis, & auxilium quoddam ſpeciale actualis Gratiæ tempore opportuno conferendum, ad Chriſti

Fidem

Digitized by Google

Fidem interius fideliter contra quaslibet tentationes retinendam, & exterius in quibuſvis caſibus etiam cum diſcrimine vitæ (ſi ita neceſſarium ſit) fortiter profitendam. Ita S Thomas art. 1. & 7. & conſtat tum ex Decreto Eugen. tum ex Catechiſmo Rom. ſupra. Quod etiam explicavit S. Melchiades Papa in Epiſt. ſupra cit. ad Epiſc. Hiſpaniæ, ubi ſic loquitur, *Spiritus Sanctus ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in Fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad Gratiam, & quia in hoc mundo ætate tota victuris inter hoſtes, & pericula gradiendum eſt, in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam, in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur.*

Eſt autem obſervatione dignum id, quod habetur in Epiſt. S. Cornelii Papæ ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, quæ extat apud Euſeb. lib. 6. hiſt. Eccl. cap. 35. ubi S. ille Pontifex ideo Novatum in Hæreſim lapſum eſſe dicit, *quia poſt Baptiſmum ſigillo Domini ab Epiſcopo obſignatus non fuit.*

2. Tertius denique effectus eſt character ſpiritualis, qui per hoc Sacramentum indelebiliter animæ imprimitur, ut expreſſe definitum eſt in Decret. Eug. & in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 9. & antea definitum fuerat in Concil. Tolet. 8. can. 7. in quo habetur, *Sanctum Chriſma collatum, & altaris honorem evelli non poſſe*, id eſt Confirmationis, & Ordinis characterem non poſſe deleri. Ex quo ſequitur, Sacramentum hoc ſemel ſuſceptum nunquam poſſe iterari, ut in iiſdem Conciliis declaratur, & etiam in Concilio Cabilonenſi II. can. 27.

Hinc colligitur, quanta reverentia, & animi devotione Sacramentum illud recipi debeat, & quæ cura ſit adhibenda, ne præparationis defectu obex aliquis ponatur ejus Gratiæ inter tot pericula, & hoſtes adeo neceſſariæ, quæ tamen nunquam fortaſſis recuperari poterit. Certe Dominicus Sotus in 4. diſt. 6. quæſt. 1. art. 8. & poſt illum Vaſquez diſp. 161. cap. 2. & plures alii Theologi docent, ſolius Baptiſmi id proprium eſſe, ut ficte, id eſt indigne, ſuſceptus, ſublata poſtea per veram pœnitentiam fictione, Sacramentalem nihilominus Gratiam conferre poſſit; de aliis vero Sacramentis id negant. Neque ulla auctoritate, aut ratione evinci poteſt, Sacramentum Confirmationis, aut quodcunque aliud (ſolo Baptiſmo excepto) indigne receptum ullam unquam Gratiam ex opere operato producere in eo, qui indigne recepit, quantumcunque de indigna illa receptione pœniteat.

SECTIO IV.

Quænam diſpoſitiones neceſſariæ ſint ad Sacramentum Confirmationis valide, & fructuoſe recipiendum, & quæ ſit illius recipiendi obligatio.

1. Certum eſt in primis, Confirmationis Sacramentum ſolis baptizatis valide conferri poſſe. Ita S. Thom. quæſt. 72. art. 6. qui dicit, characterem Confirmationis ita ſupponere Baptiſmi characterem, ut ſi quis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet. Et hæc communiſſima, & indubitata Theologorum omnium doctrina eſt, non modo Confirmationem, ſed & alia novæ legis Sacramenta ſolis baptizatis valide conferri poſſe.

Certum eſt præterea, omnibus baptizatis Confirmationem valide conferri poſſe. Ita S. Doctor ſupra, & conſtat ex praxi Eccleſiæ primitivæ, in qua etiam infantibus ſimul cum Baptiſmo conferebatur, ut habetur ex S. Dionyſio c. 2. Eccleſ. Hierarch. ex S. Aug. tract. 5. in Ep. 1. S. Joan. & lib. de Eccl. dogm. c. 52. Quod quamvis verum ſit, monet tamen Catechiſmus Rom. par. 2. c. 3. *Minus expedire, ut hoc fiat, antequam pueri uſum rationis habeant. Quare, ſi duodecimus annus expectandus non videtur, uſque ad ſeptimum certe hoc Sacramentum differre maxime convenit. Neque enim Confirmatio ad ſalutis neceſſitatem inſtituta eſt, ſed ut ejus virtute optime inſtructi, & parati inveniremur, cum nobis pro Chriſti Fide pugnandum eſſet, ad quod ſane pugnæ genus pueros, qui adhuc uſu rationis carent, nemo aptos judicabit.*

Cum hæc certa ſint, quæritur, quænam diſpoſitiones in adultis baptizatis neceſſariæ ſint, ut Confirmationis Sacramentum digne, ac fructuoſe recipiant. Reſpondetur, duas præſertim requiri, Fidem ſcilicet, & Charitatem, ſeu Gratiæ ſanctificantis ſtatum. Ita S. Doctor art. 7. ad 2. & conſtat ex Catechiſmo Rom. ſupra, ubi dicitur, *Debere adultos, qui hujus Sacramenti Gratiam, & dona conſequi cupiunt, non ſolum Fidem, & pietatem afferre, ſed etiam graviora peccata, quæ admiſerunt, ex animo dolere, imo elaborandum eſſe, ut peccata confiteantur, & Paſtorum cohortatione ad jejunia, & alia pietatis opera ſuſcipienda incitentur, admoneanturque, laudabilem illam antiquæ Eccleſiæ conſuetudinem renovandam eſſe, ut non niſi jejuni hoc Sacramentum ſuſcipiant.* Quod & ſimiliter edicitur in Concil. Aurelian. cap. *ut jejuni*, de conſecr. diſt. 5.

Monet autem Iſambertus diſp. 5. art. 2. illi, qui peccati alicujus mortalis ſibi conſcius eſſet, ad Sacramentum hoc digne ſuſcipiendum præmittendam eſſe Confeſſionem Sacramentalem, aut ſaltem perfectam de tali peccato contritionem eſſe concipiendam, nec attritionem, aut quemvis alium dolorem charitate minime informatum ſufficere.

2. Quod

2. Quod ſpectat ad obligationem hujus Sacramenti ſuſcipiendi, certum eſt (ſicut docet S. Th. ar.8. ad 5.) graviſſimum fore peccatum, ſi quis ex contemptu illud recipere nollet. Imo Tolet. lib. 2. c. 24. Sylveſter verbo *Confirmatio*, & alii, quos citat Layman. cap. 5. de Confirm. exiſtimant, proxime ad contemptum accedere, ſi quis non curaret ſuſcipere hoc Sacramentum, oblata illius ſuſcipiendi opportunitate, quam in poſterum non adfuturam prævideret. Equidem Hugo de ſancto Victore lib. 2. de Sacram. part. 7. cap. 3. dicit, omnino periculoſum eſſe, ſi quem ab hac vita migrare contingat, Sacramento Confirmationis minime ſuſcepto, quod culpabiliter ſuſcipere neglexit, & Iſambertus diſp. 7. art. 1. aſſerit, in iis locis, ubi urget, aut imminet perſecutio contra Eccleſiam, teneri quemlibet adultum, ſi Epiſcopum commode adire poſſit, hoc Sacramentum ſuſcipere, ut ex illo robur, & vires ad Fidem conſtanter profitendam hauriat, ſicut & illum, qui graves contra Fidem experiretur tentationes, quas per hujus Sacramenti virtutem ſe poſſe tantummodo ſuperare exiſtimaret.

Optime Catechiſmus Roman. ſupra monet, *In hoc ſacramento ſuſcipiendo neque præpropera feſtinatione, neque diſſoluta negligentia, & cunctatione utendum eſſe*, &c. *& quamvis ejuſmodi neceſſitatem non habeat, ut ſine eo ſalvus quis eſſe non poſſit, illud tamen a nemine prætermitti debere, ſed potius maxime cavendum eſt, ne in re ſanctitatis plena, per quam nobis Divina munera tam large impertiuntur, aliqua negligentia committatur. Quod enim omnibus communiter ad ſanctificationem Deus propoſuit, ab omnibus etiam ſummo ſtudio expetendum eſt.*

SECTIO V.

Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poſſit, & quo ritu miniſtrare debeat.

1. CErtum eſt ex Fide, ordinarium Confirmationis Miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum. Ita expreſſe definitum eſt in Decret. Eug. & in Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 3. de Confirmatione, & jam antea in Conc. Conſtantienſi ſeſſ. 8. error huic veritati oppoſitus inter VVicleffi articulos damnatus eſt. Et confirmari poteſt ex cap. 8. Act. ubi dicitur, Sanctos Petrum, & Joannem Samariam veniſſe, ut baptizatis manus imponerent, quo ex loco Innocentius I. Ep. 29. ad Decentium infert, non ab alio, quam ab Epiſcopo Confirmationis Sacramentum eſſe conferendum.

Docet tamen S. Thom. art. 11. ad 1. ex commiſſione, ſeu delegatione Summi Pontificis Confirmationis Sacramentum poſſe a ſimplici Sacerdote miniſtrari; quod etiam probat ex facto S. Gregorii Magni, qui, cum accepiſſet, Sardiniæ Presbyteros ſolere baptizatis dare Confirmationem, id eos in poſterum facere prohibuit, ut habetur lib. 3. regiſtri, Ep. 9. at cum ex hac prohibitione ſua comperiſſet,

ſcan-

ſcandalum aliquod in populo exortum fuiſſe, ut id facerent, poſtea conceſſit, ut conſtat ex Epiſt. 27. ejuſdem libri. Et in decret. Eug. expreſſe dicitur, *Per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem, ex rationabili, & urgenti admodum cauſa, ſimplicem Sacerdotem Chriſmate per Epiſcopum confecto hoc Sacramentum Confirmationis aliquando adminiſtraſſe.*

Ex quibus Concilii verbis colligitur, quod, quamvis ſimplex Sacerdos ex diſpenſatione Summi Pontificis poſſit extraordinarie Confirmationis Sacramentum conferre: non poteſt tamen ſacrum Chriſma conficere, ſed hoc ſemper ex perpetua Eccleſię praxi Epiſcopo ſoli reſervatum fuit, ut docet, & probat Iſambertus diſp. 2. art. 6.

2. Quod ſpectat ad ritum hujus Sacramenti, præter ea, quæ illi ex inſtitutione Divina eſſentialia ſunt, Eccleſia ad majorem ſuſcipientium devotionem excitandam quaſdam præſcripſit cæremonias in ejus adminiſtratione, ac ſuſceptione obſervandas.

Prima eſt, ut adſit ſuſceptor, ſeu Patrinus, qui confirmandum offerat Epiſcopo, ratione cujus ſuſceptionis contrahitur ſpiritualis affinitas ſimilis illi, de qua in Baptiſmo dictum eſt. Eſt autem hæc cæremonia antiquiſſima, ut conſtat ex variis Conciliorum, Pontificumque decretis, quæ citantur a Gratiano, ac præſertim ex can. *Si quis*, diſt. 30. qu. 1. in quo præcipitur, ut viri, qui filios proprios in Confirmatione tenuerint, quoad uſum thori, ſeparentur ab uxoribus, propter affinitatem ſcilicet ſpiritualem, quam contraxerunt, & diverſa ratione can. *Dictum eſt*, ibid. quibuſdam fœminis, quæ fraudulenter filios proprios in Confirmatione tenuerant, ut eo prætextu a viris ſepararentur, injungitur quidem pœnitentia, prohibetur tamen, ne a viris ſeparentur.

Secunda cæremonia eſt, ut preces quædam ſolemnes ab Epiſcopo ſuper confirmandis recitentur, idque ut Divinum auxilium in actione tanti momenti tum pro ſe, tum pro illis invocet, eoſque ad mentem in Deum elevandam, pietatiſque, ac devotionis ſenſum aliquem concipiendum excitet.

Tertia eſt, ut Epiſcopus genam cujuſque confirmati percutiat, eique alapam leviter infligat, ut is intelligat, ſe ad probra, verbera, & quæcunque alia pro Chriſto patienter perferenda paratum eſſe debere, & ad hoc ſpecialem Gratiam vi, & efficacia hujus Sacramenti accepiſſe.

Quarta in eo conſiſtit, quod confirmato pax ab Epiſcopo detur, ut agnoſcat, hunc eſſe Chriſtianæ patientiæ fructum, & poſt Fidem in bellis, ac certaminibus hujus vitæ ſervatam, æternam illi, ac beatam pacem in cœlo eſſe repoſitam.

Quinta denique in eo conſiſtit, ut Confirmati frons faſcia ligetur, tum ne ſacrum Chriſma caſu aliquo profanetur, tum etiam ut ſignificetur, Gratiam in Confirmatione acceptam ſollicite, ac ſedulo effectu eſſe cuſtodiendam.

Monet autem Bellarmin. lib. 2. de Confirm. c. 13. morem cujuſque Eccleſiæ in hac cæremonia ſervandum eſſe. Quibuſdam enim

nim in locis ad ſeptem dies faſcia illa in fronte retinetur, in aliis ad tres tantum, alicubi etiam frons confirmati confeſtim poſt ſuſceptam Confirmationem a Sacerdotibus extergitur.

3. Obſervat etiam Gammachæus capite 10. de Confirmat. quod, ſi quis nomen profanum, aut ridiculum gerat, poſſit illud mutare in Confirmatione, quæ ſcilicet eſt complementum, & perfectio Baptiſmi. Addit etiam Epiſcopum non debere alienis Diœceſanis, abſque proprii Epiſcopi conſenſu, Confirmationis Sacramentum adminiſtrare, niſi forte invaluerit contraria conſuetudo, de qua nullus Epiſcopus conqueratur.

CAPUT IV.

De SS. Euchariſtiæ Sacramento.

SECTIO I.

Quo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur.

1. CUm in ſanctiſſimo hoc Sacramento mirabilium ſuorum memoriam fecerit Dominus (ut olim pronunciavit Propheta Regius Pſal. 110.) illicque non modo ſapientiæ, ac ſcientiæ, ſed & poteſtatis, miſericordiæ, charitatis, ac reliquarum Divinarum perfectionum theſauros omnes recondiderit; minime mirum eſt, ſi nullum ſingulare nomen excogitari potuit, quod excellentiam illius infinitam exprimeret, ſed varia, & diverſa vocabula paſſim a SS. Patribus adhibita reperiantur, quibus tanti myſterii dignitas utcunque adumbraretur.

Aliquando enim vocatur *Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti*, ex S. Aug. lib. de Trinit. cap. 4. ab ipſa re, quam in ſe continet, aliquando *Sacramentum Altaris*, a loco, in quo conficitur, ex eodem S. Auguſt. Epiſt. 30. aliquando *Sacramentum Fidelium*, ab iis, quorum gratia inſtitutum eſt, ex ſancto Auguſtino ſerm. 2. de verb. Apoſtoli c. 1. aliquando *Panis ſuperſubſtantialis*, ex S. Cypr. lib. de Cœna Domini, *Panis*, ob accidentia exteriora, quibus tegitur, *ſuperſubſtantialis*, propter Divinam, vivificamque virtutem, quæ ipſi ineſt, aliquando *Communio*, propter unionem perfectam, & ineffabilem, quam inter Chriſtum Dominum, ut caput, & Eccleſiæ Fideles, ut ejus membra, efficit, ex S. Damaſc. lib. 4. Orthod. Fidei c. 14. aliquando *Sacra Synaxis*, propter religioſum Fidelium conventum in ſolemni hujus Sacramenti celebratione fieri ſolitum, ex eodem S. Damaſc. ibid. aliquando *viaticum*, eo quod illius virtute in hujus vitæ peregrinatione, & præſertim in ultimo ad æternitatem tranſitu ſuſtentamur, ut in Concil. Nicæn. I. can. 13.

2. Sed præ cæteris uſitatiſſimum in Eccleſia eſt nomen *Euchariſtiæ*, quod ſignificat bonam Gratiam, vel Gratiarum actionem, idque aptiſ-

ſimum

ſimum ad deſignandum; nos in hoc Sacramento Gratias uberrimas, imo ipſum Gratiarum fontem in nobis recipere, & per id Sacramentum acceptiſſimas Deo gratias poſſe referre, ut dicitur in Catechiſmo Rom. part. 2. cap. 4.

Sive igitur Euchariſtia ſive quovis alio nomine ex iis, quæ ſupra explicata ſunt, appelletur, intelligitur Sacramentum illud, quod a Chriſto Domino in cœna ultima inſtitutum eſt, in quo ſub ſpeciebus panis, & vini vere, realiter, ac ſubſtantialiter ejuſdem Chriſti corpus, & ſanguis continetur, ut in Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 1. & 2. expreſſe definitum eſt, quod plenius conſtabit ex iis, quæ ſect. ſeqq. dicenda ſunt.

SECTIO II.

In quo proprie conſiſtat Euchariſtiæ Sacramentum.

1. Supponimus tanquam certum ex Fide, Euchariſtiam eſſe verum, & proprie dictum Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, quod nullus negavit Hæreticorum, qui Sacramenta aliqua novæ legis agnoverunt. Et hæc veritas non modo in Conc. Trident. ſup. ſed etiam Concil. Carthag. III. can. 2. in Concil. Lateran. c. *firmiter* de Sum. Trinit. & Concil. Florent. in decret. Eug. definita eſt.

Hoc præſuppoſito, quæritur, in quo proprie conſiſtat hoc Euchariſtiæ Sacramentum. Cum vero quatuor præſertim in illo ſpectari poſſint, ſcilicet conſecratio, Corpus & Sanguis Chriſti, ſpecies conſecratæ, & uſus, ſive ſumptio Sacramenti, ex quibus primum, & quartum in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, ſecundum vero, & tertium in re permanente: Hæretici hujus temporis contendunt, hoc Sacramentum non in re permanente, ſed in actione tranſeunte conſiſtere, Calvinus quidem in ſolo illius uſu, & ſumptione, Kemnitius autem tum in ſumptione, tum etiam in conſecratione ipſius, ut videri poteſt apud Bellarminum lib. 4. de Euch.

Huic errori oppoſita eſt Catholicæ Fidei veritas, quæ docet Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum in re aliqua permanente conſiſtere, & ſic Corpus Chriſti Domini poſt verba conſecrationis prolata realiter exiſtens ſub ſpeciebus panis eſſe vere, & proprie Sacramentum, ſive ſumatur, ſive in Sacrario ſervetur, ſive ad ægros, aut alia de cauſa publice deferatur. Ita expreſſe definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 5. & 6. & can 4. & 7. & probatur fuſe a Bellarmino l. 4. de Euch. cap. 4. ex antiquiſſimo ritu ſervandi Sacram Euchariſtiam, eamque cum honore, & reverentia ad ægrotos deferendi, qui ſemper in Eccleſia fuit religioſiſſime obſervatus.

Cum igitur ex Fide conſtet, Sacramentum hoc in re permanente conſiſtere, dubitatur inter Doctores, num in ſolo Chriſti corpore ſub ſpeciebus contento, num in ſolis ſpeciebus, num in utroque ſimul Sacramenti hujus ratio proprie conſiſtat.

2. Vera,

2. Vera, & ab omnibus communiter recepta eſt illorum ſententia, qui dicunt, conſiſtere tam in ſpeciebus conſecratis, quam in Chriſti corpore ſub iis exiſtente, proindeque Sacramentum Euchariſtiæ eſſe veluti quid compoſitum ex ſpeciebus conſecratis, & Corpore, ac ſanguine Chriſti Domini. Ita S. Doct. in 4. diſt. 8. quæſt. 1. art. 1. cui communiter alii Theologi ſubſcribunt. Et probatur ex c. *Hoc eſt*, de conſecrat. diſt. 2. ubi dicitur, hoc Sacramentum *conſtare duobus, viſibili elementorum ſpecie, & inviſibili Chriſti carne, & ſanguine, veluti Perſona Chriſti conſtat ex Deo, & homine*. Deinde ex eo, quod Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. dicit, in Euchariſtiæ Sacramento vere contineri Corpus, & Sanguinem Chriſti; unde infertur, aliquid aliud ab ipſo Chriſti corpore, & ſanguine ad rationem Sacramenti pertinere, nimirum ſpecies, & accidentia, ſub quibus continetur.

Ex dictis colligitur Sacramentum Euchariſtiæ ab aliis ſex Sacramentis in eo præſertim differre, quod alia Sacramenta in actione aliqua tranſeunte conſiſtant, ſcilicet in applicatione formæ ad materiam (nec proinde exiſtant, niſi cum actu conferuntur, & ſuſcipiuntur) at vero Sacramentum Euchariſtiæ in re aliqua permanente conſiſtat, ut explicatum eſt.

Sunt & aliæ inter Euchariſtiam, & alia Sacramenta differentiæ, quæ ex infra dicendis facilius intelligentur, inter quas hæc minime prætermittenda eſt, quod Euchariſtiæ Sacramentum ſit omnium aliorum Sacramentorum nobiliſſimum, & excellentiſſimum. Unde ſanctus Dionyſius c. 3. de Eccl. Hier. dicit, *Ad hoc Sacramentum tanquam ad ſuum finem Sacramenta alia omnia ordinari*, & in Catech. Rom. aſſeritur, *Hoc Sacramentum, quantum ad bonorum affluentiam, ſe habere ad reliqua, ſicut ſe habet fons ad rivulos*.

SECTIO III.

Quænam ſit materia Euchariſtiæ conficiendæ.

1. Nomine materiæ in Sacramento Euchariſtiæ intelligitur id, ex quo ſecundum Chriſti Domini inſtitutionem conficitur ipſum Sacramentum, ſeu res illa, quæ per verba conſecrationis in ipſius Chriſti Domini corpus convertenda eſt.

Eſt autem certum ex Fide, ſolum verum panem, & ſolum verum vinum ex vite eſſe aptam, & idoneam hujus Sacramenti materiam: Id conſtat ex ſanctis Evangeliſtis S. Matth. 26. S. Marc. 14. S. Luc. 22. qui unanimiter dicunt, Chriſtum Dominum, in inſtituendo hoc Sacramento, verum panem, & verum vinum adhibuiſſe, & poſtea præcepiſſe Diſcipulis ſuis, ut hoc facerent, quod ipſe fecerat, proinde ut verum panem, & verum vinum de vite ad Sacramentum hoc conficiendum aſſumerent. Id præterea definitum habetur in Conc. Later. c. *firmiter*.

miter. in Concil. Flor. in decret. Eug. & in pluribus aliis Conciliis, quorum canones fuſe citantur a Gratiano diſt. 2. de conſecr.

Cum igitur id certum ſit, ad majorem tamen hujus veritatis elucidationem obſervationes hic aliquæ faciendæ ſunt.

2. Prima eſt, ſolum panem ex frumento, ſeu tritico *confectum* eſſe ſufficientem, & aptam hujus Sacramenti materiam. Ita S. Doct. qu. 74. art. 3. & conſtat ex dec. Eug. in quo expreſſis verbis habetur, *Eucharistiæ materiam eſſe panem triticeum, & vinum de vite*. Ex quo ſequitur, panem ex hordeo, avena, aut aliis ſimilibus granis a tritico ſpecie diverſis non eſſe idoneam hujus Sacramenti materiam. Imo recte monet Iſambertus ad quæſt. 74. diſp. 1. ar. 4. panem ex ſiligine confectum (vulgo *pain de ſeigle*) non eſſe adhibendum ad conficiendam Euchariſtiam. Quamvis enim aliqui exiſtiment, ſiliginem ſpecie non differre a tritico, quia tamen alii contrarium ſentiunt, aut ſaltem de ea re dubitant, recte docet, pro confectione hujus Sacramenti aſſumendam non eſſe materiam dubiam, ſed tantum certam, qualis eſt panis pure triticeus.

Quod ſi panis fiat partim ex tritico, partim ex ſiligine, hordeo, vel aliis ejuſmodi granis, tunc videndum erit, an grana illa ſpecie a tritico diverſa in tam modica quantitate adhibita ſint, ut panis ſecundum communem æſtimationem triticeus cenſeri poſſit, vel in tam magna, ut talis minime cenſeatur. In primo caſu erit materia ſufficiens conſecrationis, in ſecundo non erit. Eſt tamen ſemper optimum, & reverentiæ huic Sacramento debitæ convenientiſſimum, ut panis conſecrandus ex puro tritico, ſine ulla granorum quorumvis admiſtione, conficiatur.

3. Secunda eſt, ad conſecrationis validitatem requiri, ut panis ille triticeus ſit coagmentatus ex aqua elementari, & calore ignis concoctus, non vero frixus, aut elixus. Unde neque maſſa farinæ nondum igne cocta, neque panis ille, qui ex melle, aut butyro eſſet coagmentatus, aut frixus, vel elixus (qui non jam panis, ſed potius placenta dici deberet) ſufficiens hujus Sacramenti materia eſſe cenſetur, ut pluribus probat Iſambertus a. 6.

Tertia eſt, panem fermentatum ad validitatem hujus Sacramenti ſufficere, in decreto tamen Eugenii conſtitutum fuiſſe, ut quilibet Sacerdos Euchariſtiam in pane ſive fermentato, ſive azymo conficiat, juxta conſuetudinem Eccleſiæ ſuæ. Unde ſequitur, Sacerdotem Græcum in Græca Eccleſia pane fermentato, Latinum vero in Eccleſia Latina non niſi azymo uti debere. Quod quidem præceptum de pane azymo tantummodo ad conficiendam Euchariſtiam in tota Eccleſia Latina adhibendo adeo ſtricte obligare aſſerit idem Iſambertus a. 5. ut ne in caſu quidem neceſſitatis exiſtimet, Sacerdotem Latinum in pane fermentato conſecrare licite poſſe, quod probat ex capite *finali* extra de celebrat. Miſſarum, ubi Sacerdos, qui in pane fermentato conſecrat, punitur Officii depoſitione, & amiſſione Beneficii, quamvis executionem neceſſitatis prætexeret.

4. Quat-

4. Quarta eſt, in vino adhuc contento in uvis, aut in vino, ſeu liquore ex uvis nondum maturis expreſſo (quod agreſta, ſeu omphacium vocatur) conſecrationem Dominici ſanguinis valide fieri non poſſe, ſicut nec in aceto, aut vino decocto, quod defrutum dicitur. Ita S. Thom. art. 5. ad 2. & 3. Et ratio eſt, quia hæc omnia propriam vini rationem non habent, ut per ſe patet, & expreſſe declaratur in Rubricis Miſſalis; ubi etiam dicitur, quamvis conſecratio valide fiat in muſto, ſeu vino recenter ex uvis cum fæcibus expreſſo, aut in vino aceſcente, non tamen penitus acido, id tamen reverentiæ Sanctiſſimo huic Sacramento debitæ repugnare, proindeque ſine gravi peccato fieri non poſſe, quod etiam affirmat S. Doctor loco citato.

De vino autem congelato quamvis quidam Theologi exiſtiment, quandiu congelatum remanet, non eſſe idoneam conſecrationis materiam; Sylveſter tamen, Sotus, & alii, quos citat, & ſequitur Suarez diſp. 25. ſect. 1. affirmant, ejuſmodi vinum congelatum valide conſecrari poſſe; quamvis ad majorem decentiam, & ſcrupulos evitandos ſit conſultius (ut ibidem monet Suarez) vel aliud vinum adhibere, vel vinum congelatum adhibitis pannis calidis, aut admoto igne liquefacere, ut ſic convenientius poſſit conſecrari, quod quidem Rubricæ Miſſalis faciendum eſſe præſcribunt, ſi poſt conſecrationem vinum congeletur, ut a Sacerdote celebrante ſumi poſſit.

Quinta eſt, aquam vino permiſcendam eſſe ante conſecrationem; quod ſemper in Eccleſia obſervatum fuiſſe, teſtantur SS. Patres, qui fuſe a Gratiano citantur diſt. 2. de conſecrat. idque ex profeſſo probat S. Cypr. Epiſt. 63. ad Cæcilium, & præterea definitum habetur in decret. Eugen. & in Concil. Trident. ſeſſ. 22. can. 9.

Monet autem S. Doctor art. 8. aquam illam in modica quantitate vino permiſcendam eſſe, ita ut ſpecies vini non ſolvantur, ſed potius ipſa aqua in vinum convertatur, & ſic in vinum converſa conſecretur.

5. Quæres, an hæc permixtio aquæ ſit de eſſentia conſecrationis. Reſpondetur, non eſſe, ſicut docet expreſſe Catechiſmus Rom. c. 4. ubi dicit, ſine tali permixtione Sacramentum conſtare poſſe, & in Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 7. dicitur, id ab Eccleſia præceptum eſſe Sacerdotibus; unde ſequitur, non eſſe ex inſtitutione Divina neceſſarium.

Sexta denique eſt, materiam illam ſive panis, ſive vini Sacerdoti celebranti moraliter debere eſſe præſentem, ita ut aliquo ſenſu, puta viſu, vel tactu deprehendi poſſit, ut valide ab ipſo conſecretur. Ita ex communi Theologorum conſenſu Iſambertus ad quæſt. 74. diſp. 5. art. 1. & conſtat ex verbis ipſius conſecrationis, quæ materiam illam Sacerdoti conſecranti præſentem eſſe ſignificant, ut ex dicendis ſequenti ſectione facilius intelligetur.

Hinc ſequitur (ut idem Iſambertus obſervat) quod, quando cumulus aliquis formularum, ſeu hoſtiarum coram Sacerdote in Altari

expo-

exponitur, poſſint omnes ab illo valide conſecrari, quamvis nec videat, nec tangat ſingulas, quia ſingulæ cenſentur illi moraliter præſentes eo ipſo, quo continentur in cumulo illo, quem videt, aut tangit; & ſimiliter dicendum, ſi formulæ illæ conſecrandæ ſint quidem Sacerdoti proximæ, ſed velo aliquo coopertæ, aut Pyxide incluſæ, quia ratione ſui continentis moraliter cenſentur eſſe præſentes.

6. Requiritur præterea, ut materia non ſolum ſit moraliter præſens, ſed etiam ut per intentionem conſecrantis ſit determinata, id eſt ut formam conſecrationis proferendo, intendat facere, quod facit Eccleſia circa hanc determinatam materiam. Ita ex communi Doctorum conſenſu docet Iſambertus ar. 2. Ex quo ſequitur, ut, ſi Sacerdos coram ſe centum formulas habens intendat ſolum conſecrare quinquaginta, eas nullatenus deſignando, aut determinando, tunc nullam illarum conſecrare cenſeatur. Secus eſt, ſi putans ſolummodo eſſe quinquaginta, ſuper cumulum illarum verba conſecrationis proferat. Tunc enim, cum nullas excludat, cenſetur omnem cumulum velle conſecrare, & quamvis in æſtimatione numeri decipiatur, non tamen in intentione, quæ (ut ſupponimus) ſuper cumulum illum ſibi præſentem fertur.

Quare ad ſcrupulos devitandos tutius eſt, ut ſemper Sacerdos conſecrare intendat formulas omnes ſibi appoſitas, quamvis earum numerum neſciat. Illius enim primæ intentionis virtute conſecrantur omnes, etiamſi quando ipſius formæ verba profert, de illis actu non cogitet, ſed ad eam, quam præ manibus habet, ſolummodo attendat, ut monet idem Iſambertus ſupra.

SECTIO IV.

Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & quis verus, & proprius verborum illius ſenſus.

1. DOcet S. Thom. q.78. art. 1. formam ad Sacramentum hoc conficiendum requiſitam in eo conſiſtere, ut Sacerdos eadem verba ſuper materia panis, ac vini proferat, quæ a Chriſto Domino illud inſtituente, panemque in corpus ſuum, ac vinum in ſanguinem convertente prolata ſunt, nimirum ſuper pane, *Hoc eſt Corpus meum*, & ſuper vino, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, &c. Quibus verbis ex Eccleſiæ Romanæ conſuetudine a S. Petro Apoſtolo derivata (ut obſervat idem S. Doctor art. 2. ad 5.) interſeritur hæc conjunctio *enim*, quæ non eſt de formæ hujus neceſſitate, ſed tantum ut verba ipſius conſecrationis faciliori ſenſu cum antecedentibus cohæreant.

Hæc autem doctrina expreſſis verbis traditur in Decret. Eug. & in Catechiſmo Rom. part. 2. c. 4. & huic etiam ſubſcripſerunt unanimiter SS. Patres, ut S.Greg.Niſſ.orat.catech.c.37. ubi dicit, quod *Panis ſanctificatur a verbo (ſicut dictum eſt) tranſmutatus nempe ab iſto, Hoc eſt corpus meum*. Tertul. lib.4.contra Marcionem, *Panem*, inquit, *acce-*

ptum

ptum *Chriſtus fecit corpus ſuum*, *dicendo*, *Hoc eſt Corpus meum*. & S. Amb. lib.4. de Sacram. c 4. *Conſecratio*, inquit, *fit verbis Domini*, *& ubi ventum eſt*, *ut conficiatur venerabile Sacramentum*, *jam non ſuis ſermonibus Sacerdos*, *ſed Chriſti ſermonibus utitur*.

2. Confirmari poteſt eadem doctrina ex antiqua univerſalis Eccleſiæ praxi, quæ ſtatim poſt prolationem ſupradictorum verborum oſtendit venerabile Sacramentum populo adorandum, ut videre eſt in Canone Miſſæ, quem multis ante ſæculis ab ipſa Eccleſia inſtitutum eſſe, declarat Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 4. Unde ſequi docet Gammachæus ad q. 78. c. 2. hanc doctrinam eſſe de Fide, nec ſine Hæreſi negari poſſe; qui etiam c. 2. obſervat, non omnia verba, quæ in conſecratione ſanguinis proferri ſolent, ad formæ ſubſtantiam pertinere, ſed tantummodo iſta, *Hic eſt calix Sanguinis mei*; alia vero, quæ ſequuntur, eſſe tantum de neceſſitate præcepti, proindeque abſque gravi peccato omitti non poſſe; quamvis ſi omitterentur, nihilominus conſecratio ipſius ſanguinis valide conficeretur, quod etiam ante illum docuerunt Magiſter ſentent. S. Bonavent. Albertus, Alenſis, Joannes Major, & alii, quos ibidem citat.

Quod ſpectat ad verum, & proprium illorum conſecrationis verborum ſenſum, quæres 1. an debeant intelligi recitative tantum, ſeu materialiter, an vero ſignificative, ſeu formaliter, ſeu an Sacerdos verba illa proferat animo ſolum referendi verba ab ipſo Chriſto in hujus Sacramenti inſtitutione uſurpata, an etiam animo exercendi ſignificationem illorum, & conſecrandi, ſeu convertendi panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem ejuſdem Chriſti.

Reſpondetur cum S. Doct. utroque modo proferri, recitative quidem, ut conſtat ex his verbis Canonis, *Qui pridie*, *quam pateretur*, *accepit*, &c. quibus Sacerdos narrat, quid Chriſtus Dom. in hujus Sacramenti inſtitutione fecerit, & dixerit; proferri vero etiam ſignificative, præter Sanctum Thomam, docent Alenſis, S. Bonavent. Sotus, & alii apud Suarez diſp. 58. ſect. 4. & colligitur ex eo, quod in decr. Eug. declaratur, Sacerdotem in perſona Chriſti loquentem hoc conficere Sacramentum, non loqueretur autem in perſona Chriſti, ſi tantum narraret, & recitaret id, quod dixit Chriſtus.

3. Quæres 2. quid in illis verbis conſecrationis proprie ſignificet pronomen *Hoc*, & *hic*.

Longum, & ſuperfluum eſſet referre omnes Hæreticorum opiniones de ſignificatione pronominis illius. Nam, ut obſervat Greg. a Valentia, octoginta, & amplius interpretationes abſurdiſſimæ, & falſiſſimæ in eorum libris reperiuntur. Variæ quoque ſunt Doctorum Catholicorum explicationes, qui tamen in eo ab Hæreticis differunt, quod hi licet inter ſe diviſi, & male cohærentes, conveniant nihilominus in rejicienda, & deneganda tranſubſtantiatione panis, & vini in Chriſti corpus & ſanguinem, illi vero eam conſtanter aſſerant,

Digitized by Google

imo tanquam Fide credendam ſupponant. Omiſſis igitur etiam variis illis Catholicorum interpretationibus, omnium certiſſima videtur eſſe illa, quam affert S. Doctor, nimirum per pronomen, *Hoc*, vel *hic*, nihil demonſtrari, quod ſit eo tempore, quo profertur, ſed id quod eſt in fine prolationis ipſius formæ, *prædictamque locutionem intelligendam eſſe ſecundum ultimum inſtans prolationis verborum*.

Hæc autem S. Doctoris explicatio duplici modo intelligi poteſt. Prior eſt, ut pronomen illud accipiatur ſubſtantive ſaltem in forma conſecrationis panis, & per illud ſignificetur ſubſtantia corporis Chriſti (quæ erit ſub ſpeciebus panis in fine prolationis formæ) confuſe tamen eo pronomine deſignata, & per prædicatum hujus enuntiationis diſtinctius expreſſa. Poſterior modus quem tuentur Joannes Major in 4. diſt. 8. quæſt. unica, & Maldonat. in c. 26. S. Matth. eſt, ut prædictum pronomen ſumatur adjective, ac proinde ut eodem modo hæc Chriſti verba intelligantur, *Hoc eſt corpus meum*, atque ſi quis diceret, *Hic eſt theſaurus meus*, & ſicut etiam Pater cœleſtis de eodem Chriſto Domino dixit, *Hic eſt Filius meus dilectus*. Quo poſteriori ſenſu præſertim intelligi debet forma conſecrationis ſanguinis, cujus verba tranſtulit Interpres noſter per pronomen adjectivum demonſtrativum, *Hic eſt Calix ſanguinis mei*.

4. Quæres 3. quo ſenſu in verbis illis conſecrationis accipienda ſit copula *Eſt*. Hæretici enim contendunt, eo loco accipiendam eſſe pro *Significat*, quam ad rem varia ex Scripturis exempla proferunt, in quibus eo ſenſu accipi videtur, ut 1. Cor. 10. *Petra erat Chriſtus*, id eſt (ut inquiunt) Petra ſignificabat Chriſtum.

Reſpondetur 1. quamvis verum eſſet, aliquando in Scripturis verbum ſubſtantivum ſic accipi, inde tamen nullo modo ſequi, illud in verbis conſecrationis eo ſenſu eſſe accipiendum, cum neque a SS. Patribus, neque ab Eccleſia univerſa unquam ſic acceptum fuerit, ut conſtabit ex iis, quæ Sectione ſequenti dicentur.

Reſpondetur 2. falſum eſſe, illud verbum ſubſtantivum, *Eſt*, in ſacris, aut etiam profanis literis unquam accipi pro verbo, *Significat*. In omnibus enim allegoricis, aut metaphoricis locutionibus, quæ afferri poſſunt, ut recte obſervat, & probat Maldonatus ſupra, ſi quæ figura eſt, non hæret in verbo, *Eſt*, ſed vel in ſubjecto enunciationis, vel in prædicato. Verbum enim, *Eſt*, ſemper aut ſubſtantiam, aut ſolam extremorum unionem ſignificat, ut docuit Ariſt. lib. de interpret. c. 3.

5. Quæres 4. quomodo hæc conſecrationis forma vera eſſe poſſit. Prius enim requiritur, rem aliquam eſſe, quam veram eſſe propoſitionem, quæ affirmat, illam eſſe; forma autem conſecrationis, cum efficiat illam rem, quam enunciat, eſt illa prior, & ex conſequenti falſa, cum ſignificet, id eſſe, quod nondum eſt.

Reſpondetur ex S. Doct. hanc eſſe differentiam locutionum, quæ

vim ſignificativam ſolummodo habent, & earum, quæ habent vim effectivam, quod illæ ſupponant rem, quam enunciant, jam eſſe, hæ vero illam efficiant. Unde ad veritatem formæ conſecrationis, per quam v. g. corpus Chriſti ponitur ſub ſpeciebus panis, ſufficit, quod eadem duratione reali, qua ſignificatio ejus completur, res per eam ſignificata, & enunciata talis a parte rei ſit, qualis eſſe ſignificatur, & enunciatur; quod cum in forma illa reperiatur, ut conſtabit ex dicendis Sectione ſequenti, hinc ſequitur, illam veram eſſe.

Quæres 5. & ultimo, quo ſenſu intelligi debeant verba, quæ ad conſecrationem ſanguinis Chriſti Domini adhibentur. *Hic eſt calix ſanguinis mei, novi, & æterni teſtamenti, Myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

6. Jam diximus, non omnia illa verba eſſe de eſſentia conſecrationis, ſed hæc tantum, *Hic eſt Calix ſanguinis mei*. Ea vero quæ ſequuntur, per traditionem a S. Petro Apoſt. qui Romanæ Liturgiæ auctor fuit, accepta eſſe docet Leo IX. in Epiſt. ad Michaelem Imperatorem c. 9. & S. Th. art. 3. fuiſſeque addita verbis eſſentialibus formæ ad expreſſius ſignificandam virtutem ipſius ſanguinis Chriſti, qui quidem, ut explicat S. Doctor, pro nobis effuſus eſt. Primo ad conferendum nobis jus hæreditatis, juxta illud Hebr. 10. *Habentes fiduciam in introitu Sanctorum in ſanguine Chriſti*, & ad hoc exprimendum, dicitur, *novi, & æterni teſtamenti*. Jus enim ad hæreditatem per teſtamentum acquiritur. Secundo ad juſtificationem, & ſanctitatem conferendam, cujus initium, fundamentum, & radix eſt Fides, ut loquitur Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 8. & ideo ſubditur, *Myſterium Fidei*. Tertio ad amovenda ipſius gloriæ, & juſtificationis impedimenta, ſcilicet peccata, juxta illud Hebr. 9. *Sanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis*, & quantum ad hoc ſubjungitur, *qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. *Pro multis*, id eſt pro omnibus, quantum eſt ex parte ipſius Chriſti, ut explicant Euthymius, & Teophylactus apud Maldonatum ſupra: vel *Pro multis*, id eſt pro ſolis prædeſtinatis quantum ad fructum, & efficaciam, prout a nobis explicatum eſt priori hujus Operis parte tract. 5. cap. 1. Sect. 6. *Effundetur*, vox Græca in tribus Evangeliſtis Matthæo, Luca, & Marco eſt præſentis temporis, ſignificatque effundi ſanguinem, id eſt offerri, ſeu libari in ipſo Miſſæ Sacrificio. Verſio tamen communis, quæ eſt futuri temporis, refertur ad effuſionem illam ſanguinis, quæ in cruce futura erat, quando hæc verba Chriſtus protulit. Et hanc Eccleſia retinuit, ut ſignificaret Sacrificium illud, quod in Altari offertur, & illud, quod in Cruce oblatum eſt unum, & idem eſſe, *Sola*, ut loquitur Concil. Trident. ſeſſ. 22. c. 2. *offerendi ratione diverſa*.

D 2 SE-

SECTIO V.

Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.

1. TRia ſunt præſertim maxime admiranda, atque ſuſpicienda, ut loquitur Catechiſmus Rom. part. 2. cap. 4. quæ per verba conſecrationis efficiuntur. Primum eſt, quod verum, & proprium Chriſti Domini corpus, & illud idem, quod ex ſanctiſſima Virgine natum ad dexteram Patris ſedet, & verus, ac proprius ejuſdem ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt, in hoc Sacramento realiter, & ſubſtantialiter continetur.

Secundum eſt, quod nulla in Sacramento hoc remanet panis, aut vini ſubſtantia, quamvis id a ſenſibus maxime alienum videatur, ſed tota ipſius panis, & vini ſubſtantia convertitur in ſubſtantiam corporis, ac ſanguinis Chriſti Domini.

Tertium denique eſt, quod in hoc Sacramento accidentia panis, ac vini, quæ oculis, aliiſque ſenſibus percipiuntur, ſine ullo ſubjecto mirabili quadam, atque inexplicabili ratione remanent, & operantur, de quibus in Paragraphis ſequentibus agendum erit.

§. I.

De vera, & reali præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ.

NOn hoc tempore ſolum, ſed jam olim a primis Eccleſiæ ſæculis hæc veritas, nimirum Chriſti Domini corpus, & ſanguinem vere, ac realiter in Euchariſtiæ Saramento adeſſe, quæ inter reliqua Fidei Catholicæ dogmata quaſi principem locum obtinet, ab Hæreticis impugnata eſt, quorum anteſignanus fuit Judas Iſcariotes, qui primus huic veritati incredulus fuit, ut habetur S. Joa. *6.* quem poſtea ſecuti ſunt Simoniani, & Menandriani, ut refert Bellarm. lib. 1. de Sacram. Euchar. capite 1. qui realem corporis Chriſti Domini præſentiam in Euchariſtia negaverunt. Poſt illos Iconomachi, ut conſtat ex VI. Synodo generali act. *6.* dixerunt, Euchariſtiam eſſe tantum figuram, ſeu imaginem corporis Chriſti. Secutus eſt deinde Berengarius, qui eandem veritatem circa annum 1050. impugnavit, quam tamen contumacia omni depoſita in Conc. Rom. ſub Greg. VII. poſtea profeſſus eſt. Exorti ſunt poſtmodum Albigenſes, qui (ut teſtatur S. Antoninus part. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5.), in Sacramento Euchariſtiæ Chriſti Domini corpus vere, & realiter eſſe negaverunt. Quibus aliquot poſt annis ſubſcripſerunt Hæretici illi, qui Flagellantes dicti ſunt, ut refert Bernardus Luxemburgenſis in catalogo Hæreticorum. Demum Joannes Zuinglius, Oecolampa-

pàdius, Bollingerus, aliique recentiores Sectarii, quorum agmen clauſit Calvinus, cum ſuis aſſeclis, qui omnes licet inter ſe diſcordes, in eo tamen conveniunt, quod Chriſti Domini corpus realiter in Euchariſtiæ Sacramento eſſe negent.

2. Prob. igitur noſtræ Fidei veritas, & ſimul errores oppoſiti refelluntur 1. auctoritate Script. S Jo. 6. ubi Chriſtus Dominus de inſtitutione hujus Sacramenti a ſe facienda ſic loquitur, *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*. Deinde S. Matth. 26. Marc. 14. & Luc. 22. Chriſtus Dom. hoc Sacramentum inſtituens apertis, & expreſſis verbis dixit, *Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus*. Unde ſic argumentari poſſumus, Chriſtus Dom. Euchariſtiæ Sacramentum inſtituens dedit in cibum id, quod ſe daturum ante promiſerat; atqui in citato S. Joannis loco promiſerat, ſe daturum in cibum, non figuram corporis ſui, ſed ipſummet corpus; ergo dicendum eſt, vere corpus ſuum dediſſe, proindeque ipſum Chriſti Dom. corpus vere, & realiter in Sacramento Euchariſtiæ exiſtere. Quod autem verba illa ex S. Jo. relata de corpore Chriſti non figurate, ſed vere ac realiter in cibum dando intelligenda ſint, conſtat ex unanimi SS. Patrum conſenſu. Ita enim hunc locum de vera, & reali corporis Chriſti Domini ſumptione in Sacramento Euchariſtiæ interpretati ſunt SS. Baſilius, Gregorius Niſſen. Chryſoſtomns, Cyrillus, Epiphanius, Cyprianus, Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Proſper, Leo, Damaſcenus, Bernardus, & alii, quorum teſtimonia fuſe refert Maldonatus in cap. 6. S. Joannis.

Prob. 2. auct. duorum Conciliorum generalium, primi ſcilicet, & ultimi, ſcilicet Nicæni, & Trident. In illius ſiquidem actis (ut refert Bellarm. l. 2. de Euchar. c. 10.) hæc habentur, *Fide intelligamus ſitum in ſacra illa menſa Agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruente a Sacerdotibus immolatum: & pretioſum ipſius corpus, & ſanguinem vere nos ſumere, credentes hæc eſſe noſtra reſurrectionis Symbola*. In Tridentino autem ſeſſ. 13. cap. 1. *Docet ſancta Synodus, & aperte, ac ſimpliciter profitetur, in almo Sanctæ Euchariſtiæ Sacramento, poſt panis, & vini conſecrationem, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum, atque hominem vere, realiter, ac ſubſtantialiter ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium contineri. Nec enim hæc inter ſe pugnant, ut ipſe Salvator noſter ſemper ad dexteram Patris in cœlis aſſideat, juxta modum exiſtendi naturalem, ut multis nihilominus aliis in locis ſacramentaliter præſens, ſua ſubſtantia nobis adſit ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo, cogitatione per Fidem illuſtrata aſſequi poſſumus, & conſtantiſſime credere debemus*.

3. Prob. 3. ex SS. Patribus, qui fuſe citantur a Bellarmino toto lib. 2. de Euch. ubi conſentientem illorum per omnes Eccleſiæ ætates doctrinam oſtendit. Illuſtriora aliquot teſtimonia hic proferemus.

S. Cyprian. ſerm. de Cœna Dom. *Panis iſte*, inquit *non effigie*, *ſed natura mutatur*, *omnipotentia verbi factus eſt caro*.

S. Hilarius lib. 8. de Trinit. *De veritate*, inquit, *carnis*, *& ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione*, *& Fide noſtra vere caro eſt*, *& vere ſanguis eſt*, &c. *An hoc veritas non eſt? Contingat plane his verum non eſſe*, *qui Chriſtum Jeſum verum eſſe Deum negant*.

S. Ambroſ. l. 4. de Sacr. *Panis iſte*, inquit, *panis eſt ante verba Sacramentorum*: *ubi acceſſerit conſecratio*, *de pane fit caro Chriſti*.

Prob. 4. ex antiqua, & perpetua Eccleſiæ praxi adorandi hoc Sacramentum, quod teſtatur S. Ambroſ. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 12. *Per terram*, inquit, *intelligitur caro Chriſti*, *quam hodie quoque in myſteriis adoramus*. Et S. Aug. in Pſal. 98. *Nemo*, inquit, *carnem Chriſti manducat*, *quin prius adoret*. Adorari autem in hoc Sacramento Chriſti caro non poſſet, ſi in eo vere, ac realiter non exiſteret.

4. Objiciunt Hæretici 1. hæc Chriſti Domini verba S. Joan. 6. *Spiritus eſt*, *qui vivificat*, *caro non prodeſt quidquam*. Unde inferunt, carnem Chriſti realiter in ſumptione Euchariſtiæ non comedi, cum ex ſe nihil profutura ſit.

Reſpondet S. Auguſt. tr. 27. in Jo. *Caro non prodeſt quidquam*, *ſed quomodo illi* (Capharnaitæ ſcilicet) *intellexerunt*; *carnem quippe ſic intellexerunt quomodo in cadavere dilaniatur*, *aut in macello venditur*. Unde S. Chryſoſt. hom. 46. in Joan. Cyrillus Catecheſi 4. Myſtag. & alii SS. Patres per hæc Chriſti Domini verba, & alia ſubſequentia dicunt admoneri Fideles, ut hujus Sacramenti veritatem, non carnaliter, id eſt ſecundum ſenſum humanum, qui nihil prodeſt, imo in percipiendis myſteriis Divinis multum obeſt, ſed ſpiritualiter, ideſt ſecundum veræ Fidei ſpiritum intelligant, ſecundum quem caro Chriſti Domini in hoc Sacramento, non ut ſimplex, & nuda caro conſideratur, qua ratione nihil prodeſt, ſed ut caro Divino ſpiritu plena, & Divino Verbo perſonaliter unita, quo pacto vivificare, & maxime prodeſſe poteſt.

5. Objiciunt 2. S. Aug. l. cont. Adamantium cap. 12. ſic loquentem. *Non dubitavit Chriſtus dicere*, *Hoc eſt Corpus meum*, *dum ſignum daret corporis ſui*; unde inferunt, hoc Sacramentum non continere corpus Chriſti realiter, cum illius ſignum ſit. Item tract. 25. in S. Joan. *Ut quid paras ventrem*, *& dentes? crede*, *& manducaſti*; unde ſequitur, non ore, ſed Fide percipi corpus Chriſti, proindeque in hoc Sacramento realiter non exiſtere.

Reſpondetur ad primum locum, falſo ab Hæreticis inferri corpus Chriſti realiter in hoc Sacramento non exiſtere, ex eo, quod dicatur eſſe ſignum corporis Chriſti; ſicut ex eo, quod idem Chriſtus vocatur ab Apoſt. Hebr. 1. figura ſubſtantiæ Patris, falſo infertur, ſubſtantiam Patris in illo realiter non eſſe. Quare dicendum eſt, ideo Euchariſtiam

riſtiam vocari ſignum corporis Chriſti, non quod Chriſti corpus ibi realiter non ſit, ſed quia ibi modo quodam inviſibili, ſub ſpeciebus tamen ſenſibilibus panis tanquam ſub ſigno viſibili exiſtit.

Ad 2. reſpondetur, S. Auguſtinum verbis in objectione citatis metaphorice loqui de manducatione ſpirituali doctrinæ Divinæ, quæ fit per Fidem, ut ex toto ejus contextu facile colligi poteſt: vel, ſi de ejus Sacramenti manducatione loquatur, docere tantum illum voluiſſe, realem corporis Chriſti in hoc Sacramento manducationem tunc ſolummodo eſſe fructuoſam, quando ſpiritali per Fidem manducationi conjuncta eſt.

Objiciunt 3. poſſibile non eſſe, Chriſtum totum in tam parva hoſtia, imo in illius minutiſſima particula realiter contineri, ſimul in cœlo, & in tot locis ſuper terram realiter adeſſe, ejus majeſtatem dedecere dentibus manducantium frangi, & conteri, imo a beſtiis poſſe devorari, ab igne comburi, pedibus conculcari, &c.

Ad hæc, & ſimilia argumenta breviter reſpondetur, iſta videri poſſe impoſſibilia, & indecentia iis, qui Dei poteſtatem incomprehenſibilem, & inexhauſtam bonitatem, ac (ut Apoſtoli verbis utamur Epheſ. 2.) *nimiam charitatem* ignorant. Fideles vero, qui firmiter credunt S. Luc. 1. *non eſſe impoſſibile apud Deum omne verbum*, ut teſtatus eſt Angelus, firmiſſime etiam ſibi perſuadent, realem illam Chriſti præſentiam in hoc Sacramento tam expreſſis Divinæ veritatis teſtimoniis aſſertam, Deo poſſibilem eſſe, licet poſſibiliratis illius modum ignorent. Credunt etiam, nihil in illo Sacramento infinitam ejus bonitatem dedecere, neque manducatione, aut quavis alia hujus Sacramenti attrectatione corpus Chriſti glorioſum dehoneſtari, ſicut nec Solis radius inficitur ex cœno, in quod illabitur, nec ex ſpeculi, aut cryſtalli ab eo illuſtrati fractione violatur.

6. Porro ad has & ſimiles Hæreticorum objectiones ſolvendas, obſervandum eſt, hujus Sacramenti veritatem non ratione humana, ſed ſola Dei auctoritate inniti, proindeque ut certo cognoſcatur, non ratiocinium humanum, ſed Divinum Oraculum eſſe tantummodo conſulendum, videndum, quid afferat ſacra Scriptura, non ut ab Hæreticis in contrarias falſas interpretationes diſtorquetur, ſed ut ab Eccleſia univerſa, & a SS. Patrib. unanimi conſenſu intelligitur. Præterea notandum eſt, SS. Patres aliquando non aperte, & clare, ſed ambigue, & obſcure de hoc Sacramento locutos fuiſſe, ac religioſa quadam præcautione illius notitiam occultare voluiſſe tum Catechumenis, ne ex ea ſcandalum aliquod paterentur, tum Infidelibus, inter quos degebant, ne tam pretioſam margaritam ante porcos projicerent, præſertim cum inter Fideles nulla tunc circa hujus Myſterii veritatem difficultas, aut dubitatio ſuborta eſſet. Unde S. Athan. in 1. Apol. de fuga ſua, *Non eſt*, inquit, *fas Myſteria non initiatis prodere, ne Ethnici non intelligentes derideant, aut Catechumeni curioſiores facti ſcandalizentur*.

§. II.

De Tranſubſtantiatione, ſeu converſione totius ſubſtantiæ panis, & vini in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti Domini.

1. Fides Catholica docet, non modo corpus, & ſanguinem Chriſti Domini realiter in Sacramento Euchariſtiæ ſub ſpeciebus panis, & vini exiſtere, ut ſupra probatum eſt, ſed præterea nihil ſubſtantiæ panis, & vini in eo remanere, totamque panis, ac vini ſubſtantiam tranſmutari, & converti in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti Domini; quod Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 4. explicavit ſimul, & definivit his verbis: *Perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuo ſancta hæc Synodus declarat, per conſecrationem panis, & vini converſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis ejus, quæ converſio convenienter, & proprie a Catholica Eccleſia Tranſubſtantiatio eſt appellata.*

Huic veritati multiplices opponuntur errores, quos hic breviter recenſere non erit inutile, ut evidentius fiat, quid in hoc Myſterio credi, quidve repudiari debeat.

Quidam igitur, ut refert Bellarm. lib. 3. de Euchar. cap. 11. attendentes ad modum tranſmutationum ſubſtantialium, quæ naturaliter fiunt, in quibus una tantum pars ſubſtantialis compoſiti, nempe forma tranſmutatur, materia prima immutabili permanente, ſimiliter opinati ſunt, in hoc Sacramento ſolam panis ſubſtantialem formam per conſecrationis verba mutari, materiam vero panis remanere, & ab anima Chriſti informari. Alii e contrario exiſtimaverunt, ſolam panis materiam mutari in corpus Chriſti, remanente forma ſubſtantiali ejuſdem panis. Alii arbitrati ſunt, panem in Euchariſtia hypoſtatice aſſumi a Verbo Divino, eodem prorſus modo, quo natura humana ab illo aſſumpta eſt. Alii cenſuerunt, ſubſtantiam corporis Chriſti, & ſubſtantiam panis ſimul in Euchariſtia commiſceri. Lutherus denique lib. de captivit. Babyl. cap. de Euchariſtia, docuit, non eſſe articulum Fidei, quod ſubſtantia panis maneat, vel non maneat ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia, at utrumque ſine hæreſis periculo poſſe defendi, ſibi tamen videri probabilius, & ſcripturis conformius, quod in hoc Sacramento panis ſubſtantia maneat ſimul cum ipſo Chriſti corpore.

2. Refelluntur hi errores, & Catholicæ Fidei veritas de Tranſubſtantiatione panis, & vini in Chriſti Domini corpus, & ſanguinem probatur 1. ex auctoritate Eccleſiæ, quæ id expreſſe, & aperte declaravit tum in Concil. Trident. ſupra relato, tum etiam antea in Concil. Later. ſub Innoc. III. cap. *firmiter* de Sum. Trin. ubi definitum

tum habetur, *In Sacramento Altaris corpus, & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini veraciter contineri tranſubſtantiatis pane, & vino in corpus, & ſanguinem*, & in Concil. Rom. ſub Nicolao II. ubi Berengarius iterum hæreſim ſuam abjurans, profitenſque Fidem Catholicam, ſic loquitur, *Corde credo, & ore confiteor panem, & vinum*, &c. *ſubſtantialiter converti in veram, ac propriam, & vivificatricem carnem, & ſanguinem Chriſti Domini*.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui id unanimi conſenſu aſſerunt, ut S. Gregor. Niſſen. orat. Catech. cap. 17. *Dei verbo*, inquit, *ſanctificatum panem in Dei Verbi corpus credo transmutari*, ibidemque ſubdit, naturam panis, & vini *tranſelementari in corpus, & ſanguinem Chriſti*. S. Cyril. Alexand. Epiſt. ad Caloſyrium dicit, panem in Altari oblatum *in veritatem propriæ carnis a Chriſto converti*. S. Damaſc. lib. 4. de Fide cap. 14. aſſerit, in hoc Sacramento panem, & vinum *modo mirabili in Chriſti corpus, & ſanguinem converti*. S. denique Ambr. de initiandis cap. 9. ipſam panis, & vini tranſmutationem in corpus, & ſanguinem Chriſti Domini fuſe explicat, & variis tum rationibus, tum exemplis probat, quæ apud illum utiliter legi poſſunt.

Objiciunt 1. Hæretici, Euchariſtiam vocari in Scripturis panem, ut 1. Corinth. 10. unde inferunt, panis ſubſtantiam ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia remanere, alias falſo panis diceretur.

Reſpondetur, vocari panem, vel quia exteriorem figuram, & alia panis accidentia retinet, ſicut Geneſ. 18. Angeli vocantur viri, quia exterius tales eſſe videbantur, licet realiter tales non eſſent; vel quia ante conſecrationem vere panis fuit, ideoque panis dicitur, quamvis amplius non ſit, ſicut in Scripturis res quædam poſt mutationem in ipſis factam eodem plerumque nomine vocantur, quo antea vocabantur, ut Exod. 7. virga Moyſis in ſerpentem ſubſtantialiter mutata adhuc tamen appellatur virga.

Objiciunt 2. verbum *Tranſubſtantiationis* non reperiri in Scriptura.

Reſpondetur, neque etiam in illa reperiri verbum *Conſubſtantialis*, quod Concilium Nicæn. I. ad Chriſti Domini naturam Divinam explicandam uſurpavit, neque ullum tamen Catholicum de veritate per verbum illud ſignificata dubitare. Si igitur Eccleſia in Concilio illo ſanctiſſime, ac ſumma cum ratione id fecit, cur eadem Eccleſia in Concilio Lateran. Florent. & Trident. ad Euchariſtiæ veritatem expreſſius ſignificandam, & ab erroribus vindicandam, idem præſtare non potuit?

§. III.

§. III.

Explicantur quædam difficultates circa tranſubſtantiationem panis, & vini in Chriſti Domini corpus, & ſanguinem.

1. PRima eſt, quid ſit proprie illa tranſubſtantiatio, & quomodo intelligi debeat. Omiſſis variis & prolixis ſuper hac difficultate Theologorum diſputationibus, breviter dicimus, tranſubſtantiationem panis in corpus Chriſti non eſſe ipſius corporis Chriſti ſubſtantialem productionem, aut mutationem, id eſt, Chriſti Domini corpus per illam tranſubſtantiationem de novo non produci, nec ſubſtantialiter mutari, aut localiter moveri; ſed per vim, & efficaciam conſecrationis fieri, ut deſinente tota panis ſubſtantia, corpus Chriſti, quod eſt in Cœlo, ſine ullo motu locali, aut mutatione ſui ſubſtantiali, jam eſſe incipiat ſub ſpeciebus ipſius panis, neque ſolum ſub illis ſit per ſimplicem præſentiam, ſive coexiſtentiam, ſed etiam per unionem quandam, qualis erat inter ſubſtantiam panis, & accidentia ejuſdem panis, ſublata tamen inhærentia.

Quod ſi cui explicatio iſta minime ſatisfacit, meminerit, SS. Patres (ut teſtatur Catechiſmus Rom. c. 4. par. 2.) ſæpe admonere Fideles, *ne curioſius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri poſſit*. Nec enim a nobis percipi poteſt, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipſa rerum creatione hujus rei exemplum aliquod habemus, verum quod ſola Fide percipi debet, id quomodo fiat, non eſt curioſius inquirendum.

2. Secunda difficultas eſt, quid in illa tranſubſtantiatione ponatur ſub ſpeciebus panis, & vini tam vi verborum conſecrationis, quam per naturalem concomitantiam. Nihil aptius ad hujus difficultatis ſolutionem afferri poteſt, quod habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 3. ubi dicitur, *Verum Chriſti corpus, verumque ejus ſanguinem ſub panis, & vini ſpecie, una cum ipſius anima, & Divinitate exiſtere; ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub ſpecie vini ex vi verborum, ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub utraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit non amplius moriturus, inter ſe copulantur, Divinitatem quoque propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypoſtaticam unionem. Quapropter veriſſimum eſt tantundem ſub alterutra ſpecie, atque ſub utraque contineri. Totus enim, & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quavis ejus ſpeciei parte; totus item ſub vini ſpecie, & ſub ejus partibus exiſtit.*

Ex quibus Concilii verbis colligitur 1. quod, ſicut ſub ſpecie panis totum corpus, ſic etiam ſub ſpecie vini totus Chriſti Dom. ſanguis vi verborum ponitur, cum nulla ſit ratio, cur una ejus pars præ altera ponatur, ſicque totus ille Divinus ſanguis, ne unica quidem guttula exce-

cepta, vi verborum conſecrationis in ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio (quod maxime perpendi debet) pro unoquoque noſtrum quotidie effunditur.

Colligitur 2. ea omnia, quæ Chriſto Domino extra Sacramentum nunc in cęlo exiſtenti ſunt intrinſeca, per concomitantiam quoque poni ſub ſpeciebus conſecratis, & ſic corporis ejusglorioſi dotes, qualitates item naturales, ac ſupernaturales ejus animæ inexiſtentes, omnes denique Divinitatis ejus perfectiones in illo Sacramento contineri, ita ut aliqua ratione de unoquoque Fidelium digne Sacramentum hoc percipiente dici poſſit, quod tunc, cum illud percepit, in eo ſint omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei. Per eandem quoque concomitantiam Perſona Patris, & Perſona Spiritus ſancti, propter identitatem naturæ cum ipſius Filii Perſona, ſub illis panis, ac vini ſpeciebus ita ſimul adſunt, ut, ſi per immenſitatem ſuam ubique non eſſent, ratione tamen illius identitatis in illo Sacramento adeſſent.

3. Tertia difficultas eſt, an Chriſti Dom. corpus, quod in Euchariſtiæ Sacramento inextenſe, & indiviſibiliter exiſtit (ut conſtat ex ſupra relatis Concil. Trid. verbis) retineat in eodem Sacramento propriam quantitatem. Reſpondetur affirmative cum S. Doct. qu. *76.* a. *6.* Ratio eſt, quia omnia, quæ naturalem pluſquam localem connexionem habent cum ſubſtantia corporis Chriſti, ponuntur per concomitantiam in hoc Sacramento, ut ex ante dictis patet; unde ſequitur, ut quantitas, quæ corpori glorioſo Chriſti naturaliter connexa eſt, ſub hujus Sacramenti ſpeciebus reperiri debeat. Quæ quidem doctrina ita certa eſt, ut, quamvis ab Eccleſia expreſſe definita non ſit tanquam de Fide, contrarium tamen ſentire erroneum exiſtimet Alexander A lenſis p. 1. q. 40. mem. 3. a. 4.

Dicet aliquis, ſi corpus Chriſti retineret propriam quantitatem in Euchariſtia, deberet eſſe extenſum, & diviſibile, & figuram etiam aliquam habere, cum figura ſit intrinſecus terminus quantitatis.

Reſpondetur, duplicem eſſe quantitatis extenſionem, ſeu corpus quantum duplici modo eſſe extenſum primo in ordine ad ſe, ſecundo in ordine ad locum. Prior extenſio eſt de eſſentia ipſius quantitatis, poſterior vero eſt tantum proprietas, virtute Divina ab ea ſeparabilis. Unde fit, ut quantitas hac extenſione locali deſtituta, quantæcumque ſit magnitudinis in ordine ad ſe, poſſit tamen per Divinam Omnipotentiam intra ſpatium quantumvis exiguum concludi. Similiter duplex eſt figura, una organica, quæ pendet ab extenſione quantitatis in ordine ad ſe, altera localis, ſeu (ut ita loquamur) ſitualis, quæ ab extenſione locali ipſius quantitatis pendet. Cum igitur corpus Chriſti Domini in Euchariſtiæ Sacramento ſit ſolummodo extenſum in ordine ad ſe, non vero in ordine ad locum, habet tantum figuram organicam, non vero localem. Unde intelligitur, qua ratione fieri poſſit, ut retinens propriam quantitatem, & figuram, in quantumvis exiguo ſpatio, & ſub quantalibet ſpecierum Sacramentaliũ particula totum contineri poſſit.

4. Quar-

4. Quarta difficultas eſt, quid de ſpeciebus panis, & vini in hoc Sacramento remanentibus ſentiendum ſit. Reſpondetur, ſpecies illas,ſeu accidentia panis, & vini, puta figuram, colorem, ſaporem, &c. poſt conſecrationem manere ſine ullo ſubjecto. Ita definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 13. can. 2. Et hæc Vvicleffi propoſitio tanquam falſa, & hæretica damnata eſt in Concil. Conſtant. ſeſſ. 8. *Accidentia panis non manent ſine ſubjecto in Sacramento*, &c. Id tamen de omnibus accidentibus conjunctim ſumptis eſt intelligendum. Vera ſiquidem eſt S. Th. doctrina quæſt.77. ar.1.& 2. aſſerentis quantitatem panis, & vini ab omni ſubjecto ſeparatam Divina virtute in hoc Sacramento exiſtere, reliqua vero accidentia eſſe in ipſa quantitate tanquam in ſubjecto. Qui etiam art. 3. docet, ſpecies illas panis, & vini poſſe ſic ſeparatas agere, quidquid poterant, dum ipſius panis, & vini ſubſtantiæ tanquam proprio ſubjecto inhærebant, cum ſemper eandem eſſentiam, & agendi virtutem retineant: & art.4. ſpecies illas poſſe corrumpi, ut experientia ſatis compertum eſt; ar. item 6. ex ſpeciebus illis fieri poſſe nutritionem ſubſtantialem, ſive nutritio illa ex ſola ſpecierum quantitate Divina virtute fiat, ſive (quod probabilius eſt) ex materia, quæ a Deo creatur, eo inſtanti, quo ſpecies illæ Sacramentales ita alterantur, ut ipſa ſubſtantia panis, ſi adeſſet, ſub illis eſſe naturaliter defineret. Denique q.76.art.6.ad 3. tradit, Chriſti Domini corpus,& ſanguinem deſinere eſſe ſub illis panis, ac vini ſpeciebus, quando ita mutantur, aut alterantur, ut hæc mutatio ſeu alteratio ad deſitionem ſubſtantiæ panis, ac vini ſufficeret, remanere vero ſub illis Chriſti corpus, ac ſanguinem, quandiu mutatio illa, ſeu alteratio tanta non eſt, ut ad deſitionem ſubſtantiæ panis, aut vini ſatis eſſet. Quod ex ipſius etiam Eccleſiæ praxi ſatis conſtat, quæ tandiu adorat in hoc Chriſtum Sacramento, quandiu in illo ſpecies panis, ac vini remanere cognoſcit.

5. Quinta difficultas eſt, an Chriſti corpus ſub ſpeciebus ſacramentalibus exiſtens videri poſſit ab oculo corporeo, vel ab intellectu creato cognoſci.

Reſpondet S. Doct. quæſt. 76. a. 7. nullum corporeum oculum pertingere poſſe ad viſionem corporis Chriſti, prout eſt in hoc Sacramento, cum in illo ſit per modum ſubſtantiæ,quæ per ſe non eſt viſibilis, ab intellectu autem creato poſſe clare cognoſci, dummodo lumine gloriæ illuſtretur, quo deficiente non niſi obſcure, ac per Fidem percipi poſſe Chriſti exiſtentiam ſacramentalem. Unde (ut ait idem S. Doctor) ne ipſi quidem Dæmones Chriſtum in hoc Sacramento exiſtentem cognoſcere poſſunt, niſi per Fidem, cui non aſſentiuntur voluntarie; ſed ad eam evidentia ſignorum convincuntur, prout dicitur S. Jac. 2. quod *Dæmones credunt*, & *contremiſcunt*.

6. Sexta denique difficultas eſt, quid de miraculoſis apparitionibus ſentiendum ſit, quę aliquando in hoc Sacramento contigerunt, & adhuc contingere Deo ita volente poſſunt, ut quando puer, vel caro in

ma-

manibus Sacerdotis, aut ſuper altari, vel ſanguis in calice cernitur. Reſpondet S. Doctor art. 8. Chriſtum tunc ſemper manere in hoc Sacramento, nec carnem illam, aut ſanguinem miraculoſe apparentem eſſe carnem, vel ſanguinem ipſius Chriſti, ſed eſſe aliquid miraculoſe productum, quo tum caro, & ſanguis ipſius Chriſti, tum etiam Sacramentales ſpecies teguntur. Monet autem recte idem S. Doctor in 4. diſt. 10.q.4.a.1.q.3. non licere ejuſmodi carnem, aut ſanguinem miraculoſe ſic apparentem ore ſumere, quia hæc ſigna miraculoſa non habent modum convenientem, quo poſſint pro ratione hujus Sacramenti comedi, ac bibi. Quare in illo caſu deberet Sacerdos (ut docet Valentia diſp. 6. q. 4. de Euch. part. 1.) alium panem, & vinum conſecrare, & ſumere, ut Sacrificium ea ratione perficeretur.

SECTIO VI.

Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ.

1. VArii ſunt, iique ſaluberrimi hujus Divini Sacramenti effectus, de quo vere dici poteſt, quod olim de manna dictum eſt, omnem in illo reperiri ſaporis ſuavitatem. Præcipuos hic, & obſervatione maxime dignos adnotabimus.

Atque in primis certum eſt, hoc Sacramentum rite diſpoſitis Gratiæ ſanctificantis augmentum conferre, ut in Decr. Eug. expreſſe definitum habetur, & ſatis conſtat ex iis, quæ c. 1. de Sacram. in genere dicta ſunt. Quod quidem Gratiæ augmentum cæteris paribus longe uberius, & plenius in iſto Sacramento, quam in aliis percipitur, cum in eo Fons ipſe Gratiarum, & omnium chariſmatum, ac donorum cæleſtium contineatur, ut dicit Catechiſmus Romanus. Docet autem S. Th. q. 80. a. 8. ad 6. effectum illum in ipſa Sacramenti ſumptione percipi, ideoque præcipuam tunc, & maximam in ſuſcipiente requiri devotionem.

Quærunt Theologi, an Sacramentum hoc conferat etiam aliquando primam Gratiam a peccatis juſtificantem. Reſpondetur, certum eſſe (ſicut docet S. Th. q. 79. a. 3.) Sacramentum hoc nullo modo profuturum, ſed potius maxime obfuturum ei, qui cum affectu, vel conſcientia peccati mortalis illud ſuſciperet. Quod vero ſpectat ad illum, qui in peccato mortali exiſtens illius tamen nec affectum, nec conſcientiam haberet, ſi bona Fide ad hoc Sacramentum accedat, quidam Theologi, ut Ricardus, Sotus, & alii, quos citat, & ſequitur Suarez diſp. 63 ſect. 1. exiſtimant, in illo caſu Sacramentum Euchariſtiæ ex opere operato juſtificare, ac primam Gratiam conferre; melius tamen S. Bonaventura, Grabriel, Major, & alii. quibus ſubſcribit Vaſquez diſ. 205. c.4. negant, cum hoc Sacramentum per ſe ad remiſſionem peccati mortalis non ſit inſtitutum. *Conſtat enim* (ut loquitur Catechiſmus Rom. ſup. c. 4.) *quemadmodum mor-*

mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodeſt, ita etiam animæ, quæ ſpiritu non vivit, ſacra Myſteria non prodeſſe. Ac propterea panis, & vini ſpeciem habent, ut ſignificetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, ſed in vita conſervandæ cauſa inſtituta eſſe. Docet tamen S. Th. ſup. illum, qui bona Fide ignorans, ſe in peccato mortali eſſe, devote, ac reverenter hoc Sacramentum perciperet, ex Dei bonitate per illud Gratiam aliquam actualem conſecuturum, qua excitabitur ad actum charitatis, ſeu perfectæ contritionis eliciendum, & ſic ab ipſo peccato mortali illum liberari poſſe.

2. Secundus hujus Sacramenti effectus complectitur quædam ſpecialia Gratiæ actualis auxilia opportuno tempore vi hujus Sacramenti digne ſuſcepti conferenda, per quæ charitas conſervatur, roboratur, perficitur, idque ſpiritualiter animæ confertur, quod panis, & vinum corpori conferre ſolent, ut expreſſe declaratur in Decr. Eug. ubi dicitur, *Omnem effectum, quem cibus, & potus materialis quoad vitam operatur corporalem, ſubſtantiando, augendo, reparando, & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operari ſpiritualem.* In quo (ut explicat S. Chryſ. hom. 6. ad pop. Antioh.) Chriſtus Dominus maximam erga nos charitatem evidentiſſime teſtatur. Cum enim ſæpenumero parentes liberos ſuos aliis nutriendos tradant, ipſe nos alere propria ſua ſubſtantia voluit, carnemque ſuam a nobis tangi, manducari, illique dentes noſtros infigi permiſit.

Tertius effectus conſiſtit in eo, quod Chriſtus Dominus ſe in hoc Sacramento ſumendum nobis exhibet, non modo tanquam cibum, quo nutriamur, ſed etiam tanquam ſalutare medicamentum, quo naturæ noſtræ infirmitates, ideſt pravæ inclinationes, immoderati affectus, &c. curentur. Id paſſim docuerunt SS. Patres S. Greg. Nyſſenus Orat. Catech. c. 37. dicit, Euchariſtiam eſſe *Salutare medicamentum, veneni damnum, quod corpori fuerit inditum, per contrariam repellens affectionem*. S. Cyrill. l. 4. in S. Jo. c. 17. *Sedat, cum in nobis manet Chriſtus, ſævientem membrorum noſtrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, ægrotos curat, colliſos redintegrat*, &c. S. Ambr. l. 5. de Sacram. c. 4. *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis*. S. denique Bernar. in ſerm. de Cœna Domini, poſtquam dixit, Sacramentum Dominici corporis, & ſanguinis efferatis motibus, & pruritibus concupiſcentiæ mederi, ſubjungit, *Si quis veſtrum non tam ſæpe modo, nec tam acerbos ſentit iracundiæ motus, invidiæ, luxuriæ, aut cæterorum hujuſmodi, gratias agat corpori, & ſanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat, quod peſſimum ulcus accedat ad ſanitatem.*

3. Quartus effectus eſt remiſſio peccatorum venialium, ut docet S. Doctor art. 4. & ante illum docuerat S. Ambroſ. l. 4 de Sacram. c. 6. & l. 5. c. 4. & habetur cap. *Literarum* de Conſecr. diſt. 2. c 110. Remittuntur autem peccata venialia in hoc Sacramento, ſive per infu-

infuſionem Gratiæ ſanctificantis, præſuppoſita de illis attritione, ſive per charitatis, & perfectæ contritionis fervorem, quem hoc Sacramentum excitat, ut ex mente S. Doctoris explicat Iſambertus ad quæſt. 79. art. 6.

Quintus effectus eſt præſervatio a peccatis mortalibus, ut docet S. Th. a. 6. & S. Bernardus Serm. de Cœna Domini, ubi dicit, *Duo in nobis hoc Sacramentum operari, ut & ſenſum minuat in minimis, & in gravioribus tollat omnino conſenſum.* Hunc autem effectum præſtat tribus præſertim modis, ut docet Iſambertus ſupra, primo ſuggerendo vires, & robur addendo, per augmentum ſcilic. habituum ſupernaturalium, quod efficit, ſecundo amovendo peccandi occaſiones, juxta illud Pſ. 22. *Paraſti in conſpectu meo menſam adverſus eos, qui tribulant me*, tertio denique protegendo nos a Dæmonum impugnationibus, ipſoſque Dæmones arcendo. Unde S.Ignatius Ep. ad Epheſ. dicit, per hujus Sacramenti frequentem, & dignam ſuſceptionem *Expelli poteſtates Satanæ*, &c. *panemque illum eſſe antidotum non moriendi*, & S. Chryſ. Homil. 61. ad pop. Antioc. *Tanquam leones*, inquit, *ignem ſpirantes ab illa menſa recedamus facti Diabolo terribiles.*

4. Sextus effectus eſt animæ gloria, ſeu vita æterna. Ita S. Th. 2. 2. & conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Jo. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Confert autem hunc effectum Euchariſtia, non tantum quia tribuit Gratiam ſanctificantem, in qua fundatur jus, & dignitas ad ipſius vitæ æternæ conſecutionem, quod & reliqua Sacramenta præſtant, ſed etiam quia ſpeciali modo confert digne ſuſcipientibus finalem perſeverantiam, in quantum per ſpecialia Gratiæ auxilia charitatem roborat, ac perficit, & a peccatis mortalibus præſervat, ut ſupra dictum eſt.

Septimus effectus eſt corporis reſurrectio, & glorificatio, quæ ſpeciali modo tribuitur participationi hujus Sacramenti, quod Chriſtus declaravit his verbis S. Jo. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Quod fuſe explicat, & probat S. Cyrill. Alexandr. l. 4. in S. Jo. c. 14. ubi obſervat, quod Chriſtus Dominus *in exſuſcitandis mortuis non ſolum verbo, & imperio, ut Deus, utebatur, verum etiam carnem ſuam quaſi cooperatricem nonnunquam adhibebat, ut reipſa oſtenderet, carnem quoque ſuam, quoniam ſibi conjuncta eſt, vivificam eſſe. Nam quando Principis filiolam ſuſcitavit, manum ejus apprehendit*, &c. Unde concludit, quod *reformavit omnino ad immortalitatem participes ſui.*

Octavus denique eſt ſingularis quædam & inexplicabilis unio Chriſti Domini cum eo, qui Sacramentum iſtud digne ſuſcipit, juxta quod ipſe Dominus Chriſtus dixit S. Jo. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.* Et de hac mirabili unione ſæpe cum pietatis ſenſu loquuntur SS. Patres, ac præ cæteris S.

Chryſ.

Chryſ. hom. 61. ad pop. Antioch. ubi poſtquam dixit, nos per hujus Sacramenti participationem unum corpus cum Chriſto fieri, ſubjungit, *Ut itaque non tantum per charitatem hoc fiamus, verum & ipſa re in illam miſceamur carnem, hoc per eſcam efficitur, quam largitus eſt nobis, volens oſtendere deſiderium, quod erga nos habet. Propterea ſemetipſum nobis immiſcuit, & corpus ſuum in nos contemperavit, ut unum quid efficiamur tanquam corpus capiti coagmentatum. Ardenter enim amantium hoc eſt.* Et S. Cyrill. Alexand. l. 10. in S. Jo. c. 13. ſupra relata Chriſti Domini verba explicans, *Sicut*, inquit, *ſi quis ceram igne liquefactam alteri ceræ ſimiliter liquefactæ ita miſcuerit, ut unum quid ex utriſque factum videatur, ſic communicatione corporis, & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo.*

Hos omnes effectus paucis, ſed efficacibus verbis declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 2. ubi dixit, Chriſtum Dominum hoc Sacramentum a Fidelibus ſumi voluiſſe, *tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viventes vita illius, qui dixit, Qui manducat me, & ipſe vivet propter me, & tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præſervemus. Pignus preterea id eſſe voluit futuræ noſtræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis, adeoque Symbolum unius illius corporis, cujus ipſe caput exiſtit, cuique nos tanquam membra arctiſſima Fidei, Spei, & Charitatis connexione aſtrictos eſſe voluit.*

5. Monet autem ſapienter Iſambertus ad qu. 79. diſp. 1. a. 1. ad hos effectus per totam vitam obtinendos, Sacramenti illius participationem ſæpe repetendam eſſe, adeo ut exiſtimet, vix fieri poſſe, ut quis propria ſponte, ac deliberate ab hoc Sacramento per longus tempus abſtineat, quin in novum aliquod mortale peccatum dilabatur.

Porro circa hanc frequentem Euchariſtiæ perceptionem, obſervanda eſt Doctrina S. Th. in 4. diſt. 12. q. 4. a. 3. ubi dicit, *In perceptione hujus Sacramenti duo requiri, deſiderium conjunctionis ad Chriſtum, & reverentiam Sacramenti, quorum primum inclinat ad ſumendum, ſecundum ad abſtinendum, ſed quia amor timori præponderat, cæteris paribus, laudabilius eſſe ſumere, quam abſtinere, dum tamen ex frequenti ſumptione amor intendatur, & reverentia non minuatur.*

6. Addimus præterea ex libello vere aureo Introductionis ad vitam devotam Divi Franciſci Saleſii Epiſcopi Genevenſis p. 2. c. 22. ſuper hoc frequenti Communionis uſu judicium communi Eccleſię conſenſu, & praxi approbatum. *Duo*, inquit, *genera hominum frequenti hujus Sacramenti participatione indigent, perfecti quidem; cum enim ſint optime diſpoſiti, vituperio ipſis verteretur, ſi ad perfectionis fontem non accederent; imperfecti autem, ut ad perfectionem poſſint aliquando pertingere; fortes, ne debilitentur, debiles, ut roborentur, infirmi, ut ſanitatem recuperent, ſani, ne in morbum incidant.* Subjungit poſtea, *eos, qui multis ſæcularibus negotiis ſunt impliciti, ſacram Euchariſtiam frequenter percipere debere, eo quod ejus virtute, ac præſidio indigeant, ſicut illi, qui*

plu-

plurimis laboribus exterioribus attenuantur, vires ſolidis cibis crebro reficere opus habent: denique ſanctiſſimum hoc Sacramentum ſæpe percipiendum eſſe, ut, quomodo digne percipi debeat, experientia ipſa diſcatur. Minus ſiquidem recte illud fit, quod raro fit.

Hæc autem, & ſimilia, quæ de frequenti Communionis uſu apud SS. Patres, & alios probatos Auctores dicta reperiuntur, ſemper intelligi debent cum hac conditione, ut ſcilicet, quoties hoc Sacramentum ſumitur, digne, & cum debitis diſpoſitionibus ſumatur. De quibus diſpoſitionibus nunc agendum nobis eſt.

SECTIO VII.

De diſpoſitionibus ad hujus Sacramenti dignam perceptionem neceſſariis.

DE diſpoſitionibus ad dignam Euchariſtiæ perceptionem ex præcepto aliquo ſeu Divino, ſeu Eccleſiaſtico neceſſariis agendum nobis eſt, & inquirendum, quænam diſpoſitiones ad Sacramentum hoc ſumendum ita prærequirantur, ut ſi vel unica ex iis deſit, in illius perceptione peccati alicujus reatus incurratur.

§ I.

Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ.

1. PRima diſpoſitio ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem neceſſaria eſt ſana, & recta de illius veritate Fides. *Sine Fide enim*, ut ait Apoſtolus Hebr. 11. *impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt*, &c. Et ideo, ut recte obſervavit S. Doctor, qu. 77. a. 3. & ante illum Yvo Carnotenſis Epiſt. 264. ex peculiari Eccleſiæ inſtituto, formæ hujus Sacramenti conſecratoriæ interpoſita ſunt verba illa, *Myſterium Fidei*, ut accedentes ad illud monerentur, Fidem præſertim ipſis eſſe neceſſariam. Quod & confirmari poteſt ex antiqua Eccleſiæ praxi in illius adminiſtratione olim obſervari ſolita, teſte S. Ambr. lib. 4. de Sacram. c. 4. ubi refert, moris ſuo tempore fuiſſe, ut Sacerdos Euchariſtiam ſumendam porrigens clara voce diceret, *Corpus Chriſti* cui ſuſcipiens reſpondebat, *Amen*, hac voce ſuæ erga hujus Sacramenti veritatem Fidei veluti profeſſionem emittens.

Secunda diſpoſitio eſt ab omni peccati mortalis macula mundities, & Gratiæ ſanctificantis in ſuſcipiente ſtatus. Cum enim, ut docet S. Th. q. 79. art. 2. hoc Sacramentum ſe habeat inſtar ſpiritualis cujuſdam alimenti, vitam neceſſario ſupponere debet in ſuſcipiente. Et qu. 80. art. 5. dicit, eos qui cum conſcientia peccati mortalis corpus Chriſti Dom. ſumunt, graviſſimum haud dubio peccatum com-

mittere. Quod quidem peccatum indigne communicantium S. Aug. tr. 62. in S. Jo. cum peccato Judæ proditoris comparat. S. vero Chryſoſtomus hom. 6. ad Pop. Antioch. cum peccato eorum, qui ipſum Chriſtum Dom. occiderunt. Certe Apoſtolus 1. Cor. 11. aperte declarat, indigne manducantem, & bibentem *reum eſſe corporis, & ſanguinis Chriſti*. Quare, ut monet Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. *Communicare volenti revocandum eſt in memoriam Apoſtoli præceptum, Probet ſeipſum homo. Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa Confeſſione Sacramentali ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat. Quod a Chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incumbit celebrare, hac Sancta Synodus perpetuo ſervandum eſſe decrevit, modo non deſit illis copia Confeſſoris. Quod ſi neceſſitate urgente, Sacerdos abſque prævia Confeſſione celebraverit, quam primum confiteatur*.

2. Ex qua Concilii doctrina obiter colligitur, quam periculoſa ſit quorundam Theologorum ſententia, qui aſſerunt, olim iis, quibus ob peccata mortalia impoſita fuerat pœnitentia publica, conceſſam nihilominus ab Eccleſia interdum fuiſſe Euchariſtiæ participationem, quamvis Sacramentalem peccatorum abſolutionem nondum recepiſſent; eandem etiam Euchariſtiam ab Eccleſia non fuiſſe denegatam ob peccata quædam mortalia non ita gravia, licet nulla Sacramentali pœnitentia expiata forent.

Hæc enim manifeſte pugnant cum iis, quæ a Tridentino Concilio, ex praxi, & conſuetudine totius Eccleſiæ, ad dignam Euchariſtiæ perceptionem facienda eſſe præſcribuntur, imo quæ ex ipſiuſmét Apoſtoli verbis in vero, & proprio ſenſu ab ipſa Eccleſia explicatis tanquam abſolute neceſſaria declarantur.

Diximus, ad dignam ſacræ Euchariſtiæ perceptionem requiri munditiem a quovis peccato mortali, non vero a peccato veniali; cum per hoc ſanctificantis Gratiæ ſtatus non deſtruatur, ut ex Fide certum eſt. Quanquam ſi quis ita erga venialia aliqua peccata prave affectus eſſet, ut iis expreſſa, & deliberata voluntate inhærere vellet, maxima eſſet ratio dubitandi, ut nihil hic temere definiamus, an is ad ſumendam Euchariſtiam ſufficienter eſſet diſpoſitus. Cum enim Euchariſtia ſit ex Divina inſtitutione *Antidotum, quo liberamur culpis quotidianis*, ut ex Conc. Trid. ſupra relatum eſt, qui fieri poſſet, ut is digne illam reciperet, qui peccata illa quotidiana ſeu venialia deliberate in animo fovere vellet?

3. Tertia diſpoſitio eſt, ut nulla Eccleſiæ prohibitio hujus Sacramenti perceptionem impediat. Quantumvis enim quis juſtus, & ſanctus exiſtat: ſi tamen Eccleſia Sacramenti hujus ſumptioni conditionem aliquam apponat, qua deficiente illud ſumi prohibeat, parendum neceſſario, nec contempto, aut neglecto illius præcepto digne pot-

poteſt quis ad ſacram illam Menſam accedere. Exemplum hoc affert S. Doctor qu. 80. art. 8. ſi quis a media nocte aliquid cibi, vel potus ſumpſerit, cum ſecundum Eccleſiæ leges non niſi a jejunis Sacramentum hoc extra morbum periculoſum ſumi debeat. Item ſi quis Excommunicationis alicujus ſententia fuerit Superioris auctoritate perculſus, quantumvis alias coram Deo innocens; & ab omni crimine immunis exiſtat, nihilominus ab Euchariſtiæ perceptione abſtinere tenetur, donec vel innocentiam ſuam Superiori probaverit, vel abſolutionem ab Excommunicatione acceperit. Ut enim recte monet S. Greg. hom. 26. in Evang. *Paſtoris ſententia juſta, vel injuſta ſemper gregi timenda eſt*, &c. *& is, qui ſub manu Paſtoris eſt, timeat ligari vel injuſte, nec Paſtoris ſui judicium temere reprehendat, ne ſi injuſte ligatus eſt, ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat.*

4. Quarta denique diſpoſitio ad dignam Euchariſtiæ perceptionem neceſſaria in illis, qui ſunt rationis compotes, eſt pius aliquis reverentiæ, ac devotionis affectus. Quod ſatis expreſſe declarat Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. ubi dicit; cuique Fidelium cavendum eſſe, *Ne abſque magna reverentia, & ſanctitate ad hoc Sacramentum percipiendum accedat*. Et cap. 8. explicans, qua ratione ſpiritualiter ſumatur, dicit, id fieri *Fide viva, quæ per dilectionem operatur*, id eſt per actus aliquos Fidei, & charitatis, quibus Chriſto Domino quilibet Fidelis ſpiritualiter unitur; atqui fruſtra quis Chriſtum ſacramentaliter tantum in Euchariſtia ſumeret, niſi eidem ſpiritualiter conjungeretur, quod tamen ſine aliquibus piis, & religioſis affectibus fieri non poſſe, ex relatis Concilii verbis aperte conſtat.

Et certe quis non merito reprehenſibilem judicaret, & peccati damnaret illum, qui licet a peccato mortali per abſolutionem Sacramentalem factus immunis, ſine ullo tamen reverentiæ, aut pietatis ſenſu, animoque deliberate vanis cogitationibus diſtracto, ad tremendam hanc menſam accederet: Piorum equidem omnium ſenſus eſt, ut, ſi in Sacramenti hujus perceptione minus afferant devotionis, ac reverentiæ, quam par eſſe arbitrentur, de illo defectu tanquam de peccato ſeſe in Confeſſione Sacramentali accuſent. Unde patet, eos tanquam indubitatum tenere, Divinum hoc Sacramentum non niſi cum ſingulari religionis, ac pietatis affectu eſſe ſuſcipiendum.

§. II.

Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis.

1. DUæ præſertim ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum diſpoſitiones ex parte corporis requiruntur. Prima eſt, ut qui Euchariſtiam cupit percipere, ſit jejunus, id eſt nihil cibi, vel potus a media nocte ſumpſerit. Ita S. Doctor quæſt. 80. art. 8. Idque in variis Conciliis

E 2 de-

decretum eſt, ut in Carthag. III. c. 29. & Tolet. VII. can. 2. *ut in honorem tanti Sacramenti*, quod dixit S. Aug. Ep. 118. *prius in os Chriſtiani corpus Dominicum intraret, quam reliqui cibi*. Ex quibus verbis intelligitur, quale debeat eſſe illud jejunium, perfectum ſcil. ac naturale, ita ut omnem prorſus cibi, potus, medicinæ, aut cujuſvis alterius rei in quantumlibet parva quantitate ſumptionem excludat, ut etiam docet S. Th. cit. art. 8. ad 4. & cum illo communiter omnes.

Cæterum ſi quis ſanguinem, aliumve humorem ex capite defluentem, aut os eluendo aquæ guttulas cum ſaliva mixtas, aut cibi reliquias dentibus adhærentes caſualiter tranſglutiat, non cenſetur violare jejunium, nec ob id a Communione abſtinere tenetur, ut explicat idem S. Doctor loc. cit.

2. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus ſecundum communem Doctorum ſententiam, & Eccleſiæ praxim etiam a non jejunis Euchariſtia ſumi poteſt. Primus eſt, quando in periculo mortis per modum Viatici ſumenda eſt, ut docet idem S. Thom. ſupra. Secundus, quando niſi ſtatim ſumatur Euchariſtia, vel incendio abſumenda eſt, vel Infidelium, aut impiorum manibus profananda. Tunc enim a Sacerdote, vel a quovis alio etiam non jejuno cum reverentia ſumi debet. Tertius, quando Sacrificii perficiendi neceſſitas incumbit, ut ſi Sacerdos celebrans poſt conſecrationem, ſed ante Sacramenti ſumptionem moriatur. Tunc enim debet alius, etiam non jejunus, Sacrificium inchoatum perficere. Item ſi quis poſt conſecrationem, & corporis Chriſti ſumptionem animadvertat, aquam pro vino fuiſſe in calice appoſitam. Tunc enim licet illam hauſerit, debet tamen (prout in Rubricis Miſſalis annotatur) panem, & vinum de novo offerre, & conſecrare, incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie*, *quam pateretur*, &c. ac poſtea ſumere. Monet tamen recte Layman. c. 7. de Sacrificio Miſſæ, nullum ibi præceptum imponi, adeoque Sacerdotem, præſertim ſi publice celebret, ſequi poſſe ſententiam Soti, Gabrielis, Adriani, Navarri, & aliorum, quos ibidem citat, quibus etiam ſubſcribit Toletus lib. 2. cap. 9. qui omnes docent, in eo caſu ſatius eſſe ad evitandum ſcandalum, ut ſolummodo Sacerdos aliud in calice vinum cum pauxillo aquæ infundat, & tacite offerat, atque conſecret, incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*, *poſtquam*, &c. Quartus denique caſus eſt, quando poſt ſumptam ablutionem animadvertit Sacerdos ſupereſſe aliquas hoſtiarum a ſe conſecratarum particulas. Illas enim tunc licite abſumere poterit, ut docent Sotus, Navarrus, Suarez, & alii apud eundem Laymannum ſupra: ubi etiam monet, id intelligendum eſſe non tantum de particulis minutis in patena, vel corporali hærentibus, ſed etiam de grandioribus, ſi facile aſſervari non poſſint, dummodo tamen Sacerdos nondum ab Altari receſſerit, aut veſtes ſacras exuerit.

3. Secunda diſpoſitio ex parte corporis eſt mundities, ſeu ab omni im-

immunditia corporali puritas. Ad reverentiam quippe huic Divino Sacramento debitam pertinet, ut, ſi quis immunditiei alicui, ſeu pollutioni cauſam culpabilem dederit, quamvis peccatum in Pœnitentiæ ſacramento expiaverit, a perceptione tamen Euchariſtiæ abſtineat illo die, ut fuſe declarat S. Th. art. 7. ubi S. Gregorium tanquam illius doctrinæ aſſertorem citat in Epiſt. ad Auguſt. Anglorum Epiſcopum, reſponſione 10. & 11. additque, quod, quamvis nulla culpabilis cauſa intercederet, ex quadam congruitate tamen, & decentia conſultius videretur illo die abſtinere. Quod tamen liberum cuique eſt, imo, ſi neceſſitas aliqua urgeat, aut Diaboli fraus timeatur, tunc S. Doctor Communionem cenſet non ideo eſſe relinquendam.

Quod autem de hac peccati ſpecie dicitur, & de pleriſque aliis gravioribus dicendum videtur. Quis enim aſſerere audeat, hominem, qui immane aliquod flagitium, puta homicidium, aut adulterium recenter perpetravit, eodem die, mente adhuc commota, turbata conſcientia, quamvis peccatum ingenti cordis dolore confeſſus ſit, illiuſque remiſſionem fuerit conſecutus, poſſe tamen cum debita reverentia huic Sacramento participare? imo quis non judicet, ejuſmodi hominem ſaltem illo die a ſacra Communione abſtinere debere, eique Confeſſarium hoc præcipere poſſe? Excipitur tamen caſus neceſſitatis, aut alterius cauſæ rationabilis, quæ Confeſſarii judicio diſcutienda relinquitur.

Cum igitur de ſupra dictarum diſpoſitionum ad dignam Euchariſtiæ perceptionem neceſſitate omnes conveniant, de duabus aliis aliqua eſt hodie inter Theologos difficultas, quæ duabus Paragraphis ſequentibus explanabitur.

§. III.

An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, ut quis pœnitentiam, ſeu ſatisfactionem ſibi a Sacerdote injunctam ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat.

1. QUæſtio propoſita intelligenda eſt de ſatisfactione, ſeu pœnitentia ſecreta, id eſt ſecreto in Confeſſione Sacramentali impoſita, & ſecreto a pœnitente implenda; non vero de publica, & Canonica pœnitentia, quæ ob peccata quædam graviora, & publica olim imponebatur. Eſt enim inconfeſſo apud omnes, ſecundum antiquam Eccleſiæ praxim, publicos pœnitentes a Sacra Communione excluſos, ipſamque a corpore Chriſti ſeparationem publicæ illius pœnitentiæ partem fuiſſe, nec proinde niſi peracta illa pœnitentia ad ſacram Menſam licite accedere potuiſſe; quanquam verum ſit etiam, aliquanto ante perfectam publicam illam pœnitentiam, ipſos pœnitentes prius ſecreto, & ſacramentaliter a peccatorum reatu abſolutos ad ſacram Synaxim in quibuſdam caſibus admiſſos fuiſſe, ut fuſe, & erudite explicat, & probat Joannes Bagotius e Societate Jeſu in diſſertationi-

bus Theologicis de Pœnitentia diſſer. 2. cap. 8. Sect. 2. & ſeq.

Quærimus igitur hic, an pœnitens ſacramentaliter confeſſus, & abſolutus impoſitam ſibi a Confeſſario ſatisfactionem prius implere teneatur, quam Euchariſtiam percipiat. Et reſpondendum eſt, nullo præcepto neque Divino, neque Eccleſiaſtico ad id teneri. Quod ut facilius probari poſſit, præſupponimus ex doctrina Concilii Trident. & communi Eccleſiæ praxi, abſolutionem Sacramentalem poſſe valide, ac fructuoſe conferri pœnitenti etiam peccata mortalia confitenti, antequam impleverit impoſitam ſibi a Sacerdote ſatisfactionem. Imo, cum ipſa ſatisfactio, ſive conſideretur, quatenus exolvitur pro pœnis, quę ut plurimum peccato quoad culpam remiſſo luendæ ſuperſunt, ſive ſub quavis alia ratione, non poſſit eſſe Deo grata, & accepta, niſi ab eo impleatur, qui juſtus ſit, & Deo gratus, hinc ſequitur, ſatisfactionem illam longe melius, ac perfectius effectum ſuum ſortiri, ſi prius pœnitens per abſolutionem Sacramentalem Deo reconcilietur.

Hoc igitur præſuppoſito, dicimus nullum extare præceptum Divinum, aut Eccleſiaſticum, quo homo per Sacramentalem abſolutionem juſtificatus ad implendam ſatisfactionem ſibi a Sacerdote impoſitam obligetur, antequam ad ſacram Communionem accedat. Neque enim Divinæ, aut Eccleſiaſticæ leges quidquam aliud requirunt in eo, qui communicaturus eſt, niſi ut ſit in Gratiæ ſanctificantis ſtatu, eaſque habeat diſpoſitiones, quas paragrapho præced. explicavimus; poteſt autem illas habere, quamvis ſatisfactionem nondum impleverit. Certe Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. ex profeſſo declarans, quęnam præparatio ad hoc Sacramentum digne ſuſcipiendum requiratur, nihil de illa ſatisfactionis adimpletione dicit, ſed tantummodo proponit probationem illam, quæ ab Apoſtolo præſcribitur, ratione cujus is, qui peccati alicujus mortalis ſibi conſcius eſt, ad ſacram Communionem non niſi præmiſſa Confeſſione Sacramentali, perceptaque abſolutione accedere debet.

Cui Concilii doctrinæ ſuffragatur S. Greg. exp. in lib. Reg. 2. cap. 11. *Quid eſt*, inquit, *hoc loco probare, niſi evacuata peccatorum nequitia ſe probatum ad Dominicam menſam, & purum exhibere?*

Quod confirmari poteſt ex eo quod S. Th. art. 2. dicit, quod quilibet in Gratia ſanctificante exiſtens eſt membrum vivum corporis Chriſti, proindeque filius Dei adopotivus, ac hæres; atqui membrum vivum debet ſuſtentari de alimento ipſius corporis, & is, qui Divina illa eſca in cœleſtis gloriæ fruitione revelata facie paſci, ac repleri dignus eſt, eandem ſub velo Sacramenti digne recipere poteſt.

Dices, ſaltem poſſe Sacerdotem pro arbitrio pœnitentem obligare, ut adimpleat ſatisfactionem a ſe impoſitam, priuſquam corporis Chriſti particeps fiat.

Reſpondetur, poſſe quidem, ſed non pro arbitrio. Neque enim cœleſtis illius Theſauri dominus eſt, ſed tantum diſpenſator, proindeque

ſicut

ſicut Margaritam illam Divinam projicere non debet ante porcos, ſic nec juſtis, & filiis Panem vitæ ſine maxima, & graviſſima cauſa denegare. Imo SS. Pattes nimium illum rigorem quorundam Sacerdotum prorſus improbant. Unde S. Leo Papa epiſt. 80. in fin. *Nulli Chriſtianorum*, inquit, *facile Communio denegetur, nec ad indignantis arbitrium Sacerdotis hoc fiat:* & paucis interjectis, conqueritur, levibus de cauſis *quoſdam a Gratia Communionis excluſos, & animam, pro qua Chriſti ſanguis effuſus eſt, irrogatione tam ſævi ſupplicii ſauciatam, & inermem quodammodo, exutamque omni munimine, Diabolicis incurſibus, ut facile capiatur, objectam.*

§. IV.

An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem requiratur excellens aliquis puritatis, ac ſanctitatis gradus.

1. SEnſus quæſtionis eſt, an ad dignam corporis Chriſti participationem minime ſufficiat, ut quis per Confeſſionem, & abſolutionem Sacramentalem a peccatis mortalibus mundatus ſit, ſed requiratur inſuper, ut per diuturna pœnitentiæ, bonorumque operum exercitia gradum aliquem excellentiorem puritatis, ac ſanctitatis acquiſierit, ita ut, ſi quis recens a peccatis mortalibus per Sacramentum Pœnitentiæ purgatus, in ſe nihilominus adhuc experiatur vitioſos aliquos motus, pravas inclinationes, infirmam, & languidam voluntatem, & alias ejuſmodi peccatorum reliquias, is ſufficienter diſpoſitus ad Euchariſtiam digne percipiendam non cenſeatur, niſi prius in perſanandis illis animi ægritudinibus, & ejuſmodi peccatorum veluti radicibus penitus extirpandis, ac virtutum oppoſitarum acquirendis habitibus ſedulo, ac diu laboraverit. Pro cujus reſolutione

2. Dicendum, quod, quamvis nulla creaturæ puritas, aut ſanctitas, quantacunque ſit, infinitæ hujus Divini Sacramenti excellentiæ, ac dignitati pro merito reſpondere valeat, ea tamen fuit Divinæ in nos clementiæ benignitas, ut nullum certum puritatis, aut ſanctitatis gradum ad dignam illius participationem præſcripſerit, ſed id uniuſcujuſque liberæ voluntati permiſerit, ita ut dummodo quis vere a peccato mortali emundatus, & per Gratiam ſanctificatus exiſtat, quaſcunque animæ ægritudines, aut pravos affectus in ſe perſentiat, modo iis non conſentiat, licite, ac fructuoſe ad ſacram Euchariſtiam poſſit accedere.

Id ſatis aperte colligitur ex his Chriſti Dom. verbis S. Matth. 11. & 9. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* &, *Non eſt opus valentibus Medicus, ſed male habentibus*. Item ex eo, quod univerſa Eccleſia in publicis Collectis profitetur, ac poſtulat, *ut hoc Divinum Sacramentum ſit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium*, &c.

Id ipſum etiam aſſerunt SS. Patres, cum docent, unum ex hujus Sacramenti effectibus eſſe, animæ ægritudines ſanare, pravorum affectuum motus ſedare, peccati fomitem comprimere, & alia ſimilia in nobis operari, ut ex eorum teſtimoniis ſupra relatis Sect. 6. conſtat, quibus tria adhuc ſubjungimus.

Primum eſt Sancti Thomæ in opuſc. 58. cap. 1. de Sacramento Altaris, ubi docet, corpus Chriſti in Euchariſtia inſtar medicinæ nobis exhiberi, illudque comparat maſſæ ficuum, qua Iſajas Ezechiæ Regis ulcus ſanavit, dicitque, hujus Sacramenti perceptione ulcus concupiſcentiæ ſanari.

Secundum eſt S. Bonaventuræ in compendio Theologicæ veritatis lib. 5. c. 16. ubi dicit, corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe *Ægris medicinam, peregrinantibus viam, debiles conſortare, valentes delectare, languorem ſanare*, &c.

Tertium eſt inſignis Eccleſiæ Pariſienſis Cancellarii Joannis Gerſonis, qui tractatu 9. ſuper *Magnificat*, poſtquam hortatus eſt animam Chriſtianam, ut frequenter ad ſacram Euchariſtiam accedat, *Audio*, inquit, *quid reſpondeas: Frigida ſum, diſperſa ſum, carnalis ſum, exagitor curis, ſcrupulis inquietor, mordeor concupiſcentiis, Fides imbecillis eſt, nutat Spes, Charitas refriguit: quæ mihi conventio cum Hoſpite tanto? Si te ſanam judicares, opus Medico non haberes, jure a te illum repelleres. Exemplum Petri non approbamus in hac parte: ſtupuit ad capturam piſcium, ſubintulit tremens, Exi a me, Domine, quia peccator ego ſum. Tanto magis, o Petre, ſi peccator es, retinendus eſt Medicus ſanctificans, & peccata tollens a te. Quanto ſapientius peccator Zachæus, qui feſtinus, & gaudens ſuſcepit Jeſum ad ſe? denique quam prudenter hoc fecerit, data ſalus oſtendit.*

Cæterum quanto propenſior erga nos Chriſti clementia, & benignitas in hoc Sacramento affulget, tanto majorem haud dubie reverentiam ac devotionem a nobis exigit; tantumque abeſt, ut inde quis occaſionem neglectus, aut torporis accipiat, quin potius, quo ſæpius accedit ad hanc Divinam Menſam, (quod tamen ſine ſapientis viri conſilio facere periculoſum eſt) eo attentius ſibi ipſi invigilare debeat, ne tot cœleſtibus Gratiis tam frequenter irroratus vitiorum tribulos, aut labruſcas, ſed potius uberes virtutum fructus referat. Hebr. 6. *Terra enim ſuper ſe venientem bibens imbrem, proferens autem ſpinas, ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, cujus conſummatio in combuſtionem.*

Digitized by Google

SECTIO VIII.

Quæ ſit hujus Sacramenti percipiendi neceſſitas.

1. De duplici neceſſitate medii, vel præcepti quæſtio intelligi poteſt. De qua in priori ſenſu

Dicendum 1. Sacramentum Euchariſtiæ in re ſuſceptum nec adultis, nec parvulis ad ſalutem neceſſarium eſſe neceſſitate medii. Ita S. Doctor quæſt. 73. art. 3. Et de adultis quidem conſtat tum ex communi Eccleſiæ conſenſu, tum ex illis Chriſti Domini verbis ſancti Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*, ubi æterna ſalus adultorum (de quibus loquitur) Fidei, ac Baptiſmo ſolum adſcribitur, nulla Euchariſtiæ facta mentione. De parvulis vero uſu rationis carentibus Concilium Trid. ſeſſ. 21. cap. 4. expreſſe declaravit, illos *nulla obligari neceſſitate ad Sacramentalem Euchariſtiæ Communionem, ſiquidem per Baptiſmi lavacrum regenerati, Chriſto Domino incorporati, adeptam jam filiorum Dei Gratiam in illa ætate amittere non poſſunt*.

Dicet aliquis, SS. Patres Euchariſtiam parvulis baptizatis adminiſtraſſe, ut conſtat ex S. Cypriano ſerm. de lapſis, S. Auguſtino Epiſt. 170. ad Vitalem, & aliis. Unde ſequitur illos exiſtimaſſe, Euchariſtiam eſſe neceſſitate medii neceſſariam.

Reſpondetur, morem illum communicandi parvulos aliquibus tantum in locis fuiſſe ſervatum, neque SS. Patres unquam cenſuiſſe realem Euchariſtiæ ſuſceptionem neceſſitate medii eſſe parvulis neceſſariam, cum S. Melchiades Papa, qui circa annum 312. rexit Eccleſiam, in Ep. Decr. ad Epiſcopos Hiſpaniæ dicat, *Regenerationem* (Baptiſmi ſcilicet) *per ſe ſalvare nos in pace beati ſæculi recipiendos*. Unde Concil. Trid. ſeſſ. 21. c. 4. docet, *Non eſſe damnandam antiquitatem, ſi eum morem in aliquibus locis aliquando ſervavit. Ut enim ſanctiſſimi illi Patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla ſalutis neceſſitate id feciſſe, ſine controverſia credendum eſt*.

Dicendum 2. Sacramentum Euchariſtiæ in voto ſuſceptum eatenus tam adultis, quam parvulis eſſe ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii, quatenus votum illud in Baptiſmi ſuſceptione continetur, tum ratione Gratiæ Baptiſmalis, quæ Baptizatum ad Euchariſtiæ perceptionem idoneum efficit, tum etiam ratione propenſionis, quam is, qui vitam ſpiritualem Gratiæ per Baptiſmum accepit, cenſetur habere ad vitam illam per alimentum Euchariſtiæ conſervandam, ut docet S. Thomas ſupra, & poſt illum communiter alii Theologi, ut videre eſt apud Valentiam diſp. 6. quæſt. 1. de Euchar. punct. 5.

Ex qua doctrina ſic explicata intelligi poteſt, quo ſenſu dixerit S. Auguſtinus l. 1. contra duas Epiſt. Pelag. *eos vitam habere non poſſe, qui fuerint expertes corporis, & ſanguinis Chriſti*. Id enim intelligendum

eſt

eſt de ſumptione corporis Chriſti, quæ cenſetur fieri in voto, cum Baptiſmus ſuſcipitur. Quod idem S. Pater declaravit, ut refertur cap. *Nulli* de conſecr. diſt. 4. ubi dicit, *Unumquemque Fidelium tunc corporis, & ſanguinis Domini participem fieri, quando in Baptiſmo membrum corporis Chriſti efficitur*.

Quod ſi de neceſſitate præcepti quæſtio intelligatur,

2. Dicendum 3. varia olim de hac re extitiſſe Eccleſiæ præcepta. Initio ſiquidem naſcentis Eccleſiæ Fideles ſæpiſſime, imo fere quotidie Sacramentum hoc ſumebant. Quæ conſuetudo cum paulatim intermitti videretur, ſane S. Anacletus aliqua ex parte renovavit, epiſt 2. præcipiens, ut ſaltem miniſtri, qui Miſſæ Sacrificio inſervirent, Euchariſtiæ participarent. Charitate poſtmodum refrigeſcente, Sanctus Fabianus Papa epiſt. 1. quæ refertur c. *etſi*, de conſecr. diſt. 2. edixit, ut ter ſaltem quotannis, ſcilicet in Feſtis Natalis Domini, Reſurrectionis, ac Pentecoſtes, omnes Chriſti Fideles Euchariſtiam ſumerent. Quod poſtea in pluribus Conciliis ſimiliter decretum eſt, ac præſertim Agathenſi. Demum cum ſancta illa, & ſalubris præceptio in deſuetudinem abiiſſet, & maximo animarum damno in plures etiam annos corporis Chriſti Communio differretur, conſtitutum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. *omnis utriuſque ſexus*, ut ſinguli Fideles, cum ad annos diſcretionis pervenerint, Sacramentum hoc ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis percipiant, niſi ex licentia proprii Sacerdotis in plures aliquot dies ex cauſa aliqua rationabili differendum cenſeatur.

3. Sunt autem quædam hic obſervanda circa Eccleſiaſticum iſtud de ſumenda Euchariſtia præceptum.

Primum eſt, tempore Paſchatis intelligi totum illud tempus, quod effluit a Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in Albis incluſive, ut ab Eugen. IV. declaratum fuiſſe Navarrus tradit q. 21. n. 45. Imo, ubi conſuetudo legitime præſcripta viget de ſatisfaciendo huic præcepto per Communionem quolibet Quadrageſimæ die factam, idem Navarrus docet, ſatis eſſe ad tranſgreſſionem præcepti evitandam, ut quis ejuſmodi conſuetudini ſe conformet.

Secundum eſt ex probabiliſſima & in praxi magis recepta ſententia, illum, qui tempore Paſchatis ex cauſa aliqua juſta, vel injuſta ſacram Euchariſtiam accipere intermiſit, poſtea, quam primum commode poteſt, ad ſumendam illam obligari. Ita docent Navarrus, Azor. Suarez, & alii apud Laymannum c. 5. de Euchar. quibus ſubſcribit Iſambertus ad quæſt. 80. diſput. 6. art. 2. ubi etiam addit, illum, qui prævidet, defuturam ſibi tempore Paſchatis communicandi occaſionem, ad præveniendum illud tempus obligari. Quod tamen aliqui recte limitant, ſi intra eum annum jam ſemel non communicaverit, aut ſi prævideat, quod intra eundem annum communicare non poſſit; quia Eccleſiæ intentio præcipua eſt, ut Communio ultra annum non differatur,

ſicut

ſicut recte obſervat, & probat Laymannus ſupra.

Tertium eſt, pœnam illam in ſupra dicto decreto Concilii Lateran. contra hujus præcepti tranſgreſſores conſtitutam, ſcilicet ut viventes ab Eccleſia arceantur, & mortui Eccleſiaſtica ſepultura priventur, non eſſe latæ ſententiæ, ſed ferendæ, ut ipſius decreti verba indicant. Quapropter Parochi, aliique Sacerdotes, qui juriſdictionem in foro exteriori non obtinent, pœnam illam non niſi conſulto, ac jubente Ordinario inferre non debent, niſi ſpecialibus Diœceſeon Conſtitutionibus, aut conſuetudinibus aliquid expreſſius declaretur.

4. Dicendum 4. non modo Eccleſiaſticum, ſed etiam Divinum de ſumenda Euchariſtia extare præceptum. Ita S. Thom. q. 80. ar. 11. & conſtat tum ex his Chriſti Domini verbis S. Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis*, tum etiam ex Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 2. ubi ſic loquitur, *Salvator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc inſtituit, & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcipit*, &c.

Quæres, quo tempore Divinum illud præceptum obliget. Reſpondetur 1. obligare ſaltem in articulo mortis, ut docet, & pluribus probat Suarez diſp. 69. ſect. 3. & Valentia diſp. 6. quæ. 8. de Euchar. puncto 4. colligiturque ex perpetua Eccleſiæ praxi, quæ peculiari cura ſemper cavit, ne infirmi ſine illius ſumptione ex hac vita decederent. Unde in Concilio Nicæno I. can. 13. Euchariſtia in fine vitæ ſumenda vocatur *Viaticum neceſſarium*. Idem habetur in Concilio Carthagin. IV. can. 77. & in aliis Conciliis, quæ referuntur in Decreto, cauſa 27. qu. 1. & q.

Reſpondetur 2. valde probabilem eſſe ſententiam Soti lect. 9. de Euch. Ægidii Coninck quæſt. 68. art. 3. & aliorum Doctorum, qui aſſerunt, ex præcepto Divino unumquemque Fidelem adultum, etiam citra mortis periculum, ad ſumendam aliquoties in vita Euchariſtiam obligari, Chriſtum Dominum nullum tempus certum præſcribere voluiſſe, ſed Eccleſiæ ſuæ reliquiſſe determinandum.

Eſt autem obſervandum, quando Euchariſtia in periculo mortis per modum Viatici ſumitur, etiam a non jejunis illam ſumi poſſe, quando ſine gravi damno, aut periculo jejunium ab illis uſque ad tempus hujus Sacramenti ſuſcipiendi ſervari non poteſt, ut ex communi Doctorum conſenſu docet Toletus lib. 4. cap. 15. & habetur in Rituali Romano titulo de Communione infirmorum. Si tamen nullum probabile mortis periculum immineret, & ex devotione ſola communicare vellet infirmus (quod illi haud dubie ſaluberrimum eſt, ideoque conſulendum) tunc non niſi jejunus Euchariſtiam ſuſcipere deberet. Quod ſi infirmus in mortis periculo diutius verſetur, poterit iterum, & ſæpius Euchariſtiam per modum Viatici etiam non jejunus ſumere, ut docet idem Toletus ſupra, dummodo tempus aliquod ab ultima Viatici ſumptione interceſſerit, quod quidem tem-

pus

pus in Rituali titulo de Communione inſtr. decem dierum ſpatio præfinitur.

Quærunt aliqui, an is, qui paulo, antequam incideret in periculum mortis, communicavit, teneatur iterum periculo illo adveniente Euchariſtiam recipere. Quidam Theologi, ut Sotus, Paludanus, & alii, quos citat, & ſequitur Laymannus c. 5. de Euchar. exiſtimant, illum, qui Euchariſtiam recepit octo, vel decem diebus, antequam in periculum mortis incideret, non teneri ſub peccato iterum communicare. Quorum ſententia quamvis probabilis videatur, verior tamen, & in praxi tenenda eſt ea, quæ aſſerit, talem ex præcepto Divino iterum obligari ad communicandum, etiamſi pridie, quam incideret in mortis periculum, jam communicaſſet. Ita Iſambertus ad qu. 80. diſp. 5. art. 2. ubi etiam contendit, illum, qui nihil de periculo mortis cogitans communicaſſet, aut celebraſſet, ſi eodem die in tale periculum incidat, iterum ad Euchariſtiam ſumendam per modum Viatici obligari. Cui tamen ſententiæ ne ſubſcribamus, obſtat Eccleſiæ lex, & conſuetudo prohibens, ne quis eodem die bis communicet, exceptis aliquot caſibus in jure expreſſis, ut Natalis Domini, Parochi duas, aut plures Eccleſias Parochiales diſtinctas legitime poſſidentis, &c. inter quos tamen propoſitus hic caſus nuſquam reperitur.

Optimum ſuper hac re conſilium eſſet id præſtare, quod a ſanctiſſimis viris, & nuper etiam ab Eminentiſſimo, & de univerſa Eccleſia optime merito Cardinali Baronio aliquot annis ante mortem factum legimus, qui, quoties communicabant, aut Miſſæ Sacrificium celebrabant, toties ſacram Euchariſtiam per modum Viatici ex peculiari intentione ſumebant, ea ſcilicet mente, ut, ſi mors ex improviſo accideret, Divino præcepto de Euchariſtia in tali caſu ſumenda ab ipſis ſatisfactum eſſet.

SECTIO IX.

Solvuntur quædam dubia circa doctrinam præcedenti Sectione traditam.

1. PRimum eſt, utrum amentibus baptizatis adminiſtranda ſit Euchariſtia. Reſpondet S. Doctor q. 80. art. 9. cum diſtinctione. Vel enim ſemper caruerunt uſu rationis, & talibus dicit Sacramentum hoc non eſſe adminiſtrandum: vel non ſemper caruerunt, & tunc, ſi prius, cum eſſent rationis compotes, apparuit in eis Sacramenti hujus aliqua devotio, debet ipſis in articulo mortis exhiberi, ut ibidem docet, confirmatque auctoritate Concilii IV. Carthag. can. 76. niſi forte timeatur periculum vomitus, vel expulſionis. Iis autem, qui non omnino amentes ſunt, ſed debilem tantum habent rationis uſum, non eſt hoc Sacramentum omnino denegandum, ſed pro ratione diſpoſitionis adminiſtrandum.

2. Se-

2. Secundum eſt, qua ætate pueris Sacramentum hoc adminiſtrari debeat, Reſpondetur, nihil ſuper hac re generatim poſſe definiri, ſed cujuſque pueri indolem eſſe conſiderandam. In aliis ſiquidem tardius, in aliis citius rationis uſus exoritur. Neque tamen requiritur, ut puer pleno, ac perfecto judicio polleat, ſed ſatis eſt, ſecundum mentem S. Doctoris ſup. in reſp. ad 3. ut talem uſum rationis habere incipiat, quo poſſit actum Fidei circa hoc Sacramentum elicere, & devotum aliquem affectum circa illud concipere.

Unde graviter aliquando peccant parentes, Paſtores, & Confeſſarii, qui ex incuria primam puerorum Communionem nimis diu differunt, quos S. Franciſcus Saleſius Epiſc. Genevenſis in ipſo rationis crepuſculo ad Chriſtum Dominum volebat in hujus Sacramenti participatione adduci, ut illius Gratiis irrorati tanquam novellæ olivarum in circuitu menſæ Domini adoleſcerent, eoque confortante, baptiſmalem innocentiam facilius, & conſtantius cuſtodirent.

3. Tertium eſt, utrum reis ad mortem damnatis Euchariſtia licite negari poſſit. Reſpondetur cum Iſamberto ad q. 80. diſp.4. Eccleſiam poſſe ſpeciali aliquo decreto, vel ratione alicujus conſuetudinis, ejuſmodi reos ad mortem damnatos Sacramentali Euchariſtiæ perceptione privare. Quod præſertim probat ex eo, quod Eccleſia olim in quibuſdam Conciliis, ac nominatim in Concilio Eliberino, quoſdam peccatores publicos, licet pœnitentes, & ſacramentaliter abſolutos, ſacra Viatici ſumptione etiam in articulo mortis privavit; ergo idem etiam nunc in ſimilibus caſibus ad horrorem quorundam criminum altius animis imprimendum facere poterit, cum in diſpenſatione Sacramentorum ſalva illorum ſubſtantia plenariam a Chriſto Domino poteſtatem acceperit.

4. Quartum eſt, utrum ſicut Sacerdotes celebrantes, ſic etiam laici communicantes Sacramentum hoc ſub utraque ſpecie ſumere debeant. Reſpondetur juxta definitionem Conc. Trid. ſeſſ. 21. cap. 1. *Laicos, & Clericos non conficientes nullo præcepto Divino ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub utraque ſpecie ſumendum obligari, neque ullo pacto ſalva Fide dubitari poſſe, quin illis alterius ſpeciei Communio ad ſalutem ſufficiat*. Et poſtea ſubdit ca. 2. quod, *licet ab initio Chriſtianæ Religionis non infrequens utriuſque ſpeciei uſus fuiſſet, tamen progreſſu temporis jam mutata illa conſuetudine, ſancta mater Eccleſia gravibus, & juſtis de cauſis adducta, hanc conſuetudinem ſub altera ſpecie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit; quam reprobare, aut ſine ipſius Eccleſiæ auctoritate pro libito mutare non licet*. Addit denique cap. 3. *fatendum eſſe, etiam ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum ſumi, ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla Gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolum recipiunt*. Certe in Scripturis Actor. 2. 20. & 27. ſit mentio ſolius fractionis panis, in cujus communicatione dicuntur Fideles

fuiſſe

fuiſſe perſeverantes: & olim in Eccleſia Sacramentum hoc ſub ſola ſpecie panis ad Communionem infirmorum aſſervatum, ipſiſque infirmis miniſtratum fuiſſe, conſtat ex Concilio Nicæno can. 12. & 14. ex Euſebio l.6. Hiſtor. Eccleſ. c. 35. & etiam ex S. Greg. Nazianz. in Orat. de Gorgonia ſorore: ex quibus patet, quantum a veritate alienum ſit, quod Hæretici dicunt, unumquemque Fidelium præcepto Divino ad Communionem ſub utraque ſpecie ſumendam obligari.

SECTIO X.

Quis ſit legitimus hujus Sacramenti miniſter.

1. QUæſtio propoſita dupliciter intelligi poteſt, primo, quis hoc Sacramentum conficere, ſecundo, quis illud legitime diſpenſare, & adminiſtrare poſſit. Pro illius in utroque ſenſu reſolutione

Dicendum 1. ſolum novæ legis Sacerdotem, rite ordinatum, eſſe proprium, & legitimum Euchariſtiæ conficiendæ miniſtrum. Hæc veritas, quæ de Fide eſt, conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Mattth. 25. & S. Luc. 22. *Hoc facite*, &c. quibus ſolis Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus hanc Euchariſtiæ conficiendæ poteſtatem conceſſit, quo ſenſu verba illa intelligenda eſſe docet S. Th. q. 82. a. 1. conſtat etiam ex Conc. Lateran. ſub Innocentio III. cap. *firmiter*, in quo ſtatuitur, *neminem niſi Sacerdotem rite ſecundum claves Eccleſiæ ordinatum Sacramentum hoc poſſe conficere*; quod etiam expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. Huic quoque veritati ſubſcripſerunt SS. Patres, ut S. Chryſ. paſſim in libris de Sacerdotio, præſertimque l. 3. c. 3. & S. Hier. dialogo cont. Luciferianos poſt medium, ubi contendit, Hilarium quendam Schiſmaticum non potuiſſe Euchariſtiam conficere, eo quod fuiſſet tantum in Diaconum ordinatus.

2. Dicendum 2. ſolum Sacerdotem eſſe ordinarium diſpenſationis, & adminiſtrationis hujus Sacramenti miniſtrum. Ita S. Th. q.82. a.3. Et conſtat ex cap. *pervenit*, de conſec. diſt. 2. in quo reprehenduntur Sacerdotes, qui laicis Euchariſtiam dabant ad infirmos deferendam. Et in Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 8. dicitur, *Hunc ſemper in Eccleſia morem fuiſſe, ut laici a Sacerdotibus Communionem acciperent.*

Diximus *ordinarium*. Primis enim Eccleſiæ temporibus ob penuriam Sacerdotum extraordinarie hanc Euchariſtiæ diſpenſationem Diaconis commiſſam fuiſſe, conſtat ex S. Juſtino Apolog. 2. in fine, & ex S. Ambr. l. 1. Offic. c. 41. Quod tamen tempore conſequenti ad ſolum caſum neceſſitatis redactum fuit, ut declaratur in Concilio Carth. IV. can. 38. & demum prorſus exolevit.

3. Quanquam Suarez diſp. 72. ſect. 1. & alii Doctores, quos ibidem citat, exiſtimant, etiam nunc in caſu neceſſitatis (ut ſi infirmus in mortis articulo poſtularet Viaticum, nec adeſſet Sacerdos) poſ-

poſſe Diaconum illi adminiſtrare: quod ſimiliter docet Toletus l. 2. c. 8. Imo idem Suarez, Valentia, Konick, & alii apud Bonacinam diſp. 4. q. 5. punct. 1. aſſerunt, in extrema neceſſitate, ut in articulo mortis, ſi nullus adſit Sacerdos, aut Diaconus, laicum poſſe Euchariſtiam per ſe ipſum ſumere, aut alteri ſumendam præbere; quod tamen intelligendum eſt ſecluſo quovis ſcandalo. Quamvis autem Bonacina hanc ſententiam minus probabilem exiſtimet; aliis attamen non improbanda videtur, cum olim uſitatum fuerit, ut conſtat ex Euſebio lib. 6. c. 36. & nuper etiam in Maria Scotiæ Regina factum laudetur.

Dicendum 3. nullum Sacerdotem poſſe licite alteri Euchariſtiam adminiſtrare, niſi ſit ejus proprius Paſtor, vel ex proprii Paſtoris, id eſt Summi Pontificis, Epiſcopi, vel Parochi commiſſione, ſeu licentia expreſſa, vel rationabiliter præſumpta id faciat. Ita Suarez ſupra ſect. 2. Vaſquez diſp. 219. c. 2. Laymannus l. 5. tractat. 4. cap. 7. de Euch. qui hanc affert rationem, quod diſpenſatio Sacramentorum, ac præſertim hujus, quo Fideles ſpiritualiter paſcuntur, ſit proprium munus Paſtoris, quod proinde nemo alius uſurpare debet.

SECTIO XI.

De Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio.

§. I.

Utrum in Miſſa verum, & proprie dictum Sacrificium offeratur.

1. Miſſæ nomen plurimi ab Hebraica voce, quæ oblationem ſpontaneam ſignificat, derivare contendunt. Alii tamen probabilius (ut Bellarmino videtur lib. 1. de Miſſ. c. 1.) dictionem eſſe Latinam exiſtimant a mittendo derivatam, quia per illam oblationes & preces ad Deum mittuntur, vel quia in illius fine Diaconi, vel Sacerdotis voce fit remiſſio, ſeu dimiſſio populi. Patres ſiquidem Græci nuſquam nomen Miſſæ, ſed λειτουργίας uſurpaſſe reperiuntur, quos tamen alias voces Hebraicas, ut *Paſcha*, *Sabbatum*, *alleluja*, &c. paſſim retinuiſſe videmus.

Quidquid ſit de illius nominis derivatione, certum eſt, illud in Eccleſia antiquiſſimum, & uſitatiſſimum fuiſſe, ut ſatis demonſtrat ejus frequens mentio tum in Conciliis antiquis, tum apud SS. Patres, quos fuſe refert Bellarminus loco proxime citato. Et eo nomine, ſecundum communiſſimam, ac uſitatiſſimam illius acceptionem, ſignificatur actio illa Religioſa divinitus inſtituta, per quam Chriſti Domini corpus, & ſanguis cum ſacris quibuſdam ritibus ab Eccleſia præſcriptis conſecratur, offertur, ac ſumitur. Et de Miſſa eo ſenſu intellecta quæritur, an ſit verum, & proprie dictum

Sacri-

Sacrificium. Pro cujus quæſtionis faciliori reſolutione,

2. Supponimus ex doctrina S. Thomæ 2. 2. quæſt. 85. & aliorum communiter Theologorum, Sacrificium proprie dictum eſſe oblationem externam ſoli Deo factam, qua in teſtificationem ſupremi dominii, quod in omnes creaturas, earumque vitam, & exiſtentiam obtinet (cujus proinde nutu ſicut creatæ ſunt, & conſervantur, ſic etiam deſtrui, & annihilari poſſunt) a legitimo miniſtro res aliqua ſenſibilis, & permanens ritu myſtico conſecratur, & tranſmutatur.

Dicitur 1. *oblatio externa*, ut ab internis Religionis actibus diſcernatur.

Dicitur 2. *ſoli Deo facta*. *Quis enim*, inquit S. Aug. lib. 10. de civit. c. 4. *ſacrificandum cenſuit, niſi ei, quem Deum aut ſcivit, aut putavit, aut finxit?*

Dicitur 3. *in teſtificationem ſupremi dominii*, &c. ut explicetur, in quem finem Sacrificium offeratur.

Dicitur 4. *a legitimo miniſtro*. Non enim cujuſvis eſt offerre Sacrificium, nec, ut ait Apoſtolus, *quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron*.

Dicitur 5. *res aliqua ſenſibilis, & permanens*, ut a ratione Sacrificii proprie dicti excludantur actiones tranſeuntes, quales ſunt pſalmodiæ, preces, &c.

Dicitur 6. *ritu myſtico conſecratur*, ideſt Divino cultui, & honori dedicatur. Sacrificare enim, ut ait S. Doctor ſup. a. 3. eſt aliquid ſacrum facere.

Dicitur 7. *& tranſmutatur*. Ad verum enim, & proprie dictum Sacrificium requiritur, ut id, quod ſacrificatur, ita tranſmutetur, ut deſinat eſſe id, quod ante erat. Cum enim (ut ſupra dictum eſt) Sacrificium offeratur in proteſtationem, quod Deus ſit ſummus vitæ, ac necis arbiter, ad hoc requiritur, ut non ſolum uſus rei, ſed ejus etiam ſubſtantia Deo offeratur, & in ejus honorem conſumatur.

3. Hoc præſuppoſito, dicendum eſt, in Miſſa verum, & proprie dictum Sacrificium Deo offerri. Hæc veritas, quæ a Conc. Trid. definita eſt, tanquam Fide credenda, quam Hæretici hodierni præſertim impugnant, probatur 1. ex Malachia c. 1. ſic Judæos alloquente, *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*, quibus verbis prædicit Propheta, ut explicat S. Aug. l. 19. de Civ. c. 23. *ceſſaturas victimas, quas in umbra futurorum offerebant Judæi, & unum Sacrificium gentes a Solis ortu uſque ad occaſum, ſicut jam fieri cernimus, oblaturas*.

Probatur 2. ex eo, quod Apoſtolus Heb. 6. dixit, quod Chriſtus Dominus *factus eſt Pontifex in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*, id

id eſt, quod ſicut Melchiſedech panem, & vinum in ſacrificium obtulit, ſic etiam Chriſtus Dominus corpus, & ſanguinem ſuum ſub ſpecie panis, & vini in ſacrificium obtulit, & Diſcipulis ſuis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus offerendum tradidit. Ita enim hunc Apoſtoli locum explicant Sancti Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, & alii, quos refert Bellarminus lib. 1. de Miſſa cap. 6.

Prob. 3. ex Conc. Nicæno I. can. 14. ubi ſtatuitur, *Diaconos non habere poteſtatem offerendi Sacrificium, ſed ſolos Sacerdotes*, & Nicæno II. act. 6. ubi fit expreſſa mentio incruenti Sacrificii, quod in memoriam Paſſionis Chriſti a Sacerdote offertur, diciturque, in eo non imaginem, ſed ipſummet Chriſti corpus offerri.

4. Prob. 4 ex ſancto Ambroſio capite 1. in ſanctum Lucam, *Cum ſacrificamus*, inquit, *Chriſtus adeſt, Chriſtus immolatur*. S. Greg. Niſſ. orat. 1. de feſto Paſchæ, *Chriſtus non expectat Pilati judicium, ſed ineffabilis ſacrificii modo præoccupat violentum impetum Judæorum, ac ſeipſum offert oblationem pro nobis, Sacerdos ſimul, & Agnus. Quando vero id accidit? cum nempe corpus ſuum ad manducandum, & ſanguinem familiaribus exhibuit ad bibendum*. S. Aug. lib. de Trinit. c. 14. *Quid gratius offerri, aut ſuſcipi poteſt, quam caro Sacrificii noſtri, corpus effectum Sacerdotis noſtri?*

Prob. 5. hac ratione. Ubicunque reperiuntur Altaria, & Sacerdotes, ibi ſacrificium etiam reperiri neceſſe eſt, cum non niſi ad Sacrificia offerenda uſui eſſe poſſint; atqui in Eccleſia Catholica ſemper fuerunt Altaria, & Sacerdotes, ut conſtat ex antiquiſſimis Conciliis, Chalcedonenſi act. 1. ubi dicitur, Patres Concilii conſediſſe in Eccleſia *Ante cancellos ſanctiſſimi Altaris*, & Laodiceno can. 19. ubi ſtatuitur, *Solis ſacratis licere ad Altari accedere*, & can. 44. ubi prohibetur, *Ne mulier ingrediatur ad Altare*, item ex S. Cypriano l. 1. Epiſt. 9. ubi prohibet, ne offeratur Sacrificium pro Chriſtiano quodam defuncto, qui teſtamento ſuo rerum aliquarum temporalium procurationem Sacerdoti mandaverit. *Quia*, inquit, *non eſt dignum, ut pro illo ſacrificetur, qui Sacerdotem Dei ab Altari abſtraxit*.

Objiciunt 1. Hæretici, Chriſtum Dominum in Scripturis vocari, & re vera eſſe Sacerdotem in æternum, unde inferunt, nullos in terris Sacerdotes illi eſſe ſubſtituendos, nec ulla proinde Sacrificia ab ipſis poſſe offerri.

Reſpondetur, Sacerdotes non ſubſtitui Chriſto Domino, nec illorum multiplicationem repugnare unitati, & æternitati Sacerdotii ipſius Chriſti, ſed operari, & ſacrificare in illius virtute tanquam ejus Vicarios, ſicut quamvis ipſe Chriſtus de ſeipſo loquens dixerit, *Unus eſt Magiſter veſter Chriſtus*, hoc non obſtat, quin ſub illo ſint etiam alii Doctores, & Magiſtri: unde Apoſtolus 2. Timoth. 1. vocat ſe ſe *Magiſtrum, & Doctorem Gentium*.

Objiciunt 2. Apoſtolum Hebr. 10. dixiſſe, Chriſtum una ſui ob-

latione conſummaſſe in æternum ſanctificatos, unde ſequitur, nos nullo alio Sacrificio indigere, cum unum Chriſti in cruce Sacrificium infinitam, & æternam vim habuerit.

Reſpondetur, verum eſſe, quod Chriſtus Dominus unica ſui oblatione æternam humani generis redemptionem perfecit; quod tamen non obſtat, quin, ut loquitur Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. *Eccleſiæ ſuæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, reliquerit Sacrificium, quo cruentum illud ſemel in cruce peractum repræſentaretur, ejuſque memoria in finem uſque ſæculi permaneret, atque illius ſalutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur.*

§. II.

Quænam partes Miſſæ ad rationem Sacrificii pertineant.

1. DE duabus præſertim ipſius Miſſæ partibus controverſia eſt apud Theologos, conſecratione ſcilicet, & communione, an utraque, vel una ſolummodo illarum ad rationem, ſeu eſſentiam Sacrificii pertineat. De aliis enim, quæ in Miſſa fiunt, conveniunt omnes, quod ad eſſentiam Sacrificii minime pertineant, ſed quod ſint tantum cæremoniæ quædam ab Eccleſia inſtitutæ, quarum aliæ ſunt præparatoriæ ad Sacrificium, aliæ repræſentativæ eorum, quæ in Paſſione Chriſti Domini geſta ſunt, aliæ demum ſignificativæ fructus, qui ex illo Sacrificio ſuper Fideles derivatur.

Sunt autem duæ celebriores Theologorum ſuper hac quæſtione ſententiæ. Prior eorum, qui exiſtimant, rationem, ſeu eſſentiam Sacrificii Miſſæ in ſola conſecratione conſiſtere. Ita Suar. diſp. 75. & plures alii, quos ibidem citat, quorum præcipuæ rationes hæ ſunt.

Prima, quod ſacri Evangeliſtæ inſtitutionem hujus Sacrificii referentes ſolius conſecrationis meminerint, nec dicant, Chriſtum Dominum corpus, & ſanguinem ſuum in illa inſtitutione ſumpſiſſe. Quod quamvis S. Th. qu. 81. art. 1. & plurimi alii tum Sancti Patres, tum Doctores aſſerant; non eſt tamen veriſimile, ſacros Euangeliſtas omiſſuros fuiſſe, ſi ad hujus Sacrificii rationem, & eſſentiam pertinere exiſtimaſſent.

Secunda quod hujus Sacrificii eſſentia conſiſtat in ea actione, quæ eſt expreſſiſſima Paſſionis, & mortis Chriſti Dom. repræſentatio; atqui conſecratio eſt ejuſmodi, cum in illa vi verborum corpus ſeorſim a ſanguine ponatur, & ſic fiat myſtica quædam ſeparatio ſanguinis ab ipſo corpore, in qua quidem ſeparatione realiter in cruce facta poſita fuit vera, & propria ratio Sacrificii in ipſa cruce peracti; ergo &c.

Tertia, quod hujus Sacrificii propria, & eſſentialis ratio conſtituenda ſit in actione illa, in qua Sacerdos fungitur vice Chriſti D. principalis offerentis, & illius nomine aliquid Deo offert; atqui in ſola conſecratione id reperitur. Tunc enim ſolummodo Sacerdos in perſo-

ña ipſius Chriſti loquitur, & virtute verborum conſecrationis Victimam illam Divinam veluti ſiſtit in Altari, ſicque eam Deo offert. Omnes enim reliquæ oblationes, quæ ipſam conſecrationem antecedunt, aut ſubſequuntur, ab Eccleſia inſtitutæ ſunt cum S. Gregor. lib. 7. Ep. 63. Apoſtolos primis Eccleſiæ temporibus ad verba conſecrationis ſolam Orationem Dominicam addere ſolitos fuiſſe teſtetur.

2. Poſterior ſententia eſt eorum, qui aſſerunt, ad rationem, & eſſentiam hujus Sacrificii pertinere quidem conſecrationem corporis, & ſanguinis Chriſti Dom. quatenus eſt veluti poſitio, ſeu adductio victimæ ad Altare, illiuſque oblatio, ſed ſolam non ſufficere, defectu realis immutationis in Sacrificio requiſitæ, proindeque ad rationem, & eſſentiam hujus Sacrificii pertinere quoque Sacerdotis Communionem; per quam hujus Sacrificii victima in honorem Dei veluti deſtruitur, atque conſumitur, in quantum per illam Sacerdotis Communionem corpus, & ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus eſſe deſinit.

Cujus ſententiæ aſſertores ſunt Canus, Sotus, Bellarminus, & alii, quibus ſubſcribit Iſambertus ad qu. 81. diſp. 3. art. 4. qui etiam pro ea citat S. Doctorem præfatæ quæſtionis a. 2. Et fundamenta illius poſterioris ſententię pręcipua ſunt hęc:

Primum, quod Chriſtus Dominus Sacrificium hoc inſtituens ſimul, & offerens dixit S. Luc. 22. & 1. Cor. 11. *Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis datur, frangitur*, juxta Gręcam editionem, & de calice ſanguinis ſui, *Qui pro vobis fundetur in remiſſionem peccatorum*, quę quidem verba de fractione, & effuſione, quæ in ipſo Sacrificio fit, intelligenda eſſe ex mente S. Chryſoſt. & plurium SS. PP. probat Maldonatus ad c. 26. S. Matth. Unde recte colligitur, ſumptionem corporis, & ſanguinis Chriſti Domini a Sacerdote factam, quę per fractionem, & effuſionem illam ſignificatur, ad Sacrificii rationem, & eſſentiam pertinere, cum illius fractionis, & effuſionis virtute peccata remittenda eſſe dicantur, qui quidem effectus hujus Sacrificii proprius eſt, ut infra explicabitur.

Secundum eſt, quod ad rationem ſacrificii pertineat realis quędam immutatio, ſeu deſtructio rei oblatę; per conſecrationem autem nulla fiat corporis, & ſanguinis Chriſti deſtructio, ſed potius nova ipſius ſub ſpeciebus ſacramentalibus poſitio, quę per Communionem deſtruitur, per quam proinde fit, ut corpus Chriſti amittat eſſe Sacramentale, & ſic realiter immutetur.

Tertium eſt, quod Eccleſia pręcepit, ut ſi contingat Sacerdotem celebrantem facta conſecratione mori ante Communionem, alius Sacerdos etiam non jejunus perficiat Miſſam, conſumendo totam Victimam, ne ſcilicet Sacrificium imperfectum relinquatur. *Quale enim Sacrificium*, ut dicitur cap. *Relatum* de conſecrat. diſt. 2. *cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur?*

3. Quamvis autem hæ duæ ſententiæ maxime videantur probabi-

les, & ex utraque illarum poſſint varii, & eximii pietatis, ac religionis effectus elici; poſterior tamen magis nobis arridet; tum ob fundamenta illa, quibus innititur, tum etiam, quia rationes pro priori allatæ non ita firmæ ſunt, quin everti poſſe videantur.

Ad primam ſiquidem reſpondetur, ſatis expreſſam in Evangelio fieri mentionem non ſolum conſecrationis, ſed etiam Communionis, ſeu conſumptionis Victimæ hujus ſacrificii verbis illis Chriſti Domini, quæ in primo poſterioris ſententiæ fundamento relata ſunt.

Ad ſecundam reſpondetur, myſticam illam ſeparationem ſanguinis a corpore Chriſti Domini non ſufficere ad rationem ſacrificii, ad quam, ut dictum eſt, realis aliqua immutatio rei ſacrificatæ requiritur, quæ cum in ſola conſecratione non reperiatur, hinc ſequitur, in illa ſola perfectam, & completam rationem ſacrificii minime reperiri.

Ad tertiam denique reſpondetur, Sacerdotem vi ſuæ ordinationis habere poteſtatem non modo conſecrandi, & offerendi Victimam, ſed etiam illam conſumendi, cum hæc conſumptio æque, ac conſecratio, & oblatio pertineat ad rationem ſacrificii, quod perficere debet tanquam Miniſter Chriſti, in cujus perſona æque dici debet Victimam conſumere, cum id Chriſtus Dominus fecerit, ſicut in ejus perſona dicitur ipſam Victimam conſecrare.

§. III.
Quinam ſint hujus Sacrificii effectus.

1. SUpponimus ex veriori ſententia, quam Bellarm. l. 2. de Miſſa cap. 4. communem eſſe Theologorum affirmat, Sacrificium Miſſæ ad effectus ſuos producendos vim habere, non ſolum ex opere operantis, ratione ſcil. Bonitatis, & devotionis ejus, qui illud offert, quod illi cum omnibus aliis piis operibus commune eſt, ſed etiam ex opere operato, id eſt virtute ipſius ſacrificii, quod offertur, idque independenter a bonitate, vel malitia ſeu indignitate Miniſtri offerentis. Unde Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. dicit, *hujus Sacrificii oblationem ita eſſe mundam, ut nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari poſſit;* poſſet autem inquinari, ſi ex ſola bonitate morali, ac merito operis, quod exercet offerens, valorem, ac effectum haberet. Accedit communis totius Eccleſiæ ſenſus, qui eſt, Sacrificium hoc pro aliquo ſive vivente, ſive mortuo oblatum poſſe ipſi eſſe fructuoſum, etſi offerendi ratio ex parte ipſius operantis nihil habeat bonitatis moralis: nec ullo ſtatuto, aut lege obligat Sacerdotem, qui in peccato mortali ex aliqua obligatione celebravit, iterum celebrare, tanquam obligationi illi minime ſatisfecerit.

Hoc præſuppoſito, pro reſolutione quæſtionis propoſitæ dicendum eſt, Miſſæ Sacrificium eſſe ex opere operato non modo Latreuticum, & Euchariſticum, ſeu *Sacrificium laudis, & gratiarum actionis,*

ſtionis, ut loquitur Conc. Trid. ſeſſ.22. c.2. & can. 3. ſed præterea eſſe etiam propitiatorium, & impetratorium, ut in eodem Concilio definitum eſt. Atque in primis quod ſit Latreuticum, & Euchariſticum, ſeu quod offerri poſſit in laudem, & honorem Dei, & in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, conſentiunt omnes, & inde conſtat, quod (ut docet S. Aug. in Pſalm. 29. & S. Leo ſermone tertio de Paſſione) in ſe contineat modo quodam longe perfectiori, & eminentiori differentias omnes, & proprietates ſacrificiorum antiquæ legis; atqui inter ſacrificia illa antiquæ legis, ut obſervat S. Doctor 1. 2. q. 102. a 3. quædam offerebantur pure in honorem, & laudem Dei, quæ *holocauſta* dicebantur, quædam in gratiarum actionem, quæ vocabantut *hoſtiæ pacificæ*; ergo a fortiori Miſſæ ſacrificium idem præſtare poterit; & proinde in Dei laudem, & gratiarum actionem offerri.

2. Quod vero ſit etiam propitiatorium, ſeu expiatorium peccatorum, quod Hæretici præſertim negant, probatur 1. ex eo, quod Chriſtus Dom. hoc ſacrificium inſtituens, & offerens dixit S. Matth. 26. & S. Marc. 14. *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, quibus verbis, ut explicat ſanctus Alexander Papa, & Martyr, qui anno 119. Eccleſiæ præfuit, in Epiſtola decretali ad omnes Orthodoxos, *Ipſa Veritas nos inſtruit*, &c. *crimina, atque peccata oblatis his Domino Sacrificiis deleri*, &c. *& talibus hoſtiis placari Deum, & peccata ingentia dimittere*.

Prob. 2. ex Sanctis Patribus, qui hanc veritatem unanimiter afferunt, ut S. Cyprianus, qui ſermone de Cœna Domini hoc ſacrificium eſſe dicit *Medicamentum ſimul, & holocauſtum ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates*. S. Auguſtinus, qui qu. 57. in Leviticum aſſerit, in illo ſacrificio *veram fieri remiſſionem peccatorum*, & ſermone undecimo de Sanctis dicit, *in altari ſanguinem effundi pro peccatoribus*. Plura Sanctorum Patrum teſtimonia videri poſſunt apud Gregorium a Valentia diſp. 16. q. 11. de ritu, & oblatione Euchariſtiæ puncto 2.

3. Eſt autem obſervandum id, quod docet Bellarm. lib. 1. de Miſſa c. 4. Suarez diſp. 79. ſect. 3. & communiter alii Theologi, remiſſionem peccatorum quoad culpam eſſe hujus ſacrificii effectum, non ad eum modum, quo in Baptiſmo, & Pœnitentia per infuſionem Gratiæ habitualis juſtificantis remitti ſolent, ſed ea ſolum ratione, quod hujus ſacrificii intuitu Deus conferat donum pœnitentiæ, id eſt Gratiæ alicujus actualis auxilium, quo peccator ad actum perfectæ contritionis eliciendum, vel ad abſolutionem in Sacramento Pœnitentiæ digne, & fructuoſe recipiendam excitetur, & adjuvetur. Quod expreſſe declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 2. ubi de hoc Sacrificio loquens, *Hujus*, inquit, *oblatione placatus Dominus Gratiam, & donum pœnitentiæ concedens crimina etiam ingentia dimittit*.

Quod vero ſpectat ad remiſſionem pœnæ peccatis quo ad culpam remiſſis debitæ, communis, & vera Theologorum ſententia, quam fuſe explicat, & probat Suarez diſp. 79. ſect. 6. eſt, illam per Miſſæ Sacrificium immediate fieri, Deo ſcilicet ob illius oblationem relaxante pœnam ei, pro quo oblatum eſt. Quod etiam docet S. Thomas qu. 79. art. 5. ubi dicit, Miſſæ ſacrificium habere directe ex inſtitutione ſua vim pro peccatis ſatisfactivam.

4 Denique quod Miſſæ ſacrificium ſit etiam impetratorium, præter auctoritatem Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 2. & can. 3. id expreſſe definientis, conſtat tum ex Apoſt. 1. ad Timoth. c. 2. præcipiente fieri *Obſecrationes*, id eſt, ut S. Chryſoſt. Theophylactus, & Oecumenius explicant, Sacrificia, *pro Regibus*, &c. *ut quietam, & tranquillam vitam agamus:* tum ex perpetua, & univerſali Eccleſiæ praxi, quæ hoc ſacrificium offerre conſuevit pro quibuſcunque bonis ſpiritualibus, imo temporalibus a Deo impetrandis, & pro quibuſcunque malis deprecandis, & avertendis, ut ſatis conſtat ex orationibus, quibus in Canone, & aliis partibus Miſſæ olim uſa eſt, ſicut ex antiquis Liturgiis patet, & nunc etiam utitur. Cujus quidem rei inſigne exemplum profert S. Aug. lib. 22. de Civ. c. 8. ubi loquens de viro quodam Tribunitio nomine Heſperio, qui domum ſuam a malignis ſpiritibus infeſtari compererat, ſervoſque, & animalia vim illorum noxiam perpeti, *Rogavit noſtros*, inquit, *me abſente*, *Preſbyteros*, *ut aliquis eorum illo pergeret*, *cujus orationibus cederent*. *Perrexit unus*, *obtulit ibi Sacrificium corporis Chriſti*, *orans*, *quantum potuit*, *ut ceſſaret illa vexatio*, *Deoque protinus miſerante ceſſavit*.

Neque dicas, minus conveniens videri rem infinite excellentem, qualis eſt Victima illa Divina, quæ in Miſſa offertur, ad rem aliquam temporalem, & caducam ordinare. Reſpondetur enim minime conveniens fore, ſi res illa temporalis, & caduca propter ſe ſolummodo expeteretur; non eſſe autem, ſi expetatur tanquam medium ad Deum in bonis honorandum, & ſalutem æternam per rectum, & legitimum illorum uſum conſequendam, ex qua ſola intentione decet, Chriſtianos non modo in Sacrificio Miſſæ, ſed etiam in aliis orationibus a Deo bona temporalia poſtulare.

5 Quæres 1. an Miſſæ ſacrificium effectus ſuos infallibiliter producat. Reſpondetur cum diſtinctione. Si enim conſideretur, ut eſt Latreuticum, & Euchariſticum, infallibiliter haud dubie conſequitur effectum ſuum reſpectu Dei, ad quem honor, & laus ex hoc ſacrificio, quod illi non poteſt non eſſe acceptiſſimum, ſemper redundat; ſi ut ſatisfactorium, habet etiam infallibiliter ſuum effectum in illis, pro quibus offertur, idque ſecundum modum, & menſuram tum inſtitutionis ipſius Chriſti, tum devotionis, & bonæ diſpoſitionis illorum, pro quibus offertur, dummodo nullum ponant obicem, ideſt dummodo, quando illis hujuſmodi fructus applicatur, ſint in Gratia ſanctificante con-

conſtituti, nunquam enim pœna peccati relaxatur, niſi ſimul remittatur, vel ante remiſſa ſit culpa, ut ex dicendis capite ſequenti intelligetur; ſi autem ſpectetur ut impetratorium, habet etiam infallibilem efficaciam ad bona ſpiritualia, vel temporalia in generali a Deo impetranda, non vero ad hæc, vel illa in particulari, cum ex parte Dei nulla intercedat promiſſio abſoluta de his, aut illis ſpecialibus bonis Sacrificii hujus intuitu conferendis, ſed tantum conditionata, ſi nimirum bona illa hic, & nunc conducant ad majorem Dei gloriam, & illius, pro quo poſtulantur, ſalutem.

6. Quæres 2. an Miſſæ Sacrificium æqualis ſit efficaciæ, ſive a bono, ſive a malo Miniſtro offeratur. Reſpondetur, ſi ſpectetur illius effectus, prout eſt ex opere operato, æqualem prorſus eſſe illius efficaciam, cum nullo modo pendeat a diſpoſitione bona, vel mala Miniſtri, ut docet S. Th. q. 82. ar. 6. ſi vero ſpectetur, prout eſt ex opere operantis, tunc certum eſt, illius fructum pendere a diſpoſitione Sacerdotis, quæ quo melior eſt, eo magis illi, & aliis prodeſt.

§. IV.

Quibus perſonis proſit Miſſæ Sacrificium, ſeu pro quibus licite, & valide offerri poſſit.

1. QUæſtio propoſita intelligenda eſt, non de eo Miſſæ fructu, qui ex opere operantis provenit: certum eſt enim, ejuſmodi fructum applicari poſſe a quolibet Sacerdote iis omnibus vivis, & defunctis, pro quibus orationes ſuas particulares ad Deum dirigere poteſt, cum ſit utrobique par ratio, ſed de fructu illo, qui eſt ex opere operato.

Circa hujus vero quæſtionis reſolutionem conveniunt in quibuſdam Theologi, in quibuſdam vero non conveniunt. Atque in primis conveniunt omnes in eo, quod Sacrificium Miſſæ valide, & licite offerri poſſit pro omnibus, & quibuslibet Fidelibus baptizatis non excommunicatis, ſive vivis, ſive defunctis in Purgatorio exiſtentibus. Id conſtat ex ipſius Eccleſiæ perpetua, & univerſali praxi, quæ tum in antiquis Liturgiis, ut videre eſt apud Pamelium tom. 1. Liturgicon, tum in ritu illo, quo nunc in Miſſæ celebratione utitur, Sacrificium hoc offerre conſuevit, *Pro omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ, & Apoſtolicæ Fidei cultoribus*, &c. *Et pro omnibus in Chriſto quieſcentibus, qui nos præceſſerunt cum ſigno Fidei, & dormiunt in ſomno pacis.*

Conveniunt etiam omnes in eo, quod Miſſæ Sacrificium nec licite, nec valide offerri poſſit pro damnatis, ſive cum peccato aliquo actuali mortali, ſive cum ſolo originali deceſſerint. Quod expreſſe docuit S. Auguſt. lib. 3. de origine animæ, cap. 11. *Noli credere*, inquit, *nec docere, nec dicere, Sacrificium Chriſtianorum pro iis, qui non baptizati de corpore exierunt, offerendum, ſi vis eſſe Catholicus.*

2. Conveniunt item omnes, Sacrificium Miſſæ poſſe valide, ac licite offerri in honorem, & memoriam Sanctorum, ut habetur in Concil. Trid. ſeſſ.22. cap. 3. *non quod illis offeratur Sacrificium*, ut ibidem declaratur, *ſed Deo ſoli, qui illos coronavit; unde nec Sacerdos dicere ſolet, Offero tibi Sacrificium, Petre, vel Paule, ſed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris*.

Non conveniunt autem omnes, an, & qua ratione hoc Miſſæ Sacrificium licite offerri poſſit pro Infidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. Quidam enim Doctores exiſtimant, Miſſæ Sacrificium directe pro Infidelibus non baptizatis offerri licite poſſe. Probabilius tamen alii docent, indirecte quidem poſſe pro Infidelibus non baptizatis, ſicut & pro excommunicatis baptizatis Sacrificium illud licite offerri, quatenus ſcilicet pro incremento, & exaltatione Eccleſiæ, & quovis Schiſmate ab ea tollendo offertur, quæ duo per converſionem Infidelium, & reſipiſcentiam excommunicatorum maxime fiunt; directe autem nec pro excommunicatis, nec pro Infidelibus non baptizatis poſſe licite offerri.

3. Atque in primis quod ſpectat ad excommunicatos, quo nomine intelligimus hic tantum nominatim excommunicatos, & notorios Clericorum percuſſores juxta Extravagantem Martini V. quæ incipit, *Ad evitanda*, extat prohibitio Eccleſiæ cap. *A nobis*, & cap. *Sacra*, extra. de ſententia excommunicationis, ubi vetatur pro illis Miſſæ Sacrificium offerri. Quam tamen prohibitionem Ricardus, & Navarrus apud ſambertum ad quæſt. 81. diſp. 7. art. 2. docent non extendi ad excommunicatos per veram pœnitentiam jam contritos, licet nondum ab excommunicatione abſolutos, pro quibus exiſtimant Miſſæ Sacrificium licite poſſe offerri.

Quod autem neque etiam pro Infidelibus non baptizatis offerri licite poſſit, conſtat ex ipſius Eccleſiæ praxi, quæ quamvis ſummo affectu illorum converſionem, & ſalutem exoptet, nullam tamen eorum mentionem in Miſſa fieri voluit, neque pro eis orationes ullas in illa offerri; Quod tamen haud dubie feciſſet, ſi pro eis Sacrificium hoc offerri voluiſſet. *Quis enim*, inquit S. Auguſt. lib. 1. de anima cap. 1. *offerat corpus Chriſti, niſi pro eis, qui ſunt membra Chriſti?*

4. Quæres, an Miſſæ Sacrificium ex opere operato proſit, non ſolum illis, pro quibus offertur, ſed etiam ipſi Sacerdoti offerenti, quatenus præciſe eſt offerens. Suarez diſ. 79. ſect. 5. & quidam alii cum illo affirmative reſpondent. Alii tamen cum Gabriele, Vaſquez diſp. 232. c. 3. probabilius negant, docentque, nullum in Sacrificio Miſſæ fructum ex opere operato provenire Sacerdoti offerenti, quatenus eſt offerens. Quod probari poteſt ex eo, quod Apoſtolus Hebr. 5. dicit, Pontificem, ſeu Sacerdotem conſtitui pro hominibus in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & Sacrificia pro peccatis, unde concludit, quod De-

bet

bet quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre pro peccatis. Ex quibus verbis ſequitur, quod recte docet S. Th. 3. p. q. 22. art. 4. ad 1. Sacerdotem ſui Sacrificii effectum participare, non in quantum Sacerdotem, ſed in quantum peccatorem, proindeque ut effectum aliquem Sacrificii ſui accipiat, requiri neceſſario, ut habeat ſe paſſive ad illud, id eſt ut illud offerat pro ſe, ſicut & pro aliis, ad quos ex ejus applicatione fructus Miſſæ derivatur. Quod præterea confirmari poſſe videtur ex verbis, quibus per Epiſcopum Sacerdos conſecratur, *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium tam pro vivis, quam pro defunctis*. Hæc enim verba ſignificant, poteſtatem illi conferri, qua proſit iis, pro quibus Miſſæ Sacrificium oblaturus eſt; unde ſequitur, Sacerdotem præciſe eatenus ſibi ipſi prodeſſe, non quatenus offert Miſſæ Sacrificium, ſed quatenus pro ſeipſo illud offert.

§. V.

Quænam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis, ut Miſſæ fructus in alios derivetur.

1. AD faciliorem, & certiorem quæſtionis propoſitæ reſolutionem quædam hic ex communi, & recepta Theologorum doctrina obſervanda ſunt.

Primum eſt, Sacerdotem celebrantem multiplici nomine Miſſæ Sacrificium offerre. In primis quidem nomine Chriſti, ut principalis offerentis, & ex cujus meritis procedit ipſius Sacrificii valor, proinde ex cujus voluntate præſertim pendet illius applicatio. Ut enim habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 2. *Idem eſt nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in Cruce obtulit*. Deinde nomine Eccleſiæ, cui meritorum ſuorum, & ſatisfactionum diſpenſationem Chriſtus Dominus commiſit. Præterea nomine proprio, quatenus ex libera ſua voluntate Miſſæ Sacrificium offert, illiuſque fructum aliis, vel ſibi applicat. Denique nomine aliorum, qui ſimul cum eo Sacrificium illud offerunt, quales ſunt ii, qui Miſſæ inſerviunt, aut aſſiſtunt, vel pro illa celebranda eleemoſynam ad ipſius Sacerdotis victum erogant: qui quidem quamvis laici exiſtant, dicuntur tamen ipſum Miſſæ Sacrificium ſuo modo per ipſum Sacerdotem offerre, præſertim quando interno affectu illius actioni junguntur, ut docet S. Leo Ep. 8. & aperte colligitur ex ipſis Sacerdotis celebrantis verbis, dum in Miſſæ Canone de aſtantibus dicit, *Qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis*.

2. Secundum eſt, inter illos omnes offerentes Chriſtum Dominum primum, & principalem locum tenere, ita ut ex ejus præſertim voluntate pendeat fructuum hujus Sacrificii applicatio, quorum quidem voluit omnes, & ſingulos Fideles eſſe participes, quoties illud Sacrificium offertur, dummodo tamen illius participationis capaces ſint,

nul-

nulluſque ex illorum parte obex reperiatur. Quod explicat Sanctus Cyrillus Hieroſolym. Catech. 5. Myſtag. ubi hoc Miſſæ Sacrificium dicit eſſe *hoſtiam propitiationis pro communi Eccleſiarum pace*, &c. *pro Regibus*, *pro militibus*, *pro ſociis*, *pro ægrotis*, *pro afflictis*, *& in ſumma pro omnibus*, *qui egent auxilio*, &c. *deinde pro defunctis ſanctis Patribus*, *& Epiſcopis*, *denique pro omnibus*, *qui inter nos vita functi ſunt*. Unde quoad communem hunc fructum Miſſæ, qui ex Chriſti Domini voluntate in omnes Fideles diffunditur, nulla ſpecialis ipſius Sacerdotis celebrantis applicatio requiritur, imo, dummodo valide illud offerat, nullum ex Fidelibus ab illius participatione poteſt excludere, ut recte monet Iſambertus, ſed velit, nolit, unuſquiſque illorum portionem, quæ ipſi contingit, recipit.

Simili ratione Eccleſia, quæ eſt intentionum ipſius Chriſti Domini fidelis interpres, vult, etiam fructuum ejuſdem Sacrificii participationem omnibus Fidelibus baptizatis, ab unitate ſua non præciſis, & nullum obicem ponentibus communicari; ideoque in Canone præſcripſit hoc Sacrificium offerendum eſſe *Pro omnibus Orthodoxis*, *atque Catholicæ*, *& Apoſtolicæ Fidei cultoribus*, & etiam *pro omnibus in Chriſto quieſcentibus*.

3. Porro ex hac fructuum Miſſæ generalitate certum eſt, Chriſto Domino ita volente,& diſponente,notabilem aliquam partem relictam eſſe liberæ applicationi, & determinationi tam ipſius Sacerdotis celebrantis tanquam Miniſtri, & Myſteriorum ejus diſpenſatoris, quam aliorum ſimul cum eo offerentium. Quod conſtat ex communi ſenſu ipſius Eccleſiæ, quæ approbat morem Fidelium, quo expetunt pro ſe Sacrificium illud peculiariter offerri; quod fruſtra facerent, ſi omnis ejus fructus jam ex Chriſti Domini, & Eccleſiæ intentione applicatus eſſet, nulluſque ſupereſſet per Sacerdotis intentionem applicandus.

Sicut autem Sacerdos in hujus Sacrificii actione ſuperior exiſtit aliis cum ipſo offerentibus, ſic etiam fructuum illorum applicatio ab ejus intentione præſertim pendet; ita ut, ſive licite, ſive illicite applicet, de qua re mox dicetur, valida tamen, & rata ſemper ſit hæc illius applicatio, cum ſit actus a poteſtate Ordinis pendens, qui proinde ejus voluntati ſubjacet, ut recte docet Iſambertus ſupra art. 13.

4. Tertium eſt, determinari certo a nobis non poſſe, quantus ſit fructus Miſſæ, quem Chriſtus Dominus voluit, ſive generatim ad omnes Fideles vivos, & defunctos, ſive ſpeciatim ad hos, vel illos ſecundum intentionem particularem Sacerdotis celebrantis derivari,cum nec Sacra Scriptura, nec Eccleſiæ Traditio, nec Concilia, aut Patres quidquam de ejuſmodi quantitate definierint, aut tradiderint; ideoque ſatis eſſe, ut Sacerdos celebrans ſaltem tacite, & interpretative tantum de hujus Sacrificii fructu his, aut illis ſecundum propriam devotionem, aut obligationem applicare velit, quantum Chriſtus Dominus ipſi applicandum conceſſit.

5. His

5. His obſervatis, pro quæſtionis initio hujus Paragraphi propoſitæ reſolutione dicendum eſt, quædam requiri ex parte Sacerdotis celebrantis, ut ejus applicatio valida ſit, quædam vero, ut ſit licita.

Ad hoc enim ut valide fructum hujus Sacrificii applicet, requiritur in primis ejus intentio, eodem prorſus modo, quo antea dictum eſt requiri, ut Sacramentum aliquod valide conficiat. Etenim utrobique par ratio eſt, ut docet Iſambertus citato art. 13. Unde ſicut ad validam Sacramenti cujuslibet confectionem, ſic etiam ad validam hujus Sacrificii applicationem habitualis intentio minime ſufficiens eſt, actualis optima, ſed non neceſſaria, virtualis vero ſufficiens eſt, & actuali deficiente neceſſaria.

Requiritur 2. ad eandem applicationis validitatem, ut intentio illa, ſive actualis ſive virtualis, concomitetur ipſam Sacrificii actionem, ſicut comitari debet Sacramenti confectionem, alias ſi poſt Sacrificium peractum, verbi gratia, poſt conſecrationem factam, præſertim ſecundum ſententiam illorum, qui exiſtimant, Sacrificii rationem, & eſſentiam in illa ſola conſiſtere, Sacerdos applicare incipiat, hæc ejus applicatio nullum effectum ſortietur, quia, cum Sacrificium eſſe deſierit, illius effectus ex opere operato non amplius ſubjacet liberæ applicationi Sacerdotis.

Requiritur 3. ut applicatio illa ſpecialis a Sacerdote facienda ſit determinata, & certa, ne effectum hujus Sacrificii ſuſpenſum relinquat. Qua ratione docet idem Iſambertus cit. artic. 13. Sacerdotem, verbi grat., qui a nullo rogatus hodie celebrat Miſſam, non poſſe iſtius Miſſæ fructum ex opere operato applicare illi, qui die craſtino rogaturus eſt eum, ut dato honorario pro ſe offerat, ita ut hac priori Miſſæ celebratione ſatisfaciat obligationi, quam honorario illo accepto contraxit; quia ſicut Sacramentorum, ſic etiam Sacrificii effectus a futura conditione pendere non poteſt.

6. Neque dicas, Deum probe noſſe futurum eſſe, ut talis craſtina die roget Sacerdotem, ipſique eleemoſynam largiatur, ut pro ſe offerat. Quamvis enim hoc verum ſit, ſicut tamen Deus nullum punit, nec remunerat ob ea, quæ futura prævidet, ſic etiam effectum hujus Sacrificii non confert propter prævisam aliquam actionem; unde ſequeretur, effectum Sacrificii manere ſuſpenſum, quod nullatenus dici debet.

Jam ad hoc ut applicatio Sacerdotis non modo valida ſit, ſed etiam licita, debet ipſe Sacerdos præſertim attendere, ut per illam obligationibus ſuis, ſi quæ ſint, ſatisfaciat. Circa illas autem obligationes præcipua difficultas eſt, an poſſit Sacerdos una Miſſæ celebratione, & applicatione pluribus obligationibus particularibus ſatisfacere, an verb. grat. qui pro Miſſæ Sacrificio celebrando accepit duo ſtipendia, ſeu honoraria, quorum quodlibet ſecundum receptam conſuetudinem ſufficiens cenſeatur, poſſit una Miſſæ celebratione utrique ſatisfacere.

Cu-

Cujus quidem difficultatis ſolutio pendere videtur ex ſolutione alterius quæſtionis, quam §. ſequenti diſcutiemus.

§. VI.

An Miſſæ Sacrificium pro pluribus oblatum tantum ſingulis proſit, quantum ſi pro uno ſolum offerretur.

1. SUpponendum eſt, ex communi Theologorum doctrina, quod, quamvis Sacrificium Miſſæ ſit in ſe valoris infiniti, tam ratione rei oblatæ, quam principalis offerentis, cujus dignitas, & excellentia infinita eſt, nihilominus efficientia, & influxus ipſius Sacrificii eſt ſolummodo finitus, ut docet S. Thomas in 4. diſt. 45. qu. 2. art. 4. & poſt illum Navarrus, Bellarminus, Toletus, Suarez, & plures alii, quos citat, & ſequitur Layman. tract. 5. de Sacrificio Miſſæ cap. 1. Idque conſtat, tum ex eo, quod Eccleſia Miſſæ Sacrificium pro eadem re ſæpius iterat, ut ſatis manifeſtum eſt ex ejus praxi; unde ſequitur, quod influxum actualem illius finitum eſſe dicit, tum etiam ex eo, quod Euchariſtia non ſit majoris efficientiæ in ratione Sacrificii, quam in ratione Sacramenti; atqui licet in ratione Sacramenti ſit infiniti valoris, & excellentiæ, non niſi limitatos tamen producit effectus; ergo a pari in ratione Sacrificii non niſi finitos producet.

Hoc præſuppoſito, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione, dicendum 1. Quando plures ſunt Miſſæ Sacrificium ſimul offerentes, tunc illud non minus prodeſſe ſingulis pro ratione diſpoſitionis cujuſque illorum, quam ſi unus tantum eſſet offerens. Ex. gr. quando multi Miſſæ celebrationi adſtant, illique cum Sacerdote offerunt, tantum ſingulis prodeſt illud Sacrificium, quantum ſi unus ſolus adeſſet, & offerret. Ita Cordubenſis lib. 1. Quæſtionarii q. 3. opin. 5. concl. 3. ubi dicit, hanc eſſe communem Doct. ſententiam, & pro illa plurimos citat, quibus ſubſcribit Iſambertus ad q. 83. diſp. 7. ar. 8. Ratio eſt, quia ad multiplicationem oblationis ejus quoque fructus multiplicatur; atqui quando plures adſtant Sacerdoti celebranti, cenſentur cum illo moraliter ſimul offerre, proindeque tot ſunt oblationes, quot ſunt offerentes; unde ſequitur, quod Sacrificium illud tantum ſingulis proſit, quantum uni prodeſſet, ſi ſolus offerret. Imo ſi ſpectetur fructus Miſſæ, prout reſpondet non tantum operi operato, ſed etiam operi operantis, quo numerus adſtantium eſt major, etiam fructus ille copioſior eſt, tum quia ſicut major eſt virtus unita, quam diviſa, ſic etiam multorum preces in illo Sacrificio ſimul unitæ magis efficaces ſunt apud Deum, quam ſeparatim oblatæ; tum etiam quia, quo numeroſior eſt offerentium multitudo, eo major honor Deo exhibetur, ſicut Princeps multitudine adſtantium, & ſibi deſervientium honorari cenſetur. Qua ratione Sancti Patres, & Concil Miſſam Parochialem commen-

men-

mendant, propter majorem in illa Fidelium ſimul offerentium unionem, & uberiores, quæ inde profluunt, benedictiones.

2. Dicendum 2. Miſſæ Sacrificium non æque prodeſſe iis, pro quibus offertur tantum generatim, ac illis, pro quibus ſpeciatim, & nominatim offertur. Id ſatis conſtat ex ipſius Eccleſiæ praxi. Si enim non magis prodeſſet iis, pro quibus ſpeciatim offertur, quam aliis, fruſtra Eccleſia illud offerret pro certis, & determinatis quibuſdam perſonis, ut pro muliere prægnante, pro infirmo, pro hoc, vel illo defuncto, &c.

Dicendum 3. Sacrificium Miſſæ oblatum ſpeciatim pro pluribus non tantum prodeſſe illis ſingulis, quantum uni eorum, ſi pro illo ſolum offerretur, proindeque Sacerdotem, qui pro pluribus perſonis ratione ſtipendii, ſeu honorarii a ſingulis accepti, aut alia quavis de cauſa obligatus eſt ad ſacrificandum, non ſatisfacere unicum pro illis offerendo Sacrificium. Ita S. Bonaventura, Ricardus, Major, Sotus, & alii, quos citat, & quibus ſubſcribit Suarez diſp. 69. ſect. 2. Quæ ſententia communis eſt, & in praxi tenenda, probaturque ex communi ipſius Eccleſiæ ſenſu, & quotidiana praxi, qua tam multæ ſingulares Miſſæ pro ſingularibus perſonis, nullo etiam accepto ab eis ſtipendio, offeruntur, cum ſaltem ex charitate illa, ſingulas offerri pro pluribus, imo pro omnibus par eſſet, ſi pro illis pluribus, vel omnibus oblatæ æque illis ex opere operato prodeſſent, ac ſi pro ſingulis offerrentur. Et ſane, cum Miſſæ Sacrificium pro defunctis oblatum iis aliter prodeſſe non poſſit, niſi ad relaxationem pœnæ temporalis in Purgatorio ab ipſis luendæ, ſi Miſſa una pro pluribus oblata tantum pœnæ ſingulis relaxat, quantum relaxaret uni, ſi pro eo ſolo offerretur, cur tam multæ Miſſæ pro uno duntaxat, & non pro omnibus, aut ſaltem pro pluribus ſpeciatim offeruntur? cur Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 4. de reformat. cum tanta cautela ſolis Epiſcopis, & Abbatibus, ac Generalibus Ordinum reductionem Miſſarum ad minorem numerum permiſit, idque tantum in certis caſibus ibidem expreſſis, quod etiam circumſpecte, & prudenter ab ipſis fieri vult, nè forte conſcientiam ſuam in diſcrimen adducant, cur, inquam, hoc ita ſtatueret, ſi Miſſam pro pluribus oblatam tantum prodeſſe exiſtimaret, quantum, ſi pro uno duntaxat offerretur?

3. Hoc autem, quod in tertia aſſertione dictum eſt, intelligi debet, ut recte obſervat Iſambertus ad q. 83. diſp. 7. a. 12. de Sacrificio Miſſæ, prout eſt ſatisfactorium; qua ratione, quando pro pluribus ſpeciatim offertur, minus ſingulis prodeſt, minuſque pœnę per illud remittitur reſpectu ſingalorum, quã ſi pro uno tantum offerretur, quia ut ſic ſe habet per modum cujuſdam ſolutionis, quæ cum ſit finita, ut ex antedictis patet, minuitur haud dubie, ſi in plures dividatur. At vero quatenus eſt impetratorium, tantum poteſt prodeſſe multis, quantum uni. Cum enim vis illius impetratoria infinitam Dei miſericordiam, & liberalitatem reſpiciat, nihil obſtat, quin Deus oblatione illius Sacrificii

ad

ad beneficia ſua conferenda exoretur æque pro multis ac pro uno. Quæres, utrum ſicut Sacerdos intentioni eorum, pro quibus obligatur, ſatisfacere debet quoad numerum Miſſarum, ita etiam teneatur quoad alias hujus Sacrificii circumſtantias, v. gr. utrum quando quis poſtulavit de tali Sancto, in tali loco, vel tempore celebrari, Sacerdos ad id præſtandum teneatur. Reſpondetur, Sacerdotem celebrantem, quantum poteſt, intentionem illius, a quo ſtipendium accepit, exequi debere, proindeque talem pro illo Miſſam celebrare, qualem poſtulavit; non tamem peccare ſi ex juſta aliqua cauſa Miſſam celebret aliam ab illa. Ex. gr. ſi poſtulavit, ut celebraret pro defunctis, & illo die incidat feſtum alicujus Sancti duplex, vel ſemiduplex, aut etiam ſimplex poterit Sacerdos Miſſam illius feſti celebrare. Quamvis enim Miſſa propria defunctorum aliqua ratione ipſis defunctis magis proſit, propter orationes, & preces ad hunc finem ab Eccleſia inſtitutas, ſi tamen conſideretur ut Sacrificium, æqualiter prodeſt. Imo illarum orationum defectus ſatis ſuppleri cenſetur devotione celebrantis, & interceſſione illius Sancti, cujus Miſſa celebratur. Ita Navarrus, Suarez, Toletus, & plures alii, quos citat, & ſequitur Bonacina diſp. 4. quæſt. ult. de Sacrificio Miſſæ punct. 9. §. 3.

Quod vero ad locum ſpectat, debet Sacerdos in eo celebrare, quem deſignavit is, qui ſtipendium dedit, niſi neceſſitas aliqua, aut rationabilis cauſa excuſet: & ſimiliter quoad tempus, debet, quam primum poteſt, obligationi ſuæ ſatisfacere. Unde Bonacina ſupra §. 5. dicit, peccare Sacerdotes, qui ſunt notabiliter in mora celebrandi, præſertim quando ex mora illa ſequitur alteri præjudicium, ut ſi Miſſa, quæ pro infirmo dicenda erat, ob nimiam dilationem non niſi defuncto illo celebretur. Quare cavere debent Sacerdotes, ne ſtipendia Miſſarum dicendarum nimis cupide congerant, ex quarum dilatione conſcientia ipſorum oneretur. In iis tamen locis, in quibus ſit populi concurſus ob feſtum alicujus Sancti, vel aliquam devotionem, cenſentur illi, qui poſtulant Miſſas, & ſtipendia offerunt, tacite conſentire in dilationem illam, quæ ut plurimum neceſſaria eſt, ut illorum, & aliorum intentioni ſatisfiat. In quo tamen, qui ejuſmodi ſtipendia recipiunt, curare debent, ut nihil ab ipſis fiat, quod juſtitiæ, vel charitati repugnet.

§. VII.

Applicationis a Sacerdote celebrante faciendæ facilis, & optima praxis proponitur.

1. QUoniam non raro contingit, Sacerdotes quoſdam ex inconſideratione, aut alia de cauſa minus convenienter hujus Divini Sacrificii vim, & efficaciam applicare, ex qua tamen applicatione, ut ex ante dictis conſtat, tanquam ex conditione neceſſaria uberrimorum

morum fructuum illius participatio maxime pendet; idcirco illis nec inutile, nec ingratum fore exiſtimavimus, ſi ex iis, quæ in ſuperioribus Paragraphis dicta ſunt, brevem aliquam, & facilem hujus applicationis faciendæ methodum, ſeu praxim colligamus.

Cum igitur Divinum hoc Sacrificium omnes quorumcunque Sacrificiorum proprietates modo quodam excellentiſſimo in ſe complectatur, ſitque Latreuticum, Eucharisticum, propitiatorium, & impetratorium, ut ſupra explicavimus, Sacerdos celebrans illud ſecundum has omnes ejus proprietates applicare poterit, & ad hoc attentionem, & intentionem ſuam dirigere.

Atque in primis illud offerre intendet ad ſupremum cultum, & honorem condignum Divinæ Majeſtati deferendum, offerendo ipſiuſmet Chriſti veri, & naturalis Filii Dei demiſſionem, humilitatem, devotionem, adorationem, & alia ſimilia religionis officia, quæ in hoc victimę ſtatu modo quodam inexplicabili ſummæ Trinitati exhibet.

2. Secundo illud offeret ad gratias Divinæ Majeſtati exhibendas pro tot, & tantis beneficiis, ſive in natura, ſive in gratia, ingratis licet, & immerentibus tempore præterito collatis & in futurum præparatis, & promiſſis, ac præcipue pro inæſtimabili Redemptionis humanæ per Divini Verbi Incarnationem, & ejus in carne aſſumpta Paſſionem, & mortem, beneficio cujus memoriam præſertim in hoc Sacrificio recoli voluit ipſe Chriſtus Dominus, & expreſſis verbis in ejus inſtitutione præcepit.

Tertio ad placandum Divinum Numen tot, & tantis ſceleribus, & peccatis quotidie, & ubique offenſum, ab eoque miſericordiam, ac pœnitentiæ gratiam pro eluendis ipſorum peccatorum maculis exorandam, nec non ad ſatisfactionem condignam pro iiſdem peccatis ejus juſtitiæ exhibendam.

Quarto denique ad poſtulanda quæcunque beneficia tum ſpiritualia, tum etiam temporalia, quatenus ad ejus gloriam, & ſalutem noſtram conducere poſſunt, & ad deprecanda quæcunque mala, ſive præſenti tempore vexantia, ſive in futurum impendentia.

Hæc autem præſtabit Sacerdos, primum nomine ipſius ſummi Sacerdotis Chriſti Domini, intentionem ſuam illius intentioni perfecte conformando, & ſubmittendo, deinde totius Eccleſiæ nomine omnimodam vim, & efficaciam hujus Divini Sacrificii univerſis illius membris applicando, tum Sanctis, & beatis in cœlo, ad gratias de illorum victoriis, & præmiis Deo exhibendas, præſertim quando in illorum honorem Miſſa celebratur, tum animabus in Purgatorio, ad pœnas earum per ſatisfactoriam hujus Sacrificii vim ſublevandas, tum cunctis Fidelibus viatoribus in terra, præſertimque illis, quorum memoriam in Canone nominatim fieri præcipit, ut Summo Pontifici, Epiſcopo, Regi, adſtantibus, &c. ad fructuum hujus Sacrificii participationem illis communicandam; demum ut ipſius Chriſti, & Eccleſiæ

Mi-

Miniſter, cui notabilis fructuum illorum pars pro arbitrio diſpenſanda relicta eſt, applicabit eos in particulari tum ſibi, tum perſonis aliis, ſive vivis, ſive defunctis, quibus ex obligatione tenetur, vel ex charitate, & devotione hoc pietatis officium impendere cupit, idque, ut ſuo, ac illorum nomine ſupremum latriæ, ac religionis cultum Deo per Chriſtum deferat, gratias pro omnibus beneficiis, ac nominatim pro his, vel illis exhibeat, veniam, & gratiam pro omnibus peccatis, ac peculiariter pro his, aut illis exoret, ac denique, ut bona quæcunque ſibi neceſſaria, aut utilia impetret, præſertimque hæc, vel illa, quatenus ad Divinam gloriam conducere poſſunt.

3. Ad evitandos autem ſcrupulos, qui circa hujus particularis applicationis obligationem, vel modum ſuboriri poſſent, optimum aliquibus viſum eſt, ſi poſt debitam applicationem iis factam, erga quos aliqua incumbit obligatio, Sacerdos illius Sacrificii fructus aliis perſonis ſibi charitate, aut alia ratione peculiariter conjunctis, aut commendatis communicare cupiens, intentioni ſuæ conditionem ejuſmodi apponat, ut ſcilicet hanc illis communicationem velit, & a Deo poſtulet, in quantum licite, & ſecundum juſtitiæ, ac charitatis leges velle, & poſtulare poteſt. Sic enim tuta conſcientia, & ſine cujuſquam præjudicio poterit ex infinito illo, & nunquam exhauriendo meritorum, ac ſatisfactionum Chriſti Domini theſauro, cujus diſpenſator conſtitutus eſt, in alias perſonas partem aliquam derivare, quæ ex ſumma, & ineffabili Dei charitate, ac miſericordia non niſi maxima, & uberrima ſperari poteſt.

§. VIII.

Explicantur reliqua, quæ ad debitam hujus Sacrificii celebrationem requiruntur.

1. NOn repetemus ea, quæ variis Sectionibus hujus capitis dicta ſunt de materia, forma, intentione, aliiſque ad validam, & licitam Euchariſtiæ confectionem requiſitis, nec non de diſpoſitionibus ad ipſius dignam receptionem neceſſariis, quæque maxime quidem a Sacerdotibus exiguntur, ut Divinum hoc Sacrificium debite offerant; ſed illis ſuppoſitis, ſubjungemus tantum ea, quæ ex ipſius Eccleſiæ inſtituto ad convenientem Miſſæ celebrationem requiruntur.

Dicendum igitur 1. ad debitam hujus Sacrificii celebrationem requiri tempus aptum, totum illud ſcilicet, quod a primo auroræ crepuſculo uſque ad meridiem excurrit, ut habetur cap. *Nocte* & cap. *Et hoc*, de conſecr. diſt. 1. Quare excepta feſtivitate Natalis Domini, in cujus nocte ſacrificatur, illicitum eſt aliis temporibus ante auroræ initium Miſſam celebrare, ut docet S. Th. qu. 83. a. 2. & cum illo communiter omnes. Quod tamen Suarez diſp. 80. ſect. 4. & quidam alii Doctores, quos citat, & ſequitur Layman, tract. 5. de Sacrif. Miſſæ. c. 4. ita

Ita explicant, ut ad evitandam culpam ſatis fore exiſtiment, ſi Miſſa privata ad initium auroræ finiatur.

Poteſt autem Epiſcopus in cauſa particulari diſpenſare, ut ante auroram celebrare liceat, multoque magis ipſemet tali facultate uti, ſicut ex communi Theologorum conſenſu docet Ægidius Konink qu.8. ar.2. dub. 4. ubi addit, conſuetudinem, quæ in quibuſdam Galliæ, Belgii, ac Germaniæ locis viget, ut hyemis tempore aliquot horis ante Solis ortum Miſſa inchoetur in gratiam operariorum, & famulorum, reprehendi non debere, quando non contradicit Epiſcopus; quod etiam docet Navarrus, cap. 25. can. 85.

2. Simili ratione illicitum eſt Miſſam celebrare poſt meridiem, quę eſt doctrina communis fundata in praxi, & conſuetudine ipſius Eccleſiæ, & roborata ſpeciali conſtitutione Pii V. quæ incipit, *Sanctiſſimus*. Suarez tamen, & alii, quos citat, & ſequitur idem Laymann. ſupra, exiſtimant, ad culpam evitandam ſatis eſſe, ſi Miſſa inchoetur ante meridiem, vel ſaltem in ipſo meridie.

Poteſt vero Epiſcopus ob juſtam aliquam cauſam diſpenſare, ut poſt meridiem celebretur, ut ſupra de anticipatione dictum eſt. Imo in caſu neceſſitatis, etiam non petita Epiſcopi licentia, ſi ad illum facilis non detur recurſus, celebrari poterit poſt meridiem, v. g. ſi infirmus viatico indigeat. Si feſto die publica Concio uſque ad meridiem, & ultra producta ſit, licebit poſtea Miſſam privatam inchoare, præſertim quando aliqui ex populo Miſſam non audierunt. Item, ſi Sacerdos feſto die ratione itineris impeditus fuerit, ne ante meridiem celebraret, poterit poſt meridiem celebrare, ut docet Henriq. Miranda, Suarez, & alii apud eundem Laymann. ſupra.

3. Dicendum 2. requiri locum idoneum, id eſt ab Epiſcopo conſecratum, ſeu dedicatum, vel ab eodem, aut alio ex ejus licentia, & facultate benedictum. Ita S. Th. qu. 83. art. 5. & habetur cap. *ſicut*, & cap. *nullus* de conſecr. diſt. 1. Ubi tamen excipitur caſus neceſſitatis, ex. gr. in bello, quando Miſſa in caſtris pro exercitu dicenda eſt, in longa peregrinatione per loca Infidelium, in maximo aliquo populi concurſu, quem Eccleſia capere non poteſt, & ſimilibus caſibus, in quibus tamen ſemper Epiſcopi licentia obtinenda eſt, ſi commode ad illum recurri poſſit.

Ipſis autem Epiſcopis ſpeciali privilegio indultum eſt, ut ſupra Altare portatile ubivis ſacrificare, vel ſacrificanti adſiſtere poſſint, non ſolum in caſu neceſſitatis, ſed & ob ſolam devotionem. Quod docet Suarez diſp. 81. ſect. 3. Ex eorum tamen prudentia pendet proſpicere, ut tales locos ad id eligant, in quibus nihil, quod tanti myſterii ſanctitati, ac reverentiæ minus conveniat, factum ſit, aut faciendum videatur.

4. Monentur tamen iidem Epiſcopi in Conc. Trid. ſeſſ. 22. decret. de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſæ, *Ne patiantur, privatis*

in domibus, atque omnino extra Eccleſiam, & Oratoria ad Divinum tantum cultum dicata, ab iiſdem Ordinariis deſignanda, & viſitanda ſanctum hoc Sacrificium a ſæcularibus, aut regularibus peragi.

Porro neque etiam in Eccleſia conſecrata celebrare licet, ſi violata, aut polluta fuerit, niſi prius reconcilietur, ut ex communi Eccleſiæ praxi conſtat. Tribus vero modis cenſetur Eccleſia pollui. Primo per homicidium, aut violentam aliquam ſanguinis humani effuſionem, ex gravi & notoria percuſſione facta in Eccleſia, ut habetur c. *Propoſuiſti*, & c. ult. de conſecr. Eccleſiæ. Secundo per illicitam, & notoriam ſeminis humani intra Eccleſiam effuſionem, ut habetur eodem cap. ult. & cap. *Eccleſiis*, de conſecr. diſt. 1. Tertio per ſepulturam hominis nominatim excommunicati, aut notorii Clericorum percuſſoris, item Infidelis, aut alicujus hominis non baptizati, etiamſi ſolummodo infans ſit, ut habetur citato cap. *Propoſuiſti*, & cap. *Sacris*, de ſepulturis, & cap. *Eccleſiam*, de conſecratione.

Eſt autem obſervandum diſcrimen inter Eccleſiam ab Epiſcopo conſecratam, & illam, quæ Epiſcopali auctoritate tantum benedicta eſt. Illam enim ſolus Epiſcopus, hanc vero quilibet Sacerdos ex Epiſcopi commiſſione reconciliare poteſt, ut habetur cap. *Aquam*, & cap. ult. de conſecr. Eccleſiæ.

Si autem Eccleſia ſecundum majorem ſui partem deſtruatur, quod Epiſcopus dijudicare debet, v. g. ſi ejus parietes ex majori parte corruerint, non amplius in ea celebrare licet: eaque reædificata non ſimplici reconciliatione, ſed iterata conſecratione, ſeu dedicatione, aut ſaltem benedictione opus eſt, ut habetur cap. *Eccleſiis*, de conſecr. diſt. 1. & cap. *Ligneis*, de conſecr. Eccleſiæ. Ubi tamen declaratur, conſecrationem non amitti, ſi tecta ſolummodo, aliaque opera lignea combuſta ſint, illæſis parietibus, eo quod conſecratio in ipſis præſertim parietibus fiat. Quamvis in ejuſmodi Eccleſia, quæ omni prorſus tecto careret, Miſſam celebrari non conveniat, ob varios caſus, qui aeris injuria, & ventorum agitatione accidere poſſent. Tecto tamen illius inſtaurato, nulla neque conſecratione, neque reconciliatione opus erit.

5. Dicendum 3. requiri Altare, quod lapideum eſſe debet, & ab Epiſcopo conſecratum, ut habetur *c. Altaria*, de conſecr. diſt. 1. Eſt autem duplex Altare, unum portatile, alterum fixum, & ſtabile, inter quæ hoc diſcrimen intercedit, quod illud per ſe conſecratur, hoc vero non niſi quatenus baſi affixum eſt. Unde ſequitur, quod Altare portatile, quocunque deferatur, non amittat conſecrationem, fixum vero amittat, ſi ab inferiori ſtructura, & baſi amoveatur, ut habetur c. *Si motum*, de conſecr. diſt. 1. & c. *Ligneis*, de conſecr. Eccleſiæ. Illud vero utrique Altari commune eſt, quod notabili fractione conſecrationem amittat, quando ſcilicet talis eſt, ut in illo calix cum patena amplius conſiſtere non poſſit, item violatione ſigilli,

ſeu

ſeu loculi, quo reliquiæ Sanctorum conditæ ſunt. Quod quamvis aliqui Theologi negent, aſſerantque reliquias illas ad conſecrationem Altaris non eſſe abſolute neceſſarias; ſpectata tamen conſuetudine ipſius Eccleſiæ, quæ initio Miſſæ hanc orationem a Sacerdote, ad altare aſcendente, illudque oſculante recitari voluit, *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic ſunt*, &c. probabilius eſt, & in praxi tenendum, ejuſmodi ſigilli violatione, conſecrationem altaris amitti, proindeque iterum eſſe conſecrandum. Quod aperte colligitur ex c. 1. de conſecrat. Eccl. ubi dicitur, quod, *Si lapis ille, qui ſigillum continet, conſractus fuerit, aut etiam diminutus, debet Altare denuo conſecrari*. Et ita docet Durandus in Rationali lib. 1. cap. 6. Angelus verbo *Altare*, §. 2. & alii communiter.

6. Dicendum 4. in Altari, dum Miſſa peragitur, neceſſaria eſſe quædam ornamenta, quæ in Rubricis Miſſalis enumerantur: in primis tres, aut ſaltem duas mappas, aut ad minus unam duplicatam, ut tradit Suarez diſp. 31. ſect. 6. Tolet. lib. 2. cap. 2.

Secundo corporale, quod quidem non ſericum, aut auro, aliave materia intertextum, ſed pure lineum, ac ſimplex eſſe debet. Similiter, & pallam, quæ Calici ſuperponitur, & pars quædam corporalis eſſe cenſetur, ſicuti colligitur ex antiqua conſuetudine, ſecundum quam corporale etiam calicem cooperiebat, ut obſervat Sotus l. 1. de Sacrificio c. 5. quæ palla etiam linea, & ſimplex eſſe debet, ſaltem ex ea parte, qua calicem contingit. Et utrunque ab Epiſcopo, aut alio facultatem habente benedictum eſſe oportet. Item docet S. Th. q. 83. ad 7. & habetur c. *Conſulto*, de conſecr. diſt. 1. Quamvis autem de mapparum benedictione nihil in jure decretum reperiatur, Eccleſiæ tamen conſuetudo id etiam exigit, ut docet Azor. l. 10. c. 28. q. 8.

Tertio calicem & patenam ex materia aurea, vel argentea, aut ſaltem ſtannea, non vero lignea, lapidea, ferrea, aut vitrea, ut docet S. Th. q. 73. art. 3. ad 6. & habetur cap. *Vaſa*, & cap. *ut calix*, de conſecr. diſt. 1. Debent autem calix, & patena eſſe ab Epiſcopo conſecrata, ut habetur cap. unico de ſacra unctione, & conſtat ex uſu, & conſuetudine ipſius Eccleſiæ. Adjungitur purificatorium lineum, & mundum ad ipſum calicem abſtergendum; velum item ſericum, quo calix, & pars anterior corporalis tegi ſolet.

Quarto Miſſale approbatum, ſecundum uſum, quem celebrando quiſque ſequi tenetur. Communis enim Doctorum ſententia eſt, ac præſertim Navar. cap. 35 n. 84. Sylveſtri verbo *Miſſa*, Azorii, c. 28. qu. 4. Tolet. lib. 2. c. 2. Sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui celebraret abſque libro, in quo ſaltem canon Miſſæ contineretur, quamvis quæ dicenda eſſent, memoriter teneret.

Quinto lumen, ut conſtat ex cap. ult. de celebratione Miſſarum. Dicit autem Toletus loc. cit. duas candelas accenſas, aut ſaltem unam requiri, ita ut ſine lumine celebrare exiſtimet eſſe peccatum

mortale. Quamvis autem abſolute loquendo neceſſarium non ſit ex præcepto, ut candelæ illæ ſint cereæ, poſſitque lumen ex oleo, ita poſtulante neceſſitate, adhiberi, ut docet Suarez diſp. 81. ſect. 6. ſtandum eſt tamen communi Eccleſiæ conſuetudini, nec niſi candelis ex cera communiter utendum eſt.

Sexto imaginem Crucifixi, quæ ſecundum regulas Miſſalis Altari ſuperponi debet, ad cujus pedes reponi ſolet tabella ſecretorum, quam vulgo Canonem vocant.

7. Dicendum 5. requiri præterea veſtes ſacras, quibus Sacerdos celebrans indutus eſſe debet. Sunt autem ſex, amictus ſcilicet, alba, cingulum, manipulus, ſtola, caſula. Quas quidem veſtes mundas, & integras, atque ab Epiſcopo, aut alio facultatem habente benedictas eſſe oportet, ita ut Toletus loco citato, & plures alii exiſtiment, eſſe peccatum mortale, cum veſtibus minime benedictis, aut notabiliter immundis, vel laceris celebrare. Quod & ſimiliter de corporalibus intelligendum eſt.

Quæres 1. quandiu vaſa, & linteamina ſacra conſecrationem, vel benedictionem retineant. Reſpondetur de vaſis, tandiu conſecrationem retinere, quandiu integra perſeverant, amittere vero, ſi notabiliter frangantur, aut dividantur, ita ut formam, & quantitatem, quæ ad convenientem, & proportionatum eorum uſum neceſſaria eſt, amplius non retineant. Ita Ledeſma tract. de Sacram. Euchar. cap. 21. ubi addit, calicem, & patenam, quamvis priſtinam formam retineant, amittere tamen conſecrationem, ſi de novo deaurentur ex ea parte, qua corpus, & ſanguinem Chriſti contingunt, proindeque de novo conſecrari debere. De veſtimentis autem, aut linteaminibus ſacris docet Azorius lib. 10. cap. 28 qu. 9. illa tunc amittere benedictionem, quando ita franguntur, aut diſſuuntur, ut ad id amplius apta non ſint, ad quod Eccleſiæ benedictione deſtinata fuerant.

8. Quæres 2. an liceat omnibus ſacra vaſa, & veſtes contingere. Reſpondetur 1. vaſa & linteamina ſacra, calicem ſcilicet, patenam, corporale, & ciborium, dum in illis continetur corpus, & ſanguis Chriſti, a nemine præterquam a Sacerdote, vel Diacono ſine gravi culpa tangi poſſe. Ita Suarez, Paludanus, & alii apud Laymannum tract. 5. de Sacrif. Miſſæ, c. 6. & habetur ex cap. *Non oportet*, diſt. 23.

Reſpondetur 2. eadem linteamina, & vaſa ſacra, etſi vacua ſint, contrectari, aut tangi non debere ab iis, qui ſacris Ordinibus non ſunt initiati, ut habetur cap. *In ſanctis*, de conſecrat. diſt. 1. Hujus tamen præcepti Eccleſiaſtici tranſgreſſionem (ſi contemptus abſit) culpam venialem non excedere, docet Suarez, Azorius, Sotus, & alii apud Layman. ſupra. Imo ſi rationabilis cauſa ſuadeat, nulla erit culpa, ut ibidem docet.

Ubi autem conſuetudo viget, ut corporalia, & pallæ, ac purificatoria a perſonis laicis, præſertimque fœminis Deo ſacris mundentur, prius a Sa-

a Sacerdote, vel Diacono in pelvi lavari debent, & aqua lotionis in piſcinam effundi, vel in ignem projici.

Porro alias veſtes benedictas, & reliqua Altaris ornamenta, quæ neque chriſmate uncta ſunt, neque corpus Domini, aut ſanguinem immediate attingunt, cum reverentia tangere omnibus etiam laicis conceſſum eſt. Verum ad profanos uſus adhibenda non ſunt; quamvis vetuſtate conſumpta ſint, ſed potius igni abſumenda, ut dicitur capite *Ligna*, & capite *Altaris*, de conſecr. diſt. 1.

9. Dicendum 6. requiri Miniſtrum, qui Sacerdoti celebranti inſerviat, ut habetur cap. *Hoc autem*, de conſecr. diſt. 1. & cap. *propoſuit*, de filiis Presbyterorum. Hic autem Miniſter debet eſſe vir, non fœmina, ut habetur c. 1. de cohabitatione Clericorum, ac mulierum. Imo Suarez diſ.87.ſect.1. & Sotus diſp.13.qu.2.art.5. arg. 12. ſatius eſſe arbitrantur, ſi urgeat neceſſitas, Miſſam abſque Miniſtro celebrare, quam fœminam ad Altare reſpondentem, aut urceolos porrigentem adhiberi. Nihil tamen obſtare videtur, quominus fœminæ, præſertim ſanctimoniales, ex loco remoto ſacrificanti reſpondeant, ut ibidem dicit Suarez, & uſus Eccleſiæ in Monaſteriis declarat.

Eſt autem obſervandum, Sacerdotis celebrantis pedes calceatos eſſe debere, ob majorem honeſtatem, & decentiam, ut docent Sylveſter, Ricardus, & alii apud Petrum Ledeſma tract. de Euchar. cap. 10. caput verò apertum, & nudum, ut habetur cap. *Nullus*, de conſecr. diſt. 1. Azorius tamen, & alii, quos citat Laymannus cap. 5. de Sacrificio Miſſæ, cap. 6. exiſtimant, Epiſcopum poſſe ob cauſam aliquam rationabilem, v. g. infirmitatis, dare licentiam ſacrificandi capite operto amictu, vel pileolo, præſertim uſque ad Canonem. Imo ſi cauſa ita celebrandi manifeſta ſit, tali diſpenſatione non eſſe opus, docent Navarrus, Sylveſter, & Henriquez apud eundem Laymann. dummodo nullum inde ſcandalum oriatur, & neceſſitas celebrantis, v. g. ob infirmitatem, ſenectutem, loci frigus, &c. ab unoquoque adſtantium facile dignoſci poſſit.

10. Supereſt una difficultas hic ſolvenda, nimirum quoties Sacerdos Miſſam celebrare teneatur. Reſpondetur cum diſtinctione. Si enim de Parocho, aut alio Beneficiato ſermo ſit, toties celebrare tenetur vel per ſe, vel ſaltem per alium, quoties requiritur, ut officio ſuo, vel obligationi ſatisfaciat. Si vero de Sacerdote generatim hoc quæratur, abſtrahendo ab aliis obligationibus ſpecialibus; nihil aptius reſponderi poteſt, quam id, quod habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 14. ubi dicit, Epiſcopum curare debere, ut *Sacerdotes ſaltem*, (quod verbum notandum eſt) *diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus, ſi autem curam animarum habuerint, tam frequenter, ut ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent:* ex quibus Concilii verbis merito infertur, maxime congruum eſſe, ac decens, ut Sacerdos, quantum fieri poteſt, quotidie ſanctiſſimum illud Sacrificium offerat. Quam quidem praxim ut

piam, & religioſam laudant SS. Patres, ac præſertim S. Cyprianus l. 1. Ep. 2. S. Ambroſ. orat. in funere fratris, S. Hieronym. l. 1. adverſus Jovinian. S. Syricius Papa in Epiſt. ad Hymerium cap. 7. S. Innocentius in Epiſt. ad Exuperium, S. Chryſoſtomus hom. 16. in Epiſt. ad Hæbreos, quibus addere poſſumus Joannem Gerſonem part. 2. operum tract. de præparatione ad Miſſam.

11. Monet tamen idem Concil. ſeſſ. 22. in decret. de obſervandis, ac evitandis in celebratione Miſſæ, *Omnem operam, & diligentiam in eo ponendam eſſe, ut, quanta maxima fieri poteſt, interiori cordis munditia, & puritate, atque exteriori devotionis, ac pietatis ſpecie hoc Divinum, atque tremendū Myſterium peragatur*. Ideoq; decernit, *ut Epiſcopi ea omnia probibere, atque e medio tollere ſedulo curent, ac teneantur, quæ vel avaritia Idolorum ſervitus, vel irreverentia, quæ ab impietate vix ſejuncta eſſe poteſt, vel ſuperſtitio veræ pietatis falſa imitatrix induxit.*

Atque ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cujuſvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Miſſis novis celebrandis datur, nec non importunas, atque illiberales eleemoſynarum exactiones potius, quam poſtulationes, aliaque hujuſmodi, quæ a ſimoniaca labe, vel certe a turpi quæſtu non longe abſunt, omnino probibeant.

Deinde ut irreverentia vitetur, ſinguli in ſuis Diœceſibus interdicant, ne cui vago, & ignoto Sacerdoti Miſſas celebrare liceat. Neminem præterea, qui publice, & notorie criminoſus ſit, aut ſancto Altari miniſtrare, aut ſacris intereſſe permittant. Neve patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Eccleſiam, & Oratoria ad Divinum tantum cultum dedicata, ab iiſdem Ordinariis deſignanda, & viſitanda ſanctum hoc Sacrificium a ſæcularibus, aut regularibus quibuſcunque peragi, ac niſi prius qui interſint, decenter compoſito corporis habitu declaraverint, ſe mente etiam ac devoto cordis affectu, non ſolum corpore adeſſe. Ab Eccleſiis vero muſicas eas, ubi ſive organo, ſive cantu laſcivum, aut impurum aliquid miſcetur, item ſæculares omnes actiones, vana, atque adeo profana colloquia, deambulationes, ſtrepitus, clamores arceant, ut domus Dei vere domus orationis eſſe videatur, ac dici poſſit.

Poſtremo ne ſuperſtitioni locus aliquis detur, edicto, & pœnis propoſitis caveant, ne Sacerdotes aliis, quam debitis horis celebrent, neve ritus alios, aut alias cæremonias, & preces inter Miſſarum ſolemnia adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequenti, & laudabili uſu receptæ fuerint. Quarumdam vero Miſſarum, & candelarum numerum, qui magis a ſuperſtitioſo cultu, quam a vera religione inventus eſt, omnino ab Eccleſia removeant. Doceantque populum, quis ſit, & a quo potiſſimum proveniat ſanctiſſimi hujus Sacrificii tam pretioſus, ac cœleſtis fructus. Moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad ſuas Parochias ſaltem diebus Dominicis, & majoribus Feſtis accedant.

CA-

CAPUT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

SECTIO I.

Quid nomine Pœnitentiæ intelligatur.

1. PŒnitentiæ nomen in duplici ſenſu a Theologis ſumi ſolet. Primo pro virtute morali infuſa, cujus proprius actus eſt deteſtari peccatum, ac de illo commiſſo dolere, non modo quatenus rectæ rationi adverſatur, ſed præſertim quatenus eſt offenſa quædam, & injuria Deo illata, cum propoſito emendandi, ac reparandi offenſam illam, & injuriam, ipſique Deo ſatisfaciendi. Ita S. Doctor 3. part. qu. 85. art. 1. 2. & 3. De hac pœnitentiæ virtute frequens mentio reperitur in Scripturis, *fuitque*, ut loquitur Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. *univerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quovis tempore ad Gratiam, & juſtitiam aſſequendam neceſſaria.*

Secundo, nomen Pœnitentiæ ſumitur pro uno ex Sacramentis novæ Legis, ideſt pro ritu aliquo externo ſenſibili divinitus inſtituto, quoſdam hominis pœnitentis, & miniſtri abſolventis actus complectente, quo ab hoc ille Deo reconciliatur, & a peccatis poſt Baptiſmum commiſſis abſolvitur.

2. Primus, qui hujus Sacramenti veritatem impugnavit, fuit Novatus Epiſcopus Africanus, qui exinde Romam veniens Novatianum Presbyterum, & alios quoſdam ſeduxit, & in ſuas partes traxit, ut fuſius declarat Baronius ad annum Chriſti 254. num. 66. ubi refert ipſum Novatum, ejuſque gregales primum in Africa adverſus ſanctum Cyprianum ſchiſma conflaſſe, eo quod in lapſis Eccleſiæ reconciliandis nimis rigidum ſe præberet; poſtea mutata facie (quod recte obſervat idem Baronius, peculiare eſſe omnium Hæreticorum, atque Schiſmaticorum, nunquam ſcilicet perſtare in eadem ſententia, ſed pro loco, & tempore novas induere formas) in ſanctiſſimum Pontificem Cornelium turbas Romæ concitaſſe, eo quod lapſos pœnitentes in Eccleſiam reciperet, eiſque beneficium abſolutionis impertiret, ut eum prætextu illo e Sede Romana deturbarent, & Novatum faſtu, & ambitione tumentem in illam per fas, nefaſque intruderent, eoque tandem devenit ipſe Novatus, ut negaret, ullam Sacerdotibus novæ legis ad remittenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa traditam eſſe a Chriſto poteſtatem. Verum ipſius Novati ſectatores poſtmodum ab eo deſciverunt; quod Lutheranis, Calviniſtis, & aliis a veritate diſſidentibus familiare eſt, nimirum ut ab Auctoribus, & Patriarchis ſectarum ſuarum, ubi fraus illorum pateſcere incipit, paulatim ſe ſubducant, & alia dogmata profiteri ſubinde incipiant, donec ab illis

etiam ad alia transfugere veritatis armis oppreſſi cogantur. Cum enim Novati aſſeclæ præfatam magiſtri ſui hæreſim propugnare non poſſent, illam temperare voluerunt, admittentes quidem aliquod remedium, quo virtute clavium Eccleſia remittere poſſet leviora peccata, non tamen graviora, & atrociora. Quod teſtatur S. Amb. lib. de Pœnit. cap. 3. ubi de illis Hæreticis ſic loquitur, *Ajunt ſe, exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus, non hoc quidem auctore erroris Novato, qui nemini dandam pœnitentiam putavit.*

Errorem illum ab Eccleſia proſcriptum, ut teſtatur Cyprianus Ep. 52. & 54. ut jam obſoletum recentiores Hæretici denuo renovare conati ſunt, ut videre eſt apud Bellarminum lib. 1. de Pœnit. c. 9. negantes, ſacrum illum ritum, quo Eccleſia Catholica in reconciliandis pœnitentibus poſt Baptiſmum lapſis utitur, eſſe Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, aut ullam ineſſe Sacerdotibus ad peccata remittenda judiciariam poteſtatem. Cujus quidem erroris falſitas, & ſimul Catholici dogmatis veritas plenius conſtabit ex iis, quæ ſequenti ſectione dicentur.

SECTIO II.

Pœnitentiam eſſe verum, & proprie dictum novæ legis Sacramentum, contra Hæreticos demonſtratur.

1. PRæter auctoritatem univerſæ Eccleſiæ, quæ tum in Conc. Florentino, in Decreto Eugenii, tum in Trident. ſeſſ. 14. can. 1. hoc dogma tanquam certiſſimum, ac Fide credendum definivit, erroremque oppoſitum anathemate percuſſit; probari poteſt ejuſdem dogmatis veritas variis teſtimoniis SS. Patrum fuſe relatis a Judoco Coccio tomo 2. Theſauri lib. 7. art. 1. & ſeq. Duo, vel tria hic illuſtriora proferemus. Primus eſt S. Ambroſii lib. 1. de Pœnit. cap. 7. *Cur baptizatis*, inquit, *ſi per hominem peccata dimitti non licet?* &c. *quid intereſt, utrum per Pœnitentiam? aut per Lavacrum hoc jus ſibi datum Sacerdotes ſibi vindicent?* quibus verbis æqualem vim ad peccata remittenda Sacerdotibus, ſive Baptiſmum conferendo, ſive Pœnitentiæ Sacramentum adminiſtrando, tribuit. Secundum eſt ſancti Chryſoſtomi lib. 3. de Sacerdotio, ubi, poſtquam poteſtatem ad peccata remittenda, quæ Sacerdotibus collata eſt, contulit cum poteſtate eorumdem ad conficiendam Euchariſtiam, poſtea conferens eandem cum poteſtate baptizandi, *Neque enim*, inquit, *ſolum, cum nos regenerant, ſed etiam poſtea condonandorum nobis peccatorum poteſtatem obtinent.* Tertium S. Petri Chryſologi ſerm. 84. &c. *Ubi ſunt*, inquit, *qui per homines non poſſe peccata remitti præſcribunt?* &c. *Remittit Petrus peccata, & toto cum gaudio ſuſcipit pœnitentes, atque omnibus Sacerdotibus hanc a Deo conceſſam amplectitur poteſtatem.*

2. Pro-

2. Probari præterea poteſt eadem veritas ex his Chriſti Domini verbis S. Joan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*. Ex quibus duo colliguntur. Primum eſt, ritum aliquem externum a Chriſto Domino inſtitutum eſſe, quo Apoſtoli, eorumque in Sacerdotio ſucceſſores de peccatis juridice cognoſcerent, eaque ſic cognita vel remitterent, vel retinerent, idque (ut fit in judiciis humanis) verbo aliquo manifeſtarent. Secundum eſt, huic ritui divinitus inſtituto adjunctam eſſe promiſſionem Gratiæ ſanctificantis, quod ſatis indicant verba illa, *Remittuntur eis*, cum hæc peccatorum remiſſio non niſi per Gratiæ ſanctificantis infuſionem fiat, ut conſtat ex iis, quæ in priori hujus Operis parte in tractatu de Gratia dicta ſunt. Unde patet, Pœnitentiam eſſe ritum externum a Chriſto Domino inſtitutum, quo Gratia confertur, ac proinde eſſe Sacramentum. Et eo ſenſu verba illa Chriſti Domini intellexerunt Sanctus Cyprianus in ſermone de lapſis, Sanctus Baſilius in Epiſt. ad Amphilochium, Sanctus Athanaſius hom. in illa verba, *Ite in Caſtellum*, & S. Thomas in comment ſuper cap. 16. S. Matth. Ubi tres errores ſuper illorum verborum explicatione vitandos eſſe monet. Primus eſt eorum, qui opinati ſunt, Sacerdotes poſſe quemlibet pro arbitrio ſolvere, aut ligare, peccata remittere, aut retinere. Quod falſum eſt. His enim verbis Chriſtus vices ſuas tantummodo demandavit Sacerdotibus, ut facerent, quod ipſe facturus fuiſſet, ſi viſibilis in terra manere voluiſſet; proindeque ut peccata remitterent, vel retinerent, non pro libito, ſed prout ipſe remiſiſſet, aut retinuiſſet. Quod ab Eccleſiæ ſenſu diſcere debent.

3. Secundus error eſt, ſolvere, aut ligare nihil eſſe aliud, quam pœnitentem ſolutum, aut ligatum declarare. Verum ſi hoc ita eſſet, Chriſtus Dominus potius dicere debuiſſet, *Quæcumque ſoluta erunt in cœlis, ſolvetis ſuper terram*, cum e contrario dixerit, *Quæcunque ſolvetis ſuper terram, ſoluta erunt in Cœlis*. Et hic error proſcriptus etiam fuit in Concilio Tridentino ſeſſione 14. can. 9.

Tertius denique error eſt, Sacerdotem, antequam abſolutionis verba proferat, ſupponere debere, pœnitentem per contritionis actum a culpa peccati, & æternæ pœnæ reatu jam factum eſſe liberum, proindeque abſolvendo illum, tantummodo a pœna temporali, quæ plerumque peccato quoad culpam remiſſo luenda ſupereſt, non tota quidem, ſed aliqua ejus parte, illum eximere. Verum quam falſa, & aliena ſit a vero, & genuino verborum Chriſti Domini ſenſu hæc verborum illorum expoſitio, ſatis per ſe manifeſtum eſt. Quis enim dicat, remittere peccata nihil aliud eſſe, quam ipſa peccata jam remiſſa ſupponere, & ſolummodo aliquid de pœna temporali peccatis quoad culpam remiſſis debita minuere?

Objicies, in Sacramentis novæ Legis pro materia requiri rem aliquam ſenſibilem, nullam autem ejuſmodi materiam in Pœnitentia

repe-

reperiri; proindeque non eſſe Sacramentum.

Reſpondetur, actus pœnitentis eſſe materiam Sacramenti Pœnitentiæ, ut infra dicetur; actus autem illos eſſe ſenſibiles vel per ſe, vel per aliquid aliud; confeſſionem quidem per ſe, cum Sacerdotis auditu percipiatur; contritionem autem per humiliationem externam, genuflexionem, lacrymas, & alia ejuſmodi ſigna exteriora, atque etiam per ipſammet confeſſionem.

4. Quæres, an Pœnitentiæ Sacramentnm ſit ad ſalutem neceſſarium. Reſpondetur affirmative, idque non modo neceſſitate præcepti, de qua ſuo loco agetur, ſed etiam medii, quod ſatis expreſſe declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. ubi dicit. *Sacramentum Pœnitentiæ lapſis poſt Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium eſſe, ut nondum regeneratis ipſum Baptiſmum*. Eſt autem neceſſarium vel in re, vel ſaltem in voto, ita ut, quamvis peccator aliquando per actum perfectæ contritionis Deo reconcilietur, *ipſa tamen reconciliatio*, ut loquitur idem Concilium, *ipſi contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non ſit adſcribenda*. Eatenus autem votum hujus Sacramenti in perfectæ contritionis actu includi cenſetur, quatenus qui perfecte conteritur, ita diſpoſitus eſt, ut abſolute velit ſervare præcepta omnia ſub mortali obligatione, ita ut nullum ſit, de quo actu cogitaret, quod adimplere non vellet; atqui datur præceptum Divinum, & Eccleſiaſticum, ut infra explicabitur, confitendi peccata omnia mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, eaque clavibus Eccleſiæ ſubjiciendi; unde ſequitur, peccatorem perfecte contritum ita eſſe diſpoſitum, ut peccata ſua confiteri, & clavibus Eccleſiæ ſubjicere expreſſa, vel tacita, ſeu interpretativa intentione velit.

SECTIO III.

Quæ ſit materia Sacramenti Pœnitentiæ.

1. Supponimus juxta doctrinam S. Thomæ, q. 84. art. 2. in Sacramento Pœnitentiæ, ſicut & in aliis novæ Legis Sacramentis, duplicem materiam eſſe diſtinguendam, remotam ſcilicet, & proximam. Juxta quam diſtinctionem

Dicendum 1. materiam remotam Sacramenti Pœnitentiæ eſſe peccata actualia poſt actualem Baptiſmi ſuſceptionem commiſſa. Ita S. Th. cit. ar. 2. & cum eo communiter omnes. Ratio eſt, quia Sacramentum Pœnitentiæ verſatur circa peccata, unde ſequitur, quod ejus ſint materia, dici autem non poteſt, quod ſint materia proxima, cum illa ſit pars ipſius Sacramenti; quæ ſimul cum ejus forma ad producendam Gratiam ſuo modo concurrere debet, quod peccatis nullo modo convenire poteſt; unde ſequitur, quod ſint tantum materia remota.

Sunt autem hic aliqua obſervanda circa remotam illam Pœnitentiæ

tiæ

tiæ materiam. Primum eſt, peccata illa eatenus dici hujus Sacramenti materiam, quatenus per Pœnitentiam deſtruuntur, & abolentur, ſicut lignum dicitur ignis materia, quia per illum conſumitur: quo exemplo utitur Catechiſmus Romanus part. 2. cap. 5.

Secundum eſt, ſola peccata poſt realem Baptiſmi ſuſceptionem admiſſa eſſe remotam hujus Sacramenti materiam; quod ſatis expreſſe declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. & 2. Ratio eſt, quia ſola ea peccata ſunt hujus Sacramenti materia, quæ ab illis commiſſa ſunt, in quos Sacerdos tanquam judex poteſt ferre ſententiam; at *Eccleſia*, ut loquitur Conc. Trid. citat. cap. 2. *in neminem judicium exercet, qui non prius in ipſam per Baptiſmi januam fuerit ingreſſus*.

2. Tertium eſt, peccata omnia poſt Baptiſmum commiſſa, ſive mortalia, ſive venialia, eſſe materiam hujus Sacramenti, cum de omnibus confeſſio fieri poſſit a pœnitente, & a Sacerdote abſolutio conferri, ut ſatis conſtat ex generali, & illimitata poteſtate remittendi quæcunque peccata, quam Chriſtus Dominus Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus conceſſit. Et hoc etiam intelligi debet de peccatis jam in confeſſione declaratis, & per Sacerdotis abſolutionem remiſſis, ut docet S. Th. in 4 diſt. 17. q.3. a. 3. q.5. ad 4. & diſt. 18. q. 1. a.3. q.2. ad 4. & poſt illum Paludanus, Major, Medina, Suarez, & alii apud Laymannum tract. 9. c. 3. de Sacram. Pœnit. & demonſtrat uſus in Eccleſia receptus, & approbatus confeſſiones generales inſtituendi, in quibus peccata jam antea confeſſa, & remiſſa declarantur, & clavibus iterum ſubjiciuntur. Et hanc praxim non ſolum in confeſſionibus generalibus, ſed & in aliis peccata aliqua jam confeſſa, & remiſſa iterum declarandi, Navar. tanquam ſanctam, & piam laudat, ſi devotionis cauſa cum conſcientia quieta fiat.

3. Dices, peccata jam remiſſa fuiſſe, & ex conſequenti eſſe deleta, & abolita, proindeque materiam hujus Sacramenti eſſe non poſſe, cum amplius deleri, & aboleri non poſſint.

Reſpondetur, peccata illa eatenus eſſe hujus Sacramenti materiam, quatenus actus pœnitentis circa illa verſari poſſunt, ideſt quatenus pœnitens poteſt illa deteſtari, confiteri, &c. ſicque materiam proximam hujus Sacramenti ſubminiſtrare, quæ ſimul cum forma illius proprium effectum producat, ſcilicet Gratiam ſanctificantem, per quam peccata illa formaliter delerentur, & abolerentur, niſi jam deleta, & abolita forent.

Quartum eſt, hanc eſſe differentiam inter peccata mortalia, & venialia, quod peccata mortalia ſint materia hujus Sacramenti neceſſaria, id eſt quod non alia ratione, quam per hoc Sacramentum in re, vel in voto ſuſceptum remitti poſſint, peccata autem venialia ſint tantum materia ſufficiens, id eſt quod *quanquam recte, & utiliter*, ut loquitur Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap.5. *citraque omnem præſumptionem in confeſſione dicantur, quod piorum hominum uſus demonſtrat, taceri*

tamen

tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſint. Addit Navarrus c. 21. n. 3. iis, qui per Divinam Gratiam mortalibus non implicantur, utile eſſe ſæpius peccata venialia confiteri, quia per id augetur Gratia, pœna Purgatorii minuitur, propoſitum nunquam peccandi mortaliter renovatur, & habitus peccandi venialiter diminuitur.

4. Dicendum 2. materiam proximam hujus Sacramenti eſſe hos tres actus pœnitentis, ſcilicet contritionem (ſumpto generatim hoc nomine, prout etiam attritionem complectitur) confeſſionem, & ſatisfactionem. Ita S. Doct. q.84.ar.1. & expreſſe definitum habetur in Conc. Florent. in decreto Eugenii, & in Trid. ſeſſ.14. c.3. his verbis, *Sunt autem quaſi materia hujus Sacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe Contritio, Confeſſio, & Satisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur*.

Ex illis autem tribus Pœnitentiæ partibus S.Doct. cit. ar. 2. & cum eo communiter alii Theologi aſſerunt, contritionem, & confeſſionem eſſe partes eſſentiales, ſatisfactionem vero eſſe tantum partem integralem ipſius Sacramenti, quod etiam habetur in Catech. Rom. par. 2. c. 5. Contritionem enim, & confeſſionem eſſe partes eſſentiales, inde conſtat, quod ſine illis Pœnitentiæ Sacramentum nec fructuoſum, nec validum eſſe poſſit, ut ex infra dicendis conſtabit, ſatisfactionem vero eſſe tantum integrantem, quod abſque ea & validum, & fructuoſum eſſe poſſit, ut patet in pœnitente illo, cui in articulo mortis poteſt aliquando valide, & fructuoſe conferri abſolutio, quamvis nulla pœnitentia injungatur, & præterea eo quod ſatisfactio communiter poſt receptam abſolutionem impleatur, ut dicetur infra, ex quibus cum habeatur, illam non eſſe partem hujus Sacramenti eſſentialem, ſequitur, ut ſit ſolum integrans, id eſt, quod hoc Sacramentum abſque illa integrum, & completum eſſe non poſſit, ſicut licet pes, vel manus non ſit pars eſſentialis hominis, cum abſque pede, vel manu verus homo eſſe poſſit, eſt tamen pars integrans, quia ſine pede, vel manu homo integer, & completus eſſe non poteſt.

SECTIO IV.

Quæ ſit forma Sacramenti Pœnitentiæ.

1. FOrma Sacramenti Pœnitentiæ conſiſtit in his verbis Sacerdotis pœnitentem abſolventis, *Ego te abſolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Ita definitum habetur in decreto Eugenii, & in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 3. ubi dicitur, *Formam hujus Sacramenti in illis Miniſtri verbis poſitam eſſe, Ego te abſolvo*, & hoc etiam docet S. Th. q. 84. ar. 3. ex cujus doctrina quædam obſervatu digna colligit Iſambertus ad cit. quæſt. diſp. 8. art. 2. & ſeq.

Primum, ad validitatem hujus Sacramenti neceſſario requiri, ut il-

la

la abſolutionis verba pronuncientur voce Sacerdotis, neque ad hoc ſatis eſſe, ſi ſcripto tradantur. Cujus quidem rei nulla melior ratio afferri poteſt, quam ipſa Chriſti Domini inſtitutio, quæ nobis per Eccleſiæ praxim innoteſcit. Hæc autem verborum prolatio debet a Sacerdote fieri præſente ipſo pœnitente. Abſolutio enim abſenti conferri non poteſt, ut declaravit Clemens VIII. ſpeciali ſuo decreto, quod refertur a Laymanno tract. 6. cap. 3. de Sacram. Pœnit.

2. Secundum eſt, quod, quamvis Sacerdos in hujus Sacramenti adminiſtratione verba omnia ſupra relata proferre, imo & alias preces, quæ ex Eccleſiæ inſtituto ante, & poſt abſolutionem recitandæ ſunt, adjungere debeat, niſi forte aliqua neceſſitas, aut cauſa rationabilis excuſet, ut in Rituali declaratur; nihilominus ad eſſentiam abſolutionis, ſeu formæ hujus Sacramenti, ex probabiliori Theologorum ſententia, hæc ſola verba pertinent, *Ego te abſolvo*, vel *abſolvo te*, quæ quoad ſenſum idem ſignificant. Atque in primis, quod expreſſio SS. Trinitatis non requiratur eſſentialiter in hoc Sacramento, ſicut in Baptiſmo, docet S. Th. & probat ex eo, quod Chriſtus Dominus hoc Sacramentum inſtituens nullam SS. Trinitatis, ſicut in inſtitutione Baptiſmi, mentionem fecit. Quod item hæc verba, *A peccatis tuis*, ad ejuſdem formæ eſſentiam non pertineant, conſtat ex ejuſdem S. Th. doctrina cit. art. 3. ibid. ubi pro legitima hujus Sacramenti forma hæc verba tantum ponit, *Ego te abſolvo*. Quia tamen Joannes Major, Petrus Sotus, & aliqui alii graves Theologi exiſtimaverunt, verba illa, *A peccatis tuis*, ad eſſentiam formæ pertinere, & nihil ab Eccleſia ſuper hac re definitum eſt, ideo tutius erit nunquam illa omittere, præſertim cum ex Eccleſiæ præſcripto proferri debeant.

Tertium eſt, impoſitionem manuum in hoc Sacramento, ut docet S. Th. a. 4. eſſe tantum ex Eccleſiæ inſtituto, & ad Sacramenti rationem non pertinere, quamvis cæremonia illa, ſicut & quævis alia ex Eccleſiæ uſu, aut ſtatuto aliquo in adminiſtrandis Sacramentis præſcripta non debeat omitti.

Quartum eſt, abſolutionis formam modo deprecatorio prolatam eſſe invalidam, ut ex eodem S Doct. a. 3. conſtat. Eſt enim hoc pœnitentiæ Sacramentum ad inſtar judicii inſtitutum, cujus verba debent eſſe abſoluta, non deprecatoria. Non enim dixit Chriſtus Dominus, *Peccata illorum, pro quibus oraveritis, remittentur eis*, ſed ſimpliciter, & abſolute, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*. Unde ſi quis pœnitentem abſolveret dicendo, *Abſolvat te Deus*, nihil efficeret.

3. Quintum eſt, conditionem de futuro hujus Sacramenti formæ appoſitam reddere illam inſufficientem, & nullam: quia talis conditio ſuſpenderet ipſius formæ ſignificationem, & effectum, proindeque in cauſa eſſet, cur abſolutio illa irrita, & nulla exiſteret. Imo Petrus de Ledeſma tract. de Pœnit. c. 3. dicit graviſſimum ſacrilegium ab illo Sacerdote committi, qui ejuſmodi conditionem de futuro abſolutioni

tioni apponeret, v. g. ſi diceret, *Ego te abſolvo, dummodo rem ablatam intra decem dies reſtituas*, aut quid ſimile.

Quod autem ſpectat ad alias conditiones de præterito, vel præſenti, quamvis non reddant abſolutionem invalidam, cum ejus ſignificationem, aut effectum non ſuſpendant, nihilominus ſine rationabili aliqua cauſa, aut neceſſitate apponi non debent, puta cum Sacerdos ad moribundum abſolvendum accedens non niſi dubia, & incerta contritionis ſigna in eo deprehendit. Tunc enim poteſt, imo debet abſolutionem illi conferre ſub hac conditione tacita, vel expreſſa, *Si tu es abſolutionis capax*, ut docet Iſambertus diſp. 18. de Sacram. Pœnit. ar. 10. & Gammachæus c. 21. de eodem Sacram. Pœnit. §. 1. in fine. Similiter quando Sacerdos dubitat, utrum pœnitens plenum, ac perfectum rationis uſum habuerit, necne quando peccata in confeſſione declarata commiſit, v. g. quando puer in primo rationis crepuſculo ad Sacramentum Pœnitentiæ acceſſit. Tunc enim ſecundum communem omnium Doctorum conſenſum, ut loquitur Ledeſma ſupra, licite poterit Sacerdos dicere in abſolutione, *Si peccaſti, ego te abſolvo*, &c. Additque idem de ſimilibus, & aliis caſibus eſſe dicendum.

Quæres, quiſnam ſit verus, & proprius ſenſus illorum verborum, *Ego te abſolvo*. Quorundam antiquorum Scholaſticorum opinio fuit, verborum illorum ſenſum hunc eſſe, *Ego declaro, peccata tibi a Deo eſſe remiſſa*, ſicque abſolutionem Sacramentalem nihil aliud eſſe, quam declarationem remiſſionis peccatorum ipſi pœnitenti a Deo factæ. Quam quidem opinionem non ſatis cum Fidei veritate cohærere, docet Iſambertus diſput. 8. de Sacram. Pœnit. a. 12. maxime ob contrariam definitionem Concilii Trident. ſeſſ. 14. c. 6. & can. 9. ubi anathema profert in eum, qui dixerit, *Abſolutionem Sacerdotis eſſe nudum miniſterium declarandi, peccata eſſe remiſſa*. Quare vera, & certa reſponſio ad quæſtionem propoſitam eſt, Sacerdotem per verba illa abſolutionis ſignificare ſe pœnitentis peccata remittere, illumque a peccati macula, & conſequenter a pœna æterna illi debita Chriſti Dom. auctoritate vere abſolvere. Ita S. Th. q. 84. a. 3. ad 3. Et probatur in primis ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 18. *Quæcunque ſolveritis ſuper terram*, &c. & S. Jo. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, &c. Hujus ſiquidem vocis, *Abſolvo*, in forma Sacramenti Pœnitentiæ eadem eſt ſignificatio, quæ eſt iſtorum verborum, *Solveritis, & remiſeritis*, cum iis uſus ſit Chriſtus Dominus ad Sacramentum hoc inſtituendum; atqui verba illa veram, & effectivam peccatorum remiſſionem ſignificant in omnibus aliis Scripturæ locis, quæ frequenter in utriuſque Teſtamenti libris occurrunt, nuſquam autem ſimplicem illius remiſſionis declarationem; ergo etiam in illo duplici S. Matth. & S. Jo. loco idem ſignificare cenſenda ſunt, & ex conſequenti verbum *Abſolvo*, in forma Sacramenti Pœnitentiæ eandem ſignificationem habere dicendum eſt.

Pro-

Probatur deinde ex eo, quod S. Chryſ. l. 3. de Sacerdot. peccatorum remiſſione loquens dixit, *Deum Patrem omnifariam poteſtatem dediſſe Filio, & eandem ipſam omnifariam poteſtatem a Deo Filio ipſis Sacerdotibus eſſe traditam*; atqui certum eſt, Filium Dei habuiſſe veram poteſtatem remittendi peccata, quoad culpam, & pœnam æternam; ergo eandem poteſtatem Sacerdotibus dedit.

Denique, ut recte obſervat S. Ambr. l. 1. de Pœnit. cap. 2. poteſtas remittendi peccata tanta eſt, quanta poteſtas eadem retinendi, cum æqualiter utraque a Chriſto Domino data fuerit; atqui per hanc Sacerdotes vere peccata quoad maculam, & æternæ pęnæ reatum retinent, denegando abſolutionem; ergo per illam eadem peccata vere quoad maculam, & æternæ pœnæ reatum poterunt abſolutionem conferendo remittere.

Objicies, in variis Scripturæ locis dici, ſolum Deum dimittere peccata, delere iniquitates.

Reſpondet S. Doct. ſupra, iis locis nihil aliud ſignificari, quam Dei ſolius eſſe tanquam cauſæ principalis per propriam auctoritatem peccata remittere, quod non impedit, quin Sacerdos ejuſdem Dei nomine peccata remittat, per modum cauſæ miniſterialis, ſeu inſtrumentalis.

SECTIO V.

Quinam ſint effectus hujus Sacramenti.

1. PRimus Sacramenti Pœnitentiæ effectus eſt remiſſio omnium, & quorumcumque peccatorum mortalium poſt ſuſceptionem Baptiſmi commiſſorum, quantumcunque gravia ſint, & enormia; cum poteſtas peccata remittendi a Chriſto Domino collata Sacerdotibus S. Jo. 20. ad omnia, nullo prorſus excepto, ſe extendat. Et hoc definitum habetur in Conc. Lateran. ſub Innocentio III. cap. 1. *Firmiter* extra de ſumma Trinitate, ubi ſine ulla exceptione, aut reſtrictione dicitur, peccatum quodcunque poſt Baptiſmi ſuſceptionem commiſſum poſſe per pœnitentiam reparari.

Objicies, Chriſtum Dominum declaraſſe S. Matth. 12. & S. Marc. 3. peccatum in Spiritum ſanctum neque in hoc ſæculo remitti, neque in futuro.

Reſpondetur 1. per peccatum in Spiritum ſanctum intelligi a S. Aug. ſerm. 11. de verb. Dom. & Ep. 10. ad Bonifacium, peccatum finalis impœnitentiæ, quod certum eſt nunquam remitti; cum poſt illud commiſſum peccator ſit extra ſtatum viæ, nec proinde ſit amplius pœnitentiæ, aut abſolutionis capax.

Reſpondetur 2. alios SS. Patres per peccatum in Spiritum ſanctum intellexiſſe peccatum illud, quo quis veritatem aliquam a Deo revelatam, & ut ſic cognitam ex certa malitia impugnat. Ita SS. Athanaſius,

ſius, Chryſ. Baſilius, Ambroſ. Hier. & alii apud Bellarminum l. 2. de Pœnitentia cap. 16. Dici autem irremiſſibile, non quod abſolute remitti non poſſit, ſi peccatorem vere de illo pœniteat, illudque clavibus Eccleſiæ ſubjicat, ſed quia ordinarie, & ut plurimum qui tale peccatum commiſit, de illo ob propriæ voluntatis perverſitatem non dolet, nec proinde illius remiſſionem accipit; ſicut alia peccata citatis locis dicuntur remitti, non quod ſemper de facto remittantur, cum multi de illis non doleant, ſed quia ut plurimum, & ordinarie pœnitentibus condonentur.

2. Secundus hujus Sacramenti effectus eſt remiſſio peccatorum venialium, quæ ſicut quivis poteſt proprie, & ſalubriter in confeſſione declarare, ita de illis quoque remiſſionem, virtute illus Sacramenti, conſequi poſſe certum eſt, ut ex ante dictis patet.

Eſt autem difficultas inter Theologos, qua ratione peccata illa in Sacramento Pœnitentiæ remittantur. Omiſſis variis ſuper hac re ſententiis, quas inſtituti noſtri non eſt hic fuſius explicare, probabiliſſime loqui videntur ii, qui aſſerunt, hanc peccatorum venialium remiſſionem in Sacramento Pęnitentiæ fieri per Gratiam ſanctificantem per hoc Sacramentum ex opere operato productam, non ſolum ſecundum ſe præciſe conſideratam, ſed præſertim ut datam intuitu præviæ de illis attritionis, qua ratione formalem cum illis peccatis habet repugnantiam, cum ſit gratia reconciliationis ab ipſis. Ita Vaſquez in 1. 2. diſp. 207. c. 4. Ex qua doctrina ſequitur; ad hoc ut quis in Sacramento Pœnit. peccatorum venialium remiſſionem conſequatur, neceſſarium eſſe, non modo ut nullam actualem circa peccata illa complacentiam habeat, ſed præterea requiri, ut formalem de iis, vel ſaltem virtualem contritionem, aut attritionem concipiat, ita ut, quamvis unum, aut alterum in confeſſione declaret, ſi tamen de aliis omnibus generatim vere ex animo doleat, virtute Sacramenti illorum omnium remiſſionem conſequatur. Quod ideo hic obiter obſervamus, ut cuique facilius, & certius innoteſcat, neque neceſſarium, imo neque ſatis conſultum eſſe omnia, & ſingula peccata venialia ſingillatim in confeſſionibus quotidianis declarare, quod aliqui ſcrupuloſius faciunt, ſed uno, aut altero graviori explicato, ſi nullum mortale ſubſit, de his & reliquis omnibus verum dolorem, & emendationis propoſitum concipere, & ſic beneficium abſolutionis recipere.

3. Quæres, quando peccata venialia extra Sacramentum Pœnitentiæ remittantur. Reſpondetur juxta doctrinam S. Th. q. 87. a. 1. ad peccatorum venialium remiſſionem extra Sacramentum Pœnitentiæ non ſufficere habitualem diſplicentiam, quę in habitu charitatis includitur, alias nullus juſtus peccati venialis reatum haberet, ſed requiri diſplicentiam de illis formalem, quæ in actu perfectæ contritionis reperitur, aut ſaltem virtualem contentam in eo actu dilectionis Dei, quo quis ipſum ſic diligit, ut, ſi peccata venialia, quæ commiſit, menti occurrerent,

per

perfectum de illis dolorem conciperet. Ita Alenſis in 4. p. q. 15. memb. 3. art. 4. Paludanus in q. 82. tit. 16. qu. 1. art. 2. & plures alii Theologi. Quamvis etiam probabilis videatur ſententia Dominici Soti in 4. diſt. 15. qu. 12. Suarez diſp. 11. ſect. 3. & quorundam aliorum Doctorum, qui docent, non modo per contritionem formalem, & virtualem, ſed etiam per attritionem de illis ex motivo ſupernaturali elicitam, ejuſmodi peccata remitti. Certe S. Bernardus ſermone 1. de Cœna Domini de peccatis illis venialibus loquens dicit, *Neceſſe non eſſe de illis nos nimis ſollicitos eſſe, Deum facile illa ignoſcere, imo & libenter, ſi tantummodo nos agnoſcamus: in ejuſmodi namque quaſi inevitabilibus & negligentiam inculpabilem eſſe, & timorem inordinatum.*

Reſpondetur 2. remitti quoque peccata venialia, tum per aliorum Sacramentorum ſuſceptionem, dummodo ſuſcipiens vere de peccatis illis doleat, tum etiam per uſum Sacramentalium, ut docet S. Thomas qu. 87. art. 3. Nomine autem Sacramentalium Theologi communiter intelligunt res quaſdam, vel actiones ſacras ab Eccleſia eo fine inſtitutas, ut per illarum uſum peccatorum venialium remiſſio obtineatur.

4. Varie autem a Theologis Sacramentalia illa ſolent enumerari. Præcipua, & de quibus apud omnes conſtat, ſunt quinque, ſcilicet *Aqua benedicta*, ut habetur cap. *Aquam*, de conſecr. diſt. 3. *Panis benedictus*, c. *Cum omne crimen*, de conſec. diſt. 2. *Benedictio Epiſcopalis*, c. *Dictum eſt* diſt. 1. qu. 2. *Oratio devote ad Deum fuſa in Eccleſia dedicata*, ut ex ipſo ritu dedicationis Eccleſiarum intelligitur, & *quælibet Sacramentalis unctio*, ut docet S. Th. cit. a. 3. id eſt, unctio illa, quæ fit in quibuſdam Sacramentis ex ſolo Eccleſiæ inſtituto.

Remittuntur autem peccata venialia per ſacramentalium illorum uſum, non quidem ex opere operato, ut quidam Theologi minus probabiliter dixerunt, ſed tantum ex opere operantis, quatenus per preces Eccleſiæ, quæ in ejuſmodi ſacramentalium uſu nobis applicantur, actualia quædam Gratiæ auxilia impetrantur, quibus excitamur ad actum aliquem formalem, aut virtualem contritionis de illis peccatis venialibus concipiendum. Ita S. Th. cit. art. 3. ad 3. ubi dicit, quod per Sacramentalia tolluntur peccata venialia virtute charitatis, cujus motus per illa excitatur.

5. Quod ſi quæſtio intelligatur de peccatis venialibus, cum quibus juſtus ex hac vita decedit, dicendum eſt cum S. Doctore qu. 7. de malo art. 1. *Illa remitti poſt hanc vitam quantum ad culpam, eo modo, quo remittuntur in hac vita, ſcilicet per actum charitatis in Deum, repugnantem venialibus in vita commiſſis.*

Neque dicas, nullum eſſe in altera vita merito locum, nec proinde contritionem tunc peccatorum venialium remiſſionem poſſe promereri. Reſpondetur enim, peccata illa non remitti vi contritionis illius, quatenus eſt actus bonus, & meritorius, ſed quatenus eſt for-

ma quædam peccato veniali repugnans, illudque ex anima expellens
Sunt etiam alii hujus Sacramenti effectus præter duos ſupra explicatos, quorum præcipui ſunt pax, & ſerenitas conſcientiæ cum vehementi Spiritus Sancti conſolatione, ut declarat Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. quibus addere poſſumus reviviſcentiam bonorum operum per peccatum mortale extinctorum, de qua ſectione ſeq. agendum eſt.

SECTIO VI.

Utrum per Pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviſcant.

1. DE duplici bonorum operum genere quæſtio propoſita intelligi poteſt, primo de illis, quæ in ſtatu peccati mortalis exercentur; & vocantur mortua: ſecundo de illis, quæ in ſtatu quidem Gratiæ facta ſunt, ſed ſtatu illo per peccatum mortale labefactato, vim quoque ſuam, ac meritum amiſerunt. De utriſque igitur quæritur, an per Gratiam in Sacramento Pœnitentiæ acceptam, quoad meritum, reviviſcant. Pro cujus reſolutione

Dicendum 1. opera bona facta in ſtatu peccati mortalis nihil unquam homini juſtificato ad gloriam conſequendam profutura eſſe. Ita S. Th. qu. 89. art. 6. & conſtat ex iis, quæ in priore hujus Operis parte tr. 6. à nobis dicta ſunt de conditionibus operis vitæ æternæ meritorii, quarum prima & præcipua hæc eſt, ut fiat ab homine in ſtatu Gratiæ ſanctificantis. Unde S. Aug. tr. 71. in S. Joan. explicans hæc Chriſti Dom. verba, *Sine me nihil poteſtis facere*, dicit opera Fidelium a Chriſto Dom. in peccato mortali exciſorum nihil illis ad vitam æternam conſequendam prodeſſe. Quod quamvis verum ſit, recte nihilominus monet S. Doctor in reſp. ad 3. non eſſe prorſus inutilia ejuſmodi opera in ſtatu peccati mortalis facta, ut fuſius explicavimus in cit. tr. 6. Unde S. Hier. in c. 1. Aggæi, *Si quando videris*, inquit, *inter multa mala opera facere peccatorem quenquam aliqua, quæ juſta ſunt, non eſt tam injuſtus Deus, ut propter multa mala obliviſcatur paucorum bonorum*.

2. Dicendum 2. bona opera in ſtatu Gratiæ ſanctificantis facta, & per peccatum mortificata, hujus Sacramenti virtute reviviſcere, ita ut jus, quod homo ſibi ad æternam gloriam per opera illa acquiſierat, eidem reſtituatur, proindeque etiam Gratia ſanctificans per peccatum mortale deperdita, in qua fundatur jus illud, & meritum ad æternam gloriam. Ita S. Doctor quæſt. 89. art. 5. Et probatur 1. ex illis Apoſtoli verbis ad Galat. cap. 3. *Tanta paſſi eſtis ſine cauſa, ſi tamen ſine cauſa*; quibus alloquens ipſos Galatas ob ſuſceptam Chriſti Fidem multa perpeſſos, & poſtea in peccatum mortale lapſos, declarat, quamvis in illo ſtatu peccati mortalis bona illa opera eſſent ipſis inutilia, ſi tamen per veram pœnitentiam converte-

tetentur, non fore fruſtra; & inutiliter ab illis facta. Ita hunc locum explicat S. Hieronymus in illud caput, ubi ſic loquitur, *Qui ob Chriſti Fidem laboraverit, & poſtea lapſus fuerit in peccatum, non perdet merita ſua, ſi ad priſtinam Fidem, & ſtudium revertatur.*

Probatur 2. ex Conc. Trid. ſeſſ.6. c. 16. ubi ait, *Juſtificatis hominibus, ſive acceptam Gratiam perpetuò ſervaverint, ſive amiſſam recuperaverint, proponenda eſſe Apoſtoli verba, Abundate in omni opere bono, ſcientes, quod Deus non eſt injuſtus, ut obliviſcatur operis veſtri*, &c. quo loco notanda eſt diſtinctio Gratiæ perpetuo ſervatæ, & Gratiæ amiſſæ, ſed recuperatæ, quæ videretur inutilis, niſi Concilium intelligeret, per pœnitentiam priſtina merita inſtaurari, ut docet Gammachæus cap. 27. de Sacram. Pœnitent. ubi etiam addit ex S. Doctore, Gratiam illam habitualem per peccatum deperditam reparari per Pœnitentiam in majori, vel minori gradu, juxta majorem, vel minorem devotionem, ac diſpoſitionem ipſius pœnitentis, quod etiam prius docuerant Hugo a S. Victore lib. 2. de Sacramentis part. 4. c. 19. & Bonaventura in 4. diſt. 14. part. 2. art. 2. quæſt. 3.

3. Quæres, an, ſicut bona opera mortificata per Pœnitentiam reviviſcunt, ſic e contrario peccata in Sacramento Pœnitentiæ ſemel remiſſa per ſubſequens peccatum mortale redeant, quoad reatum tam culpæ, quam pœnæ. Reſpondet S. Doctor qu. 88. art. 1. peccata ſemel remiſſa nunquam poſtea redire. Quod probari poteſt ex variis Scripturæ locis. Ezech. 33. *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die converſus fuerit ab impietate ſua.* Mich.7. *Projiciet in profundum maris omnia noſtra ſcelera*; quibus, & aliis ſimilibus loquendi modis ſignificatur, Deum abſolute, & independenter ab eventu futuro pœnitentibus peccata remittere. Quo etiam ſpectat illud Rom. 11 *Sine pœnitentia ſunt dona, & vocatio Dei.* Probari deinde poteſt auctoritate Gelaſii Pap. cap. *Divina* de Pœnitent. diſt. 4. ubi dicit quod *Divina clementia peccata dimiſſa in ultionem venire non ſinit.*

Quamvis autem peccata jam condonata nec formaliter, nec materialiter ob ſequentem lapſum redeant, redeunt tamen virtualiter, in quantum aggravatur peccatum ſubſeqűs propter circunſtantiam ingratitudinis erga Deum, a quo tam miſericorditer præcedentia peccata condonata fuerant. Et hæc ingratitudo tanto gravior eſſe cenſetur, quanto plura, & atrociora delicta fuerunt remiſſa. Quamvis autem hæc ingratitudo novum peccatum notabiliter aggravet, non eſt tamen ſpeciale peccatum ab eo diſtinctum, ut docet S. Th. niſi in eo caſu quo contra Deum peccaretur ex formali, expreſſoque contemptu beneficii ab eo accepti.

SECTIO VII.

Quid ſit contritio in genere.

1. EXplicatis iis, quæ ad naturam, effectuſque hujus Sacramenti pertinent, nunc de ſingulis illius partibus agendum eſt, atque in primis de Contritione, quæ in genere ſecundum mentem Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. definitur, *Animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.*

Dicitur, *Animi dolor*, ut ſignificetur, contritionem non in appetitu inferiori, ſed in voluntate ſedem habere, neque in dolore ſenſibili, ſed in dolore ſpirituali, qui ſolius voluntatis proprius eſt, conſiſtere.

Dicitur deinde *Deteſtatio*, ut exprimatur odium peccati commiſſi, ex quo dolor ille ſolet oriri, vel quod in ipſo dolore ſaltem virtualiter continetur. Eo ipſo enim, quo quis vere de peccato commiſſo dolet, vellet non peccaſſe (qui proprius eſt ipſius contritionis motus, ut docet Navarrus cap. 1. num. 2.) proindeque ita diſpoſitus eſt, ut peccatum commiſſum odiſſe, & deteſtari cenſeatur.

Dicitur præterea, *de peccato commiſſo*, ut intelligatur, objectum doloris illius, ac deteſtationis non eſſe quodcunque malum, nec etiam quodcunque peccatum, ſed ſolum illud, quod vel omiſſione, vel commiſſione a nobis perpetratum eſt. Non dicitur de hoc, vel illo peccato, ſed indefinite de peccato commiſſo, ut oſtendatur, contritionem de omnibus peccatis commiſſis eſſe concipiendam. Qui enim erga aliquod peccatum mortale ita eſſet affectus, ut de illo commiſſo non doleret, quantuncumque de aliis ſibi dolere videretur, ejus contritio vera non eſſet.

Dicitur denique, *cum propoſito non peccandi de cætero*. Qui enim amico a ſe offenſo vult reconciliari, ut dicit Catech. Rom. part. 2. cap. 5. oportet, ut & doleat, quod in eum injurioſus, atque contumelioſus fuerit, & de ejus amicitia in poſterum non amplius lædenda ſollicite provideat, alias non agitur pœnitentia, ſed ſimulatur.

2. Quamvis autem optimum ſit, ut propoſitum illud formaliter, & expreſſe concipiatur, & nonnunquam illud exigendum ſit a pœnitentibus, quorum diſpoſitio non ſatis evidenter Confeſſario nota foret; abſolute tamen loquendo dicendum eſt, ſufficere, ut propoſitum illud ſit virtuale, & implicitum, id eſt ut pœnitens de peccatis commiſſis dolens ita ſit diſpoſitus, & affectus, ut, ſi de futuro tempore cogitaret, peccata illa in poſterum devitare firmiter proponeret. Ita Major, Medina, And. de Vega, Navarrus, & alii, quos citat, & ſequitur Suarez, diſp. 4. de Pœn. ſect. 3. Ratio eſt, quia, ubi eſt vera averſio a peccato, & vera converſio ad Deum, ibi etiam eſt vera pœnitentia, & vera contritio; poteſt autem cum ſolo virtuali propoſi-

to

to non peccandi concipi vera averſio a peccato, & vera converſio ad Deum. Ex. gr. ſi quis totus defixus ſit in perpendendis peccatis, quæ ex intimo cordis affectu dolet in Deum infinite bonum, & diligibilem commiſiſſe, ita ut nullo modo de vita in futurum inſtituenda cogitet, quis dicat, illum vere a peccatis non averti, & ad Deum non converti? Certe ubi David Rex tantumodo dixit 2. Reg. cap. 12. *Peccavi Domino*, quibus verbis deteſtationem, & diſplicentiam peccati a ſe commiſſi declaravit; quamvis nullum propoſitum peccati illius in futurum devitandi expreſſerit, continuo audivit. *Dominus tranſtulit peccatum tuum*.

3. Quæres, an ſicut ſufficit propoſitum virtuale, quod includitur in vera, & formali contritione, ſic etiam ſufficiat dolor virtualis de peccatis, qui cenſetur includi in actu aliquo amoris Divini, an ſcilicet is qui accederet ad confeſſionem nihil cogitans de peccatis deflendis, ſed totus Divini amoris actibus eliciendis intentus, ſufficienter eſſet diſpoſitus ad Sacramentum Pœnitentiæ.

Reſpondet Suarez diſp. de Fide ſect. 4. num. 19. hunc amorem ſufficere, eo quod ex ſe voluntatem efficaciter avertat a peccato, & convertat ad Deum, & eo ipſo, quo quis perfecte diligit Deum, cenſeatur exhorreſcere, & deteſtari quamcunque offenſam, & injuriam Dei. Hæc autem opinio Suarez, cui favere videtur D. Th. part. 3. qu. 85. art. 1. quamvis valde probabilis ſit, tamen in praxi non videtur eſſe conſulenda, & communi doctrinæ Conciliorum, & Patrum, magis conſentaneum eſt dicere, dolorem expreſſum, ſeu diſplicentiam de peccatis ad Sacramentum Pœnitentiæ neceſſarium eſſe, illudque Sacramentum ita eſſe a Chriſto inſtitutum, ut habere pro materia neceſſaria debeat dolorem, & diſplicentiam de peccatis; unde etiam nomen Pœnitentiæ illi impoſitum eſt.

4. Obſervat autem Catech. Rom. ſupra, ad ſignificandum dolorem illum de peccatis, qui ad veram illam Pœnitentiam requiritur, nomen contritionis uſurpari, ducta ſimilitudine a rebus corporeis, quæ minutim confringuntur, ut ſignificetur, *Corda noſtra, quæ peccando obduruerunt, illius doloris vi contundi, atque conteri debere*, adeoque dolorem illum contritionis debere eſſe ſummum appretiative, ut loquuntur Theologi, id eſt, quod pœnitens debet de peccatis commiſſis plus dolere, eaque magis odiſſe, & averſari, quam alia quæcunque mala.

Porro quæ hucuſque dicta ſunt, generatim intelligi debent de contritione illa, quæ, ut loquitur Concil. Trid. cit. c 4. *quovis tempore neceſſaria fuit ad impetrandam veniam peccatorum*. Si enim agatur de contritione, quæ Fidelium baptizatorum propria eſt, quæque ad peccatorum remiſſionem in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam requiritur, præter conditiones ſupra explicatas, unam adhuc exigit Concilium, nimirum ut dolor ille de peccatis *Cum fiducia Divinæ mi-*

ſericordiæ, *& voto præſtandi reliqua conjunctus ſit*, *quæ ad rite ſuſcipiendum Pœnitentiæ Sacramentum requiruntur*, id eſt, ut explicitum, aut ſaltem implicitum propoſitum includat confitendi Sacramentaliter peccata mortalia commiſſa, & pro illis Deo ſatisfaciendi, ſeu ſatisfactionem imponendam acceptandi, & adimplendi, ut explicat Catechiſmus Romanus ſupra.

SECTIO VIII.

Quid ſit Contritio perfecta, *& quo pacto ab attritione diſtinguatur*.

1. Supponimus ex doctrina Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. contritionem illam, de qua præcedenti Sect. dictum eſt, dividi in perfectam, quæ ſimpliciter contritio dici ſolet, & in imperfectam, quæ communiter vocatur attritio. Hoc præſuppoſito, quæritur, quid ſit illa contritio perfecta, & quomodo ab attritione diſtinguatur.

Quidam olim dixerunt, contritionem in eo tantum diſtingui ab attritione quod illius intenſio, & duratio hujus intenſione, & duratione major eſſet; alii, quod contritionis actus eſſet ſemper Gratia ſanctificante informatus, attritionis non item; alii, quod contritio deteſtaretur peccatum mortale, ut ſummum malum & ſuper omnia mala deteſtabile, attritio vero illud quidem deteſtaretur, ſed non ſuper omne deteſtabile; alii, quod contritio ſe extenderet virtualiter ſuper omnia peccata mortalia, attritio vero ſuper omnia illa non ſe extenderet.

Omiſſa illarum opinionum refutatione, quæ apud Iſambertum videri poteſt diſp. 12. de Sacr. Pœn. art. 1. ſententia communis hodie inter Theologos eſt contritionem in eo præſertim ab attritione diſtingui, quod contritio ſit deteſtatio, & dolor de peccato commiſſo, prout eſt offenſa Dei, ſeu propter Deum ſumme dilectum, attritio vero ſit ejuſdem peccati deteſtatio, & dolor propter aliquod aliud motivum bonum, & honeſtum a perfectæ contritionis motivo diſtinctum. Ita Iſambert. loc. cit.

2. Prob. in primis ex Conc. Trid. cit. c. 4. ubi contritionem ab attritione diſtinguit in eo, quod contritio ſit *Charitate perfecta*, ſeu informata, attritio vero non ſit. Quod quidem intelligi debet de perfectione intrinſeca per formale motivum charitatis, a quo ille contritionis actus ſpecificatur in ratione veræ dilectionis Dei. Neque enim intelligi poteſt de extrinſeca perfectione, quæ per habitum charitatis in actum contritionis derivaretur, cum hoc commune ſit cum omnibus aliis virtutum actibus, qui ab homine in ſtatu gratiæ conſtituto eliciuntur & etiam ipſi attritioni, ſi in tali caſu eliceretur.

Probatur 2. ex S. Aug ſerm. 7. de temp. ubi dicit, *Odium peccati, & amorem Dei efficere veram & perfectam pœnitentiam*. Atqui non alia ratione amor Dei cum odio peccati conjungi poteſt ad veram, & perfectam pœnitentiam, ſeu contritionem efficiendam, niſi quando quis

odit

odit & deteſtatur peccatum a ſe commiſſum, de eoque dolet, prout eſt offenſa Dei, id eſt prout eſt malum quoddam ipſius Dei. Ejuſdem enim charitatis eſt velle Deo bonum, ſeu quod illi gratum, & acceptum eſt, & averſari, ac deteſtari malum illius, ſeu peccatum, de illoque dolere. At vero attritio non ex amore Dei, ſed ex turpitudine peccati, vel timore gehennæ, aut alio ſimili motivo a charitate diverſo concipitur, ut docet Concilium ſupra, & ſect. ſequenti explicabitur.

3. De hac autem perfecta contritione tria præſertim hic a nobis obſervari debent. Primum eſt, illius tantam, & tam admirabilem eſſe vim, & efficaciam ratione charitatis, qua informatur, cujus motivo elicitur, ut peccata quæcunque deleat, peccatoremque Deo perfecte reconciliet, etiam antequam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſcipiatur, ut expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſupra.

Secundum eſt, ad rationem perfectæ contritionis, adeoque ut producat effectum illum remiſſionis peccatorum, & reconciliationis cum Deo, non requiri certum aliquem intenſionis gradum, aut determinatum voluntatis conatum, infra quem non ſit ad effectum illum producendum ſufficiens, neque certam aliquam durationis moram, neque ut tot eliciantur contritionis actus, quot peccata commiſſa ſunt. Quamvis enim optimum ſit, & quam maxime optandum, ut quivis pœnitens quam plurimos eliciat perfectæ contritionis actus, eoſque, quantum poterit, intenſos, & ex ſummo voluntatis conatu; ea tamen eſt Divinæ miſericordiæ immenſa largitas, ut ad peccatorum quorumcunque remiſſionem, & peccatoris cum Deo reconciliationem ſufficiat unicus perfectæ contritionis actus, quamvis parum intenſus, & vel unico tantum momento durans, dummodo ex veræ charitatis, & Dei dilectionis motivo eliciatur, ſitque, ſi non intenſive, certe appretiative ſummus, id eſt talis, ut per illum voluntas Deum quibuſcunque rebus abſolute, & ſine ulla prorſus exceptione præponat, proindeque peccatum, quatenus ipſius Dei offenſa eſt, tanquam ſummum malum, & ſupra omnia alia quæcunque mala deteſtabile, averſetur. Ita Bellarm. lib. 2. de Sacr. Pœn. cap. 2. Gammachæus cap. 7. de Pœn. aſſert. 3. & plures alii Theologi, quos ibidem citat.

Ac in primis, quod contritio, quamvis minimum intenſa, ad remiſſionem peccatorum ſufficiat, patet ex Scriptura, quæ variis in locis peccatorum condonationem promittit pœnitentibus, ſeu contritis, nulla propoſita menſura doloris, aut contritionis peccatorum, ut Ezech. 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas*. Zac. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*. Act. 3. *Pœnitemini, & convertimini, ut deleantur peccata veſtra*. Et certe nulla eſt ratio, cur potius certus aliquis gradus intenſionis in contritione requiratur ad remiſſionem peccatorum efficiendam, quam alius major, vel minor. Neque etiam dici debet, quod ſummus requiratur. Alias quis unquam probabiliter quidem ſibi per-

ſuadere poſſet, quod ad gradum illum contritionis ſumme intenſum perveniſſet? Denique ut quid pęnitentia S. Magdalenæ, aliorumque Sanctorum pœnitentium tantopere celebraretur, ſi omnes pœnitentes ad eandem pœnitentiæ perfectionem obligarentur? Quod vero unicus de omnibus peccatis perfectæ contritionis actus vel momento elicitus ad illorum remiſſionem ſufficiat, patet ex multis Sanctis, ut S. Magdalena, S. Matthęo, S. Paulo, & aliis, quos Scriptura refert breviſſimo tempore, & quaſi momento unico vere converſos, & juſtificatos fuiſſe.

Huic doctrinæ favent SS. Patres, ut S. Cyprianus de ſerm. in Cœna Domini: *Sed & in eodem articulo temporis*, inquit, *cum jam anima feſtinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerſerit, Pœnitentiam clementiſſimi Dei benignitas non aſpernatur*. Et paulo inferius, *Nec quantitas criminis, nec brevitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas, ſi vera contritio, ſi pura fuerit voluntatum mutatio, excludit a venia*. Et S. Joannes Chryſoſtomus in priori Ep. ad Theodorum lapſum, de bono Latrone loquens dicit, quod *In unico momento totius vitæ peccata ſimul abſterſit*.

Tertium eſt, certum eſſe dari aliquod præceptum Divinum, quo peccator ad actum contritionis eliciendum obligetur. *Neque enim* (ut recte dixit Sanctus Auguſtinus lib. de duabus animabus capite 14.) *in hanc rem Scripturæ teſtimonia colligere neceſſe eſt. Vox eſt etiam iſta naturæ: neminem ſtultum rei hujus notitia deſeruit*, &c. *Poteſt aliquis dicere ſe non peccare, non autem eſſe, ſi peccaverit, pœnitendum: nulla barbaries hoc dicere audebit*.

4 Verum difficultas eſt, quonam tempore præceptum illud obliget. Quidam enim dixerunt, peccatorem ſtatim a peccato commiſſo ad perfectæ contritionis actum eliciendum obligari, & tandiu peccare continue, quandiu ab ipſo peccato, vel perfectæ contritionis actu, vel Sacramenti Pœnitentiæ ſuſceptione, non purgatur. Alii peccatorem ad id obligari aſſeruerunt, quoties peccata commiſſa, nec remiſſa memoriæ occurrunt. Alii peccatorem aſtringunt ad id diebus Dominicis, vel feſtivis, ut illos debite ſanctificare poſſit. Quæ omnia quamvis optima ſint, & ſaluberrima, nullam tamen in illis caſibus ad contritionis perfectæ actum eliciendum obligationem eſſe docet, & probat Gammachæus cap. 8. de Sac. Pœnit. & Iſambert. diſp. 13. de eod. Sacr. ar. 3. & ſeq.

Quare cum illis dicendum eſt, peccatorem ex Divino præcepto in duobus tantum caſibus ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligari. Primus eſt, quoties actio aliqua neceſſario exercenda eſt, quæ ſtatum Gratiæ requirit in eo, qui hujuſmodi actionem exercere debet, nec adeſt Sacerdos, qui eum a peccato mortali, quod commiſit, ſacramentaliter abſolvat. Tunc enim ne novum ſacrilegii peccatum incurrat, perfectæ contritionis actum elicere tenetur.

Secundus caſus eſt, quoties quis in periculo mortis conſtitutus, ali-

cujus

Digitized by Google

cujus peccati mortalis ſe conſcium eſſe deprehendit. Tunc enim, ſi Confeſſarii copia non ſuppetat, tenetur perfectæ contritionis actum elicere. Ratio eſt, quia ex Divinæ legis præſcripto quilibet tenetur æternæ damnationis, & ſeparationis a Deo certum periculum devitare, mediumque ad id neceſſarium adhibere; atqui nullum aliud tunc ſuppetit damnationis evitandæ medium, quam actus perfectæ contritionis; ergo peccator tunc ad illum eliciendum obligabitur.

SECTIO IX.

Utrum Contritio perfecta neceſſaria ſit ad Sacramentum Pœnitentiæ digne, & fructuoſe recipiendum, an vero attritio ad id ſufficiat.

1. PRæſupponimus, alterutram eſſe neceſſariam, id eſt ad fructuoſam, & dignam Sacramenti Pœnitentiæ ſuſceptionem requiri contritionem aliquam formalem, & expreſſam, ita ut aliquis verus, & actualis dolor a Pœnitente concipiatur de peccatis commiſſis, quamvis venialia tantummodo forent; cum contritio ſit pars eſſentialis hujus Sacramenti, qua deficiente nullum eſſet Sacramentum. Quare qui tantummodo doleret, quod de peccatis non doleat, careret dolore ad fructum hujus Sacramenti neceſſario; quia contritio eſt dolor de peccato commiſſo, ut ex Concilii Trid. doctrina conſtat, proindeque quivis alius dolor, qui non eſt de peccato commiſſo, non eſt contritio. Quanquam ſi dolor ille ſit abſolutus, & efficax, pariet neceſſario verum de peccatis dolorem, id eſt efficiet, ut voluntas peccata commiſſa averſetur, & doleat ea commiſiſſe. Quo ſenſu intelligi debent Theologi illi, qui ad pœnitentiæ Sacramentum ſufficere dicunt, pœnitentem dolere, quod de peccatis non doleat.

2. Hoc præſuppoſito, dicendum eſt, contritionem perfectam, quamvis ſit optima, & excellentiſſima diſpoſitio ad Sacramentum Pœnitentiæ digne, & cum uberrimo Gratiarum fructu recipiendum, non eſſe tamen neceſſariam, ſed ſimpliciter ſufficere attritionem. Ita docent Paludanus in 4. diſt. 19. q. 1. a. 2. S. Antoninus 3. par. tit. 14. cap. 19. Sylveſter verbo *Confeſſio*, cap. 1. Roffenſi ar. 5. contra Lutherum, Joannes Malderus Epiſcopus Antuerp. p. 22. q. 19. ar. 4. Ruardus Thomas Staple. to. 2. Prolegom. 1. in lib. 5. Guillelmus Eſtius in 3. ſent. d. 34. §. 7. & in 4. d. 54. §. 13. Canus releꝯ. de Pœnit. p. 5. ad 2. Sotus lib. 2. de nat. & grat. c. 15. & 4. diſt. 18. q. 3. ar. 2. & plures alii, quibus ſubſcripſerunt Iſambertus diſp. 4. de Pœnit. ar. 4. & Gammachæus c. 9. de Sacram. Pœnit. ubi etiam dicit, eſſe manifeſtam ſententiam S. Thomæ.

Probatur in primis ex Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. ubi, poſtquam declaravit, *contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, non ſolum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non quidem adhuc inhabitantis, ſed tantū moventis, quo pœnitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat,* hæc

hæc immediate ſubjungit, *Et quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei Gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit*: quibus verbis apertiſſime declarat, attritionem illam, quam ibidem dicit communiter concipi vel ex conſideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ, pœnarumque metu, ſi voluntatem peccati excludat, cum ſpe veniæ, eſſe diſpoſitionem ſufficientem ad remiſſionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam. Unde Catechiſmus Romanus part. 2. c. 5. mentem Conc. adhuc apertius explicans dicit, *Si quis ita animo affectus ſit, ut peccata admiſſa doleat, ſimulque in poſterum non peccare inſtituat, etſi ejuſmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam ſatis eſſe poſſit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confeſſus fuerit, vi clavium ſcelera omnia remitti, ac condonari*.

Probatur 2. ex S. Auguſtino lib. de Catechizan. rud. c. 17. ubi dicit, eos, qui volunt fieri Chriſtiani, ne eant in ignem æternum cum diabolo, &c. habere aliquam diſpoſitionem, non omnino perfectam, ſufficientem tamen, ut vere Chriſtiani fiant, id eſt ut Baptiſmi Sacramentum recipiant, ac per illud juſtificentur; talis autem diſpoſitio non eſt alia, quam attritio, ut ex ejus motivo patet, ergo ſi ſecundum mentem S. Auguſtini eſt diſpoſitio ſufficiens ad remiſſionem peccatorum in Baptiſmo conſequendam, erit etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ digne, & fructuoſe recipiendum, cum par ſit utrobique ratio, ut recte probat Gammachæus cit. cap. 9.

3. Probatur 3. ex fine, ob quem Sacramentum Pœnitentiæ a Chriſto Domino inſtitutum eſt, qui finis eſt ſpiritualis ſuſcitatio peccatoris a morte peccati, & ejus cum Deo reconciliatio: unde Baptiſmus, & Pœnitentia vocantur Sacramenta mortuorum, & Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 1. dicit, hoc Sacramentum inſtitutum eſſe *ad reconciliandos Deo Fideles poſt Baptiſmum lapſos*: huic autem fini repugnat, prærequiri ad hoc Sacramentum, tanquam diſpoſitionem neceſſariam, actum aliquem, vi cujus ante realem ipſius ſuſceptionem, peccator a peccati morte ſuſcitetur, & Deo reconcilietur, quia ſic Sacramentum nunquam conſequeretur finem ſuum, proindeque ad finem illum fruſtra inſtitutum fuiſſe diceretur.

Probatur 4. ex poteſtate remittendi peccata Sacerdotibus a Chriſto Domino collata, quam ipſi Sacerdotes in hoc Sacramento exercent, quæ quidem poteſtas fruſtra illis data fuiſſet, ſi ad illius exercitium diſpoſitio aliqua neceſſario prærequireretur in ipſo pœnitente, qua peccatorum ſuorum remiſſionem ante Sacerdotis abſolutionem conſequi deberet. Imo ut argumentatur Gammachæus cit. cap. 9. ſi contritio perfecta eſſet ad Sacramentum Pœnitentiæ diſpoſitio neceſſaria, conſequens foret, Sacerdotes non habere proprie poteſtatem Clavium, nec vere peccata remittere, ſed ſolummodo declarare, peccata eſſe remiſſa; quod dicit eſſe hæreticum.

4. Con-

4. Confirmatur ex eo, quod inde ſequeretur contra communem Eccleſiæ, & SS. Patrum conſenſum, legem Gratiæ duriorem, & rigidiorem eſſe, quam Moſaica lex fuerit, & longe gravius onus Chriſtianis impoſitum eſſe, quam Judæis ad remiſſionem peccatorum obtinendam. In lege Moſaica ſiquidem ſola contritio ad id ſufficiebat, in lege autem Gratiæ præter contritionem, tenentur inſuper pœnitentes peccata omnia mortalia etiam occultiſſima ſingillatim Sacerdotibus aperire, quod quam grave, & difficile ſit pleriſque, experientia ſatis teſtatur.

Porro hæc Doctrina ita certa eſt, ut, cum quidam Theologus nuper in libro a ſe edito ſcripſiſſet, *Attritionem de peccatis inſufficientem eſſe pro accipienda remiſſione peccatorum in Sacramento Penitentiæ, contritionemque ex charitate perfecta eſſe ad id neceſſariam*, & ex conſequenti, *Abſolutionem Sacramentalem nihil aliud eſſe, quam declarationem juridicã peccati jam remiſſi*, alma Facultas Pariſienſis multis præhabitis deliberationibus tam prima Junii, quam prima Julii anni 1638. totum iſtud hac cenſura notaverit, *Quæ tradit de attritionis inſufficientia, & contritionis ex perfecta charitate abſoluta neceſſitate ad recipiendum Pœnitentię Sacramentum & quæ addit de abſolutione, quod nihil aliud ſit, quam declaratio juridica peccati jam remiſſi, damnavit Facultas, & cenſuit, has propoſitiones eſſe quietis animarum perturbativas, communi, & omnino tutæ praxi Eccleſiæ contrarias, efficaciæ Sacramenti Penitentiæ imminutivas, & inſuper temerarias, & erroneas*. Ita refert Iſambertus diſp. 14. de Sacram. Pœnit. art. 6. qui eidem cenſuræ interfuit, & ſubſcripſit.

Objiciunt aliqui, Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. inter diſpoſitiones ad juſtificationem adultorum requiſitas hanc recenſere, ut ſcilicet *Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiant, ac propterea moveantur adverſus peccata per odium aliquod, & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet*.

5. Reſpondetur, vel Concilium ibi loqui de juſtificatione adulti Infidelis, quæ fit ante realem Baptiſmi ſuſceptionem per ſolum propoſitum illius ſuſcipiendi, ut verba ex illo citata explicat Iſambertus, & ad hanc juſtificationem certum eſt contritionem perfectam eſſe neceſſariam, vel, ſi loquatur de juſtificatione, quæ in reali Baptiſmi ſuſceptione confertur, per dilectionem Dei non intelligi amorem perfectæ charitatis, ſed amorem imperfectum, qui in virtute ſpei reperitur, quod ſatis aperte ex ejus verbis antecedentibus colligitur, ubi de Infidelibus adultis loquens, *Diſponuntur*, inquit, *ad ipſam juſtitiam, dum excitati Divina Gratia, & adjuti, Fidem ex auditu concipientes*, &c. *in ſpem eriguntur, fidentes, Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt*, quaſi dicat illos incipere Deum diligere, eo quod ab illo tanquam a fonte totius Gratiæ, & juſtitiæ, ſe peccatorum remiſſionem impetraturos ſperant. Nullus autem dubitat, hunc amorem ſpei, & hanc confidentiam in Deum per Chriſti merita re-

quiri

quiri ad juſtificationem peccatoris, ſive in Sacramento, ſive extra Sacramentum, ſicut & fidem, timorem, aliaſque virtutes, quas ibi enumerat Concilium, ea ratione, quæ a nobis explicata eſt in priori hujus Operis parte, tract. 6. de Gratia, cap. 4. de juſtificatione.

SECTIO X.

Qualis eſſe debeat attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ debite ſuſcipiendum neceſſaria eſt.

1. AD faciliorem quæſtionis propoſitæ ſolutionem obſervandum eſt, attritionem, ſeu dolorem de peccatis ex vario, & multiplici motivo concipi poſſe. Primum ex motivo malo, verbi gratia, quando quis dolet ſe in ebrietatem lapſum eſſe, quia per illam impeditus eſt, ne furtum committeret. Secundo ex motivo indifferenti, ut ſi quis de intemperantia doleat, quia ſanitati obfuit. Tertio ex motivo aliquo humano, ut ſiquem latrocinii pœniteat, eo quod illius cauſa apud alios infamatus fuerit. Quarto ex motivo honeſto, ſed pure naturali, ut ſiquem pœniteat mendacii, vel fraudis, eo quod rectæ rationi naturali adverſetur. Quinto denique ex aliquo motivo bono ſupernaturali, ideſt Fidei Divinæ innixo, verbi gratia, quando quis ex impulſu Spiritus ſancti ſe peccatum aliquod mortale commiſiſſe dolet, illudque deteſtatur, quia æternæ damnationis incurrendæ, aut cœleſtis beatitudinis amittendæ periculo ſe expoſuerit; vel quia Fidei lumine judicat, turpe eſſe homini Chriſtiano tale peccatum committere, verbi gratia, quod dixit Apoſt. 1. Cor. 6. *Tollere membra Chriſti, & facere membra meretricis*.

2. Hac obſervatione ſuppoſita dicendum eſt, attritionem quinto modo ſumptam eſſe ad Sacramentum Pœnitentiæ debite ſuſcipiendum ſufficientem, aliis vero quatuor modis eſſe inſufficientem. Ita Suar. diſp. 5. de Sacramento Pœnit. ſect. 1. Iſambert. diſ. 14. de eodem Sacr. art. 4. & alii communiter. Atque in primis, quod attritio quatuor illis prioribus modis ſumpta ſit inſufficiens, ex illorum enumeratione conſtat. Certum eſt enim, dolorem de peccatis ex motivo aliquo malo, aut indifferenti, aut humano conceptum non eſſe virtuoſum, nec proinde ad Sacramentum Pœnitentiæ ſuſcipiendum diſponere poſſe. Certum eſt quoque, dolorem de peccatis ex motivo naturali honeſto elicitum non ſufficere, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Suarez ſupra, & aperte conſtat ex eo, quod Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. dicit, attritionem illam, quæ ad Gratiam hujus Sacramenti ſufficienter diſponit, *Eſſe donum Dei, & Spiritus Sancti impulſum*. Quod vero ſufficiat attritio quinto modo ſumpta, id eſt quatenus per auxilium Gratiæ concipitur ex motivo aliquo bono ſupernaturali, quodcunque illud ſit, evidens eſt, tum ex verbis Concilii Trident. præcedenti Sect. relatis, tum ex rationibus, quibus ibidem probavimus,

mus, contritionem perfectam ad fructum Sacramenti pœnitentiæ non eſſe neceſſariam, attritionem vero eſſe ſufficientem. Siqua enim attritio ſufficiens eſt, haud dubie illa, quæ talis eſt, qualem illo quinto modo deſcripſimus.

3. Objiciunt Hæretici apud Bellarminum lib. 2. de Pœnit. c. 17. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam non poſſe ſufficienter ad Pœnitentiæ Sacramentum diſponere, eo quod ſit vitioſa, & mala, cum non ex amore Dei, ſed ex amore ſui oriatur. Unde Kemnitius in examine Concilii Triden. ſupra ſeſſ. 14. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam vocat Judæ Pœnitentiam.

Ut clarius, & efficacius hæc objectio ſolvatur, & Hæreticorum error refellatur, obſervandum eſt, quadruplicem timorem a Theologis aſſignari. Primus eſt timor naturalis, quo naturaliter homo refugit malum naturæ ſuæ contrarium; & hic timor ex ſe neque bonus, neque malus eſt. Secundus timor eſt mundanus, quo quis inordinate temporalia mala timet, adeo ut ad illa devitanda in Deum peccare non vereatur, & hic timor malus eſt, atque vitioſus, illumque S. Baſilius *Hoſtilem* vocat in Pſ. 33. Tertius eſt timor filialis ex charitate perfecta originem ducens, quo juſtus ſupremam Dei majeſtatem cum omni humilitate, ac cordis devotione revereretur, & hoc præſertim metuit, ne in aliquam ejus offenſam incurrat, illique quovis modo diſpliceat, aut ab eo per peccatum ſeparetur: & hic timor proprius eſt Sanctorum, deque illo dicit Pſ. 33. *Timete Dominum omnes Sancti ejus*. Quartus denique eſt timor ſervilis, quo videlicet peccator Deum comminantem, & punientem ita timet, ut ratione timoris illius, & propter pœnam evitandam, quam tunc præ oculis habet, peccata commiſſa averſetur, & ab aliis in futurum cavere proponat.

Eſt autem in confeſſo, dolorem de peccato ex timore mundano, vel naturali ortum eſſe inſufficientem, ex timore vero filiali, optimum, & ſaluberrimum, cum ad perfectam charitatem pertineat. Tota igitur difficultas eſt de timore ſervili (ut obſervat Bellarminus ſup.) quem Hæretici contendunt eſſe malum, ac vitioſum, proindeque inſufficientem ad veram Pœnitentiam, nos e contrario aſſerimus eſſe bonum, & utilem, proindeque attritionem ex ejus motivo elicitam eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debite, ac fructuoſe recipiendum.

4. Probatur hæc veritas 1. ex Scriptura, quæ innumeris prope locis timorem vindictæ Divinæ, ac pœnarum æternarum ingerit, & ad illum peccatores vehementer excitat. Quin & ipſemet Chriſtus Dominus S. Matth. 10. *Nolite*, inquit, *timere eos*, *qui occidunt corpus*, &c. (en timor mundanus, quem reprobat) *ſed potius timete eum*, *qui poteſt & animam*, *& corpus perdere in gehennam*, *ita dico vobis hunc timete*, en timor gehennæ, & ſervilis, ad quem excitat.

Probatur 2. ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. ubi dicit timorem illum

Do-

Donum Dei eſſe, & Spiritus Sancti impulſum, &c. *eoque timore utiliter concuſſos Ninivitas ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egiſſe*, &c.

Probatur 3. ex S. Aug. in Pſ. 127. ubi ſuper hæc verba *Beati omnes, qui timent Dominum*, dicit, quod, *quamvis timor ille, quo quis timet pœnas, ac metuit, ne mittatur in gehennam, nondum caſtus ſit, eſt tamen bonus, ac utilis*. Ex S. Baſilio in Pſ. 33. ubi, poſtquam timorem mundanum deſcripſit, dixitque, prorſus eſſe abjiciendum, ſubjungit, *Imo vero ſalutaris, & qui ſanctitatis operarius eſt, vis enarrem, qualis ſit? Si quando te ſenſeris ad unum aliquod cieri, ac proſilire peccatum, ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile Judicium Dei*, &c. ubi pergit in Judicio illo ultimo deſcribendo, & exinde proponit *Inferni profundum barathrum, tenebras impermeabiles, ignem obſcurum cauſticas quidem habentem vires, luce vere deſtitutum, vermium innumerabilium genus venenoſum, ac carnivorum*, &c. additque, *Hæc tu time; & ejuſmodi timore eruditus, quaſi fræno quodam animum reprime*, & tandem concludit, *Hunc eſſe timorem, quem Pater cœleſtis non qualeſcunque, ſed filios de propria ſalute ſollicitos promiſit ſe docturum*. Ex S. Chryſ. hom. 15. ad pop. Antioch. *Quid gehenna gravius? ſed hujus metu nihil utilius eſt. Gehennæ namque timor Regni nobis affert coronam*, &c. *Nihil enim tam peccata conſumit, & virtutem germinat, & creſcere facit quam timor. Propterea qui non vivit in timore, recte illum agere non eſt facile, ſicut viciſſim impoſſibile eſt, illum peccare, qui cum timore vivit*. Ex S. Hieron. in c. 2. Mich. *Qui pudore, & verecundia non tenentur, agant pœnitentiam ſaltem comminatione pœnarum*. Ex S. Ambr. ad Virg. lapſ. c. 8. *Pœnitentia ſic agitur: ſic tibi ante oculos ponas, de quanta gloria cecideris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum ſit, & ſic te jam credas prope ipſas poſitam tenebras exteriores*. Denique ex S. Aug. qui lib. de grat. & liber. arbit. c. 18. loquens de timore Dei dicit, quod *Illius timoris ſpiritus eſt haud dubie magnum donum Dei*, &c. *non quidem ille timor, quo Petrus Chriſtum negavit, ſed illius timoris ſpiritum accepimus, de quo dicit ipſe Dominus Chriſtus, Eum timete, qui habet poteſtatem & animam, & corpus perdere in gehennam*.

5. Cum igitur conſtet, timorem illum eſſe donum Dei, ac impulſum Spiritus Sancti, atque ex motivo ſupernaturali Divinæ Fidei innixo concipi, hinc ſequitur, eſſe bonum, ac ſalutarem, proindeque attritionem, quæ ex illo oritur, non eſſe vitioſam, & malam, ſed bonam, & honeſtam, quippe quæ oritur quidem ex amore ſui, ſed bene ordinato, quo nimirum ſecundum rectam rationem, & Divinæ legis præſcriptum refugimus damnationem, & mortem æternam; & quamvis amorem Dei perfectum in ſe non includat, illum tamen non excludit, nec illi ullo modo adverſatur. Unde ſequitur, attritionem illam eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debite ſuſcipiendum.

Inſta-

Inſtabit aliquis, attritionem ex ſolo gehennæ metu ortam nec honeſtam, nec bonam moraliter eſſe poſſe, cum ſit odium non peccati, ſed pœnæ, ita ut, ſi nulla eſſet pœna peccato impoſita, nulla eſſet quoque peccati deteſtatio.

Ad ſolutionem hujus inſtantiæ obſervandum eſt, duplicem a Theologis diſtingui timorem, ſervilem unum, quem vocant ſerviliter ſervilem, in quo tota ratio tam finalis, quam impulſiva dolendi de peccato, aut ab illo abſtinendi eſt fuga, & odium ipſius pœnæ, ita ut quis peccatum fugiat ſolummodo ob pœnam, quam evitare cupit, finemque ſuum quaſi ultimum in illius pœnæ fuga conſtituat: alterum vero, quem vocant timorem ſimpliciter ſervilem, in quo pœnæ odium, illiuſque fuga homini a peccato voluntatem ſuam avertenti non eſt ultimus finis, ſed tantum proximus, ita ut non ſiſtat ſe in ſimplici fuga pœnarum æternarum, ſed hunc illarum metum, ſaltem virtualiter, & interpretative, ad æternæ vitæ deſiderium, & amorem Dei imperfectum referat, quatenus ſcilicet ex tali metu movetur ad dolendum de peccato, vel ad bene operandum, tum ne pœnam illam æternam patiatur, tum etiam ne bono æterno privetur, Deumque ſibi iratum, & infenſum habeat, in quo præſertim differt a timore ſerviliter ſervili, qui nihil prorſus de Deo, illiuſque fruitione curat. Eſt etiam alia inter utrumque illum timorem differentia, quam tradit Bellarminus lib. 5. de Pœnit. c. 8. nimirum quod metus ſerviliter ſervilis ſolummodo peccati executionem, ſeu actionem impediat, timor vero ſimpliciter ſervilis voluntatem ipſam immutet, & non modo a peccato cohibeat, ſed etiam ad Deum convertat.

6. Hac præmiſſa obſervatione, facilis eſt ad inſtantiam reſponſio. Conceditur enim, attritionem ex timore ſerviliter ſervili elicitam nec honeſtam, nec bonam eſſe moraliter, negatur vero, attritionem ex timore ſimpliciter ſervili elicitam vitioſam eſſe, aut inſufficientem, cum habeat omnes conditiones a Conc. Trid. requiſitas. Eſt enim donum Dei, & impulſus Spiritus ſancti, cum Gratiam excitantem præſupponat, & ex motivo ſupernaturali oriatur; & præterea voluntatem peccandi excludit, cum ſpe veniæ a Deo conſequendæ.

Ex dictis facile intelligi poteſt, in quo conveniant inter ſe contritio, & attritio, & in quo differant. Conveniunt enim 1. in eo, quod utraque ſit ſupernaturalis, id eſt quod utraque per impulſum Spiritus ſancti ex motivo aliquo ſupernaturali, ſeu per Fidem Divinam cognito oriatur. Secundo quod utraque debeat eſſe interna, & ſpiritualis, nec dolorem aliquem ſenſibilem neceſſario requirat. Tertio quod ad omnia peccata mortalia commiſſa, nullo prorſus excepto, utraque debeat extendi. Quarto quod utraque voluntatem peccati excludere, ſpemque veniæ adjunctam habere debeat. Quinto denique quod utraque ſit diſpoſitio apta, & conveniens ad Sacramentum Pœnitentiæ digne, & fructuoſe ſuſcipiendum.

Eiſſe-

Differunt autem præſertim tum ratione objecti formalis, ſeu motivi: contritio enim ex motivo perfectæ charitatis concipitur, attritio vero ex aliquo alio motivo a charitate diverſo, bono tamen, & honeſto, ac ſupernaturali lumine Fidei cogniro; tum ratione effectus: contritio ſiquidem peccatorem juſtificat, ac Deo reconciliat, etiam antequam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſceperit, attritio vero ad juſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ conſequendam tantummodo diſponit.

7. Quod vero aliqui Doct. dicunt, attritionem debere aliqua ratione concipi propter amorem ipſius Dei, ſi de amore perfectæ charitatis intelligitur, negandum eſt, quia dolor ex illo amore quantumlibet remiſſo elicitus, ante Sacramenti receptionem juſtificaret, ut ſupra probatum eſt, proindeque dolor ille non eſſet attritionis, ſed contritionis: ſi autem de amore Dei imperfecto, id eſt qui ex motivo a charitate diverſo elicitur, qualis eſt ille, qui in virtute ſpei includitur, quo diligimus Deum, non prout eſt in ſe ſumme bonus, & propter ſe diligibilis, ſed prout eſt erga nos beneficus, & liberalis, concedendum eſt, quia attritio debet ſaltem virtualiter ſpem veniæ in ſe includere, ut docet Concil. Trid. ſupra. Videri poteſt ſuper hac materia Divus Franciſcus Saleſius Epiſcopus Genevenſis in tract. de Divino amore lib. 2. c. 17. ubi optime explicat, quis, & qualis ſit amor ille imperfectus, qui in ſpei virtute reperitur.

Supereſt unum hic obſervandum, quod monet Laymann. tract. 6. de Sacram. Pœn. c. 4. nimirum ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiri, ut dolor internus attritionis, ſeu contritionis aliquo modo antecedat, aut ſaltem comitetur externam peccatorum confeſſionem; tum quia contritio, cum ſit pars Sacramenti, debet aliquo ſigno exteriori, per confeſſionem ſcilicet, fieri ſenſibilis, tum etiam quia ipſa peccatorum confeſſio procedere debet ab interna pœnitentia, cum non ſit mera, & ſimplex peccatorum narratio, ſed ſui ipſius coram Deo accuſatio, quæ proinde in ſpiritu humilitatis, & in animo contrito facienda eſt. Probabilis nihilominus, & tuta eſt ſententia Suarez diſp. 20. de Sacram. Pœnit. ſect. 4. num. 31. (quam hic ſubjungimus in gratiam eorum, qui frequentius ad tribunal Pœnitentiæ, nec niſi cum culpis venialibus accedunt, quique interdum variis ſuper hac re ſcrupulis exagitantur) qui docet, actum contritionis fructuoſe poſt confeſſionem peractam poſſe elici, dummodo ante abſolutionem Sacerdotis eliciatur, ipſamque confeſſionem, quamvis ab interna pœnitentia non proceſſerit, tamen quatenus poſtea veluti informatur per conſequentem contritionem, ſufficienter perfici in ratione accuſationis Sacramentalis, ſed tunc neceſſe eſſe, ut interior illa contritio, vel attritio exteriori aliquo ſigno, puta exteriori corporis demiſſione, humili expectatione ipſius abſolutionis, pectoris tunſione, &c. ſe prodat.

SE-

SECTIO XI.

Utrum Confeſſio Sacramentalis ad peccatorum remiſſionem conſequendam ex Chriſti Domini inſtitutione ſit neceſſaria.

1. Confeſſionis Sacramentalis nomine ſecundum communem Sancti Thomæ in 4 diſput. 17. quæſt. 3. art. 2. aliorumque Theologorum doctrinam, intelligitur *Accuſatio legitima, in Sacramento Pœnitentiæ de propriis peccatis facta Sacerdoti, ad abſolutionem illorum ab eo recipiendam.*

Dicitur 1. *Accuſatio*, quia confeſſio fieri debet per modum accuſationis, *nec in ea*, ut loquitur Carech. Roman. par. 2. cap. 5. *peccata ſunt ita enarranda, quaſi rem aliquam geſtam otioſis auditoribus exprimamus, verum accuſatorio animo ita enumeranda ſunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus.*

Dicitur 2. *legitima*, quia non quælibet accuſatio ſufficit, ſed ad eam conditiones quædam Divina lege præſcriptæ infra explicandæ requiruntur.

Dicitur 3. *in Sacramento Pœnitentiæ*. Confeſſio enim, quæ fit in foro exteriori coram Judicibus, ſive ſæcularibus, ſive Eccleſiaſticis, non eſt apta hujus Sacramenti materia.

Dicitur 4. *de propriis peccatis*. Neque enim aliena peccata, ſed propria ſolummodo in Confeſſione declaranda ſunt. In quo abuſum multorum notat Toletus lib. 3. cap. 6. qui, ut aliquod proprium peccatum detegant, ſimul aliorum peccata enarrant, vir uxoris, uxor viri, domini ſervorum, ſervi dominorum, &c. qui quidem ſuper hac re ab ipſis Confeſſariis admoneri debent.

2. Dicitur 5. *facta Sacerdoti*, quia ſolus Sacerdos eſt legitimus hujus Sacramenti Miniſter, ut ex ante dictis conſtat: nec proinde confeſſio facta laico, aut Clerico non Sacerdoti ullo modo Sacramentalis eſt. Debet autem fieri Sacerdoti præſenti, non abſenti, ut in Catechiſmo Rom. ſup. declaratur. Et ſpeciali Clementis VIII. conſtitutione, quam refert Iſambertus diſp. 18. art. 4. ſententia illa, quæ aſſerit, confeſſionem Sacramentalem per literas, aut internuntium fieri poſſe, tanquam falſa, & ſcandaloſa prohibita eſt. Tunc enim nec confeſſio ſecreta eſſet, nec certa materia abſolutionis; contingere ſiquidem poſſet, ut pœnitens intermedio tempore mutaret animum, aut e vivis excederet. Poteſt tamen pœnitens aliquando ſolis nutibus confiteri, ut in mutis contingit, & interdum in moribundis: poteſt per interpretem, v. gr. cum Sacerdoti ipſius pœnitentis idioma, ſeu linguam non intelligenti fit confeſſio, ad quod tamen nullus obligatur, ut monet Toletus ſupra, cum alteri revelare confeſſionem ſuam non teneatur: poteſt in ſcripto, ut ſcilicet peccara ſua ſcribat, & Confeſſor, annuente ipſo pœnitente, legat, quod in mutis, aut

aliis ex cauſa aliqua rationabili contingere poſſet docet Toletus ſupra.

Dicitur denique, *ad obtinendam peccatorum remiſſionem*. In quo, ut obſervat Catech. Rom. ſupra, *hoc Judicium longe diſſimile eſt forenſibus capitalium rerum quæſtionibus, in quibus confeſſioni pœna, & ſupplicium, non vero culpæ liberatio, & errati venia conſtituta eſt*.

3. De confeſſione igitur Sacramentali eo modo intellecta quæritur, utrum ſit ex Chriſti Dom. inſtitutione ad remiſſionem peccatorum conſequendam neceſſaria. Et reſponſio affirmativa eſt de Fide. Quam tamen negaverunt olim non modo Novatiani, ſed etiam plures alii Hæretici, ut Meſſaliani, Jacobitæ, Armenii, Albigenſes, Flagellantes, Vvaldenſes, & alii apud Judocum Coccium tr.2. l. 7. art. 3. quibus poſtea ſubſcripſerunt Lutherani, & Calviniſtæ, ut videre eſt apud Bellarminum lib. 3. de Pœnit. c. 2. qui omnes, licet maxime inter ſe circa varia dogmata diſcrepantes, in eo tamen conveniunt, quod negant confeſſionis Sacramentalis ex jure Divino neceſſitatem.

Refellitur illorum error, & veritas oppoſita probatur 1. ex c. 20. S. Joannis, ubi Chriſtus Dom. alloquens Apoſtolos, eorumque in Sacerdotio ſucceſſores, *Quorum*, inquit, *remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*, ex quibus verbis perſpicuum eſt, ut docet Catechiſmus Rom. ſupra, ipſos Apoſtolos, & Sacerdotes circa peccata remittenda, aut retinenda judices eſſe conſtitutos. *Et quoniam*, ut Sancta Synodus Tridentina ſapienter admonuit, *de qualibet re verum judicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis juſtitiæ modus teneri non poteſt, niſi plane cognita, & perſpecta cauſa fuerit, ex eo ſequitur, ut pœnitentium confeſſione ſingillatim peccata omnia Sacerdotibus ſint patefacienda*.

Probat. 2. auctoritate plurimorum Conciliorum Generalium, ac præſertim Lateranenſis ſub Innocentio III. cap. 21. Conſtant. ſeſſ. 8. Flor. in decreto Eug. & Trid. ſeſſ. 14. c. 5. & can. 6. ubi hæc habentur. *Si quis negaverit, Confeſſionem Sacramentalem vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariam eſſe jure Divino, aut dixerit, modum ſecrete confitendi ſoli Sacerdoti, quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſervavit, & obſervat, alienum eſſe ab inſtitutione, & mandato Chriſti, & inventum eſſe humanum, anathema ſit*.

4. Prob. 3. ex SS. Patribus, qui huic veritati ſubſcripſerunt, ut S. Cyprianus ſer. de lapſis, ubi laudans eos, qui de peccatis ſola cogitatione commiſſis ſe apud Sacerdotem in Sacramento Pœnitentiæ accuſant, *Quanto*, inquit, *& Fide majores, & timore meliores ſunt, qui quamvis nullo ſacrificii, aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc vel cogitarunt, hoc ipſum apud Sacerdotes Dei dolentes, & ſimpliciter confitentes, exomologeſim conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam parvis licet, & modicis vulneribus exquirentes*. S. Baſilius in regulis brevioribus n. 288. *Neceſſario*, inquit, *iis peccata aperiri debent*,

bent, quibus credita eſt diſpenſatio Myſteriorum Dei, ſi quidem rationem hanc in Pœnitentia etiam veteres illos cernimus ſecutos fuiſſe. S. Leo Papa Ep. 80. ad Epiſcopos Campaniæ, prohibens, ne peccata ſecreta publice recitarentur, hanc affert rationem, *Quia*, inquit, *reatum conſcientiarum ſufficit ſolis Sacerdotibus, confeſſione ſecreta indicari*.

5. Objiciunt Hæretici, Nectarium Patriarcham Conſtatinopolitanum abrogaſſe Presbyterum Pœnitentiarium, confeſſionemque ſuſtuliſſe; unde inferunt, illam non eſſe juris Divini, cum tale jus ab hominibus abrogari non poſſit.

Duplex ad hanc objectionem afferri poteſt reſponſio, ut fuſiorem hujus facti enarrationem, & explicationem omittamus, quæ apud Bellarm. videri poteſt lib. 3. de Pœnit cap. 15. Prima eſt, abrogationem illam Presbyteri Pœnitentiarii a Nectario factam, ad ſedandum populi tumultum occaſione alicujus ſcandali exortum, qualitercunque facta ſit, bene, an male, hominis particularis factum fuiſſe, qui nec eruditione, nec experientia pollebat in his, quæ ad regimen Eccleſiæ pertinent, cum jam ſenex, rerumque Eccleſiaſticarum expers ad Patriarchatum evectus fuiſſet; proindeque ex illo ejus facto nullum ſatis validum argumentum duci poſſe contra tot ſæculorum praxim, univerſæque Eccleſiæ conſenſum.

Secunda reſponſio eſt, Nectarium nuſquam confeſſionem Sacramentalem ſecretam abrogaſſe, ſed ſolummodo uſum aliquem particularem occaſione Novatianæ hæreſis introductum; quo pœnitentes certa peccata Sacerdoti Pœnitentiario confiteri tenebantur, qui eos (prout expedire cenſebat) ad publicam illorum peccatorum confeſſionem obligabat; quem quidem uſum ob ſcandalum inde ſecutum abrogavit Nectarius, liberumque reliquit, ut unuſquiſque peccata ſua ſecreto poſſet cuilibet Sacerdoti aperire, ut fuſius explicat, & probat Bellarminus loco citato.

SECTIO XII.

Quæ perſonæ, & quo tempore obligentur ad Confeſſionem Sacramentalem faciendam.

1. QUod ſpectat ad primum, communis, & certa Doctorum ſententia eſt, eas omnes, & ſolas perſonas ad Sacramentalem confeſſionem obligari, quæ mortale aliquod peccatum poſt realem Baptiſmi ſuſceptionem commiſerunt. Hoc enim manifeſte conſtat, tum ex cap. *omnis utriuſque ſexus* in Conc. Later. tum etiam ex eo, quod Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. dicit, baptizatos, qui ſe crimine aliquo contaminaverint, ad Pœnitentiæ tribunal ex Chriſti Dom. inſtituto ſiſti debere, ut ab admiſſis peccatis liberentur; & c. 5. peccata omnia mortalia, etiamſi occultiſſima ſint, eſſe in confeſſione declaranda, venialia autem, quamvis recte, & utiliter in confeſſione dicantur, taceri tamen poſſe citra culpam.

Quod vero ſpectat ad ſecundum, conſentiunt omnes Theologi, ad præceptum Divinum de confeſſione facienda obligari illum, qui ſibi conſcius eſt alicujus peccati mortalis, ſaltem in articulo, aut probabili periculo mortis, ut ſunt periculoſa navigatio, dimicatio cum hoſtibus, partus difficilis, gravis, & periculoſa infirmitas, &c. Ita Navarrus ſect. 2. punct. 4. Sotus, Angelus, Reginal. Vaſquez, & alii apud Bonacinam diſp. 5. de part. Pœnit. Et ea de cauſa, cap. *cum infirmitas*, de pœnit. & remiſſ. injungitur Medicis, *ut, cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant, atque inducant, ut Medicos advocent ſpirituales animarum*. Et Cœleſtinus Papa Epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ, quæ refertur 26. quæſt. 6. cap. *Agnovimus*, improbans pravum quendam uſum denegandi Sacramentum Pœnitentiæ damnatis ad mortem, qui tunc in Galliis inoleverat, *Quid hoc*, inquit, *aliud eſt, quam morienti mortem addere, ejuſque animam ſua crudelitate, ne abſoluta eſſe poſſit, occidere?* & paucis interjectis: *Salutem ergo homini ademit, quiſquis mortis tempore petenti Pœnitentiam denegavit*.

2. Diximus, *ſaltem in articulo, aut probabili periculo mortis*. Quidam enim Doctores non improbabiliter exiſtimant, præceptum illud Divinum ad confeſſionem Sacramentalem obligans etiam aliquando extra articulum, ſeu periculum mortis obligare. Quis enim ſibi perſuadeat, ſi Eccleſia tempus confeſſionis faciendæ non determinaſſet, peccatorem in quibuslibet criminum ſordibus toto vitæ tempore torpere, mediumque adeo efficax ad veniam peccatorum obtinendam ſine vero peccato negligere potuiſſe?

Quo vero tempore præceptum illud Divinum obliget, Chriſtus Dominus expreſſe determinare noluit, ſed Eccleſiæ ſuæ determinandum reliquit; quæ quidem in Conc. Lateran. ſub Innocentio III. c. 21. hoc decretum edidit. *Omnis utriuſque ſexus Fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi Pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere*, quo decreto ſuo velut modificavit, & determinavit ipſum præceptum Divinum de confeſſione facienda, & tempus, quo implendum eſſet, præſcripſit. *Neque enim*, ut loquitur Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. *per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti Fideles confiterentur, quod jure Divino neceſſarium, & inſtitutum eſſe intellexerat, ſed ut præceptum confeſſionis ſaltem ſemel in anno ab omnibus, & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perveniſſent, impleretur*.

Sunt autem quædam hic circa præceptum illud confeſſionis annuæ obſervanda.

3. Primum eſt, illud proprie, & per ſe obligare tantum ſemel in anno ad confeſſionem Sacramentalem inſtituendam, quamvis ratione Paſchalis Communionis, ad quam Fideles tenentur, ipſo tempore

Pa-

Paſchali præſertim obligare cenſeatur. Ita Sotus in 4. diſt. 18. qu. 1. art. 4. Valentia qu. 9. de Pœn. punct. 4. Vaſquez q. 90. art. 5. & plures alii, quos ibidem citat.

Secundum eſt, nullam certam ætatem determinari poſſe, in qua pueri primum confeſſionis faciendæ præcepto teneantur, cum aliis citius, aliis tardius oriatur uſus rationis ad peccatum mortale committendum ſufficiens. Quare id Confeſſarius non ex ſola ætate, ſed multo magis ex ingenii, & educationis qualitate diſcernere debet. Ita Laymann. tr. 6. de Sacram. Pœnit. cap. 5. ubi etiam monet Confeſſarium, poſtquam conſideratis circunſtantiis judicavit, puerum vere, ac deliberate peccatum mortale, quod confitetur, commiſiſſe, illum cura peculiari ad concipiendum dolorem de peccatis ex motivo aliquo ſupernaturali excitare, & juvare debere, cum in eo dolore concipiendo frequenter pueri deficere ſoleant. Quod ſi, ut ibidem ſubjungit, omnibus perpenſis, de judicio, & diſcretione pueri dubius permaneat, num ſufficiens extiterit ad aliquod peccatum deliberate committendum, tunc illud ſub conditione abſolvere poterit.

4. Tertium eſt, præcepto confeſſionis annuæ non obligari, niſi eos, qui peccatum aliquod mortale commiſerunt, ut conſtat ex Conc. Trid. ſupra, & docuit S. Th. Sotus, Major, & alii apud Suarez diſp. 22. ſeſſ. 8. Quod tamen non obſtat, quin conſultiſſimum ſit iis, qui nullius peccati mortalis ſibi conſcii ſunt, ad Pœnitentiæ tribunal tempore Paſchali accedere, & venialia confiteri: imo fieri poteſt, ut is, qui tantum habet venialia, ad confeſſionem Paſchali tempore obligetur, non quidem per ſe, ſed per accidens, primo ratione ſcandali, quod oriri poſſet, ſi tempore Paſchali ad confeſſionem non accederet, ſecundo ad evitandum peccatum præſumptionis, tertio ne ſeipſum decipiat ſibi nimium blandiendo, putans ſe tantummodo habere venialia, cum fortaſſis habeat etiam mortalia, quorum non recordetur, quæ tamen tunc ei remitterentur indirecte ſimul cum venialibus, quæ confiteretur. Quod potiori adhuc ratione obſervandum eſſe in articulo mortis, recte docuit Iſambertus diſp. 14. ar. 14.

Quartum eſt, præter confeſſionis annuæ præceptum, dari etiam quoſdam alios caſus, in quibus confeſſionis faciendæ obligatio incumbit, v.g. cum quis ſuſcepturus eſt ſacram Euchariſtiam, eſtque ſibi peccati alicujus mortalis conſcius. Tunc enim, ut declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. *quantumcunque ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa confeſſione Sacramentali ad ſacram Euchariſtiam accedere non debet*. Præterea, ut ibidem habetur, quando urgente neceſſitate Sacerdos lethalis alicujus culpæ ſibi conſcius abſque prævia confeſſione celebravit, poſtea debet quam primum confiteri. Alium adhuc caſum adjungit Suarez diſp. 31. q. 31. n. 1. part. 2. c. 5. cum ſcilicet quis ſæpius in peccatum aliquod mortale relabitur, nec ſe illud aliter evitare poſſe putat, niſi confeſſionis Sacramentalis auxilio. Tunc enim medium illud ample-

cti tenetur. Addimus ex Catech. Rom. *Nullam rem Fidelibus adeo curæ eſſe debere, quam ut frequenti peccatorum confeſſione animum ſtudeant expiare*, &c. *ac turpe eſſe, cum in eluendis corporis, aut veſtium ſordibus tam diligentes ſimus, non eadem diligentia curare, ne animæ ſplendor turpiſſimis peccati maculis obſoleſcat*.

SECTIO XIII.

Quænam ſint conditiones ad confeſſionem debite faciendam requiſitæ.

1. QUidam Doctores ſexdecim ejuſmodi conditiones enumerant; quæ licet alioquin omnes bonæ ſint, ac utiles, pleraſque tamen illarum minime neceſſarias eſſe monet Tolet. lib. 3. c. 7. qui eodem cap. & ſeq. quinque præſertim conditiones ad confeſſionem debite faciendam requiri docet.

Prima eſt, ut ſit *diligens*, ideſt ut pœnitens ad confeſſionem non accedat, quin prius peccata ſua diligenti præmiſſo examine in memoriam ſibi revocare conetur, alias qui nullam ejuſmodi diligentiam adhibere vellet, ad confeſſionem admittendus non eſſet: imo qui ex culpabili negligentia peccatorum aliquorum mortalium obliviſceretur, quæ idcirco in confeſſione declarare omitteret, ipſam confeſſionem ex integro repetere teneretur, ut aſſerit idem Toletus c. 9. Ubi recte obſervat, diligentiam illam non æqualiter in omnibus requiri, ſed pro diverſa ratione perſonarum, & ſtatus, nec non temporis, ex quo ultima confeſſio facta eſt, determinandam eſſe, illumque, qui multis, & variis negotiis implicatus eſt, teneri ad majorem diligentiam adhibendam, quam qui ab ejuſmodi negotiis vacuus, & liber eſt, ſimiliter qui tempore diuturniori expers confeſſionis fuit, quam qui breviori.

Secunda eſt, ut ſit *fidelis*, & *vera*, id eſt, ut pœnitens veraciter, & ſincere Sacerdoti conſcientiæ ſuæ ſtatum aperiat, neque negando, quæ commiſit, neque ſcienter ſibi imponendo quæ non commiſit, neque item dubia pro certis, aut certa pro dubiis proponendo. Mentiri enim in confeſſione, ut Toletus ibidem docet, grave peccatum eſt, quando ſcilicet hoc ſit deliberate, & in materia aliqua gravi.

2. Tertia eſt, ut ſit *ſecreta*, id eſt, ut pœnitens non coram aliis, & publice, ſed ſecreto, & ad aurem ipſius Sacerdotis peccata explicet. Hanc enim eſſe confeſſionis Sacramentalis conditionem ex ipſius Chriſti Dom. inſtitutione recte docet, & probat Iſambertus diſ. 15. de Pœn. art. 9. Unde Conc. Trident. ſeſſ. 14. can. 6. expreſſe aſſerit, Eccleſiam ſemper obſervaſſe, & obſervare modum illum ſecrete confitendi, & cap. 5. ejuſmodi ſeſſ. dicit, quod, *etſi Chriſtus Dominus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem, delicta ſua publice confiteri poſſit, non eſt tamen hoc Divino præcepto manda-*

datum, nec ſatis conſulte humana aliqua lege praeoperetur, ut delicta, præſertim ſecreta, publica eſſent confeſſione aperienda.

Quarta confeſſionis conditio eſt, ut ſit *obedire parata*, ideſt, ut pœnitens habeat voluntatem, & propoſitum exequendi ea, quæ Confeſſarius ipſi tanquam neceſſaria præſcripſerit, verbi gratia fugiendi proximas peccati occaſiones, aliena reſtituendi, pœnitentiam impoſitam adimplendi, &c.

Quinta denique conditio eſt, ut ſit *integra*. Quæ quidem conditio, quoniam gravioris alicujus momenti eſt, ſeq. ſect. commodius explicabitur.

SECTIO XIV.

Quæ ſit integritas Confeſſionis ad validitatem, & fructum ejus requiſita.

1. Certum eſt, integritatem Confeſſionis non Eccleſiaſtico ſolum, ſed Divino etiam jure neceſſariam eſſe, pœnitenteſque ad peccata omnia in Confeſſione declaranda ex Chriſti Domini inſtitutione obligari. Hoc expreſſe docuit Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. cujus quidem verba, quoniam doctrinam pro cujuſque Sacramenti praxi maxime neceſſariam continent, paulo fuſius hic attexere non erit inutile. Dicitur igitur, *Sacerdotes a Chriſto Domino Præſides, & Judices in Sacramento Pœnitentiæ conſtitutos, judicium hoc incognita cauſa exercere non poſſe, neque æquitatem in injungendis pœnis ſervare poſſe, ſi in genere duntaxat, & non potius in ſpecie, ac ſingillatim ſua ipſi pœnitentes peccata declarent. Unde colligitur, oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri, etiamſi occultiſſima illa ſint, & tantum adverſus duo ultima Decalogi præcepta commiſſa, quæ nonnunquam animum gravius ſauciant, & periculoſiora ſunt illis, quæ in manifeſto admittuntur*, &c. *Cum enim univerſa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines iræ filios, & Dei inimicos reddant, neceſſum eſt, omnium etiam veniam cum aperta, & verecunda confeſſione a Deo quærere. Itaque dum omnia, quæ memoriæ occurrunt, peccata Chriſtifideles confiteri ſtudent, procul dubio omnia Divinæ miſericordiæ ignoſcenda exponunt; qui vero ſecus faciunt, & ſcienter aliqua retinent, nihil Divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus Medico detegere, quod ignorat, Medicina non curat. Colligitur præterea, etiam eas circumſtantias in confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant, quod ſine illis peccata ipſa neque a pœnitentibus integre exponantur, nec judicibus innoteſcant*, &c. *Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in univerſum eadem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me, Domine.*

Digitized by Google

Ex qua Concilii doctrina intelligi poteſt non modo neceſſitas integritatis in confeſſione ſervandæ, ſed etiam quis ſit illius modus, ſeu quænam requirantur, ut confeſſio integra eſſe cenſeatur. Quæ hic paulo diſtinctius, breviter tamen, majoris facilitatis gratia ſubjungimus.

2. Ad integritatem igitur confeſſionis ſecundum mentem Concilii requiritur primo, ut pœnitens peccata omnia mortalia, vel quæ mortalia eſſe dubitat, etiam ſolius cogitationis, quæ poſt diligentem ſui diſcuſſionem memoriæ occurrent, in confeſſione explicet: adeo ut confeſſio nulla ſit, & denuo iteranda, ſi vel unum ejuſmodi mortale peccatum in confeſſione deliberate reticeat. Et de peccatis quidem mortalibus, quæ a ſe commiſſa eſſe recordatur, evidenter conſtat ex ſupra citatis Concilii verbis: de illis vero peccatis, de quibus pœnitens dubitat, utrum mortalia ſint, vel utrum ſint a ſe commiſſa, communis Doctorum ſententia, & in praxi tenenda eſt, pœnitentem ad ea ſub dubio confitenda obligari. Ita S. Thom. S. Bonavent. Alenſis, Adrianus, Sylveſter, Navarrus, Suarez, & alii, quos citat, & ſequitur Layman. lib. 1. tr. 1. cap. 5. §. 3. Quod ſi poſt diligentiam ſufficientem judicio viri prudentis in examine conſcientiæ adhibitam, peccata aliqua mortalia memoriam effugiant, tunc nihilominus virtute Sacramenti ſimul cum aliis remittuntur, cum onere tamen, & obligatione eadem confitendi, & clavibus ſubjiciendi, ſi forte poſtea memoriæ occurrant.

Obſervat autem Pet. de Ledeſma tract. de Sacram. Pœnit. c. 16. ex communi Eccleſiæ doctrina, & praxi, omnia illa peccata mortalia uni, & eidem Sacerdoti eſſe confitenda, neque ſine ſacrilegio dividi, aut dimidiari poſſe confeſſionem, ita ut quædam peccata uni, reliqua vero alteri Sacerdoti declarentur, cum hæc diviſio, & dimidiatio confeſſionis integritati ejus repugnet, nec poſſit unum peccatum mortale ſine alio remitti.

3 Requiritur 2. ut pœnitens numerum peccatorum ſuorum exprimat. Neque enim ſatis eſt, ut quis v. g. dicat, ſe multoties tale peccatum commiſiſſe, niſi quoties commiſerit, explicet. Quod tamen (ut recte monet Gammach. c. 20. de Sacr. Pœn. par. 1. non mathematice, ſed moraliter intelligendum eſt, ſeu quantum ab ipſo pœnitente fieri poteſt. Unde ſufficit, ut pœnitens numerum illorum peccatorum exponat, qui poſt ſufficiens examen memoriæ occurrit. Imo, ſi præciſe non recordetur, quoties peccatum aliquod commiſit, ſatis eſt, ut dicat, ſe circiter toties plus minuſve peccatum illud commiſiſſe. Quod ſi frequentiſſime in illud lapſus ſit, ſaltem tempus exprimat, dicatque verbi gratia ſe ab anno fere quotidie, vel pluries in unoquoque die blaſphemias protuliſſe, aut per menſem inimicitias cum aliquo geſſiſſe, cujus quoties recordabatur (quod ſæpiſſime, & quacunque data occaſione fiebat) toties ſe illius occidendi, aut aliquod aliud malum illi inferendi voluntatem renovaſſe. Ita

idem

idem Gammachæus ſup. Toletus lib. 3. cap. 7. & alii communiter.

4. Requiritur 3. ut pœnitens circumſtantias, quæ ſpeciem peccati mutant, in confeſſione declaret, id eſt quæ novam aliquam deformitatem ſpecie differentem in actum peccati inducunt, ſeu quæ ſpecialem oppoſitionem habent cum aliquibus aliis præceptis, aut virtutibus, v. g. ſi quis furatus fuerit rem ſacram, ſeu ſacris uſibus conſecratam, ut calicem, ſi fornicatus fuerit in loco ſacro, ſi hominem occiderit, qui eſſet Sacerdos. In primo enim caſu circumſtantia rei furto ablatæ, in ſecundo circumſtantia loci, in tertio circumſtantia perſonæ inducit novam deformitatem ſpecie differentem in ipſam actionem furti, fornicationis, & homicidii. Proinde in confeſſione declaranda eſt.

Sufficit autem (quod recte monet Gammachæus loco cit.) ad evitandas perplexitates, in quas perſonæ laicæ aliquando incurrunt, neſcientes, quænam ſint illæ circumſtantiæ, quæ ſpeciem peccati mutant, aut quomodo explicari debeant, ſufficit, inquam, ut ejuſmodi perſonæ ad Pœnitentiæ Sacramentum accedentes nihil omnino reticere velint eorum, quæ ab ipſis debent declarari, utque circumſtantias notabiliores, quæ per ſe ſtatim memoriæ occurrunt, & ſeipſas ſatis evidenter produnt, in confeſſione explicent, paratæ ſincere, ac humiliter reſpondere ad interrogata Sacerdotis, cujus eſt dignoſcere circumſtantias illas neceſſario explicandas, de iiſque pœnitentem interrogare, ut poſtea ſuo loco dicetur.

Quæres, an pœnitens teneatur etiam declarare in confeſſione circumſtantias illas, quæ ſpeciem peccati non mutant, ſed illud notabiliter aggravant. Duæ ſunt ſuper hac re oppoſitæ inter ſe Theologorum ſententiæ. Alii ſiquidem, quamvis exiſtiment, optimum, & ſaluberrimum eſſe circumſtantias illas notabiliter aggravantes in confeſſione declarare, negant tamen, pœnitentes ad id obligari. Ita Paludanus, Adrianus, Navarrus, Medina, Peſantius, Reginaldus, Vaſquez, & plures alii apud Bonacinam diſp. 5. qu. 4. ſect. 4. punct. 3. qui etiam pro illa citat Sanct. Doctorem. Alii e contra aſſerunt, circumſtantias notabiliter aggravantes eſſe in confeſſione declarandas. Ita Marſilius, Major, Sotus, Canus, Suarez, & alii, quos refert, & ſequitur Gammachæus cap. 10. de Pœnit. §. 1. cui ſententiæ ſubſcribit etiam Iſambert. diſp. 18. art. 1. eamque pluribus rationibus propugnat. Quamvis autem priorem ſententiam maxime probabilem exiſtimemus, tum propter auctoritatem Doctorum, qui eam tuentur, tum etiam quia Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. circumſtantias tantummodo ſpeciem peccati mutantes in confeſſione declarandas eſſe dicit, nulla facta mentione circumſtantiarum illarum, quæ tantummodo notabiliter aggravant, quod tamen dicere non omiſiſſet, ſi neceſſarium eſſe judicaſſet: contrariam nihilominus ſententiam adhuc probabiliorem in praxi, quantum

fieri

fieri poterit, tenendam arbitramur, pœnitenteſque circunſtantias notabiliter aggravantes patefacere debere, & a Confeſſariis, prout ſpiritus, & prudentia ſuggerit, de iiſdem interrogandos eſſe, ob eam præſertim rationem, quod ſine illarum circunſtantiarum notitia vix poſſint Confeſſarii dignoſcere, quales, & quantas ſatisfactiones, aut reſtitutiones injungere; quæ remedia proponere, aut conſilia pœnitentibus ſuggerere debeant. Aliter enim haud dubie ſe gerere debet Confeſſarius cum eo, qui brevi, aut qui diuturno tempore in peccati alicujus cœno hæſit, aliter cum illo, qui ex gravi, & inveterato odio, aut qui ex repentina ira, deliberata tamen, malum aliquod intulit, aut optavit, cum hæ nihilominus circumſtantiæ peccati ſpeciem non mutent, ſed tantummodo aggravent.

SECTIO XV.

An integritas confeſſionis ita neceſſaria ſit, ut in nullo caſu licitum ſit peccatum aliquod mortale in confeſſione reticere.

1. DUo ſunt præcipui caſus, in quibus pœnitens licite, & fructuoſe abſolutionem Sacramentalem recipere poteſt, quamvis peccata omnia mortalia, quæ a ſe commiſſa recordatur, non declaraverit: quod tamen non obſtat, quin ceſſante ratione, ob quam illa reticuit, eadem poſtea in confeſſione declarare teneatur.

Primus caſus eſt, quando reperitur impoſſibilitas quædam moralis ex parte ipſius pęnitentis ad declaranda omnia mortalia a ſe commiſſa, v. gr. quando ægrotus inter confitendum vocis uſum repente amittit, nec poteſt reliqua peccata explicare, vel etiam nullum peccatum declarare poteſt. Tunc enim, dummodo contriti animi ſigna quædam exteriora Confeſſarius in ipſo deprehendat, poteſt, imo debet illum ſacramentaliter abſolvere. Ita Medina, Sylveſter, Navarrus, Bellarminus, Suar. & alii apud Bonacinam diſ. 5. q. 5. de Pęnit. punct. 1. Imo, quamvis ante Confeſſarii adventum non modo vocis, ſed etiam rationis, ac judicii uſum amiſerit; ſi tamen Sacramentalem abſolutionem verbis, aut ſignis petiverit, declaraveritque, ſe velle confiteri, idque fide digno teſtimonio ipſi Confeſſario innoteſcat, tunc etiam poteſt, imo debet illum ſacramentaliter abſolvere, ſaltem ſub conditione. Ita Suarez, & alii plures apud eundem Bonacinam ſupra, quibus ſubſcripſit Gammachæus cap. 20. §. 1. & Iſambertus diſp. 18. art. 10. Et probatur ex Concilio Arauſicano I. can. 12. ubi dicitur, quod *Subito obmuteſcens, prout ſtatutum eſt, baptizari, aut Pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium verbis aliorum habeatur, aut præſentis in ſuo nutu*: & ex Concilio Carthag. V. cap. 76. ubi habetur: *Ei, qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit, dent teſtimonium,*

qui

qui eum audierunt, ſicque accipiat pœnitentiam, & ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur Eucbariſtia ori ejus. Item ex S. Leon. Papa Ep. 91. ad Theodorum Forojulienſem Epiſ. ubi de infirmis loquens, *Si*, inquit, *aliqua vi ægritudinis ita fuerint aggravati, ut quod paulo ante poſcebant, ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant, teſtimonia eis Fidelium circunſtantium prodeſſe debebunt, ut ſimul & Pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium conſequantur*. Accedit etiam praxis totius Eccleſiæ, quam diſcimus ex Rituali Romano, titul. de ordine adminiſtrandi Sacramentum Euchariſtiæ, in quo dicitur, *infirmum abſolvendum eſſe, ſi confitendi deſiderium vel per alios oſtendit*.

2. Quod ſi moribundus vi morbi de repente ita oppreſſus fuerit, ut nec Confeſſarium poſtulaverit, nec ullum confitendi deſiderium verbis, aut nutibus, aliiſve ſimilibus ſignis, præſente, vel abſente Confeſſario, oſtenderit, tunc ſacramentaliter abſolvi non poterit; cum nulla ſit ibi materia idonea, & ſufficiens Sacramenti Pœnitentiæ, id- eſt nulla contritio, aut confeſſio, quæ ſigno aliquo exteriori ſe prodat, cum tamen hæ ſint partes eſſentiales ipſius Sacramenti, ſine quibus forma illius applicari nec licite, nec valide poteſt. Ita Suarez diſp. 23. ſect. 1. & plurimi alii Theologi, quos citat, & ſequitur Layman. tract. 6. de Pœnit. c. 8. quibus ſubſcribit Iſam. diſp. 17. a. 9. Certe Concilia, & Patres non aliter permittunt Pœnitentiæ Sacramentum morituro obmuteſcenti, aut phrenerico miniſtrari, niſi Sacerdoti conſtet, illum antea Sacramentum ipſum expetiiſſe, deſideriumque ſuum verbis, aut nutibus, aliiſve ſignis declaraſſe.

3. Secundus caſus eſt, quando ex confeſſionis integritate ſequeretur aliquod grave damnum ſpirituale, vel corporale alterius, aut ipſiuſmet confitentis, v. g. quando urgente prælio, aut inſtante naufragio, plurimorum militum, aut navigantium confeſſio excipienda eſt. Tunc enim, ne dum unius confeſſio integra excipitur, aliorum, quibus confitendi ſpatium deerit, ſalus periclitetur, ſufficit, ut quiſque peccatum aliquod mortale a ſe commiſſum fateatur; imo, ſi tempus ad id non ſuppetat, & jam naufragium immineat, aut prælium ineatur, ſatis erit tunc, ut omnes navigantes, aut milites ſignis aliquibus exterioribus ſe peccaſſe generatim, & de peccatis vere dolere demonſtrent, quæ quidem ſigna viſu, vel auditu a Confeſſario percipiantur, ſicque abſolvanrur. Ita Iſambertus diſp. 17. art. 8.

Item quando infirmus laborat morbo contagioſo; ſi non poſſit Confeſſarius abſque manifeſto vitæ periculo in peccatis illius ſingillatim audiendis diutius immorari, tunc aliquibus tantum peccatis in Confeſſione auditis, ſi alias ſufficienter diſpoſitus ſit, illum ſacramentaliter abſolvere poterit. Ita Vaſquez, Koninch, & alii apud Bonacinam loco proxime citato. In hoc tamen caſu debet Confeſſarius admonere infirmum, confeſſionem illius eo modo factam

eſſe

eſſe validam, & ſufficientem, & quantum fieri poterit, animo pacatum, & tranquillum dimittere.

4. Simili modo, ſi quis v. g. patrem, aut matrem Confeſſarii ſui occidiſſet, aut domui ejus ignem ſubjeciſſet, nec alteri tunc confiteri poſſet, non teneretur incendium illud, & homicidium ei in Confeſſione declarare, quia hoc eſſet exponere Confeſſarium ipſum peccato vindictæ, & odii, forte etiam periculo revelandæ confeſſionis, & multa hinc mala moraliter ſequi poſſent, cum Sacerdotes quoque ſint homines circundati infirmitate, & inter illos alii aliis infirmiores. Quare tunc poſſet licite pęnitens peccatum illud in confeſſione reticere. Ita Navarrus c. 7. num. 3. Gammachæus cap. 20. §. 1. & alii

Quæres, an ſimiliter liceat pęnitenti reticere in confeſſione peccatum aliquod mortale, aut illius circumſtantiam, quod, vel quam declarare non poteſt, niſi cum manifeſtatione complicis. Navarrus ſupra numero 1. & ſequentibus affirmat, id non modo licitum eſſe, ſed etiam pęnitentem tunc ad peccati illius, aut circumſtantiæ reticentiam obligari, illique ſubſcripſit Gammachæus ſupra. Quorum ſententia quamvis ſit probabilis, & tuta, verior tamen, & tutior videtur ſententia negans, quæ eſt S. Doctoris in 4. diſt. 16. quæſt. 3. a. 2. q. 5. ad 5. quem ſequuntur Bonaventura, Alexander, Paludanus, Major, Almaidus, & plures alii apud Suarez diſp. 34. de Pęnit. ſect. 1. cum quibus proinde dicimus, pęnitentem in caſu ſupra declarato debere in primis Confeſſarium quærere, cui perſona, cum qua peccavit, non ſit nota, vel, ſi commode, & abſque ſalutis periculo fieri poſſit, confeſſionem in aliud tempus differre; quod ſi neutrum poſſit, teneri tunc peccatum ſuum tale, quale commiſſum fuit, declarare. Id manifeſte innuit S. Bernardus opuſculo de formula honeſta vitę verſus finem, ubi hoc documentum tradit: *De nullo prorſus ſiniſtre loquaris, quantumcumque ſit verum, vel manifeſtum, niſi in confeſſione, & hoc, ubi non potes aliter manifeſtare peccatum tuum.*

5. Ex qua S. Bernardi, & aliorum, qui ſupra citati ſunt, doctrina colligitur 1. quod obligatio integre confitendi a Chriſto Domino cuique pęnitenti impoſita, eſt ratio ſufficiens ad peccatum alterius ſub ſigillo hujus Sacramenti Confeſſario manifeſtandum; ac proinde quod illa manifeſtatio ſic facta charitati proximi non adverſatur, ſicut eidem charitati minime repugnat, ſi extra confeſſionem peccatum alterius occultum ex aliqua juſta, & rationabili cauſa manifeſtetur.

Colligitur 2. extra hunc caſum neceſſitatis nullatenus licere alterius peccatum in confeſſione declarare, ideoque, quando Confeſſarius prævidet, pęnitentem ſine ulla cauſa rationabili velle nominare perſonas peccati ſui complices, vel a quibus ad peccandum inductus eſt, debere eum id prohibere, ipſumque admonere, ne detractionis peccatum incurrat, ut recte obſervat Navarrus ſupra num. 2.

SE-

Digitized by Google

SECTIO XVI.

Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ miniſter.

1. CErtum eſt, ſolum Sacerdotem eſſe legitimum Sacramenti Pœnitentiæ miniſtrum. Solis ſiquidem Apoſtolis, & eorum in Sacerdotio ſucceſſoribus dictum eſt a Chriſto Domino S. Jo. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, ut unanimiter verba illa Chriſti Domini intellexerunt SS. Patres, ac nominatim S. Ambr. l. 1. de Pœn. c. 2. S. Aug. l. 2. cont. Epiſt. Parmen. c. 12. & S. Leo Ep. 91. ad Theodorum. Eadem quoque veritas tanquam Fide credenda definita eſt in Conc. Conſtantien. in Bulla Martini V. in Concil. Florent. in dec. Eug. & in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 10.

Quod quamvis verum ſit, non tamen quilibet Sacerdos quoslibet pœnitentes valide abſolvere poteſt, ſed præter poteſtatem illam, quam ex ordinatione accepit, requiritur in eo præterea poteſtas juriſdictionis, id. quamvis Sacerdos vi ordinationis ſuæ accipiat immediate a Chriſto Domino poteſtatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam, cui poteſtatem illam applicet, nec habet vi ordinationis ſuæ ullos ſubditos, in quos judicialem illam poteſtatem valide exerceat. Hoc patet ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. ubi expreſſe dicit, *nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem*. Idem antea fuerat quoque declaratum in Conc. Florent. in decr. Eug. ubi dicitur, *Miniſtrum Sacramenti Pœnitentiæ eſſe Sacerdotem habentem auctoritatem abſolvendi, vel ordinariam, vel ex commiſſione*.

2. Porro in Sacerdotibus, qui Parochiale Beneficium non obtinent, præter juriſdictionem, & poteſtatem, quæ ipſis demandari poteſt, requiritur quoque approbatio Epiſcopi, id eſt teſtimonium juridicum de illorum capacitate, & ſufficientia ad excipiendas Fidelium confeſſiones, eoſque ſacramentaliter abſolvendos. Ita ſpeciatim conſtitutum habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 15. de reform. ubi *decernit ſancta Synodus, nullum etiam Regularem poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale Beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus judicetur, approbationem, quæ gratis detur, obtineat*. Unde ſequitur, Sacerdotem illum, qui neque Parochiale Beneficium obtinet, neque ab Epiſcopo approbatus eſt, idoneum non eſſe ad Sacr. Pœnit. miniſtrandum, ac proinde neque licite, neque valide abſolutionem Sacramentalem conferre poſſe, ut fuſius probat Iſam. diſp. 21. de Pœnit. a. 2. ubi etiam refert ex obſervationibus Jo. Galmart. ad citatum caput 15. ſeſſ. 23. Congregationem Cardinalium declaraſſe: *Abſolutionem a Sacerdote datam vigore facultatis generaliter a Summo Pontifice, vel ſpecialiter a Parocho conceſſæ, ſi ab* Epiſco-

Epiſcopis Sacerdos examinatus, & approbatus non fuerit, cenſeri nullam, etiam quoad eos, qui tali Sacerdoti bona fide confeſſi ſunt.

3. Ex hoc autem Concilii decreto recte infertur, Sacerdotes quoſcunque, Sæculares, aut Regulares, quamvis doctiſſimos, & in Theologia verſatiſſimos, imo & laurea Doctoratus inſignitos, ſi Parochiale beneficium non obtineant, indigere Epiſcopi approbatione, ut valide confeſſiones excipere, & pęnitentes abſolvere poſſint: & e contra Superiores Religioſorum poſſe dare ſuis licentiam eligendi ſibi in Confeſſarium aliquem e Sacerdotibus per Epiſcopum non approbatis, quia Concilium approbationē illā ad confeſſiones tantum ſæcularium exigit Ita Iſamb. ſup. a.2. qui etiā in articulis ſequentibus quædā obſervat ſcitu digniſſima, & ad praxim maxime neceſſaria, quæ hic non omittenda duximus.

Primum eſt, juxta probabiliorem, & magis in praxi tutam Doctorum ſententiam, ab illo Epiſcopo accipiendam eſſe approbationem, in cujus Dięceſi Sacerdos Pœnitentiæ Sacramentum eſt adminiſtraturus. Ratio eſt, quia Sacerdos approbationem ab eo Epiſcopo accipere debet, qui ab illo Sacramēti, quod adminiſtratur, rationē exigere poteſt, & cujus præſertim intereſt, ut debite, & eo, quo decet, modo adminiſtretur.

4. Secundum eſt, approbationem illam poſſe pro arbitrio Epiſcopi eſſe vel univerſalem, & illimitatam, vel ſpecialem, & determinatam ad tempus aliquod certum, vel ad certa quædam loca: ex. gr. poſſe Epiſcopum Sacerdotem aliquem approbare ad confeſſiones audiendas tantummodo per annum, ita ut anno illo elapſo, nec licite, nec valide, niſi nova approbatione obtenta, hujus Sacramenti adminiſtrationi incumbere poſſit, quod in multis Dięceſibus, ac etiam Romæ in uſu eſſe comperitur, ad ſegnitiem quorundam Confeſſariorum excutiendam, eorumque ſedulitatem in conſervanda, & excolenda ſcientia ipſis neceſſaria excitandam: ſimiliter poſſe Epiſcopum approbare Sacerdotem ea conditione, ut in certo tantum loco, v. gr. in aliqua Parochia rurali confeſſiones excipere poſſit, idque non ſine ratione, cum non raro contingat, Sacerdotem aliquem idoneum ab Epiſcopo judicari, qui in pagis Pęnitentiam adminiſtret, non vero in urbibus, ubi ut plurimum reperiūtur perſonæ variis, & difficilibus negotiis implicatæ, pro quibus in hoc Sacramento dirigendis doctrina uberior, & major ingenii vis requiritur.

Tertium eſt, approbationem ab Epiſcopo conceſſam poſſe ab eodem revocari, e. g. ſi Confeſſarius ex negligentia evadat imperitior, aut fiat moribus deterior, ita ut expediat pro bono Eccleſiæ illum a tali officio amovere. Imo exiſtimat idem Iſambertus, poſſe Epiſcopum ſine ulla approbatione, quamvis docto, & pio viro conceſſam, prout libuerit, revocare. Quamvis enim id contra rationem faciendo peccet, ejus tamen revocatio vim ſuam, & robur obtinet, ita ut Sacerdos ſic revocatus nec licite, nec valide poſſit Pęnitentiæ Sacramentum miniſtrare.

Quar-

Quartum eſt, quamvis ex ſupra relato Concilii decreto approbatio requiratur ad audiendas confeſſiones ſæcularium, etiam Sacerdotum, nihilominus in pleriſque Galliæ locis ſolere Sacerdotes, etiam minime approbatos, aliorum Sacerdotum confeſſiones excipere; quod quidem valide, ac licite ab ipſis fieri, docet, & probat Iſambertus ſupra, non vi alicujus conſuetudinis, cui expreſſe derogat Concilium, ſed ex tacito conſenſu Epiſcoporum, qui cum probe noverint, Sacerdotes invicem ſibi hoc Sacramentum, nulla obtenta approbatione, miniſtrare, nec tamen id prohibeant, cenſentur tacite illos quoad hoc approbare.

5. Quintum eſt, quemcunque Sacerdotem, quamvis nec approbatus ſit, nec ullam obtineat juriſdictionem, imo etiamſi excommunicatus, ſuſpenſus, degradatus, aut hæreticus ſit, poſſe tamen quemlibet pœnitentem a quibuſvis peccatis, & cenſuris in articulo mortis abſolvere; quod expreſſe declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. Per articulum vero mortis etiam illius probabile periculum communiter Theologi intelligunt, quale eſt eorum, qui prœlium, aut periculoſam navigationem proxime ſunt inituri, ut videre eſt apud Suarez tom. 3. diſp. 69. ſect. 3. & tom. 4. diſp. 26. ſect. 4. & 5. diſp. 30. ſect. 3. & patet ex c. *Eos* de ſent. excom. Hæc eſt autem in tali caſu differentia obſervanda, quod Sacerdos ille tunc a quibuſvis peccatis etiam reſervatis directe abſolvat, a cenſuris vero nonniſi ſub ea conditione, ut elapſo mortis periculo, pœnitens ſe coram Superiore ſiſtat, id, quod ſibi ab illo injungetur, præſtaturus, ut citato cap. declaratur.

Poteſt etiam Sacerdos non approbatus a peccatis mortalibus alias confeſſis, & remiſſis, & a quibuſvis venialibus quemlibet ſacramentaliter abſolvere, dummodo tamen non ſit excommunicatus, aut alio impedimento canonico notorie obſtrictus, ut docent Vivaldus, Peſantius, Suarez, Henriquez, Reginaldus, & alii apud Bonacinam diſ. 5. q. 7. de Sacram. Pœnit. pun. 1. ſive id poſſit ex vi ordinationis ſuæ, ſive ex conſuetudine, vel tacita Eccleſiæ conceſſione, ſive ex eo, quod Pœnitens quoad ea peccata ſe ei ſubjicit, quæ clavibus Eccleſiæ non tenetur ſubjicere; quæ apud citatos auctores fuſius explicantur.

Addimus e Toleto l. 3. c. 13. poſſe quoque Epiſcopum, vel Curatum, etiam in aliena Diœceſi, vel Parochia, ſuos ſubditos confitentes audire, & abſolvere; tamen ſine ſcandalo, aut aliorum offenſione fieri debet.

SECTIO XVII.

De caſuum reſervatione.

1. CErtum eſt, & in Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. expreſſe definitū: *Pontifices Maximos, pro ſuprema poteſtate ſibi in univerſa Eccleſia tradita, cauſas aliquas criminum graviores ſuo peculiari judicio reſervare potuiſſe: neque dubitandum eſt, quando omnia, quæ a Deo ſunt, ordinata*

ſunt,

ſunt, quin hoc idem Epiſcopis omnibus in ſua cuique Diœceſi, in ædificationem tamen, non in deſtructionem, liceat, pro illis in ſubditos tradita ſupra reliquos Sacerdotes inferiores auctoritate, præſertim quoad illa, quibus excommunicationis cenſura annexa eſt. Hanc autem delictorum reſervationem conſonum eſt Divinæ auctoritati, non tantum in externa politia, ſed etiam coram Deo vim habere. Ex qua Concilii definitione ſequitur, Sacerdotes inferiores etiam approbatos nec licite, nec valide poſſe a caſibus illis reſervatis ſine ſpeciali facultate abſolvere, præterquam in articulo mortis, ut præcedenti ſectione dictum eſt.

Quæres, quinam caſus Summo Pontifici, quinam item Epiſcopis ſint reſervati. Reſpondetur primo, nec venialia peccata, nec mortalia pure interna, ſed ſola peccata mortalia externo opere conſummata reſervari ſolere, ut docent Major, Medina, Henriquez, Suarez, & plures alii apud Laymannum tract. 6. de Sacram. Pœniten. cap. 12.

Reſpondetur 2. non convenire inter Doctores, quinam caſus Epiſcopis ex jure ſint reſervati. Quidam enim exiſtimant, nullos caſus eis eſſe jure reſervatos: alii quodcunque peccatum enorme publicum ſcandaloſum, ob quod olim publica pœnitentia impoſita fuiſſet, cenſent Epiſcopis reſervatum eſſe, ut adulterium notorium, homicidium, &c. alii aliter ſentiunt. Tutiſſimum in re dubia eſt, ut quilibet Confeſſarius attendat conſuetudinem, & ſtatuta Synodalia, & Epiſcopalia, ac reſervationes ſpeciales Diœceſis illius, in qua verſatur, & adminiſtrandæ Pœnitentiæ incumbit, iiſque in praxi ſe conformet, ut recte monet Laymannus ſupra.

2. Quod vero ſpectat ad Summum Pontificem, Navarrus c. 27. nu. 261. Suarez diſp. 29. de Pœnit. ſect. 2. Tolet. l. 3. c. 14. & communiter alii docent, nullum ab illo peccatum reſervari conſueviſſe, niſi ratione excommunicationis, ſeu cenſuræ adjunctæ, ita ut ſi Papa, ejuſve Pœnitentiarius a cenſura illa abſolvat, quilibet Confeſſarius poſtea poſſit a peccato illo in conſcientiæ foro abſolvere. Imo, ut obſervat Henriquez, & alii apud eundem Layman. ſupra, ſi quis committat peccatum aliquod Papæ reſervatum, ſed ex ignorantia invincibili neſciat, cenſuram tali peccato eſſe annexam, ſicut ignorantia illa juris eum ab excommunicatione incurrenda excuſat, ut infra ſuo loco dicetur, ſic etiam facit, ut ejus peccatum minime reſervatum cenſeatur.

Quod ſi rurſus quæras, quinam ſint caſus illi ob annexam cenſuram Summo Pontifici reſervati, reſpondetur, plurimos, & varios eſſe, qui in toto jure Canonico paſſim legi poſſunt, & a Toleto fuſe explicantur lib. 1. cap. 18. & ſequentibus. In Rituali Pariſienſi adnotantur præſertim ſequentes, qui, ut ibidem dicitur, frequentius in his Regionibus poſſunt accidere.

1. Exuſtio Templorum, nec non & domorum profanarum procurata, dum incendiarius eſt publice denunciatus; quod etiam de effractione, & ſpoliatione ædium ſacrarum ſimiliter intelligi debet.

2. Si-

2. Simonia realis in Ordinibus, & Beneficiis, & confidentialis, dummodo ſit publica.

3. Occiſio, ſeu mutilatio membrorum, & quæcunque atrocior percuſſio Religioſi, vel Clerici in ſacris conſtituti.

4. Percuſſio Epiſcopi, ſeu alterius Prælati.

5. Delatio armorum ad partes Infidelium.

6. Falſificatio Bullarum, ſeu Litterarum Summi Pontificis.

7. Invaſio, deprædatio, occupatio, aut devaſtatio terrarum Romanæ Eccleſiæ.

8. Violatio interdicti ab eadem ſancta Sede impoſiti.

Quibus additur crimen hæreſis, a quo tamen in pleriſque Galliarum, & aliarum Provinciarum locis ſolent Epiſcopi, ſive ex conſuetudine immemorabili, ſive ex tacita, vel expreſſa licentia Summi Pontificis abſolvere.

3. Obſervat autem Laymann. tr. 5. p. 2. de excomm. c. 6. reſervationem illam a Summis Pontificibus factam non adeo ſtrictam eſſe, quin ob plures cauſas relaxetur, & ad Epiſcopalem juriſdictionem devolvatur, quæ cauſæ in jure Canonico exprimuntur, ut videre eſt in cap. *De cætero*, & cap. *Ea noſcitur*, de ſent. excomm. Prima cauſa eſt ætatis infirmitas, ſi nimirum impuberes in caſum aliquem Papæ reſervatum incidant, ii etiam poſt pubertatem ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, ut habetur c. *Pueris*, de ſent. excommun.

Secunda eſt ſexus infirmitas. Mulieres enim in excommunicationem Papalem lapſæ ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, ut habetur c. *Mulieres*, & cap. *Quamvis*, eodem titulo.

Tertia denique cauſa eſt quodvis legitimum impedimentum Sedem Apoſtolicam adeundi: qua ratione excuſantur pauperes, ſenes, valetudinarii, item ii qui ſui juris non ſunt, aut qui ob curam adminiſtrandi familiam, gerendi officium publicum, vel ob periculum vitæ, infamiæ, ſcandali, aut ob aliam ſimilem cauſam impediuntur, ne Romam ad abſolutionem recipiendam proficiſci poſſint, ut toto illo titulo variis capitibus explicatur. Unde Laymann. concludit, quod juxta regulam communiter receptam, *Caſus Papalis ſuperveniente impedimento adeundi Papam, fit Epiſcopalis*.

SECTIO XVIII.

** Quis poſſit a caſibus reſervatis abſolvere.*

Certum eſt 1. omnem Superiorem in foro conſcientiæ poſſe abſolvere a caſibus illis, qui ab inferiore reſervati ſunt. Ratio eſt, quia tota poteſtas Inferioris continetur eminenter in Superiore, ratione ſubordinationis poteſtatis inferioris ad ſuperiorem.

Diximus *Superiorem in foro conſcientiæ*, ad diſtinctionem aliorum, qui tantummodo ſunt Superiores in foro exteriori, quales ſunt v. gr.

Archiepiſcopi reſpectu Epiſcoporum ſuæ Provinciæ. Illi enim, cum non ſint Superiores Epiſcoporum in foro conſcientiæ, a caſibus, quos ipſi Epiſcopi ſibi reſervant, eorum ſubditos non poſſunt abſolvere. Aliter tamen loquendum eſt de Romano Pontifice. Cum enim ſit Summus Eccleſiæ Paſtor, & ipſius Chriſti Domini in univerſo orbe Vicarius, habeatque ſupremam poteſtatem in foro tam interno, quam externo reſpectu quorumcumque Fidelium, ac etiam ipſorum Epiſcoporum (ut infra ſuo loco dicetur) hinc ſequitur, illum poſſe quoſcunque Fideles a caſibus quibuſcunque, & a quocunque reſervatis valide in utroque foro abſolvere.

Certum eſt 2. nullum Sacerdotem inferiorem poſſe abſolvere a caſibus ab Ordinario ſuo reſervatis, niſi ab ipſo Ordinario, vel ab ejus Superiore in foro conſcientiæ poteſtatem acceperit. Ratio eſt, quia per ejuſmodi reſervationem Superior Ordinarius cenſetur veluti revocare poteſtatem, & juriſdictionem inferioribus Sacerdotibus collatam reſpectu caſuum illorum reſervatorum; *Fuit autem ſemper in Eccleſia perſuaſum* (ut habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 14. c.7.) *& veriſſimum eſſe Synodus hæc confirmat, nullius momenti abſolutionem illam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem.*

Certum eſt 3. omnes, & quoſcunque Sacerdotes etiam excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, imo & degradatos, poſſe valide, & licite omnes, & quoſcumque Fideles a quibuſcumque non modo caſibus reſervatis, ſed etiam cenſuris tam a jure, quam ab homine latis, in articulo mortis abſolvere. Ratio eſt, quia voluit Eccleſia, in eo ceſſare omnem reſervationem, ut declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 15. cap. 7. his verbis: *Verumtamen pie admodum, ne hac ipſa occaſione aliquis pereat, in eadem Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis*, atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuslibet caſibus, & cenſuris abſolvere poſſunt.

Cum hæc tria certa ſint, quæres, an præter articulum mortis poſſit aliquando Inferior a caſibus reſervatis abſolvere, etſi nullam a Superiore ad id poteſtatem acceperit. Reſpondetur, plures eſſe cauſas in jure expreſſas, quibus a caſibus, & cenſuris Summo Pontifici reſervatis poſſunt Epiſcopi abſolvere, de quibus in Sect. præc. dictum eſt, ut ſunt ætatis infirmitas, cap. *de cætero*, & cap. *ea noſcitur*, de ſent. excom. ſexus imbecillitas, c. *Mulieres*, eod. tit. gravis aliqua neceſſitas, c. *quamvis*, eod. tit. & aliæ ſimiles cauſæ, quæ fuſius expoſitæ reperiuntur apud Layman. tr. de cenſur. p. 2. c. 9. n. 3. Unde Theologi communiter concludunt a pari, Sacerdotes etiam inferiores occurrente aliqua gravi, & urgente neceſſitate, quæ juncta ſit cum morali aliqua impotentia adeundi Epiſcopum, vel ejus Pœnitentiarium, poſſe a caſibus Epiſcopo reſervatis abſolvere pœnitentem, maxime impoſito onere adeundi poſtea ipſum Epiſcopum, quando fieri poterit, & parendi ejus mandatis. Ex.

gr.

gt. ſi urgeat neceſſitas ſuſcipiendi aliquod Sacramentum, puta Matrimonium, vel ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, a quo quis ſine gravi ſuſpicione, aut ſcandalo ſe retrahere non poſſit, & aliunde longe diſtet Epiſcopus, nec niſi cum ſumma difficultate, aut forte cum gravi periculo, adiri poſſit. Ita Ricard. Navar. Sotus, Philiarchus, Suarez, & alii apud eundem Laymann. ſup.

SECTIO XIX.

Quænam conditiones requirantur in Confeſſario, ut debite miniſterio ſuo fungatur.

1. EX iis, quæ præcedentibus Sectionibus dicta ſunt, conſtat, tres præcipuas conditiones in Sacramenti hujus Miniſtro requiri, ad hoc ut valide illud adminiſtrare poſſit, nimirum ut ſit Sacerdos, ut ſit ab Epiſcopo approbatus, utque juriſdictionem ordinariam, vel delegatam nulla reſervatione, cenſura, aut quavis alia ratione impeditam in foro interiori habeat. Ut autem non modo valide, ſed etiam licite, ac debite ſuo fungatur officio, tres adhuc conditiones ipſi neceſſariæ ſunt, probitas ſcilicet, doctrina, & prudentia. De duabus primis hac Sectione breviter aliquid dicemus, tertiam vero in proxime ſequenti explicabimus.

Atque in primis, quod ſpectat ad probitatem, certum eſt, ſancta non niſi ſancte eſſe tractanda, nec Sacramenta in ſtatu peccati mortalis adminiſtrari poſſe, quin novum mortale peccatum incurratur, ut ſupra cap. 1. a nobis dictum eſt, & habetur cap. *illud* diſt. 95. & c. *per Iſaiam*, 1. q. 1. Proinde Confeſſario ad Pœnitentiæ tribunal accedenti attendendum eſt, num alicujus lethalis noxæ ſibi ſit conſcius, & ſi forte ita eſſe deprehendat, vel maculam illam humili Confeſſione, vel, ſi commode non poſſit, urgeatque aliqua neceſſitas, ſaltem vera, & perfecta contritione debet eluere, imo, quamvis nihil ſibi conſcius ſit, non ideo tamen ſe juſtificatum credat, ſed conſultiſſimum illi ſemper erit huic Divinæ functioni aliquē cordis contriti, & humiliati affectū præmittere; nec niſi ſuppliciter invocato Numine, in illo ſacro Tribunali ſedere.

2. Quod ſpectat ad doctrinam, cum in hoc Sacramento Confeſſarius Judicis, ac Medici perſonam ſuſtineat, certum eſt, ut duplici illo officio debite perfungatur, ſcientiam aliquam in eo requiri, proindeque Sacerdotem illum graviter peccare, qui huic miniſterio ſine ſufficienti doctrina ſe ingerit, quantumvis alias fuerit ab Epiſcopo approbatus, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Suarez diſ. 8. ſect. 2.

Ut igitur Confeſſarius ſuo muneri debite ſatisfacere poſſit, debet probe tenere ſaltem ea, quæ ſequuntur, nimirum quæ ſit materia neceſſaria, aut ſufficiens, & quæ forma hujus Sacramenti, quæ illius partes eſſentiales, & integrantes, qualis contritio requiratur in pœnitente ad fructum hujus Sacramenti percipiendum, quæ ſint condi-

tiones in confeſſione ſervandæ, quæ peccata ſaltem ex genere ſuo ſint mortalia, aut venialia, quæ circumſtantiæ peccati ſpeciem mutent, aut notabiliter aggravent, quæ peccata ſecum afferant aliquam reſtituendi obligationem, aut cenſuram aliquam annexam habeant, quæ quidem omnia, & alia ſimilia tam ex ante dictis, quam ex poſtea dicendis in hac poſteriori hujus Operis parte, cuivis perſpecta eſſe poterunt; item quæ peccata Summo Pontifici, aut Epiſcopo ſint reſervata, quæ quivis diſcere poterit ex Rituali Romano, ſive cujuſque Diœceſis proprio. In caſibus vero difficilioribus circa cenſuras, obligationem reſtitutionis, &c. debet ſaltem ſcire dubitare, ut abſolutionem differat, quoadusque doctiores conſuluerit. Monet autem recte Bonacina diſp. 5. q. 7. de pœn. p. 4. ſpecialem notitiam irregularitatum, & aliarum obligationum, quæ Clericos, & Beneficiatos ſpectant, requiri in eo Confeſſario, qui ipſorum Clericorum, & Beneficiatorum confeſſionibus excipiendis incumbit.

3. Quæret aliquis, an Confeſſarius teneatur, audito quolibet peccato, apud ſe determinare, an ſit veniale, vel mortale. Reſpondetur, non teneri, ſed ſatis eſſe, ut intelligat, peccatum eſſe commiſſum, quod ex genere ſuo eſt mortale, vel veniale, quamvis in particulari dijudicare non poſſit certo, an ſit mortale, vel veniale. Ita Suarez, Navarrus, & alii apud Bonac. ſupra. Quando tamen Confeſſarius dubitat, an pœnitens peccaverit mortaliter, debet illum de peccato in futurum cavendo monere, & ad id firmiter proponendum inducere, aptaque remedia ipſi ſuggetere; quia in ejuſmodi dubiis tutior pars eſt eligenda.

SECTIO XX.
Quæ ſit prudentia in Confeſſario requiſita.

1. CErtum eſt, ipſamet experientia teſte, Confeſſarium præ cæteris virtutibus prudentia præſertim indigere ad omnes miniſterii ſui partes debite, ac fructuoſe obeundas, ita ut quantavis doctrina, & pietate præditus ſit, ſi tamen hæc virtus in eo deſideretur, in graviſſimos, & pernicioſiſſimos defectus aliquando incidere poſſit: quod libro integro ſuper hac materia edito fuſe demonſtravit Valerius Reginaldus.

Hæc autem prudentia primum requiritur in interrogando pœnitente, quoties Confeſſarius videt, eum ex ignorantia, aut oblivione, aut inconſideratione, aut pudore, aut alia quavis de cauſa aliquid culpabiliter omittere, quod ad integritatem Confeſſionis requiritur. Quamvis enim per ſe loquendo Confeſſarii officium non ſit interrogare, ſed audire confitentem, quando tamen pœnitens in confeſſione deficit, tenetur ipſum juvare, ne, ſi abſolutionem conferat indiſpoſito, ſimul cum ipſo ſacrilegii reatum incurrat. Ita Navarr. cap. 5. nu. 2. & Reginaldus cap. 2. Unde etiam c. *Qui vult confiteri*, de pœnit. diſt. 6. dicitur,

quod

quod *Diligens inquiſitor ſapienter interroget a peccatore, quod forſitan ignoret, vel verecundia velit occultari.*

2. Interrogatio vero illa debet eſſe prudens, ita ut a pœnitente exquirat ea, quæ habita ratione ſtatus, conditionis, ætatis, &c. probabiliter conjicit, eum commiſiſſe, eaque ratione ſe in illis interrogationibus gerat, ut neque vano aliquo reſpectu, aut timore aliquid neceſſarium omittat, neque etiam inquirendo pœnitentem doceat ea peccata, quæ neſcit, & quæ neſcire illi maxime expedit, quod in juniorum confeſſionibus præſertim debet attendere: ſuper qua re obſervari poterit monitum Cani in relect. de pœn. par. 5. ubi ſic loquitur: *Nolo ego, Confeſſarios importunos eſſe, & intolerabile negotium faceſſere pœnitentibus, quemadmodum ne eos quidem probo, qui imprudenter interrogando, pœnitentibus ſcandalum injiciunt, adeoque eos peccare docent. Qua in re confidenter etiam reprobo ſummas iſtas confeſſionum interrogationibus plenas, quæ non ſolum idiomate vulgari eduntur*, &c. Legi poteſt Reginal. toto c. 3. lib. ſup. cir. de prudentia Confeſſarii.

Requiritur etiam Confeſſarii prudentia in juvando pœnitente, ad hoc ut veram, & ſufficientem de peccatis commiſſis contritionem concipiat, firmumque propoſitum de iiſdem in futurum evitandis, & in expendendo illo pœnitentis propoſito, an ex vera cordis converſione procedat.

Item in erudiendo pœnitente, quem myſteriorum Fidei, & aliarum rerum ad ſalutem neceſſariarum ignarum eſſe deprehendat, eoque in eliciendis Fidei actibus juvando.

Eadem prudentia Confeſſarii ſimiliter requiritur in tranquillando pœnitentis animo, ſi forte ſcrupulis agitatum eſſe perſpiciat, eoque per ſpem, & confidentiam in Deum erigendo, ſi timore nimio, aut aliqua deſperationis tentatione depreſſum eſſe cognoſcat, vel e contra.

Neceſſaria eſt quoque eadem prudentia in remediis, conſiliiſque aptis, & convenientibus ipſi pœnitenti ſuggerendis, ut peccata devitare, vitamque nomine Chriſtiano dignam ducere queat, nec non in ſalutaribus pœnitentiis, & ſatisfactionibus pro qualitate delictorum injungendis, etiam reſtitutionibus tum honoris, & famæ, tum bonorum alienorum, ſi caſus aliquis id exigat, præcipiendis.

Item in expendendis diſpoſitionibus ipſius pœnitentis, num ad abſolutionem recipiendam ſufficientes ſint, num etiam expediat diebus aliquot abſolutionem, an omnino denegare.

3. Circa has autē diſpoſitiones expendendas, non levis aliquando difficultas occurrit, quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius erga eos, qui ſæpius in eadem peccata relabuntur. Atque in primis certum eſt, denegandam eſſe abſolutionem iis, qui ſtatum peccati mortalis relinquere nolunt; quales ſunt, qui nolunt inimicis reconciliari, reſtituere alienum, cum poſſint, &c. Similiter etiam iis, qui nolunt occaſiones proximas peccandi relinquere, cum poſſint, & debeant. Tales ſiquidem

non cenſentur veram contritionem de peccatis commiſſis, aut verum propoſitum de iiſdem in futurum non committendis habere.

Quod vero ſpectat ad eos, qui ex mera fragilitate in eadem peccata ſæpe relabuntur, certum eſt etiam præciſe loquendo, abſolutionem illis dari poſſe toties, quoties in ipſa peccata relabuntur, dummodo cum vera de illis contritione, & firmo non amplius peccandi propoſito ad pęnitentiam accedant. Declaratur enim in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. *Pœnitentes per Sacerdotum ſententiam non ſemel, ſed toties quoties ad Pœnitentiæ Tribunal confugerint, poſſe ab admiſſis peccatis liberari*. Unde S. Hieronym. Ep. 46. ad Ruſticum: *Non ſolum*, inquit, *ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi convertatur ad Pœnitentiam, peccata condonantur*. Et Navarrus in Manuali c. 3. loquens de perſonis illis, quæ ſunt in proxima peccandi occaſione, quam tamen ob aliquam cauſam rationabilem relinquere non poſſunt, quam quidem cauſam, utrum talis re vera ſit, ſerio expendere debet Confeſſarius, dicit, perſonas illas poſſe, ſi reciderint, abſolvi non tantum ſemel, bis, vel ſepties, ſed etiam ſeptuagies ſepties, dummodo veram in illis contritionem, & firmum non amplius peccandi propoſitum Confeſſarius deprehendat, quia, ut ibidem obſervat, frequens peccati recidiva non eſt ſemper argumentum neceſſarium, quo judicari poſſit, pęnitentiam, ſeu contritionem non eſſe veram, ſed eſt tantummodo ſignum maximæ fragilitatis, & inconſtantiæ, neque ad recipiendam abſolutionem requiritur, ut pęnitens non amplius in futurum peccet, ſed ut amplius peccare nolit.

4. Quamvis autem hæc ita ſe habeant, nihilominus debet Confeſſarius prudenter attendere, non tantum quid abſolute loquendo poſſit, ſed potius quid ipſi pęnitenti ſit magis conveniens, & aptum. Multa enim licent, quæ aliquando non expediunt. Debet igitur coram Deo attente conſiderare, num frequens uſus Confeſſionis talibus perſonis utiliter ſuaderi poſſit, ut earum fragilitati conſulatur, & voluntatis infirmitas, ac ægritudo crebra hujus Sacramenti ſuſceptione, quaſi remedio ſæpius iterato, ſanetur; num e contra frequens confeſſionis uſus illis nocivus ſit, v. g. ſi inde ſumant occaſionem peccandi liberius, ſi potius ex conſuetudine, quam ex vero contritionis motivo, aut emendationis propoſito ad Pęnitentiæ tribunal accedant. Pro ratione enim diſpoſitionum illarum Pęnitentes ipſos utiliter interdum poterit privare beneficio abſolutionis, vel illud in aliquot dies differre & interim pia & religioſa quædam opera, & pęnitentiæ exercitia ipſis injungere. Quæ omnia potius ex interiori Spiritus Sancti illuſtratione, & diuturna in adminiſtratione hujus Sacramenti experientia, quam ex certis regulis, aut præceptis dignoſci poſſunt.

Denique hæc prudentia Confeſſarii præſertim requiritur in ſigillo, ſeu ſecreto Confeſſionis inviolabiliter ſervando; de quo Sectione ſequenti agetur.

Huic

Digitized by Google

Huic prudentiæ jungere merito poſſumus charitatem, ſeu miſericordiam, quæ in Confeſſario maxime deſideratur, ut quoslibet pœnitentes ad ſe venientes affectu plane paterno excipiat, illorum ignorantiam, tarditatem, duritiem, pervicaciam, & alias ſimiles imperfectiones non patienter modo, ſed etiam amanter ſuſtineat, nulli labori parcat, nullam moleſtiam refugiat, ut illorum ſpirituale bonum quovis modo procuret, ac novum ſemper zelum Divinæ gloriæ, ſalutiſque animarum in corde ſuo concipiat, & foveat, diemque illum fortunatum arbitretur, in quo peccatoris alicujus converſioni, ac ſanctificationi, Divina aſpirante Gratia, cooperatus fuerit, memor illius ſummæ charitatis, qua Chriſtus optimus Paſtor peccatores, & peccatrices quæſivit, vocavit, allexit, & ad ſe venientes miſericordiæ ſinu excepit, fovit, amplexus eſt, hancque Divinam vocem ineffabilis prorſus benignitatis ſuæ teſtem in ſacris Evangeliis reliquit, S. Matth. cap. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde.*

SECTIO XXI.

Quæ ſit obligatio ſigilli, ſeu ſecreti in Confeſſione ſervandi.

1. Dicendum 1. hujus ſigilli, ſeu ſecreti obligationem eſſe ſtrictiſſimam, adeo ut nunquam liceat Confeſſario peccatum aliquod in Confeſſione auditum etiam poſt mortem ipſius pœnitentis ullo modo revelare: quod ita certum eſt, ut S. Doctor in 4. diſt. 21. quæſt. 3. art. 1. quæſt. 1. ad 1. ſententiam contrariam erroneam appellet: & cap. *Sacerdos* diſt. 6. de Pœnit. & etiam cap. *Omnis utriuſque*, de Pœnit. & remiſſ. depoſitionis pœna, & detruſionis in arctum Monaſterium decernatur in hujus ſigilli violatorem.

Hæc autem tam ſtricta ſigilli ſervandi obligatio, ut fuſe probat Iſambertus diſp. 23. a. 1. oritur tum ex jure naturali, quo tenemur ſub ſecreto nobis commiſſa celare, tum ex virtute juſtitiæ, quæ vetat proximi famam lædere, tum ex virtute religionis, quæ reverentiam Sacramento Pœnitentiæ debitam ſervare jubet, tum maxime ex ipſo jure Divino poſitivo, quia, ut recte argumentatur Gammach. c. 12. de Pœnit. eo ipſo quo Chriſtus Dominus pęnitentem obligavit ad integram omnium peccatorum ſuorum Confeſſionem Sacerdoti faciendam, cenſetur etiam ipſum Sacerdotem obligaſſe ad ſecretum inviolabiliter ſervandum, alias Confeſſio maxime odioſa fieret, nullaque ex ea oriretur pax, & conſcientiæ ſerenitas, qui tamen ſunt præcipui pęnitentiæ fructus, ut a Concil. Trid. dictum eſt ſeſſ. 14 c. 3. ſed potius inquietudo mentis in ipſo pęnitente, ac timor continuus, ne Confeſſarius ad declaranda peccata, quæ per ejus confeſſionem novit, ratione aliqua inducatur. Imo ſi Confeſſarius licite poſſet peccata aliqua ſibi confeſſa revelare, non teneretur pęnitens ea ipſi in

confeſſione declarare, cum ex inſtitutione Chriſti Domini, ut ſupra dictum eſt, non niſi ad confeſſionem ſecretam obligetur, quæ tamen ſecreta non foret, ſi Sacerdoti peccara per eam cognita evulgare liceret. Unde patet, tantum abeſſe, ut hæc obligatio ſigilli in quocunque caſu ſervandi bono publico obſtet, quin potius maxime ad illud conferat. Supponamus enim, perditum aliquem hominem moliri proditionem, aut ſimile quidpiam facinus in Reipublicæ perniciem, ſi credat, Confeſſarium teneri, vel poſſe licite peccatum illud ſuum revelare, nunquam hoc illi in Confeſſione declarabit, neque enim ad id obligabitur, & ſic in perverſa voluntate perſeverabit; ubi e contra, ſi de Confeſſionis ſigillo inviolabiliter ſervando ſecurus exiſteret, pondus conſcientiæ ſuæ in ejus ſinum libentius exoneraret, piiſque illius monitis, ac conſiliis ab impio illo facinore deterreri poſſet.

2. Dicendum 2. hanc ſigilli ſervandi obligationem ſequi ex quavis Confeſſione Sacramentali, licet abſolutio ſive ex defectu poteſtatis in Confeſſario, aut diſpoſitionis in pęnitente, ſive ex alia quacunque cauſa non conferatur, dummodo pęnitens eo animo faciat Confeſſionem illam, ut peccata ſua Eccleſiæ clavibus ſubjiciat. Ita S. Thomas in 4. diſt. 21. quæſt. 3. art. 1. cui ſubſcribunt S. Bonaventura, Ricardus, Gabriel, Sotus, & alii, quos refert, & ſequitur Gammachæus ſupra. Si vero Confeſſio non fiat animo ſubjiciendi peccata clavibus Eccleſiæ, ſed v. g. alliciendi Confeſſarium ad aliquod peccatum, aut ei illudendi, ex tali Confeſſione nulla oritur ſigilli ſervandi obligatio, ut docent Adrianus, Alenſis, Vivald. Sylveſt. & alii apud eundem Gammachæum. Qui tamen recte monet, Sacerdotem in eo caſu non debere leviter, & ſine gravi cauſa, ea quæ per ejuſmodi Confeſſionem novit, declarare, ne inde ſcandalum oriatur, ſed adhibito prudentis alicujus viri conſilio id facere, quod magis expedire videbitur.

Eſt autem obſervandum, in citato decreto Conc. Lateran. dici, *Confeſſarium omnino cavere debere, ne verbo, aut ſigno, aut alio quovis modo prodat peccatorem*. Quæ verba diligenter a quolibet Confeſſario perpendenda ſunt, non modo ne ex verbis ſuis licet generatim dictis, aut quibuſcunque ſignis, vel nutibus, ſed etiam ne ex pęnitentia aliqua, & ſatisfactione pro peccatis occultis minus conſiderate impoſita, alii conjicere poſſint, pœnitentem hoc, vel illud peccatum ſpeciatim, aut generatim grave aliquod delictum perpetraſſe. Imo tanta huic Confeſſionis ſigillo debetur reverentia, ut ne cum ipſo quidem pænitente extra Confeſſionem loqui liceat de peccatis, aut negotiis ejus per ſolam Confeſſionem cognitis, niſi ipſemet pœnitens de iis Confeſſarium interroget. Quod ſi Confeſſarius aliquid in Confeſſione omiſit, quod pœnitenti indicare debebat, v. gr. reſtitutionem aliquam faciendam, id ſupplere debet, non ex abrupto, ſed prudenter, ac privatim, & petita prius ab ipſo pœnitente venia.

Quæ

Digitized by Google

Quæ omnia fuſe explicat Gammachæus ſupra, ubi inſuper addit, nec ipſum Sacerdotem poſſe uti notitia per Confeſſionem Sacramentalem acquiſita ad ſuam, aut aliorum directionem, vel ad arcendum aliquod malum, ſi ex iſto uſu, & applicatione ſequatur fractio ſigilli, aut probabile fractionis periculum. Si tamen nihil tale impendeat, & prudenter ſe gerat Confeſſarius, ita ut omnem removeat temerati Sacramenti ſuſpicionem, poteſt tunc eandem notitiam ad pios uſus convertere, præſertimque ad malum aliquod impediendum.

3. Dicendum 3. ſub ſigillo Confeſſionis cadere primo omnia, & ſingula peccata mortalia, ſive pœnitentis, ſive complicis, tam in particulari, quam in generali, omnia etiam peccata venialia in particulari, eorumque circumſtantias, quæ non niſi per Confeſſionem cognoſcuntur, item ea omnia, quæ licet peccata non ſint, talem nihilominus cum peccatis in Confeſſione declaratis connexionem habent, ut de illis cognitionem, aut ſuſpicionem ingenerare poſſint. Ita ex S. Thomæ, & aliorum Theologorum communi doctrina Iſambertus diſp. 23. art. 4. ubi adjungit, etiam defectus ſive naturales, ſive acquiſitos ipſius pœnitentis, qui non aliter, quam per Confeſſionem innoteſcunt ſub illius ſigillum cadere, alias odioſa redderetur Confeſſio, & pœnitenti probroſa, ſi defectus ejuſmodi per illam cognitos manifeſtare liceret. Opera vero bona, & virtutes ipſius pœnitentis ſub illius ſigillum proprie non cadunt, quamvis aliunde Confeſſarius juxta intentionem pœnitentis ſecretum ipſi ſervare teneatur.

4. Dicendum 4. non modo Confeſſarium, ſed etiam interpretem, ſi forte pœnitens aliquem ad explicanda peccata adhibuerit, alios denique omnes, qui quocumque modo licito, vel illicito, ſive data opera, ſive caſu fortuito, peccata illa cognoverunt, quæ per ſolam Confeſſionem Sacramentalem innotuerunt, pari obligatione ſigilli ſervandi teneri. Ita docent S. Thom. Paludanus, Sotus, Medina, Sylveſter, Navarrus, & alii apud Laymann. tract. 6. de Pœnit. Ratio eſt, quia ſecundum regulam juris, res ad quemcunque perveniat, cum onere ſuo tranſit, ut habetur capite *Paſtoralis*, de decimis; ac proinde ad quoſcunque peccatorum alienorum notitia per ſolam Confeſſionem perveniat, ad illos etiam ſervandi ſigilli eadem obligatio tranſibit.

De conſenſu tamen pœnitentis poteſt Confeſſarius ex aliqua cauſa rationabili, & propter ipſius pœnitentis majorem utilitatem, peccatum illius in Confeſſione auditum alteri declarare, ut docet S. Thom. in 4. diſt. 21. q. 3. art. 2. & cum eo communiter Theologi, ut videre eſt apud Iſambert. diſp. 23. art. 6. qui tamen art. ſeq. recte admonet, conſenſum illum pœnitentis debere eſſe plene voluntarium, liberum, formalem, & expreſſum, nec ſufficere tacitum, ſeu virtualem, aut interpretativum.

5. Quæres, an etiam pœnitens ad ſigillum teneatur reſpectu eorum quæ Confeſſarius in hujus Sacramenti adminiſtratione ipſi vel dixit,

vel

vel injunxit. Communis Theologorum reſponſio eſt negans, ut docent Major, Sot. & alii apud Suar. diſp. 13. ſect. 4. Canones ſiquidem ſigilli obligationem præcipientes nullam pœnitentis faciunt mentionem. Quamvis autem ſigillo Sacramentali non obligetur, lege tamen naturali tenetur ad ſecretum ſervandum, quando ex illius revelatione aliquod damnum in ipſum Confeſſarium derivaretur, aut quamvis nullum inde ipſi immineret damnum, aliquid tamen contra ejus voluntatem in illius ſecreti manifeſtatione ſine ulla rationabili cauſa fieret. Quod ſi Confeſſarius eo impietatis delaberetur, ut in ipſo Pœnitentiæ Tribunali pœnitentem ad peccatum aliquod ſollicitaret, vel ad errores inducere conaretur, tunc poſſet pœnitens illum ad Superiores deferre, imo aliquando teneretur, ſi nimirum ex ſilentio ſuo plurium aliorum ruinam ſequi videret, quos ipſe Confeſſarius ad peccandum, aut ad errandum induceret.

SECTIO XXII.

In quibus caſibus Confeſſio nulla ſit, & ideo iteranda.

1. EX antedictis facile colligi poteſt, quænam ad confeſſionis ſacramentalis, & ſubſequentis abſolutionis validitatem neceſſario requirantur, tam ex parte pęnitentis, quam ipſius Confeſſarii, quorum ſi vel unum deſit, confeſſio illa, & abſolutio irrita ſit, atque adeo iteranda. Quæ quidem majoris facilitatis gratia breviter hic ſubjiciemus.

Atque in primis ex parte pęnitentis quinque præſertim requiruntur. Primum eſt, ut diligentiam rationabilem, & ſufficientem adhibeat in diſcutienda conſcientia, præſertim quando ad Pęnitentiæ tribunal rarius accedit, & ſe alicujus peccati mortalis reum eſſe deprehendit, aut dubitat. Unde ſi in illa diſcuſſione ita negligens ſit, ut exinde ſequatur oblivio peccati alicujus mortalis, quod ſibi in memoriam facile reducere potuiſſet, ac debuiſſet, tunc confeſſio nulla erit, & proinde iteranda.

Secundum eſt, ut pęnitens veram de peccatis commiſſis contritionem, aut ſaltem attritionem actualem concipiat, idque ante confeſſionem, aut in ipſa confeſſione, aut ſaltem ante abſolutionem, prout ſuperius a nobis explicatum eſt; quæ quidem actualis contritio, vel attritio ſi deſit, confeſſio irrita erit, & proinde iteranda.

2. Tertium eſt, ut firmum concipiat propoſitum non amplius peccata illa committendi, de quibus ſe accuſat, idque vel actuale, vel ſaltem virtuale, ut ſupra declaratum eſt; quod etiam intelligi debet, quando quis de ſolis venialibus confitetur. Si enim nullum ne virtuale quidem propoſitum haberet pro viribus peccata illa devitandi, obicem hujus Sacramenti effectui poneret. Et quamvis, ſi ſola peccata venialia confeſſus fuiſſet, non teneatur eadem iterum in confeſſione declarare, tenetur tamen de propoſiti illius defectu, & indigna ſacramentalis abſolutionis perceptione ſe denuo in Pęnitentiæ tribunali accuſare.

Quar-

Quartum eſt, ut pęnitens omnia peccata mortalia etiam pure interna, quæ poſt diligens examen memoriæ occurrunt, eorumque numerum, & circunſtantias ſpeciem immutantes, aut notabiliter aggravantes, quando illas ut tales agnoſcit, vel de iis a Confeſſario interrogatur, in Confeſſione explicet. Unde ſi ſcienter, & data opera peccatum mortale omittat, aut peccatorum a ſe commiſſorum numerum, vel circunſtantiam aliquam neceſſario declarandam reticeat, confeſſio nulla erit, tenebiturque non modo peccatum illud ſcienter omiſſum, ſed & omnia alia, & ſingula mortalia in illa confeſſione explicata iterum clavibus Eccleſiæ ſubjicere, imo & omnes confeſſiones ſubſequentes iterare, in quibus confeſſionis illius ſacrilegæ ſibi conſcius, ejus defectum ſupplere non curaverit. Si tamen eidem Sacerdoti confiteretur, & ille ſaltem in genere peccatorum ipſius pœnitentis ſibi declaratorum recordaretur, tunc pęnitenti ſufficeret omiſſum peccatum declarare, & ſe de illarum confeſſionum defectibus accuſare.

Quintum denique eſt, ut ſatisfactionem rationabilem a Confeſſario ſibi injunctam ex animo acceptet, & ſuo tempore adimplere proponat. Si enim nullam omnino ſatisfactionem acceptare vellet, abſolutionis recipiendæ capax non eſſet.

3. Ex parte autem Confeſſarii ad validitatem hujus Sacramenti tria requiruntur, quorum ſi vel unum deſit, Sacramentum etiam irritum erit. Primum eſt debita verborum formæ, ſeu abſolutionis prolatio; quod attendere maxime debent illi, qui Pęnitentiæ adminiſtrandæ frequenter incumbunt, ut non ex quodam uſu, & conſuetudine, neque nimis feſtinanter, ſed diſtincte Sacramentalis abſolutionis verba proferant, alias propter vel unicam ſyllabam omiſſam grave ſacrilegium incurrere poſſet Confeſſarius, ipſumque pęnitentem, licet rite diſpoſitum, hujus Sacramenti effectu privare.

Secundum eſt debita intentio actualis, aut ſaltem virtualis, ut ſupra cap. 1. explicatum eſt. Hac ſiquidem deficiente, ejus abſolutio, quamvis ore prolata, nulla, & irrita foret. Idcirco conſultiſſimum eſt, ut Sacerdos hoc Sacramentum adminiſtraturus, prius mentem in Deum elevet, & intentionem ſuam pro hoc Sacramento debite omnibus pœnitentibus ejus Tribunali adſtantibus adminiſtrando dirigat, eamque, quantum poterit, quoties abſolutio cuique illorum conferenda erit, renovet.

4. Tertium denique eſt legitima poteſtas, & juriſdictio, ſive ordinaria, ſive delegata, cum debita Epiſcopi approbatione. Non enim eſt major defectus, quam poteſtatis, qua deficiente *nullius momenti erit abſolutio*, ut loquitur Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. ac proinde irrita, & nulla. Quare attendere debet Confeſſarius, an poteſtatem ſufficientem habeat, an pęnitens ejus juriſdictioni ſubſit, an peccatum aliquod reſervatum commiſerit, vel cenſuram incurrerit, a qua illum abſolvere non poſſit. Quo tamen in caſu non ſtatim pęnitentem a ſe abjicere debet,

debet, ſed benigne, ac miſericorditer illum admonere, & excitare, ut ad Superiorem recurrat. Imo interdum præſtaret, ut ipſe Confeſſarius, ex charitate, in ſe ſuſciperet onus adeundi Superiorem, & facultatem illum abſolvendi poſtularet, ut ſic ipſe pœnitens majori animo ſatiſfactionem injunctam adimpleret, & remedia peccatis in futurum devitandis apta, & a confeſſario propoſita libentius amplecteretur.

SECTIO XXIII.

Quid ſit ſatisfactio Sacramentalis.

1. Satisfactionis nomine intelligitur actio illa, qua is, qui alterum læſit, tantum facit, quantum ſatis eſt ad injuriam compenſandam, vel quantum is, qui læſus eſt, juſte exigit, ut docet Bellarm. lib. 4. de Pęn. cap. 2.

Quamvis autem nullus homo, ut in priore hujus Operis parte tr. 5. & 6. dictum eſt, poſſit Deo pro peccatis ſatisfacere, niſi condonatio aliqua gratuita interveniat ex parte ipſius Dei, ſuppoſito tamen Gratiæ dono per Chriſti Domini merita collato, certum eſt, ſatisfactionem aliquam Deo exhiberi poſſe ab homine, ejuſque opera quædam eſſe ſatisfactoria, ut ex infra dicendis patebit.

Eſt autem hæc ſatisfactio duplex: alia ſiquidem extra Sacramentum fit, alia Pęnitentiæ Sacramento conjungitur, eſtque illius pars integrans, ut ſupra dictum eſt; quæ quidem, quoniam non ſolum ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato ſortitur ſuum effectum, ideo perfectior eſt, & majorem vim habet.

Rurſus hæc Satisfactio Sacramentalis duplex diſtingui poteſt. Una eſt minus proprie dicta, quæ reperitur in ipſa contritione, & confeſſione, aliiſque pęnitentis actibus, qui abſolutionem antecedunt. Per illos enim actus ſatisfactionem aliquam Deo exhiberi, docuit S. Th. in 4. diſt. 16. quæſt. 1. art. 1. ubi dicit, quod *Pœna, quam Pœnitens patitur in contritione, & in confeſſione, in partem ſatisfactionis cadit*: quod olim etiam docuerat Auctor libri de vera, & falſa pœnitentia c. 1. ubi de Confeſſione Sacramentali loquens, *Multum*, inquit, *ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans, nihil eorum, quæ commiſit, nuntio Dei denegavit*. Certe non pauci ſunt, qui pudorem illum in quorundam peccatorum confeſſione ſubeundum multis jejuniis, orationibus, & eleemoſynis vellent redimere. Hi autem actus, quatenus ab homine peccatore eliciuntur, non niſi improprie dicuntur ſatisfactorii, cum neque pro culpa, neque pro pęna æterna peccato nondum remiſſo debita, aut ulla illius parte per illos ſatisfiat, ſed convenientius tantum diſponatur pęnitens ad juſtificationis Gratiam uberius, & certius in Pęnitentiæ Sacramento recipiendam.

2. Altera eſt ſatisfactio Sacramentalis proprie dicta, quæ conſiſtit in piis quibuſdam operibus a Confeſſario injunctis, quibus pęnitens pro

pę

pęna temporali peccato quoad maculam remiſſo debita, Deo ſatisfacit, quod expreſſe docuit Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 14. ubi de ſatisfactione Sacramentali loquens dicit, illam Deo exhiberi: *Non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto una cum culpa remittitur, ſed pro pœna temporali, quæ (ut ſacræ Litteræ docent) non tota ſemper, ut in Baptiſmo fit, dimittitur.*

Hæc autem vera, & proprie dicta ſatisfactio vocatur, quia per illam pro pęna illa temporali peccato quoad maculam remiſſo debita vere, & proprie ſatisfit Deo. Quod ut evidentius conſtet, duo breviter hic explicanda ſunt. Primum eſt, utrum remiſſa per abſolutionem Sacramentalem peccati culpa, remaneat aliquando pęna aliqua temporalis luenda. Secundum eſt, utrum per aliqua bona opera in ſtatu Gratiæ facta pro pęna illa temporali ſatisfieri Deo poſſit. Utrunque negant Hæretici hujus temporis, utrunque tamen Catholica veritas affirmat. Quæ quoad priorem partem probatur, & ſimul oppoſitus error refellitur.

3. Primo ex Scriptura 2. Reg. 12. ubi refertur Davidi de peccato ſuo perfecte pęnitenti Deum illius culpam condonaſſe (ut hunc locum explicat S. Ambroſius in priore Davidis apolog. cap. 2.) & tamen eum temporali pęna, morte ſcilicet filii, ob peccatum illud, quamvis remiſſum, plecti voluiſſe.

Secundo ex Conc. Trid. loco ſupra citato, & præterea ſeſſ. 14. c. 8. ubi declarat, *falſum omnino eſſe, & a verbo Dei alienum, culpam a Domino nunquam remitti, quin univerſa etiam pœna condonetur.*

Tertio ex S. Aug. in Pſ. 50. *Veritatem*, inquit *dilexiſti, hoc eſt impunita peccata eorum, etiam quibus ignoſcis, non dimiſiſti, ſic prorogaſti miſericordiam, ut ſervares & veritatem.* Item ex S. Greg. l. 9. Moral. c. 27. ubi dicit, Davidem *punitum fuiſſe ob peccatum præteritum quamvis remiſſum, quia Dominus delictum ſine ultione non deſerit.*

4. Quarto ex iis, quæ ad probandam veritatem Purgatorii ſuo loco infra proferentur.

Secunda pars ejuſdem Catholicæ veritatis, nimirum quod per bona quædam opera in ſtatu Gratiæ facta pro pęna illa temporali, aut aliqua ejus parte Deo ſatisfieri poſſit, probatur

Primo ex Script. Tob. 4. *Eleemoſyna ab omni peccato, & a morte liberat, & non patietur animã ire in tenebras*, ut loquitur Tobias ſenior de eleemoſyna a filio in ſtatu Gratiæ facienda, ut ex ipſo contextu patet, quam tamen dicit a peccato, ideſt a pęna peccati liberare.

Secundo ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 13. ubi profert anathema in eum, qui dixerit: *Pro peccatis, quoad pœnam temporalem, minime Deo per Chriſti merita ſatisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel a Sacerdote injunctis, aut ſponte ſuſceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemoſynis, aut etiam aliis pietatis operibus.*

Tertio ex S. Cypriano l. 3. Ep. 10. ubi dicit, *Peccatores Deo Patri miſericordi precibus, & operibus ſuis ſatisfacere poſſe*, & S. Ambroſ. l.

2. de

2. de Elia, & jejunio c. 22. ubi dicit: *Habemus plura ſubſidia, quibus peccata redimamus. Pecuniam habes? redime peccatum tuum.*

Quod vero illis, & ſimilibus locis loquantur SS. Patres de redimendis peccatis quo ad culpam jam remiſſis, recte colligit Gammachæus c. 2. de ſatisfact. Pęnit. ſeſſ. 14. c. 8. ex eo, quod quandiu homo hæret in ſtatu peccati mortalis, nihil ad redemptionem peccati quibuſvis operibus ſuis conferre poſſit. Unde Conc. Trid. dicit, *omnem ſatisfactionem, quam pro peccatis noſtris exſolvimus, eſſe per Jeſum Chriſtum*, &c. *in quo vivimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent*, &c. Ubi monet Gammachæus, notandas eſſe has voces, *per Chriſtum, & in quo vivimus*. Iis enim aperte ſignificatur, ſatisfactionem ſupponere Gratiæ vitam, & unionem cum Chriſto per ipſam Gratiam ſanctificantem.

5. Objiciunt Hæretici, 1. S. Petri dici, *Nos redemptos eſſe non corruptibilibus auro, vel argento, ſed pretioſo ſanguine Chriſti*; unde ſequitur ſola virtute ſatisfactoria Paſſionis Chriſti, non vero eleemoſynis, aut aliis operibus peccata noſtra, aut pęnas illis debitas poſſe redimi.

Reſpondetur, veriſſimum eſſe, nos ſola virtute meritorum Chriſti a peccatis, pęniſque illis debitis redemptos fuiſſe, quia Chriſtus ſolus condignam pro nobis ſatisfactionem Deo Patri obtulit, & merito ſuæ Paſſionis Gratias omnes promeruit, ex quibus oritur vis omnis ſatiſfactiva, ſicut & meritoria, quæ operibus noſtris bonis ineſſe poteſt. Unde fit, ut omnis ſatisfactio, quam pro peccatis noſtris exſolvimus, ſit per Chriſtum Jeſum, & ex illo vim habeat, proindeque omnis gloriatio noſtra non in nobis, ſed in ipſo Chriſto eſſe debeat.

SECTIO XXIV.

Quibus operibus Deo ſatisfieri poſſit.

1. TRes ſunt ſuper hac quæſtione Theologorum ſententiæ. Quidam enim exiſtimant, virtutem ſatisfactivam ineſſe ſolis operibus, quæ non ſunt præcepti; ſed ſolum conſilii: alii vero ſolis operibus bonis pęnalibus, id eſt moleſtiam aliquam, & afflictionem inferentibus: alii denique omnium probabiliſſime aſſerunt, omnibus, & quibuſcunque bonis operibus æternæ gloriæ de condigno meritoriis, ab homine juſto elicitis, pro pęna temporali peccato debita ſatisfieri Deo poſſe. Ita Sot. in 4. diſt. 14. q. 1. Gabriel ibidem, a. 1. Dominicus Sotus diſt. 19. q. 2. a. 1. Henricus quodlibeto 8. q. 4. Petrus de Ledeſma tract. de Sacr. Pęn. c. 22. quibus ſubſcribit Iſambertus diſp. 28. de Sacr. Pœn. a. 1. Præcipua illorum ratio hæc eſt, quod opera illa quæ ſunt æternæ gloriæ de condigno meritoria, ſunt etiam meritoria remotionis cujuſcunque impedimenti gloriæ illius conſequendæ, cum ſit utriuſque par ratio; proindeque cum pœna temporalis peccato debita ſit quoddam impedimentum illius conſecutionis, ſe-

qui-

quitur, quod juſtus per opera bona remotionem illius impedimenti merebitur, & ex conſequenti opera illa erunt pro peccatis ſatisfactoria. Quod quamvis verum ſit, nihilominus fatendum, opera bona hominis juſti, cæteris paribus, eo magis eſſe ſatisfactoria, quo ſunt magis pœnalia, & afflictiva; quia ut ſic majorem ex natura rei aptitudinem habent ad pœnam redimendam.

2. Inter opera vero ſatisfactoria præſertim tria enumerantur a Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 14. Jejunium ſcilicet, oratio, & eleemoſyna, ubi per jejunium intelligit omnes, & quaſcunque corporis afflictiones voluntarie ſuſceptas, per orationem quoſcunque religionis actus interiores, aut exteriores in Dei cultum, & honorem elicitos, per eleemoſynam autem quæcunque charitatis, & miſericordiæ opera erga proximum exhibita ad miſeriam, ſeu neceſſitatem ejus corporalem, aut ſpiritualem ſublevandam: & ſeſſ. 14. c. 9. adjungit: *Tantam eſſe Divinæ munificentiæ largitatem, ut non ſolum pœnis a nobis pro vindicando peccato ſuſceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis, ſed etiam, quod maximum amoris argumentum eſt, temporalibus flagellis a Deo inflictis, & a nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Chriſtum Jeſum ſatisfacere valeamus.* Circa quæ flagella tamen, & alia incommoda, quæ neceſſario patimur, obſervandum eſt, nos pro eo ſolum tempore ſatisfacere, quo illa patienter toleramus, per actum poſitivum patientiæ, vel alterius virtutis; cum ſatisfactionis virtus non tam in paſſione, & ſufferentia, quam in libera, & virtuoſa flagellorum illorum, & incommodorum acceptatione conſiſtat.

SECTIO XXV.

Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in imponenda ſatisfactione.

1. SUpponimus, Confeſſarium non modo poſſe, ſed etiam debere ſatisfactionem aliquam pœnitenti injungere, ut conſtat tum ex Conc. Lateranenſi c. *Omnis utriuſque*, & ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 8. tum etiam ex eo, quod tenetur Confeſſarius id præſtare, quod ex ejus parte ad integritatem Sacramenti requiritur: pars autem integrans Sacramenti Pœnitentiæ eſt ſatisfactio, non quæcunque, ſed illa ſolummodo, quæ ex præcepto Sacerdotis imponitur, ut ex ante dictis conſtat, & habetur in Catech. Rom. part. 8. c. 5. Excipitur tamen, quando pęnitens morti proximus eſt, ut nihil ſuperſit vitæ, niſi quantum ſatis eſt ad abſolutionem recipiendam. Tunc enim ſicut moribundus nullam pęnitentiam implere poteſt, ſic Confeſſarius nullam imponere tenetur. Si tamen non ita morti vicinus ſit, præſtat ſemper aliqua vel leviſſima imponere, v. g. invocationem nominis JESU, deoſculationem imaginis Crucifixi, &c. ut ea ratione Sacramentum habeat debitam integritatem, & infirmus fructum aliquem ex illa ſatisfactione Sacramentali percipiat.

Hoc

Hoc præſuppoſito, ut noverit Confeſſarius, quomodo ſe in injungendis pęnitentiis, ſeu ſatisfactionibus gerere debeat, Conc. Trid. doctrina ipſi attente conſideranda eſt, præſertim ſeſſ. 14. cap. 8. ubi dicit, *Debere Sacerdotes Domini, quantum ſpiritus, & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate ſalutares, & convenientes ſatisfactiones injungere*, &c.

Quæ quidem Concilii verba, ſi attente conſiderentur, & perpendantur, plurimum lucis cuilibet Confeſſario afferre poterunt, ut hac in parte officio ſuo rite fungatur.

2. Dicit igitur in primis, *Quantum ſpiritus, & prudentia ſuggeſſerit*, ut oſtendat, Eccleſiam pro injungendis ſatisfactionibus in foro interiori, & ſecreto Pęnitentiæ, nullam certam regulam in particulari præſcribere voluiſſe; ſed id Confeſſariis determinandum reliquiſſe; & quamvis olim plures canones pęnitentiales ad vigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſervandum ſanctiſſime ediderit, ac pro exigentia temporum, locorum, & perſonarum varie commutaverit, illos tamen, cum jam aliquibus ſæculis in deſuetudinem abjerint, in uſum ob juſtiſſimas cauſas revocare noluiſſe, ſed ſatisfactionem quidem privatam, & Sacramentalem Confeſſariorum diſcretioni, & prudentiæ reliquiſſe, publicam autem ob publica peccata exſolvendam, Epiſcoporum arbitrio permiſiſſe, ut conſtat ex variis ipſius Conc. Trid. decretis, ac præſertim ex ſeſſ. 24. c. 8. de reform. ubi declarat, Epiſcopum poſſe pęnitentiam publicam ob publica peccata impoſitam, in aliam ſecretam pęnitentiam commutare, quando ita magis expedire judicaverit.

Dicit 2. *pro qualitate criminum*, ut noverit Confeſſarius, quid potiſſimum attendere debeat in imponenda ſatisfactione, cujus menſuram, ac modum non pro libito determinare debet, ſed pro qualitate criminum, in quorum vindictam ſimul, & medelam imponitur, ideoque peccatorum non modo numerum, ac ſpeciem, ſed & alias circumſtantias debet perpendere, ex quibus illorum gravitas augeri, vel minui poteſt, v. g. an ex infirmitate, ignorantia, vel malitia fuerint commiſſa, an ex repentino animi motu, an vero ex pravo aliquo, & inveterato habitu ortum ducant, ut juxta Divinæ juſtitiæ regulam, *pro menſura delicti ſit & plagarum modus*.

3. Dicitur 3. *& pœnitentium facultate*. Non enim ſola peccatorum gravitas, aut levitas, ſed & ipſorum pęnitentium facultas conſideranda eſt: quod Rituale Romanum optime declaravit, tit. de ordine adminiſtrandi Sacramentum Pęnitentiæ, ubi dicit, in injungendis ſatisfactionibus *habendam eſſe rationem ſtatus, conditionis, ſexus, ætatis, & item diſpoſitionis pœnitentium*. *Status*, v. g. ſit ne pęnitens Clericus, an Laicus, &c. *Conditionis*, infimæ, an eminentis, ſuperior, an inferior, dives, an pauper. *Sexus*, aliqua enim in ſexu fragiliori tolerari utcunque poſſunt, quę in perfectiori nullam excuſationem admittunt. *Ætatis*,

tis, eſt enim longe diſpar ratio peccatorum, quæ in ætate puerili, & quæ in perfecta, & matura committuntur. Et *Diſpoſitionis*, corporis ſcilicet, vel animi. Aliqui enim ſunt imbecilles, & infirmi, quos ſi oneraveris, opprimes, alii contra valentes, & robuſti; item alii conſcientiæ ſcrupulis, & dubiis inquietantur, alii paſſionibus acribus exagitantur. Quæ omnia, & alia ſimilia Confeſſario perpendenda ſunt, ut (ſicut loquitur Catechiſmus Rom. ſupra) *Cum juſtitia, prudentia, & pietate in ſententia erga pœnitentes ferenda ſe gerat*.

Poſt conſiderationem qualitatis criminum, & facultatis pœnitentium, ſatisfactiones ipſæ imponendæ attendi debent, quas Concilium dicit eſſe debere *Salutares*, & *convenientes*.

Salutares quidem, id eſt utiles, & aptas ad ſalutem pœnitentium. Quod ut præſtet Confeſſarius, debet in illis imponendis hoc ſolum ob oculos habere, nimirum ut pœnitentis ſaluti conſulat. Ideoque duo extrema huic fini oppoſita ſunt devitanda.

4. Primum eſt, *Ne* (ut loquitur Concilium ſupra) *peccatis conniveat, & indulgentius cum pœnitentibus agat, neve leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo alienorum peccatorum particeps efficiatur, ſed tales injungat ſatisfactiones, quæ tum ad novæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, tum ad præteritorum peccatorum vindictam, & caſtigationem conferre poſſint*. Hoc fiet, ſi, ut monet Rituale Rom. ſup. Confeſſarius, quantum poterit, *contrarias peccatis pœnitentias injungat, veluti avaris eleemoſynas, libidinoſis jejunia, vel alias carnis afflictiones, ſuperbis humilitatis officia, deſidioſis devotionis ſtudia: rarius autem, vel ſerius confitentibus, vel in peccata facile recidentibus utiliſſimum fuerit conſulere, ut ſæpe, puta ſemel in menſe, vel certis diebus ſolemnibus confiteantur, &, ſi expediat, communicent*.

Aliud quoque extremum ipſi Confeſſario devitandum eſt, ne ſcilicet durum ſe, & rigidum ultra quam ſatis eſt, pœnitenti exhibeat, illique acerbas nimis, & moleſtas pœnitentias imponat, eo prætextu, quod conſcientiam ſuam exonerare velit, nihil curans, an ipſe pœnitens eas adimpleat, nec ne, quod eſſet maxime a charitate alienum, & fini hujus Sacramenti prorſus repugnans. Unde ſapientiſſime monet Rituale Pariſienſe titul. de Sacramento Pęnitentiæ, ut ſatisfactione injuncta, interroget pęnitentem, *An poſſit, an ne dubitet, pœnitentiam ſibi injunctam peragere, alioquin eam immutet, aut minuat*. Neque repudiandum eſt axioma Joannis Gerſonis part. 2. operum in regulis moralibus, ubi dicit, *Tutius eſſe cum parva Pœnitentia, quæ ſponte ſuſcipitur, & veriſimiliter adimpletur, ducere confeſſos ad Purgatorium, quam cum magna non implenda præcipitare in Infernum*. Certe multi graves Theologi, quibus ſubſcribit Gammachæus, exiſtimant, Confeſſarium aliquando pro ſatisfactione pœnitenti ſalubriter imponere poſſe opera etiam

ab ipſo alias debita, & præcepto implenda, v. g. ut audiat Miſſam ſingulis Dominicis diebus, & Feſtis per annum, ut per totam Quadrageſimam jejunet, &c. Obſervat præterea Laymannus tract. 6. de Pœnitent. cap. 15. ex S. Thoma, & aliis Doctoribus, aliquas eſſe cauſas, quarum intuitu Confeſſarius legitime poſſit ſatisfactionis imponendæ rigorem minuere, quales ſunt magnitudo contritionis, infirmitas corporis, imbecillitas animi, Jubilæi, aut Indulgentiarum tempus, aut ſimiles.

5. Denique Concilium dicit, ſatisfactiones eſſe debere *convenientes* ſtatui, conditioni, ſexui, &c. ſcilicet ut nihil in illis Confeſſarius a pœnitente, niſi juxta prudentiæ regulas, exigat, e. g. ut filio familias non injungat eleemoſynas erogandas, operariis, vel debilibus perſonis jejunia, mulieribus peregrinationes, valde occupatis multas preces. Sed præcipuo ſtudio Confeſſarius cavere debet, ut recte monet S. Antoninus, Navarrus, & alii apud Laymann. ſupra, ne tales imponat ſatisfactiones, ex quibus alii, v. g. maritus, parentes, vel domeſtici in ſuſpicionem peccati alicujus in Confeſſione declarati venire poſſint, aut ex quibus conjiciant, grave aliquod peccatum a pœnitente commiſſum fuiſſe. Quod etiam habetur in Rituali Romano ſupra, ubi expreſſe prohibetur, ne unquam pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifeſta imponatur pœnitentia.

SECTIO XXVI.

Quæ ſit obligatio pœnitentis circa pœnitentiam acceptandam, & adimplendam.

1. Certum eſt, pœnitentem obligari ad acceptandam, & ad implendam pœnitentiam ſibi rationabiliter a Confeſſario impoſitam, nec poſſe licite illam repudiare, & ſatisfactionem in Purgatorio implendam reſervare. Ita enim docet S. Th. & poſt illum Sotus, Paludanus, Major, & alii plures, quos citat, & ſequitur Suarez diſp. 38. ſect. 7. Ratio eſt, tum quia integritas Sacramenti a pœnitente ſervanda id requirit, tum etiam quia poteſtas ligandi, quæ Sacerdotibus a Chriſto Domino conceſſa eſt, in eo præſertim conſiſtit, ut declarat Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. & can. 15. quod Sacerdotes ex judiciaria, quam habent, poteſtate, iis, quos abſolvunt, ſatisfactiones pro peccatis imponant. Profecto eos ligare non poſſent, ſi ad ſatisfactionem implendam non poſſent eos obligare.

2. Unde ſequitur, illum peccare, qui pœnitentiam rationabiliter impoſitam acceptare non vult, aut acceptatam implere non curat, mortaliter quidem, ſi pœnitentia illa ſit gravis, venialiter autem, ſi levis ſit, ut docet Valentia qu. 4. de Pœnit. punct. 4. Imo Suarez ſupra exiſtimat, pœnitentiæ cujuſcunque ob venialia peccata impoſitæ omiſſionem, ſi contemptus abſit, eſſe tantum venialem. Si tamen Confeſſa-

feſſarius nimis duram, aut difficilem pœnitentiam imponat, poterit pœnitens ab eo poſtulare, ut illam minuat, aut mutet; cui tunc Confeſſarius, quantum licite poteſt, annuere debet, ut docet Navar. c. 26. n. 20. ne ſcilicet Confeſſionis, & pœnitentiæ jugum nimis onerofum, & exoſum reddatur. Quod ſi Confeſſarius nollet minuere, vel mutare, poterit pœnitens antequam recipiat abſolutionem, petita humiliter venia, Sacerdotem alterum adire, eique peccata omnia rurſus confiteri, & ab eo pœnitentiam mitiorem, & a ſe facilius implendam acceptare, ut docet Suarez ſup. Imo ſi pœnitentiam, quam acceptavit, implere non niſi cum maxima difficultate poſſit, poterit Confeſſarius, qui eam impoſuit, aut quis alius etiam illo inferior, audita iterum Confeſſione peccatorum, pœnitentiam illam ex cauſa aliqua juſta, & rationabili mutare. Ita Sylveſter, Henriquez, Suarez, Valentia, & alii, quos citat, & ſequitur Laymann. *tract. 6.* de Sacram. Pœnit. cap. 15. qui etiam ibidem ſubdit, probabilem, & in praxi tutam eſſe eorum ſententiam, qui aſſerunt, alterum Confeſſarium ex cauſa aliqua juſta pœnitentiam mutare poſſe, etiam non repetita Confeſſione peccatorum, ob quæ impoſita fuerat. Sic enim docet Vivaldus, Navarrus, Victoria, Toletus, & alii, quos ibidem citat.

* Quæ tamen ſententia limitanda videtur, adjectione unius conditionis, nimirum ut ille Confeſſarius, a quo poſtulatur, ut pœnitentiam impoſitam immutet, id faciat in ipſo tribunali Pœnitentiæ, ſeu in actu Sacramentali ad tribunal illud pertinente. Ratio eſt, quia impoſitio pœnitentiæ Sacramentalis, ut pars integralis, pertinet ad ſententiam tribunalis Sacramentalis, ideoque neque primo imponi, neque poſtea immutari poteſt, niſi in ipſo tribunali, aut in actu aliquo ad illud pertinente.

3. Quæres, quo tempore pœnitentia a Confeſſario injuncta impleri debeat. Reſpondetur cum diſtinctione. Vel enim illius implendæ tempus a Confeſſario præfixum fuit, vel non; ſi primum, v. g. ſi certis diebus jejunium ſervandum injunctum ſit, tempore illo præfixo implendum eſt; ſi ſecundum, pœnitens, quam primum commode poterit, ſatisfactionem implere tenetur. Ita Suarez loc. cit. ubi docet, illum mortaliter peccare, qui pœnitentiam gravem ſine ulla rationabili cauſa tempore valde diuturno ex ſola deſidia, aut incuria differret.

Eſt autem hic obiter obſervandum, damnatam olim fuiſſe a Xyſto V. ſummo Pontifice in Bulla ſpeciali data anno 1488. ſententiam Petri de Oſma, qui aſſerebat, non niſi peracta pœnitentia confitentes debere abſolvi, quam quidem ſententiam falſam, ſcandaloſam, & SS. Patrum decretis, Apoſtoliciſque Conſtitutionibus contrariam, & hæreticam declaravit: cujus Bullæ mentio fit in cenſura Facultatis Pariſienſis data anno 1644. die 23. Junii, in qua eandem ut temerariam, & hæreticam proſcripſit.

APPENDIX

De Indulgentiis, & Purgatorio.

Quoniam ſupra diximus, poſſe Confeſſarium injungendarum ſatisfactionum rigorem minuere occaſione Indulgentiarum, pœnaſque temporales peccatis quoad maculam remiſſis debitas, quibus in hac vita ſatisfactum minime fuerit, poſt hanc vitam in Purgatorio eſſe luendas; ut utrunque melius, & certius intelligatur, Appendicem hanc de Indulgentiis, & Purgatorio appoſuimus, in qua quid de utroque ſecundum Catholicæ Fidei normam ſentiendum ſit, breviter explicabimus.

§ I.

Quid ſit, & quotuplex Indulgentia.

1. Indulgentiæ nomen ſecundum communem, & receptum Eccleſiæ uſum ſignificat pœnæ temporalis peccato quoad culpam remiſſo debitæ condonationem, quæ fit ab Eccleſia ex juſta aliqua, & rationabili cauſa per applicationem ſatisfactionum Chriſti Domini, ut fuſe docet, & explicat Bellarm. lib. 1. de Ind. cap. 1. & 2. Quod ut evidentius fiat, duo nobis hic breviter demonſtranda ſunt.

Primum eſt, extare in Eccleſia Theſaurum quendam, unde applicandæ Fidelibus Indulgentiæ proferuntur, qui Theſaurus conſtat in primis ex ſatisfactionibus ipſius Chriſti Domini, quarum valor cum infinitus fuerit, ut ex dictis 1. par. tr. 5. conſtat, quantacunque fiat illarum applicatio, theſaurus ille nunquam exhauriri poteſt: conſtat etiam ex ſatisfactionibus ſuperabundantibus Sanctorum, quorum aliquos certum eſt longe plura paſſos eſſe, quam peccata commiſſa promerita fuerint (quod de Sanctiſſima Virgine Deipara negare nemo poteſt, & de Sancto Joanne Baptiſta, multiſque aliis pietas facile ſuadebit) quibus paſſionibus voluntarie ab iis, & ex perfecta charitate acceptatis vis quædam inerat, non modo meritoria, cujus fructum in cœlo percipiunt, ſed etiam ſatisfactoria, quam licet ipſis minime neceſſariam, ut ſupponimus, aliis tamen maxime utilem, & ſalutarem eſſe poſſe, Eccleſia ſemper agnovit, ut ex communione Sanctorum, quam in Symbolo profitemur, aliiſque Scripturæ locis fuſe probat Iſambertus tr. 1. de Indulg. diſp. 1. art. 3. & Gammachæus diſp. unica de Indulgent. cap. 2. ubi etiam ex communi Doctorum ſententia variis argumentis oſtendunt, juſtum in hac vita non ſo-

lum pro ſuis, ſed etiam pro alterius juſti peccatis, ob charitatis unionem, Deo ſatisfacere poſſe.

2. Porro has Sanctorum ſatisfactiones Chriſti Domini ſatisfactionibus conjungit Eccleſia, non ut ullum harum defectum ſuppleat, cum perfectiſſimæ ſint, neque ut earundem valori infinito quidquam ſuperaddat, ſed tum ut ipſius Chriſti virtutem in Sanctis ejus veneretur, tum ut eorum perfectam cum Chriſto capite unionem, & membrorum ejuſdem capitis in utraque Eccleſia triumphante, ac militante communionem demonſtret.

3. Secundum eſt, ſupra dicti Theſauri diſpenſationem a Chriſto Domino Eccleſiæ creditam fuiſſe, ut habetur in Extravag. *Unigenitus* de pœnit. & remiſſ. & in Conc. Trid. ſeſſ. 25. decret. de Indulg. Et probari poteſt tum ex illis Chriſti Dom. verbis Matth. 16. *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis*; quibus poteſtas generalis, & ampliſſima conceditur vincula quæcunque ſolvendi, quibus a conſecutione ſalutis homines præpediri poſſent; tum etiam ex continua, & univerſali praxi, quæ jam inde a tempore Apoſtolorum, & conſequentibus ſæculis ad hæc uſque tempora Eccleſiæ perſeveravit. S. Paulus ſiquidem Indulgentiam Corinthio inceſtuoſo pœnitenti conceſſit, ad inſtantiam aliorum Fidelium, qui pro illo interceſſerant, ut docent S. Th. & Theodoretus in commentariis ſuper cap. 2. Epiſt. 2. ad Corinth. Similiter Indulgentias ad poſtulationem Martyrum, qui in carceribus ob Chriſti Confeſſionem detinebantur, pœnitentibus conceſſas fuiſſe, conſtat ex variis teſtimoniis Tertulliani, S. Cypriani, & aliorum, qui apud Bellarminum cap. 3. referuntur. De earundem poſtea Indulgentiarum uſu mentio fit in Conc. Nicæno I. can. 11. Ancyrano can. 5. Laodiceno can. 2. & aliis paſſim uſque ad Gregorium Magnum, a cujus temporibus uſus Indulgentiarum notior adhuc, & frequentior in univerſa Eccleſia fuit, ut fuſe oſtendit idem Bellarminus ſupra.

Ex quibus conſtat, quam falſo, & temerarie hodierni Hæretici Indulgentias ab Eccleſia concedi poſſe negent, quorum error vel eo ſolo nomine proſcribi deberet, quod non alios patronos agnoſcat, quam Vualdenſes, qui primi Indulgentias impugnarunt, ut obſervat idem Bellarminus ſupra, apud quem fuſior Hæreticorum illorum refutatio, & veritatis noſtræ Fidei probatio videri poteſt.

4. Quæres, quis ſit Indulgentiarum effectus, ſeu a quibus pœnis per Indulgentias liberemur. Reſpondetur, per conceſſionem Indulgentiarum nos minime liberari a pœnis naturalibus, quæ peccatum originale conſequuntur, neque etiam a pœnis ob delicta in foro externo, ſive Eccleſiaſtico, ſive Politico ſubeundis, ſed a pœnis illis temporalibus, quæ ob peccata poſt Baptiſmum commiſſa, & quoad culpam remiſſa debentur in foro interiori Divinæ juſtitiæ, ſeu, ut loquuntur Theologi, in foro animæ, quæque vel in hac

Digitized by Google

vita, vel poſt illam in Purgatorio luendæ forent, ſi homo prius moreretur, quam condignam pro illis offerret ſatisfactionem, ita ut per Indulgentiarum conceſſionem a pœnarum illarum reatu liberemur, non modo coram Eccleſia, ut olim nonnulli dixerunt, quos refellit S. Doctor in 4. diſt. 20. qu. 1. art. 3. ſed etiam vere coram Deo, ut fuſe ex eodem S. Doct. & aliis probat idem Bellarminus ſupra, & poſt illum Gammachæus diſp. unic. de Indulgent. cap. 5.

5. Sunt autem variæ, & multiplices Indulgentiæ pro varia, & multiplici conceſſionum forma, & concedentium voluntate. Interdum enim conceduntur Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum, interdum tertia, vel quarta, aut alia pars peccatorum per Indulgentiam condonatur, aliquando plenaria Indulgentia conceditur, aliquando pleniſſima, & in forma Jubilæi. Et quidem quando conceditur Indulgentia tot dierum, vel annorum, vel quadragenarum, ſenſus eſt, per illam Indulgentiam remitti tantum pœnæ temporalis pro peccatis commiſſis, & quoad culpam deletis in hac vita, aut in altera luendæ, quantum redimeretur per pœnitentiam tot diebus, vel annis, vel quadragenis ſecundum antiquos Eccleſiæ Canones imponi ſolitam, ut explicant Paludanus, Major, S. Antoninus, Sotus, Suarez, & alii apud Laymannum tract. 7. de Indulgent. cap. 3. Similiter quando per Indulgentiam condonatur tertia, vel quarta pars peccatorum, nihil aliud ſignificatur, quam remitti tertiam, vel quartam partem pęnæ illius temporalis pro peccatis luendæ. Plenaria vero Indulgentia totam pęnam temporalem peccato quoad culpam remiſſo debitam tollit: quod ſimiliter facit illa, quæ dicitur pleniſſima, & in forma Jubilæi, nec a plenaria differt, niſi in quantum ſimul cum Indulgentia facultates aliquæ conceduntur ad eligendum Confeſſarium, qui a caſibus quibuslibet, & cenſuris abſolvat, & in votis, aut irregularitatibus diſpenſet, ut fieri ſolet in Jubilæis. Quæ omnia fuſius explicata, & probata reperiuntur apud eundem Bellarm. ſupra cap. 9. ubi monet Indulgentias illas, in quibus mille, & plurium annorum remiſſio conceditur, ſuſpectas, & a Quæſtuariis confictas nonnullis videri, cum non ſoleant Pontifices concedere Indulgentias niſi tot annorum, quot ſolebant Pœnitentiæ injungi, quæ quidem non extendebantur ultra ſeptem, aut decem, aut viginti annos, certe ad totam vitam, quæ ultra centum annos prorogari non ſolet. Quanquam Toletus lib. 7. cap. 23. Indulgentias hujuſmodi recte concedi poſſe contendit, ſi per illas intelligatur tantum pœnæ remitti, quantum redimi deberet de peccato per pęnitentiam, quæ tot millibus annorum duraret; cujus quidem pęnæ reatum non eſt creditu difficile a multis incurri, qui, ut Scriptura loquitur, *Bibunt tanquam aquam iniquitatem.*

§. II.

§. II.

Quis poſſit concedere Indulgentias, & quænam cauſæ ad id requirantur.

1. SUpponimus ex Bellarmino lib. 1. de indulg. cap. 5. & Suar. diſp. 69. de pęn. ſect. 4. Indulgentiæ conceſſionem reſpectu vivorum fieri per modum cujuſdam abſolutionis, quæ annexam habet ſolutionem ex theſauro Eccleſiæ, ut conſtat ex variis Summ. Pontificum diplomatibus, quæ ibidem refert Bellarm. Diximus, *reſpectu vivorum*, quia ſi quæſtio ſit de defunctis in Purgatorio exiſtentibus, Indulgentiæ ipſis applicantur non per modum abſolutionis; cum nullam in eos Eccleſia juriſdictionem obtineat, ſed tantummodo per modum ſolutionis ſeu ſuffragii, ſicut captivum apud Turcas detentum Rex Galliæ, non per viam auctoritatis, ut in proprio regno, ſed tantum per viam ſolutionis, ac redemptionis liberare poteſt. Quovis autem modo concedatur Indulgentia, ſive per modum abſolutionis, quæ annexam habeat ſolutionem, ſive per modum ſimplicis ſolutionis, certum eſt, in concedente requiri juriſdictionem in foro exteriori Eccleſiæ, quia ſine illa neque abſolutionem concedere, neque bona Eccleſiæ communia, & in ejus theſauro depoſita legitime diſpenſare poteſt.

Dicendum 1. Summum Pontificem ex jure Divino habere pleniſſimam poteſtatem concedendi quaslibet Indulgentias omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus. Quod conſtat tum ex poteſtate illimitata, a Chriſto Domino primario, & præ reliquis Apoſtolis conceſſa S. Petro, cui ſuccedit Romanus Pontifex, S. Matth. 16. *Tibi dabo claves Regni cælorum, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis* &c. tum etiam ex eo, quod ad conferendas Indulgentias duplex ex parte concedentis requiritur poteſtas, una in eos, quibus conferuntur, altera in theſaurum Eccleſiæ, ex quo deſumuntur; utranque autem illam poteſtatem in Romano Pontifice pleniſſimam reperiri, apud omnes Catholicos conſtat, & plenius adhuc conſtabit ex iis, quæ infra dicentur tractatu 2. cap. 3. de Legibus. Addit Toletus lib. 6. capite 25. Concilium Generale ſimilem habere poteſtatem concedendi quaſcunque Indulgentias etiam plenarias, quod a Concilio Lateranenſi actum fuiſſe dicit.

2. Dicendum 2. Epiſcopos etiam habere poteſtatem conferendi aliquas Indulgentias, ut patet ex capite *Noſtro*, de Pœnit. & remiſſ. & ex ipſius Eccleſiæ praxi ſatis conſtat. Poſſunt enim Epiſcopi conferre Indulgentias unius anni in dedicatione Eccleſiæ, & quadraginta dierum in anniverſario dedicationis, quam ultimam indulgentiam poſſunt, quandocunque ipſis libuerit, ex cauſa aliqua legitima concedere, ut habetur ex capite, *Cum eo*, de Pœnit. & remiſſ.

Quærunt Theologi, an Epiſcopi poteſtatem illam conferendi Indul-

gentias habeant tantum ex jure humano, ſeu ex conceſſione Summi Pontificis, an vero ex jure Divino, &, ſi ex jure Divino, cur adeo reſtricta, & limitata ſit. Omiſſis variis Doctorum reſponſionibus, probabiliſſime loqui videntur ii, qui aſſerunt, Epiſcopos hanc poteſtatem ex jure Divino habere, cum ſint, ut dicit Apoſtolus, *Diſpenſatores Myſteriorum Dei*, & a Spiritu Sancto regimini Eccleſiæ præpoſiti ſint. Actor. 20. *Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Quia tamen hoc regimen, & illa diſpenſatio ſubordinatur regimini, & diſpenſationi generali, quam Summus Pontifex in univerſam Eccleſiam obtinet, ideo penes illum eſt ejuſmodi poteſtatem in Epiſcopis, ob cauſas aliquas juſtas, & rationabiles, extendere, vel reſtringere, ut docet, & fuſe probat Iſambertus diſp. 3. de Indulg. art. 1. qui ibidem ex Navarro, & aliis obſervat, Cardinales etiam poſſe concedere Indulgentias centum dierum, idque non tam a jure quam a conſuetudine, & conceſſione Summi Pontif.

3. Quod vero ſpectat ad Abbates, Parochos, &c. recte docet Bellarminus lib. 1. de Indulg. cap. 1. nullos Clericos, aut Sacerdotes Epiſcopis inferiores ex jure poſſe concedere Indulgentias, ſed, ut habetur cap. *Accidentibus*, de exceſſibus Prælatorum, ſolummodo ex commiſſione Pontificis Maximi, vel Epiſcoporum. Ubi etiam obſervat ex S. Doctore in 4. diſt. 20. qu. 1. art. 4. qu. 1. nullos proprie loquendo in Eccleſia eſſe, aut dici debere Prælatos, niſi ſolos Epiſcopos, cum ſint integri alicujus populi rectores, & quaſi in quodam Eccleſiaſtico Regno præſint hominibus omnium ætatum, ſexuum, ordinum, & conditionum; Abbates vero, & Parochi ſint quaſi unius familiæ patres. Unde cum Indulgentiarum conceſſio non niſi ad Eccleſiæ Prælatos ſpectet, ſequitur, illam eſſe Epiſcoporum propriam, non vero aliorum, qui ipſis ſunt in Eccleſia inferiores.

4. Dicendum 3. non ſolum legitimam auctoritatem, ſed etiam juſtam aliquam, & rationabilem cauſam requiri ad hoc, ut licite, & valide Indulgentiæ conferantur. Ita S. Thom. S. Bonav. & alii, quos citat, & ſequitur Bellarm. ſup. cap. 12. Et conſtat ex Extravag. *Unigenitus*, ubi Clemens VI. dicit, Chriſtum Dominum Eccleſiæ theſaurum per ſuos Vicarios reliquiſſe Fidelibus diſpenſandum *ſalubriter*, *& ex rationabilibus*, *& juſtis cauſis*. & ex Conc. Conſtantienſi ſeſſ. ultima, ubi dicitur de Hæreticis, interrogandos eſſe, an credant, Summum Pontificem concedere poſſe Indulgentias ex *cauſa rationabili*.

5. Quæres, quænam cauſa juſta, & rationabilis eſſe cenſeatur ad concedendum Indulgentias. Reſpondetur juxta probabiliorem Doctorum ſententiam ad id requiri, non modo ut cauſa illa ſit pia, & Deo grata, ſed etiam ut aliquam habeat cum ipſa Indulgentia proportionem. Ita S. Bonavent. Ricardus, Major, Sotus, Navarrus, & alii plures, quos citat, & ſequitur Bellarm. cit. cap. 12. Ad hanc autem proportionem duo præſertim requiruntur. Primum eſt, ut concedatur In-
dul-

dulgentia ob pium aliquem finem, cujus aſſecutio ſit magis Deo honorifica, & Eccleſiæ utilis, quam pœnitentialis ſatisfactio, quæ per Indulgentiam relaxatur. Secundum eſt, ut ad Indulgentiam illam percipiendam opus aliquod faciendum præſcribatur, quod ſit aptum, & utile ad finem hujuſmodi conſequendum. Ex. gr. quando Summus Pontifex Indulgentiam concedit iis, qui vere pœnitentes, & confeſſi, ac ſacra Communione refecti preces, & alia pietatis opera pro hæreſeon extirpatione, & Chriſtianorum pace, &c. Deo obtulerint, finis, quem ſibi proponit Pontifex, ſcilicet hæreſeon extirpatio, & Chriſtianorum pax, eſt haud dubie maxime Deo honorificus, & Eccleſiæ proficuus; opera item ad finem illum obtinendum injuncta ad id aptiſſima ſunt, ut per ſe patet, & ſic proportio debita reperitur.

De hac vero cauſa, ejuſque juſta proportione penes ipſum concedentem Indulgentias judicium eſſe debet, ut recte monet Bellarm. ſupra c. 12. nec ſubditorum eſt temere de ejuſmodi rebus judicare. Imo (ut docet Iſambert. diſp. 3. art. 4.) periculoſum eſt quaſcunque Indulgentias quibuslibet ex cauſis conceſſas parvi facere. Unde idem obſervat, Indulgentias illas, quæ conceduntur uſui granorum benedictorum, roſariorum, piarum imaginum, & ſimilium rerum, quæ minimi momenti videntur, ex cauſa maxime juſta, ac rationali a Summis Pontificibus interdum poſſe concedi.

Recte tamen obſervat Laymannus c. 4. de Indulg. poſt Navarrum, & alios, quamvis cauſa ſufficiens, & juſta in conceſſione Indulgentiæ alicujus, verbi gr. plenariæ, reperiatur, fieri tamen poſſe, ut non omnes integram conſequantur, ſi videlicet illorum aliqui, ad maximam pro peccatis commiſſis temporalem pœnam obeundam obligati, opus injunctum tepide peragant, quia quamvis cauſa Indulgentiæ in ſe juſta ſit, illorum tamen reſpectu aliquo pacto deficit, ob imperfectam diſpoſitionem. Quod etiam conſtat ex Extravag. 1. Bonifacii VIII. de Pœn. & rem. & ex S. Bonavent. in 4. diſt. 20. part. 2. a. 7. quæſt. 9. ubi dicit, *Homines plus, vel minus participare de Indulgentia, prout plus, vel minus ad illius cauſam accedunt.*

§. III.

Quænam conditiones requirantur in eo, qui Indulgentiarum fructum percipere intendit.

1. PRima conditio eſt, ut ſit homo baptizatus, ut ex communi, & certa Thelogorum ſententia docet Suarez diſ. 53. ſect. 4. Theſaurus ſiquidem Eccleſiæ valide diſpenſari non poteſt, niſi filiis Eccleſiæ, nec abſolvi poſſunt ab Eccleſia, qui ejus juriſdictioni non ſubſunt. Navarrus tamen, & alii apud Laymannum cap. 6. de Indulgentiis exiſtimant, probabile eſſe Catechumenis tum vivis, tum defunctis Indulgentias per modum ſuffragii prodeſſe.

Se-

Secunda conditio hæc eſt, ut is, qui percipit Indulgentias, ſubditus ſit illius, qui eas conceſſit. Neque enim niſi ſubditis Indulgentiæ concedi poſſunt, ut habetur ex capite, *Quod autem*, & ex dictis paraphrago præcedenti conſtat.

Tertia conditio eſt, ut non ſit excommunicatione aliqua majori ligatus. Hæc enim privat hominem participatione bonorum ſpiritualium communium, ut ſupponimus ex dicendis infra ſuo loco.

Quarta conditio eſt, ut ſit in ſtatu Gratiæ ſanctificantis eo tempore, quo Indulgentiæ fructum percipit. Pœnæ ſiquidem temporalis remiſſio culpæ remiſſionem præſupponit, ut ex S. Thomæ, & aliorum Theologorum communi ſententia docet Bellarminus cap. 13. & ex ante dictis ſatis conſtat.

2. Verum circa hanc quartam conditionem difficultas eſt, an ſtatus Gratiæ requiratur in ſuſcipiente Indulgentiam, non ſolum quando ejus fructum percipit, ſed etiam cum exequitur opera ad illius perceptionem injuncta. Palud. Antonin. & alii apud Bellarmin. ſupra exiſtimant, ſatis eſſe, ut is, qui lucratur Indulgentiam, ſit in ſtatu Gratiæ eo tempore, quo ejus fructum percipit. Cajetanus tamen, Sotus, & alii apud eundem Bellarm. aſſerunt, requiri Gratiæ ſtatum etiam tunc, quando injunctum opus perficitur. Quorum ſententiam Bellarm. cenſet eſſe tutiorem, & in quibuſdam etiam caſibus omnino certam, cum videlicet præſcribitur, ut opera injuncta in ſtatu Gratiæ fiant, quod in plurimis Summorum Pontificum diplomatibus præſcribitur, in quibus Indulgentia conceditur iis, qui vere contriti, & confeſſi Eccleſias aliquas viſitaverint, ibique oraverint pro pace, &c. Imo Bellarminus exiſtimat, id ſemper ſubintelligi, quamvis non exprimatur, modo injunctum opus tale ſit, ut minime conferat ad finem, ad quem Indulgentia confertur, v. g. ad placandum Deum, & impetrandam pacem, niſi fiat in ſtatu Gratiæ: Peccatores enim Deus non exaudit, nec per opera mortua juſtitia ejus placari, aut miſericordia exorari poteſt. Quare conſultiſſimum eſt, ut, quando quis Indulgentiam percipere cupit, primum peccata ſua vel ſacramentali confeſſione, vel ſaltem perfectæ Contritionis actu eluere curet: quæ quidem contritio ad omnia peccata, non ſolum mortalia, ſed etiam venialia, extendi debet, ut ad remiſſionem pœnarum illis debitarum indulgentia quoque extendatur.

3. Quinta denique conditio eſt, ut is, qui Indulgentiam percipere cupit, id omne perficiat, quod ad illam conſequendam injunctum fuerit. Unde ſi ex ignorantia, aut oblivione, aut etiam juſto aliquo impedimento, partem aliquam operis injuncti quamvis inculpabiliter omittat, effectum Indulgentiæ non conſequitur, ut ex S. Th. & aliis docet Bellarm. quia ſecundum commune Theologorum axioma, *Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant.*

Quæres, utrum, quando in Pontificiis diplomatibus habetur, indulgen-

gentiam concedi pœnitentibus vere contritis, & confeſſis, confeſſio ſacramentalis neceſſaria ſit ad eam lucrandam. Reſpondetur ſecundum probabiliorem & tutiorem ſententiam, in eo, qui peccati alicujus mortalis ſibi conſcius eſt, requiri actualem confeſſionem, quando illius mentio expreſſa habetur in Pontificiis Litteris, nec ſufficere ſolam contritionem, quamvis veram, & perfectam, ut aſſerunt S. Antonin. Adrianus, Navarr. & plures alii apud Bellarmin. ſupra: in eo autem, qui nullius peccati mortalis conſcientiam habet, actualem confeſſionem minime eſſe neceſſariam, ut docet idem S. Antoninus, Suarez, & alii apud Laymannum capite 6. de Indulgentiis.

Quod ſpectat ad Indulgentias, quæ defunctis Fidelibus in Purgatorio exiſtentibus applicantur, certum eſt, id ab Eccleſia valide, & fructuoſe fieri poſſe. Fideles ſiquidem defuncti cum Fidelibus viventibus ita conjuncti ſunt, ut unam cum illis Eccleſiam efficiant. Proindeque ſi particularibus ſuffragiis, & orationibus viventium juvari poſſunt, a fortiori poterunt per applicationem ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum ſublevari. Et hæc eſt communis, & certa Doctrina ſancti Thom. ſancti Bonaventuræ, & aliorum Doctorum, quos citat Bellarminus cap. 14. Quæ etiam ex communi Eccleſiæ praxi ſatis conſtat, in qua (ut idem refert) Paſchalis I. qui ante ſeptingentos annos Apoſtolicam Sedem obtinuerat, & plures alii Summi Pontifices Indulgentias defunctis applicandas conceſſerunt.

4. Quærunt aliqui, utrum Indulgentiæ pro defunctis conceſſæ certo, ac infallibiliter illis proſint. Affirmant Sotus, Navarr. Suarez, & alii, quos citat Laymann. c. 7. de Indulg. Quorum ſententia licet ſit probabilis, contraria tamen, quæ eſt ſancti Bonaventuræ, Ricardi, Durandi, Cordubenſis, & aliorum, quos citat, & ſequitur idem, quæ eſt, hunc Indulgentiarum pro defunctis effectum pendere ex liberali Dei acceptantis voluntate, probabilior videtur, cum neque ex ullo Scripturæ loco, neque ex ulla certa traditione conſtet, Deum illas ſatisfactiones ex Eccleſiæ theſauro depromptas, & ab eadem Eccleſia ſibi oblatas pro defunctorum liberatione ſe acceptaturum promiſiſſe; præſertim cum ipſa Eccleſia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, tanquam ipſum Deum ſupplicans, ut ejuſmodi ſatisfactionem, ſeu ſolutionem pro defunctorum ſublevatione miſericorditer acceptare dignetur.

Quod etiam ex ipſius Eccleſiæ praxi confirmari poteſt, quæ poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam indulgentiam, v. g. per Sacrificium in altari privilegiato pro ipſo oblatum, nihilominus pro eodem orare, & ſacrificare non deſinit: quo facto tacite declarare videtur, Indulgentias, quamvis maxime ſalutares, non tamen ſemper infallibilem effectum pro ipſis defunctis habere, ſed pendere ex Divina miſericordia. Quod tamen non debet Fideles vivenres reddere ſegniores, imo potius excitare, ut majori affectu, & charitate

ipſis

ipſis Fidelibus defunctis per orationes, aut Sacrificia, aut Indulgentiarum applicationem, aut alium quemcumque modum opitulentur.

§. IV.
Quid de Purgatorio ſentiendum ſit.

1. Catholica veritas, cui firmiter adhærendum eſt, docet, eſſe Purgatorium, id eſt locum quendam, in quo tanquam in carcere poſt hanc vitam uſque ad certum, & definitum tempus detinentur, ac purgantur animæ Fideles, quæ in ſtatu quidem Gratiæ, ſed tamen nondum plene a peccatis purgatæ e corporibus exierunt, ubi Fidelium vivorum orationibus, & ſuffragiis, ac præſertim ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio poſſunt ſublevari. Hanc veritatem olim Vvaldenſes, Albigenſes, Apoſtolici, & plures alii Catholicæ Fidei hoſtes impugnarunt, ut videre eſt apud Bellarminum lib. 1. de Purg. c. 2. quibus adjunxerunt ſe hodierni Hæretici tam Lutherani, quam Calviniſtæ, qui omnes nullum eſſe poſt hanc vitam Purgatorium contendunt, ſed animas, ſtatim ut a corporibus ſeparantur, vel in Cœlum evehi, vel in Infernum detrudi.

Refellitur hic error, & noſtræ Fidei veritas probatur 1. ex Scriptura 2. Mach. 12. ubi dicitur, quod *Sancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſolvantur*, quæ verba cum neque de beatis, neque de damnatis intelligi poſſint, ſequitur, ut de quodam tertio hominum genere ſint intelligenda, qui habeant adhuc aliqua vincula, a quibus poſt mortem ſolvi queant; proindeque de illis, qui in Purgatorio detinentur. Hunc autem librum Machabæorum eſſe Canonicum (quidquid Hæretici in contrarium dicant) conſtat non modo ex Concilio Trid. ſeſſ. 4. in decr. de Canonicis ſcripturis, ſed etiam ex Concilio Carthaginenſi III. cui interfuit, ac ſubſcripſit S. Auguſtinus cap. 47. item ex S. Innocentio I. Epiſt. ad Exuperium cap. ult. & ex Gelaſio I. in Concilio ſeptuaginta Epiſcoporum, ut refertur diſtinct. 15. capite, *Sancta Romana*. Probatur etiam ex Iſaiæ 4. *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Jeruſalem laverit de medio ejus in ſpiritu judicii, & ſpiritu ardoris*, quem locum de pœna Purgatorii explicat S. Aug. lib. 20. de Civ. c. 25. Item ex Matth. 12. ubi dicit Dominus, quædam peccata eſſe, quæ non remittuntur neque in hoc ſæculo, neque in futuro: unde colligunt SS. Patres, quædam peccata remitti in futuro ſæculo, id eſt poſt hanc vitam, per orationes, & ſuffragia Eccleſiæ. ita S. Auguſt. lib. 21. de Civ. c. 24 & lib. 9. in Julianum c. 5. Gregorius lib. 4. Dialog. c. 39. & S. Bernardus Homil. 66. in Cantica.

2. Prob. 2. ex variis Conciliis, in quibus præſcribitur, ut orationes, & ſuffragia pro defunctis Fidelibus offerantur, ut in Conc. Carthag. III. cap. 29. Bracarenſi I. cap. 39. & Aurelian. II. cap. 14. Unde ſequi-

quitur, aliquos Fideles defunctos in tali loco eſſe, ubi orationibus, & ſuffragiis viventium juvari poſſint, proindeque eſſe in Purgatorio.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Purgatorium apertiſſime aſſerunt, ut S. Greg. Niſſenus oratione pro mortuis circa medium, ubi de Juſto ex hac vita excedente loquens dicit, *quod non poterit a corpore egreſſus Divinitatis particeps fieri, niſi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abſtulerit*. & S. Aug. l. 21. de Civ. c. 24. loquens de Juſtis, qui cum levibus peccatis decedunt, *Tales* (inquit) *conſtat ante Judicii diem per pœnas temporales, quas eorum ſpiritus patiuntur, purgatos æternis ſuppliciis non tradendos*. Item ex aliis SS. Patribus, qui pro Fidelibus defunctis orandum, ac Miſſæ Sacrificium offerendum eſſe dixerunt, ut S. Cyrill. Hieroſol. Catec. 5. Myſtag. *Pro omnibus*, inquit, *oramus, qui inter nos vita functi ſunt, maximum credentes eſſe animarum juvamen*. S. Greg. l. 4. Dialog. c. 55. *Multum*, inquit, *ſolet animas etiam poſt mortem ſacra oblatio Hoſtiæ ſalutaris adjuvare, ita ut hanc nonnunquam ipſæ defunctorum animæ expetere videantur*.

3. Porro cum tantummodo Fidelium Juſtorum animæ in Purgatorio detineantur, quæ ab omni peccati mortalis reatu immunes ex hac vita decedunt, ſequitur, ut ob duas tantum cauſas ibi purgari debeant, nimirum vel pro peccatis venialibus, cum quibus nondum quoad culpam remiſſis e corporibus exierunt, vel pro pœnis temporalibus, quæ peccatis mortalibus, aut venialibus quoad culpam remiſſis debentur, pro quibus plene non ſatisfecerunt.

Hæ autem animæ in Purgatorio exiſtentes pro peccatorum illorum expiatione graviſſimas haud dubie pœnas patiuntur, adeo ut SS. Patres doceant, pœnas illas Purgatorii quibuſcunque hujus vitæ pœnis eſſe longe graviores, ut S. Aug. in Pſal. 37. S. Greg. in Pſal. 3. pœnitentialem, & alii, quos citat Gammachæus c. 5. de Purgat.

Quamvis autem Doctores quidam Catholici, ut Dionyſ. Carthuſianus l. de qnatuor noviſſimis ar. 47. & Michael Bajus l. 2. de meritis operum c. 8. exiſtiment, graviſſimam animarum illarum pœnam in eo conſiſtere, quod nullam ſuæ ſalutis habeant certitudinem, ſed quaſi ſuſpenſæ, & dubiæ occulta quadam Judicii Divini diſpoſitione teneantur; communis tamen Theologorum doctrina eſt, animas Fideles in Purgatorio detentas de ſalute ſua æterna certas, ac ſecuras eſſe: tum quia (ut docet S. Th.) ſpes Theologica in illis manet, ac proinde etiam Fides, ex qua certiſſime ſcire poſſunt, animas in Purgatorio detentas eſſe ſalvandas, aliunde vero ſatis certo ſciunt, ſe eſſe in Purgatorio, non vero in Inferno: tum ex dictamine propriæ conſcientiæ. Norunt enim, ſe Deum ſuper omnia amare; nec ullo adverſus eum odio moveri, neque etiam ab aliis animabus ſecum detentis vident illum blaſphemari, ut fit a reprobis in Inferno, ſed potius laudari. Quæ omnia fuſius explicata, & probata habentur apud Gammachæum cap. 3. & ult. de Purgatorio, & Bellarminum

lib.

lib. 2. de eod. Purgat. cap. 4. qui etiam cap. 7. obſervat ex Beda, & aliis probatis Auctoribus, diverſos eſſe in Purgatorio pœnarum gradus, diſparemque animarum ſtatum, quarum aliæ aliis longe minus torquentur, imo earum aliquæ nullum alium, niſi tantummodo dilatæ felicitatis dolorem ſuſtinent.

4. Quæres 1. ubinam ſit Purgatorii locus. Reſpondetur, locum Purgatorium ordinarium eſſe in ipſis terræ viſceribus, ut docent S. Th. S. Bonav. Sotus, & alii apud Gammachæum citato cap. 5.

Diximus *ordinarium*, quia interdum ex aliqua Divina diſpenſatione purgantur animæ in aliis quibuſdam locis, vel quia in iis peccaverunt, vel etiam ad inſtructionem, & terrorem vivorum, ut ex S. Greg. S. Th. Petro Damiano, & aliis obſervat idem Gammachæus.

Quæres 2. quanto tempore animæ in Purgatorio detineri debeant. Reſpondetur, id ab eo ſolo cognoſci, cujus judicio juſto detinentur, certum nihilominus eſſe, aliquas illic annis pluribus, imo etiam ſæculis detineri, cum Eccleſia probet conſuetudinem illam anniverſaria celebrandi pro aliquibus defunctis, etiamſi conſtet, illos ante ducentos, vel etiam plures annos ex hac vita migraſſe, quod minime probaret, ſi tandiu eas illic non detineri poſſe certum eſſet.

Quæres 3. an animæ ex Purgatorio aliquando egredi poſſint, & hominibus apparere. Reſpondetur, non modo ex Purgatorio, ſed & ex ipſo Inferno, imo etiam ex Cœlo animas, Deo ita volente, egredi poſſe, & de facto interdum egreſſas fuiſſe, aliiſque viventibus apparuiſſe, ut docet S. Aug. lib. de cura pro mortuis agenda cap. 15. & 16. & id ipſum variis exemplis, & hiſtoriis ex probatiſſimis, & fide digniſſimis Auctoribus probat Bellarminus cit. l. 3. c. 8.

5. Quæres 4. quibus modis animæ in Purgatorio exiſtentes juvari, & ſublevari poſſint. Reſpondetur, communionem, quam animæ illæ cum Eccleſia in terris militante ſervant, per gratiam, & charitatem, in qua deceſſerunt, & ratione cujus inter membra viva corporis myſtici, cujus Chriſtus caput eſt, connumerantur, reddere illas capaces participandi de piis ejuſdem Eccleſiæ operibus, & inde varia, & ſaluberrima ſolatia recipiendi, quando ſcilicet pia illa opera, in quantum ſatisfactoria ſunt, ipſis animabus applicantur, & ea intentione Deo offeruntur, ex quo patet animas Purgatorii a nobis juvari, & ſublevari poſſe orationibus, jejuniis, eleemoſynis, ſed præſertim ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio, quod quidem propitiatorium eſt (ut definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap 2.) *non modo pro vivis, ſed etiam pro defunctis in Chriſto nondum ad plenum purgatis*. Et ſeſſ. 25. in decreto de Purgatorio dicitur, *animas in Purgatorio detentas Fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero acceptabili altaris Sacrificio juvari*. Unde & S. Aug. ſerm. 34. de verbis Apoſtoli, poſtquam admonuit, *Sumptuoſam diligentiam ſepulturæ, & monumentorum opulentam conſtitutionem eſſe potius vivorum qualiacunque ſolatia, quam adjutoria*

mor-

mortuorum, recte ſubjungit: *Ordinationibus vero ſanctæ Eccleſiæ, & Sacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis miſericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum univerſa obſervat Eccleſia, ut pro eis, qui in corporis, & ſanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cũ ad ipſum Sacrificium loco ſuo commemorantur, pro illis quoque id offerri commemoretur. Cum vero eorum commendandorum cauſa opera miſericordiæ celebrantur, quis eis dubitet ſuffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur?*

CAPUT VI.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

SECTIO I.

Utrum Extrema Unctio ſit Sacramentum, & quis ſit ejus miniſter.

1. Extremæ Unctionis nomine intelligimus Unctionem olei benedicti, quæ infirmo in extremis poſito confertur a Sacerdote, adjunctis certis precibus. Hanc autem eſſe verum, & proprium novæ legis Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, negaverunt olim Vualdenſes, & Albigenſes, & nunc etiam negant Lutherani, & Calviniſtæ; affirmat vero Eccleſia Catholica, & tanquam dogma Fide credendum proponit. Cujus quidem veritas ſimul, & erroris oppoſiti falſitas demonſtratur

Primo ex his S. Jacobi verbis: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio Fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, &, ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, quibus verbis exprimuntur omnia, quæ ad Sacramenti rationem requiruntur, ſcilicet ritus aliquis externus, nempe olei unctio, deinde promiſſio Gratiæ illi adjuncta, quatenus per illum ritum peccata remitti dicuntur, ac demum inſtitutio Divina. Neque enim Apoſtolus adeo conſtanter, & abſolute Gratiam illam promitteret, niſi Chriſtus Dominus hoc ita inſtituiſſet, ac fieri præcepiſſet.

Secundo ex Concil. Cabilonenſi (quod temporibus Caroli Magni celebratum eſt) cap. 48. ubi dicitur, *Infirmos ſecundum beati Jacobi documentum oleo, quod ab Epiſcopo benedicitur, debere a Presbyteris ungi*: & paulo poſt allegatis ipſius Sancti Jacobi verbis ſubditur, *Non eſſe parvi pendendam ejuſmodi medicinam, quæ animæ, corporiſque medetur languoribus*. Item ex Concilio Florentino in decreto Eugenii, & Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. de Extrema Unctione, ubi habetur: *Hoc Sacramentum inſtitutum a Chriſto Domino, apud Marcum quidem inſinuatum, per Jacobum autem Apoſtolum, ac Domini fratrem*

trem Fidelibus commendatum, ac promulgatum.

Tertio ex SS. Patribus, qui huic ſacræ Unctioni vim ſanctificandi, & peccata remittendi tribuunt, ut S. Jo. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio, ubi dicit, Sacerdotes non modo cum nos regenerant, ſed etiam cum infirmos oleo ungunt, indulgere peccata, quod ex citatis Jacobi verbis confirmat: & S. Auguſt. ſerm. 215. de temp. in quo docet, ſuperveniente infirmitate ægrotum accipere debere Chriſti Domini Corpus, & exinde proprium ejus corpus ungendum eſſe, ut impleatur in eo illud, quod ſcriptum eſt, *Infirmatur quis in vobis?* &c. additque, hoc modo corporis ſanitatem, & peccatorum indulgentiam obtineri.

2. Quod autem ſpectat ad miniſtrum hujus Sacramenti, certum eſt, ſolum Sacerdotem rite ordinatum poſſe Sacramentum hoc valide adminiſtrare. Ita S. Thom. in 4. diſt. 23. q. 21. a. 1. & alii communiter. Eſtque de Fide, ut conſtat tum ex ſupra relatis S. Jacobi verbis, *Inducat presbyteros Eccleſiæ*, tum ex Conc. Trid. ſup. cap. 3. ubi verba illa S. Jacobi explicans dicit, *Proprios hujus Sacramenti miniſtros eſſe Eccleſiæ presbyteros, quo nomine eo loco non ætate ſeniores, aut primores in populo intelligendi veniunt, ſed aut Epiſcopi, aut Sacerdotes ab ipſis rite ordinati.*

Quamvis autem quilibet Sacerdos Sacramentum hoc valide adminiſtrare poſſit, cum ejus adminiſtratio, quæ modo deprecatorio fit, ut infra dicetur, non ſit proprius actus juriſdictionis, ut ex communi Theologorum ſententia docet Iſambertus diſp. 5. de Sacram. Extr. Unct. nullus tamen Sacerdos id licite poteſt, niſi ſit proprius Sacerdos illius, cui hoc Sacramentum confertur, vel ab eo facultatem habeat. Unde in Clementina de privilegiis prohibetur Religioſis Sacerdotibus ſub pœna excommunicationis Sedi Apoſtolicæ reſervatæ, & ipſo facto incurrendæ, ne hoc Sacramentum Laicis, aut Clericis adminiſtrent ſine licentia proprii Sacerdotis, ut refert Laymannus cap. 6. de Extrema Unctione.

Excipiunt tamen Doctores cauſam neceſſitatis, quando ſcilicet a proprio Sacerdote Sacramentum illud recipi non poteſt, v. g. ſi abſit, nec ab illo licentia poſſit obtineri. Tunc enim quilibet Sacerdos, etiam Religioſus, poteſt valide, ac licite Sacramentum illud moribundo adminiſtrare, nec ullam ideo incurrit excommunicationem, ut docent S. Antoninus, Sylveſter, Cajetanus, Henriquez, & alii apud Laymannum ſupra.

3. Quærunt aliqui occaſione illorum verborum S. Jacobi, *Inducat presbyteros Eccleſiæ*, utrum hujus Sacramenti miniſter debeat eſſe unus, an plures. Reſpondetur 1. unum ſufficere, ut conſtat tum ex cap. *Quæſivit*, extra de verborum ſignificatione, tum ex communi Eccleſiæ praxi, quæ non niſi unum Sacerdotem ad Sacramentum hoc miniſtrandum adhibere ſolet. Reſpondetur 2. plures Sacerdotes poſſe Sacramentum

tum hoc adminiſtrare, ſive ſucceſſive, quando unctione una, aut altera ab aliquo Sacerdote facta, & forma ſimul prolata, alius reliquas unctiones facit, & verba formæ profert, ſive conjunctim, ita ut uno Sacerdote unam unctionem faciente, & verba formæ proferente, alii Sacerdotes eodem tempore unctiones reliquas faciant, ac ſimul verba formæ proferant. Et hic modus adminiſtrationis ſemper quidem validus eſt, non tamen licitus, niſi in duobus caſibus. Primus eſt, ſi Sacerdos poſt aliquas unctiones factas ſubito moriatur, aut in talem infirmitatem decidat, ut reliquas peragere non poſſit. Tunc enim alius Sacerdos ejus defectum ſupplere debet, non repetendo, quæ facta ſunt, ſed ea, quæ deſunt, perficiendo. Secundus eſt, quando ſubeſt aliqua ratio timendi, ne infirmus moriatur, priuſquam unicus Miniſter unctiones omnes perficere poſſit. Tunc enim, ſi adſint alii Sacerdotes, poterunt ſimul unus oculos, alter aures, &c. perungere, ac unuſquiſque illorum formam proferre unctioni illi, quam peragit, convenientem. Ita Suarez diſp. 43. ſect. 2. num. 8. Iſambertus diſp. 5. de Extrem. Unct. art. 2. & 3. & plures alii.

SECTIO II.

Quæ ſit materia, & forma hujus Sacramenti.

1. Dicendum 1. materiam remotam Extremæ Unctionis eſſe oleum olivarum ab Epiſcopo benedictum. Ac in primis quod ſit oleum olivarum, conſtat ex decreto Eugenii, ubi expreſſe dicitur, materiam hujus Sacramenti eſſe *Oleum olivæ*: & in Catech. Roman. part. 2. c. 6. declaratur, olei nomine intelligi liquorem, non ex quavis pingui, & craſſa materia, ſed ex olearum baccis tantummodo expreſſum. Quod autem oleum iſtud, ut ſit apta, & ſufficiens hujus Sacramenti materia, debeat eſſe ab Epiſcopo benedictum, docet S. Th. in 4. diſt. 23. qu. 1. art. 3. & conſtat tum ex citato decreto Eugenii, & Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. tum ex ipſius Eccleſiæ praxi, quæ non niſi oleum ab Epiſcopo benedictum in hujus Sacramenti adminiſtratione adhibere conſuevit.

Quæres an, deficiente oleo benedicto, poſſit, urgente neceſſitate, ad Sacramentum hoc adminiſtrandum adhiberi oleum non benedictum, vel illius loco ſacrum chriſma. Reſpondetur 1. oleum benedictum eſſe de neceſſitate hujus Sacramenti, ut docent S. Th. S. Bonavent. Durandus, & alii, quos refert, & ſequitur Iſambertus diſp. 2. art. 2. proindeque nec licite, nec valide cum oleo non benedicto adminiſtrari poſſe, ſi tamen oleum benedictum non ſufficeret, poſſe illi non benedictum in minori tamen quantitate licite admiſceri, ut intelligitur ex cap. *Quod dubiis*, extra. de conſecratione Eccleſiæ. Reſpondetur 2. controverſum eſſe apud Theolo-

gos, an hoc Sacramentum valide conferri poſſit in oleo balſamato, ſeu chriſmate, quibuſdam affirmantibus, aliis vero id negantibus, quos fuſe refert Layman. cap. 2. de Extr. Unct. qui recte concludit, quidquid ſit de utraque illa ſententia, quarum neutra expreſſe ab Eccleſia definita eſt, quantum ad praxim attinet, nunquam licitum eſſe Sacerdoti in Extremæ Unctionis adminiſtratione uti chriſmate, eo quod ſaltem id conſuetudini, & praxi Eccleſiæ repugnet, quæ non niſi oleum ſimplex, & benedictum pro ungendis infirmis adhibere ſolet.

Addit, quod, quamvis ſecundum ipſius Eccleſiæ praxim oleum iſtud infirmorum quotannis renovari debeat, vetuſque, novo accepto, comburi; ſi tamen Parochus oleum ab Epiſcopo benedictum nondum recepiſſet, urgente neceſſitate, veteri benedicto ad conferendam Extremam Unctionem uti licite poſſet.

2. Dicendum 2. materiam proximam hujus Sacramenti eſſe unctionem, quæ fit per modum crucis, juxta Rituale Romanum in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedibus, & renibus (quam tamen ultimam unctionem in fœminis omittendam eſſe dicit) vel in pectore loco renum, ut in Rituali Pariſienſi, & in quibuſdam aliis habetur. Hæc autem unctio in partibus illis, quæ natura geminæ ſunt, duplex fieri debet, v. g. una ſuper oculum dextrum, altera ſuper ſiniſtrum, & unica interim forma proferri, ita ut formæ prolatio incipiat, antequam prior unctio finiatur, nec deſinat, quin poſterior ſaltem inchoetur, ut annotatur in eodem Rituali. Ubi etiam dicitur, quod ſi quis in aliqua illarum partium mutilatus ſit, unctio in proxima fieri debeat, cum eadem formæ prolatione.

* Porro hæc unctio, non adhibito aliquo inſtrumento, ſed pollice manus ipſius Sacerdotis miniſtrantis fieri debet, ut habetur in Rituali Romano. Sacerdotis ſiquidem manus inſtrumentum eſt vivum Divinæ poteſtatis, & gratiæ, ſpeciali unctione ad uſus myſticos in ipſa ordinatione conſecratum.

Cum igitur hæc ex ipſius Eccleſiæ praxi conſtent, quæritur, an unctio illarum omnium partium ſit de eſſentia hujus Sacramenti, ita ut valide conferri non poſſit, niſi omnes illæ partes ungantur. Reſpondetur 1. certum eſſe ex communi Theologorum conſenſu, ad validitatem hujus Sacramenti non requiri, ut unctio fiat in modum crucis, nec etiam ut pedes, aut renes, aut pectus ungatur, nec ut fiat duplex unctio in geminis partibus cujuſque ſenſus. Quamvis enim ex præcepto Eccleſiæ iſta fieri, & ſervari debeant, nec proinde (nulla urgente neceſſitate) omitti poſſint ſine peccato, non ſunt tamen de eſſentia hujus Sacramenti, nec ad ejus validitatem requiruntur, ut docent Scotus, Henriquez, Suarez, Toletus, & alii apud Layman. cit. cap. 2.

3. Reſpondetur 2. controverſum eſſe apud Theologos, utrum ad

Sacra-

Sacramenti hujus validitatem neceſſarium ſit, ut omnes quinque ſenſus corporis ungantur, an vero unctio in uno illorum ſufficiat. Quidam enim Doctores, quos recenſet, & quibus ſubſcribit Iſambertus diſp. 2. art. 5. unius tantummodo ſenſus unctionem ad Sacramenti validitatem ſufficere exiſtimant. Alii vero e contra unctionem quinque ſenſuum ad validitatem illam requiri affirmant. Ita S. Thom., S. Bonaventura, Ricardus, Scotus, Paludanus, & plures alii, quos citat & ſequitur Suarez in 4. diſt. 2. q. 2. art. 3. Quorum ſententia videtur probabilior, propter auctoritatem ipſius S. Doctoris, proindeque in praxi tenenda.

Dicendum 3. formam hujus Sacramenti hanc eſſe, *Per iſtam ſanctam unctionem & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per viſum deliquiſti*, &c. & ſimiliter de aliis membris. Ita declaratum eſt in decreto Eugenii, & in Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 1. de Extrema Unctione, & expreſſe habetur in Rituali Romano.

Sunt autem quædam obſervanda. Primum eſt, formam hujus Sacramenti per modum deprecationis eſſe conferendam ut docet S. Thomas, S. Bonaventura, & communiter alii apud Suarez ſupra, ſect. 3. quod conſtat tum ex his S. Jacobi verbis, *Orent ſuper eum, & oratio Fidei ſalvabit infirmum*, tum ex univerſæ Eccleſiæ praxi; quæ ubique in hujus Sacramenti adminiſtratione forma deprecatoria utitur.

4. Secundum eſt, quod, quamvis omnes particulæ præfatæ, quæ in forma hujus Sacramenti communiter proferuntur, ad ejus eſſentiam non pertineant, ſitque probabiliſſimum, ſolas has, quæ ſequuntur, *Per iſtam unctionem indulgeat tibi Dominus, quidquid peccaſti*, ad illius validitatem eſſe neceſſarias, ut docet, & probat Iſambertus diſp. 3. art. 2. debet tamen Sacerdos omnia illa verba in hujus Sacramenti forma ex Eccleſiæ præſcripto appoſita, prout in Rituali Romano habentur, vel ſecundum peculiarem cujuſque Diœceſis uſum, diſtincte proferre, nec aliquid ab eo in illa prolatione omitti, aut mutari ſine peccato poteſt.

Tertium eſt, probabiliſſimum eſſe (quod aſſerunt Henriquez, Medina, Paludanus, & alii, quos citat, & ſequitur Iſambertus ſupra ar. 4.) quinariam formæ hujus Sacramenti repetitionem non eſſe de ejus eſſentia, ſed ſufficere unicam. Secundum quam ſententiam, ſi infirmus jam jam moriturus credatur, poterit Sacerdos partes magis obvias quinque ſenſuum ungere, v. g. unum oculum, aurem, narem, labium, & aliquam aliam partem pro ſenſu tactus, qui ubique diffuſus eſt, ut genam, idque celeriter nullo facto ſigno crucis, & ſimul, ac ſemel verba proferre: *Per iſtam ſanctam unctionem indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquiſti, vel quidquid peccaſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum.*

SECTIO III.
Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.

1. Extremæ Unctionis effectus duplicis ſunt generis. Quidam enim animam, alii corpus attingunt. Quod ſpectat ad animam, quinque ſunt præcipui effectus, quos Sacramentum hoc in ea operatur.

Primus effectus illi cum aliis Sacramentis communis eſt Gratia ſanctificans, ut expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 2. de Extrema Unctione, his verbis: *Si quis dixerit, Sacram infirmorum Unctionem non conferre Gratiam*, &c. *anathema ſit*.

Secundus eſt ſpeciale Gratiæ auxilium, tum ad ſuperandas tentationes in articulo mortis occurrentes, tum ad ſpem, & confidentiam facilius, & firmius in Deum erigendam, tum etiam ad morbi, & mortis moleſtias cum majori patientia tolerandas. Quod expreſſe declarat Conc. Trid. cap. 2. ubi dicit, quod hoc Sacramentum *Ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo Divinæ miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſublevatus & morbi incommoda, ac labores levius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo inſidiantis facilius reſiſtit*.

2. Tertius effectus eſt remiſſio peccatorum mortalium, ſi quæ forte habet infirmus, quæ habere ſe bona fide, & invincibiliter ignoret. Quamvis enim, ut recte obſervat Gammachæus c. 6. de Extrema Unction. Sacramentum hoc ex primaria Chriſti inſtitutione ſecundam tantummodo Gratiam, ideſt Gratiæ ſanctificantis augmentum, conferat, ſupponatque hominem a peccato mortali per Sacramentum Pœnitentiæ, aut perfectam contritionem jam purgatum, nihilominus ſecundario etiam primam interdum Gratiam conferre poteſt, & peccata mortalia delere, ſi forte Confeſſio Sacramentalis nulla, & invalida fuerit, & alias infirmus ſe in ſtatu peccati mortalis eſſe invincibiliter ignoret, & de illis ſaltem in genere attritus ſit, ut docent Paludanus, Suarez, & alii apud Layman. ſup. c. 5. de Extrem. Unct. & ſatis aperte colligitur tum ex his S. Jacobi verbis, *Si in peccatis ſit, remittentur ei:* tum ex iſtis Conc. Trid. cap. 2. *Delicta ſi quæ ſint adhuc expianda, abſtergit*: tum denique ex his formæ verbis, *Indulgeat tibi Dominus, quidquid peccaſti:* quæ quidem verba, ſicut & alia ex Apoſtolo, & Concilio relata, cum ſint indefinita, ac ſine ulla reſtrictione, de quibuſcunque peccatis etiam mortalibus intelligi debent.

Quartus effectus eſt remiſſio peccatorum venialium, ut a fortiori, & ex ſupra citatis Apoſtoli & Concilii verbis, & ex ipſa Sacramenti forma colligitur.

Quintus denique eſt abſterſio reliquiarum peccati, ut expreſſe docet Conc. Trid. cit. cap. 2. quarum quidem peccati reliquiarum nomine S. Th. in 4. diſt. 23. qu. 1. art. 2. qu. 1. Ferrarienſis lib. 4. contra Gentes cap. 73. & plures alii Theologi intelligunt animi languorem, tor-

torporem, mœrorem, triſtitiam, faſtidium, anxietatem, & alias ſimiles pravas affectiones, quæ ut plurimum ex peccatis præteritis, eorumque recordatione oriuntur, varia incommoda ſpiritualia cauſant, vel etiam in extremam deſperationem propellunt.

3. Quod vero ſpectat ad corpus, unus eſt Extremæ Unctionis effectus, ſcilicet ipſius corporis ſanitas, ut colligitur ex Apoſt. verbis, *Oratio Fidei ſalvabit infirmum:* quæ verba de corporis ſalute intelligenda eſſe, docet Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis part. 15. cap. 2. & poſt illum S. Thom. in 4. diſt. 23. quæſt. 2. art. 2. Quem etiam Extremæ Unctionis effectum tradit Concil. Trid. cit. cap. 2. adjecta tamen hac conditione, *ubi ſaluti animæ expedierit*, quo ſenſu citata Apoſtoli verba docet eſſe intelligenda.

Quæres, quis ſit præcipuus horum effectuum, ſeu ob quem primario Extrema Unctio inſtituta ſit. Reſpondetur cum S. Doctore ſupra, & pluribus aliis Theologis, quos citat, & ſequitur Suar. diſp. 41. ſect. 2. hoc Sacramentum principaliter inſtitutum eſſe ad conferendum infirmo ſpeciale quoddam Gratiæ actualis auxilium, quo juvetur, & roboretur contra occurrentes in extremo vitæ diſcrimine difficultates, quibus a negotio ſuæ ſalutis ſtrenue procurando, & promovendo retardari poteſt; ſecundario vero tum ad ſanitatem corporis, ſi animæ ſaluti conducat, reparandam, tum ad alios ſupra explicatos effectus conferendos.

SECTIO IV.

Quis ſuſcipere poſſit, aut debeat Sacramentum Extremæ Unctionis, & quæ in eo diſpoſitiones requirantur.

1. Dicendum 1. ſubjectum capax hujus Sacramenti eſſe hominem baptizatum, qui rationis uſum adeptus ſit, & propter morbum de vita periclitetur. Eſt communis ſententia Doctorum in 4. diſt. 23.

Requiritur 1. ut ſit baptizatus, cum Baptiſmus, ut habetur in decreto Eugenii, *ſit janua vitæ ſpiritualis*, nec ſine illo Sacramenta reliqua valide ſuſcipi poſſint.

Requiritur 2. ut rationis uſum adeptus fuerit. Cum enim hujus Sacramenti effectus ſit remiſſio peccatorum actualium, & robur adverſus tentationes, pueri ante uſum rationis horum effectuum capaces non ſunt, ut per ſe patet, nec proinde Sacramenti illius ſuſcipiendi. Unde Navarrus cap. 22. n. 1. Suarez diſp. 70. ſect. 1. & plures alii Theologi recte docent, Sacramentum Extremæ Unctionis valide conferri poſſe, imo & negari non debere pueris, qui ad eam ætatem, & rationis diſcretionem pervenerunt, ut Sacramenti Pœnitentiæ ſint capaces, quamvis Sanctam Euchariſtiam nondum receperint, nec adhuc idonei ad illam recipiendam judicentur. Quod etiam in Rituali Pariſienſi tit. de Extrema Unctione præſcribitur. Diximus, requiri, ut hoc Sacramentum ſuſcipiens rationis uſum adeptus ſit, ſi-

Digitized by Google

ve uſum illum adhuc retineat, ſive poſtea in amentiam, aut phreneſim lapſus ſit. Licet enim maxime deceat, & quantum fieri poteſt, procurandum ſit, ut infirmo miniſtretur, dum ſana mente, & integris ſenſibus eſt; non eſt tamen illi denegandum, quamvis in amentiam inciderit, aut rationis uſum amiſerit, ſi antea illud petiit, aut ſaltem interpretative deſideravit, ſi nimirum chriſtiane vixit, & ſalutis ſuæ memor fuit: quod quidem præſumendum eſt, niſi contrarium appareat, ut docent Paludanus, Sylveſter, Henriquez, & plures alii apud Laymann. cap. 4. de Extr. Unct. & expreſſe declaratur in Rituali Romano, in quo etiam præſcribitur, impœnitentibus, qui in manifeſto peccato mortali moriuntur, & excommunicatis omnino denegandum eſſe hoc Sacramentum.

Requiritur 3. ut non niſi infirmo de vita periclitanti conferatur Extrema Unctio, ut docet S. Th. in 4. diſt. 23. quæſt 2. art. 2. & cum eo communiter omnes, & habentur in Conc. Trid. cap. 3. Unde neque reis ultimo ſupplicio mox afficiendis, neque prælium inituris, aut aliis violentia aliqua extrinſeca morituris hoc Sacramentum conferri debet, ut in præfato Rituali Romano expreſſe declaratur.

2. Obſervat etiam S. Doct. ſupra art. 4. & cum illo communiter omnes, Extremam Unctionem morbi periculo eodem durante iterum conferri non poſſe, ſecus vero, ſi eodem morbo durante, infirmus novum aliquod mortis periculum incurrat, ut ſi, poſtquam inunctus fuerat, Medicorum judicio melius habere cœpit, evaſitque periculum mortis, in quod nihilominus poſtea mutata corporis conſtitutione iterum recidit, ut docent Paludanus, Suarez, & alii apud Laymann.

Dicendum 2. infirmum ſui compotem Sacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ debere recipere, priuſquam Extrema Unctio ipſi conferatur, ſi tempus, & ipſius infirmi conditio, ſeu diſpoſitio id permittat. Ita docet Iſambertus diſp. 7 a. 1. & expreſſe declaratur in Rituali Romano, & etiam in Catechiſmo Romano part. 2. c. 6. ubi vocat hanc conſuetudinem Eccleſiæ *perpetuam*, aitque eſſe *ſervandam*, quod obligationem denotat. Si tamen poſtea in mortale peccatum lapſus ſit, aut alicujus peccati mortalis nondum confeſſi recordetur, debet hujus Sacramenti ſuſceptioni Sacramentalem Confeſſionem præmittere, aut ſi extrema morbi vi oppreſſus id non poſſit, debet actum contritionis, aut ſaltem attritionis elicere, ut Sacramenti hujus virtute peccatorum remiſſionem percipiat, ut docet Iſambertus ſupra, & ante illum docuerunt Suarez diſp. 42. ſect. 1. Navarrus cap. 22. num. 13. & plures alii.

3. Quæres, an ſit aliqua obligatio Extremæ Unctionis recipiendæ. Reſpondetur juxta doctrinam S. Thom. in 4. diſt. 23. quæſt. 1. a. 1. quæſtiuncula 3. ad 1. nullam eſſe hujus Sacramenti recipiendi ſub peccato mortali obligationem, ſi ſecundum ſe præciſe conſideretur. Licet enim utiliſſimum ſit, ac ſaluberrimum, nullam tamen nec medii, nec

præ-

præcepti neceſſitatem ſecum invehit, ut docet Iſambert. diſp. 8. art. 1. Qui tamen recte ſubjungit, fieri interdum poſſe, ut infirmus illud non ſuſcipiendo mortaliter peccet, ſi, verbi gratia, illud ex contemptu omittat, vel, quamvis abſit contemptus, ſi ex neglectu illius ſcandalum ſequatur, aut infirmus probabile aliquod periculum ſalutis incurrat, quia nullum aliud Sacramentum ſuſcipere poteſt.

Non eſt tamen par ratio illius, cui Sacramenti hujus adminiſtratio ex officio incumbit. Is enim, ut recte docet, & probat Iſambertus ibid. per ſe, vel per alium Sacerdotem tenetur hoc Sacramentum ſubditis ſuis extreme, & periculoſe ægrotantibus adminiſtrare, ita ut peccet mortaliter, ſi cognito alicujus infirmi periculo, illi conferre ſine ulla juſta ratione omittat, aut differat, cum probabili periculo, ne interim ægrotus, illo non ſuſcepto, moriatur. Additque, quod, quamvis infirmus morbo contagioſo laboraret, nec poſſet illi Sacramentum hoc niſi cum vitæ periculo adminiſtrari, ſi tamen propius ejus Sacerdos aliter ei ſubvenire non poſſet, quam Extremam Unctionem illi conferendo, tenetur etiam cum certiſſimo vitæ periculo hanc illi adminiſtrare, niſi alius Sacerdos ejus vices ſuppleret. Docet nihilominus, quod, ſi moraliter certus ſit de bona illius diſpoſitione, quoad ea quæ ſalutem animæ reſpiciunt, puta quia nuperrime Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramenta illi adminiſtravit, tunc non tenetur, ſaltem ſub peccato mortali, Extremam Unctionem illi adminiſtrare cum tali periculo.

CAPUT VII.

De Sacramento Ordinis.

SECTIO I.
Utrum Ordo ſit Sacramentum.

1. NOmen Ordinis, quod ex ſe latiſſimam habet ſignificationem, ab Eccleſia uſurpatum eſt, ut obſervat Catechiſmus Romanus part. 3. cap. 7. tum ad deſignandum Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ſtatum, in qua reperiuntur varii Miniſtrorum ſuperiorum, & inferiorum gradus optime diſpoſiti ad ea perficienda, quæ cultum Divinum, præſertimque ſanctiſſimum Dominici Corporis Sacrificium ſpectant, tum ad ſignificandum ritum illum ſacrum, quo quiſque Miniſtrorum illorum ſolemni religione conſecratur, ac Divino cultui, ſacriſque Altaribus mancipatur. In quo poſteriori ſenſu de illo quæritur, utrum ſit Sacramentum. Quæ quidem quæſtio dupliciter intelligi poteſt, primo in genere, utrum in Eccleſia ſit Sacramentum Ordinis, ſecundo in particulari, utrum quilibet Ordinum Eccleſiaſticorum ſit Sacramentum. Pro cujus reſolutione

Digitized by Google

Dicendum 1. Ordinem eſſe Sacramentum novæ legis a Chriſto Domino inſtitutum. Hanc veritatem, quæ de Fide eſt, negaverunt olim Maſſiliani, ut refert Coccius tom. 2. lib. 8. art. 1. & hodie ſimiliter negant Lutherani, & Calviniſtæ, quorum error refellitur, & veritas noſtræ Fidei probatur

Primo ex Apoſtolo 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut reſuſcites Gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*, ex quo loco, ubi loquitur Apoſtolus de ſacra Ordinatione ipſius Timothei, habetur ritus aliquis ſenſibilis, & collatio Gratiæ per hunc ritum: unde ſequitur, veram rationem Sacramenti in ſacra Ordinatione reperiri.

Secundo ex Concilio Chalced. can. 2. ubi damnantur illi, qui pecunias pro Ordinatione recipiunt, eo quod Gratiam Dei vendere cenſeantur, quæ tamen vendi nec debet, nec poteſt: & ex Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 3. his verbis: *Cum Scripturæ teſtimonio, Apoſtolica traditione, & Patrum unanimi conſenſu perſpicuum ſit, per ſacram Ordinationem, quæ verbis, & ſignis exterioribus perficitur, Gratiam conferri, dubitare nemo debet, Ordinem eſſe vere, & proprie unum ex ſeptem ſanctæ Eccleſiæ Sacramentis.*

Tertio ex S. Leone Epiſt. 87. ad Epiſcopos Mauritaniæ cap. 1. ubi poſtquam dixit, Ordinem Sacerdotii non niſi bene probatis, & exercitatis eſſe conferendum, ſubjungit: *Quis diſſimulare audeat quod in tanti Sacramenti perpetratur injuriam?* ſi nimirum indignus ordinetur; & ex S. Ambroſio lib. de dignitate Sacerdot. cap. 5. *Quis dat Epiſcopalem Gratiam, Deus, an homo? reſpondet ſine dubio, Deus. Sed per hominem dat Deus: homo imponit manus, Deus largitur Gratiam.*

2. Dicendum 2. non modo Ordinem in genere, ſed etiam in particulari unumquenque Ordinum Eccleſiaſticorum eſſe Sacramentum. Antequam hæc aſſertio probetur, ſupponendum eſt ſeptem eſſe Ordines, tres, qui dicuntur majores, ſcilicet Presbyteratum, Diaconatum, & Subdiaconatum, quatuor vero minores, nimirum Ordinem Acolythorum, Exorciſtarum, Lectorum, & Oſtiariorum. Quod conſtat ex variis Conciliis ſeptem illos Ordines enumerantibus, ut ex Concilio Romano ſub S. Sylveſtro cap. 4. Carth. IV. cap. 2. Florent. in decret. Eugenii, & Trid. ſeſſ. 24. cap. 2. ubi expreſſe dicitur, non ſolum nomina illorum Ordinum, ſed etiam ſingulorum propria miniſteria fuiſſe in uſu ab ipſo Eccleſiæ initio. Item ex Epiſtola Cornelii Papæ ad Fabianum Epiſcopum Antiochenum, in qua totius Cleri Romani enumerationem faciens, dicit, *in Eccleſia Catholica*, id eſt Romana, *Presbyteros eſſe quadraginta ſex, Diaconos ſeptem, Subdiaconos ſeptem, Acolytos quadraginta duos, Exorciſtas, & Lectores una cum Oſtiariis quinquaginta duos.*

Hoc præſuppoſito, probatur aſſertio, primo de illis omnibus Ordinibus in genere, ex eo quod, poſtquam Conc. Trident, cap. 2. ſeptem illos Ordines enumeravit, eoſdemque in Eccleſia ſemper fuiſſe di-

xit,

xit, capite tertio abſolute definit, Ordinem eſſe Sacramentum, abſque ulla reſtrictione ad majores Ordines, aut minorum excluſione; unde ſequitur ſecundum ejus mentem, in omnibus, & ſingulis Ordinibus, majoribus, & minoribus, veram Sacramenti rationem reperiri.

3. Probatur 2. de ſingulis Ordinibus in particulari. De Presbyteratu quidem tum ex Conciliis Flor. in dec. Eugen. & Trident.ſupra,in quibus Presbyteratus tanquam aliorum Ordinum primus, & præcipuus enumeratur, cui proinde ratio Sacramenti præ aliis competere debet: tum etiam ex SS. Patribus, qui Presbyteratum annumerant aliis Sacramentis, vel Ordinationem Presbyterorum expreſſe vocant Sacramentum, ut S. Cyprianus ſerm. de ablut. pedum, S. Auguſt. lib. 1. contra Donatiſt. cap. 2. & S. Leo Ep. 81. ad Dioſcorum cap. 1.

De Diaconatu ſimiliter probatur, tum ex eo, quod Conc. Trident. ſeſſ. 23. can. 6. definivit, *Hierarchiam Eccleſiæ Divina Ordinatione inſtitutam conſtare ex Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris*, ubi per Miniſtros ſaltem Diaconos intelligit, quorum proinde Ordinem divinitus inſtitutum eſſe declarat: tum etiam ex ritu, quem ſervat Epiſcopus Diaconos ordinans, cum ſingulis illorum imponens manus, dicit, *Accipe Spiritum Sanctum*, quibus verbis ſe Gratiam illis conferre declarat.

4. Quamvis autem Durandus, & Cajetanus negaverint, Ordinationem Diaconi eſſe Sacramentum, monet tamen Iſambertus diſp. 2. de ord. art. 7. ſententiam illorum, licet ante Conc. Trident. utcunque probabiliter defendi potuerit, poſt illud tamen ſine aliqua cenſuræ nota ſuſtineri amplius non poſſe.

Dices, Diaconos fuiſſe ab Apoſtolis inſtitutos, Act. 6. idque eo fine, ut pauperum curam gererent; unde ſequitur, illorum Ordinationem non eſſe Sacramentum, cum ex Chriſti inſtitutione non ſit.

Reſpondetur, verum eſſe, Diaconos ab Apoſtolis ordinatos fuiſſe, falſum vero Diaconatus Ordinem fuiſſe ab illis inſtitutum. Conſtat enim ex ipſius Eccleſiæ traditione, ut docet, & probat Iſambertus ſupra, Sacramentum Ordinis fuiſſe a Chriſto Domino in ultima Cœna inſtitutum. Quod autem dicitur, Diaconos ab Apoſtolis ordinatos fuiſſe, ut pauperum curam gererent, id fuit quidem unum ex illorum officiis, non vero primarium, & præcipuum, ut docet idem Iſambertus ſupra art. 8. & plenius conſtabit ex iis, quæ de ſingulorum officiis infra dicentur.

De Subdiaconatu denique, & aliis minoribus Ordinibus conſtat, tum ex auctoritate Concil. Trid. ſupra, tum etiam ex eo, quod hæc eſt plurimorum Doctorum tam antiquorum, quam recentiorum ſententia, ut S. Thomæ in 4. diſt. 24. q. 2. art. 1. q. 3. S. Bonaventuræ, Ricardi, Soti, Paludani, Majoris, Almaini, Ferrarienſis, Eckii, & aliorum, quos citat, & ſequitur Valentia q. 1. de Sacr. Ord. pun. 4. quibus etiam ſubſcribit Iſambertus diſp. 2. de Ord. art. 11.

Nec obſtat, quod tres tantum majores Ordines dicantur Sacri.

Non enim ſic vocantur, quaſi ſolis illis ratio Sacramenti competat, ſed quia ſolis illis votum continentiæ annexum eſt, ut docet idem Iſambertus diſp. 1. de Ord. art. 6.

5. Verum eſt quidem, S. Ignatium Antiochenum Epiſcopum Ep. 1. ad Antiochenos ſupra dictis Ordinibus annumerare Cantores, ſeu Pſalmiſtas, & Laboratores, qui defunctorum corpora curabant, ſed, ut recte obſervat Baronius ad an. 44. prope finem, non fuerunt hi Ordines, ſed officia mere Eccleſiaſtica. Quod aperte etiam colligi poteſt ex Concil. Carth. IV. ca. 10. ubi dicitur, quod Pſalmiſta poteſt abſque ſcientia Epiſcopi, ſola Presbyteri juſſione, ſuſcipere canendi officium, & ex conſequenti illud non conferebatur per Ordinationem, ſeu conſecrationem, ſed per meram deputationem, ſeu commiſſionem.

Objicies, ex doctrina ſuperius explicata conſequens fore, plura eſſe Sacramenta, quam ſeptem.

Reſpondetur, quod, quamvis ſinguli Ordines habeant rationem Sacramenti, unum tamen in genere Sacramentum ſimul conſtituunt, quod ſufficit, ut Ordo dicatur unum generice Sacramentum, quod ſub ſe diverſas ſpecies continet, ut fuſius explicat Bellarminus lib. 1. de Sacram. Ord. cap. 8.

6. Porro ſupra dictis Ordinibus annumerari merito debet Epiſcopatus, tanquam ipſius Ordinis Sacerdotalis vertex, & ſummitas; quod expreſſe declaravit Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. ubi definit, *Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hunc ordinem Hierarchicum præcipue pertinere, & poſitos eſſe, ſicut ait Apoſtolus, a Spiritu Sancto regere Eccleſiam Dei, eoſque presbyteris ſuperiores eſſe, ac Sacramentum Confirmationis conferre, Miniſtros Eccleſiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipſos poſſe, quarum functionum poteſtatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent*. Cui veritati ſuffragantur SS. Patres, qui Epiſcopatum vocant *Ordinem*, ut S. Anacletus Epiſt. 3. cap. 1. S. Cajus Epiſt. ad Felicem Epiſcopum, & S. Ambroſius lib. 3. de Sacram. cap. 1. Neque ſolum eſt Ordo, ſed etiam Sacramentum nobiliſſimum, & perfectiſſimum. Quamvis enim nonnulli Theologi olim id in dubium revocaverint, communiter tamen aſſerunt alii omnes, qui fuſe citantur apud Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 5. & Valent. diſp. 9 de Sacris Ordin. q. 1. pun. 2. apud quem videri poteſt fuſior probatio hujus ſententiæ, quam adeo certam eſſe dicit Iſamb. diſp. 2. de Ord. ar. 3. ut contrariam tanquam erroneam prorſus repudiandam exiſtimet.

Quod vero ſpectat ad Tonſuram Clericalem; quamvis quidam Juris Canonici Doctores aliis Ordinibus illam annumerandam eſſe arbitrentur; communis tamen, & vera Theologorum ſententia eſt, non eſſe Ordinem, ſed ſolummodo cæremoniam Eccleſiaſticam, ut S. Thom. in 4. diſt. 24. qu. 3. a. 1. S. Bonavent. ibid. & alii communiter docent, & conſtat etiam ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 2. de reformatione cap. 6. & 10. ubi Tonſura ſemper ab Ordinibus recte diſtinguitur.

Et

Et in Catech. Rom. par. 1. cap. 7. dicitur, Tonſuram tantummodo eſſe præparationem ad Ordines ſuſcipiendos, ſicut Exorciſmus eſt præparatio ad Baptiſmum, & Sponſalia ad Matrimonium.

7. Quod quamvis ita ſe habeat, certum eſt nihilominus, cæremoniam illam Tonſuræ accipiendæ ab iis, qui in Clerum cooptantur, & ab ipſis deferendæ, eſſe antiquiſſimam ab ipſis Apoſtolis derivatam, ut videri poteſt apud Bedam lib. 4. hiſt. Anglorum c. 22. & apud Baronium ad ann. Chriſti 58, habeturque de illa ſpeciale decretum S. Aniceti Summi Pontificis in Ep. decret. ad Epiſcopos Galliæ, quo prohibentur Clerici comam nutrire, jubenturque Tonſuram in ſummitate capitis in modum ſphæræ geſtare; cujus rei hanc ibi rationem reddit: *Quod ſicut Clerici diſcerni debent a Laicis in converſatione, ſic etiam ab iiſdem in Tonſura, & in omni habitu diſcreti eſſe debent*. Quod etiam plures alii Summi Pontifices, & plurima Conc. variis ſubinde temporibus ſanxerunt, & noviſſime in Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 6. decretum illud renovatum eſt, ſicut & in pluribus aliis recentioribus Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ, ac præſertim Galliæ noſtræ Conciliis, ut Rhemenſi anno 1583. Turonenſi eod. ann. Biruricenſi anno 1583. Aquenſi ann. 1585. Toloſano ann. 1590. Burdigalenſi ann. 1614. &c. ex quibus apparet, univerſam Eccleſiam his noviſſimis temporibus veluti conſpirare voluiſſe ad religioſam illam Tonſuræ Clericalis traditionem, & praxim communibus ſuffragiis denuo ſtabiliendam. Unde infertur, non ſine gravi peccato a Clericis præſertim majoribus Ordinibus initiatis, aut Beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentibus hanc Tonſuræ deferendæ legem contemni, vel negligi poſſe, ut infra in Appendice peculiari ad calcem hujus Operis fuſius explicabitur.

SECTIO II.
Quæ ſit materia, & forma Sacramenti Ordinis.

1. Quæſtionis propoſitæ duplex ſenſus eſſe poteſt: primus, quæ ſit materia, & forma Sacramenti Ordinis in generali: ſecundus, quæ ſit ſpecialis materia, & forma cujuſcunque Ordinis in particulari. Pro cujus in utroque ſenſu reſolutione

Dicendum 1. materiam remotam Sacramenti Ordinis in generali eſſe rem illam, quæ ab Epiſcopo traditur illi, qui Ordinem aliquem ſuſcipit, proximam eſſe hujus rei traditionem, formam denique in verbis illis conſiſtere, quæ ab Epiſcopo proferuntur modo imperativo, cum expreſſione poteſtatis, quæ confertur. Ita Sotus, Victoria, Bellarm. & plures alii, quos citat, & ſequitur Bonac. diſp. 8. de Sacram. Ord. quæſt. unic. punct. 3. Conſtatque tum ex Concil. Cartahag. IV. & ex Flor. in decr. Eug. ubi dicitur Sacramenti Ordinis materiam eſſe illud, per cujus traditionem confertur Ordo, formam vero eſſe verba ab ipſo Epiſcopo in ejuſmodi traditione pro-

prolata: tum ex iis, quæ de materia, & forma ſingulorum Ordinum in particulari dicentur.

Dicendum 2. materiam Ordinationis Oſtiarii eſſe traditionem Clavium per Epiſcopum factam, Lectoris, traditionem Codicis, de quo ordinandi legere debent, Exorciſtæ, traditionem libri exorciſmorum, Acolythi, traditionem ceroferarii, & urceoli vacui: formam vero eſſe verba cuique materiæ correſpondentia, quæ ab Epiſcopo, dum ejuſmodi inſtrumenta Ordinandis tradit, proferuntur, quæ quidem habentur in Pontificali. Ita citati DD. apud Bonacinam ſupra. Et conſtat tum ex præfato Concil. Carthag. IV. can. *6.* & *7.8.* & *9.* & Flor. in decr. Eug. tum ex Catech. Rom. p. *1.* c. *7.* ubi hæc omnia diſtincte explicantur.

2. Dicendum 3. duplicem eſſe materiam partialem, duplicemque formam Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus. Prior materia partialis Subdiaconatus eſt traditio calicis vacui cum patena vacua, cui partialis hæc forma reſpondet, *Videte cujuſmodi miniſterium vobis traditur*. Poſterior ejuſdem materia partialis eſt traditio libri Epiſtolarum, cui reſpondet altera partialis forma: *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis*. Similiter prior partialis materia Diaconatus eſt manuum Epiſcopi impoſitio, quæ fit ſuper ordinandum: forma ei correſpondens ſunt hæc verba: *Accipe Spiritum Sanctum, ac robur ad reſiſtendum Diabolo, & tentationibus ejus in nomine Domini*. Poſterior partialis materia eſt traditio libri Evangeliorum, forma ei reſpondens: *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini*. Denique prior partialis materia Presbyteratus eſt traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane ſuperpoſito, forma correſpondens ſunt hæc verba, *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Dei, Miſſaſque celebrandi, tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini*. Poſterior partialis materia ejuſdem eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper Ordinandum, partialis item forma ei reſpondens ſunt hæc verba: *Quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt*.

3. Hæc autem doctrina circa prædictorum Ordinum materiam, & formam deſumpta eſt tum ex citatis Conc. Carthag. & Florent. tum etiam ex Pontificali, & Catechiſmo Romano, ubi hæc omnia fuſe declarata habentur, pro cujus confirmatione non requiritur alia probatio, quam ipſius Eccleſiæ auctoritas. Quamvis autem non plane conſtet inter Theologos, utrum Subdiaconatus, & Diaconatus materia, & forma ſit duplex (de Presbyteratu enim nullus eſt ambigendi locus) quibuſdam hanc, aliis illam tanquam ſolam, & ſufficientem aſſignantibus, ſententia tamen illorum, qui duplicem illam materiam, & formam partialem in utroque illo Ordine agnoſcunt, videtur eſſe non ſolum probabilior, ob rationes, quæ apud Iſambertum diſp. 3.

art.

Digitized by Google

art. 2. & 3. videri poſſunt, ſed etiam in praxi tenenda, cum in iis, quæ ad Sacramentorum validitatem ſpectant, tutior ſemper pars amplectenda ſit.

4. Dicendum 4. triplicem eſſe materiam partialem Epiſcopatus, triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis eſt impoſitio manuum a tribus Epiſcopis facta ſuper caput illius, qui in Epiſcopum ordinatur, forma ei correſpondens ſunt hæc verba ab illis tribus ſimul prolata: *Accipe Spiritum Sanctum*. Secunda materia partialis eſt unctio capitis, & manuum ipſius electi in Epiſcopum, facta per conſecratorem Epiſcopum, forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa unctione ab Epiſcopo conſecratore proferuntur. Tertia denique partialis materia eſt traditio Baculi Paſtoralis, annuli, & libri Evangeliorum, forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa traditione conſecrator Epiſcopus profert.

Vaſquezius quidem cum quibuſdam aliis Theologis, quos citat diſp. 240. cap. 5. exiſtimat, materiam Epiſcopalis Ordinationis in ſola manuum impoſitione a tribus Epiſcopis facta conſiſtere, formam item in ſolis verbis, quæ tunc ab illis proferuntur; obſervatque, paucos admodum Theologos ſubſcripſiſſe de materia, & forma Epiſcopalis ordinationis. Nihilominus probabilior eſt, & in praxi tenenda ſententia in aſſertione noſtra explicata, ob varias auctoritates, & argumenta, quibus fuſe illam propugnat Iſambertus art. 4. quæ apud illum videri poſſunt.

5. Cæterum ad ſolvendas plures difficultates, quæ circa materias illas, & formas ſingulorum Ordinum poſſent occurrere, obſervandum eſt id, quod docet Bellarminus cap. 9. de Ord. credibile eſſe, Chriſtum Dominum iſtas omnes materias Ordinum inſtituiſſe, non quidem in particulari, ſed generatim, præcipiendo Apoſtolis, & per illos Epiſcopis eorum ſucceſſoribus, ut Ordines conferrent per traditionem inſtrumentorum illorum, quibus ſignificaretur eorum poteſtas, & verbis conceptis eandem illam traditionem exprimerent. Quod etiam pluribus probat Iſambertus art. *6.* idemque. art. 8. recte monet, non ſolum præcepti, ſed etiam Sacramenti neceſſitate requiri, ut qui Ordinem aliquem ſuſcipiunt, quod maxime notandum eſt, illius materiam ab Epiſcopo porrectam phyſice tangant: quod variis argumentis probat, ac præſertim auctoritate Clementis VIII. Summi Pontificis, qui ſpeciali diplomate decrevit, reordinari ſaltem ſub conditione eos, qui tunc temporis fuerant ab Epiſcopo Sagienſi ordinati: eo quod nec Epiſcopus illis per ſeipſum tradidiſſet inſtrumenta Ordinum, nec Ordinandi phyſice inſtrumenta illa tetigiſſent.

SE.

SECTIO III.

Quis Sacramentum Ordinis conſerre, quis item illud ſuſcipere poſſit.

1. CErtum eſt ex Fide, ordinarium hujus Sacramenti Miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, ut conſtat ex Conc. Flor. in decret. Eugen. & Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. & etiam ex perpetua Eccleſiæ traditione manifeſtum eſt, ut ex variis Conciliorum, & SS. Patrum teſtimoniis probat Bellarm. c. 11. de Ord. Sed difficultas eſt, utrum omnis, & quilibet Epiſcopus poſſit valide ordinare, item utrum ex commiſſione Sum. Pont. poſſit aliquis alius ab Epiſcopo conferre Ordines. Pro cujus reſolutione

Dicendum 1. quemlibet Epiſcopum, etiam hæreticum, aut degradatum, Ordines valide conferre poſſe, dummodo materiam, & formam legitimam cum debita intentione adhibeat. Ita S. Th. in 4. diſt. 25. q. 1. a. 2. S. Bonavent. ibid. art. 1. q. 2. Sotus, Ricardus, Durandus, Paludanus, & alii communiter in eandem diſtinctionem. Ratio eſt, quia poteſtas ordinandi pendet fundamentaliter, & eſſentialiter a charactere Epiſcopali, ſicut poteſtas conſecrandi pendet a charactere Sacerdotali, cum ipſa Ordinatio fiat per modum cujuſdam conſecrationis, character autem ille æque in Epiſcopis, ac in Sacerdotibus eſt indelebilis.

Neque obſtat cap. *Nullum*, 9. q. 2. in quo vacua, & inania dicuntur omnia, quæ geſſerat Epiſcopus, functiones aliquas in aliena Diœceſi, & ſuper alienum Clerum exercens. Hæc enim, ut recte obſervat, & probat Iſambertus diſp. *6.* art. 1. intelligenda ſunt non de ſacra Ordinatione, ſed de aliis ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſpectantibus. Unde etiam in Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 8. non dicitur eſſe reordinandus ille, qui ab alieno Epiſcopo ſine proprii licentia Ordines accepit; ſed tanum decernitur, ut a ſuſceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Epiſcopo viſum fuerit, maneat ſuſpenſus.

Quamvis autem valida ſit Ordinatio ab Epiſcopo alieno, vel etiam hæretico, aut degradato facta, eſt tamen illicita. Ut enim Epiſcopus non modo valide, ſed etiam licite Ordines conferat, non niſi ſubditis ſuis illos conferre debet, aut alienis ex licentia proprii Epiſcopi; & inſuper ab omni cenſura, & impedimento Canonico debet eſſe immunis. Concedit tamen idem Concilium ſeſſ. 23. c. *9.* ut Epiſcopus familiarem ſuum, ſed domeſticum, licet ſibi non ſubditum, ordinare poſſit, dummodo fuerit cum eo per triennium commoratus.

2. Dicendum 2. ex diſpenſatione Summi Pontificis ſimplicem Sacerdotem conferre poſſe quatuor minores Ordines, Subdiaconatum, & Diaconatum. De minoribus conſtat ex eo, quod Abbates Regulares poſſint ex conceſſione Summi Pontificis Tonſuram, & quatuor mino-

minores Ordines Regularibus ſibi ſubditis conferre, ut habetur ex c. *Quoniam*, diſt. 69. & cap. *Cum contingat*, extra de ætate, & qualitatibus Ordinand. & etiam ex Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 10. de Reform. De Diaconatu, & Subdiaconatu ſimiliter conſtat ex privilegio per Innocentium VIII. anno Domini 1488. Abbatibus Ordinis Ciſtercienſis conceſſo, ut quibuſcunque Monachis ſui Ordinis Subdiaconatum, & Diaconatum conferre poſſint.

De Presbyteratu vero cum nullum extet ſimilis privilegii exemplum; nec ulli ſimplici Sacerdoti, quamvis in eminentiſſima dignitate conſtituto, Summus Pontifex unquam conceſſerit facultatem ordinandi Sacerdotes, inde merito infertur, ejuſmodi facultatem ſoli Epiſcopo competere, ut nullis aliis delegari, aut committi poſſit.

Quod autem ſpectat ad Epiſcopum, quamvis jure communi tres Epiſcopi ad ordinandum, ſeu conſecrandum Epiſcopum requirantur, ut habetur ex Pontificali Romano, & variis argumentis probat Iſambertus diſp. 6. ar. 1. poteſt tamen Summus Pontifex diſpenſare, ut unus Epiſcopus alium Epiſcopum ordinare ſolus poſſit. Quod probari ſolet ex facto S. Gregorii Papæ, qui cum Auguſtino Epiſcopo in Angliam miſſo diſpenſavit, ut, quando ibi ſolus eſſet Epiſcopus, ſolus etiam poſſet alios Epiſcopos ordinare, donec plures eſſent, qui cum illo Epiſcopalem Ordinationem facerent.

3. Dicendum 3. Divino jure omnem, & ſolum maſculum baptizatum ſacræ Ordinationis eſſe capacem. Ita S. Th. in 4. diſt. 5. q. 2. a. 1. eſtque de Fide contra Collyridianos, & Cataphrygas Hæreticos, qui mulieres ſacris Ordinibus initiabant, ut teſtatur S. Epiphanius hæreſi 79. Et probatur ex Apoſtolo 1. Timoth. 2. ubi prohibet, mulierem dominari in virum: & 1. Cor. 14. ubi jubet eſſe ſubditam, nec permitti ei in Eccleſia loqui, vel docere; qui vero ad Ordines promoventur, accipiunt præeminentiam, & poteſtatem in alios. Et c. *Nova quædam*, de pœnit. & remiſſ. dicitur, mulierem ſacræ Ordinationis eſſe adeo incapacem, ut ne ſanctiſſimæ quidem Virgini Deiparæ, quæ tamen univerſis Apoſtolis longe dignior, & eminentior fuit, Claves Regni Cœlorum traditæ fuerint.

Objicies, ex antiquis canonibus conſtare, mulieres quaſdam olim ordinatas fuiſſe Presbyteras, Diaconiſſas, Oſtiarias, &c.

Reſpondetur, Diaconiſſas, & Oſtiarias non fuiſſe ullo ordine inſignitas, ſed tantum deputatas ad quædam officia, & munia exteriora, præſertim erga alias mulieres obeunda; Presbyteras vero fuiſſe vel viduas longe aliis ſeniores ob ætatem ſic dictas, ut patet ex c. *Mulieres*, diſt. 3. vel ſic vocatas fuiſſe mulieres conjugatas, quarum mariti ad Presbyteratum, ſeu Sacerdotium promoti fuerant, quæ tamen in perpetua continentia cælibes permanebant, ſicut etiam illæ, quarum conjuges ad Epiſcopalem Ordinem evecti fuerant; quæ tamen ſimiliter in perpetuo cœlibatu vivebant, dicebantur Epiſcopæ, ut patet

patet ex Concilio II. Turonenſi can. 20. & Antiſiodorenſi can. 21.

4. Dicendum 4. ut quis licite Ordines ſuſcipiat, requiri in primis, ut nulla lethali culpa ſit inquinatus. *Qui enim*, ut loquitur Catechiſm. Romanus, *mortiferi alicujus peccati ſibi conſcius initiari ſe curaret, vel pateretur, novo ſe, & maximo ſcelere obſtringeret*. Quare ibidem monet, *ut qui ſacris initiandi ſunt, prius pœnitentiæ Sacramento conſcientiam purgare diligenter ſtudeant*.

Præterea requiritur, ut nullo Cenſuræ vinculo innodatus, nulla etiam irregularitate impeditus ſit, quod infra ſuo loco explicabitur: item ut legitimo tempore, & idonea ætate ordinetur, habeatque alias qualitates, ſeu diſpoſitiones jure Divino, vel Eccleſiaſtico præſcriptas.

Atque in primis, quod ſpectat ad tempus, prima Tonſura Clericalis quacunque die, & hora conferri poteſt, ut habetur in Pont. Rom. quatuor minores Ordines, quando ſeorſim a majoribus conferuntur, Dominicis tantum, & feſtivis diebus, idque mane, ut ibidem præſcribitur, tres vero majores Ordines non niſi in Sabbatis quatuor temporum, & in Sabbato ante Dominicam Paſſionis, & ante Dominicam Reſurrectionis, ut conſtat ex univerſali Eccleſiæ praxi, & habetur cap. *De eo*, de temporibus Ordinat. & cap. ult. diſt. 75. Ordinatio vero Epiſcopi non niſi die Dominica fieri debet, idque ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine, ut docet S. Leo Epiſt. 79. ad Dioſcorum cap. 1. & habetur c. *Quotidie*, diſt. 75.

5. Ad legitimum tempus Ordinationis pertinet etiam obſervatio interſtitiorum, id eſt ut poſt aliquem Ordinem ſuſceptum, non niſi anno elapſo ſuperior Ordo conferatur: quod ſolum in majoribus locum habere teſtantur Navarrus, Reginaldus, Menochius, & alii apud Bonacinam diſp. 8. quæſt. un. de Ord. pun. 1. Poteſt tamen Epiſcopus in illis temporum interſtitiis ex cauſa rationabili diſpenſare, & omnes etiam minores Ordines ſimul, & eodem die conferre, non vero duos majores, neque etiam ipſos minores ſimul cum aliquo majori, niſi forte ex aliqua particulari conſuetudine minores Ordines cum Subdiaconatu eodem die conferri ſoleant; quam quidem conſuetudinem damnari non debere aſſerunt S. Antoninus, Navarrus, & alii apud Laymannum cap. 38. de Ord. cum a Concilio Trident. damnata non fuerit.

6. Quod vero ſpectat ad ætatem, Conc. Trid. decrevit ſeſſ. 23. c. 12. de refor. *Ut nullus in poſterum ad Subdiaconatus Ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatum ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratum ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum promoveatur*: quod intelligendum eſſe de annis inchoatis, conſtat tum ex Bulla Pii II., quam refert Quaranta verbo *Ordinatio*, tum ex communi Eccleſiæ praxi. Ad Epiſcopatum vero requiruntur juxta juris antiqui diſpoſitionem triginta anni completi, ut habetur c. *Cum in cunctis*, de Electione. Ad Tonſuram denique, & minores Ordines nulla in Con-

Digitized by Google

cil. Trid. certa præſcribitur ætas, ſed id Epiſcopi judicio relinquitur; dummodo tamen ſervetur Conſtitutio Bonifacii VIII. c. *Nullus*, de temporibus ordin. in 6. ubi prohibitum eſt, ne Clericalis Tonſura infanti, id eſt minori ſeptem annis, ut explicat Gloſſa, conferatur. Certe ex diſpoſitionibus illis, quas ad Clericatum, aut minores Ordines Concilium exigit, de quibus agetur Sectione ſequenti, ſatis aperte colligitur, ſecundum mentem Concilii requiri ætatem, non modo rationis, ſed etiam paulo maturioris judicii capacem.

SECTIO IV.

Quænam qualitates, ſeu diſpoſitiones requirantur in illis, qui ad Ordines ſunt promovendi.

1. UT nihil niſi certum, & ab Eccleſia non modo probatum, aut prioribus ſæculis uſitatum, ſed etiam pro tempore præſenti præſcriptum, proindeque ab omnibus ſervandum, proponamus, ipſius Conc. Trid. decreta paulo fuſius attexemus, ut ex iis attente conſideratis, ac perpenſis quivis intelligat, quæ ſit Eccleſiæ mens, quodve ſuper hoc Ordinationis ſacræ negotio conſilium.

Atque in primis, quod ſpectat ad primam Tonſuram, ſic de illa Concilium loquitur ſeſſ. 23. cap. 4. de ref. *Prima Tonſura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint, & Fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, & ſcribere neſciant, & de quibus probabilis conjectura non ſit, eos non ſæcularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe*. Quibus verbis quatuor diſpoſitiones requirit in eo, qui Clericali militiæ cupit adſcribi. Prima eſt, ut Sacramentum Confirmationis jam receperit. Quod quidem tam ſtricte præceptum eſſe, docet Bonacina diſp. 8. qu. unic. de Ord. pun. 5. ut exiſtimet, eum peccare mortaliter, qui Tonſura Clericali ante ſuſceptum Confirmationis Sacramentum initiatus fuerit. Secunda eſt, ut Fidei rudimenta fuerit edoctus, id eſt, ut non modo Catechiſmum memoriter didicerit, quod pueris familiare eſt, ſed præſertim ut ipſius Doctrinæ Chriſtianæ ſenſum perceperit, ita ut de præcipuis ejus Myſteriis interrogatus apte reſpondere poſſit. Tertia eſt, ut legere, ac ſcribere ſciat. Quarta denique eſt, ut non alicujus temporalis commodi cauſa, ſed ſolummodo *ut Deo fidelem cultum præſtet, hoc vitæ genus elegerit*. Quæ verba maxime perpendi debent: illis ſiquidem declarat Eccleſia, in eo, qui Tonſuram Clericalem ſuſcepturus eſt, prærequiri, ut attente conſideret, quale ſit illud vitæ Clericalis genus, quod amplecti cupit, neque aliena inductione, aut præcipitanter, ſed ſponte, & præmiſſa matura deliberatione, adhibitoque (quod maxime conducit) viri alicujus pii, & prudentis conſilio illud eligat, non ullo humano reſpectu, neque beneficii alicujus captandi gratia, aut

commodius vivendi ſpe, ſed fidelis, & ſinceri obſequii Deo præſtandi cauſa, unice ad id inductus. De quibus omnibus, & ſingulis prima Tonſura initiandos ſerio examinari debere, conſtituit S. Carolus Borromæus in Concilio IV. Mediolanen. titul. de iis, quæ pertinent ad ſacras Ordinationes.

2. De minoribus autem Ordinibus Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 11. de reformat. ſic loquitur. *Minores Ordines iis, qui ſaltem linguam Latinam intelligunt, per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire magis videretur, conferantur, ut eo accuratius, quantum ſit hujus diſciplinæ pondus, poſſint edoceri, ac in unoquoque munere juxta præſcriptum Epiſcopi ſe exerceant, idque in ea, cui adſcripti erunt, Eccleſia, niſi forte ex cauſa ſtudiorum abſint, atque ita de gradu in gradum aſcendant, ut in eis cum ætate vitæ meritum, & doctrina major accreſcat, quod & bonorum morum exemplum, & aſſiduum in Eccleſia miniſterium, atque major erga Presbyteros, & ſuperiores Ordines reverentia, & crebrior, quam antea, corporis Chriſti communio maxime comprobabunt.* Quibus verbis ſex præſertim diſpoſitiones exigit in iis, qui ad minores Ordines promoventur. Prima eſt, ut ſaltem linguam Latinam intelligant. Secunda, ut accurate edoceantur, quæ ſit illorum Ordinum ratio, & quæ ſingulorum propriæ functiones. Tertia, ut alicui Eccleſiæ adſcribantur, ibique in ſuſcepti Ordinis munere, juxta Epiſcopi præſcriptum, ſe exerceant, antequam ad altiorem gradum evehantur. Quarta, ut Presbyteris, aliiſque Superioribus Eccleſiaſticis, & potiore adhuc ratione ipſi Epiſcopo, reverentiam, & obſervantiam debitam exhibeant. Quinta, ut modeſtia, & bonorum morum exemplo cæteris præfulgeant. Sexta denique, ut ad ſacram corporis Chriſti communionem frequenter accedant, adeoque vitam ducant tanti Sacramenti frequenti ſuſceptione dignam. De quibus teſtimonium a Parocho, & Scholæ Magiſtro habere debent, ut ab eodem Concilio præſcribitur ejuſd. ſeſſ. cap. 5.

3. Jam quod ſpectat ad Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum, Concilium in primis declarat c. 12. ad Ordines illos aſſumi debere *Dignos dumtaxat, quorum probata vita ſenectus ſit*, ſubjungit deinde cap. 13. Subdiaconos, & Diaconos ordinandos eſſe, *habentes bonum teſtimonium, & in minoribus Ordinibus jam probatos, ac literis, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, inſtructos, qui ſperent Deo auctore ſe continere poſſe, qui etiam Eccleſiis, quibus adſcribentur, inſerviant, ſciantque maxime decere, ſi ſaltem diebus Dominicis, & ſolemnibus, cum Altari miniſtraverint, ſacram Communionem percipiant.* Demum de Presbyteratu ſic loquitur cap. 14. *Qui pie, & fideliter in miniſteriis anteactis ſe geſſerint, & ad Presbyteratus Ordinem aſſumuntur, bonum habeant teſtimonium, & ii ſint, qui non modo in Diaconatu ad minus annum integrum, niſi ob Eccleſiæ utilitatem, ac neceſſitatem aliud Epiſcopo videatur, miniſtraverint, ſed etiam ad populum docen-*
dum

dum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac miniſtranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur, atque ita pietate, ac caſtis moribus conſpicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eis poſſint expectari.

4. Ex qua Concilii doctrina intelligitur, ſex præſertim diſpoſitiones in illis requiri, qui ad ſacros illos Ordines promoveri cupiunt. Prima eſt, ut probata fuerit, & exemplaris eorum vita, idque teſtimonio fide digno conſtet. Secunda, ut in ſuſceptis Ordinibus debite miniſtraverint, & in ſuſcipiendis miniſtrare, ac inſervire ex animo velint, præſertim in ea Eccleſia, cui vel ratione Beneficii, quod obtinent, vel ex Epiſcopi præſcripto fuerint adſcripti. Tertia, ut erga ſacram Euchariſtiam impenſe affecti, illius participationem frequenter, ac ſaltem diebus Dominicis, ac ſolemnibus expetiverint. Quarta, ut tales ſint, qui Deo bene juvante perpetuam, & illibatam caſtitatem tam corporis, quam animi ſervare ſe poſſe ſperent. Quinta, ut probe teneant ea, quæ ad ſuſceptorum Ordinum functiones apte, ac debite exercendas pertinent, v. g. cæremonias, cantum Eccleſiaſticum, Officii Divini recitandi ordinem, &c. Sexta denique, ut ea ſcientia polleant, ii præſertim, qui ad Presbyteratum promovendi ſunt, quæ ipſis ſufficiat tum ad Sacramenta debite adminiſtranda, tum ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem. Unde manifeſtum eſt, pleroſque decipi, exiſtimantes, ſufficere ſimplici (ut loquuntur) Sacerdoti, qui neque curam animarum ſuſcipere, neque Divinum verbum prædicare, neque audiendis Confeſſionibus, aut aliis Sacramentis adminiſtrandis vacare intendit, ſi linguam Latinam utcunque intelligat, & ea, quæ ad Miſſam celebrandam, Officiumque Divinum recitandum ſpectant, didicerit; cum tamen Concilium abſolute nullos ad Sacerdotium velit promoveri, niſi qui ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, & ad miniſtranda Sacramenta idonei comprobentur. Eſto enim nunquam velit Sacerdos ille Sacramentum ullum miniſtrare, aut Fidei Chriſtianæ rudimentis neminem imbuere (de quo quid coram ſupremo Judice reſpondeat, ipſe viderit) certe variæ occaſiones non infrequenter occurrere poſſunt, in quibus urgente aliqua neceſſitate, vel puerum, aut quemvis alium de præcipuis Fidei Myſteriis erudire, vel Baptiſmum infanti de vita periclitanti miniſtrare, aut abſolutionem Sacramentalem alicui ſubitanea ægritudine, aut alio repentino caſu in extremis vitæ conſtituto conferre tenebitur, quando nullus alius Sacerdos advocari poterit. Quid tunc ille doctrinæ Fidei, & diſciplinæ Sacramentalis inſcius acturus eſt? in quas anguſtias redactum ſe deprehendet? quando dubius, & anceps animi, fortaſſis abſolutionem Sacramentalem indigno, & indiſpoſito ſacrilege impertietur, vel denegabit ei, quem abſolvere debet, ſicque illum ma-

niſeſto æternæ ſalutis amittendæ periculo exponet.

5. Porro de iis omnibus diligens examen ab Epiſcopo præmittendum eſſe decrevit Concilium, ne manus cito, minuſque conſiderate illis imponens, ipſorum peccatis communicet. Hujus quidem examinis forma exactiſſima a Sancto Carolo Borromæo in praxim redacta videri poteſt in Concilio V. Mediolanenſi, ubi pluſrima reperientur, quæ ſupra relatis Conc. Trid. decretis majorem adhuc afferent lucem.

Supra dictis diſpoſitionibus ad ſacros Ordines requiſitis addenda eſt adhuc una, quæ non aliis, quam ipſiuſmet Concilii verbis melius, aut efficacius exprimi poteſt. Sic igitur Concilium ſeſſ. 21. capit. 2. de ref. *Cum non deceat, eos, qui Divino miniſterio adſcripti ſunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere, compertumque ſit, complures pleriſque in locis ad ſacros Ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus, ac fallaciis confingunt, ſe Beneficium Eccleſiaſticum, aut etiam facultates idoneas obtinere, ſtatuit Sancta Synodus, nequis deinceps Clericus ſæcularis, quamvis alias ſit idoneus moribus, ſcientia, & ætate, ad ſacros Ordines promoveatur, niſi prius legitime conſtet, eum Beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſte ſufficiat, pacifice poſſidere. Id vero Beneficium reſignare non poſſit, niſi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum ſit promotus, neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtito, quod aliunde commode vivere poſſit, & aliter facta reſignatio nulla ſit. Patrimonium vero, vel penſionem obtinentes ordinari poſthac non poſſint, niſi illi, quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate, vel commoditate Eccleſiarum ſuarum; eo quoque prius perſpecto, Patrimonium illud, vel penſionem vere ab eis obtineri, taliaque eſſe, quæ iis ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint; atque illa deinceps ſine licentia Epiſcoqi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus poſſint, donec Beneficium Eccleſiaſticum ſufficiens ſint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere poſſint, antiquorum Canonum pœnas ſuper his innovando.* Ex hoc autem Concilii decreto colligi poteſt, quam graviter peccent illi, qui ficto interdum, & ementito Patrimonii titulo, ſe Ordinibus ſacris ingerunt, aut ſtipulationes aliquas de retrocedendo titulo illo, aut fructibus ejus nunquam exigendis, contra Concilii mentem, faciunt, nec verentur Spiritui Sancto mentiri: qui haud dubie maledictionem pro benedictione expectare debent, ac merito formidare, ne tam indigna, & ſacrilega tanti Sacramenti ſuſceptio ipſis in animæ perniciem, æternamque ruinam vertatur.

SECTIO V.

Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.

1. Dicendum 1. per dignam cujuſque Ordinis majoris, vel minoris ſuſceptionem conferri Gratiam tum ſanctificantem (quod omni-

omnibus Sacramentis commune eſt, ut ex ante dictis conſtat (tum ſpecialem, & cujuſque Ordinis propriam, id eſt jus quoddam ad accipienda ſpecialia quædam auxilia proportionata functionibus, & officiis uniuſcujuſque illorum Ordinum propriis, per quæ is, qui Ordine aliquo initiatus eſt, peculiari modo juvatur, & idoneus efficitur ad officia illa debite exercenda; quæ quidem auxilia non ſolum tunc, cum Ordo ſuſcipitur, ſed præſertim quoties ſuſceptus Ordo exercendus eſt, ipſi ordinato ſpeciali Dei providentia conferuntur, ut fuſius explicat, & probat Iſambertus diſp. 4. de Ord. art. 1.

Dicendum 2. per Sacramentum Ordinis imprimi characterem indelebilem, proindeque Ordinationem iterari non poſſe: quod expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 23. can. 4. Unde quando contingit propter quædam crimina, ordinatos interdum deponi, vel degradari, non aufertur ab eis character Ordinis, ſed tantum gradus, honor, & locus Ordinis debitus, ita ut quoad hunc gradum, honorem, & locum, cum laicis reputentur.

Dicendum 3. per Ordinum ſuſceptionem acquiri jus quoddam ad ſacras aliquas, & religioſas functiones cujuſque Ordinis proprias legitime exercendas; cum eo præſertim fine unuſquiſque Ordo conferatur, ut patet tum ex verbis formæ cujuſque Ordinis propriæ, tum ex aliis monitis, quæ ab Epiſcopo ad ipſos ordinandos diriguntur.

2. Quæres, quænam ſint functiones illæ cujuſque Ordinis propriæ. Reſpondetur, præcipuas has eſſe, prout ex Pontificali, & Catechiſmo Romano habetur.

Oſtiariorum functiones propriæ ſunt, Templi, & Sacrarii claves, ac januam cuſtodire, & aditu Templi arcere eos, quibus ingredi vetitum eſt, item curare, ne quis, dum ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium peragitur, propius, quam par eſt, ad ſacram Aram accedat, aut Sacerdotem rem Divinam facientem interpellet, campanas etiam pulſare, & librum aperire ei, qui prædicat. Magnam autem olim in Eccleſia hujus Ordinis, licet inter omnes Ordines minimi, dignitatem fuiſſe, vel ex eo colligitur, ut recte obſervat Catechiſmus Romanus part. 1. cap. 7. quod nunc etiam Theſaurarii officium, qui Sacrarii cuſtos eſt, proindeque ad Oſtiariatus Ordinem proprie pertinet, inter honeſtiora Eccleſiæ munera recenſetur.

Lectorum officium eſt in Eccleſia novi, & veteris teſtamenti libros clara, & diſtincta voce recitare, præſertim eos, qui inter nocturnam legi ſolent Pſalmodiam, item prima Chriſtianæ Religionis rudimenta Fidelibus tradere, nec non panem, & fructus novos benedicere.

Ad Exorciſtas pertinet imponere manus energumenis, ſeu iis, qui ab immundis Spiritibus obſidentur, & ab ipſis corporibus obſeſſis per Exorciſmi verba Spiritus immundos depellere, item a Communione indignos excludere, nec non aquam ad miniſterium Baptiſmi requiſitam Sacerdoti miniſtrare.

Acolythorum partes ſunt Subdiaconum, & Diaconum in Altaris miniſterio aſſectari, eiſque inſervire, vinum, & aquam ipſis ad Euchariſtiam porrigere, luminaria Eccleſiæ accendere, eademque deferre accenſa, cum Miſſæ Sacrificium celebrandum eſt, ac præſertim cum Evangelium legitur.

3. *Subdiaconorum* munus eſt, ut nomen ipſum declarat, Diacono ad Altare inſervire, ſacra item linteamina, id eſt corporalia, & pallas Altaris abluere, panem, & vinum, aliaque ad Sacrificii uſum neceſſaria præparare, aquam Sacerdoti manus in Altari abluenti præbere, Epiſtolam alta voce in Miſſa legere, & Sacerdoti ſacris operanti tanquam teſtem aſſiſtere, illumque cuſtodire, ne a quoquam interturbari poſſit.

Ad Diaconos ſpectat Sacerdoti miniſtranti proxime miniſtrare, in ipſo Miſſæ Sacrificio Evangelium publice legere, item ex commiſſione Superiorum Baptiſmi Sacramentum conferre, verbumque Divinum Fidelibus prædicare: eſt etiam illorum, vi ordinationis ſuæ, Epiſcopum ſequi, quando id ab illis exigit, eum concionantem, aut celebrantem cuſtodire, & inſtar oculorum ejus perveſtigare, num omnia in Urbe, vel Diœceſi recte ſe habeant, &, ſi quæ ſecus deprehenderint, de his Epiſcopum commonefacere, quod hodie ad Archidiaconos præſertim devolutum eſt.

Sacerdotum denique functiones propriæ ſunt ſanctiſſimum Miſſæ Sacrificium offerre, Baptiſmum, aliaque Sacramenta (ſi Confirmatio, & Ordo excipiantur) conferre, verbum Divinum prædicare, & alia omnia ad ſalutem animarum, cultumque Divinum ſpectantia, quæ Epiſcopo, jure Divino, aut Eccleſiaſtico, minime reſervantur, ſecundum Eccleſiaſticas leges peragere.

4. Quod autem ſpectat ad *Epiſcopos*, noſtræ tenuitatis non eſt verticem illum Eccleſiaſticæ dignitatis attingere, ſufficiat hic nobis debita reverentia ſuſpicere culmen illud, & munus ipſis etiam humeris Angelicis formidandum, illoſque ut Cleri, ac populi Patres, & Paſtores debita obſervantia proſequi. Ipſorum eſt, ſi libuerit, in ſacris Scripturarum, Conciliorumque codicibus, quid Spiritus Sanctus ad optimum Eccleſiarum regimen ab ipſis exigat, perquirere, ac præſertim in Conc. Trid. ſeſſ. 2. in decr. de modo bene vivendi, item ſeſſ. 5. cap. 1. de ref. ſeſſ. 22. in decr. de obſervandis, & vitandis in celeb. Miſſ. ſeſſ. 23. cap. 1. 2. 3. 4. 5. &c. de reform. ſeſſ. 24. cap. 3. & 4. de ref. ſeſſ. 25. ca. 2. 3. &c.

Nec illud omittendum, quod habetur ſeſſ. 23. cap. 17. de refor. ubi Concilium varias Ordinum Eccleſiaſticorum functiones pluribus in locis intermiſſas eſſe, & in deſuetudinem abiiſſe conqueritur; *hortaturque omnes, & ſingulos Prælatos Eccleſiarum, ac illis præcipit, ut, quantum fieri commode poterit, in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & Parochialibus ſuæ Diœceſis, ſi populus frequens, & Eccleſiæ proventus id ferre queant, hujuſmodi functiones curent reſtituendas*, &c.

CA-

CAPUT VIII.

De Sacramento Matrimonii.

SECTIO I.

Utrum Matrimonium ſit Sacramentum.

1. Matrimonii nomine, ut docet Catechiſmus Rom. par. 2. cap. 8. intelligitur legitima viri, & mulieris conjunctio, individuam vitæ ſocietatem continens. Dicitur autem Matrimonium, vel quia fœmina eo præſertim fine nubit, ut mater fiat, vel quia prolem concipere, parere, educare, ad matrem præſertim ſpectat. Vocatur etiam conjugium, eo quod virum, ac mulierem ſub uno, eodemque quaſi mutuo jugo ad fidem ſervandam, & onera Matrimonii ſuſtinenda conſtituat. Nuptiarum quoque nomine nuncupatur, quia, ut obſervat S. Ambroſius lib. 1. de Abraham cap. 9. virgines tradendæ in matrimonium velo ſe operire, & quaſi obnubere ſolebant, idque in ſignum tum pudoris, tum etiam ſubjectionis erga virum.

Eſt autem triplex Matrimonium, ſcilicet legitimum, ratum, & conſummatum. Legitimum dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas non impeditas contractum eſt, quale olim erat ante Chriſti Domini adventum, & etiam nunc inter Ethnicos, & Infideles eſſe ſolet. Ratum includit in ſe legitimum, addit vero rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatem, & indiſſolubilitatem acquirit. Unde Innocentius III. in cap. *Quanto*, de divortiis, *Etſi*, inquit, *Matrimonium verum inter Infideles exiſtat, non tamen eſt ratum*, ideſt, ut ait Gloſſa, inter Infideles poteſt diſſolvi, inter Fideles indiſſolubile eſt. Denique Matrimonium dicitur conſummatum, quod reali corporis uſu, & legitima copula perfectum, & completum eſt.

2. In prima quidem mundi creatione Matrimonium a Deo inſtitutum eſt tanquam officium naturæ, ut docet Catec. Rom. ſupra, at vero in ipſius mundi inſtauratione per Chriſtum facta, Sacramenti dignitas illi adjuncta eſt, ita ut Matrimonium, quod inter Fideles legitime contrahitur, ſit ex ipſius Chriſti Domini inſtitutione verum, ac proprie dictum novæ legis Sacramentum. Hæc veritas, quæ de Fide eſt,

Probatur contra Lutheranos, & Calviniſtas illam negantes, 1. auctoritate Scripturæ Epheſ. 5. ubi Apoſtolus de Matrimonio loquens, *Sacramentum*, inquit, *hoc magnum eſt*, *ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*. Quæ Apoſtoli verba explicans S. Auguſtinus lib. 1. de Nuptiis, & Concup. c. 21. *Hoc Sacramentum*, inquit, *in Chriſto, & in Eccleſia magnum, in ſingulis quibuſque viris, atque uxoribus minimum, ſed tamen conjunctionis inſeparabilis Sacramentum*; quibus verbis docet,

Matrimonium eſſe Sacramentum, magnum quidem, quatenus Chriſti cum Eccleſia conjunctionem ſignificat, minimum vero in dignitate, ſi conferatur cum aliis Sacramentis: unde & ultimo loco numeratur.

Probatur 2. ex Conc. Flor. in decret. Eug. & Trid. ſeſſ. 24. ubi eadem veritas definita eſt.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Matrimonium Sacramenti nomine vocant, eique proprium Sacramenti effectum, Gratiam ſcilicet, tribuunt, ut S. Ambroſius lib. 1. de Abraham cap. 7. ubi dicit, Deum eſſe *veluti Præſulem, cuſtodemque conjugis*, &c. *eumque qui conjugii torum polluit, peccare in Deum, ejuſque Gratiam ſolvere, ac Sacramenti cæleſtis amittere conſortium*. S. Auguſtinus lib de bono conjugali c. 18. *In noſtris*, inquit, *nuptiis plus valet ſanctitas Sacramenti, quam fœcunditas uteri*. & lib. de fide, & operibus cap. 7. *In Eccleſia*, inquit, *nuptiarum non ſolum vinculum, & verum etiam Sacramentum ita commendatur, ut non liceat viro uxorem ſuam alteri tradere*.

Cum igitur ex Fide conſtet, Matrimonium eſſe Sacramentum, & aliunde habeatur, ut ſupra dictum eſt, Sacramenta novæ legis conſtare materia, & forma,

3. Quæritur 1. quæ ſit hujus Sacramenti materia, & forma. Omiſſis variis Theologorum ſuper hac quæſtione ſententiis, probabiliſſima omnium videtur ea, quæ aſſerit, materiam remotam Matrimonii eſſe corpora ipſorum contrahentium, proximam vero mutuam eorundem corporum traditionem verbis, ſeu nutibus conſenſum interiorem exprimentibus factam, formam denique mutuam ipſorummet corporum acceptationem a contrahentibus ſimiliter factam. Huic ſententiæ, quam variis argumentis propugnat Iſambert. diſp. 4. de Matrim. art. 2. aperte favet S. Doct. in ſupplem. quæſt. 45. art. 2. ubi docet, mutuam corporum traditionem ita ſe habere ad Matrimonium, ſicut ſe habet ablutio ad Baptiſmum; quod ſi ſecundum illius mentem mutua traditio corporum eſt materia ipſius Matrimonii, ſequitur, quod eorundem corporum mutua acceptatio ſit ejuſdem Matrimonii forma; ſicut in contractu donationis traditio rei cenſetur quaſi materia contractus, acceptatio vero quaſi forma, cum præſertim ab acceptatione contractus ipſius validitas, & firmitas pendeat.

Quæritur 2. quis ſit hujus Sacramenti Miniſter. Reſpondetur, eſſe ipſoſmet contrahentes ſibi mutuo materiam, & formam applicantes. Ita Sotus, & alii, quos citat, & ſequitur Vivaldus in Candelabro aureo tit. 17. de Sacram. Matr. Bellar. lib. 1. de Matr. c. 6. & Petrus de Ledeſ. tr. de Matr. c. 2. ubi hanc ſententiam poſt Conc. Trid. communem eſſe Theologorum aſſerit. Unde ſequitur, Parochum, aut alium Sacerdotem ejus nomine Matrimonio aſſiſtentem non eſſe Miniſtrum, ſed ſolummodo teſtem principalem, proindeque verba, quæ profert, non pertinere ad formam hujus Sacramenti, ſed ex Eccleſiæ inſtituto adhiberi ad conſenſum mutuum ipſorum contrahentium comprobandum.

4. Quæ-

Digitized by Google

4. Quæritur 3. an Matrimonium per Procuratorem contractum ſit vere Sacramentum. Reſpondetur affirmative. Quamvis enim aliqui Theologi id negent, probabilior tamen eſt ſententia eorum, qui affirmant. Quam ſententiam poſt Dominicum Sotum, Navarrum, & plures alios tuetur,& pluribus probat Iſambert. diſp. 3. ar. 4. & Petrus de Ledeſma cap. de Matrim. Et conſtat ex cap. finali de procuratoribus in 6. ubi Bonifac. VIII. quaſdam conditiones apponens, ut Procurator idoneus ſit ad Matrimonium contrahendum, ex conſequenti ſatis aperte declarat, Matrimonium per procuratorem contrahi poſſe. Neque dicas, fieri poſſe, ut is, qui per Procuratorem contrahit, ſit in ſtatu peccati mortalis eo tempore, quo Procurator ejus conſenſum per verba de præſenti exprimit. Hoc enim non obſtat, quin Matrimonium illius ſit vere Sacramentum, quamvis nullam ex eo Gratiam ob diſpoſitionis defectum recipiat.

Eſt autem hic obſervandum, quod docet Iſambert. ſup. ad hoc ut Matrimonium per Procuratorem valide contrahatur, adeoque verum ſit Sacramentum, quinque præſertim requiri conditiones. Prima eſt, ut Procurator habeat ſpeciale mandatum ad Matrimonium nomine alterius contrahendum. Secunda, ut id exequatur per ſeipſum, & non per alterum a ſe ſubſtitutum. Tertia, ut eo tempore, quo Matrimonium per Procuratorem contrahitur, is, cujus nomine contrahitur, poteſtatem Procuratori datam non revocaverit, etiamſi tam Procurator, quam perſona, cum qua contrahit, revocationem ejuſmodi penitus ignorent. Quarta, ut mandatum illud Procuratoris ſit ad contrahendum cum certa, & determinata perſona. Quinta denique, ut Procurator conditiones, & clauſulas in mandato appoſitas ſervet, nec illius fines excedat. Quæ quidem conditiones habentur expreſſæ in citato capite finali, & apud eundem Iſambertum fuſius explicantur.

5. Quæritur 4. quid de Matrimonio Infidelium ſentiendum ſit. Reſpondetur, Matrimonium illud, quod contrahitur inter Infideles non baptizatos, non eſſe Sacramentum, ſicut nec illud, quod contraheretur inter baptizatum, & alteram non baptizatam, ut docet Toletus lib. 7.c. 9.& pluribus probat Iſambert. art. 3. Quod ſi ipſi Infideles ad Fidem converterentur, & baptizarentur, tunc eo ipſo, quod poſt ſuſceptum Baptiſmum conſentirent inter ſe cohabitare, & ſigno aliquo declararent, eorum Matrimonium fieret omnino ratum, & indiſſolubile, ac proinde Sacramentum, ut docent Eckius, Henriq. Bellarm. Petrus de Ledeſma, & alii apud Laymann. par. 2. cap. 3. de Matrim. Si vero altero conjugum in Infidelitate remanente, alter ad Fidem converteretur, & baptizaretur, quamvis olim primis Eccleſiæ temporibus indultum fuiſſet, ut conjux Fidelis cum Infideli cohabitare poſſet, ut conſtat ex 1. Cor. 7. poſtea tamen creſcente Fide, & numero Fidelium, Eccleſiæ viſum eſt ad cavenda perverſionis pericula, aliaque mala, univerſim prohibere cohabitationem conjugis Fidelis

cum

cum Infideli, ut conſtat ex cap. *Judæi ſæpe*, cauſa 28. quæſt. 1. Imo *ſi alter Infidelium conjugum*, ut edixit Innocentius III. cap. *Quanto* de divortiis, *ad Fidem convertatur, altero vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia Divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare nolente, qui relinquitur, ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit*. Addit Laymannus ſupra ex Soto, Henriquez, & aliis, cum hodie cohabitatio conjugis Fidelis cum Infideli omnino ſit prohibita, probabile eſſe, conjugem ex infidelitate ad Fidem converſum, & baptizatum poſſe tranſire ad alias nuptias; quamvis alter conjux in Infidelitate remanens pacifice, ac ſine Dei injuria cohabitare velit.

SECTIO II.

Quænam requirantur ad hoc, ut Matrimonium valide contrahatur.

1. AD Matrimonii validitatem quatuor præſertim requiruntur. Primum eſt, ut contrahentes liberum conſenſum præbeant, illumque de præſenti per verba aliqua, aut ſigna exteriora exprimant. Ita expreſſe habetur in Catech. Roman. par. 1. c. 8. Atque in primis requiri conſenſum liberum, ita ut ſi ex parte alicujus contrahentium liber ille conſenſus deſit, Matrimonium nullum ſit, patet ex cap. *Dum locum*, & cap. *Tuæ fraternitati*, de ſponſalibus, item ex cap. *Sufficiat*, & cap. *Si quippe*. 27. q. 2.

Ex quo ſequitur, Matrimonium contractum ex gravi aliquo metu injuſte incuſſo eſſe invalidum, ut conſtat ex capite, *Veniens*, de ſponſalibus, & cap. 2. de eo, qui duxit in Matrimonium, ſive tale Matrimonium irritum ſit ex jure Divino, ſeu naturali, ut exiſtimant Sotus, Navarrus, & alii apud Leſſium prælect. Theol. de Matrimon. cap. 4. dubio 8. ſive ſolum ex jure Eccleſiaſtico, ut Joannes Major, Paludanus, Sotus, & alii apud eundem aſſerunt. Debet autem eſſe metus gravis, ſeu cadens in conſtantem virum, ut dicitur citato capite *Veniens*, & cap. *Cum locum*, ſupra. Qualis autem metus gravis cenſeri debeat, id prudentis viri judicio dignoſcendum eſt, ut recte monet Leſſius ſupra: Multa enim gravem metum, v. g. puellæ incutere poſſunt, quæ a robuſto, & magnanimo viro nihili fierent. Debet etiam metus ille eſſe injuſte incuſſus ad extorquendum conſenſum, ut patet ex citato capite *Cum locum*. Si enim juſte incutiatur a lege, vel a judice præcipiente, v. g. ut virginis ſtuprator eam in Matrimonium ducat, Matrimonium tali metu non redditur invalidum, ut habetur capite *Ex litteris*, de ſponſalibus.

2. Dubitant Doctores de metu reverentiali, quando v. g. puella jubenti patri, ut cum tali viro nubat, contradicere non eſt auſa, an ſcilicet metus ille debeat cenſeri gravis, adeoque Matrimonium irritum reddat. Navarrus, & quidam alii, quos citat Laymannus

part.

part. 2. de Sacramento Matrimonii cap. 5. exiſtimant, Matrimonium ex tali metu contractum eſſe irritum. Melius Henriquez, Leſſius, & alii apud eundem docent, metum illum reverentialem tunc ſolummodo cenſeri gravem, ac proinde validitati Matrimonii contrarium, quando voluntati, & imperio patris, aut alterius ſuperioris conjunctæ ſunt minæ graves, aut aliqua ſævitia; idemque dicendum, ſi timeatur gravis, & diu duratura indignatio patris.

Præterea conſenſus ille debet eſſe de præſenti, ut docet ſanctus Thomas, Sotus, Paludanus, & plures alii, quos citat, & ſequitur Petrus de Ledeſma capite 5. de Matrimonio, & conſtat tum ex capite *Tuæ fraternitati*, & capite *licet*, de ſponſalibus, tum ex decreto Eugenii, ubi dicitur, quod *cauſa efficiens Matrimonii eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti regulariter expreſſus*. Ex quibus verbis habetur etiam, conſenſum illum per verba, aut ſigna aliqua exteriora exprimendum eſſe. Cum enim Matrimonium ſit Sacramentum, in ſigno aliquo exteriori conſiſtere debet. Diximus *verba, aut ſigna aliqua exteriora*, quæ verborum defectum ſupplere poſſunt, ut in multis contigit, qui licet eloqui non valeant, Matrimonium tamen per ſigna, & nutus valide contrahere poſſunt, ut habetur capite *Tuæ fraternitati*, ſupra.

Secundum, quod requiritur ad Matrimonii validitatem, eſt, ut conſenſus illius expreſſio fiat coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus. Quamvis enim matrimonia clandeſtine contracta eſſent olim ſolummodo illicita; novo tamen jure in Concilio Trid. ſeſſione vigeſima quarta, capite 1. de reformatione Matrimonii conſtitutum eſt: *Qui aliter, quam præſente Parocho vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos facit, & annullat*. Ubi Parochi nomine, ut recte obſervat Iſambertus diſputatione ſeptima de Matrimonio articulo nono, intelligitur ille, qui ordinariam in contrahentes habet juriſdictionem, quales ſunt Papa, Epiſcopus, & proprius ipſorum contrahentium Parochus, qui ſaltem titulum coloratum, & præſumptum in foro exteriori habeat, ut conſtat ex capite *Infamis*, quæſtione ſeptima. Quod ſi contrahentes diverſarum ſint Parochiarum, non requiritur, ut ambo Parochi aſſiſtant, ſed ſufficit ille, in cujus Parochia Matrimonium celebratur, ut ex praxi Eccleſiæ conſtat, & habetur in Rituali Romano, titul. de Sacramento Matrimonii.

Porro tam Parochi, quam teſtium præſentia non tantum phyſica, ſed etiam moralis requiritur, ut intelligant, quid agatur, & de eo teſtari poſſint, ut obſervat Laym. p. 2. de Matrim. c. 4. & Petr. de Ledeſm. c. 6. de Matrim. Unde & teſtes a Concilio vocantur.

Quod ſi poſt Matrimonium coram Parocho, & teſtibus contractum,

ctum, deprehendatur occultum aliquod impedimentum dirimens, tunc obtenta diſpenſatione ſatis erit, ut vir, & mulier de novo conſentiant in Matrimonium inter ſe mutuo contrahendum, & conſenſum illum ſigno aliquo exteriori ſibi invicem manifeſtent, nec ad id Parochi, aut teſtium præſentia requiritur, ut docet Navarrus c. 22. n. 70. & Petrus de Ledeſma ſupra cap. 6. ubi etiam refert, a Pio V. Summo Pontifice ita declaratum fuiſſe.

Contra doctrinam ſuperius traditam objicere poſſet aliquis, conſenſum clandeſtinum olim ad validitatem Matrimonii ſuffeciſſe, ac proinde etiam nunc ſufficere; cum ea, quæ ad Sacramentorum ſubſtantiam, & validitatem pertinent, ab Eccleſia mutari non poſſint.

Reſpondetur, ad ſubſtantiam, & validitatem Sacramenti Matrimonii requiri contractum validum, ſeu mutuum contrahentium conſenſum valide expreſſum; quamvis autem Eccleſia efficere non poſſit, ut validus contractus non ſit ad rationem hujus Sacramenti ſufficiens, poteſt tamen ad hoc, ut contractus validus exiſtat, certas conditiones apponere, quæ ſi deſint, cenſebitur invalidus, nec proinde ad Sacramenti hujus ſubſtantiam, ſeu validitatem erit ſufficiens.

Tertium, quod ad Matrimonii validitatem requiritur, eſt ætas pubertatis in utroque contrahentium, in mare quidem quatuordecim annorum completorum, in fœmina autem duodecim annorum item completorum. Ita habetur ex cap. *Continebatur*, cap. *Atteſtatione*, & cap. ult. de deſponſatione impuberum, ubi pueri, & puellæ ante dictam ætatem ad Matrimonium contrahendum declarantur inhabiles, niſi malitia ſuppleat ætatem, & ob juſtam aliquam cauſam cum illis diſpenſetur, juxta cap. *Ubi*, eodem titulo.

Quantum denique ad validitatem Matrimonii requiſitum eſt, ut nullum in contrahentibus ſubſit impedimentum canonicum, quod Matrimonium contrahendum impediat, contractumque dirimat. De his autem impedimentis agetur infra ſuo loco.

SECTIO III.

Quænam requirantur, ut Matrimonium non modo valide, ſed etiam licite contrahatur.

1. AD debitam, & licitam Matrimonii celebrationem quatuor præſertim neceſſaria ſunt. Primum eſt, ut ipſi contrahentes nullius peccati mortalis ſibi conſcii ſint. Cum enim Matrimonium ſit Sacramentum vivorum, ab iis, qui per peccatum mortui ſunt, nec utiliter, nec licite ſuſcipi poteſt. Unde Conc. Trid. ſeſſ. 20. in decreto de reform. Matrimonii, monet conjuges, ut antequam contrahant, *ſua peccata diligenter confiteantur*. Addit Catech. Rom. part. 2. cap. 8. eos, qui Matrimonium contrahunt, *non humanam aliquam rem aggredi, ſed Divinam, in eoque proinde ſingularem mentis integritatem, & pietatem* adhi-

adhibendam eſſe. Requirit prætetea Romanum Rituale in ipſis contrahentibus talem præcipuorum Fidei myſteriorum notitiam, ut de illis filios ſuos erudire poſſint. Quibus omnibus adjungi merito poteſt voluntatis rectitudo, ac intentionis puritas, ut ſcilicet Matrimonium, non intuitu divitiarum, voluptatis, aut alterius ſimilis rei, ſed ob finem aliquem Deo gratum, & honorificum contrahatur. Si enim in aliis actionibus humanis, ut recte fiant, iſtud requiritur, multo magis in actione ſacra, & religioſa, qualis eſt ipſius Matrimonii contractus, Sacramenti dignitate illi annexa veluti conſecratus.

2. Secundum eſt *ut antequam Matrimonium contrahatur, a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publice denuntietur, inter quos Matrimonium ſit contrahendum*. Ita enim præſcribitur in citato decreto Conc. Trid. quod & antea in Conc. Lateranenſi ſub Innoc. III. conſtitutum fuerat, ut refertur cap. ult. de clandeſtinis deſponſationibus. Hæ autem denuntiationes ab utriuſque contrahentium Parochis fieri debent, ſi forte ad diverſas Parochias pertinent, ut impedimenta, ſi quæ ſubſint, ex utraque poſſint detegi, ut docent Henriquez, Sanchez, & alii apud Laymannum par. 2. de Matrim. c. 4. A quibus denuntiationibus, aut ab aliquibus illarum poteſt ex juſta cauſa diſpenſare Epiſcopus, quod quidem illius prudentiæ, & judicio relinquitur, ut in præfato decreto declaratum eſt.

Cæterum, quantum temporis requiratur ad hoc, ut quis cenſeatur eſſe alicujus Parochiæ, quid item facto opus ſit, cum quis a paucis diebus, aut hebdomadibus Parochiam aliquam incolere cœpit, aut quando factis denuntiationibus notabile aliquod tempus elapſum eſt, antequam Matrimonium contraheretur, conſulere quiſque debet particularem conſuetudinem, aut Rituale proprium cujuſque Diœceſis, ſicut & in aliis ſimilibus difficultatibus, quarum reſolutio a Conſtitutionibus, aut moribus localibus petenda eſt, illiſque deficientibus judicium Epiſcopi exquirendum.

3. Tertium eſt, ut tempore apto, & convenienti celebretur Matrimonium, ſerveturque interdictum Eccleſiæ prohibentis celebrationem nuptiarum a prima Dominica Adventus uſque in diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum uſque ad octavam Paſchatis incluſive, ut habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 10. de ref.

Quartum denique eſt, ut Matrimonium a filiisfamilias cum conſenſu parentum contrahatur. Quamvis enim Matrimonium invitis parentibus contractum, ſi aliæ conditiones neceſſariæ obſerventur, validum ſit, ut definitum eſt in Conc. Trid. in decreto de reform. Matrim. cap. 1. certum eſt tamen, graviter peccare filios familias, ſi invitis rationabiliter parentibus, vel eorum conſenſu non requiſito, contrahant Matrimonium, ut ex communi Theologorum conſenſu probat Petrus de Ledeſma cap. 8. de Matr. & Gammachæus

c. 11.

c. 11. de eod. Ubi recte obſervat, quod, ſi pater, aut mater inducere vellent ad nuptias illicitas, vel contra rectam rationem, v. g. ſi juberent filium ducere uxorem hæreticam, aut infamem, vel malis moribus præditam, vel quam ipſe filius nullo modo tanquam conjugem amare poſſet, & e contrario ſi parentes nollent permittere filiis, ut contraherent, ſed domi ſuæ retinere perpetuo vellent ut ſervos, in his, & ſimilibus caſibus, in quibus parentes honeſtam, & Chriſtianam libertatem in Matrimonio contrahendo impedire vellent, filii obedire non tenerentur. Quæ autem de parentibus, eadem ſimiliter intelligi debent de tutoribus, & aliis, quorum poteſtati filiifamilias ſubſunt.

SECTIO IV.

Quinam ſint Matrimonii effectus.

1. PRæter Gratiam ſanctificantem, quæ per hoc Sacramentum confertur, quod illi cum aliis Sacramentis commune eſt, & Gratiam Sacramentalem, quæ illius propria eſt, & peculiaris, conſiſtitque in quibuſdam ſpecialibus Gratiæ actualis auxiliis, quæ hujus Sacramenti intuitu conjugibus opportuno tempore conferuntur, ad ipſius Matrimonii officia debite, ac recte obeunda, ut fuſius explicat Petrus de Ledeſma cap. 1. de Matrim. tres ſunt præterea hujus Sacramenti effectus, quos alio nomine bona Matrimonii vocare Theologi ſolent, ſcilicet Sacramenti indiſſolubilitas, prolis legitima ſuſceptio, ac pia educatio, & tori conjugalis fides. De ſingulis breviter hic aliquid adnotandum eſt.

Atque in primis certum eſt, Matrimonium inter Chriſtianos legitime contractum, & ab ipſis conſummatum eſſe omnino indiſſolubile quoad vinculum. Id enim conſtat tum ex Scriptura S. Mar. 10. & S. Luc. 16. ubi Chriſtus Dominus hanc de Matrimonio Chriſtianorum legem tulit: *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & alteram duxerit, adulterium committit*, tum ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 5. & 7. de refor. Matrim. ubi anathema profertur in eos, qui dixerint, propter adulterium, hæreſim, aut aliam quamlibet cauſam Chriſtianorum Matrimonia diſſolvi poſſe.

Dicet aliquis, S. Matth. 19. Chriſtum Dominum dixiſſe, uxorem dimitti poſſe ob fornicationem.

2. Reſpondetur cum S. Aug. lib. de adult. conjug. c. 11. poſſe dimitti quoad torum, & cohabitationem, non vero ſæparari quoad ipſius Matrimonii vinculum.

Certum eſt quoque, Matrimonium ratum quidem, ſed non adhuc conſummatum, quamvis ſit verum Sacramentum, ſolvi tamen poſſe etiam quoad vinculum, ſi alter conjugum emittat ſolemne votum religionis, ut definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 24. can. 6. Et ea de cau-

cauſa cap. *Ex publico*, de converſione conjugatorum, ſecundum communem Doctorum interpretationem, injungitur judici, ut conjugi de Religionis ingreſſu ante Matrimonii conſummationem deliberanti bimeſtre ſpatium definiat, intra quod vel propoſitum Religionis exequatur, vel conjugi debitum reddat.

Quod ſpectat ad bonum prolis, certum eſt, Matrimonium a Deo inſtitutum eſſe ad generis humani conſervationem, & multiplicationem, imo ad ipſius Eccleſiæ propagationem, & ad complendum numerum Electorum; proindeque graviter peccare conjuges, qui in ipſius matrimonii uſu aliquid faciunt, quo generatio prolis impediatur. Si tamen ex amore virtutis, & ad liberius, perfectiuſque Deo inſerviendum pari conſenſu continentiam ſervare vellent, haud dubie excellentiorem adhuc vitam ſequerentur. Quod fuſe docet S. Aug. Ep. 45. quæ eſt ad Armentarium, & Paulinam conjuges, quod ad ſervandam continentiam, quam pari conſenſu voverant, efficaciter hortatur: & l. 2. de conſenſu Evang. cap. 1. id ipſum probat ex caſtiſſimo conjugio, quod inter ſanctiſſimam Virginem Deiparam, & S. Joſeph digniſſimum ejus ſponſum interceſſit, ſine ullo virginitatis detrimento, cujus flos in utroque illibatus permanſit, *quorum* proinde *exemplo* dicit, *magnifice inſinuari Fidelibus conjugatis, etiam ſervata pari conſenſu continentia, poſſe permanere, vocarique Conjugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu*.

3. Quod denique ad tori conjugalis fidem pertinet, tria præſertim ab ipſis conjugibus exiguntur. Primum eſt, ut, conjuge vivente, alter conjux cum alia perſona non contrahat, nec ullo modo permiſceatur, imo nec ullum illegitimum affectum deliberate admittat. Et quamvis alter conjugum diutiſſime abſit, nec ſciri queat, utrum adhuc vivat, an vero e vita migrarit; nunquam licet ad alias tranſire nuptias, donec de illius morte certo conſtet, ut habetur cap. *Dominus*, de ſecundis nuptiis.

Secundum eſt, ut ambo conjuges mutuo cohabitent, & mutua ſibi obſequia in adminiſtranda re familiari, & filiorum educatione præſtent, ad quod quidem reciproce obligantur, & etiam cogi poſſunt tum ab Eccleſiaſtico Judice, tum a Seculari, juxta cap. *Litteras*, de reſtitut. ſpoliatorum. Cum autem vir ſit caput uxoris, & familiæ, ut dicitur Epheſ. 5. tenetur uxor ad obediendum viro in his, quæ ad familiæ adminiſtrationem pertinent, & viciſſim obligatur vir ad alimenta, & alia vitæ ſubſidia uxori, ac reliquæ familiæ præbenda: cumque ad virum pertineat pro arbitratu ſuo domicilium eligere, ac mutare, uxor eum ſequi tenetur, ut habetur ex c. *Unaquæque* 13. q. 2. & ex communi Theologorum conſenſu docet Navarrus c. 14. n. 20. Ubi tamen recte monet, uxorem non teneri cum gravi corporis, aut animi incommodo ſequi virum: v. g. ſi ad bellum proficiſcatur, &c. cui ſubſcribunt Sotus, Sanchez, & alii apud Laym. part. 3. de Matrim. cap. 3.

4. Sunt

4. Sunt etiam aliqui caſus, in quibus poſſunt conjuges licite ab invicem quoad torum, & cohabitationem ſeparari, remanente tamen ſemper vinculi conjugalis indiſſolubilitate, ut quando uterque conjux pari conſenſu Religionem ingreditur. Item diverſa ratione, ſi alter conjugum adulterium committat, conjux innocens poteſt ab eo quoad torum, & cohabitationem ſeparari, quoad torum quidem propria auctoritate, quoad cohabitationem vero, non niſi auctoritate Judicis, ut docent S. Th. S. Bonav. & alii, quos citat Sanchez l. 10. diſp. 11. & 12. Si tamen conjux innocens alteri offenſam remittat, ipſumque ad tori ſocietatem recipiat, non poterit amplius ab eo ſeparari, ut ex communi Theologorum conſenſu docet idem Sanchez. Præterea ſi conjux conjugi ſine gravi periculo corporis, vel animi cohabitare non poſſit, v. g. ob nimiam ſævitiam, ob perditos, profligatoſque mores, & alias ſimiles cauſas, quæ Judicis arbitrio relinquuntur, ſine ejus auctoritate hæc ſeparatio fieri non debet, ut fuſe docet idem Sanch. eodem lib. diſp. 17. & 18.

5. Tertium denique eſt, ut vir, & uxor ſibi mutuo debitum conjugale reddant. Nam, ut loquitur Apoſtolus 1. Cor. 7. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autem vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier*. Unde idem præcipit, *ut uxori vir debitum reddat, ſimiliter & uxor viro*, idque ſive debitum illud conjugale expreſſe petatur, ſive tacite, ut docet S. Th. in 4. diſt. 32. qu. unic. a. 2. q. 1. Hæc autem obligatio mutua reddendi conjugale debitum eſt ſub peccato mortali, ſi alter conjugum ſerio, inſtanter, & rationabiliter illud petat, ut ex communi Theologorum conſenſu docet, & fuſe probat Sanchez l. 9. diſp. 1.

Sunt tamen aliqui caſus, in quibus conjux ab obligatione reddendi debiti eximi cenſetur, ut quando unus conjugum adulterium commiſit, tunc enim conjux innocens debitum ipſi negare poteſt: item ſi ex redditione debiti timeatur graviſſimum aliquod corporis incommodum, aut ſi uxor prægnans ſit, & proli conceptæ timeatur probabile mortis periculum. Quæ omnia fuſius explicata apud eundem Sanchez toto libro nono citato videri poſſunt.

SECTIO V.

Quænam ſint Matrimonii impedimenta.

1. Supponimus, Eccleſiam, pro data ſibi a Chriſto Domino in omnes Fideles auctoritate, potuiſſe ex cauſis rationabilibus certa quædam impedimenta Matrimonii conſtituere, ut expreſſe definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 4. & conſtat ex antiqua Traditione ipſius Eccleſiæ. Olim ſiquidem, teſte S. Aug. l. 15. de Civ. c. 16. legibus Eccleſiaſticis prohibita erant Matrimonia inter conſobrinos, & temporibus S. Greg. Papæ eodem jure Matrimonia irrita erant uſque ad ſepti-

ptimum gradum incluſive, ut habetur ex cap. *Nulli*, & cap. *de Conſanguinitate*, 35. q. 2. & 3. cum tamen hodie nec affinitas, nec conſanguinitas matrimonium impediat, niſi uſque ad quartum gradum, ut infra explicabitur.

2. Hæc autem impedimenta duplicis ſunt generis: quædam enim Matrimonium ſolummodo contrahendum impediunt, alia etiam contractum dirimunt.

Impedimenta prioris generis quinque communiter a Theologis numerantur, ut videre eſt apud Bonac. qu.3. pun.24. de imped. matr. Primum eſt Eccleſiæ interdictum, ſeu prohibitio, ut habetur ex cap. *Non uxorem*. 33. qu. 1. & c. *Capellanus*, de feriis. Secundum eſt contractus ſponſaliorum initus cum perſona aliqua, ut ex infra dicendis plenius intelligetur. Tertium eſt votum ſimplex caſtitatis, aut religioſi ſtatus amplectendi, vel ſuſcipiendi ſacros Ordines, vel non nubendi, ut conſtat ex cap. *Si quis votum*. 27. qu.1.cap.unico de voto, in ſexto. Qui cum hujuſmodi voto matrimonium contrahit, diſpenſatione illius minime obtenta, peccat mortaliter; & quamvis reddere poſſit conjugale debitum, illud tamen licite petere non poteſt, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſupra. Quartum eſt cognatio ſpiritualis, quæ contrahitur per Catechiſmum, quæ tamen per Conc. Trid. ſublata eſt, ut docent Henriquez, Reginaldus, Sanchez, & alii apud eundem Bonacinam. Quintum denique eſt crimen, ut uxoricidium, Presbytericidium, inceſtus, & quædam alia, quæ ab eodem Bonacina enumerantur, ob quæ olim quaſi Pœnitentiæ loco Matrimonium interdictum erat. Verum Sotus, Corduba, Henriquez, Navarrus, & plures alii, quos citat Laymannus part.4. de Matr. ca.5. exiſtimant, hæc criminum impedimenta fuiſſe per diuturnam conſuetudinem penitus ſublata, adeo ut Navarrus dicat, ſe non meminiſſe tota ætate ſua ſuper ejuſmodi impedimento petitam fuiſſe diſpenſationem.

3. Impedimenta dirimentia duodecim communiter a Theologis numerantur, quæ memoriæ juvandæ cauſa his tribus verſibus comprehenſa ſunt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi conſummare nequibis.

Primum impedimentum eſt *Error*, qui dupliciter contingere poteſt, vel circa ſubſtantiam perſonæ, ſi quis ducat Annam exiſtimans eſſe Catharinam, vel circa ipſius perſonæ qualitatem, ut ſi quis ducat Annam credens eſſe nobilem, divitem, &c. quam poſtea comperit eſſe ignobilem, pauperem, &c. Et priori quidem modo reddit Matrimonium invalidum, non item poſteriori, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſupra num. 1.

Secundum eſt *Conditio*, quando quis contrahit cum perſona ali-

qua ſervilis conditionis, exiſtimans eſſe liberam. Tale enim Matrimonium Eccleſiaſtico jure irritum eſt, ut habetur ex cap. 2. & ult. de conjugiis ſervorum. Verum hujuſmodi impedimentum hodie inter Chriſtianos rariſſime contingit, niſi forte reſpectu eorum, qui ſententia Judicis per totum vitæ tempus ad remos damnati ſunt, aut carceri perpetuo mancipati. Tales enim, cum ſint ſervi pœnæ, ut jura loquuntur, ſervilis conditionis leges ſubire debent.

Tertium eſt *Votum*, ſolemne ſcilicet, quod emittitur in profeſſione ſtatus Religioſi. Tale ſiquidem votum non modo impedit Matrimonium contrahendum, quod etiam facit votum ſimplex caſtitatis, ſed etiam contractum dirimit, ut habetur ex Clement. unic. de conſanguinitate, & ex Conc. Trident. ſeſſ. 24. can. 9.

4. Quartum eſt *Cognatio*, quæ triplex a Theologis diſtinguitur, naturalis ſcilicet, ſpiritualis, & legalis. Cognatio naturalis, quæ etiam conſanguinitas vocatur, eſt vinculum perſonarum, quæ ab eodem proximo ſtipite per carnalem propagationem deſcendunt. Solent autem Theologi in conſanguinitate conſiderare lineas, & gradus. Nomine lineæ intelligunt ſeriem, ſeu ordinem perſonarum conſanguinitatem inter ſe habentium, ſive linea illa ſit recta, qualis reperitur inter aſcendentes, & deſcendentes, ſive ſit tranſverſa, ſeu collateralis, qualis eſt inter perſonas, quæ quamvis ab eodem ſtipite procedant, a ſe tamen invicem non deſcendunt. Nomine vero gradus exprimunt diſtantiam majorem, vel minorem unius perſonæ ab altera ſecundum lineam conſanguinitatis. Porro ad diſtantiam illam dignoſcendam, & computandos ipſius conſanguinitatis gradus, tres regulæ a S. Doctore in 4. d. 40. qu. 1. art. 2. & aliis communiter Theologis aſſignantur.

5. Prima regula hæc eſt: *In linea recta aſcendentium, & deſcendentium tot numerantur gradus, quot perſonæ, una dempta.* Unde pater, & filius in primo conſanguinitatis gradu conjuncti eſſe dicuntur, avus, & nepos in ſecundo, & ſic de aliis.

Secunda regula: *In linea collaterali, quot gradibus perſonæ diſtant a communi ſtipite, totidem etiam inter ſe diſtant.* Quare cum frater, & ſoror uno tantum gradu diſtent a patre, cenſentur etiam uno tantum gradu inter ſe diſtare, patrueles vero duobus gradibus, & ſic de aliis.

Tertia regula: *Si conſanguinei a communi ſtipite inæqualiter diſtent, tunc quot gradibus is, qui magis remotus eſt, diſtat a communi ſtipite, tot etiam gradibus inter ſe diſtant.* Juxta quam regulam patruus cenſetur eſſe in ſecundo gradu conſanguinitatis cum liberis fratris ſui, quia liberi illi duobus gradibus a communi ſtipite diſtant. Quamvis autem jure antiquo impedimentum cognationis naturalis extenderetur uſque ad ſeptimum gradum, ut ſupra dictum eſt, hodie tamen non niſi ad quartum gradum incluſive extenditur, ut habetur ex capite *Non debet*, de conſanguinitate, & affinitate.

Cognatio ſpiritualis eſt propinquitas ſecundum juris Eccleſiaſtici diſpo-

diſpoſitionem orta ex adminiſtratione, vel ſuſceptione Baptiſmi, inter ſuſceptores, & baptizarum, illiuſque patrem, ac matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, ejuſque patrem, ac matrem, ut in Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de reformat. conſtitutum eſt. Quod etiam ſimiliter intelligendum eſt de Confirmatione, ut ibidem declaratur. Ex quo ſequitur (qnod hic obiter advertendum eſt) nullam inter ipſos ſuſceptores contrahi cognationem, proindeque patrinum poſſe valide, ac licite ducere illam in matrimonium, cum qua ſimul alienum filium e ſacro fonte ſuſcepit, ut conſtat ex Bulla Pii V. quæ incipit, *Cum illius vicem*. Obſervat etiam Bonac. q. 3. de imped. matr. pun. 5. ex Suarez, Sanchez, & aliis, illum, qui ſuſcipit puerum, quando privatim, & ſine ſolemnitate baptizatur, nullam cognationem contrahere, licet is qui Baptiſmum ejuſmodi confert, contrahat cognationem ſpiritualem cum baptizato, & patre, ac matre illius. Excipitur caſus ille, in quo maritus conjugis ſuæ prolem in neceſſitate baptizat. Tunc enim nullam cum ea contrahit cognationem, ut habetur c. *Ad limina*: 20. quæſt. 1.

6. Cognatio denique legalis eſt propinquitas perſonarum ex adoptione proveniens, adoptio vero eſt extraneæ perſonæ in filium, aut filiam legitima aſſumptio. Et hæc cognatio legalis contrahitur, primo inter ipſum adoptantem, & adoptatum, adoptatique deſcendentes uſque ad quartum gradum, ſecundo inter uxorem adoptantis, & adoptatum, tertio inter filios adoptantis, & adoptatum, ut conſtat ex cap. *Per adoptionem*. 3. qu. 3. & cap. unic. de cognat. leg. Hæc autem cognatio non provenit niſi ex ea adoptione, quæ fit ſecundum leges. Quæ proinde ſuper hac re conſuli debent.

Quintum eſt *Crimen*, quod quidem eſt duplex, ut habetur ex cap. *Si quis vivente*. 31. qu. 1. cap. *ſignificavit*. cap. *ſuper hoc*, de eo, qui duxit. Primum eſt homicidium conjugis, quando ſcilicet maritus uxorem per ſe, vel per alium ferro, vel veneno occidit, eo fine, ut cum alia muliere cædis illius conſcia, & in illam conſentiente matrimonium contrahere poſſit. Quod etiam ſimilirer de uxore intelligi debet Aliud crimen eſt adulterium, quando alter conjux committit adulterium, & pollicetur ei, cum quo adulteratur, ſe contracturum cum eo poſt obitum conjugis, & hæc promiſſio ab eo acceptatur; vel quando poſt matrimonium de præſenti contractum cum uno, cum altero etiam per verba de præſenti contrahitur, & ab utroque criminis illius conſcio adulterium committitur, vel etiam quando alter conjux adulterium cum alio commiſit, & poſtea interficit conjugem, ut cum adultero, quamvis illius cædis minime conſcio, contrahere poſſit.

Sextum eſt *Cultus diſparitas*, quando baptizatus contrahit matrimonium cum fœmina nondum baptizata, aut mulier baptizata cum viro non baptizato. Hoc impedimentum colligitur tum ex Concil. Toletano III. cap. 14. tum ex ipſius Eccleſiæ uſu communi, qui ſuf-

ficiens eſt ad impedimentum inducendum, quamvis non ſit in jure expreſſum, ut obſervat Bonacina ſupra pun. 7.

7. Quod autem ſpectat ad matrimonium Catholicæ perſonæ cum Hæretica, quamvis validum ſit, eſt tamen illicitum, ut pluribus probat Laymannus cap. 14. de impedimentis matrimonii, ubi etiam monet, experientia compertum eſſe, ex ejuſmodi matrimonio tot, & tanta ſequi ſpiritualia incommoda, tum ipſi conjugi Catholico, tum liberis, ac Chriſtianæ Reipublicæ, ut plerunque charitatis legi omnino adverſetur. In quo caſu (idem Auctor dicit) ne Summus quidem Pontifex id diſpenſative permittere poteſt, niſi probabilis aliqua ſpes ſubſit, ex ejuſmodi matrimonio longe majores fructus ſpirituales obventuros eſſe, quorum intuitu incommoda illa tanquam minora utcunque tolerari poſſint.

Septimum eſt *Vis*, ſeu metus gravis injuſte incuſſus, quando quis vi, aut metu ejuſmodi adigitur ad contrahendum Matrimonium, quod nullo modo contraxiſſet, niſi ad id eo modo compulſus fuiſſet, de quo dictum eſt ſupra Sect. 2.

Octavum eſt *Ordo*, quando quis ſcilicet initiatus eſt ſacris Ordinibus, vel aliquo illorum. Tales enim Ordines ob votum ſolemne caſtitatis, quod annexum habent, Matrimonium contrahendum impediunt, & dirimunt contractum, ut habetur ex cap. unic. de voto in 6. & ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 9.

Nonum eſt *Ligamen*, id eſt obligatio, ſeu vinculum alterius Matrimonii rati cum conjuge adhuc vivente. Quandiu enim hoc vinculum durat, matrimonium cum quovis alio contrahendum impedit, ac dirimit, idque non modo jure Eccleſiaſtico, ut patet ex cap. 1. & ult. de ſponſa duorum, ſed etiam jure Divino, ut expreſſe definitum habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 2. & ſatis conſtat ex prohibitione Chriſti Domini S. Matthæi cap. 19.

8. Decimum eſt *Honeſtas*, publica ſcilicet, ratione cujus oritur impedimentum tum ex ſponſalibus valide contractis, tum ex Matrimonio rato, & nondum conſummato, ut habetur ex c. *Sponſam*, & cap. *Juvenis*, & cap. *Ad audientiam*, de ſponſalibus. Quamvis autem jure antiquo impedimentum iſtud protenderetur uſque ad quartum gradum, jure tamen novo in Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 3. de refor. Matrim. conſtitutum eſt, ut impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum non niſi ad primum gradum extendatur, illud autem, quod ex Matrimonio rato provenit, ſecundum juris antiqui diſpoſitionem relictum eſt, proindeque ad quartum gradum extenditur, ut conſtat ex decreto Pii V. quod incipit, *Ad Romanum*.

Undecimum eſt *Affinitas*, quæ eſt attinentia, ſeu propinquitas quarundam perſonarum ex copula carnali proveniens, ratione cujus fit, ut mulier conjugata, per conſummationem Matrimonii, affinis fiat conſanguineis mariti, & viciſſim maritus conſanguineis uxoris.

Hæc

Hæc autem affinitas, ſi oriatur ex copula licita, uſque ad quartum gradum extenditur, ut conſtat ex cap. *Non debet*, de conſanguinitate, & affinitate, ſi ex copula illicita, ſecundum gradum non excedit, ut in Conc. Trid. conſtitutum eſt ſeſſ. 14. cap. de ref. Matr.

Docent autem Theologi, affinitatem non parere affinitatem, proindeque duos fratres, v. g. valide, ac licite poſſe duas ſorores in Matrimonium ducere, filiumque ſimiliter poſſe Matrimonium cum illa contrahere, cujus matrem pater ſibi conjugio copulavit, quod patet ex c. *Super his*, de conſanguinitate, & affinitate. Quod ſi affinitas Matrimonio jam contracto ſuperveniat, ut ſi maritus adulterium committat cum uxoris conſanguinea in primo, vel ſecundo gradu; tunc illius ratione maritus conjugale debitum ab uxore petere licite non poteſt, quamvis eidem reddere teneatur, ut ex communi Doctorum conſenſu docet Bonacina ſup. punct. 12.

Duodecimum eſt *Impotentia*, id eſt inhabilitas perpetua ad conſummandum matrimonium, ſive illa ſe teneat ex parte viri, ſive ex parte mulieris, dummodo fuerit eo tempore, quo matrimonium contractum eſt, non vero poſtea ſubſecuta ſit. Et hoc impedimentum dirimit matrimonium non modo jure Eccleſiaſtico, ut patet ex cap. *Quod ſedem*, de frigidis, & maleficiatis, ſed etiam ipſo jure naturæ, ut ex communi Theologorum doctrina probat Bonac. ſup. punct. 13. Quod ſi, ut idem Auctor ſubdit, dubitetur, num impotentia ſit perpetua, permittuntur conjuges ſimul habitare per triennium, ut matrimonium conſumment. Quo tempore, ſi nequeant conſummare, non amplius permittuntur cohabitare ad conſummandum matrimonium, quia judicatur adeſſe impotentia perpetua, & conſequenter invalidum eſſe Matrimonium, ideoque ſeparationem eſſe faciendam propter periculum incontinentiæ: ſecluſo tamen illo periculo jura permittunt, ut vir habeat tantum pro ſorore, quam non poteſt habere uxorem, ut conſtat ex cap. *Laudabilem*, & cap. *Requiſiviſti*. 33. quæſt. 1.

Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. c. 6. de reform. Matrim. adjunxit decimum tertium impedimentum, ſcilicet *Raptum*, decrevitque, *Inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſa eſt in poteſtate raptoris, nullum poſſe conſiſtere Matrimonium*. Quod quidem decretum etiam locum habere exiſtimant Henriquez, Rebellus, Zerola, Petrus de Ledeſma, & alii apud Auguſtinum Barboſam in *remiſſionibus* ad citatam ſeſſ. 24. cap. 6. quando puella conſenſit quidem in raptum, ſed invitis parentibus, quamvis id negent Reginaldus, Sanchez, Leſſius, & alii apud eundem.

Quæres, quis in ſupra dictis impedimentis diſpenſare poſſit. Reſpondetur primo, Romanum Pontificem pro ſumma, quam obtinet in Eccleſia, poteſtate, diſpenſare poſſe in omnibus impedimentis, quæ jure Eccleſiaſtico Matrimonium impediunt, aut dirimunt, ut ex communi

muni Theologorum omnium conſenſu docet Bonac. ſupra punct. 15. Reſpondetur ſecundo, Epiſcopum diſpenſare poſſe in impedimentis non dirimentibus, excepto voto caſtitatis perpetuæ, & religionis, imo etiam aliquando in impedimentis dirimentibus, quæ poſt contractum bona fide Matrimonium deprehenduntur, quando ſcilicet impedimentum eſt occultum, & Matrimonium manifeſtum, ipſique conjuges non poſſunt abſque magno ſcandalo ſeparari, nec ad Summum Pontificem patet recurſus, propter paupertatem, aut alias maximas difficultates. Ita Petrus Ledeſma, Perez, Sanchez, Valentia, Riccius, & alii apud eundem Bonacinam, qui etiam cenſet, non modo poſt contractum matrimonium, ſed & antequam contrahatur, Epiſcopum poſſe ob urgentiſſimam aliquam neceſſitatem, ex præſumpta Summi Pontificis tacita facultate, in iiſdem impedimentis dirimentibus interdum diſpenſare.

SECTIO VI.
De Sponſalibus.

1. Sponſalia, quæ a ſpondendo, ſeu ſponte promittendo dicta ſunt, ſignificant ſpontaneam promiſſionem mutuam inter virum, & fœminam de Matrimonio in futurum contrahendo. Sponſaliorum enim obligatio non contrahitur per ſolum deſiderium, aut propoſitum contrahendi Matrimonii, niſi intercedat promiſſio, eaque mutua, & reciproca, ut docet, & probat Sanchez l. 1. de Sponſ. diſp. 5. Nec ad illorum validitatem requiritur præſentia Parochi, aut teſtium, ut obſervat idem Sanchez; quamvis ſervari debeat laudabilis illa conſuetudo, quæ in univerſa propemodum Eccleſia vim legis obtinuit, ut antequam Matrimonium per verba de præſent contrahatur, ſponſalia in facie Eccleſiæ, ſeu coram Parocho, & teſtibus celebrentur. Super qua re conſuli debent cujuſque Diœceſis conſuetudines, & leges particulares.

Ad validitatem autem ſponſaliorum requiritur in primis, ut contrahentes ſaltem ætatis annum ſeptimum expleverint, ante quam ætatem ad ſponſalia contrahenda cenſentur inhabiles, ut conſtat ex capite *Literas*, & cap. *Acceſſit*, de deſponſatione impuberum. Requiritur præterea, ut uſum rationis habeant, & cum ea deliberatione operentur, quæ ad plenum, & perfectum conſenſum neceſſaria eſt, ut docet Toletus lib. 7. cap. 20. Requiritur denique, ut vere, & ex animo promittanr, atque ſe obligare intendant. Qui enim ficte tantum promitteret, graviter quidem peccaret, & ad compenſanda damna ex promiſſionis illius fictione provenientia teneretur, nulla tamen in foro conſcientiæ contraheret ſponſalia, ut fuſe docet, & probat Sanchez ſupra diſp. 9. & ſeq.

2. Quæres primo, quænam ſit obligatio ſponſaliorum. Reſpondetur,

detur, ex veris ſponſalibus, id eſt ex promiſſione illa mutua inter virum, & mulierem, ſive privatim, ſive in facie Eccleſiæ facta, oriri obligationem ſub peccato mortali ad illa ex parte utriuſque adimplenda. Ita S. Thom. Paludan. Sotus, Henriq. & alii, quibus ſubſcribit Sanchez diſp. 27. Unde ſi alter ſponſorum promiſſis ſtare non velit, per Judicem Eccleſiaſticum etiam adhibitis cenſuris ad illorum executionem compelli poteſt, ut habetur cap. *Ex literis*, de ſponſalibus, niſi forte attentis circunſtantiis, & propter diſſenſiones perpetuas, aliaque gravia mala, & ſcandala, quæ ex invitis, & coactis nuptiis merito timeri poſſunt, aliter faciendum eſſe Judex prudenter arbitretur. Unde etiam capite, *Requiſivit*, de Sponſalibus, & Matrimonio, dicitur, in tali caſu monitione potius, quam coactione opus eſſe.

3. Quæres ſecundo, quibus modis ſponſalia diſſolvantur. Reſpondetur, id variis, & multis modis fieri poſſe. Præcipuos hic, & magis ordinarios ſubjicimus.

Solvuntur igitur ſponſalia, primo per mutuum conſenſum, & mutuam ipſorum remiſſionem libere factam, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina qu. 1. de ſponſ. pun. 10. Secundo per ingreſſum Religionis alterutrius ſponſorum, etiamſi profeſſionem non emittat, ut habetur cap. *Ex publico*, de converſat. conjug. & docet Tolet. lib. 7. c. 21. & Bonacina ſupra pun. 5. qui recte ibidem ſubdit, quod, ſi quis poſt ſponſalia contracta virginem ſpe nuptiarum defloravit, tunc illam ducere tenetur, nec religioſum ſtatum amplecti cum tanto illius damno licite poteſt. Tertio ſolvuntur ſponſalia per Ordinis majoris ſuſceptionem, ut habetur ex cap. *Scripſit*. 27. qu. 2. Quarto per matrimonium de præſenti cum altera contractum, quamvis peccet mortaliter, qui ſic contrahit, ut habetur cap. *Sicut ex literis*, de ſponſalibus. Quinto per fornicationem unius ſponſorum poſt ſponſalia contracta, ut habetur ex cap. *Quemadmodum*, de jurejurando. Quamvis enim qui fornicationem commiſit, ex parte ſua obligatus remaneat ad ſponſalia implenda, alter tamen innocens poteſt ab illis reſilire, ſi velit. Sexto denique per notabilem aliquam mutationem poſt ſponſalia contracta ſupervenientem, quæ ſi ab initio extitiſſet, aut præviſa fuiſſet, viri prudentis judicio a ſponſalibus contrahendis merito abſterruiſſet, ut ſi alter ſponſorum in lepram, aut alium morbum incurabilem incidat, ſi notabilem famæ, aut bonorum jacturam patiatur, ſi graves inter ſponſos, aut parentes illorum inimicitiæ oriantur, ſi ſponſa dotem promiſſam offerre nequeat, ſi ſponſus patrium ſolum mutare, vel vagari cum gravi ſponſæ incommodo conſtituat: imo etiamſi aliqua ejuſmodi cauſa extiterit tempore ſponſaliorum, nec niſi poſt illa contracta deprehendatur. In his enim, & ſimilibus caſibus, qui judicio viri prudentis dignoſci debent, ſponſalia diſſolvi poſſunt. Ita Petrus de Ledeſm. Reginald. Riccius, & alii apud Bonacinam ſupra punct. 8.

O 4 4. Quæ-

4. Quæres tertio, utrum ad ſolvenda ſponſalia Judicis Eccleſiaſtici auctoritate opus ſit. Reſpondetur ex Navarro, Sylveſtro, & aliis apud Laymannum par. 2. de ſponſ. cap. 2. ſi cauſa ſolvendi Matrimonii moraliter certa ſit, nulla Judicis Eccleſiaſtici auctoritate opus eſſe, niſi ratione vitandi ſcandali, quando ſponſalia publice contracta ſunt. Unde etiam in multis Diœceſibus obſervatur, ut non liceat a ſponſalibus publice notis reſilire, niſi cauſa prius ad Ordinarium delata, & ab ipſo approbata.

Atque hactenus de Sacramentis, ad majorem Auctoris illorum gloriam.

TRACTATUS II.

DE ACTIBUS HUMANIS

Juxta Divinæ legis normam dirigendis.

QUoniam Gratiarum cœleſtium fontes in Sacramentis ea potiſſimum ratione per Chriſti merita nobis recluſi ſunt, ut earum auxilio excitati, & ſubnixi ad propoſitum nobis finem, beatitudinem ſcilicet æternam perveniamus, nec aliter (ut docet S. Thom. 1. 2. in procem. q. 6.) quam per actus aliquos nobis proprios ad illam tendere queamus, eundumque ſit de virtute in virtutem, & juxta propheticum dictum Pſ. 83. aſcenſiones in corde noſtro diſponendæ, ut videatur Deus Deorum in Sion; idcirco doctrinæ Theologicæ ordo poſtulat, ut nunc ipſos humanos actus conſideremus, perſpiciamuſque, quinam actus ad beatitudinem illam æternam conſequendam apti ſint, & idonei, & contra quibuſnam actibus ab ipſa beatitudine conſequenda præpediamur.

CAPUT I.
De Actibus humanis in genere.

SECTIO I.
Quis ſit actus humanus proprie dictus.

1. OBſervandum eſt ex S. Thom. 1. 2. qu. 1. art. 1. actus illos, qui ab homine eliciuntur, dupliciter ſpectari poſſe, ſcilicet in genere naturæ, quoad ſuam entitatem præciſe, & in genere moris, quoad libertatem, cum qua exercentur, & quoad ea, quæ fundan-

dantur in ipſa libertate, ut eſſe capaces laudis, vel vituperii, meriti, vel demeriti. Priori modo dicuntur actus hominis, poſteriori vero actus humani. Unde fit, ut per actum hominis intelligatur actus ille, qui ab homine fit, quocunque tandem modo fiat: actus vero humanus ille dicatur, qui fit ab homine, in quantum homo eſt, ſeu in quantum eſt dominus actuum ſuorum, quando ſcilicet per rationem, & voluntatem operatur. Ac proinde ſecundum S. Doct. & communem Theologorum doctrinam, ad propriam actus humani rationem duo requiruntur, primo ut ſit voluntarius, ſecundo ut ſit liber. Illum hic conſiderabimus, prout voluntarius eſt, de eodem vero, prout liber eſt, in ſequenti Sectione agemus.

Actus igitur voluntarius is eſt, ut ex Ariſtotele 3. Ethic. cap. 1. docet S. Damaſcenus lib. 2. de Fide c. 14. cujus principium eſt in ipſo agente cognoſcente ſingula. Unde ſequitur, ad rationem voluntarii duo requiri. Primum eſt, ut procedat a principio intrinſeco. Si enim quis invitus, ac renitens ab extrinſeco moveatur, motus ille non eſt voluntarius. Secundum eſt, ut procedat a principio cognoſcente ſingula, id eſt ut agens ea omnia cognoſcat, ex quibus actionis ſuæ ſubſtantia tanquam ex objecto ſuo pendet. V. g. ſi Petrus patrem ſuum occidit, ut homicidium illud cenſeatur ipſi voluntarium, oportet primo, ut manus ejus ab alio non impellatur, ipſo renitente, aut ſaltem nihil ad motum illum conferente, deinde requiritur, ut ſciat, eſſe hominem, quem cædit, & non invincibiliter arbitretur, eſſe feram, ſciat quoque, gladium, aut aliud inſtrumentum, quo utitur, poſſe vulnus lethale infligere: ut vero homicidium illud, in quantum eſt parricidium, voluntarium exiſtat, neceſſe eſt inſuper, ut patrem ſuum eſſe cognoſcat hominem illum, quem cædit, & non invincibiliter, & inculpabiliter exiſtimet, eſſe alium hominem.

Hujus conditionis defectu motus lapidis, quo fertur deorſum, quamvis ſit naturalis, non eſt tamen voluntarius, quia licet ſit a principio intrinſeco, propria enim gravitate movetur, non movetur tamen cum cognitione. Motus autem animalis, cum ex aliqua cognitione imperfecta procedat non niſi imperfecte voluntarius, ſeu potius ſpontaneus dicitur. Proinde ratio voluntarii ſolis actibus hominis proprie, & perfecte convenit, & a fortiori actibus Angelorum, & ipſius Dei.

2. Porro ipſius humanæ voluntatis actus duplicis ſunt generis, alii ſiquidem ſunt eliciti, alii imperati. Actus eliciti ſunt illi, qui primo, & per ſe exercentur, ſeu eliciuntur ab ipſa voluntate, tanquam a proxima potentia. Actus vero imperati ſunt illi, qui exercentur imperio ipſius voluntatis, & vi alicujus volitionis præcedentis, ſive ab ipſa voluntate, quæ ſibi aliquos actus imperat, ſive ab aliis potentiis ab ipſa voluntate diſtinctis, quæ per illam ad agendum moventur, & applicantur.

Cum

Cum autem voluntas (ut communiter docent Theologi cum S. Th. quæſt. 8. ar. 2.) ſit tantum vel finis, vel mediorum, tres enumerantur actus illius eliciti circa finem, ſcilicet volitio, intentio, fruitio, qui actus ſunt iidem cum amore, deſiderio, & gaudio. Gaudium, ſeu fruitio verſatur circa finem obtentum, ſeu circa bonum præſens, deſiderium, ſeu intentio circa finem obtinendum, ſeu circa bonum abſens, amor, & volitio circa finem, & bonum, abſtrahendo ab ejus abſentia, vel præſentia. Quibus ex adverſo reſpondent odium, timor, & triſtitia circa malum. Tres item ſunt actus voluntatis eliciti circa media, ſcilicet electio, conſenſus, & uſus. Electione voluntas præfert, & amplectitur unum medium præ aliis, conſenſu approbat judicium intellectus circa illud medium, uſu applicat potentias ad executionem.

Quærunt Theologi, utrum electio, & intentio ſint ſemper actus inter ſe realiter diſtincti, ſeu an voluntas uno, & eodem actu poſſit velle finem, & media. Reſpondetur juxta probabiliorem ſententiam, quæ eſt etiam S. Doctoris 10. art. 4. quod, quamvis hi duo voluntatis actus ut plurimum inter ſe diſtinguantur; abſolute tamen loquendo poteſt voluntas uno, & eodem actu velle finem, ac media, ſicut poteſt intellectus principia, & concluſionem eodem actu cognoſcere.

Quod vero ſpectat ad actus imperatos, tot ſunt, & tam multiplices, & varii, quot, & quam multipliciter ab ipſa voluntate, aut aliis potentiis ad ejuſdem voluntatis imperium exerceri poſſunt. De quibus omnibus plenius agunt Philoſophi in Ethicis, & videri poteſt S. Doctor tota quæſt. 17.

3. Cæterum docet idem S. Thomas q. 1. art. 3. omnes actus, qui a voluntate humana procedunt, ſive elicitos, ſive imperatos, eſſentialem ſuam differentiam, ac ſpeciem deſumere a fine proximo, quam agens ſpectat, & intendit, hoc eſt a ratione, ſeu motivo, quo movetur voluntas ad aliquid appetendum, & volendum, & contra; quod motivum vocatur etiam objectum formale ipſius voluntatis. Unde ſequitur, actus illos, qui habent eundem finem proximum, ſeu idem objectum formale, eſſe ejuſdem ſpeciei, tametſi habeant diverſa objecta materialia, v. gr. ſi quis jejunet, & eleemoſynam largiatur pure ob amorem Dei, ut illi placeat, & gloriam illi deferat, jejunium illud, & eleemoſyna erunt formaliter actus charitatis, quamvis materialiter ad virtutes ſpecie diverſas, abſtinentiæ ſcilicet, & miſericordiæ, pertineant: & contra illos actus diſtingui ſpecie, qui, licet habeant idem objectum materiale, a motivis ſpecie diſtinctis oriuntur, e. g. oratio, quæ materialiter conſiderata eſt actus virtutis religionis, ſi fiat ex motivo ſatisfaciendi Deo pro peccatis, erit actus Pœnitentiæ, ſi ex motivo alicujus alterius virtutis, ad virtutem illam pertinebit.

S E-

SECTIO II.
Quis actus vere, & proprie ſit liber,

1. AD faciliorem eorum, quæ dicenda ſunt, intelligentiam obſervandum eſt, libertatem actus humani aliam eſſe, quæ a Theologis vocatur *libertas contradictionis*, *quoad exercitium actus*, aliam, quæ *contrarietatis quoad ſpecificationem*: aliam item eſſe a coactione, aliam a neceſſitate.

Libertas contradictionis, ſeu quoad exercitium actus, eſt poteſtas, ſeu indifferentia ad agendum.

Libertas contrarietatis, ſeu quoad ſpecificationem eſt poteſtas, ſive indifferentia ad hoc, vel illud agendum, ſeu ad actionem aliquam, aut aliam ipſi contrariam exercendam circa idem objectum, v. g. ad eliciendum aſſenſum, vel diſſenſum circa articulum aliquem Divinæ Fidei.

Hac obſervatione præſuppoſita,

Dicendum eſt actus humani libertatem in eo conſiſtere, ut eliciatur, vel imperetur a libera voluntate ut ſic, ſeu quatenus libera eſt, & libere operatur: illam vero voluntatem dici liberam & libere operari, quæ nullam in agendo neque coactionem, neque neceſſitatem patiatur, ſed poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, libera ſemper manet, & indifferens, ſive quoad exercitium, ſive quoad ſpecificationem actus, ſeu ad agendum, vel non agendum, & ad hoc, vel illud agendum.

Hæc aſſertio duas habet partes. In prima dicimus, actum illum liberum eſſe, qui elicitur, vel imperatur a libera voluntate. Libertas enim proprie, & primo ipſi voluntati competit, & ex illa in actum derivatur, quod per ſe patet.

2. In ſecunda parte dicimus, libertatem voluntatis in eo conſiſtere, quod voluntas nullam neque coactionem, neque neceſſitatem patiatur, ſed poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, libera maneat, & indifferens ad agendum, vel non agendum, ad hoc, vel illud agendum. Hæc propoſitio (quam de Fide aſſerit Iſambertus diſp. 1. de liber. arbitrio, ar. 2.) probatur 1. ex Script. Deut. 30. *Teſtes invoco hodie cœlum, & terram, quod propoſuerim vobis vitam, & mortem*, &c. *Elige ergo vitam*. 2. Reg. 24. *Hæc dicit Dominus, trium tibi datur optio, elige unum, quod volueris*, &c.

Probatur 2. ex S. Athanaſio orat. ad Gentes: *Anima*, inquit, *cognoſcens liberum ſui arbitrium, videt, ſe poſſe uti corporis partibus ad utraque, ad bona, & ad mala*. S. Cyrill. Alexand. lib. 4. in S. Joannem: *Liberum eſt*, inquit, *& propriæ electionis in hominibus in utrunque deflectere, aut in dexteram, aut in ſiniſtram, in virtutem dico, vel vitium*. S. Cypr. Ep. 55. *Homo*, inquit, *libertati ſuæ relictus, & in arbitrio proprio conſtitutus, ſibimetipſi vel mortem appetit, vel ſalutem*. Et

S. Au-

S. Anſel. in priori parte lib. de concord. liberi arbitrii cum præſcientia Dei, & prædeſtinatione, ubi expreſſe dicit, *Deum velle, hominis voluntatem nulla neceſſitate cogi, aut prohiberi ad volendum, vel non volendum*, ibidemque fuſe explicat, & probat, neceſſitatem antecedentem, qua voluntas ad unum quid determinatur, libero arbitrio adverſari, docetque, voluntatem indifferentem eſſe ad oppoſitorum alterum eligendum, quamvis, poſtquam unum re ipſa delegit, neceſſitatem quandam ipſa ſibi faciat, quam conſequentem vocant Theologi, quæ ex ipſa effectus poſitione ſequitur.

3. Ad faciliorem vero intelligentiam eorum, quæ de libertate voluntatis humanæ in actibus ſuis dicta ſunt, vel poſtea dicentur, duo ſunt hic obſervanda. Primum eſt, ad hoc ut voluntas libere operetur, requiri præviam rationis advertentiam, & deliberationem, id eſt, ut voluntas applicet intellectum ad conſiderationem convenientiæ, vel diſconvenientiæ; quæ in quolibet objecto appetibili creato requiritur. Hæc enim conſideratio, & deliberatio intellectus, quamvis non ſit cauſa libertatis, quam voluntas humana ex ſe, & ex innata ſibi indifferentia obtinet, eſt tamen conditio, ſine qua voluntas libertate illa in actibus ſuis uti non poteſt. Per illam enim objectum proponitur voluntati cum variarum rationum oppoſitione, & quadam veluti indifferentia. Nullum ſiquidem eſt objectum certum, in quo intellectus humanus varias, & oppoſitas rationes convenientiæ, & diſconvenientiæ non deprehendat. Unde propoſito ſic quovis objecto creato, voluntas ſemper manet indifferens ad illud appetendum, vel repudiandum. Quod ſi advertentia illa, aut deliberatio intellectus ſecundum quid impediatur, actus a voluntate elicitus, vel imperatus erit tantum ſecundum quid liber: ſi omnino, & totaliter impediatur, ut contingere poteſt ex aliqua vehementi paſſione, aut diſtractione, actus ille omni prorſus libertate carebit, proindeque omni ratione meriti, vel demeriti. Quod fuſius explicabitur infra, cum agetur de peccatis.

4. Secundum eſt, actum primum intellectus, ſeu primam cogitationem, quæ in quovis negotio deliberationem, & voluntatis imperium præcedit, eſſe quidem actus hominis, non vero actum humanum, cum non ſit liber. Omnis enim actus liber a voluntate debet elici, aut imperari; ſed primus ille actus intellectus, ſeu prima cogitatio non eſt a voluntate, quæ in incognitum ferri non poteſt, ſed vel ab objecto aliquo ſenſibus externis occurrente, vel immediate ab ipſo Deo intellectum excitante, interdum etiam ab Angelo bono, vel malo ſpecies imaginativas commovente. Unde tamen non ſequitur, hominem ab ejuſmodi prima cogitatione determinari, aut neceſſitari ad aliquid volendum, quando advertit, ſe illud velle, licet nullam adhuc rationem diſconvenientiæ deprehendat in objecto illo, quod per primam cogitationem proponitur. Poteſt enim tunc illius voluntas, ob ſummum, quod obtinet tam in ſe, quam in alias potentias dominium, poſita qua-

cun-

cunque prævia cogitatione, & quocunque judicio practico ipſius intellectus, vel actum ſuum ſuſpendere, vel intellectum applicare ad conſiderationem magis attentam ejuſdem objecti, & circunſtantiarum ejus, & ſic cum pleniori deliberatione rationis ad illud appetendum, vel repudiandum ſe ipſam determinare.

* Tertium eſt, apud Patres, & ſacros Theologos voluntarium ſæpe ſumi pro libero, ut apud S. Aug. lib. de vera Religione cap. 14. *Uſque adeo*, inquit, *peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, niſi ſit voluntarium*; & in lib. de duabus animabus cap. 11. *Si liberum non ſit, non eſt voluntas*.

5. Quartum eſt, voluntarium ſumptum pro libero multipliciter a Theologis dividi. Aliud enim eſt voluntarium expreſſum, aliud tacitum. Expreſſum illud eſt, quod verbis, nutibus, aut aliis ſignis ſignificatur. Tacitum, quod abſque verbis, &c. ex facto aliquo, aut omiſſione facti colligitur, ut ex ſilentio, cum quis loqui deberet: unde juxta regulam juris, *Qui tacet, conſentire videtur*, in 6. reg. 44.

Quæ quidem regula locum habet, præſertim quando de alicujus commodo agitur, non item quando de incommodo, ſeu præjudicio, quod fuſius explicatum videri poteſt apud Laymann. lib. 1. tract. 2. cap. 3.

Aliud item eſt voluntarium actu, aliud voluntarium virtute. Voluntarium actu eſt, quod vel elicitur, vel imperatur actualiter ab ipſa voluntate. Voluntarium virtute eſt id, quod initio imperatum fuit ab interno actu liberæ voluntatis; ejuſque imperii, ac motionis virtute adhuc durat: Ut ſi quis proponat, & actu velit eleemoſynam aliquam erogare, dum illam poſtea erogat, quamvis ceſſaverit actus ille voluntatis, cenſetur tamen voluntaria virtute illius.

Aliud denique eſt voluntarium directe, aliud voluntarium indirecte. Voluntarium directe eſt id, quod per ſe voluntarium eſt, ut quivis actus elicitus, vel imperatus voluntatis. Voluntarium indirecte eſt id, quod ex alio directe voluntario ſequitur. V. g. ſi aliquis voluntarie exerceat actionem, ex qua ſcit, vel ſuſpicatur, conſecuturum aliquem effectum, quamvis per ſe, & directe non intendat effectum illum, effectus tamen cenſetur indirecte voluntarius.

SECTIO III.

Undenam actus humanus bonitatem ſuam, vel malitiam deſumat.

1. Duplex bonitas in quolibet humano actu ſpectari poteſt, naturalis ſcilicet, & moralis. Bonitas naturalis ea eſt, quæ conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ naturaliter ad ipſius actus entitatem requiruntur: bonitas vero moralis in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ cuilibet actui humano ſecundum rectam rationem conveniunt. Ex quo ſequitur, moralem actus

actus humani malitiam in defectu illius integritatis, ſeu in privatione bonitatis illius moralis conſiſtere. Et de hac bonitate, vel malitia morali quæſtio propoſita intelligi debet, undenam ſcilicet hæc bonitas, ſeu rectitudo moralis, vel malitia moralis illi oppoſita in quemlibet actum humanum derivetur. Pro cujus reſolutione

Dicendum 1. bonitatem, vel malitiam actus humani ab illius objecto deſumi. Ita S. Thom. & conſtat ex Scriptura. Oſeæ 9. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quæ dilexerunt:* ex quibus verbis patet, malitiam humanorum actuum, ob quam fit homo Deo abominabilis, provenire ex objectis malis, quæ diligit, & quibus adhæret. Unde S. Aug. Ep. 52. ad Maced. dicit, quod *Mores noſtri ex eo, quod unuſquiſque diligit, dijudicari ſolent*. Et probari præterea poteſt inductione. Ideo enim velle orare cenſetur eſſe bonum, quia oratio, quæ eſt objectum illius volitionis, eſt ex ſe moraliter bona; & e contra velle furari eſt malum, quia furtum, quod eſt illius objectum, malum eſt.

2. * Porro ad clariorem hujus aſſertionis intelligentiam duo hic obſervanda ſunt.

Primum eſt, bonitatem, vel malitiam moralem, quam objectum actui tribuit, eſſe in ipſo objecto fundamentaliter, ſeu cauſaliter tantum, in actione vero formaliter, ad eum modum proportionalem, ſicut veritas, & falſitas ſunt formaliter in actu intellectus, fundamentaliter vero, ſeu cauſaliter in objecto cognito. Ideo enim cognitio vera eſt, quia res cognita ſe habet ut cognoſcitur.

Secundum eſt, hanc eſſe differentiam inter bonitatem, & malitiam moralem, quæ ex objecto in actum humanum derivatur, quod quamvis ad hoc, ut actus humanus malitiam ab objecto accipiat, ſatis ſit, quod feratur in objectum malum, nec referat, ſive ſub ratione mali feratur in illud, ſive ſub ratione boni (ut expreſſe docet S. Th. 1. 2. q. 19. a. 7. ad 3.) ad hoc tamen, ut actus bonitatem moralem deſumat ex objecto, non ſufficit, ut ſimpliciter feratur in objectum bonum materialiter, ſed requiritur, ut feratur in objectum bonum formaliter, quatenus bonum eſt, ſeu ſub ratione boni, quia ſcilicet objectum, quamvis in ſe bonum, eſt tamen indifferens, ut bene, vel male appetatur, ex bono, vel malo motivo.

3. Dicendum 2. bonitatem, vel malitiam actus humani deſumi ex illius circumſtantiis. Ita S. Th. & ſatis conſtat ex eo, quod paſſim in Scripturis actiones plurimæ propter circumſtantias aliquas bonas, vel malas laudantur, vel vituperantur, ut S. Matth. 6. laudatur eleemoſyna, & oratio facta in abſcondito, & S. Luc. 21. commendatur eleemoſyna duorum minutorum, & aliis majoribus donis præfertur, ob circunſtantiam perſonæ viduæ, & pauperis, & ejuſdem S. Lucæ 16. omiſſio eleemoſynæ ex variis circunſtantiis in perſona Divitis Epulonis culpabilior eſſe demonſtratur.

Ut autem aſſertio hæc facilius intelligi poſſit, quædam hic obſervan-

vanda ſunt. Primum eſt, circunſtantiarum nomine a Theologis ſignificari accidentia quædam actus humani, ſic dicta, quod illum veluti circunſtent, ipſique jam per objectum ſuum in aliqua ſpecie boni, vel mali conſtituto adveniant.

* Secundum eſt, inter circunſtantias, quaſdam eſſe, quæ nihil conferant ad bonitatem, vel malitiam moralem actus, ut ſi quis manu dextera, vel ſiniſtra percutiat, alias vero, quæ ad illam bonitatem, vel malitiam conferunt, ut ſi quis percutiat hominem laicum, vel hominem in ſacris Ordinibus conſtitutum.

Tertium eſt, ex circumſtantiis, quæ ad bonitatem, vel malitiam moralem conferunt, alias augere, vel minuere bonitatem illam, vel malitiam intra eandem ſpeciem, alias vero ipſam actus ſpeciem mutare: quod dupliciter fieri poteſt, ſcilicet vel novam ſpeciem bonitatis, vel malitiæ dando actui, ſeu, ut alii loquuntur, ipſum in novam ſpeciem transferendo, ut ſi quis eleemoſynam det ex motivo inanis gloriæ, mutatur actus virtutis miſericordiæ in actum vitioſum inanis gloriæ, vel addendo novam ſpeciem bonitatis, aut malitiæ actui retinenti propriam, quam habet ex objecto, ut ſi quis eleemoſynam det ex motivo pœnitentiæ, aut alicujus virtutis, quæ ab ipſa miſericordia, cujus eleemoſyna opus eſt, differat.

4. Quartum eſt, ſeptem præcipuas actus humani circumſtarias a S. Doctore q. 7. a. 3. numerari, quæ hoc verſiculo comprehenduntur,

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis perſonæ agentis qualitatem deſignat, *quid*, objecti conditionem, *Ubi* locum, *Quibus auxiliis* actionis adjumenta, *Cur* ejuſdem actionis finem, *Quomodo* magnitudinem, ſeu intenſionem affectus, & advertentiæ rationis, *Quando* tempus, quo actio peracta, & ejuſdem actionis durationem. Quæ quidem circunſtantiæ non omnes, & ſingulæ ſimul, ſed modo hæ, modo illæ quemlibet actum humanum afficiunt, ad illiuſque proinde bonitatem, vel malitiam conferre poſſunt.

Quintum eſt, ex ſupra enumeratis circumſtantiis quaſdam augere, vel minuere bonitatem, vel malitiam actus intra eandem ſpeciem, ut ſupra dictum eſt, e. g. malum eſt percutere injuſte quemvis hominem, pejus eſt percutere benefactorem: alias vero addere actui bonitatem, vel malitiam ſpecie diſtinctam, e. g. percutere Sacerdotem. In illa enim percuſſione præter malitiam, quæ illi propria eſt, quatenus juſtitiæ repugnat, circunſtantia perſonæ ſacræ percuſſæ inducit in ipſum actum novam, & ſpecie diſtinctam ſacrilegii malitiam, & deformitatem.

Dicendum 3. bonitatem, vel malitiam actus humani deſumi quoque ex fine, in quem actus dirigitur ab operante. Ita S. Th. a. 4. & conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 6. *Attendite, ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum*. Quæ verba explicans S. Am-

Ambroſ. in cap. 1. S. Luc. *Bona eſt*, inquit, *miſericordia*, *bona eſt oratio*, *ſed poteſt injuſte fieri*, *ſi jactantiæ cauſa aliquis pauperi largiatur*, *ut videatur ab hominibus*. Et S. Aug. Pſ. 31. *Non valde*, inquit, *attendas*, *quid homo faciat*, *ſed quid*, *cum facit*, *aſpiciat*.

5. * Eſt autem obſervandum, duplicem a Theologis diſtingui actionis finem, unum ipſi intrinſecum, & veluti connaturalem, qui vocatur finis operis, a quo ipſe actus moralem ſpeciem, & eſſentiam deſumit, ut eleemoſynam facere indigentiæ ſublevandæ cauſa, alterum extrinſecum, qui dicitur finis operantis, quem nimirum ipſe operans ſuo arbitratu ſibi præſtituit, ut dare eleemoſynam ad ſatisfaciendum pro peccatis, & ex hoc etiam fine extrinſeco actus ſpeciem ſuam moralem deſumit. Unde Philoſophus 5. Ethicor. cap. 2. & ex eo S. Th. q. 18. a. 6. dicit, eum, qui furatur adulterandi cauſa, magis eſſe adulterum, quam furem.

Porro ſeptem potiſſimum modis contingere poteſt, ut actus ex operantis arbitratu ad finem aliquem extrinſecum referatur. Vel enim actus ex objecto bonus refertur ad finem extrinſecum bonum, vel actus ex objecto bonus refertur ad finem malum, vel actus ex objecto bonus refertur ad finem indifferentem, vel actus ex objecto indifferens refertur ad finem bonum, vel actus ex objecto indifferens refertur ad finem malum, vel actus ex objecto malus refertur ad finem bonum, vel denique actus ex objecto malus refertur ad finem malum.

Primo caſu circumſtantia finis boni novam ſpeciem bonitatis addit actioni ex objecto bonæ. Secundo caſu circumſtantia finis mali deſtruit bonitatem, quam actus habet ex objecto, eumque ſimpliciter malum efficit. Tertio caſu totus actus indifferens eſt. Quarto caſu circumſtantia finis boni tribuit actui ex objecto indifferenti primam, & unicam eſſentialem bonitatis ſpeciem; ideoque in genere moris non tam circumſtantiæ, quam objecti rationem habet. Quinto caſu circumſtantia finis mali eadem ratione tribuit actui primam, & unicam eſſentialem ſpeciem malitiæ. Sexto caſu circumſtantia finis boni nihil confert actui ex objecto malo, ſed relinquit ſimpliciter malum. Septimo denique caſu circumſtantia finis mali confert actui malo novam malitiam, ſive ſpecie diſtinctam, ſive non, ut ex ante dictis ſatis intelligi poteſt.

Ex his colligitur, ſecundum mentem S. Doctoris, bonitatem, vel malitiam actus humani ex his tribus præſertim pendere, ſcilicet ex objecto, circumſtantiis, & fine, cum hac tamen differentia, quod, ut actus aliquis cenſeatur malus, ſufficiat quicunque defectus moralis, ſive ex parte objecti, ſive ex parte finis, aut circumſtantiæ alicujus: ut vero bonus ſit, requiratur objectum moraliter bonum, finis bonus, & honeſtus, & præterea ut ejuſmodi actus nulla prava circumſtantia vitietur. Bonum ſiquidem (ut docet S. Dionyſ. c. 4. de Div. nom.) pendet ex integra cauſa, malum ex quocunque defectu.

Di-

Dicet aliquis, *fruſtra*, & ſuperflue dici, actum humanum bonitatem, vel malitiam ſumere ex fine, cum ipſe finis inter circumſtantias numeretur.

Reſpondetur, ideo ſpeciatim conſiderari bonitatem, vel malitiam, quæ ex fine in actum humanum derivatur, quia finis præ aliis circunſtantiis hoc habet peculiare, quod non modo actum humanum circunſtet, ſed etiam in illum ſpeciali modo influat, habeatque rationem non ſolum circunſtantiæ, ſed etiam cauſæ moralis.

6. Quæres, quænam relatio actus humani in finem ſit neceſſaria, ut ex ipſo fine bonitatem, vel malitiam recipiat. Reſpondetur, relationem illam eſſe debere vel actualem, vel ſaltem virtualem, id-eſt neceſſarium eſſe, ut operans actualiter referat, aut ſaltem antea retulerit actionem ſuam in eum finem, ita ut virtute illius relationis actio ab eo exerceatur, quia neceſſe eſt, ut finis influat in actionem; influere autem non poteſt, niſi uno ex his duobus modis moveat operantem ad agendum. Quod ut clarius adhuc fiat, obſervandum eſt, quod jam ſupra dictum eſt, finem alium eſſe operis, alium operantis. Finis operis eſt ipſimet actioni intrinſecus, ideoque illi moralem eſſentiam, ſeu ſpeciem tribuit. Ex. gr. ut quis ex miſericordiæ motivo pauperi det eleemoſynam, non eſt opus ulla explicita relatione ad talem finem. Sufficit enim, ut largiens eleemoſynam cognoſcat ſe miſericordiæ opus exercere, illudque libere exercere velit. Alter eſt finis operantis, qui & extrinſecus dicitur, quem ipſe operans arbitratu ſuo ſibi præſtituit, veluti ſi detur eleemoſyna, ut ſatisfiat pro peccatis. Ad hoc autem, ut ejuſmodi finis bonitatem ſuam actui communicet, debet in illum influere: quod præſtare non poteſt, niſi operans actualiter, aut ſaltem virtualiter actionem ſuam in illum referat.

SECTIO IV.

An detur aliquis actus indifferens, ſeu qui nec bonus, nec malus ſit.

1. Duplex quæſtionis propoſitæ ſenſus eſſe poteſt, primo an detur actus aliquis humanus indifferens ſecundum ſpeciem, ſeu qui ex parte objecti ſui nec bonitatem habeat, nec malitiam moralem: ſecundo an detur etiam talis actus indifferens ſecundum individuum, id-eſt qui prout a nobis hic, & nunc advertente ratione libere exercetur, nullo ex capite bonus ſit, vel malus moraliter. Pro cujus reſolutione

Dicendum 1. dari aliquem actum humanum, qui ſit indifferens ſecundum ſpeciem. Ita S. Th. q. 18. ar. 8. & cum eo communiter omnes Theologi. Id etiam expreſſe docet S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Domini in monte c. 28. ubi explicans illud Domini, *Nolite judicare, ut non judicemini*, & concilians cum aliis ejuſdem Chriſti Domini verbis, *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*, ait, hoc poſterius dictum intelli-

gendum eſſe de manifeſtis operibus, quæ non poſſunt bono animo fieri, cujuſmodi ſunt blaſphemiæ, furta, &c. prius vero de operibus indifferentibus, cujuſmodi eſt ciborum ſumptio, &c. unde hoc modo concludit ibid. *Sunt ergo quædam facta media, quæ ignoramus, quo animo fiant, quia & bono, & malo fieri poſſunt, de quibus temerarium eſt judicare, maxime ut condemnemus.*

Dicendum 2. quamvis probabile ſit, nullos dari actus humanos indifferentes in individuo, propter plurium Theologorum, præſertimque S. Doctoris art. 9. auctoritatem, qui ejuſmodi actus negant, probabilius tamen videri, dari aliquos ejuſmodi actus in individuo, qui nec boni ſint, nec mali moraliter. Ita S. Bonav. in 2. diſt. 41. ar. 2. qu. 4. & plures alii, quos citat, & ſequitur Leſſius in q. 11. ar. 9. dub. 10. Et probatur auctoritate S. Hieron. Ep. ad S. Auguſtinum, quæ eſt 15. inter Auguſtinianas, ubi ſic loquitur: *Inter utrumque* (bonum ſcilicet, & malum) *indifferens eſt ambulare, naribus capitis purgamenta projicere*, &c. *hoc nec bonum, nec malum eſt. Sive enim feceris, ſive non feceris, nec juſtitiam habebis, nec injuſtitiam.* Item S. Greg. hom. 7. in Evang. ubi loquens de dilectione proximorum, quæ procedit non ex charitate, ſed ex affectu cognationis, & carnis, ex una parte negat, talem dilectionem eſſe actum virtutis, ex altera vero affirmat malam non eſſe, nec ei ſacra eloquia contradicere; unde ſequitur, eſſe indifferentem, cum nec bona, nec mala ſit.

Probatur præterea ex eo, quod appetitio commodi, & fuga incommodi naturalis non eſt mala ex objecto, ut per ſe patet, neque etiam bona moraliter, cum non pertineat ad ullam virtutem moralem: ergo quando quis ſimpliciter appetit commodum, aut refugit incommodum aliquod naturale, ejus actio nec bona, nec mala eſt, ac proinde indifferens.

2. Dices, illam appetitionem eſſe malam, eo quod non referatur in finem aliquem bonum, & honeſtum; cum teneatur homo actiones ſuas ſemper in aliquem finem bonum, & honeſtum referre.

Reſpondetur 1. negando, teneri hominem ad actiones ſuas in finem bonum, & honeſtum referendas, ut ſint bonæ, & honeſtæ moraliter. Quod etiam negant Sanctus Bonaventura ſupra, & plures alii graves Auctores, quos citat Iſambertus diſp. 7. in 12. ad q. 18. ar. 2. aſſeruntque, ad hoc ut actus humanus ſit bonus moraliter, ſatis eſſe, ut ejus objectum, in quod voluntas libere fertur, ſit moraliter bonum, & honeſtum, nec ulterius requiri, ut ab operante in bonum aliquem finem referatur.

Reſpondetur 2. quamvis concedatur, teneri hominem ad actiones ſuas in finem bonum, & honeſtum referendas, ut ſint bonæ, & honeſtæ moraliter, inde tamen non ſequi, defectu ejuſmodi relationis actiones illas eſſe malas, ſed tantum non eſſe bonas, & honeſtas, quod ultro fatemur, ac proinde indifferentes.

In-

Inſtabis, actiones illas fore otioſas, ac proinde malas.

Reſpondetur negando, actiones illas, quæ in finem moraliter bonum non referuntur, eſſe otioſas, quia, ut docet S. Bonav. ſupra, poſſunt ipſi naturæ eſſe neceſſariæ, vel utiles, quod ſufficit, ut otioſæ minime cenſeantur.

Quamvis autem hæc ſententia, quæ aſſerit, dari poſſe actus aliquos in individuo indifferentes, probabilis ſit, & tuta, & etiam in praxi conducere videatur ad evitanda multa peccata, quæ ſecundum oppoſitam ſententiam frequentiſſime committi poſſent; hoc tamen obſtare non debet, quin unuſquiſque peculiari ſtudio curet omnes, & ſingulos actus ſuos in finem aliquem optimum, & Deo acceptiſſimum referre, juxta conſilium Apoſtol. 1. Cor. 10. *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*. Quod explicans S. Baſilius hom. in Sanctam Julittam martyrem, ſic loquitur. *Accumbens menſæ, ora: eſitans panem, largitori gratiam rependito: bibis vinum, memento ejus, qui illud tibi dedit ad lætitiam, & infirmitatum ſolamen: tunicam indueris, gratias agito benigno Datori: ſuſpicis in cœlum, & ſiderum pulchritudinem intueris, procide Deo, & cole eum, qui omnia hæc in ſapientia condidit*, &c.

SECTIO V.

Utrum ad hoc, ut quis bene operetur, teneatur ſequi conſcientiæ dictamen.

QUoniam ex hujus quæſtionis recta intelligentia, tanquam ex certo aliquo principio, pendet reſolutio plurimarum difficultatum ipſius Theologiæ Moralis; idcirco paulo fuſiorem illius explicationem proponemus, eamque majoris facilitatis gratia in aliquot paragraphos diſtinguemus.

§. I.

Quid ſit conſcientia, & quotuplex.

1. OBſervandum eſt juxta doctrinam S. Thomæ 1. par. qu. 79. ar. 12. & 13. hanc eſſe differentiam inter conſcientiam, & ſyntereſim, quod ſyntereſis ſit habitus naturaliter nobis inſitus principiorum practicorum, principia autem practica ſunt quædam regulæ univerſales per ſe notæ circa directionem actionum humanarum, & quaſi *quædam lumina virtutum*, ut loquitur Sanctus Auguſtinus lib. 2. de lib. arb. cap. 10. cujuſmodi ſunt, *Juſte eſſe vivendum, ſua cuique eſſe reddenda*, &c.

Conſcientia autem eſt actus illius ſyntereſis, quo applicamus cognitionem illam univerſalem practicam actioni alicui ſingulari, & judicamus, hic & nunc aliquid agendum tanquam bonum, vel devitandum tan-

tanquam malum. E. g. ex illo principio univerſali, quod malum, & peccatum omne devitandum ſit, conſcientia hanc deducit concluſionem: Ergo hoc furtum, quod eſt malum, & peccatum, devitandum eſt. Hinc S. Baſil. hom. in principium Prov. dicit, in nobis eſſe *Judicium quoddam naturale, quo ab iniquis bona facile diſcernimus.*

2. Hæc vero conſcientia judicat tum de actionibus præteritis, eas vel accuſando tanquam male factas, vel tanquam recte factas commendando, juxta illud Apoſtol. Rom. 2. *Teſtimonium reddente illis conſcientia eorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus*: tum de actionibus futuris, dictando ſcilicet ea, quæ agenda ſunt, tanquam bona, aut quæ fugienda ſunt, tanquam mala. Unde idem S. Baſilius ſupra dicit, intra cordis arcana tribunal quoddam eſſe conſtitutum, in quo quælibet agenda velut in trutina, & lance ſuſpenduntur, & librantur.

Sicut autem judicium illud practicum multipliciter ſe habere poteſt circa actiones particulares, ſic etiam a Theologis conſcientia multiplex eſſe dicitur. Alia ſiquidem eſt conſcientia recta, alia errans, alia ſcrupuloſa, alia dubia.

Conſcientia recta dicitur, quando judicium practicum intellectus verum eſt, ac rectæ rationi conſentaneum: errans, quando falſum eſt: ſcrupuloſa, quando inani, & frivola ratione ſuſpicatur, aut formidat, illic malum, & peccatum eſſe, ubi re vera non eſt: dubia denique eſt, cum neutri parti determinatum aſſenſum præbet, ſed inter utranque fluctuat. De ſingulis breviter agendum eſt, & videndum, qua ratione quivis obligetur quocunque in caſu conſcientiæ dictamen ſequi.

§. II.
Quæ ſit obligatio conſcientiæ rectæ.

1. QUæſtionis ſenſus eſt, an ſemper quivis obligetur ſequi dictamen conſcientiæ aliquid recte præcipientis, aut prohibentis, ſeu judicantis, hic, & nunc incumbere obligationem ad aliquid faciendum, vel omittendum. Pro cujus reſolutione

Dicendum eſt, judicium, & dictamen illud conſcientiæ rectæ ita obligare hominem, ut delinquat, & peccet, niſi illud in operando ſequatur. Ratio eſt, quia conſcientia, ſeu judicium illud intellectus practici recte aliquid præcipientis, aut prohibentis eſt proxima regula voluntatis operantis, vel moventis alias potentias ad operandum, ut docet S. Th. 1. 2. q. 17. a. 3. & 9. per illud ſiquidem judicium voluntati innoteſcit, & quaſi intimatur bonitas moralis, vel pravitas objecti, circunſtantiarum, & finis: unde ſequitur, voluntatem a regula ſua deviare, ac proinde peccare, niſi conſcientiam recte præcipientem in operando ſequatur.

2. Di-

2. Diximus, conſcientiam, ſeu judicium rationis eſſe proximam regulam humanæ voluntatis, & operationum ejus. Alia eſt enim regula remota, quæ tamen primaria eſt, & principalis: nempe Lex æterna, & Divina, ſeu judicium illud infallibile, quo Deus ab æterno vidit, & determinavit, quid in actibus humanis eſſet bonum, aut malum, juſtum, aut injuſtum, quidve in quocunque caſu particulari faciendum eſſet, aut omittendum; quod quidem judicium Divinum unicuique hominum innoteſcit per ipſius rationis lumen, quod ab illo veluti quidam radius derivatur, juxta illud Pſalmiſtæ Pſal. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine*, proindeque huic Divino judicio humanum judicium, ſeu ipſius conſcientiæ dictamen, ut rectum ſit, debet conformari.

§. III.

Quæ ſit obligatio conſcientiæ errantis.

1. SUpponimus, duplicem eſſe ignorantiam, ex qua error conſcientiæ provenire poteſt. Alia enim eſt ignorantia vincibilis, alia invincibilis. Ignorantia invincibilis illa eſt, quæ nulla morali diligentia vinci, aut ſuperari potuit, vel quia nunquam venit in mentem dubitare, quod ignoratur, vel, licet in mentem venerit, adhibita tamen ſufficienti inquiſitione, ignorantia illa depelli non potuit, nec proinde debuit, cum nemo ad impoſſibile obligetur. Ignorantia vero vincibilis illa eſt, quæ adhibita diligentia vinci, ac ſuperari potuit, ac proinde debuit. Hac diſtinctione ſuppoſita,

Dicendum primo, conſcientiam errantem ex ignorantia invincibili obligare voluntatem, ita ut peccet, niſi dictamen illius in operando ſequatur. Ita S. Th. q. 18. art. 5. Et probatur ex Apoſt. Rom. 14. *Scio, & confido in Domino Jeſu, quia nihil commune per ipſum, niſi qui exiſtimat, quid commune eſſe, illi commune eſt*, quibus verbis declarat Apoſtolus, quod per gratiam Chriſti Domini Fideles nullo cibo velut communi, hoc eſt immundo, inquinentur, niſi quis exiſtimet, eſcam aliquam, v. g. carnem ſuillam, etiam nunc communem, id eſt immundam, & vetitam eſſe, quia tunc ejuſmodi eſca illi foret illicita, propter conſcientiam errantem. Unde ſubjungit paulo poſt: *Qui autem diſcernit* (inter cibos ſcilicet, exiſtimans aliquos ſecundum legem Moyſis vetitos eſſe) *ſi manducaverit, damnatus eſt, quia non ex fide* (id eſt quia non agit ſecundum perſuaſionem, ſeu dictamen conſcientiæ) *omne autem, quod non eſt ex fide*, (id eſt, ut explicat S. Doctor. art. 5. quod fit contra perſuaſionem, & dictamen conſcientiæ) *peccatum eſt*.

Ratio autem hujus doctrinæ ex eodem S. Doct. eſt, quia, cum objectum voluntatis ſit bonum, vel malum moraliter, prout ab operante tale judicatur, ideo ſi ex ignorantia invincibili judicet, illud eſſe

malum, quod tamen re vera malum non eſt, voluntas illi adhærendo conſentiet in malum, & proinde in peccatum: e contra vero, ſi ex eadem ignorantia judicet, eſſe bonum, quod revera malum eſt, voluntas illud amplectendo non peccabit, imo poterit bene operari.

2. Dicendum 2. ſi error conſcientiæ ex ignorantia vincibili procedat, tunc voluntatem neque ad operandum, neque ad non operandum obligari, ſed ad illud errorem deponendum. Ita S. Th. art. 6. & S. Bonaventura in 2. diſt. 39. a. 1. q. 3. Ac in primis, quod neque ad operandum, neque ad non operandum obligetur, conſtat ex eo, quod utrobique peccaret, ad quod tamen nullus obligari poteſt: operando quidem ſecundum dictamen conſcientiæ, quia ad malum impellit, nec illius mali ignorantia excuſat, quia vincibilis, & proinde voluntaria eſt: non operando vero, quia ſi conſcientiam illam non deponat, agit contra illam, quæ qualiſcunque ſit, eſt ſemper proxima voluntatis operantis regula, contra quam nullatenus agere licitum eſt. Unde Apoſt. ad Gal. 5. *Teſtificor*, inquit, *omni homini circuncidenti ſe, quia debitor eſt univerſæ legis faciendæ*, in quantum ſcilicet judicat ex conſcientia erronea vincibili, Moſaicæ legis obſervationem eſſe neceſſariam. Quare ſequitur, quod ad èvitandum peccatum, conſcientiam illam erroneam deponere teneatur, cum, ut ſupponimus, id poſſit, vel applicando intellectum ad id attentius conſiderandum, in quo ſe falli ſuſpicatur, vel pii alicujus, & prudentis viri conſilium exquirendo, propriumque judicium, quod ſibi aliqualiter ſuſpectum eſt, illius monitis humiliter ſubmittendo.

§. IV.
Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit.

1. PEr conſcientiam ſcrupuloſam nihil aliud intelligimus, ut ſupra dictum eſt, niſi judicium quoddam imperfectum ex inani aliqua, & frivola ratione ortum, quo quis ſuſpicatur, vel timet, ibi eſſe peccatum, ubi revera non eſt. Ex quo patet judicium illud falſum eſſe, & ſic conſcientiam ſcrupuloſam eſſe quandam veluti ſpeciem conſcientiæ errantis, proindeque de ipſa conſcientia ſcrupuloſa idem dicendum eſſe, quod de conſcientia erronea vincibili, ſcilicet illam eſſe deponendam, alias inſtaret periculum peccandi, ſi quis ea non depoſita operaretur, vel non operaretur ſecundum dictamen illius.

Ut tamen conſcientia illa ſcrupuloſa deponatur, attendere quiſque debet, quæ ſit præcipua, & magis ordinaria ſcrupulorum ſibi in animo ſuboriri ſolitorum cauſa. In quibuſdam enim ſcrupuli ex ignorantia procedunt, in aliis ex quadam mentis inconſtantia, & fluctuatione, in aliis ex ipſius cerebri debilitate, vel frigida, & timida complexione, aut etiam ex melancholia, ſeu atræ bilis redundantia, in aliis ex occulta ſuperbia, quæ aliorum judicio ſubjici renuit, in aliis ex conſortio perſo-

perſonarum ſcrupuloſarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ moralis axiomata quædam rigidiora proponuntur, in aliis denique ex ipſius Dæmonis ſuggeſtionibus, Deo ob cauſas æquiſſimas, licet minus notas, ita permittente.

2. Perſpecta vero illorum ſcrupulorum cauſa, & origine, propria, & apta remedia adhibenda erunt; &, ſi quidem ex infirmitate aliqua corporis proveniant, ex Medici conſilio ſolatia, & ſubſidia quærere oportebit, ſi ex ignorantia doctrinam ſanam, & rectam opponere conveniet, ſi ex ſuperbia, humilitas erit ſectanda, maxime in deponendo proprio judicio, illudque piis & ſalutaribus monitis alterius, quantum expedit, ſubmittendo, ſi ex Dæmonis ſuggeſtione, animi fluctuatione, aut alia ſimili cauſa oriantur, auxilium Divinum humili prece poſtulandum erit. Sed præcipuum, & ſaluberrimum contra omnia ſcrupulorum genera remedium eſt Confeſſario, aut alteri cuipiam viro pio, prudenti, docto ſcrupulos, ſtatumque animi interiorem fideliter, ac ſincere aperire, ejus conſiliis humiliter acquieſcere, illiuſque judicium, reclamante licet conſcientia ſcrupuloſa, quæ nunquam audienda, ſed ſemper deponenda eſt, conſtanter ſequi. Ita S. Antoninus, Navarrus, Valentia, & alii apud Laymann. tract. 1. de conſcientia cap. 6.

3. Quod ſi quis aliquando ita ſcrupulis urgeatur, ut nec apud ſe, quid facto opus ſit, ſtatuere, nec adire Confeſſarium, aut a quoquam conſilium requirere poſſit, tunc vel ipſamet ad ſcrupulos inaniter concipiendos proclivitas ſufficiens ratio eſſe poteſt ipſam conſcientiam ſcrupuloſam deponendi & penitus abjiciendi. Imo perſona timoratæ conſcientiæ, quæ citius mori eligeret, quam data opera Deo diſplicere, in his caſibus, in quibus dignoſcere non poteſt, an peccaverit, nec ne, v. g. an conſenſum plenum, & deliberatum tentationi alicui præbuerit, tuto ſibi perſuadere poteſt, ſe non conſenſiſſe deliberate, nec peccatum ullum ſaltem mortale commiſiſſe, cum fieri non poſſit, quin conſenſum illum plene advertiſſet, ſi deliberate tentationi illi conſenſiſſet. Secus vero dicendum de iis, qui in varia peccata mortalia crebro incurrunt. Illis ſiquidem tutius eſt in ſcrupulis rigidiorem partem amplecti, ſeque peccati reos agnoſcere, & confiteri, quam ſibi periculoſe adulari, cum tales ut plurimum ob peccandi aſſuetudinem peccatorum ſtimulum vix præſentiant.

§. V.

Quid ſit conſcientia dubia, & in dubiis quid agendum.

1. OBſervandum eſt, aliud eſſe dubium juris, aliud vero dubium facti. Dubium juris dicitur illud, quod eſt de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actus valore. Dividiturque in dubium ſpeculativum, & dubium practicum. Dubium ſpecu-

lativum illud eſt, quo dubitatur de re aliqua, utrum licita ſit, an illicita, valida, an invalida, v. g. an talis contractus ſit licitus, an Matrimonium tali modo contractum ſit validum. Dubium practicum eſt, cum in particulari dubitatur, utrum hic, & nunc liceat talem contractum inire, tali cogitationi conſentire.

Dubium vero facti eſt illud, quo ambigitur, utrum aliquid factum ſit, necne, v. g. utrum votum emiſſum ſit, aut ſi emiſſum eſt, utrum impletum fuerit. His obſervatis,

Dicendum 1. aliquid facere, vel omittere cum conſcientia practice dubia, ſeu cum dubio juris practico, ſemper eſt peccatum. Id conſtat tum ex c. *Dominus* de ſecundis nuptiis, ubi Lucius III. Summus Pontifex declarat, illum, qui poſt ſecundum matrimonium bona fide contractum dubitare incipit de morte prioris conjugis, & utrum licite poſſit a ſecunda conjuge debitum exigere, quandiu in illo dubio hæret, peccare, ſi debitum exigat: tum etiam ex eo, quod exponens ſe deliberate peccandi periculo peccat, ut docet S. Thomas quodl. 8. art. 13. atqui operans cum tali dubio practico exponit ſe periculo peccandi; ergo peccat.

2. Dicendum 2. non eſſe peccatum facere aliquid, vel omittere cum dubio ſpeculativo, dummodo practice judicet operans hic, & nunc tale opus ſibi eſſe licitum. V. g. quamvis ſubditus ſpeculative dubitet, an bellum illud, quod a Principe ſuo geritur, ſit juſtum, tamen in particulari practice judicare poteſt, licitum ſibi eſſe in tali bello pugnare, quandiu ipſi non conſtat, quod ſit injuſtum, ut expreſſe docet S. Auguſtinus lib. 21. contr. Fauſt. cap. 7. Nihil enim obſtat, quin cum dubio ſpeculativo ſimul conſiſtere poſſit judicium practicum verum, & certum, quia judicii ſpeculativi, & practici veritas, & certitudo ex diverſis principiis, & rationibus pendet. Aliæ ſiquidem ſunt rationes, ob quas aliquis de juſtitia belli a Principe ſuſcepti dubitare poteſt, aliæ vero, ob quas judicare poteſt, licitum ſibi eſſe in tali bello pugnare.

Dicendum 3. in dubiis facti, quoties urget neceſſitas, in qua de ſalute animæ agitur, tutiorem partem eſſe ſemper eligendam. Id conſtat ex cap. *Si quis autem*, de pœnitentia, quæſt. 7. & ex c. *Juvenis*, de ſponſalibus. Unde ſequitur, quod in collatione Sacramentorum, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, quando dubium aliquod emergit, ſententia tutior, pro ſalute illius, cui conferuntur, amplectenda ſit. E. g. ſi dubitetur, an puer Baptiſmum ſuſceperit, necne, tutior pro illius ſalute ſententia ſumi debet, quæ eſt, Baptiſmum illi ſub conditione eſſe conferendum. Quod etiam ſimiliter dici debet, quando ſalus corporalis alicujus periclitatur. Tunc enim Medicus ſuccurrere tenetur eo medicamento, quod tutius eſſe judicat, alias graviter peccaret, ſi eo poſthabito, experiendi gratia, medicamentum minus certum adhiberet.

In aliis vero dubiis, in quibus non eſt adeo urgens neceſſitas, neque

que etiam tam arcta intercedit obligatio ad tutiorem partem amplectendam, præſertim ſi grave aliquod incommodum inde ſequatur: e. g. qui de natalibus ſuis dubitat, utrum legitimus ſit an illegitimus, non tenetur ſemper ſequi partem rigidiorem, & tutiorem, ſed mitiorem, & benigniorem, dummodo probabilis, & tuta ſit, amplecti poteſt. Ita Navarrus c. 27. n. 281. Sylveſter verbo *Filii*, quæſt. 12. ubi Panormitanum, & alios Doctores citat.

3. Dicendum 4. in dubio meliorem ſemper eſſe conditionem poſſidentis. Ita habetur regul. *63*. in *6*. Ex quo ſequitur, quod, ſi quis dubitare incipiat, utrum res, quam hactenus bona fide poſſedit, ſua ſit, an aliena, nec diligenti inquiſitione adhibita id cognoſcere poſſit, tunc illam ſibi tuto poteſt retinere. Ita Joannes Medina quæſt. 17. de reſtitutione, Sylveſter verbo *Præſcriptio*, n. 3. ubi citat Gloſſam, & Panormitanum, qui hanc ſententiam dicit eſſe communem.

Dicendum 5. in dubio factum non præſumi, ſed monſtrari debere. Ita Sotus, Suarez, Azorius, & plures alii, quos citat, & ſequitur Laymannus tract. 1. de conſcientia c. 5. parag. 3. & colligitur ex *L. In bello* §. *facta*, *ff.* de captivis. E. g. in dubio, utrum quis votum emiſerit, non debet cenſeri obligatus, ſi autem conſtet illi de voto emiſſo, dubitet autem, num illud impleverit, tunc ad illud implendum tenebitur. Ita præter citatos Doctores Suarez l. 4. de voto c. 5. Item dubitans, an lex aliqua lata ſit, vel promulgata, ſi poſt diligentem inquiſitionel nihil certi deprehendere poſſit, ſed ſemper æque dubius remaneat, tunc præſumere poteſt, non eſſe: ſi vero poſt legem latam, & promulgatam, dubitet, an ſit revocata, vel uſu contrario abrogata, tunc præſumptio ſtat pro lege, proindeque ad illam ſervandam obligatus eſt. Ita Leſſius in prælect. Theolog. ad quæſt. 19. dub. 10.

Supereſt una difficultas circa conſcientiam dubiam, nimirum quando quis in eas anguſtias redigitur, ut, quidquid faciat, peccatum devitare non poſſe videatur, & ſic dubius, & anceps apud ſe eſt, quid potiſſimum agere debeat: V. g. interrogatus quis in privata converſatione de peccato occulto alterius ſibi cognito dubitat, quid ſibi agendum ſit, & utrinque peccandi periculum ſibi imminere videt. Si enim negaverit, ab illo commiſſum eſſe, aut a ſe cognitum, mentietur, ſi vero illud declaraverit, vel aliis loquendi modis uſus fuerit, unde adſtantes veritatem facti conjicere poſſint, famam proximi lædet, & detractionis peccatum incurret.

Reſpondetur, quod in tali caſu, & aliis ſimilibus, ſi nullum aliud pateat effugium, neque ullo modo ſe quis ex ejuſmodi anguſtiis liberare poſſit, tunc id eligere debet, quod minus malum ſibi videtur, & illud agendo conſcientiam peccati deponere, quia juxta regulam juris, *Ad impoſſibile nemo poteſt obligari*. *Quis enim*, ut dicit S. Auguſt. lib. 3. de lib. arb. cap. 18. *peccat in eo, quod nullo modo caveri poteſt?* Neque refert, utrum quis ſeipſum ſua culpa in hanc perplexitatem

con-

conjecerit, quia quidquid ſit de præterito, quod in ejus poteſtate amplius non eſt, certe ad evitandum novum peccatum ſufficit, ut quis tunc faciat id, quod in ſe eſt. *Nihil enim quovis tempore* (ut recte monet Gerſon in regulis moralibus parte 2. tract. 1.) *amplius ab homine requirit Deus, qui*, (ut declarat Concilium Trident. ſeſſ. 6. c. 11.) *impoſſibilia non jubet*.

SECTIO IV.
* *De opinione probabili.*

QUoniam ea, quæ tractantur a Theologis circa probabilitatem opinionum, maxime conferre poſſunt ad rectam, & ſanam dictorum, aut dicendorum intelligentiam, nec non ad quarumcunque actionum directionem, ideo utiliſſimum exiſtimavimus de hoc ſubjecto paulo accuratius agere, ac præcipuis ſuper eo difficultatibus, quantum potuerimus, lucem afferre, ſervata in omnibus tamen brevitate, quam compendii ratio exigit.

§. I.
Quid opinionis probabilis nomine intelligendum ſit.

1. DUo hic nobis explicanda ſunt. 1. quid ſit opinio. 2. quænam opinio cenſeri debeat probabilis.

Quod ad primum ſpectat, nomine opinionis nihil aliud a Theologis intelligitur, quam aſſenſus rationis alteri ex duabus propoſitionibus contrariis, vel contradictoriis datus, cum aliqua formidine oppoſiti conjunctus.

Dicitur *aſſenſus*, ut a dubitatione diſtinguatur, quæ animum veluti ſuſpenſum tenet, nec in alterutram partem inclinare ſinit.

Rationis, quia ad opinionem non ſufficit prima mentis operatio, ſeu ſimplex apprehenſio, ſed requiritur judicium aliquod, vel dicurſus rationis.

Datus alteri ex duabus propoſitionibus contrariis, quia opinio facit ſemper propendere animum in alterutram partem; alias ſi ſuſpenſus maneret inter utranque, jam non opinans, ſed dubitans diceretur.

Cum formidine oppoſiti conjunctus, quia, ſi nulla formido ineſſet, ſed omnimoda certitudo, tunc non eſſet opinio, & ſi quidem certitudo illa oriretur ex principiis veris, ac certa, & evidenti demonſtratione, tunc eſſet ſcientia, ſi ex principiis falſis, error, vel obſtinatio diceretur.

2. Quod ſpectat ad ſecundum, duæ ſunt præcipuæ conditiones, quæ ad conciliandam opinioni alicui probabilitatem requiruntur.

Prima eſt, ut non repugnet aut veritatibus ab Eccleſia receptis, aut evidenti rationi; neque etiam temere contradicat communi, & receptæ Theologorum doctrinæ.

Se-

Secunda, ut firmo aliquo fundamento innitatur. Neque enim ſufficit ad hoc, ut probabilis judicetur, quod veritati minime adverſetur, ſed præterea neceſſarium eſt, ut principiis quibuſdam veritati conſentaneis fulciatur, quod fiet, ſi ſolida aliqua ratione, aut auctoritate gravi, & fide digna innixa ſit.

3. Quæres, quænam auctoritas ita gravis, & fide digna cenſeri debeat, ut opinionem aliquam efficere poſſit probabilem. Sunt, qui certum quendam Doctorum numerum exigunt, ut illorum auctoritas talis queat exiſtimari; & alii quidem plures requirunt, alii pauciores. Quod quidem definire quamvis ſit difficillimum, nullus tamen inficiabitur, quin varii caſus interdum occurrere poſſint, in quibus etiam unius Doctoris auctoritas ſufficiens cenſebitur, ut quis probabiliter, & tuto poſſit operari. Exempli gratia, Laicus aliquis dubitans, an ſibi licitum ſit tale negotium aggredi, vel talem contractum inire, proprium conſulit Parochum, aut proprii Epiſcopi Pœnitentiarium, vel etiam ipſummet Epiſcopum, & ab alterutro illorum edocetur, ejuſmodi negotium, vel contractum licitum eſſe: quis poſt hæc dicere auderet, talis conſulentis (de cujus eruditione, vel pietate, ut ſupponimus, nulla ſubeſt ratio dubitandi) auctoritatem non ſufficere, ut probabiliter, & tuto operetur, quamvis auctoritas illa, quam in operando ſequitur, non ſit niſi unius Doctoris? Neque pœnitentes arguuntur, qui in communibus conſcientiæ difficultatibus, in quibus non ſatis exploratum habent, quid licitum ſit, vel illicitum, unius Confeſſarii, quem virum pium, & eruditum exiſtimant, conſiliis acquieſcunt, & illius ſolius auctoritatem ſibi ſufficere arbitrantur.

Ex quibus infertur, auctoritatem illam, de qua nunc quæſtio eſt, ex variis circunſtantiis æſtimandam eſſe, videlicet vel ex conditione perſonarum, quarum conſilium in agendo ſequimur; nullus eſt enim, qui non fateatur, proprii Epiſcopi, aut Parochi auctoritatem maximi momenti apud ununquenque eſſe debere; vel ex eorum, de quibus conſilium exquiritur, majori, vel minori momento, vel difficultate, quia nulli dubium eſt, quin caſuum illorum, qui majoris momenti cenſentur, & pluribus, ac majoribus difficultatibus implexi ſunt, reſolutio a pluribus Doctoribus petenda ſit, nec unius, aut alterius Doctoris levioris notæ auctoritas ſufficere exiſtimetur. Nullus eſt etiam præterea, qui non fateatur, auctoritatem illam, quæ Doctorem aliquem, aut Paſtorem, ſeu Confeſſarium permovere debet, ut rationabiliter opinionem aliquam probabilem exiſtimet, majorem, & graviorem eſſe debere illa, quæ in ſimili caſu laico alicui dubitanti, vel conſulenti ſufficiens eſſet.

4. Porro ut aliquis dicatur operari ex opinione probabili, non eſt ſatis, ut principia illa, per quæ probabilis efficitur, ſint alteri cognita, ſed etiam requiritur, ut ipſi innoteſcant, ideſt ut ſciat ſe agere vel ex ali-

aliqua ſolida ratione, vel ex auctoritate gravi, & fide digna. Cum enim opinio illa ſit directiva operationis, quæ ut recta ſit, debet eſſe juſta, & prudens, talis haud dubie non eſſet, ſi operans nulla ejuſmodi ratione, aut auctoritate in operando duceretur.

Debet præterea ratio ejuſmodi, vel auctoritas illi eſſe nota, cum operatur, vel antequam operetur, non autem ſolummodo, poſtquam operari deſiit, alias ejuſmodi ratio, vel auctoritas operationis illius directiva non eſſet. Unde falluntur, qui poſt actum aliquem commiſſum, vel omiſſum, evolvunt Doctorum libros, ut ſibi faventem aliquem reperiant, quia ratio illa, vel auctoritas ſubſequens nihil confert ad rectitudinem actus, qui bonitatem ſuam & malitiam deſumit ex diſpoſitione operantis, cum operatur, non vero ex cognitione, quam poſt operationem acquirere poteſt.

§. II.

An licitum ſit operari ex quacunque opinione probabili.

SUpponimus 1. certum eſſe generaliter loquendo, & abſtrahendo a quibuſcunque opinionibus probabilibus in particulari, non modo licitum, ſed & aliquando neceſſarium eſſe operari ex opinione probabili, cum plerunque homines aliter operari non poſſint. Neque enim intellectu Angelico præditi ſunt, quo intuitive, & infallibiliter omnia perſpicere queant; & experientia compertum eſt, ſecluſis iis, quæ Fide Divina nobis perſpecta ſunt, perpaucas res eſſe, quæ certa, & evidenti demonſtratione a nobis cognoſcantur, præſertim in agibilibus, in quibus vix ulla ratio moralis agendorum afferri poteſt, quin aliqua alia in contrarium afferri queat.

Porro ad clariorem, & certiorem quæſtionis propoſitæ reſolutionem, obſervandum eſt, formidinem illam, quam paragrapho præcedenti diximus remanere ſimul cum aſſenſu opinantis ex opinione probabili, aliam eſſe intrinſecam, & practicam, aliam extrinſecam, & veluti ſpeculativam.

Per formidinem, quam vocamus intrinſecam, & practicam, eam intelligimus, quæ ipſum operantem reddit anxium, & irreſolutum in judicio practico rationis, eo tempore, quo operatur, ita ut nequaquam apud ſe ſtatuat, quod hic, & nunc, hoc, vel illud agere, vel omittere licite poſſit.

Per formidinem vero, quam dicimus extrinſecam, & ſpeculativam, intelligimus eam, qua, etſi operans intrinſece, ſeu judicio practico ſit ſufficienter reſolutus, quod hic, & nunc, hoc, vel illud agere, vel omittere licite poſſit, ab extrinſeco tamen timet, ne judicio ſuo ſpeculativo de tali re, vel actione ſubeſſe poſſit aliqua falſitas.

Hac obſervatione ſuppoſita, dicimus, licitum quidem eſſe operari

ex

ex quacunque opinione probabili, cum formidine extrinſeca, & ſpeculativa, nunquam vero cum formidine intrinſeca, & practica. Ratio primæ partis hujus aſſertionis eſt, quia formido illa extrinſeca, quæ cuicunque opinioni quantumvis probabili ſemper conjuncta eſt, alias non eſſet amplius opinio, ſed ſcientia aliqua, vel alia ſpecies cognitionis, non impedit, quin operans ex opinione probabili ſecundum rectam rationem operetur, quia, ut ex dictis paragrapho præcedenti conſtat, ſequitur in operando vel ſolidam aliquam rationem, vel auctoritatem gravem, & Fide dignam, quod cenſetur ſufficere, ut dicatur recte operari. Ratio ſecundæ partis ejuſdem aſſertionis eſt, quia, ut quis recte operetur, debet eſſe moraliter certus, & apud ſe judicio intrinſeco ſtatuere, quod hic, & nunc hoc, vel illud agere, vel omittere ſine peccato poſſit; quod quidem ſtatuere poteſt, quamvis certus non ſit, imo formidinem aliquam habeat, quod in judicio ſpeculativo ſuper tali re, vel actione falli poſſit. Quia judicium illud practicum eſt proxima regula actionum humanarum; judicium autem ſpeculativum eſt tantum remota; eſt autem neceſſarium ad rectitudinem moralem cujuſcunque actionis, ut proximæ regulæ dirigenti ſit conformis; erit autem conformis, ſi operans certus ſit moraliter, ſe recte operari, quamvis ſpeculative non ita ſit certus, ſed formidinem aliquam habeat de oppoſito.

Dicet aliquis, eſſe certum, & non eſſe certum videri inter ſe contradictoria, nec proinde in eodem operante ſimul poſſe reperiri.

Reſpondetur, illa non eſſe contradictoria, quia licet de eodem, non tamen eodem modo dicuntur. Operans enim certus eſt, quod licite tunc operari poteſt, ex opinione probabili, quamvis aliunde non ſit omnino certus de validitate rationis, vel auctoritatis, qua opinio illa nititur, ſed habeat formidinem aliquam de oppoſito. Quod enim certitudo practica moralis non excludat omnem formidinem ſpeculativam, ſed cum illa in eodem operante reperiri poſſit, clarum eſt ex Script. Prov. 28. *Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus*. Philip. 2. *Cum timore, & tremore ſalutem veſtram operamini*. Ex quibus, & ſimilibus locis patet, quod, quamvis certa ſit fiducia adipiſcendæ ſalutis in quolibet Fideli per virtutem ſupernaturalem Spei, quæ Divina miſericordia, & Chriſti meritis certo innititur; hoc tamen non obſtat, quin ſimul in eodem Fideli reperiatur timor, & formido ejuſdem ſalutis non adipiſcendæ, propter voluntatis propriæ infirmitatem, & inſtabilitatem.

§. III.

§. III.
Utrum ex duabus opinionibus probabilibus licitum ſit ſequi minus tutam, & minus probabilem.

1. AD faciliorem, & certiorem propoſitæ quæſtionis reſolutionem obſervandum eſt primo, probabilioris opinionis nomine nos intelligere eam, quæ conditiones in paragrapho primo propoſitas perfectas poſſidet, ſeu quæ nullam habens cum veritatibus Fidei, aut cum communi, & recepta Doctorum ſententia repugnantiam, validiori aliqua ratione, aut graviori auctoritate innixa eſt: tutioris vero opinionis nomine eam intelligere, quæ nos ab omni peccati ſpecie longius removet. Quamobrem ex duabus opinionibus, quarum altera affirmat, altera negat, peccatum eſſe aliquid facere, aut omittere, illa quæ affirmat, ſemper eſt tutior, cum hominem ſe illi accommodantem, & ab eo, quod damnat, abſtinentem, nulli plane, ac ne materialiter quidem peccandi periculo exponat. At vero ejuſmodi opinio licet ſit tutior, non eſt tamen ſemper probabilior, cum debilioribus plerunque fundamentis, ſeu rationibus innitatur. Jampridem iſtud animadvertit S. Antoninus 1. p. titul. 3. c. 10. §. 10. ubi explicatis opinionibus S. Th. negantis, & S. Bonaventuræ affirmantis, peccatorem poſt lapſum in peccatum mortale teneri ex præcepto Divino ſtatim confiteri, ſi ſubſit copia Confeſſarii, declarat, opinionem S. Thomæ eſſe probabiliorem, & ideo magis communem in praxi.

Obſervandum 2. quæſtionem hic non eſſe de conſilio, ſed de præcepto, hoc eſt non hic quæri, an melius ſit, an magis expediat ſequi opinionem tutiorem, vel probabiliorem: eſt enim in confeſſo apud omnes, melius eſſe per ſe loquendo ſequi tutiorem opinionem, vel ex duabus opinionibus æque tutis ſequi probabiliorem; ſed quæri, an ſit obligatio aliqua ex præcepto Divino ſequi ſemper opinionem illam, quæ ſit tutior, vel probabilior.

Obſervandum 3. cum quæritur inter Theologos, an liceat ex duabus opinionibus probabilibus ſequi minus probabilem, intelligi etiam minus tutam. Nam ſi minus probabilis eſſet magis tuta, nullus in dubium revocaret, quin licitum foret eam amplecti; ſiquidem eo ipſo, quo eſſet magis tuta, magis etiam ab omni ſpecie peccati removeret, adeoque non modo licitum eſſet, ſed etiam laudabile illam tanquam normam in operando ſequi.

2. His obſervationibus præſuppoſitis, dicendum eſt, licitum eſſe ex duabus opinionibus probabilibus, relicta probabiliori, ſequi minus probabilem, dummodo tamen illa ſit vere probabilis eo ſenſu, quo in paragrapho primo explicatum eſt. Ita docent quamplurimi, & perinſignes Theologi, ac præ cæteris Joannes Malderus Epiſcopus Antuerpien-

pienſis in 1. 2. q. 19. diſp. 86. Didacus Alvarez Epiſcopus Tranenſis in comment. ad 1. 2. diſp. 80. n. 9. Bartholomæus Ledeſma Epiſcopus Guaxavenſis in tract. de Sacram. Pœnitentiæ, difficul. 14. Joſephus Angles Epiſcopus Bozanus in floribus quæſtionum Theologicar. qu. de confeſſ. difficult. 8. Thomas Zerola Epiſcopus Minorenſis in praxi pœnitentiæ c. 22. q. 3. Toletus l. 3. c. 2. Dominicus Bannes in 1. 2. q. 10. ar. 1. dub. 3. concluſ. 4. Navarrus in manuali c. 27. n. 228. Alexander Peſantius in 1. 2. q. 19. art. 6. diſp. 2. n. 3. Franciſcus Sylvius in 1. 2. q. 19. a. 5. q. 9. Philippus Gammachæus in 1. 2. q. 19. con. 2. Andreas Du-Valius in tractatu de actibus humanis qu. 4. ar. 12. Nicolaus Iſambertus in 1. 2. diſp. 9. ar. 4.

Probatur 1. ex eo, quod dicit S. Leo Papa Ep. 92. ad Ruſticum Narbon. ubi ſic loquitur. *In iis, quæ vel dubia fuerint, aut obſcura, id noverimus ſequendum, quod nec præceptis Evangelicis, nec decretis Sanctorum Patrum invenitur adverſum*. Ex quibus verbis ſic argumentari poſſumus. Quælibet opinio, quæ vere eſt probabilis, quamvis minus ſit probabilis, quam alia, quæ cenſetur probabilior, tamen nec præceptis Evangelicis contraria, nec decretis SS. Patrum invenitur adverſa; ergo ſecundum mentem illius Sancti Pontificis illam ſequi licitum eſt. Conſequentia clara eſt. Antecedens patet, quia ſi opinio illa præceptis Evangelicis, aut decretis Sanctorum Patrum adverſaretur, jam non eſſet probabilis, ut conſtat ex iis, quæ §. 1. dicta ſunt.

Probatur 2. Ille actus cenſetur bonus, & honeſtus, ac proinde licitus, qui recte rationi conformis eſt: atqui actus ille, qui fit ex opinione probabili, ſeu ſecundum dictamen conſcientiæ, quæ opinionem probabilem ſequitur], eſt conformis rectæ rationi, quæ non obligat præciſe ad ſequendam opinionem probabiliorem, ſed ad ſequendam opinionem, quæ vere ſit probabilis. Neque vero ex eo, quod aliquis in operando ſequitur probabilem opinionem, relicta probabiliori, inferri poteſt, quod male operetur, ſeu quod regulæ alicui falſæ, aut illicitæ adhæreat, ſed tantum, quod in operando regulam perfectiorem non ſequatur, quam ſequi non tenetur. Alioquin ſi teneremur in omnibus ſequi id, quod perfectius eſt, dicendum eſſet, illum, qui v. g. neglecto religioſo ſtatu, quem judicat perfectiorem, & tutiorem, ſtatum conjugalem amplectitur, operari ex judicio pravo, & peccare, quod ſine errore affirmari non poteſt.

3. Sunt tamen circa hanc noſtram aſſertionem aliquæ limitationes neceſſariæ. Prima eſt in materia Sacramentorum. Quando enim de alicujus Sacramenti adminiſtratione agitur, tenetur ſemper is, qui adminiſtrat, ſequi opinionem probabiliorem, & tutiorem in illius materia, & forma, quando illam ſequi poteſt. V. g. quamvis aliqui Doctores exiſtiment, probabile eſſe, quod validus ſit Baptiſmus cum brodio, vel aliqua alia aqua minus pura, & ſimplici collatus, item quod valida ſit conſecratio in pane filigineo, vel ſpeltaceo,

Digitized by Google

taceo, ille tamen graviter peccaret, qui eo modo baptizaret, vel conſecraret, neglecta aqua naturali pura, & ſimplici, quam ad manum haberet, & cum qua poſſet baptizare, vel neglecto pane triticeo azymo, cum quo poſſet conſecrare. Ita Suarez tom. 3. in 3. p. diſp. 16. ſect. 2. Vaſq. ad 1. 2. diſp. 64. cap. 3. Suarez lib. 1. in Decalog. cap. 9. & alii.

Secunda limitatio neceſſaria eſt reſpectu Judicum, & Medicorum. Illi enim in ferendis ſententiis tenentur ſequi partem probabiliorem, & litem adjudicare illi, cujus cauſa rationibus probabilioribus nixa eſt, iſti vero in remediis aſſignandis debent ſequi id, quod tutius eſt, & quod probabilius ad ſanitatem conferre videtur, cum id juſtitia, & charitas ab utriſque exigat. Ita Suarez, Vaſquez, Sanchez ſupra citati, & plures alii.

Addunt etiam aliqui tertiam limitationem, reſpectu Magiſtrorum, & Præceptorum, in iis præſertim, quæ Fidem, & mores ſpectant, aſſeruntque, illos teneri ſententias illas Diſcipulos ſuos edocere, quas ſaniores, & probabiliores exiſtimant, imo & moralem adhibere diligentiam, ut quantum poterunt, in doctrina, quam tradunt, veritatem aſſequantur: quia alioquin videntur Diſcipulis injuriam facere, & bono publico non leve præjudicium afferre. Ita Filliucius tract. 21. in Decalog. cap. 4. Breſſerus lib. 3. de conſcientia cap. 18. & alii.

4. Quæres, an Doctor, ſeu Confeſſarius aliquis dare poſſit conſilium juxta ſententiam probabilem, relicta probabiliori, quam ipſe ſequitur. Reſpondetur cum Iſamberto ſup. art. 5. cum diſtinctione. Vel enim per talem conſultationem rogatur ejus mens, & ſententia circa caſum propoſitum, vel tantum quæritur, quid liceat, vel denique quid expediat in tali caſu. Si primo modo petatur conſilium, debet conſultus reſpondere juxta propriam ſententiam, alias non aget bona fide, & videbitur mentiri, quod nunquam licet: ſi ſecundo modo, poteſt reſpondere, illud de quo conſulitur, ſecundum aliquam probabilem opinionem eſſe licitum: ſi denique tertio modo petatur conſilium, debet prudenter omnia conſiderare, perſonam ipſam, quæ conſilium petit, & omnes circunſtantias ipſius rei, de qua conſilium petitur, & etiam temporis, quo ejuſmodi conſilium petitur, & omnibus prudenter perpenſis, id quod expedire videbitur, conſulere. Imo aliquando expedit, & oportet conſulere id, quod eſt tantum probabile, relicto probabiliori, quia contingere poteſt, ut qui petit conſilium, ſit ita diſpoſitus, ut non ſit facturus, quod ei dictabitur ſecundum probabiliorem ſententiam; unde ſequitur, eum periculo peccandi expoſitum iri, quod evitari poſſet, ſi daretur ei conſilium ſecundum ſententiam probabilem, quæ ei fortaſſe magis arrideret, & cui ſe libentius ſubmitteret. Debet tamen is, a quo conſilium petitur, ita ſe gerere, ut alii non ſcandalizentur, videntes eum aliter conſulere, quam vel opinetur, vel faciat.

CA-

CAPUT II.

De Peccatis.

SECTIO I.
Quid ſit Peccatum.

1. QUæſtio propoſita intelligenda eſt, non de peccato originali, quod aliena culpa contrahitur, de quo in priori hujus Operis parte tr. 4. actum eſt, ſed de peccato actuali, quod propria voluntate incurritur. Hoc autem peccatum definitur a S. Aug. lib. 22. contr. Fauſt. *Factum, dictum, vel concupitum contra legem Dei æternam*. Et in hac definitione, cui ſubſcribit S. Doct. 1. 2. qu. 7. ar. 6. & cum eo communiter Theologi, duo verba ſubaudita intelligi debent, quæ ſi addantur, plenior erit definitio in hunc modum:

Peccatum eſt voluntarium factum, dictum, concupitum, aut omiſſio contra legem Dei æternam.

Dicitur 1. factum, dictum, vel concupitum, quia, ut docet S. Th. ſup. omne opus malum vel eſt a voluntate elicitum, & ſic eſt concupitum, vel eſt imperatum, & ſic ad exteriores actus locutionis, aut operationis pertinet, & eſt factum, vel dictum.

Dicitur 2 voluntarium, quia neceſſe eſt ad rationem peccati, ut ſit voluntarium, ſeu ut a libero voluntatis conſenſu procedat, ita ut (juxta doctrinam S. Auguſtini lib. de vera Relig. cap. 14. quæ etiam Theologorum omnium communis eſt) *nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium*.

Dicitur 3. aut omiſſio, quia cum affirmatio, & negatio (ut docet S. Thomas ſup. in reſp. ad 1.) reducantur ad idem genus, æque peccat, qui non facit id, quod præcipitur, atque is, qui facit id, quod prohibetur.

Dicitur 4. contra legem Dei æternam, quia, ut ſupponimus ex dicendis cap. ſeq. cum lex æterna Dei ſit prima, & ſumma regula rectitudinis omnis, quæ in actibus humanis reperiri poteſt, hinc ſequitur, omnem actum, qui a rectitudine debita aberrat, etiam ab illa prima æternæ legis regula deflectere, & proinde æternæ legi Dei adverſari. Quod quidem ita verum eſt, ut etiam tranſgreſſiones illæ, quæ contra leges Eccleſiaſticas, aut Civiles committuntur, eatenus ſint peccata, quatenus leges illæ a lege æterna derivantur, vel cum ea concordant, vel ex ea vim obligandi accipiunt, ut ſi tranſgreſſiones illæ contra legem Dei æternam fieri aliquo ſenſu intelligantur.

2. Porro ad faciliorem eorum, quæ dicta fuere, vel dicenda ſunt, intelligentiam, obſervandum eſt, ad rationem peccati duo præſertim re-

quiri, nimirum primo ut talis actus ſit humanus, ideſt voluntarius, & liber; deinde ut ſit malus, & pravus, ideſt, ut careat debita commenſuratione ad ſuam regulam. Regula autem actus humani proxima eſt recta ratio, ut ſupra dictum eſt, remota vero, & principalis, ac primaria eſt ipſa lex æterna, quæ per naturalis rationis lumen cuique manifeſtatur, dicente Apoſtolo Rom. 2. quoſvis homines geſtare *Opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*. Atque ideo S. Aug. & S. Th. in ſupra dictis definitionibus primo poſuerunt id, quod pertinet ad ſubſtantiam actus humani, tanquam ipſius peccati materiale, deinde id, quod pertinet ad rationem mali, ut ejuſdem peccati formale. Ratio enim formalis peccati, ut communiter docent Theologi, nihil eſt aliud, quam privatio rectitudinis illius, quam homo ex præſcripto legis æternæ, & dictamine rectæ rationis inducere tenetur in actum ſuum. Unde idem S. Aug. tr. 1. in S. Joan. dicit, *Peccatum eſſe nihil, quia per verbum factum non eſt*. & lib. 12. de Civ. cap. 7. *Nemo*, inquit, *quærat cauſam efficientem humanæ pravitatis; non enim eſt efficiens, ſed deficiens, quia nec illa effectio eſt, ſed defectio*. S. Ambroſius de Iſaac, & anima cap. 7. *Quid eſt*, inquit, *malitia, niſi boni indigentia*? Et S. Anſelmus lib. de concordia præſcientiæ cum lib. arbit. cap. 1. *Non eſt*, inquit, *injuſtitia qualitas, aut actio, aut aliqua eſſentia, ſed tantum abſentia debitæ juſtitiæ*.

Obſervandum præterea ex eodem S. Doct. in reſp. ad 5. peccatum alia ratione conſiderari a Philoſophis, alia vero a Theologis. Philoſophi ſiquidem peccatum conſiderant ſolummodo, prout rectæ rationi adverſatur, Theologi vero ulterius progrediuntur, & in peccato attendunt, quod ſit contra Dei voluntatem, ac legem, adeoque ipſius Dei offenſa quædam, & injuria. Unde in peccati definitione S. Aug. recte dixit, illud eſſe contra legem Dei æternam, ut præcipuam, & maximam ipſius peccati deformitatem ob oculos poneret.

SECTIO II.

Utrum dentur peccata quædam mortalia, & quædam venialia.

1.* MUltiplex diviſio peccati a Theologis fieri ſolet. In primis enim dividitur peccatum in actuale, & habituale. Actuale eſt illud, quod actu perpetratur, habituale vero, quod poſt actuale commiſſum per modum habitualis defectus permanet.

Rurſum ipſum peccatum actuale dividitur ex parte præcepti in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, ex parte objecti in peccatum contra Deum, ſeipſum, & proximum, ex parte ſubjecti in peccatum carnale, & ſpirituale, ex parte modi in peccatum cordis, oris, & operis, ex parte cauſæ efficientis in peccatum ex paſſione, ex ignorantia, & ex malitia, denique ex parte malitiæ, in pecca-

peccatum mortale, & veniale. De qua ultima diviſione nunc agendum nobis eſt, de cæteris infra ſuo loco agetur.

Nomine peccati mortalis intelligitur illud, ratione cujus homo Gratia ſanctificante privatur, & æterna damnatione puniri meretur; nomine vero venialis illud, quod quamvis peccatum ſit, nihilominus neque Gratia ſanctificante privat hominem, neque damnatione æterna dignum reddit.

Eſt autem certum ex Fide, dari quædam peccata mortalia, quædam item peccata venialia. Atque in primis quod dentur peccata aliqua mortalia, in confeſſo eſt apud omnes, & manifeſte conſtat ex Scriptura, quæ variis in locis teſtatur damnationem, ſeu mortem æternam pro quibuſdam peccatis incurri, ut Eph. 5. *Omnis fornicator, aut immundus,* &c. *non habet hæreditatem in Regno Dei.* Apoc. 21. *Homicidis, & fornicatoribus*, &c. *pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure.*

Quod vero etiam quædam peccata ſint tantum venialia, probatur 1. ex eadem Script. Prov. 24. *Septies in die cadet juſtus, & reſurget*; 1. Joan. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, quo loco S. Joan. loquitur de peccatis juſtorum, ob quæ juſti eſſe non deſinunt, & quæ proinde cum Gratia ſanctificante ſtare poſſunt, ut aſſerit S. Aug. lib. de nat. & grat. c. 36.

Prob. 2. ex Concilio Milevitano can. 7. ubi dicitur, non ſolum peccatoribus, ſed etiam juſtis hanc Orationis Dominicæ petitionem convenire, *Dimitte nobis debita noſtra*. & ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 11. ubi expreſſe declaratur, *Juſtos, & ſanctos in levia, & quotidiana, quæ etiam dicuntur venialia, peccata quandoque cadere.*

2. Certum eſt præterea, diſcrimen peccati mortalis, & venialis deſumendum eſſe, non ex eo, quod, ut aſſerunt Lutherani, & Calviniſtæ, peccata omnia prædeſtinatorum, aut Fidelium venialia ſint, reproborum vero, aut Infidelium mortalia, ſed ex propria ratione, & natura ipſorummet peccatorum.

Id probari poteſt 1. ex Scrip. quæ, ut ſupra dictum eſt, declarat, peccata quædam æterna morte digna eſſe, ac proinde mortalia; quædam vero venialia, ſine ulla relatione ad prædeſtinationem, aut reprobationem, vel ad Fidem, aut Infidelitatem peccantium; imo expreſſe teſtatur quoſdam prædeſtinatos, & Fideles peccaſſe mortaliter, v. g. Davidem cum perpetravit adulterium, quod haud dubie peccatum mortale fuit, ut docet S. Ambroſius lib. 2. de Apolog. David c. 16. S. Petrum, cum ter Chriſtum negavit, in quo peccavit mortaliter, teſte S. Aug. tract. 66. in S. Joan. ubi dicit, illum in iſta negatione timendo corporis mortem, animæ mortem incurriſſe.

Prob. 2. ex Bulla Pii V. & Gregor. XIII. quæ per Urbanum VIII. renovata eſt, in qua damnata eſt hæc propoſitio Michaelis Baji: *Nullū eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne meretur pœnam æternam.*

Prob. 3. ex eo, quod ſi peccata omnia prædeſtinatorum eſſent venia-

nialia ſequeretur, prædeſtinatum Gratiam juſtificationis amittere non poſſe, cum per ſolum peccatum mortale amittatur: quod tanquam falſum, & hæreticum damnatum eſt a Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 23.

Quæres, quænam ſit propria & formalis ratio, per quam peccatum mortale a veniali differat. Reſpondetur, varias eſſe ſuper hac quæſtione Theologorum ſententias. Quidam enim exiſtimant, in eo differre, quod peccatum mortale ſit contra præceptum, veniale vero contra conſilium; alii, quod mortale ſit contra legem, veniale vero præter legem: alii probabilius, quod peccatum mortale tollat ordinem ad ultimum finem, quia tollit charitatem, & gratiam, qua homo ad Deum ordinatur, & illi tanquam ultimo fini conjungitur; veniale vero non tollat ordinem ad finem, cum non tollat charitatem, ſed tantum ad media, quia ponit inordinationem in actione humana, quæ ad Deum referri deberet tanquam ad ultimum finem, nec tamen poteſt, cum peccatum non poſſit in Deum referri: alii denique probabiliſſime aſſerunt, rationem formalem diſtinctivam peccati mortalis a veniali in eo conſiſtere, quod in quolibet peccato mortali reperiatur contemptus Dei, vel expreſſus, vel tacitus, ſeu interpretativus, quod ex pleriſque Scripturæ locis colligitur, in quibus conqueritur Deus, ſe a peccatoribus ſperni, & contemni, ex quo ſequitur diſſolutio charitatis, & amicitiæ, quæ inter Deum, & hominem intercedit; in peccato autem veniali iſte Dei contemptus non reperiatur, nec proinde ipſius charitatis, & amicitiæ Divinæ diſſolutio; ſicut in amicitia humana leves amici offenſæ, licet ipſi diſpliceant, non tamen uſque ad ejus contemptum procedunt, nec proinde amicitiæ vinculum, & unionem diſſolvunt.

SECTIO III.

Qua ratione peccata mortalia, & venialia inter ſe dignoſci poſſint.

1. QUamvis, ut Sectione præcedenti diximus, certiſſimum ſit, & ex Scripturis apertiſſime conſtet, peccata mortalia, & venialia inter ſe differre; quænam tamen peccata in ſpecie, aut individuo mortalia ſint, & a regno Cœlorum per totam æternitatem excludant, quænam ſint venialia, & perventionem ad illud pro determinato tantum tempore impediant, ex ſolo proprio, & particulari judicio *difficillimum eſt invenire*, ut cum S. Aug. lib. 21. de Civ. cap. 27. loquamur, *& periculoſiſſimum definire*.

Quia tamen ad Sacerdotis officium ſpectat diſtinguere lepram a lepra, nec juſtam in Pœnitentiæ Tribunali ſententiam ferre poteſt, niſi gravitatem, aut levitatem peccatorum dignoſcat; idcirco, ut in re obſcuriſſima lucem aliquam afferamus, quaſdam hic obſervationes communiter a Doctoribus receptas, & a SS. Patribus approbatas proponemus, quibus in quolibet caſu peccatum mortale a veniali digno-

dignoſcere quivis probabiliter, & tuto poterit. Ad illam igitur diſtinctionem peccati mortalis, & venialis faciendam

Obſervandum eſt 1. quædam peccata ex genere ſuo mortalia eſſe, & gravem habere cum recta ratione & lege Dei repugnantiam, ut perjurium, homicidium, &c. quædam vero repugnantiam illam gravem cum recta ratione, & lege Dei non habere, proindeque ex genere ſuo non eſſe mortalia, ſed tantum venialia, cujuſmodi ſunt illa, de quibus loquitur S. Aug. ſerm. 4. de anim. def. *quoties aliquis in cibo, & potu plus accipit, quam neceſſe ſit, quoties plus loquitur, quam oporteat; aut plus tacet, quam expediat, quoties pauperem importune petentem exaſperat*, & ſimilia quam plurima, quæ ibidem enumerat. Quoniam vero in dignoſcendis hujuſmodi peccatis, quæ ex genere ſuo mortalia, vel venialia ſunt, quivis plerunque proprio ſenſu falli, & decipi poſſet, duæ regulæ communiter a Doctoribus aſſignantur, ſecundum quas certum, & tutum judicium de qualitate cujuſcunque peccati ferri poteſt.

2. Prima regula ex Scripturis habetur, quando ſcilicet ſacræ Literæ tradunt, peccatum aliquod a Regno Dei excludere, æterna morte peccatorem dignum efficere; inimicum Dei conſtituere; ex his, & ſimilibus loquendi modis recte infertur, peccatum ejuſmodi ex genere ſuo eſſe mortale. Et hac regula utitur S. Aug. in Enchir. cap. 78. ubi dicit, quod quædam peccata *leviſſima putarentur, niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione graviora*.

Secunda regula ex communi Eccleſiæ, & Doctorum conſenſu deſumitur. Quando enim ex Scripturæ terminis non ſatis liquet, utrum peccatum aliquod ex genere ſuo mortale vel veniale ſit, videndum eſt, quid ſentiant Eccleſiæ Doctores. Si enim unanimi conſenſu docent, peccatum aliquod ex genere ſuo eſſe mortale, pro mortali habendum eſt, ſi veniale, pro veniali. Quod ſi in aliquo inter ſe diſſentiant, pars probabilior, & tutior, aut ſaltem probabilis, & tuta eligenda eſt.

Obſervandum ſecundo, peccata quædam ex genere ſuo mortalia, poſſe duobus modis fieri venialia, ſcilicet vel ob levitatem materiæ, vel ob imperfectionem actus. Ita ex communi Doctorum ſententia Navarrus prælud. 9. n. 12. Utrumque hunc modum attingit S. Aug. l. de nat. & grat. cap. 38. ubi de juſtis venialiter peccantibus loquens dicit. *Sæpe in leviſſimis, & aliquando incautis ipſis obrepere peccatum.* Hinc infertur, furtum, v. g. quod ex genere ſuo mortale eſt, ratione levitatis materiæ fieri veniale, ſi res furto ablata ſit viliſſima, & perexigui pretii: ſimiliter iram, quæ ex genere ſuo mortalis eſt, propter imperfectionem actus fieri venialem; ſi aliquis v. g. ex imperfecta rationis advertentia, & deliberatione vindictam aliquam gravem appetat. Quod ut clarius intelligatur,

3. Obſervandum 3. motus voluntatis, & aliarum potentiarum in triplici eſſe differentia. Alii enim ſequuntur plenam, & perfectam rationis advertentiam, & deliberationem, cum ſcilicet homo plene ad-

vertit, ſe aliquid cogitare, appetere, aut exterius operari, quod eſt malum, atque illicitum, & nihilominus in illa cogitatione, appetitione, aut actione perſiſtit. Tunc enim dubium non eſt, quin peccet mortaliter, ſi materia ſit ad mortale peccatum ſufficiens.

Alii ante omnem rationis advertentiam oriuntur, qui vocantur primo primi, cum ſcil. vel ex Dæmonis ſuggeſtione, vel ex re aliqua in ſenſus exteriores incurrente, vel ex alia quavis diſpoſitione naturali exoritur, v. g. prava aliqua cogitatio, unde voluntas, vel appetitus ſenſitivus naturaliter in propoſitum objectum movetur. Et hi motus omni culpa carent, cum in hominis poteſtate non ſint. *Quis enim*, ut loquitur S. Aug. lib. 3. de liber. arb. cap. 18. *peccat in eo, quod caveri nullo modo poteſt*: Unde S. Gregor. Papa reſponſione decima ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, & habetur cap. *Sed penſandum*, diſt. 6. expreſſe dicit, *Peccatum perfici, cum in delectationis motum ex deliberatione ſit conſenſio*. Cum igitur in illis motibus primo primis nullus ſit deliberationi locus, nullus etiam erit conſenſioni, ac proinde peccato. Et idem S. Aug. lib. 1. de Civ. cap. 25. de motibus illicitis appetitus inferioris loquens dicit, illos abſque culpa eſſe, quando nullus eis præbetur conſenſus. Atqui motibus ejuſmodi primo primis nullus præbetur conſenſus, cum deliberationem omnem præcedant, quæ tamen juxta doctrinam S. Th. 1. 2. q. 74. ar. 7. ad 1. ad conſenſum neceſſario prærequiritur. Ergo ſecundum mentem S. Auguſtini ejuſmodi motus omni culpa vacant.

4. Alii denique motus, quamvis perfectam rationis advertentiam, & deliberationem antecedant, ſequuntur tamen advertentiam aliquam, & conſiderationem imperfectam, adeoque fiunt cum conſenſu imperfecto (ut ita loquamur) ſemiplene deliberato, qualis conſenſus eſſe ſolet in ſemidormientibus, vel etiam in vigilantibus, ſed animum paſſione aliqua iræ, timoris, &c. perturbatum, aut aliquibus aliis cogitationibus implicatum habentibus, ita ut illius motus, v. g. delectationis, qua afficiuntur, malitiam plene non advertant, & ſic non niſi imperfecte & leviter, ideſt venialiter, delinquant. Ita Major in 3. diſt. 73. qu. 24. Navarrus prælud. 9. num. 11. & alii communiter. Quibus accedit auctoritas S. Aug. lib. 6. cont. Julianum cap. 9. & 10. ubi loquens de motibus inordinatis concupiſcentiæ, *Sine peccato*, inquit, *ſemper eſſemus, donec ſanaretur hoc malum* (concupiſcentiæ ſcilicet) *ſi ei nunquam conſentiremus ad malum: ſed in quibus ab ipſo rebellante, etſi non lethaliter, ſed venialiter tamen vincimur, in his contrahimus, unde quotidie dicamus, Dimitte nobis debita noſtra*. Ex quibus verbis habetur, hominem erga motus concupiſcentiæ inſurgentes tripliciter ſe habere poſſe, ſine peccato, ſi nullo modo conſentiat, cum peccato lethali, ſi deliberate conſentiat, cum veniali, ſi conſentiat quidem, ſed imperfecte, & cum ſemiplena deliberatione.

5. Obſervandum 4. peccatum ex genere ſuo veniale quinque præſertim

rim modis poſſe fieri mortale, ut ex iis, quæ capite præcedenti dicta ſunt, colligi poteſt. Primo, ſi fiat ex conſcientia erronea arbitrante, peccatum eſſe mortale, quamvis re vera non ſit. Secundo, ſi ordinetur ad aliquod mortale, exempli gratia, ſi quis verbum otioſum dicat, ut alium inducat ad peccandum mortaliter. Tertio, ſi in ipſo peccato veniali, verbi gratia, amore inordinato alicujus rei, finis ultimus conſtituatur, quod fit, ut docet Toletus l. 3. c. 12. cum quis ita venialem aliquem actum exequitur, ut paratus eſſet, etiamſi mortalis eſſet, illum exequi. Quarto, ſi ex commiſſione deliberata alicujus peccati venialis ſequatur aliquod grave ſcandalum, quod peccator ſecuturum prævidit, aut prævidere potuit, & debuit. Quinto denique, ſi tranſgreſſio aliqua, vel inobedientia ex ſe venialis committatur ex formali contemptu legis, vel Legislatoris.

Quæres, an ex pluribus peccatis venialibus conflari poſſit unum mortale. Reſpondetur cum S. Doct. qu. 83. ar. 4. id fieri non poſſe, alias inde ſequeretur contra expreſſam Conc. Trid. doctrinam ſeſſ. 14. c. 5. nos per venialia peccata excludi poſſe a Gratia ſanctificante.

6. Objicies, ex multis venialibus furtis poſſe conſtitui furtum mortale. E. g. ponamus furtum viginti aſſium eſſe quantitatem ad peccatum mortale ſufficientem, ſi quis ſingulis diebus unum aſſem accipiat, prima, & ſecunda vice, aliiſque ſequentibus, peccabit ſolum venialiter, vigeſima autem mortaliter peccabit.

Reſpondetur, furtum illud ultimum eſſe peccatum mortale, non quod ex illo, & aliis præcedentibus coaleſcat, & confletur mortale illud peccatum, ſed quia in hoc ultimo furto continetur expreſſa, vel tacita volitio ſimul injuſte retinendi hunc ultimum aſſem cum novemdecim præcedentibus, quæ quantitas cum ex hypotheſi ſufficiat ad mortale, hinc fit, ut ultimum furtum cenſeatur eſſe mortale.

Cæterum, quamvis peccata venialia quantumlibet unico peccato mortali æquiponderare nunquam poſſint, eſt tamen veriſſimum, quod docet S. Thomas art. 3. venialia peccata, illa præſertim, quæ ex deliberata voluntate committuntur, eatenus diſponere ad peccatum mortale, quatenus aſſueſcit humana voluntas illa committendo Divinæ Legi in minoribus non ſubjici, unde paulatim ad ipſius Divinæ Legis jugum in majoribus, & gravioribus excutiendum propenſior fit, juxta illud Eccli. 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet*. Quo ſenſu recte dixit S. Auguſt. ſerm. 244. de temp. *Noli deſpicere peccata tua, quia parva ſunt. Nam & pluviarum guttæ parvæ flumina implent, & arbores cum ſuis radicibus tollunt. Tu, qui dicis, quia parvum peccatum eſt, velim ſcire quoties tale peccatum admittis, ſi tot parvulas plagas in corpore, & maculas, aut ſciſſuras in veſtibus tuis fieri velis? cum ergo nec in corpore plagas, nec in veſte ſciſſuras, vel maculas fieri acquieſcas, quæ conſcientia hoc facere in anima tua non metuis?*

SECTIO IV.

Undenam ſpecifica, vel numerica peccatorum diſtinctio petenda ſit.

1. QUoniam in Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. & can. 7. definitum eſt, omnia, & ſingula peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, quorum memoria poſt diligentem ſui diſcuſſionem haberi poteſt, eſſe in Confeſſione declaranda, ſimul etiam circumſtantias, quæ peccatorum ſpeciem mutant, ut pœnitens hoc præſtare, vel illum ad id præſtandum Confeſſarius juvare poſſit, neceſſarium eſt inquirere, undenam ſpecifica, vel numerica peccatorum diſtinctio oriatur.

Atque in primis quod ſpectat ad ſpecificam peccatorum diſtinctionem, dicendum eſt, illam præſertim ex objecto formali cujuſque peccati deſumendam eſſe, ut docet S. Thomas q. 72. art. 1. ita ut peccata illa ſpecie inter ſe diſtincta cenſeantur, quorum objecta formalia oppoſitionem habent cum perfectionibus moralibus ſpecie diverſis, quibus ipſa peccata privant. Cum enim peccatum formaliter conſiſtat in privatione rectitudinis, ſeu perfectionis alicujus moralis, ut Sect. 1. dictum eſt; ſequitur cujuſque peccati formalem, & ſpecificam ab altero diſtinctionem deſumendam eſſe ex ratione ſpecificæ rectitudinis illius, & perfectionis, qua privat. Privationum enim ſpecifica diſtinctio, ut docent Philoſophi, non aliunde petitur, quam ex diſtinctione ſpecifica formarum, quibus privant.

2. Hinc colliges 1. peccata illa eſſe inter ſe ſpecie diverſa, non modo quæ virtutibus ſpecie diverſis adverſantur, ſed etiam quæ eidem virtuti ſub diverſa tamen formali ratione repugnant. E. gr. perjurium, & voti prævaricatio ſpecie inter ſe differunt, quia eidem virtuti Religionis, ſub diverſa tamen formali ratione, opponuntur, ut plenius intelligetur ex iis, quæ in explicatione primi, & ſecundi præcepti Decalogi dicenda ſunt.

Colliges 2. circumſtantias illas ſpeciem peccati mutare, aut peccata ſpecie diſtincta multiplicare, quæ novam, & ſpecie diſtinctam deformitatem in actum peccati inducunt. Ex. gr. ille, qui vovit, ſe ſingulis diebus Veneris jejunaturum, ſi jejunium illud tempore Quadrageſimæ infringat, duplex ſpecie peccatum, licet numero unicum committit, quia in illius actu duplex deformitas ſpecie diſtincta reperitur, una quidem contra obedientiam Eccleſiæ legibus debitam, altera vero contra virtutem Religionis, cujus eſt vota edere, ac edita fideliter adimplere. Ideoque circumſtantia illa voti in Confeſſione declaranda eſt.

3. Quod ſpectat ad diſtinctionem numericam ipſorum peccatorum, dicendum eſt, tot eſſe numero diſtincta peccata, quot ſunt actus voluntatis moraliter interrupti, & repetiti. Ita S. Thomas in 2. diſt. 41. q. 1. art. 1. & poſt illum Suarez part. 2. tract. 4. diſp. 22. ſect. 5. Navarr. c. 6.

num.

num. 16. Azor. Tabiena, & alii. Cum enim voluntas ſit principium actuum voluntariorum bonorum, & malorum, nec ullum ſit peccatum, niſi in quantum ab ipſa voluntate deliberate procedit, hinc ſequitur, peccatorum numerum in tantum multiplicari, in quantum ipſius voluntatis actus moraliter interrupti repetuntur.

Quæres, quandonam volunratis actus cenſeantur moraliter interrumpi, ita ut per illorum repetitionem peccata numero multiplicentur. Reſpondetur, actus voluntatis tunc moraliter interrumpi, quoties nec formaliter, nec virtualiter perſeverant. Unde qui proficiſcitur ad furandum, vel occidendum inimicum, quamvis in via furandi, vel occidendi propoſitum ſæpius repetat, non cenſetur niſi unum numero peccatum committere; ſecus vero, ſi hæc prior voluntas furandi ſomno interrumpatur, & poſtea renovetur, & repetatur, tunc enim aliud peccatum numero diſtinctum committitur, ut docent ſupra citati Auctores. Quod ſi numerus actuum illorum voluntatis interruptorum, & repetitorum tantus ſit, ut illum definire moraliter impoſſibile ſit; tunc ſatis erit in Confeſſione temporis moram declarare, eo modo, quo dictum eſt Tract. 1. hujus poſterioris partis cap. 5. Sect. 14.

SECTIO V.

De peccatis commiſſionis, & omiſſionis, eorumque variis gradibus.

1. Docet S. Thom. q. 72. art. 6. & ante illum docuerat S. Aug. l. de perfectione juſtitiæ c. 11. peccatum omne duobus modis admitti, ſi nimirum aut illa fiant, quæ prohibentur, & hoc eſt peccatum commiſſionis, aut non fiant, quæ jubentur, & iſtud omiſſionis. Hæc eſt autem præcipua inter utrunque differentia, quod peccatum commiſſionis opponatur præcepto negativo, cujus eſt ea conditio, juxta doctrinam Sancti Tho. 1. 2. quæſt. 33. art. 2. ut omni tempore obliget, peccatum vero omiſſionis opponatur præcepto affirmativo, quod non omni, ſed certo tantum, & determinato tempore obligat, ut plenius, & diſtinctius infra in explicatione Decalogi declarabitur.

Jam circa peccatum omiſſionis obſervandum eſt, illud incurri non ſolum, quando quis advertenter vult omittere id, ad quod faciendum obligatur, juxta illud S. Jacobi 4. *Scienti bonum facere, & non facienti peccatum eſt illi*, ſed etiam quando vult aliquid facere, ex quo ſecuturam eſſe omiſſionem advertit, aut advertere poteſt, & debet; quæ quidem actio, quatenus eſt cauſa peccati omiſſionis, eſt peccatum, non tamen ab omiſſionis peccato diſtinctum, juxta probabiliorem ſententiam Theologorum, quam fuſe probat Iſambertus ad quæſt. 71. diſp. 3. a. 4. & 5. Unde ſequitur, in Confeſſione ſatis eſſe, ut quis v. g. declaret, ſe die feſto Miſſam omiſiſſe, nec ulterius teneri ad explicandum, quænam actio illius omiſſionis cauſa fuerit, ſi actio illa ex ſe mala non ſit.

2. Quod

2. Quod vero ſpectat ad peccatum commiſſionis, tres ſunt præcipui illius gradus. Aliud enim committitur corde, aliud ore, aliud opere, ut docet S. Thom. art. 7. & aperte conſtat ex Scriptura. S. Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ*, &c. *quæ coinquinant hominem*. Pſ. 14. *Qui non egit dolum in lingua ſua, nec fecit proximo ſuo malum*. Rurſus peccata cordis, ſeu pure interna tribus præſertim modis committuntur, cogitatione ſcilicet, delectatione, & conſenſu in opus malum. Quod enim ſola cogitatione peccari poſſit, v. g. cum quis advertenter, & libere opinioni alicui ab Eccleſia proſcriptæ, & damnatæ adhæret, per ſe patet, juxta illud Sap. 1. *Perverſæ cogitationes ſeparant a Deo*. Quod item non modo conſenſus in opus aliquod malum, de quo nullus ambigit, ſed etiam ſola delectatio de ipſo opere malo, quam Theologi moroſam vocant, ſit peccatum, docet S. Thom. quæſt. 74. art. 8. & cum illo Theologi omnes, & olim expreſſe S. Auguſtinus l. 12. de Trinitate cap. 12. ubi ſic loquitur: *Totus homo damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per Mediatoris Gratiam remittantur*.

Ratio, qua S. Doctor id probat, hæc eſt, quod talis eſt delectatio, quale eſt ejus objectum; atqui quando quis delectatur de opere aliquo malo, prout malum eſt, objectum delectationis illius eſt malum; ergo delectatio illa erit mala, mortaliter quidem, ſi de re aliqua mortaliter mala delectetur, ut cum quis cogitat de fornicatione, & ratione advertente de illa ſic cogitata delectatur; venialiter autem, ſi res illa ſolum venialiter mala ſit, ut cum quis cogitat, & cogitando delectatur de re aliqua otioſa.

Ex quo ſequitur, quod ſi quis non de opere malo, ut malum eſt, ſed de aliqua illius circumſtantia, quæ per ſe mala non eſt, delectaretur, v. g. ſi cogitans de homicidio alicujus hominis, delectaretur, non quidem de morte illius, ſed de modo, quo mors ei illata eſt, ſeu de dexteritate homicidæ in homicidio perpetrando, non peccaret mortaliter, ut docet S. Thomas ſupra.

3. Eſt autem hic obſervandum, 1. ad hoc ut delectatio de re aliqua mala ſit peccatum mortale, duo requiri, quod recte docet, & probat Iſambertus ad quæſt. 74. diſp. 5. Primum eſt, ut homo advertat, non ſolum ſe de tali re delectari, ſed etiam delectationem illam malam eſſe, & illicitam; vel ſaltem id adverterit, quando delectationi cauſam culpabiliter dedit. Secundum eſt, ut illam rationis advertentiam ſequatur conſenſus vel expreſſus, vel tacitus. Ut enim recte docet Sanctus Auguſtinus ſupra, illicitæ delectationes non ſolum per conſenſum expreſſum admittendæ non ſunt, ſed etiam, *ut attigerunt animum, reſpui debent*. Unde ſecundum illius mentem peccat is non modo qui delectationi alicui de re mala poſitive, ſeu expreſſe conſentit, ſed etiam is, qui tacite, id eſt qui declarationem illam cum poſſit reprimere, negli-

git;

git; quod etiam docent Sanctus Antoninus, & plures alii, quos citat, & ſequitur Vaſquez diſputatione 10. capite ſecundo.

4. Obſervandum 2. delectationes illas de opere aliquo malo, ſi conjungantur cum voluntate operis illius perpetrandi, ejuſdem eſſe ſpeciei cum ipſomet opere, ſi perpetraretur, juxta dictum Chriſti Domini S. Matth. cap. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo*; proindeque in tali caſu declarandas eſſe in Confeſſione circunſtantias illas, quæ ſpeciem peccati mutarent, ſi actu commiſſum fuiſſet: verbi gratia, an de ſimplici fornicatione, aut adulterio, &c. delectatus fuerit. Quod ſi nulla omnino ſubſit voluntas committendi tale peccatum, ſed in ſolam delectationem feratur conſenſus, tunc probabile eſt, quod docent Vaſquez, Azorius, & alii apud Laymannum lib. 3. tract. 3. c. 7. omnes ejuſmodi delectationes ejuſdem eſſe ſpeciei, quando ex eodem, & ſimili motivo oriuntur; proindeque illum, qui ſola cogitatione delectaretur turpiter, verbi gratia, de fornicatione, adulterio, &c. ex ſolo delectationis ejuſmodi percipiendæ motivo, ac ſine ullo conſenſu in actionem ipſius peccati, non teneri ad declarandas in Confeſſione circumſtantias perſonarum, & alias ſimiles, quæ peccati illius, ſi actu committeretur, ſpeciem mutarent, ſed ſatis eſſe, ſi tantummodo ipſum in turpem cogitationem conſenſum explicet.

SECTIO VI.
Quænam ſint cauſæ peccatorum.

1. Certum eſt, cauſam primam, & præcipuam peccati eſſe voluntatem, quæ a Divinæ Legis regula libere deflectit. Ut enim recte dixit S. Auguſt. l. de duab. anim. cont. Manich. cap. 11. *Peccatum ſine voluntate eſſe non poſſe, omnis mens apud ſe divinitus conſcriptum legit*. Sed præter ipſam voluntatem ſunt etiam aliæ quædam cauſæ ad peccatum moventes, & inducentes, tum externæ, tum internæ; de quibus quæritur, quænam illæ ſint. Pro cujus quæſtionis reſolutione

Dicendum 1. duas eſſe cauſas externas ad peccatum moventes, & inducentes, Diabolum ſcilicet, & mundum. Atque in primis, quod Diabolus per ſuggeſtiones ſuas, & tentationes ad peccandum moveat, & inducat, ex Scriptura manifeſtum eſt. Sap. 2. *Invidia Diaboli mors intravit in orbem terrarum*. 1. S. Petr. 5. *Adverſarius veſter Diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret*. Ex qua tamen Diaboli tentatione nulla ſequitur in voluntate peccandi neceſſitas, ſed remanet ſemper libertas, & poteſtas illi reſiſtendi, ut docet S. Thom. q. 75. ar. 3. juxta illud S. Jacobi 4. *Reſiſtite Diabolo, & fugiet a vobis*.

Quod ſpectat ad mundum, ſi illius nomine juxta mentem S. Auguſtini in Pſ. 54. intelligamus homines impios, & iniquos, certum eſt,

et-

etiam illos ſive pravo exemplo, ſive ſuaſionibus nefariis aliquando ad peccandum alios inducere. Eccli. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicaverit ſuperbo, induet ſuperbiam*.

2. Dicendum 2. repudiandam, imo execrandam eſſe blaſphemiam Calviniſtarum dicentium, Deum eſſe cauſam, & auctorem peccati. Præter ea, quæ contra hanc impietatem diximus in priori hujus operis parte tract. 2. c. 4. Sect. 2. illam denuo refellimus ex Scriptura. Pſ. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*. S. Jacobi 1. *Deus intentator malorum eſt, ipſe autem neminem tentat*: item ex S. Baſilio, qui hanc hæreſim refutavit homilia integra, cui titulus eſt: *Quod Deus non ſit auctor malorum*, ubi probat, æque impium eſſe dicere Deum eſſe auctorem peccati, ac Deum non eſſe.

Objiciunt 1. Hæretici illud Epheſ. 1. *Deum operari omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ*, ergo etiam peccata.

Reſpondet S. Hieronymus ſuper illum locum, id intelligendum eſſe: *Non quod omnia, quæ in mundo fiunt, Dei voluntate, & conſilio peragantur, alioquin & mala Deo poſſent imputari, ſed quod univerſa, quæ facit, conſilio faciat, & voluntate*.

Objiciunt 2. in pluribus Scripturæ locis dici, Deum peccatores indurare, & excæcare, &c.

Reſpondet S. Auguſt. l. 1. ad Simplic. Deum indurare, & excæcare, *non impertiendo malitiam, ſed non impertiendo Gratiam*, ſpecialem ſcilicet, & efficacem, ut conſtat ex dictis in tract. de Gratia.

Objiciunt 3. Scripturam variis in locis affirmare, quædam peccata committi ex Dei voluntate, ordinatione, præcepto, &c.

Reſpond. his, & ſimilibus loquendi modis ſolummodo intelligi, Deum permittere peccata, & pravis impiorum voluntatibus tanquam inſtrumentis uti ad exercendos Juſtos, vel ad infligendas pœnas, quas ab æterno infligere decrevit. Ita enim S. Auguſt. & plures alii SS. Patres, quos fuſe citat Bellarminus, loca illa Scripturæ interpretantur.

3. Objiciunt 4. Deum poſitive concurrere ad actum peccati ſimul cum peccatore; unde ſequitur ſimul cum eo eſſe cauſam illius.

Reſpondetur, Deum poſitive concurrere ad actum, non vero ad ipſius actus defectum, ſeu ad privationem rectitudinis, quæ in ipſo actu reperitur, in qua ſola privatione conſiſtit ratio formalis ipſius peccati, ut ex ante dictis conſtat; ac proinde licet ſit cauſa ipſius actus, non eſſe tamen cauſam defectus, qui in illo reperitur: ſicut facultas motrix eſt quidem cauſa ambulationis, non vero claudicationis, quæ ex ſolo tibiæ defectu provenit. Unde S. Thomas quæſt. 79. art. 2. dicit, peccatum tribuendum eſſe cauſæ non efficienti, ſed deficienti, qualis eſt ſolus homo peccans.

4. Quod ſpectat ad internas cauſas peccati, tres a Theologis communiter numerantur, ſcilicet ex parte appetitus inferioris, infirmitas, ſeu paſſio, ex parte vero appetitus ſuperioris, ſeu voluntatis, malitia, ex par-

Digitized by Google

parte denique intellectus, ignorantia. Ita S. Doctor qu. 76. 77. & 78.
De duabus prioribus hic aliquid dicemus, de tertia, de qua graviores aliquot difficultates occurrunt, in ſequenti Sectione agemus.

Ac in primis, quod peccatum aliquando cauſetur ex motibus, & paſſionibus appetitus inferioris, teſtatur Scriptura. Dan. 13. *Concupiſcentiam ſubvertit cor tuum*. Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati*.

Cauſatur autem peccatum ab ipſa concupiſcentia, ſeu paſſione appetitus ſenſitivi duobus præſertim modis, ut docet S. Th. q. 77. primo in quantum divertit ipſius rationis advertentiam, ſecundo in quantum voluntatem ipſam allicit, facitque ut objectum magis conveniens, & appetibile videatur. Utrunque modum expreſſit S. Jacobus, cum dixit cap. 1. *Unuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus*. Et tale peccatum, quod ex paſſione oritur, dicitur etiam ex infirmitate procedere, eo quod paſſiones, ut aſſerit S. Doctor a. 3. ſint quædam veluti animæ ægritudines, & infirmitates. Quæ quidem duplici modo, ut idem docet art. 6. ſe habere poſſunt. Primo antecedenter ad ipſum rationis judicium, cum ſcilicet homo, antequam attendat ad malitiam actus ſui, paſſione aliqua præoccupatur, & tunc, ſi adeo vehemens illa ſit, ut ipſius rationis judicium prorſus obnubilet, ita ut homo ad malitiam ſui actus, propter vehementiam paſſionis attendere non poſſit, nullum erit peccatum, cum nulla ſit rationis deliberatio, ſine qua conſenſus liber eſſe non poteſt. Unde S. Aug. Ep. 100. *Quamvis inſint* (inquit) *dum ſumus in corpore mortis hujus, deſideria peccati, ſi nulli eorum adhiberemus aſſenſum, non eſſet, unde diceremus Patri noſtro, qui eſt in cælis, Dimitte nobis debita noſtra*. & lib. de Civ. Dei c. 25. *Illa concupiſcentiæ inobedientia quanto magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis, ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis*? Si vero paſſio non tollat judicium rationis, ſed illud tantum ex parte diſtrahat, aut impediat, ita ut ratio ſufficienter advertat malitiam ipſius actus, tunc non excuſat a peccato, illius tamen gravitatem minuit. Unde S. Aug. l. 14. de Civ. c. 2. aſſerit, peccatum primorum Parentum ideo gravius fuiſſe, *quia nondum voluntati cupiditas reſiſtebat*, quaſi diceret, peccatum illud futurum fuiſſe minus grave, ſi ex antecedenti cupiditate commiſſum fuiſſet.

Secundo paſſiones habere ſe poſſunt conſequenter, ideſt quando homo deliberate ſe ipſum ad malum aliquod excitat, unde ſequitur paſſio aliqua in appetitu inferiori. Tunc enim paſſio illa neque excuſat a peccato, neque illius gravitatem minuit, ſed potius auget, ut aſſerit S. Th. ſupra, eſtque ſignum maximæ propenſionis, quæ eſt in ipſa voluntate, ad actum peccati perpetrandum.

Jam quod peccatum cauſetur etiam ab ipſa malitia, ſeu pravitate voluntatis, ita ut homo aliquando ex certa, & deliberata malitia peccet, conſtat ex Scriptura. Job. 34. *Quaſi de induſtria receſſerunt a Deo*,

Digitized by Google

a Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt. Docet autem S. Th. qu. 78. art. 7. peccatum illud, quod ex certa, & deliberata malitia committitur, illo gravius eſſe, quod oritur ex infirmitate, & paſſione, quia ſcilicet ex majore voluntatis libertate procedit.

SECTIO VII.

Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.

1. UT quæſtioni propoſitæ ſatisfiat, ſupponimus ex communi Theologorum doctrina, ignorantiam aliam eſſe juris, aliam facti. Ignorantia juris eſt, cum ignoratur, legem, vel conſuetudinem vim legis obtinentem aliquid præcipere, vel prohibere: v. g. ſi quis neſciat, legem eccleſiaſticam prohibere carnium comeſtionem die Veneris. Ignorantia facti eſt, cum ignoratur res aliqua particularis, quæ præcepta, vel prohibita eſt, & ex qua velut ex objecto dependet actio aliqua moralis, v. g. ſi quis neſciat, carnem eſſe, quam comedit, vel non advertat, eſſe diem Veneris. Ut enim recte monet Iſambertus ad qu. 76. diſp. unic. art. 9. ea, quæ de ignorantia dicuntur, de inadvertentia quoque, & oblivione intelligi debent.

Rurſus alia eſt ignorantia antecedens, alia concomitans, alia ſubſequens. Ignorantia antecedens ea eſt, quæ nec directe, nec indirecte voluntaria eſt, ideoque antecedens appellatur, quia omnem voluntatis actum antecedit. Et eadem dicitur invincibilis, & probabilis, ſeu juſta: invincibilis, quando nulla diligentia vinci potuit, probabilis vero, ſeu juſta, quando etſi abſolute loquendo, omni adhibita diligentia, quæ adhiberi poteſt, vinci potuerit, non tamen debuit, quia nulla fuit obligatio adhibendi majorem diligentiam ea, quæ adhibita eſt, cum qua tamen ſuperari non potuit, ideoque dicitur moraliter invincibilis.

2. Ignorantia concomitans eſt, quando ignoratur aliquid, quod tamen ſi ſciretur, nihilominus ageretur, ut quando quis exiſtimans, ſe occidere feram, inimicum occidit, ita diſpoſitus tamen, ut, ſi inimicum eſſe cognoviſſet, nihilominus occidiſſet.

Ignorantia denique conſequens ea eſt, quæ aliquo modo voluntaria eſt, & voluntatem directe, vel indirecte conſequitur. Quæ etiam dicitur vincibilis, quia, diligentia aliqua adhibita, vinci potuit, ac debuit. Dividiturque in affectatam, & in eam, quæ affectata non eſt. Affectata eſt directe volita, v. g. cum quis expreſſe vult aliquid ignorare, ut liberius peccet. Ea vero, quæ non eſt affectata, indirecte tantum volita eſt, v. g. quando quis refugit laborem alicujus ſtudii, unde ignorantia rei alicujus ſequitur. Hac diſtinctione ſuppoſita,

Dicendum 1. ignorantiam aliquando eſſe cauſam peccati. Id patet ex Scriptura. Act. 3. *Scio, fratres, quia per ignorantiam feciſtis*. 1. Tim. 1. *Ignorans feci in incredulitate*. Quod etiam docet S. Th. q. 76. art.

art. 1. ubi docet, non quamlibet ignorantiam eſſe cauſam peccati, ſed illam tantummodo, quæ vincibilis eſt, & nihilominus tollit notitiam aliquam, quæ ſi adeſſet, factum peccati prohiberet, juxta quod dicit Apoſtolus loquens de Judæis, 1. Corinth. 2. *Si cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.*

Dicendum 2. ignorantiam vincibilem non ſolum eſſe cauſam peccati, ſed etiam eſſe peccatum, ratione negligentiæ adjunctæ, qua quis negligit ea ſcire, quæ ſcire tenetur, & poteſt. Ita S. Doctor a. 2. Et conſtat ex Script. Pſ. 24. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris,* &c. & ex S. Aug. l. 1. de lib. arb. c. 19. *Non tibi imputatur ad culpam, quod invitus ignoras, ſed quod negligis quærere, quod ignoras.*

3. Dicendum 3. ignorantiam antecedentem, ſeu invincibilem tam juris, quam facti omnino a peccato excuſare. Ita S. Th. art. 1. & cum illo communiter omnes. Et probatur primo ex his Chriſti Domini verbis S. Jo. 15. *Si non veniſſem, & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent.* Super quæ verba S. Aug. tract. 89. in S. Jo. dicit: *Illos; ad quos Chriſtus non venit, & quibus non eſt locutus, excuſationem habere, non de omni peccato ſuo, ſed de peccato illo, quo in Chriſtum non crediderint.* Et S. Bernard. Epiſt. 77. ad Hugonem de Sancto Victore eadem Chriſti verba explicans: *Si,* inquit, *locutus fuiſſet, ſed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia excuſaret.*

Probatur 2. hac ratione: Ignorantia illa a peccato excuſat, quæ ab actione peccati, quatenus talis eſt, tollit rationem voluntarii, peccatum enim nullum eſt, quin ſit voluntarium: atqui ignorantia antecedens tollit rationem voluntarii ab actione peccati, redditque illam ſimpliciter involuntariam, ut docet S. Th. 1. 2. qu. 9. art. 8. & cum illo Theologi omnes; ergo a peccato excuſat.

Dicendum 4. ignorantiam concomitantem, quando invincibilis eſt, a peccato excuſare. Ita Iſambertus ad quæſt. 76. diſp. unic. a. 8. & plures alii, quos ibidem citat. Ratio eſt, quia ignorantia illa, ut docet S. Th. cit. art. 8. etſi non facit actum voluntarium, facit tamen non voluntarium; & ſic in ejuſmodi actu non reperitur ratio voluntarii, ſine qua peccatum nullum eſſe poteſt.

Dicendum 5. ignorantiam conſequentem, ſive affectatam, ſive minime affectatam, nunquam excuſare a peccato opus malum, quod ex illa ſit, quia ſcilicet non impedit, quin tale opus ſit voluntarium. Hæc eſt tamen inter utranque differentia, quod ignorantia illa, quæ non eſt affectata, minuit peccatum, quia minus voluntarium reddit, ea vero, quæ affectata eſt, peccatum non minuit, ſed potius auget, ut obſervat S. Doctor qu. 76. art. 4.

4. Quæres, an poſſit eſſe ignorantia aliqua invincibilis juris naturalis. Reſpondetur 1. univerſaliſſima ipſius juris naturalis principia a quovis homine adulto neque invincibiliter, neque vincibiliter ignorari poſſe, cujuſmodi ſunt hæc, *Bonum eſſe faciendum, malum fugien-*

giendum; *nemini injuriam eſſe ferendam*. Ita S. Th. q. 94. a. 6. Sunt enim hæ univerſales, & per ſe notæ humanarum actionum regulæ, unicuique hominum naturaliter inſitæ. Unde S. Auguſt. l. 2. de lib. arb. c. 10. *Juſte*, inquit, *eſſe vivendum*, *propria ſuis quibuſcunque eſſe reddenda*, &c. *nonne fateberis eſſe veriſſimum*, *& tam mibi*, *quam tibi*, *atque omnibus id videntibus præſto eſſe communiter*?

Reſpondetur 2. juris naturalis, quoad alia quædam principia minus univerſalia, ignorantiam invincibilem eſſe poſſe in quibuſdam hominibus, etiam toto vitæ tempore. Manifeſtum eſt enim, multa eſſe juri naturali repugnantia, quæ non ſolum ab indoctis, & rudibus, ſed etiam a doctis, & ingenii acumine præcellentibus viris talia eſſe ignorantur. Nam & Caſſianus olim, aliique ſancti viri, ut in ejus Collationibus habetur, exiſtimaverunt, mendacium aliquando eſſe licitum ad bonum aliquod promovendum, aut malum impediendum: multique nunc etiam doctiſſimi viri, & in Theologia verſatiſſimi diſſentiunt inter ſe de re aliqua ad jus naturæ pertinente, v.g. de contractu aliquo, utrum ſit uſurarius, aut alias injuſtus, necne, abeuntque in partes contradictorie oppoſitas, aliis negantibus, aliis e contrario affirmantibus, unde ſequitur, quoſdam illorum ignorantia aliqua invincibili juris naturalis laborare.

SECTIO VIII.

Quinam ſint effectus peccati.

1. TRes præcipui communiter a Theologis numerantur. Primus eſt, quod lædat hominis naturam, ejuſque bonum imminuat. Ita S. Th. q. 85. a. 1. & 2. Ubi docet, bonum naturæ in homine triplex eſſe. Primum bonum conſiſtit in iis, quæ ad ipſius naturæ humanæ eſſentiam ſpectant, ut ſunt principia, quibus ipſa natura conſtituitur, & proprietas, quæ ab illis oritur; ut ſunt eſſe rationale, eſſe liberum, &c. Secundum bonum eſt inclinatio illa, & propenſio, quam homo ex natura ſua, quatenus rationalis eſt, habet ad virtutem. Tertium denique bonum eſt donum originalis juſtitiæ, quod in perſona primi hominis univerſæ humanæ naturæ collatum fuit, & eo ſenſu bonum ipſius naturæ vocatur. Ex his autem tribus naturæ bonis, docet S. Doctor, primum nec tolli, nec minui per ullum peccatum, tertium per peccatum originale penitus ablatum fuiſſe, ſecundum vero, inclinationem ſcilicet illam naturæ humanæ ad virtutem, imminui quidem per peccatum, cum ejus actus virtuti opponatur, nunquam tamen penitus auferri.

2. Secundus effectus peccati eſt macula quædam, & deformitas, quam animam per peccatum contrahit, & quæ tranſacto ipſius peccati actu in ea remanet. Ita S. Th. qu. 86. art. 1. & 2. & conſtat ex Scriptura. Joſue 22. *Peccaſtis in Beelphegor, & uſque in præſentem diem macula bujus ſce-*

ſceleris in vobis permanet. Jerem. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me*, *Dicit Dominus*, item ex aliis Scripturæ locis, in quibus peccatores dicuntur inquinati, immundi, &c.

Hæc autem peccati macula, ſecundum probabiliorem Theologorum ſententiam, nihil eſt aliud, quam ipſamet peccati malitia, quatenus, etiam tranſacto actu peccati, cenſetur durare, ac perſeverare, quandiu per pœnitentiam non deletur; quæ quidem macula vocatur etiam peccatum habituale, eo quod veluti habitualiter poſt peccatum actu commiſſum remaneat in anima.

3. Eſt tamen hic obſervandum, peccatum illud habituale diſtinguendum eſſe a vitioſo habitu, ſeu a prava illa inclinatione, & propenſione, quæ per repetitos peccati actus ingeneratur in anima, in eaque remanet, etiam poſtquam ipſa peccati macula per Gratiæ infuſionem deleta eſt, nec niſi per contrarios, & ſæpe repetitos virtutis actus tollitur.

Tertius denique peccati effectus eſt reatus pœnæ. Certum eſt enim, pœnam aliquam peccatis hominum divinitus eſſe decretam S. Matth. 5. *Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis*. Rom. 2. *Tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum*. Hæc autem pœna, cum juſte a Deo decernatur, ſupponit, peccatorem illa dignum eſſe, illiuſque reatum per peccatum incurrere.

Porro circa hunc tertium peccati effectum obſervandum eſt, non omnem pœnam eſſe propter aliquod peccatum, cum conſtet quaſdam interdum hujus vitæ pœnalitates juſtis, & ſanctis a Deo infligi, non in punitionem peccatorum, ſed ad probationem, & exercitamentum virtutis, quod de Sanctiſſima Virgine Deipara nullus negare poteſt, & de plurimis aliis Sanctis pietas facile ſuadebit.

Obſervandum 2. quod quamvis peccatum per ſe, & formaliter conſideratum non poſſit eſſe pœna alterius peccati, ut docet S. Th. q. 87. poteſt tamen eſſe per accidens, eo modo, quem ibidem explicat, ratione ſcilicet ſubtractionis Gratiarum aliquarum actualium, quarum auxilio Deus interdum peccatorem privat in punitionem præcedentis peccati, unde ſequitur lapſus in aliud peccatum.

4. Quæres, quanta pœna cuique peccato actuali divinitus decreta ſit. Reſpondetur cum diſtinctione. Si enim id quæratur de peccato mortali, certum eſt ex Fide, pœnam æternam ſive damni, ſive ſenſus unicuique peccato mortali eſſe conſtitutam. De pœna damni, quæ conſiſtit in privatione viſionis beatificæ, conſtat ex S. Matth. 8. ubi dicitur, quod reprobi *ejicientur in tenebras exteriores:* de pœna vero ſenſus ex eodem S. Matth. c. 25. *Ite maledicti in ignem æternum*. Cum autem dicitur pœna æterna cuique peccato mortali conſtituta, id intelligendum eſt, ut recte docet Iſambertus ad qu. 87. diſp. 2. a. 3. non ſolum de perpetuitate ipſarum pœnarum quantum ad durationem, ſed etiam de earum pœnarum immutabilitate, ita ut nullam earum imminutionem, nullumve in ſuppliciis ſolatium unquam

experturi ſint damnati. Unde etiam Iſa. ult. dicitur, quod *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.*

5. Quam vero juſte Deus ob unicum peccatum mortale, quod aliquando breviſſimum, & quaſi momentaneum eſt, pœnam æternam decreverit, jam a nobis dictum eſt 1. p. tr. 4. c. 3. Sect. 4. Quod inſuper etiam hac ratione demonſtrari poteſt; quia ſcil. actio peccati, quamvis ſecundum ſe ſpectata breviſſimo tempore duret, nihilominus ſecundum affectum peccati quaſi in totam æternitatem protenditur. Qui enim, ut recte dicit S. Doct. l. 3. cont. gent. c. 144. propter fruitionem temporalem boni alicujus temporalis relinquit æternam ſummi, & æterni boni fruitionem, quod facit, quicunque mortaliter peccat, recte, ac juſte cenſetur bono illo temporali in æternum frui velle, proindeque peccatum ſuum, quod in boni illius temporalis inordinata fruitione conſiſtit, in totam æternitatem velle prorogare. Ex quo fit, ut, cum illud peccatum ſit in affectu æternum, juſto Dei judicio pœna æterna dignum cenſeatur.

Si vero quæſtio intelligatur de peccato veniali, certum eſt ex Fide, peccata venialia in omnibus juſtis, ſive in hac vita, ſive in futura, non eſſe punienda pœna æterna, ſed ſolummodo temporali, ſicut ex eadem Fide certum eſt, homines juſtos in accepta juſtitia uſque ad mortem perſeverantes æterna beatitudine in æternum non eſſe privandos.

Eſt tamen difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores, & reprobi ex hac vita decedunt. Sotus enim in 4. diſt. 21. & quidam alii Theologi exiſtimant, pœnam illis venialibus peccatis debitam futuram eſſe tantummodo temporalem. Probabilius tamen alii cum S. Doct. q. 87. a. 2. ad 3. aſſerunt, pœnam illam fore æternam, non tam ratione gravitatis, quam irremiſſibilitatis ipſius peccati venialis, cum in Inferno nullus neque remiſſioni, neque redemptioni locus ſit.

DIGRESSIO

De loco Inferni, & damnatorum ſuppliciis.

1. CUm inter cæteros effectus peccati acerbiſſimus, & maxime formidandus ſit æternæ pœnæ reatus, ut hæc illius acerbitas melius perſpiciatur, non erit abs re de loco, & qualitate pœnarum illarum æternarum hic paucis agere, ac quid de illis ſecundum Fidei Catholicæ regulam ſentiendum ſit, declarare.

Dicendum igitur 1. Infernum, ſeu carcerem damnatorum pœnis deputatum, eſſe locum aliquem realem, & corporeum in ipſis terræ viſceribus ſitum. Ita S. Thom. 1. 2. qu. 87. art. 7.

Hæc veritas conſtat ex Script. Num. 16. *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum*, &c. *deſcenderunt vivi in Infernum operti humo.* Job 10. Infernus vocatur *terra tenebroſa, & operta mortis caligine.*

Conſtat etiam eadem veritas ex antiquis Patribus, qui id aſſeruerunt

ut

ut Tertull. l. de anim. c. 55. *Nobis*, inquit, *Inferi*, *non nuda cavoſitas*, *nec ſubdivalis aliqua mundi ſentina creduntur*, *ſed in foſſa terræ*, *& in alto vaſtitas*, *& in ipſis viſceribus ejus abſtruſa profunditas*. S. Athanaſius in quæſtionibus, *Peccatorum*, inquit *animæ in Inferno poſitæ ſunt ſubter omnem terram*, *& mare*, *ut Pſalmiſta dicit*: *Poſuerunt me in lacu inferiori*, *in tenebroſis*, *& in umbra mortis*. Et S. Cyrillus Alex. de exitu animæ, *Tunc*, inquit, *animam invadunt Dæmones*, *eamque in terrarum opaca deducunt*, *& ſolidiſſimis compedibus revinctam in infimas infernorum carcerum partes*, *ac Erebi cuſtodias dejiciunt*.

2. Porro quantæ, & quam amplæ regiones, quam vaſti receſſus in ipſius terræ ſinu reperiantur, ex Coſmographorum demonſtrationibus ſatis aperte dignoſci poteſt, cum ſecundum communem, & probabiliorem illorum ſententiam, ab extima terræ ſuperficie ad illius centrum mille, ac quingentæ, & amplius leucæ numerentur, quæ totius ambitus illius ſemidiametrum efficiunt. Unde ſecundum Arithmeticorum numerorum rationem colligitur, immenſa prope eſſe ſpatia quaquaverſum in terræ viſceribus protenſa, in quibus proinde varia receptacula, eaque ampliſſima conſtitui poſſunt, ſive pro Juſtis ad tempus determinatum purgandis, ſive pro Reprobis in æternum puniendis, ſive pro Limbo puerorum ex hac vita cum ſolo originali peccato decedentium.

Dicendum 2. ignem verum corporeum in Inferno reperiri, eoque tum corpora, tum animas ipſorum reproborum in æternum cruciari. Ita S. Th. in ſupp. p. 97. ar. 5. & conſtat ex Script. Iſa. 33. *Conterriti ſunt in Sion peccatores*, *poſſedit tremor hypocritas*. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* & Apoc. 21. vocatur infernus *ſtagnum ardens igne*, *& ſulphure*.

Idipſum docent SS. Patres, ut Cyprianus ſerm. de Aſcenſione Chriſti: *Immortales*, inquit, *miſeri vivent inter incendia*, *& inconſumptibiles flammæ nudum corpus allambent*, *ardebit purpuratus Dives*, *non erit qui æſtuanti linguæ ſtillam aquæ infundat*, *in proprio adipe frixæ libidines bullient*, *& inter ſartagines flammeas miſerabilia corpora cremabuntur*. S. Gregorius Magnus lib. 4. dialog. cap. 28. *Sicut*, inquit, *electos beatitudo lætificat*, *ita credi neceſſe eſt*, *quod a die exitus ſui ignis reprobos exurat*.

3. Dicendum 3. præter ipſius ignis ſenſibile tormentum, plures alias varias pœnas ipſis damnatis infligi. Pſ. 10. *Ignis*, *& ſulphur*, *& ſpiritus procellarum pars calicis eorum*. Job 24. *Ad nimium calorem tranſibit ab aquis nivium*, id eſt (ut explicat Hugo Cardinalis) impii in Inferno de pœna in pœnam tranſibunt. Apoc. 13. *In una die venient plagæ ejus*, *mors*, *& luctus*, *& fames*, &c.

Idipſum quoque affirmant SS. Patres, ut S. Baſil. in Pſalm. 33. ubi dicit, in Inferno poſt Judicium ultimum fore *vermium innumerabilium genus venenoſum*, *ac carnivorum*, *eſitans quidem ſemper*, *nec tamen ſe*

exſatians, *intolerabiles dolores morſibus inſigens*. S. Cyrillus cit. orat. de exitu animæ. *Illic*, in Inferno ſcilicet, *inhumani ergaſtuli tenebricoſus carcer*, *inſolubilia vincula*, *vi nulla refringendæ catenæ*, *feri*, *& intractabiles miniſtri*, *graves illæ*, *quæ ad ſupplicium adhibentur*, *ſcuticæ*, *firmi ungues*, *& infracti*, *prædura flagella*, *pix nebuloſa*, *& ſtrepitans*, *ſulphur graveolens*, *atra cubilia*, *pyra ſemper ardens*, *fœdus*, *& olens vermis*, &c. S. Auguſt. Epiſt. 211. ad Julianum: *Væ iis*, *quibus præparatur dolor vermium*, *ardor flammæ*, *ſitis inextinguibilis*, *fletus*, *ac ſtridor dentium*, *oculorum lacrymæ*, *tenebræ exteriores*, &c.

Quare eundem S. Patrem audiamus ſerm. 81. de temp. in Vigil. Pentec. cap. 18. ſic concludentem: *Hæc recordare*, *& ignem illum gehennæ his*, *quæ te nunc exagitant*, *flammis libidinis*, *& cupiditatis oppone*. *Ignis hic*, *qui in præſenti eſt vita*, *abſumit cuncta*, *quæ recipit*, *ille vero*, *quos ſuſceperit*, *ſemper integros ſervat*. *Propterea enim & inextinguibilis dicitur*, *non ſolum quia ipſe non extinguitur*, *ſed quia nec eos*, *quos ſuſceperit*, *extinguet*, *aut perimet*.

CAPUT III.
De Legibus.

QUoniam, ut dictum eſt capite præcedenti, peccatum nihil aliud eſt, quam legis tranſgreſſio, idcirco ad perfectam ipſius peccati notitiam requiritur etiam cognitio legis. Unde dixit Apoſtolus Roman. 3. *Per legem cognitio peccati*.

SECTIO I.
Quid nomine legis intelligatur, *& quotuplex ſit lex*.

1. LEgem a ligando dictam eſſe, docet S. Th. 1. 2. q. 90. ar. 1. quod ad ſui obſervationem Legiſlatoris ſubditos liget. Iſidorus vero l. 5. Etymol. c. 3. a legendo derivatam eſſe arbitratur, quod lex ſcribi, & publice proponi ſoleat, ut ab omnibus legatur. Verum quicquid ſit de etymologia, legis nomen late, & improprie ſumptum regulam quamcunque, ſive normam agendorum ſignificat. Quo ſenſu Grammaticæ, aliarumque artium regulæ leges vocantur: & Tyranni leges, quamvis injuſtas, ferre dicuntur, juxta illud Iſa. 10. *Væ qui condunt leges iniquas*. Si vero proprie, & ſtricte ſumatur, ſecundum mentem S. Doct. q. 98. a. 1. nihil eſt aliud, quam recta regula, ſeu menſura humanorum actuum, ſecundum quam vel ad bene agendum dirigimur, vel a male agendo retrahimur.

Lex autem eo ſenſu intellecta dividitur a S. Doctore q. 91. art. 1. & ſeq. in legem æternam, naturalem, & poſitivam, & hæc lex poſitiva ſubdividitur in legem poſitivam Divinam, & legem poſitivam humanam; quæ quidem lex poſitiva humana rurſus duplex eſt, Ecle-

cleſiaſtica ſcilicet, & Civilis; ſicut etiam lex poſitiva Divina alia eſt vetus, ſeu Moſaica, alia nova, quæ lex Evangelica, ſeu Chriſti vocatur, quoniam ab illo tanquam ſupremo Legislatore in Evangelio lata eſt, & promulgata. De lege æterna, & naturali agendum nobis eſt in hac Sectione, de poſitiva vero tum Divina, tum humana in ſequentibus.

2. Lex æterna, ut docet S. Th. qu. 91. art. 1. nihil eſt aliud, quam ratio Divinæ ſapientiæ, quatenus omnium actionum, & motuum directiva eſt. Sicut enim in quolibet artifice præexiſtit ratio eorum, quæ per artem fiunt, ita etiam in quolibet gubernante præexiſtere debet ratio directiva eorum, quæ ab iis, qui ejus gubernationi ſubduntur, agenda vel omittenda ſunt; Deus autem ſicut per ſuam ſapientiam rerum omnium conditor eſt, ſic eſt etiam gubernator; unde ſapientia illa, in quantum per eam cuncta creata ſunt, rationem habet exemplaris, & ideæ, inquantum vero per eandem cuncta diriguntur in finem debitum, legis æternæ rationem obtinet.

Cum vero hæc æterna lex creaturas quaſcunque ſecundum modum illis convenientem dirigat, idcirco aliter ratione carentibus, aliter ratione præditis intimatur, , & proponitur: illis quidem per executionem, &, ut ita loquamur, per impreſſionem ordinis ipſius, qui ab æterna lege dimanat; iſtis vero per quandam velut irradiationem Divinæ ſapientiæ, quæ mentem rationalem illuſtrat, & in operationibus ſuis dirigit, juxta illud Pſ. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine*. Unde S. Auguſt. dicit l. 1. de lib. arb. c. 6. *Notionem legis æternæ quibuſcunque hominibus impreſſam eſſe*.

Quanta autem ſit vis, & poteſtas illius æternæ legis, vel hinc patet, quod omnes, & quæcunque creaturæ, nulla prorſus excepta, illi omnimode ſubdantur. Et de illis quidem, quæ ratione carent, conſtat ex Pſal. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus*. Pſ. 118. *Ordinatione tua perſeverat dies, quoniam omnia ſerviunt tibi*. De creaturis autem ratione præditis ſimiliter conſtat. Vel enim ſecundum rectam rationem agunt, & tunc æternæ legis ductum ſequuntur, vel a recta ratione aberrant, & tunc *quantum deficiunt a lege æterna ex parte actionis*, ut loquitur S. Th. q. 93. art. 1. *tantum ſuppletur ex parte paſſionis, prout ſcilicet in tantum patiuntur, quod lex æterna dictat de eis, in quantum deficiunt facere, quod ipſi legi æternæ convenit*. Quo ſenſu recte dixit S. Aug. l. 1. Conf. c. 12. *Juſſiſti, Domine, & ſic eſt, ut pœna ſua ſibi ſit omnis animus inordinatus*.

3. Lex naturalis, ut docet idem S. Th. q. 91. ar. 2. eſt ipſummet naturale judicium, ſeu rationis dictamen, quo per lumen nobis a Deo, tanquam auctore naturæ, inditum, & ab æterna ejus lege derivatum cognoſcimus, ea eſſe facienda, quæ recta, & juſta ſunt, & contra vitanda eſſe ea, quæ a juſtitia, & rectitudine deflectunt.

Ad pleniorem vero hujus legis naturalis notitiam, obſervandum primo, naturale illud judicium rationem legis habere, non prout a nobis eſt, ſed quatenus eſt in nobis ex Divinæ legis impreſſione. Unde patet ratio, cur ejuſmodi lex naturalis a Regio Pſalte vocetur Pſ. 4. *lumen Divini vultus*, id eſt Divinæ ſapientiæ, *ſignatum ſuper nos*, quia ſcilicet vim omnem ſuam, & lucem ab ipſis Divinæ ſapientiæ, ſeu legis æternæ veluti radiis accipiat.

Obſervandum ſecundo, legem naturalem (ut docet S. Th. q. 94. a. 4.) unam, & eandem eſſe apud omnes homines quoad prima, & generalia principia, tam ſecundum notitiam, quam ſecundum rectitudinem, id eſt omnes homines eo ipſo, quod ratione præditi ſunt, generalia illa legis naturalis principia cognoſcere, & tanquam juſta, & recta approbare, v. g. bonum eſſe faciendum, malum fugiendum, rationi obtemperandum, &c. Quoad concluſiones vero, quæ ex illis deducuntur, ſæpe contingit, multos a recta ratione deficere, propter pravam peccandi conſuetudinem, & inde exortam intellectus obſcurationem, & ſic ab ipſa lege naturali aberrare. Unde videmus, apud multas gentes olim idololatriam, & alia flagitia legi naturali contraria, approbata tamen, & uſu recepta fuiſſe, de quibus loquens Apoſtolus dicit Rom. 1. quod *obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & ſerpentium*, &c.

4. Obſervandum tertio, legem naturalem omnes homines obligare ab eo tempore, quo rationis uſum accipiunt, & per illam inter bonum, & malum diſcernere incipiunt. Hic enim rationis uſus eſt veluti ipſius legis naturalis notificatio. Et eo ſenſu intelligenda ſunt hæc Apoſtoli verba Rom. 7. *Ego autem vivebam ſine lege aliquando; ſed cum veniſſet mandatum, peccatum revixit*. Ita enim verba illa explicat S. Baſilius in Pſalm. 1. & S. Hieronymus Ep. ad Algaſiam q. 8. ubi ſic loquitur: *Cum mandatum venerit, hoc eſt tempus intelligentiæ appetentis bona, & vitantis mala, tunc peccatum reviviſcere incipit, & homo reus eſſe peccati*.

Obſervandum quarto, legem naturalem ita omnes homines obligare, ut in nullo caſu ab illius ſervandæ obligatione poſſint eximi. Atque in primis certum eſt, exemptionem illam humana auctoritate dari non poſſe, cum ipſa lex naturalis ab æterna Dei lege derivetur, vimque ſuam omnem accipiat, ut ſupra dictum eſt. Unde Lactantius l. 6. de div. inſt. c. 8. *Huic*, inquit, *legi* (naturali ſcilicet) *nec prærogari fas eſt, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari poteſt; nec vero aut per Senatum, aut per populum hac lege liberari poſſumus*.

5. Quod vero ſpectat ad auctoritatem Divinam, licet quidam Theologi exiſtiment, per illam poſſe in lege naturali diſpenſari; probabilior tamen eſt eorum ſententia, qui aſſerunt, id ſapientiæ Divinæ omnino repugnare, proindeque fieri non poſſe. Ita S. Th. q. 100. a. 8. Et ratio eſt,

quia

quia lex naturalis nihil eſt aliud, ut docet S. Auguſt. l. 83. qq. q. 55. quam *ipſius æternæ legis, atque adeo ſummæ incommutabilis rationis ipſius Divinæ ſapientiæ in mentibus hominum facta transſcriptio*; atqui *Deus*, ut ait Apoſtolus 2. Tim. 2. *negare ſeipſum non poteſt*.

Dices, Deum Exod. 12. Iſraelitis præcepiſſe, ut res aliquas ab Ægyptiis mutuo acceptas invitis illis retinerent, ac ſecum auferrent, ac proinde in lege naturali, quæ furtum prohibet, diſpenſaſſe.

Reſpondetur, in illo caſu Deum nihil contra legem naturalem præcepiſſe. Illa ſiquidem lex prohibet injuſtam rei alienæ ablationem; res autem illæ ab Iſraelitis ablatæ, eo ipſo, quo id ab illis (Deo jubente) fiebat, non erant amplius alienæ, ſed ipſorum, Deo ſcilicet, ratione ſupremi dominii, quod in omnes creaturas obtinet, proprietatem, & poſſeſſionem rerum illarum in Iſraelitas transferente. Sicque dicendum eſt, Deum in præcepto legis naturalis non diſpenſaſſe, ſed actionis illius, quam imperavit, objectum mutaſſe; & ea ratione licitam, & honeſtam reddidiſſe.

SECTIO II.

Quid ſit lex humana, & circa quam materiam verſari poſſit.

1. Lex humana, ſecundum doctrinam S. Thom. q. 90. art. 8. nihil eſt aliud, quam quædam rationis ordinatio ad commune bonum, ab eo, qui communitati præeſt, promulgata, cum intentione obligandi.

Dicitur primo *Rationis ordinatio*, quia lex poſitiva fertur per modum imperii; at imperare, ut docet idem S. Th. q. 100. art. 1. eſt actus rationis, præſuppoſito tamen actu voluntatis.

Dicitur ſecundo *ad commune bonum*, quia ad rationem legis requiritur, ut non uni tantum, aut alteri perſonæ, ſed toti communitati imponatur. *Lex enim*, ut habetur diſtinct. 4. cap. 4. *nullo privato commodo, ſed pro communi utilitate conſcripta eſſe debet*. Unde, ut ait idem S. Th. q. 90. art. 3. ad 3. Paterfamilias poteſt quidem præcepta vel ſtatuta facere, non vero leges condere.

Dicitur tertio, *legem humanam ferendam eſſe ab eo, qui communitati præeſt*, juxta id, quod dicit Apoſtolus Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non enim eſt poteſtas niſi a Deo*. Ex quibus verbis ſicut conſtat ſubditos ad obedientiam Superioribus præſtandam obligari, ſic etiam ex iiſdem recte colligitur, penes ipſos Superiores ineſſe ferendarum legum poteſtatem.

Dicitur quarto, *legem humanam promulgari debere*. *Tunc enim*, ut dicitur in decret. cap. *In iſtis* diſt. 4. *leges inſtituuntur, cum promulgantur*. Quod confirmari poteſt ex cap. *Ad hæc*, extra. de poſtulatione Prælatorum, & ex cap. *Cognoſcentes*, de Conſtitutionibus. Cujus quidem conditionis rationem hanc affert Sanctus Doct. q. 90. ar. 4. quia

Lex imponitur per modum regulæ, & menſuræ, regula autem, & menſura imponitur per hoc, quod applicatur his, quæ regulantur, & menſurantur; unde ad hoc, quod ea virtutem obligandi habeat, oportet, quod applicetur hominibus, qui ſecundum eam regulari debent; talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorũ deducitur ex ipſa promulgatione.

Dicitur quinto, *legem ferendam eſſe cum intentione obligandi*. Atque in primis, quod communitatis Superiores poteſtatem habeant ſibi ſubditos obligandi, conſtat tum ex ante dictis, tum ex Conc. Conſtant. ſeſſ. ult. in qua opinio contraria, quæ fuit Uvicleffi, & Joannis Hus, tamquã hæretica, damnata eſt. Quod vero etiam requiratur ex parte Legislatoris intentio obligandi, inde infertur, quod ſi lex non obligaret, lex dici non poſſet, ſed potius conſilium. Lex enim a ligando dicta eſt, ut docet S. Th. ar. 1. & in eo præſertim a conſilio differt, quod conſilium liberam relinquat poteſtatem faciendi id, quod conſulitur; lex vero ad id, quod per illam præſcribitur, exequendum obliget. Unde S. Hieronymus lib. 1. contr. Jovin. *Res*, inquit, *quæ conſulitur, eſt in arbitrio offerentis, res, quæ præcipitur, in neceſſitate ſervientis.*

Addit S. Th. q. 95. ar. 3. ex Iſi. lib. 5. etymol. c. 21. alias quaſdam legis humanæ conditiones, ſcilicet ut ſit juſta, honeſta, poſſibilis, loco, & tempori conveniens, pro communitatis utilitate ſcripta, &c. quæ ex infra dicendis plenius intelligentur.

2. Quod ſpectat ad materiam ipſius legis, certum eſt in primis, humanam legem nullum præcipere actum, qui ſit lege naturali, vel poſitiva Divina prohibitus; nullum item poſſe prohibere, qui ſit hac, vel illa præceptus. Lex enim humana legi naturali contradicere non debet, nec prævalere poteſt, cum ipſa lex naturalis ſit indiſpenſabilis, ut ex ante dictis conſtat: & multo minus legi Divinæ, quia, ſicut Princeps Apoſtolorum dixit, Actor. 5. *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.* Unde S. Auguſtinus dicit lib. 2. de lib. arbitrio cap. 6. *In iſta temporali lege nihil eſſe juſtum, atque legitimum, quod non ex hac æterna lege ſibi homines derivarint.*

Certum eſt deinde, lege humana prohiberi poſſe actum externum quemcunque lege Divina, vel naturali minime præceptum: poſſe item præcipi actum externum quemcunque hac, vel illa lege minime prohibitum. Unde Chriſtus Dominus S. Matth. 23. *Omnia*, inquit, *quæcunque dixerint vobis, ſervate, & facite.* Quod tamen ſic intelligi debet, dummodo prohibitio illa, vel præceptio ſit honeſta, juſta, poſſibilis, bono communi utilis, aliaſque habeat conditiones ſupra relatas. Poteſtas enim legislativa hominibus a Deo conceſſa eſt, 2. Cor. 10. *ad ædificationem, non vero ad deſtructionem.*

3. Cum hæc duo certa ſint, unum eſt, de quo apud Theologos controvertitur, an ſcilicet lex humana poſſit actus quoque internos præcipere, vel prohibere. Quidam Doctores id ſimpliciter affirmant, alii probabilius cum S. Th. q. 91. ar. 4. negant, aſſeruntque, nulla humana lege,

lege, etiam Eccleſiaſtica, prohiberi poſſe, vel præcipi actus pure internos, niſi quatenus exterioribus quibuſdam actibus præceptis, vel prohibitis neceſſario conjunguntur. Ratio eſt, quia (ut ibidem dicit S. Doctor) *De his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare, judicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus, qui latent, ſed ſolum de exterioribus actibus, qui apparent*. Unde Innocentius III. cap. 33. de ſimonía verſus finem, *Nobis*, inquit, *datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare*.

Diximus, actus internos lege humana præcipi, aut prohiberi non poſſe, niſi quatenus exterioribus actibus neceſſario conjunguntur, ita ut ſine illis humana lex moraliter loquendo impleri non poſſit. Tunc enim actus illi interni ſimul cum externis præcepti, vel prohibiti eſſe cenſentur. E. g. Eccleſiaſtica lex de Officii Divini recitatione a Clericis Beneficiatis, aut in majoribus Ordinibus conſtitutis facienda, non tantum præcipit externam ipſius Officii recitationem ore tenus factam, ſed etiam interiorem mentis attentionem, ut habetur cap. *Dolentes*, extra. de celebr. Miſſarum, in quo Innocentius III. præcipit, ut Officium Divinum *ſtudioſe, & devote a Clericis perſolvatur*; quia, ſi attentio illa deſit ex deliberata recitantis voluntate, oratio vocalis, quæ lege illa præcipitur, jam non erit oratio, & ſic lex non implebitur.

Quod ſi actus internus non ſit abſolute neceſſarius ad hoc, ut lex ſervetur, ſed tantum ut perfectius, & melius ſervetur, tunc ſub legem cedere non cenſetur. Unde S. Th. q. 100. ar. 9. dicit, modum præcepti non cadere ſub præceptum, e. g. quod quis jejunet in Quadrageſima ex motivo temperantiæ, quod Miſſam diebus feſtis audiat ex motivo Religionis, vel obedientiæ. Quocunque enim ex motivo humana lex impleatur, dummodo motivum illud ſit honeſtum, & bonum, lex ipſa ſufficienter impleri cenſetur.

4. Porro circa materiam legis humanæ obſervandum eſt, illam poſſe pro variis hominum, temporumque conditionibus ſubinde mutari. Unde S. Auguſt. lib. 1. de lib. arbit. cap. 6. *Lex temporalis*, inquit, *quamvis juſta ſit, commutari tamen tempore juſte poteſt*. & Innoc. III. in Concil. Lateran. (ut refertur Cap. *non debet*, extr. de conſanguinit. & affinit.) *Non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum inſtituta quoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcit*.

SECTIO III.
Utrum lex humana in conſcientia obliget.

1. PRopoſita quæſtio tam de lege Civili, quam de Canonica, ſeu Eccleſiaſtica intelligi debet. Et quamvis quidam Theologi inter utranque illam legem diſtinguendum eſſe exiſtiment; communia ta-

tamen, & verior ſententia eſt, quæ univerſim affirmat, legem humanam, ſive Canonicam, ſive Civilem, in conſcientia obligare, ita ut huic, vel illi legi repugnando, peccati etiam mortalis reatus incurri poſſit. Ita S. Th. q. 96. art. 4. Et de lege quidem Civili probatur ex Apoſtolo Rom. 13. ubi loquens de Regibus, Ducibus, & aliis Superioribus Laicis, inquit: *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit; qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt*: & aliquibus interjectis concludit: *Ideo ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*. In quem locum S. Ambr. *Recte*, inquit, *Apoſtolus dicit, ſubjectos eſſe debere, non ſolum propter iram, ideſt ultionem præſentem, parit enim ira vindictam, ſed & propter futurum judicium, ubi accuſante conſcientia ipſa punientur*.

Quod ſi ſuperioribus Laicis, etiam Infidelibus, cum juſta decernunt, obediendum eſt, juxta id, quod docet Apoſtolus, longe potiori jure de Superioribus Eccleſiaſticis idem dici debet. Unde etiam Chriſtus Dominus S. Matth. 23. de illis loquens: *Quæ dixerint vobis*, inquit, *ſervate, & facite*. & Apoſtolus Heb. 13. *Obedite*, inquit, *Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis*, &c.

2. Eſt autem hic obſervanda doctrina S. Thomæ cit. ar. 4. ubi dicit, leges humanas vim illam obligandi in foro conſcientiæ habere, non a ſe, ſed a lege æterna, a qua derivantur. Unde infert, eatenus eas obligare, quatenus ipſi legi æternæ conformes ſunt. Quod quidem ex triplici capite dignoſcendum eſſe docet, primo ex fine ipſarum legum, quando ſcilicet ad bonum commune ordinantur, ſecundo ex illarum auctore, quando Legislatoris poteſtatem non excedunt, tertio ex earundem forma, quando ſecundum juſtam proportionem imponuntur ſubditis onera in ordine ad bonum commune. Et his tribus conditionibus concurrentibus, dicit, leges humanas obligare in foro conſcientiæ. Contra vero, quando leges illæ injuſtæ ſunt, ut quando ad utilitatem communem minime pertinent, aut quando ab eo feruntur, qui legitimam non habet auctoritatem, vel cum per illas onera multitudini, proportione debita minime ſervata, diſpenſantur: tales afferit non leges, ſed violentias dici debere, nec proinde in foro conſcientiæ obligare, niſi forte propter vitandum ſcandalum, vel turbationem aliquam, qua ratione quiſque particularis juri ſuo cedere debet. Si tamen leges illæ injuſtæ eſſent, ac legi Divinæ contrariæ, tunc non modo in conſcientia non obligarent, ſed ne illas quidem obſervare ullo modo liceret, ut per ſe ſatis manifeſtum eſt.

3. Cum igitur ex dictis conſtet, legem humanam in foro conſcientiæ obligare, quæritur 1. quaſnam perſonas obliget. Reſpondetur cum S. Doctore q. 93. ar. 5. legem humanam eos omnes obligare, qui ſubduntur poteſtati, a qua lex illa dimanat, juxta illud Apoſtoli Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*. Ex quibus verbis refellitur error Begardorum, & Beguinarum, qui aſſerebant, eos, qui perfe-

ctio-

ctionem juſtitiæ conſecuti eſſent, humanæ obedientiæ non eſſe ſubjectos, nec ad obſervationem ullius legis Eccleſiaſticæ, aut Civilis obligari: quorum error damnatus eſt in Concilio Viennenſi, ut refertur in Clementina *Ad noſtram* de Hæreticis,& in Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 20.

Neque Hæreticis illis favet illud 1. ad Tim. 1. *Juſto non eſt lex poſita*. Senſus enim verborum illorum eſt, ut recte obſervat S. Th. art. 5. ad 1. juſtos non eſſe ſubjectos legi quoad vim coactivam, cum ſponte illi ſubdantur, quamvis quoad vim directivam illi abſolute ſubditi ſint.

4. Quæritur 2. an Clerici legibus Civilibus teneantur. Reſpondetur teneri, dummodo Eccleſiaſticis Canonibus, vel officio Clericali non repugnent, ut fuſe docet Bellarminus l. 1. de Cler c. 28. probatque præſertim ex eo, quod Clerici, præterquam quod Clerici ſunt, ſunt etiam cives, & partes quædam Communitatis, ac Reipublicæ, proindeque ut tales civilibus legibus ſubdi debent. Unde etiam, ut idem obſervat, in publicis precibus Clerici pro Regibus orantes dicunt ſe orare *Pro rege noſtro*, &c. quibus verbis ſe illius ſubditos eſſe profitentur.

Quæritur 3. utrum pueri ante uſum rationis legibus teneantur. Communis, & certa Theologorum ſententia eſt, non teneri, ut docent Paludanus, Sotus, Azorius, & alii apud Laymann. tract. 4. de legib. c. 10. Eademque eſt ratio de perpetuo amentibus, ut ibidem dicitur. Lex enim eſt præceptum rationale, cujus proinde capaces non ſunt, qui ratione carent.

Quæritur 4. utrum Legislator propria lege teneatur. Reſpondet S. Thomas ſup. ar. 5. ad 3. Legislatorem non obligari lege ſua quoad vim coactivam, cum nullus proprie a ſe ipſo cogatur: lex autem non habet vim coactivam, niſi ex poteſtate Legislatoris, & eo ſenſu Princeps in Jure Civili dicitur ſolutus a lege, eo quod nullus in ipſum poſſit condemnationis ſententiam ferre, ſi contra legem agat; obligari tamen lege a ſe lata quoad vim directivam. unde S. Matth. 23. reprehenduntur a Chriſto Domino *illi, qui dicunt, & non faciunt, & imponunt aliis onera gravia, & importabilia, digito autem ſuo nolunt ea movere*. Quod tamen intelligi debet, ut recte obſervat Gammachæus ad quæſt. 96. c. 5. de legibus illis, quæ nihil continent Legislatoris, ſeu Principis dignitati contrarium, aut repugnans. Alioqui enim, ſi verſetur lex in tali materia, quæ ſit contra dignitatem Principis, certum eſt, illum ejuſmodi lege nullatenus obligari. E. g. ſi feratur lex, ne quis Palatium ingrediatur cum enſe, manifeſtum eſt, hanc legem non obſtringere Principem, cujus proprium eſt *gladium portare*, ut dicit Apoſtolus Rom. 13. Quod ſimiliter etiam dici debet, ſi lege aliqua prohibeatur, ne quis audeat venari cervos in ſylva; ne quis aurum, vel ſericum in veſtibus habeat, &c. ut per ſe patet.

5. Quæritur 5. quandonam lex obligare incipiat. Reſpondetur cum diſtinctione. Vel enim quæſtio eſt de obligatione generali, quam ſecum lex humana ſemper invehit, eo ipſo quo lex eſt, ut ex ante dictis conſtat,

ſtat, vel de obligatione particulari, qua ſubditus quiſque ad illius legis obſervationem tenetur, ita ut ſi contra illam faciat, peccet. Si primum, dicendum eſt, legem obligare incipere, cum ſufficienter, ac debite promulgata eſt. Tunc autem ſufficienter, ac debite promulgata cenſetur, ſecundum probabiliorem Theologorum ſententiam, cum in ipſius Principis Curia promulgata eſt, ut docent Sylveſter, Sotus, Navarrus, Azor. Suarez, & alii apud Laymann. tract. 4. de leg. c. 2. quod tamen intelligendum eſt, ſalvis Regnorum, & Provinciarum conſuetudinibus, ſeu juribus, aut privilegiis ſpecialibus, quæ interdum requirunt, non in uno ſolo, ſed in multis, & variis locis legum promulgationem fieri, ut recte monet Sotus lib. 1. de juſt. & jur. q. 1. a. 4.

Si vero ſecundum, id eſt ſi quæſtio ſit de obligatione cujuſque particularis ad legem ſervandam, dicendum eſt, ad hoc requiri, ut lex ad illius notitiam venerit, aut venire potuerit; alioqui quandiu talem legem latam eſſe invincibiliter ignoraverit, ad illam ſervandam minime tenebirur, neque eam tranſgrediendo peccabit, ut docent Navarrus, Sotus, Vaſquez, & plures alii apud Layman. ſupra, quod etiam declaratur in Sexto, cap. 1. de conceſſ. præbend. ubi dicitur, quod *Lex, ſeu conſtitutio, & mandatum nullos aſtringunt, niſi poſtquam ad notitiam pervenerint eorundem, aut niſi poſt tempus, infra quod ignorare minime debuiſſent*.

6. Quæritur 6. an præter ipſius legis promulgationem, neceſſaria ſit ejuſdem acceptatio a ſubditis facta, ad hoc ut obligandi vim habeat. Duæ ſunt ſuper hac quæſtione Theologorum ſententiæ. Quidam enim, ut Major, Navar. & alii apud Laym. ſup. c. 3. affirmativam partem amplectuntur, aſſeruntque, ad hoc ut lex vim, & robur ſuum habeat, requiri, ut a majori parte communitatis acceptetur, vel ſaltem ut non improbetur, vel repudietur. Alii contra negant, legem a populi acceptatione pendere, ſed vim, & robur ſuum accipere a legitima auctoritate Legislatoris. Ita Joan. Medina, Valentia, Suarez, & alii apud Laymann. ſupra, quorum ſententia probabilior videtur eſſe, & in praxi tenenda. Et quamvis priori ſententiæ tanquam probabili vellet quis adhærere, fateri nihilominus deberet, peccare ſubditos legem Principis juſtam acceptare nolentes, eamque auſu temerario improbantes, & abjicientes, quando præſertim nulla ratione legitima ad id inducuntur, cum lex Divina obedientiam ſubditorum erga Principes aperte præſcribat.

SECTIO IV.

Undenam dignoſci poſſit, utrum lex humana ſub mortali culpa obliget.

1. TRia ſunt præcipua capita, ex quibus communiter Doctores inferunt, legem aliquam humanam ſub mortali culpa obligare. Primum petitur, ut docet Navarrus c. 21. Man. num. 50. ex ipſius legis

legis verbis, quibus plerunque obligatio ſub gravi peccato diſerte exprimitur, ut cum aliquid præcipitur, vel prohibetur *ſub interminatione Divini judicii*, *vel maledictionis æternæ*, *aut ſub indignatione omnipotentis Dei*, aliave ſimili formula. Obſervat tamen idem Navarrus ſupra, non omnia verba præceptiva, qualia ſunt iſta, *teneatur*, *obligetur*, itē *præcipimus*, *mandamus*, *prohibemus*, & ſimilia ſatis exprimere, an lex obliget ſub mortali, cum interdum reperiantur adhibita in legibus illis, quæ tantum ſub veniali obligant, proindeque id dignoſcendum eſſe vel ex aliis verbis adjunctis, vel ex materia ipſius legis, ut mox dicetur.

Secundum petitur, ut docet Azorius tom. 1. l. 5. c. 6. q. 5. ex gravitate pœnæ, quam lex comminatur, & tranſgreſſoribus infligit, cujuſmodi eſt in legibus Eccleſiaſticis excommunicatio major, degradatio, &c. in legibus item civilibus pœna capitis, aut perpetui carceris, vel publicationis bonorum, &c. Hæ ſiquidem pœnæ cum juſte infligi non poſſint, niſi ob grave aliquod delictum, hinc ſequitur, quotieſcunque lex humana, quam juſtam eſſe ſupponimus, ejuſmodi pœnas comminatur, & tranſgreſſoribus infligit, tranſgreſſionem illius eſſe peccatum mortale.

Tertium deſumitur, ut tradit idem Azorius ſupra ex qualitate materiæ, circa quam lex verſatur. Si enim materia legis gravis ſit, cenſebitur obligare ſub peccato mortali, ſi levis, ſub veniali. Materia autem illa cenſetur eſſe gravis, non modo quæ per ſe, & abſolute ſpectata ſemper, & in omni eventu talis eſt, ſed etiam illa, quæ licet ſecundum ſe præciſe conſiderata levis ſit, ratione tamen circumſtantiarum temporis, loci, &c. judicio viri prudentis gravis eſſe cenſetur, quia ſcilicet in talibus circumſtantiis plurimum conducit ad commune bonum. E. g. urgente fame, & penuria publica, legis illius materia gravis eſſe cenſetur, qua vetitum foret, ne quis triticum in alienas Provincias exportaret.

2. Cum igitur de his tribus conveniat inter Doctores, controverſum eſt inter illos, utrum ſola Legislatoris intentio ſufficiat ad hoc, ut lex ab eo lata ſub mortali obliget, quamvis ejus materia levis ſit. Omiſſis variis Theologorum ſententiis, probabiliſſime loqui videntur ii, qui docent, legem in materia levi non poſſe obligare ad mortale peccatum, quantumvis Legislator hoc intendat, intentionemque ſuam verbis diſertis exprimat. Ita Dominicus Sotus l. 1. de lege pœnali c. 5. Bellarminus l. 3. de membris Eccleſiæ c. 11. & plures alii. Quorum præcipua ratio eſt, quod lex injuſta nullam inducat obligationem ex ea parte, qua injuſta eſt: unde S. Aug. l. 1. de lib. arb. c. 5. *Lex illa*, inquit, *quæ juſta non fuerit*, *lex non ſit*; atqui lex illa, in qua, licet ejus materia levis eſſet, Legislator intenderet obligare ad peccatum mortale, proindeque ad pœnam æternam, ex illa parte non eſſet juſta; ſicut lex illa juſta non cenſeretur, quæ pœnam mortis temporalis ob leve aliquod delictum decerneret; ergo
ad

ad peccatum mortale non obligaret, quantumvis Legislator obligare intenderet.

3. Quæres, an, ſicut lex in materia levi ſub peccato mortali non obligat, licet Legislator obligare intendat, ſic e contra in materia gravi obliget ſub mortali, quamvis Legislator intendat ſolum obligare ſub veniali. Navarrus c. 23. num. 49. Joannes Medina cod. de jejunio, qu. 7. & quidam alii exiſtimant obligare tunc ſolummodo ſub veniali. Quorum ſententia quamvis probabilis ſit, probabilior tamen, & magis in praxi tuta eſt contraria, quæ aſſerit, legem in materia gravi obligare ſub mortali peccato, quantumvis Legislator intendat ſolum obligare ſub veniali. Ita Driedo de liber. Chriſtiana c. 3. ad 1. Franciſcus a Victoria relectione de poteſtate civili, num. 19. Bartholomæus Medina ad q. 96. a. 4. & Bellarm. ſupra. Ubi recte obſervat in reſp. ad 7. argumentum, ex intentione quidem Legislatoris pendere, an velit re ipſa imperare, & veram legem condere, an vero ſolum oſtendere, quid agendum ſit ſine alio imperio; ſed ſi velit ſerio imperare, & veram legem condere, non eſſe in ejus poteſtate impedire, quin lex obliget ad mortale, vel veniale, pro rei magnitudine, vel parvitate.

4. Superſunt adhuc duæ circa præſentem materiam difficultates. Prima eſt, an lex humana ſub peccato mortali obligans obliget etiam cum periculo vitæ. Quidam Theologi abſolute negant, ſed alii longe probabilius diſtinctione utendum eſſe exiſtimant. Vel enim lex humana talis eſt, ut illius obſervatio bono communi tuendo ſit neceſſaria, ita ut ex illius tranſgreſſione grave aliquod detrimentum in totam communitatem derivetur. E. g. legem fert Epiſcopus tempore peſtis graſſantis, ne Sacerdotes ex locis peſtis infectis diſcedant, in quibus Paſtoribus defunctis, nulli aderunt, qui pereuntibus Sacramenta miniſtrent: item Imperator in lege lata prohibet, ne milites in excubiis ſtationes ſuas deſerant, ne ſcilicet ex deſertione ſtationis ſtrages, & profligatio totius exercitus ſequatur. In illis enim caſibus Sacerdotes, ac milites etiam cum periculo vitæ obedire tenentur, cum bonum privatum ſecundum rectam rationem bono communi poſtponi debeat.

Vel talis eſt illa lex, ut illius obſervatio ſolum particulare bonum reſpiciat, ut jejunium, auditio Miſſæ, &c. Tunc enim quamvis lex illa ſub mortali obliget, non tamen obligat cum vitæ, aut etiam ſanitatis amittendæ, vel gravis alicujus damni, aut incommodi ſubeundi periculo, cum nulla tunc ſuppetat ratio, cur Legislator cum tanto damno, vel periculo ad legum ſuarum obſervationem obliget. Ita Sotus in 4. diſt. 22. q. 1. a. 4. Valentia diſ. 7. de lege humana, Vaſquez, Suarez, & alii apud Laym. c. 14. de legibus. Qui tamen id limitat, dummodo nullus legis, vel Legislatoris contemptus, nullum item ex violatione legis immineat grave ſcandalum. Unde S. Aug. dicit, lib. de bono conjug. c. 16. *Satius eſſe fame mori, quam idolothytis veſci*:

ſci, cum ſcandalo ſcilicet, vel Religionis contemptu.

5. Secunda difficultas eſt, an ſint aliquæ leges pure pœnales, id eſt quæ ad ſolam pœnam obligent, & ex quarum tranſgreſſione nullus peccati reatus incurratur. Quidam Theologi affirmant, alii tamen probabilius negant, quorum plures citat, & ſequitur Bellarm. l. 3. de memb. Eccl. c. 11. dicitque implicare contradictionem, Legislatorem obligare ad pœnam, & non ad culpam, cum culpa, & pœna ſint correlativa, nec illa lex juſta videatur, quæ pœnam adverſus inſontes decerneret: unde aſſerit, regulas illas quorundam Religioſorum, quæ ad ſolam pœnam obligant, non per modum legis obligare, ſed per modum cujuſdam conventionis, & pacti. S. Doctor recte obſervat 2. 2. q. 186. a. 9. ad 2. *non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti, ſed quædam proponi per modum ordinationis cujuſdam obligantis ad ſolam pœnam;* quod in quibuſdam legibus locum habere cenſet Navarrus c. 23. Man. ut quando neque ex Legislatoris declaratione, neque ex qualitate pœnæ, neque ex detrimenti publici gravitate dignoſci clare poteſt, an lex aliqua civilis pœnalis obliget ſub culpa. Tunc enim, ut ibidem docet, quivis poterit id in favorabiliorem partem interpretari, ac ſibi perſuadere, hanc non tam legem eſſe, quam ordinationem quandam, quæ proinde ad nullam culpam obliget, ſed pœnam tantum veluti conditionem quandam proponat, ut diligentius, & fidelius obſervetur.

SECTIO V.

In quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas.

1. Cum leges humanæ duplicis ſint generis, Eccleſiaſticæ ſcilicet, & Civiles, duplex etiam eſt Legislatrix poteſtas, Eccleſiaſtica nimirum, & Civilis. De utraque breviter hic agendum eſt.

Ac in primis obſervandum eſt, primam, & præcipuam conditionem in Legislatore, ſive Eccleſiaſtico, ſive Laico requiſitam, eſſe legitimam in foro exteriori juriſdictionem, id eſt legitimam auctoritatem, ac poteſtatem publicam ad regimen, & gubernationem Communitatis alicujus. Hæc autem juriſdictio duplex eſt, alia ordinaria, quam quis ratione proprii muneris, & officii obtinet; alia delegata, quam non ex munere, vel officio, ſed ex commiſſione, & facultate ſibi conceſſa exercet.

Rurſus alia eſt juriſdictio contentioſa, alia voluntaria. Ad illam pertinet leges condere, prohibere, punire, cauſas, ſeu lites tum civiles, tum criminales dirimere, &c. Quamobrem proprium tribunal poſtulat, quod contentioſum dicitur a partium contentione. Voluntaria autem juriſdictio verſatur circa alios publicæ poteſtatis actus, quales ſunt legitimare, diſpenſare, conferre Beneficia, &c. Differunt vero inter ſe, quod illa etiam in invitos exerceri poſſit, hæc non niſi in volentes,

lentes, unde etiam nomen accepit. Deinde juriſdictio contentioſa extra proprium territorium non extenditur. Ut enim dicitur c. 2. de conſtit. 5. *Extra territorium jus dicenti impune non paretur*. Ex quo fit, ut ne Synodales Conſtitutiones, nec aliæ leges alicujus Diœceſis particulares extra illius territorium obligent, nec Diœceſani, quando illinc abſunt, ad earum obſervationem, v. g. ad celebrationem Feſtorum illius Diœceſis particularium, teneantur; ſicut e contra peregrini, & advenæ, dum in illa Diœceſi commorantur, vel per illam iter faciunt, leges illius, & conſuetudines particulares ſervare tenentur. Voluntaria autem juriſdictio extra proprium territorium valide, & plerunque licite poteſt exerceri, quando ſcilicet nulla inde oritur cujuſquam offenſio, nullumve ſcandalum. Ita Suarez, Navarrus, Sylveſter, & alii plures apud Laymann. tract. 4. de legib. cap. 5. & 11.

2. Obſervandum 2. hanc utranque poteſtatem legislativam inter ſe differre ratione originis. Eccleſiaſtica enim poteſtas immediate á Deo inſtituta eſt: Civilis vero, quamvis a Deo ſit, *non enim eſt poteſtas, niſi a Deo*, inquit Apoſtolus Rom. 13. non tamen eſt immediate ex inſtitutione illius, ſed ex ipſorum hominum inſtitutione. Ratio enim naturalis ipſis hominibus divinitus indita, ſicut homines ad vitæ ſocietatem adigit, ſic etiam dictat, ſocietatem humanam diu conſtare non poſſe, niſi publica aliqua poteſtate gubernetur, juxta illud Sapientis: *Ubi non eſt Gubernator, populus corruet*. Unde providentiæ Divinæ ſuavi moderamine factum eſt, ut homines ubique terrarum aliquam regiminis formam inter ſe conſtituerent, & alii quidem communi conſilio ſeipſos regerent, alii vero penes aliquos Optimates, vel penes unum Principem, ſeu Regem, aut Imperatorem auctoritatem omnem, ac juriſdictionem transferrent. Hinc Rerumpublicarum, Regnorumque, ac Imperiorum variæ formæ exortæ ſunt, factumque eſt, ut ad regimen communitatis alii Democratiam, alii Ariſtocratiam, alii vero Monarchiam amplecterentur. Quæ quidem Monarchia, ut id obiter dicamus, hoc præ cæteris habet, quod proxime ad totius mundi ſummi moderatoris Dei regimen accedat, primamque illam, & æternam Divini imperii formam perfectius imitetur.

Differt præterea hæc utraque poteſtas ratione objecti. Poteſtas enim Eccleſiaſtica per ſe, ac directe verſatur circa res ſpirituales ad cultum Divinum, & ſalutem animarum pertinentes; poteſtas vero Civilis per ſe, ac directe temporalem ſolum commoditatem ac pacem ſpectat, ut colligitur ex 1. ad Timoth. 2. ubi Apoſtolus orare jubet *pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus*.

His prænotatis, videndum eſt, in quibus perſonis reſideat poteſtas ferendarum legum, præſertim Eccleſiaſticarum, quæ noſtrum inſtitutum magis ſpectant. Quod in ſequentibus paragraphis inveſtigabimus.

§. I.

Digitized by Google

§. I.
De Romano Pontifice.

1. DIcendum 1. inter Legislatores Eccleſiaſticos Romanum Pontificem, tanquam S. Petri ſucceſſorem, ipſiuſque Chriſti Domini Vicarium, ac ſummum totius Eccleſiæ Paſtorem, primum, ac præcipuum locum tenere.

Prob. 1. ex Script. S. Matth. 16. ubi Chriſtus Dom. S. Petrum alloquens, *Tu es Petrus*, inquit, *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. Et S. Jo. 21. eidem dicit, *Paſce agnos meos, paſce oves meas*. Quæ verba expendens S. Bernard. l. 1. de conſid. *Non modo* inquit, *ovium, ſed & Paſtorum tu unus omnium Paſtor. Unde id probem, quæris? ex verbo Domini. Cui enim non dico Epiſcoporum, ſed Apoſtolorum, ſic abſolute, & indiſcrete totæ commiſſæ ſunt oves? Si me amas, Petre, paſce oves meas; quas? illius, vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certe regni? oves meas, inquit. Cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil.*

Probatur 2. ex Concilio Chalced. act. 2. & 3. ubi paſſim S. Leo Papa vocatur *Univerſalis Eccleſiæ Pontifex*: & in Synodo VII. generali, act. 2. in Epiſt. Adriani ibidem lecta, & recepta dicitur, *Romanam Sedem per totum terrarum orbem primatum obtinere omniumque Eccleſiarum Dei caput exiſtere.*

Prob. 3. ex S. Ambroſio in c. 3. 1. ad Timoth. *Cum totus* (inquit) *mundus Dei ſit, tamen domus ejus Eccleſia dicitur, cujus hodie rector Damaſus*. & S. Hieron. Ep. ad eundem Damaſum, *Ego*, inquit, *nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt Cathedræ Petri, conſocior, ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio*, &c. *Quicunque tecum non colligit, diſpergit*. & Sancto Proſpero carmine de ingratis, *Sed Roma Petri, quæ paſtoralis honoris facta caput mundo*, &c.

2. Dicendum 2. in materia Fidei, aliiſque rebus, quæ ad mores, ac diſciplinam Eccleſiaſticam pertinent, Romanum Pontificem eſſe ſummum Legislatorem, & Judicem.

Hæc veritas, quæ indubitanter ab omnibus tenenda eſt, evidentius, ac melius demonſtrari non poteſt, quam ex continua praxi totius Eccleſiæ, in qua id conſtanter, & religioſe ſervatum eſt, ut quoties oriretur controverſia aliqua, vel difficultas in materia Fidei, aut in rebus ad mores, & diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectantibus, toties Apoſtolica Sedes conſuleretur: cujus rei fidem faciunt innumera prope reſponſa, ſtatuta, decreta Romanorum Pontificum, ex quibus totum ferme Juris Canonici corpus conflatum eſt. Unde ſumma cum ratione Innocentius Papa in Epiſt. ad Patres Concilii Carthag. quæ inter Auguſtinianas numeratur 4. dicit, *Non humana, ſed Divina decretum eſſe ſententia, ut quidquid de disjunctis, remotiſque provinciis*

agerettur, *non prius* (alii Epiſcopi, & Eccleſiæ Præſules) *ducerent eſſe finiendum, quam ad Romanæ Sedis notitiam perveniret, cujus auctoritate, juſta quæ fuerit pronunciatio firmaretur*. & Ep. 93. ad Patres Concilii Milevitani: *Diligenter*, inquit, *& congrue Apoſtolico conſulitis honori, honori, inquam, illius, quem præter illa, quæ ſunt extrinſecus, ſolicitudo maneat omnium Eccleſiarum, ſuper anxiis rebus, quæ ſit tenenda ſententia, antiquæ ſcilicet regulæ formam ſecuti, quam toto ſemper orbe mecum noſtis eſſe ſervatam*, &c. *ſcientes, quod per omnes provincias de Apoſtolico fonte petentibus reſponſa ſemper emanent, præſertim quoties Fidei ratio ventilatur*. Quod etiam optime explicavit Bernardus Ep. 90. ad Innoc. II. ubi ſic Pontificem alloquitur: *Oportet ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque, & ſcandala emergentia in Regno Dei, & præſertim quæ de Fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potiſſimum reſarciri damna Fidei, ubi non poſſit Fides ſentire defectum. Hæc quippe eſt hujus prærogativa Sedis. Cui enim alteri aliquando dictum eſt, Ego pro te rogavi, ut non deficiat Fides tua?* Quare merito unuſquiſque Fidelium S. Petri Chryſologi monitum in Ep. ad Eutychem auſcultare, illudque animo inſcribere deberet: *Hortamur te*, inquit, *frater, ut his, quæ a beatiſſimo Papa Romanæ civitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas, quoniam beatus Petrus, qui in propria Sede vivit, præſtat quærentibus Fidei veritatem*.

§. II.
De Conciliis.

1. Concilia, quæ in Eccleſia celebrari ſolent, alia ſunt Œcumenica, ſeu generalia, quæ Summi Pontificis auctoritate, convocatis ex orbe univerſo Epiſcopis, congregata ſunt, alia non Œcumenica, ſeu particularia, quæ inferiorum Prælatorum auctoritate, ex aliqua provincia particulari, vel natione convocantur. De utriſque breviter hic agendum eſt. Atque in primis, quod ſpectat ad Concilia generalia,

Dicendum 1. Concilia generalia pleniſſimam habere poteſtatem condendi leges pro totius Eccleſiæ regimine, ad earumque obſervationem omnes, & quoſcunque Fideles obligandi. Hæc veritas in confeſſo eſt apud omnes, cum generalia Concilia legitime congregata univerſalem Eccleſiam repræſentent, Chriſtuſque Dominus expreſſis verbis dixerit S. Matth. 18. ut, *Si quis Eccleſiam non audierit, ſit tanquam ethnicus, & publicanus*. Sed difficultas eſt, quænam ſint illa Concilia generalia, quæ pro legitimis haberi debeant. Pro cujus reſolutione

2. Dicendum 2. Concilia generalia legitima illa eſſe, quæ Romani Pontificis auctoritate congregantur, & in quibus vel per ſe, vel per Legatos præſidet. Prior hujus aſſertionis pars probatur ex antiquiſſimo canone, in quo ſtatuitur. *Præter ſententiam Romani Pontificis Concilia*

tilia celebrare non poſſe: quem Canonem Apoſtolicum eſſe, teſtatur S. Marcellus Papa in Ep. ad Epiſcopos Antiochenæ provinciæ, illumque renovavit Concilium Nicænum I. ut habetur in Ep. Synodi Alexandrinæ ad Felicem, & in Epiſt. Julii I. ad Epiſcopos orientales. Probatur item ex Concilio Calced. act. 1. ubi Dioſcorus Patriarcha Alexandrinus prohibetur ſedere inter Epiſcopos, eo quod Synodum generalem convocare auſus fuiſſet ſine auctoritate Apoſtolicæ Sedis, *Quod*, ut ibi dicitur, *nunquam licuit, nunquam factum eſt:* & ex Concil. VII. generali act 6. ubi reprobatur Concilium quoddam Conſtantinopolitanum, eo quod ſine conſenſu Romani Pontificis ab Imperatore convocatum fuiſſet.

3. Secunda pars aſſertionis, nimirum Concilia illa generalia ſolummodo pro legitimis habenda eſſe, in quibus Summus Pontifex per ſe, vel per Legatos præſidet, melius probari non poteſt, quam inductione breviter facta per antiquiſſima Concilia generalia (de recentioribus enim Conciliis id planum, & evidens eſt) in quibus Romanus Pontifex per ſe, vel per Legatos ſuos præſediſſe refertur. In Concilio enim Apoſtolico, de quo mentio fit Act. 15. præſedit S. Petrus, ut docet, & probat S. Hieronymus Ep. ad S. Aug. quæ eſt inter Auguſtinianas 11. In Conc. Nicæno I. anno 327. Hoſius Epiſcopus nomine S. Sylveſtri Romani Pontificis præfuit, ut patet ex illius ſubſcriptione, quæ omnium Prælatorum, etiam Patriarcharum, qui Synodo interfuerunt, ſubſcriptiones præcedit, ideoque a S. Athanaſio Ep. ad ſolit. vit. agentes, princeps illius Concilii vocatur. In Conc. Epheſino anno 431. præſedit S. Cyrillus Alexand. nomine Cœleſtini Romani Pontificis, ut teſtatur Evagrius l. 1. diſt. cap. 4. & S. Proſper in Chronico, & aperte conſtat ex Epiſt. ipſius Cœleſtini ad præfatum S. Cyrillum, in qua vices ſuas illi demandat. In Concil. etiam Chalcedonenſi an. 451. Paſchaſius, & Lucenſius Epiſcopi præfuerunt nomine S. Leonis Papæ, ut conſtat ex actis ipſius Synodi, præſertimque ex Epiſt. illius ad S. Leonem, quæ habetur act. 3. ubi idem S. Leo dicitur Epiſcopis ipſius Synodi tanquam membris caput præfuiſſe, in his, qui ejus tenebant ordinem.

4. Dicendum 3. ſicut Summi Pontificis eſt Concilia Generalia convocare, iiſque præſidere, ſic etiam ad Epiſcopos jure proprio, & ordinario pertinere, ut in iis ſedeant non ſolum ut conſiliarii, ſed etiam tanquam legitimi judices in rebus ad Fidem, & diſciplinam Chriſtianam ſpectantibus. Id aperte conſtat ex perpetua ipſius Eccleſiæ praxi, & ex actis Conciliorum generalium, in quibus Epiſcopi ſententiam tanquam judices dixerunt, & illorum decretis ſubſcripſerunt.

Quamvis autem jure ordinario ſoli Epiſcopi in generalibus Conciliis tanquam judices intereſſe poſſint, ex privilegio tamen, & conſuetudine id aliis etiam quibuſdam perſonis Eccleſiaſticis competere poſſe, tradit Bellarm. l. 1. de Conc. 15. ut Cardinalibus, &c.

 Quod

Quod ſpectat ad alia Concilia, quæ univerſalia non ſunt, obſervandum eſt, illa triplicis eſſe generis. Alia ſiquidem ſunt Nationalia, quæ convocatis alicujus Regni, ſeu nationis Epiſcopis a Primate, vel Patriarcha indicuntur, alia Provincialia, quæ ab Archiepiſcopo convocatis Provinciæ ſibi ſubjectæ Epiſcopis, alia denique Diœceſana, quæ Epiſcopi auctoritate celebrantur.

5. Porro ad hoc, ut Concilia ejuſmodi particularia leges in propriis territoriis obligantes condere poſſint, conſenſus, vel approbatio Summi Pontificis minime requiritur, ut docet Laymannus tr. 4. de leg. cap. 7. dummodo nihil in iis contra univerſales Eccleſiæ leges decernatur. Quod autem aliqui Doctores exiſtimant, ſtatuta ejuſmodi Conciliorum particularium, ſi a Summo Pontifice approbentur, & confirmentur, totius Eccleſiæ Fideles obligare; id intelligendum eſt, ſi ab illo approbata ſint, & confirmata eo animo, ut ad ejuſmodi ſtatutorum obſervationem velit omnes ubique terrarum Fideles obligare; (quod ex verbis approbationis, ſeu confirmationis dignoſci poteſt) ſecus, ſi approbatio illa, ſeu confirmatio ad majorem tantum vim, & ſtabilitatem ejuſmodi ſtatutorum a Summo Pontifice concedatur; tunc enim extra proprium territorium obligare minime cenſentur.

§. III.

De Epiſcopis, aliiſque Eccleſiæ Prælatis.

1. CErtum eſt in primis, Epiſcopos ex Divina inſtitutione in Eccleſia poſitos fuiſſe ad illius regimen, & gubernationem, ut manifeſte conſtat ex his Apoſtoli verbis Act. 20. *Poſuit vos Spiritus Sanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, proindeque legum ferendarum poteſtatem penes illos eſſe reſpectu ſibi ſubditorum.

Certum eſt etiam, ex eadem inſtitutione Divina, Epiſcopos ſuperiores eſſe Presbyteris, non ſolum quoad Ordinis dignitatem, ut in tractatu præcedente dictum eſt cap. 7. ſed etiam quoad regiminis auctoritatem, ſeu juriſdictionem. Id aperte colligitur ex Epiſt. ad Timoth. cap. 4. ubi Apoſtolus formam præſcribit, ſub qua Epiſcopus accuſationem adverſus Presbyterum recipere debet: ex quo ſequitur Epiſcopum eſſe Presbyteri judicem, ac proinde ſuperiorem. Unde in Concilio Neocæſarienſi can. 13. dicitur, Epiſcopos Apoſtolis, Presbyteros vero Diſcipulis Chriſti in Eccleſiaſtica Hierarchia ſucceſſiſſe: quod etiam docet S. Auguſt. in Pſal. 44. Et in Conc. Trid. ſeſſ. 23. can. 7. anathema profertur in eum, qui dixerit, Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores.

2. Certum eſt præterea, ununquenque Epiſcopum in propria tantummodo Diœceſi, non vero in tota Eccleſia, auctoritatem, & juriſdictionem obtinere. Unde Concilium Conſtantinop. I. can. 3. declarat, quod *Epiſcopi non invitati ultra Diœceſim accedere non debent ſu-*

per ordinandis aliquibus, vel diſponendis Eccleſiaſticis cauſis: quod etiam decretum eſt cap. *Nullus Primas*, 9. qu. 7.

Certum eſt denique, quod, ſicut auctoritas, & juriſdictio reſpectu ſubditorum Epiſcopo competit, ſic etiam ipſi Epiſcopo a ſubditis honor, & obedientia deferri debet juxta illud Apoſt. Heb. 13. *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis*, &c. Unde S. Ignatius Martyr in Epiſtola ad Trallianos, *Epiſcopo*, inquit, *ſubditi eſtote, ſicut Domino*. Et in Concilio Chalcedonenſi act. 15. can. 8. ſtatutum eſt, ut *Clerici Baſilicis, Monaſteriis, & aliis Eccleſiis adſcripti, ſecundum ſanctorum Patrum traditiones, ſub Epiſcopi poteſtate permaneant, nec per contumaciam ab Epiſcopo ſuo deſiliant: qui vero audeant vertere ejuſmodi formam, quocunque modo, nec proprio ſubjiciantur Epiſcopo, Canonum correctionibus ſubjacebunt*.

3. Quod ſpectat ad alios Eccleſiæ Prælatos, breviter dicimus, præter Romanum Pontificem, alioſque Epiſcopos, quaſdam alias Dignitates in Eccleſia reperiri ad majorem ipſius tum utilitatem, tum decorem, ac in primis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales Summo Pontifici aſſiſtere, ipſumque in regenda Eccleſia univerſa conſilio, & opera juvare, de quibus plura videri poſſunt apud Bellarm. lib. 1. de Clericis c. 16. Patriarchas item, ac Primates Archiepiſcopis, ſeu Metropolitanis ſupereminere, & iſtos aliis Epiſcopis ita ut (ſicut habetur cap. *Si inter*, 6. q. 4.) ab Epiſcoporum judicio ad Archiepiſcopos, & Metropolitanos appellari poſſit, & ab iſtis ad Primates, & Patriarchas, ac demum ad Rom. Pontificem, cujus judicio controverſiam quamcunque ad res, aut perſonas Eccleſiaſticas ſpectantem dirimi, ac definiri oportet.

Ubi tamen obſervandum eſt, adverſus Epiſcopos propter eminentiam dignitatis in cauſis criminalibus gravioribus, nec ſententiam ferri, nec etiam juridice inquiri, aut procedi poſſe, abſque Sedis Apoſtolicæ auctoritate, ut in pluribus Canonibus ſancitum habetur, ac noviſſime in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 5.

SECTIO VI.

Quibus modis ceſſare poſſit obligatio ſervandæ legis humanæ.

1. Dicendum 1. legis humanæ ſervandæ obligationem ceſſare poſſe per abrogationem illius, ac proinde legem ipſam humanam, ob cauſas aliquas juſtas, & rationabiles, poſſe aliquando abrogari. *Nec enim* (ut loquitur Innocentius in Concilio Lateranenſi generali, & refertur c. 8. de conſang. & affinit.) *debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcit; quoniam ipſe Deus ex his, quæ veteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in novo.*

Dicendum 2. Legem humanam abrogari poſſe tum illius deſuetudine vel contraria conſuetudine, ut Sectione ſequenti dicetur, tum etiam voluntate Principis, qui legem tulit, aut Succeſſoris, vel Superioris illius. Certum eſt enim, Principem, qui legem tulit, poſſe illam revocare, & abrogare. Eadem enim poteſtas, quæ ad legem ferendam requiritur, ſufficit ad illam abrogandam, cum juxta regulam Juris, *res omnis per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvi poſſit*.

Certum eſt etiam, id ipſum ab ejus Succeſſore poſſe fieri, cum tanta ſit poteſtas Succeſſoris, quanta fuit illius, qui legem tulit; ſicut ergo poteſt hic legem a ſe latam revocare, ſic & ille poterit. Et cum par in parem non habeat imperium, non poteſt huic ille valide præcipere, ne legem a ſe latam revocet. Certum eſt denique, Superiorem inferioris legem poſſe abrogare. Sicut enim inferior ſubditur Superiori, ſic ejus poteſtas Superioris poteſtati ſubdita eſt. Unde per quandam eminentiam poteſt quidquid inferior, qui ſicut legem a ſe latam revocare poteſt, ſic etiam poterit ejus Superior.

Dicendum 3. ceſſare quoque obligationem ſervandæ legis, quando illius cauſa, & ratio ceſſat, ut docet S. Doct. 1. 2. qu. 103. art. 4. quia, ut habetur c. *Cum ceſſante*, de appellationibus, *Ceſſante cauſa, ceſſat effectus*, & ſicut lex ab initio non ſubſiſteret, ſi abſque cauſa, & ratione aliqua lata eſſet, ita deſinente cauſa, & ratione, ob quam lata eſt, ipſa etiam eſſe, ac proinde obligare deſinit. Quod tamen intelligi debet in praxi, quando certum eſt, & evidens, cauſam ejuſmodi legis ceſſare; alias ſi aliqua dubitandi ratio ſubſit, tutius eſt adire Superiorem, nihilque inconſulto illo contra legis tenorem attentare.

2. Quod ſi lex plures in ſe partes contineat, quæ ab invicem disjungi poſſint, tunc, ut recte monet Suarez lib. 6. de leg. c. 9. quamvis ceſſet cauſa, & ratio alicujus partis, poteſt tamen alterius ratio, & cauſa perſeverare, ſicque lex cenſebitur ſecundum illam partem ſemper obligare. Ut enim habetur in regulis Juris, *Utile per inutile non debet vitiari*.

Dicendum 4. legis ſervandæ obligationem ceſſare præterea per legitimam Superioris diſpenſationem. Ita S. Th. variis in locis, ſed præſertim 2. 2. q. 88. a. 1. ad 2. ubi, quid ſit diſpenſare, explicat his verbis: *Cum diſpenſatur in lege humana, non fit, ut legi humanæ non obediatur, quod eſt contra legem naturæ, & mandatum Divinum, ſed fit, ut hoc, quod erat lex, non ſit lex in eo caſu*, reſpectu ſcilicet illius, cum quo diſpenſatur. Sicut enim ex cauſa rationabili poteſt legislator, aut ejus ſucceſſor, vel ſuperior legem revocare, & abrogare, ut ſupra dictum eſt, ſicque omnes ſubditos ab obſervatione illius eximere, ſic poterit a fortiori ex rationabili cauſa aliquem particularem ſibi ſubditum ab illius ſervandæ obligatione eximere, & ſic cum illo ſuper ea lege diſpenſare.

3. Quæres, an diſpenſatio conceſſa ſine cauſa juſta, & rationabili valida

lida ſit, & licita. Reſpondetur, validam quidem eſſe, ut docent Innoc. Navar. & plures alii, quos citat, & ſequitur Sanchez lib. 8. de diſp. diſ. 17. num. 27. ſed tamen illicitam reſpectu tum Superioris diſpenſantis, tum ſubditi diſpenſationem illam poſtulantis, & acceptantis, ut docet S. Tho. 1. 2. q. 97. art. 4. Unde Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 5. & ſeſſ. 25. c. 18. dicit, diſpenſationes non niſi urgenti, & juſta ratione, cauſa cognita, & ſumma cum maturitate concedendas eſſe.

Quale autem peccatum ſit abſque juſta cauſa diſpenſare, non conſentiunt inter ſe Doctores. Quidam enim, ut Navarrus prælud. 9 n. 14. & Sotus l. 1. de juſtitia q. 7. art. 1. arbitrantur, Superiorem ſine juſta cauſa in propria lege diſpenſantem peccare tantum venialiter: alii, ut Suarez lib. 6. de lib. c. 16. & Valentia tom. 2. diſp. 7. q. 5. punct. 6. aſſerunt peccare mortaliter. Probabilius tamen loqui videntur illi, qui id ex qualitate legis, ac diſpenſationis dijudicandum eſſe aſſerunt. Si enim ex illa diſpenſatione ſcandalum aliquod, aut damnum temporale, aut ſpirituale oriatur, tunc peccatum erit mortale, ſi vero nullum ejuſmodi ſcandalum, aut damnum ſubſit, erit tantum veniale.

4. Quæres 2. an inferior aliquando diſpenſare poſſit in lege ſuperioris. Reſpondetur, id neque licite, neque valide fieri poſſe, niſi quando gravis aliqua urget neceſſitas, nec niſi valde difficilis ad ſuperiorem patet recurſus. Excipitur tamen caſus, in quo diſpenſandi facultas inferiori generali aliqua lege, vel ſpeciali privilegio conceſſa ſit, vel aliqua legitime præſcripta conſuetudine comparata. Quæ quidem fuſius explicata videri poſſunt apud Laym. tract. 4. de leg. c. 22.

Quæres 3. an Prælati, & Superiores poſſint ſecum diſpenſare in iiſdem caſibus, in quibus cum aliis diſpenſare poſſent. Reſpondetur, poſſe non modo valide, ſed etiam licite, tum committendo alteri, v. g. Confeſſario, aut Vicario, facultatem, ut ſecum diſpenſare poſſint in iis, in quibus poſſent cum ſubditis diſpenſare, tum etiam directe ſecum diſpenſando ob eaſdem cauſas, ob quas juſte, & rationabiliter cum ſubditis diſpenſare poſſent, ut fuſius explicat, & probat Sanchez, lib. 8. de diſp. diſp. 3. & ſeq.

5. Dicendum 5. legis ſervandæ obligationem in aliquo caſu particulari ceſſare poſſe per ipſius legis interpretationem, quæ fit per virtutem illam, quam Theologi epikejam, ſeu æquitatem vocant, cujus proprium eſt (ut docet S. Th. 2. 2. q. 120. ar. 1.) legem humanam univerſim aliquid præcipientem in aliquo particulari caſu, in quo ceſſat illius obligatio, vel interpretari, vel emendare. Cum enim (ut idem declarat) actus humani, de quibus lex fertur, in ſingularibus contingentibus conſiſtant, quæ variari poſſunt infinitis prope modis, quos Legiſlator prævidere nequit, qui cum in ferenda lege communem ſpectet utilitatem, ad id præſertim attendit, quod in pluribus accidere ſolet: hinc fit, ut aliqui caſus occurrere poſſint, in quibus lex ipſa deficiat, ita ut non ſolum tunc nulla ſit ad illam ſervandam

obligatio, ſed ne ejus quidem obſervatio licita ſit. E. gr. lex, quæ jubet, ut depoſita reſtituantur, juſta eſt, & tamen contingere poteſt aliquando, ut proditor, vel furioſus arma depoſita repoſcat, ille ad patriæ impugnationem, hic ad ſui, vel alterius necem, in quibus caſibus manifeſtum eſt, reſtitutionem depoſiti, quamvis lege præſcriptam, nihilominus eſſe contra rationem, ac proinde illicitam. Quare neceſſe eſt tunc legem illam vel interpretari, vel emendare, Legislatoris potius mentem, quam verba ſequendo. Hinc Cœleſtinus Papa cap. *Humanæ aures* 22. *q.* 5. *Non debet*, inquit, *aliquis verba conſiderare, ſed intentionem, ac voluntatem, quia non debet intentio verbis deſervire, ſed verba intentioni*. Porro intentio, & voluntas Legislatoris tum ex materia legis, tum ex ejuſdem circumſtantiis, tum præſertim ex illius fine, & cauſa, ſeu ratione, ob quam lex ipſa lata eſt, intelligi poterit.

SECTIO VII.

An, & qua ratione conſuetudo vim legis obtineat.

1. Nomine conſuetudinis (ut explicat S. Doct.) intelligitur frequentia libere operandi eodem modo, & alio nomine appellatur mos populi, ideſt actus palam, & publice frequentatus. De conſuetudine autem eo modo intellecta

Dicendum 1. conſuetudinem aliquando vim legis obtinere poſſe. Ita S. Doctor 1. 2. q. 97. ar. 3. & patet ex uſu communi tum Rerumpublicarum, tum etiam ipſius Eccleſiæ. Conſtat enim, in variis Regnis, & Provinciis, imo & in ipſa Eccleſia plurima recepta eſſe, & tanquam obligantia obſervari, quæ tamen nulla lege poſitiva, ſed ſola conſuetudine introducta ſunt. Unde S. Auguſt. Epiſt. 86. ad Conſulanum, *Mos*, inquit, *populi Dei, & inſtituta Majorum pro lege tenenda; & ſicut prævaricatores legum Divinarum, ita & contemptores conſuetudinum Eccleſiaſticarum coercendi ſunt*.

Dicendum 2. ad hoc ut conſuetudo aliqua vim legis obtineat, quatuor præſertim conditiones requiri. Prima eſt, ut conſuetudo illa ſit rationabilis, & bono communi utilis. Ita cap. *Erit autem lex*, diſt. 4. & per ſe patet. Ut enim vim legis habeat, præcipuas, & magis neceſſarias legis qualitates habere debet: lex autem, ut ſupra dictum eſt, debet eſſe rationabilis & bono communi utilis. Secunda eſt, ut tempore aliquo diuturno duraverit, ut infra explicabitur. Tertia, ut conſenſus ſaltem tacitus Legislatoris, ſeu Principis interveniat. Tunc autem tacite conſentire cenſetur, ſi ſciens talem populi morem, illum, cum poſſet, impedire noluerit. Ita S. Doct. ſupra in reſp. ad 3. Quarta denique ut conſuetudo illa ſervetur a populo, aut majore illius parte quaſi ex obligatione, ſeu ex animo introducendæ obligationis, ut obſervat Suarez l. 7. de leg. c. 5. Unde conſuetudo illa, quæ vim legis obti-

obtinere cenſetur, definitur ab Iſid. c. 3. *Jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex.*

2. Ex quo intelligitur, quare plurimæ conſuetudines rationabiles, ac piæ, & jam a diuturno tempore uſitatæ, Superioribus non modo non contradicentibus, ſed etiam approbantibus, vim tamen legis non obtineant, ut ad campanæ pulſum ſanctiſſimam Virginem ſalutare, in Eccleſiæ ingreſſu Aqua luſtrali frontem aſpergere, &c. quia ſcilicet hæ, & aliæ ſimiles conſuetudines ex liberali tantummodo affectu, & devotione, non vero ex ulla inducendæ obligationis voluntate inchoatæ ſunt, ac continuantur.

Cæterum recte monet Suarez l. 7. de leg. c. 5. in dubio, an obligatio per conſuetudinem aliquam inducta ſit, cæteris paribus, inclinandum potius eſſe in eam partem, quod conſuetudo ſit devotionis, quam quod ſit obligationis; quia juxta regulam communem Doctorum, in dubio nemo præſumitur velle obligari, neque expedit multiplicare præcepta, ubi moraliter certa non ſunt.

3. Dicendum 3. conſuetudinem non modo conſtituendæ legis, ſed etiam abrogandæ vim habere, ut docet S. Th. ſup. art. 3. Quod probari poteſt ex c. ult. de conſuetudine, in quo Gregorius IX. declarat, poſſe conſuetudinem aliquam *juri poſitivo* (humano ſcilicet) *præjudicium generare, ſi rationabilis fuerit, & legitime præſcripta*. Ex quibus verbis colligitur, duo requiri, ut conſuetudo legem aliquam abroget. Primo ut ſit rationabilis, quod per ſe patet. Secundo, ut ſit legitime præſcripta, ideſt ut tanto tempore duraverit, quanto ad legitimam præſcriptionem adverſus legem opus eſt.

Quæres, quanto tempore opus ſit ad præſcriptionem illam complendam adverſus legem. Communior, & magis recepta Theologorum reſponſio eſt, ordinarie requiri decennium ad præſcribendum contra legem civilem, quadraginta vero annos adverſus Eccleſiaſticam. Ita Sylveſter, Azor. Corduba, Suarez, & alii apud Laymann. tract. 4. de leg. c. 24. Ratio eſt, quia ad præſcribendum adverſus legem requiritur tempus longum; tale autem in Jure Civili cenſetur eſſe decennium, ut conſtat ex L. *Super longi*, Cod. de præſcriptione longi temporis: in Jure autem Eccleſiaſtico ordinarium præſcriptionis tempus cenſetur eſſe quadraginta annorum, ut conſtat ex c. *De quarta*, & c. *Ad aures*, de præſcript. Tutiſſimum autem in praxi eſt nihil temere ſuper hac re definire, ſed Doctorum, & Sapientum virorum conſilium perquirere, aut etiam Superiorum, ſeu Legislatorum mentem, ac voluntatem explorare.

SECTIO VIII.
De lege Divina poſitiva.

1. NOmine legis Divinæ poſitivæ intelligimus eam, quæ Deo auctore condita, & literis conſignata, hominibus ad obſervandum impoſita eſt. Ea autem duplex eſt, vetus, quæ per Moyſem Dei nomine lata, & promulgata eſt, & nova, quæ a Chriſto Domino condita in Evangeliis, aliiſque novi Teſtamenti libris conſignata eſt. Et circa utranque

Dicendum 1. legem veterem fuiſſe in ſe bonam, & ſanctam, licet lex nova longe ſit illa melior, & perfectior.

Quod fuerit bona, & ſancta, conſtat tum ex his Apoſtoli verbis Rom. 7. ubi de lege veteri loquens, *Lex quidem*, inquit, *ſancta, & mandatum juſtum, & ſanctum, & bonum*; tum ex eo, quod a Deo condita, a Chriſto Domino approbata eſt, qui S. Matth. 5. dicit, ſe veniſſe, non ut ſolveret legem, ſed ut adimpleret. Quare olim Marcioniſtæ, & Manichæi, & alii ab Eccleſia tanquam Hæretici proſcripti ſunt, eo quod inter alia dogmata erronea, veterem legem tanquam inutilem, & malam reprobarent; contra quos agit S. Epiphanius hæreſi 33. 41. & 66. S. Auguſt. variis in locis, & præſertim lib. 19. & 22. contra Fauſtum Manichæum.

Quod vero lex nova melior, & perfectior ſit lege veteri, conſtat ex variis Apoſtoli locis paſſim in Ep. ad Rom. & ad Galat. & ad Hebr. 7. ea de cauſa Chriſtus Dominus vocatur *melioris Teſtamenti ſponſor*; & fuſe id docet, & probat S. Thomas quæſtione 106. art. 1. & 2.

2. Dicendum 2. veteri lege ſolos Judæos obſtrictos fuiſſe, legem vero novam omnes omnino homines ubivis terrarum ad ſui obſervationem obligare.

Quod lege veteri Judæi ſoli obſtricti fuerint, patet tum ex eo, quod ſolis Judæis promulgata fuit, Exod. 19. & 20. tum etiam ex eo, quod multis ex Gentilibus, abſque illius obſervatione, ſalutem ſunt conſecuti, ut docet S. Dionyſius capitulo 9. cæleſtis Hierarchiæ.

Quod vero lex nova omnes homines ubivis terrarum obliget, conſtat ex cap. ult. Sancti Matth. & S. Marci, ubi Chriſtus Dominus Apoſtolis injungit, ut doceant omnes gentes, Evangelium prædicent omni creaturæ, edicitque, condemnandos eſſe, qui credere, ac legem illam recipere noluerint.

3. Dicendum 3. legem veterem deſiiſſe, legem vero novam uſque ad conſummationem ſæculi eſſe perſeveraturam.

Quod lex vetus deſierit, conſtat ex variis Apoſtoli teſtimoniis, Hebr. 7. ubi dicit, tranſlato Sacerdotio, legis tranſlationem factam eſſe. Epheſ. 2. ubi loquens de Chriſto, dicit, illum legem mandatorum decretis evacuaſſe.

Quod

Quod autem lex nova uſque ad finem ſæculi perſeveratura ſit, firma Fide tenendum eſſe, docet S. Thom. qu. 107. art. 4.

Quæres 1. an lex vetus tota defierit. Bellarminus l. 4. de juſtificatione c. 6. exiſtimat, deſiiſſe tantum quoad cæremonialia, & judicialia præcepta, non vero quoad moralia. Suarez vero l. 9. de legib. c. 11. & plures alii Theologi, quos idem citat, totum deſiiſſe aſſerunt, etiam quoad præcepta moralia, ita ut obligatio ad illa ſervanda penitus ceſſaverit, in quantum illa lege veteri præcipiebantur, licet alioquin ad eadem illa præcepta ſervanda tam lege naturæ, quam lege Evangelica teneamur. Quæ poſterior ſententia ideo videtur probabilior, quod magis conſonet teſtimoniis ſupra citatis, quibus univerſim lex vetus deſiiſſe dicitur.

4. Quæres 2. quonam tempore lex vetus ceſſaverit, & obligare ad ſui obſervationem deſierit. Reſpondetur, juxta communem Theologorum ſententiam ceſſaviſſe, & obligare deſiiſſe in morte Chriſti Domini. Ita Hugo a S. Victore l. 2. de Sacramentis, parte 6. c. 4. S. Bonaventura in 4. diſt. 3. qu. 3. & S. Th. qu. 103. art. 3. ad 3. & art. 4. ad 1. ubi diſtinguit tria tempora: *Unum quidem ante Chriſti Paſſionem, in quo legalia neque erant mortua, neque mortifera, aliud autem poſt tempus Evangelii divulgati, in quo legalia ſunt mortua, & mortifera, tertium autem eſt tempus medium, ſcilicet a Paſſione Chriſti uſque ad divulgationem Evangelii, in quo legalia quidem fuerunt mortua, quia neque vim aliquam habebant, neque aliquis ea obſervare tenebatur, non tamen fuerunt mortifera*. Quibus quidem verbis S. Doctor mentem ſuam aperit ſuper gravi controverſia, quæ olim inter SS. Hieronymum, & Auguſtinum exorta eſt, ut conſtat ex variis illorum Epiſtolis ultro citroque datis, quæ habentur inter Auguſtinianas ab 8. ad 19. S. Hieronymus ſiquidem dicebat, ab inſtanti mortis Chriſti Domini veterem legem non modo mortuam, ſed & mortiferam eſſe cœpiſſe, neque ſolum illius ſervandæ obligationem ceſſaviſſe, ſed neque ſervari abſque peccato potuiſſe. Et quoniam ſatis conſtabat, Apoſtolos multis annis poſt Chriſti Paſſionem legalia quædam obſervaſſe, dicebat, id ab illis ſimulate factum, quo facilius Judæos legis ſuæ zelatores ad Chriſti Fidem allicerent. E contra vero S. Auguſtin. cui communiter Theologi ſubſcribunt, aſſerebat, Apoſtolos nulla ſimulatione fuiſſe uſos, ſed licite, & honeſte cæremonias quaſdam veteris legis, poſt Chriſti Domini mortem, uſurpaſſe. Licet enim lex illa tunc eſſet mortua, nondum tamen erat mortifera, & quamvis ad ſui obſervationem amplius non obligaret, obſervatores tamen ſuos nullius peccati reos efficiebat. Quod ibidem dicit ſuavi Dei providentia fuiſſe diſpoſitum, ut tum Judæi legis ſuæ cæremoniis mirifice addicti facilius ad Chriſti fidem converterentur, tum etiam ne lex illa vetus tanquam mala, & ſuperſtitioſa, & reprobata per Chriſtum fuiſſe videretur, & ut aliquo cum honore ſepeliretur.

5. Quo

5. Quo vero præciſe tempore non ſolum mortua, ſed mortifera eſſe cœperit lex vetus, non ſatis exploratum habetur. Illud certum eſt, jam a multis ſæculis mortiferam, & illicitam eſſe veteris legis obſervationem, cum præfati SS. Hieronymus, & Auguſtinus citatis Epiſtolis, ſed præſertim 11. & 19. id multo ante tempora ſua fuiſſe doceant. Imo vero S. Ignatius Apoſtolorum Diſcipulus Ep. 8. *Si quis*, inquit, *cum Judæis celebrat Paſcha, aut Symbola feſtivitatis eorum recipit, particeps eſt eorum, qui Dominum occiderunt, & Apoſtolos ejus*. Unde colligitur, probabile eſſe id, quod Suarez aſſerit l. 9. de leg. c. 18. viventibus adhuc Apoſtolorum Principibus, Moſaicæ legis obſervationem mortiferam eſſe cœpiſſe, cum una quidem ex parte lex Evangelica orbi pene univerſo, ac nominatim Judæis omnibus diverſas orbis regiones incolentibus tunc innotuiſſet, ex altera vero plurimum referret, hoc Chriſtianæ Religionis, & Fidei dogma, quo lex vetus mortifera creditur, ab iiſdem tradi, & confirmari.

CAPUT IV.

De legis Divinæ, ſeu Decalogi præceptis.

1. NOmine Decalogi ſignificatur lex Divina poſitiva decem præcepta amplectens, quorum tria priora Deum ſpectant, ſeptem vero poſteriora reſpiciunt proximum. Cujus quidem Decalogi antequam explicationem aggrediamur, duo hic nobis obſervanda ſunt. Primum eſt, omnia præcepta moralia (ut docet S. Thom. 1. 2. qu. 10. art. 3.) contineri in Decalogo, aut ut principia in ſuis concluſionibus, qua ratione in eo continentur prima Fidei principia, prima item principia legis naturæ, ut *Deum eſſe unum, & proximum eſſe diligendum*, item illud, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, aut ut concluſiones ex primis principiis clare, & proxime promanantes, ut ſunt omnia formalia præcepta in Decalogo contenta, aut ut concluſiones ſecundarias ex primis illis concluſionibus deductas, ut ſunt omnia, quæ ex ipſis Decalogi præceptis deducuntur, vel quæ ad illa referuntur. De quibus infra erit agendum in cujuſque præcepti explicatione. Quare merito dici poteſt, ipſum Decalogum eſſe omnium legum epitomen abſolutiſſimam, ut loquitur S. Auguſt. q. 140. ſuper Exod. ſummamque omnium, quæ, quantum ad mores ſpectat, cuilibet Chriſtiano agenda ſunt, in illo eſſe expreſſam, ut declarat Concilium Colonienſe in Enchiridio Chriſtianæ inſtitutionis, ita ut, ſi ejus præcepta probe intelligantur, ſufficientiſſima ſint ad actus humanos ſive exteriores, ſive interiores recte ordinandos.

2. Secundum eſt, præcepta illa Decalogi fuiſſe a Chriſto Domino tanquam Legiſlatore non ſolum innovata, & promulgata, quod ex variis Evangelii locis conſtat, ac præſertim Sancti Matth. 7. & 19. S. Mar. 10. & S. Luc. 18. ſed etiam explicata, imo & ampliata, prout legis Evangelicæ

licæ major perfectio requirebat. Quod paſſim in Evangeliis videri poteſt, ſed præſertim in eo ſermone, quem coram Diſcipulis in monte habuit S. Matth. 5. 6. & 7. in 7. in quo quidem, ut docet S. Aug. l. 1. de ſermone Domini in monte, in initio, & l. 2. c. 40. & poſt illum S. Th. q. 108. a. 3. ea omnia complexus eſt, quæ ad perfectam vitæ Chriſtianæ formam, quoad actus tam exteriores, quam interiores requiri poſſunt; quod fuſius explicat Gregorius de Valentia diſp. 7. de leg. qu. 8. punct. 2.

In hoc igitur capite propoſitum nobis eſt de ſingulis ipſius Decalogi præceptis agere, prout a Chriſto Domino in Evangeliis explicata, & ampliata ſunt, ſecundum communem, & magis receptam SS. Patrum, & aliorum probatiſſimorum Auctorum doctrinam, in omnibus tamen ſervata ea brevitate, quam compendii ratio exigit. Quod ut facilius exequamur, duo præſertim circa unumquodque præceptum inveſtigabimus, primo, quid illo præcipiatur, aut prohibeatur, ſecundo, quot modis in illud peccetur. Et ideo unanquanque Sectionem in plures paragraphos ſubdividemus.

S E C T I O I.

Explicatur primum Decalogi præceptum.

Ego ſum Dominus Deus tuus, &c.
Non habebis Deos alienos coram me.

1. HOc primum Decalogi præceptum duplex eſt, ut obſervat Catechiſmus Rom. parte 3. cap. 2. Ex una enim parte aliquid jubet, ex altera vero aliquid prohibet. Eſtque illius ſenſus, ut ibidem habetur: *Me verum Deum coles, & Diis alienis cultum non adhibebis*. Ex quo patet, illud partim affirmativum eſſe, partim negativum. Ea eſt autem ratio præceptorum affirmativorum, ut obligent quidem ſemper, ſed non pro ſemper, ut loquuntur Theologi: negativa vero utroque modo obligant: id eſt, ut explicat S. Th. 2. 2. qu. 3. art. 3. quamvis præcepta affirmativa ſemper habeant vim obligandi, non obligant tamen ad continue exercendos actus illos, qui per ea imperantur, ſed pro loco, & tempore, & ſecundum alias circunſtantias debitas, ſecundum quas oportet actum humanum limitari, ut ſit actus virtutis: at vero præcepta negativa quovis loco, & tempore obligant. Quamvis autem hoc primum Decalogi præceptum, quatenus affirmativum, præſertim ſpectet Religionis actus, quibus cultus Deo debitus exhibetur, ad illud tamen virtutum Theologicarum actus reduci debent, ut dicitur in Cat. Romano. Quo ſenſu S. Aug. in Enchir. c. 3. dixit, *Fide, Spe, ac Charitate Deum eſſe colendum*. Unde ſequitur, ad rectam primi hujus præcepti intelligentiam requiri, ut explicemus, quid circa Fidem, Spem, & Charitatem, quid item circa Religionem in illo præcipiatur, aut prohibeatur.

§. I.

§. I.

Quid circa Fidem primo Decalogi præcepto præcipiatur, aut prohibeatur.

1. DE virtute Fidei, illiuſque propriis actibus, ac obligatione, quæ ad illos exercendos unicuique incumbit, egimus in priori hujus Operis parte, tract. 1. c. 1. ubi diximus, adultos quoſcunque ad credendas omnes, & ſingulas Chriſtianæ Religionis veritates Fide implicita obligari, Fide vero explicita teneri credere, unum eſſe Deum in eſſentia, trinum in perſonis, Filium Dei incarnatum eſſe, aliaque Myſteria in Symbolo contenta, nec non & ea, quæ pertinent ad rationem Sacramentorum, quæ ab ipſis ſuſcipiuntur, aut ſuſcipi debent, ac reliqua denique omnia, quæ ſecundum exigentiam ſtatus, aut conditionis cujuſque ad ſalutem æternam conſequendam ſunt neceſſaria.

Sed difficultas eſt, quandonam affirmativum iſtud Fidei præceptum obliget, ſeu quonam tempore teneatur quis ad actum aliquem Fidei exercendum. Reſpondetur ex probabiliori, & in praxi tenenda Theologorum ſententia, tribus præſertim caſibus teneri ununquenque ad actum Fidei eliciendum.

Primus eſt, cum aliqua Fidei myſteria primo ſufficienter ad credendum proponuntur. Ita Azorius, Malderus, Turrianus, Sanchez, & alii, quos citat, & ſequitur Bonac. to. 2. diſp. 2. q. 2. pun. 2. Secundum quam doctrinam pueri, ubi primum rationis uſum adepti ſunt, cum ipſis Fidei myſteria ſufficienter proponuntur, ad illa actu credenda obligantur, præſertim ſi ad id ſe obligatos eſſe ex dictamine conſcientiæ præſentiant. Quod ſimili ratione de Infidelibus dici debet.

2. Secundus caſus eſt, quoties quis ad actum aliquem virtutis exercendum obligatur, qui ſine Fide exerceri nequit, ut cum quis tenetur de peccato pœnitere, & conteri, Sacramentum aliquod ſuſcipere, &c. Ita Doctores proxime citati. Recte tamen monet Laymann. tract. 1. de Fide cap. 10. in hoc caſu præceptum Fidei per ſe, & directe non obligare, ſed ſolum indirecte, & per accidens. Unde fit, ut v. g. ſi quis Sacramentum aliquod ſuſcipere omittat, quando ad illud ſuſcipiendum obligatur, ſufficiat, ſi in confeſſione declaret, ſe ejuſmodi Sacramenti receptionem omiſiſſe; nec opus ſit, ut Fidei actualis omiſſionem exprimat, cum hujus omiſſio non ſit peccatum diſtinctum ab omiſſione illius. Ad hunc caſum reducitur, quando quis videt, ſe tentationem aliquam ſuperare aliter non poſſe, niſi actum Fidei aliquem eliciendo. Tunc enim illum elicere tenetur, ut fuſius explicat, & probat Valentia tom. 3. diſp. 1. qu. 2. pun. 5.

Tertius denique caſus eſt, quando quis juridice, & publica auctoritate de Fide interrogatur. Tunc enim ad Fidem tum interius elicien-

ciendam, tum exterius profitendam obligatur, licet ex tali profeſſione mors illi immineat. Imo qui ab aliquo privato de Fide interrogaretur, illam non modo non negare, ſed etiam exterius profiteri teneretur, ſi ex illius profeſſionis omiſſione Divinus honor læderetur notabiliter, vel grave aliquod ſcandalum in proximum redundaret. Ita auctores citati poſt S. Doctorem 2. 2. q. 3. art. 2.

3. Ex dictis facile colligi poteſt, quid circa Fidem hoc primo Decalogi præcepto prohibeatur, ſcilicet peccatum quodcunque Fidei oppoſitum, quod generaliter ab eodem S. Doctore vocatur Infidelitas, ſupra qu. 10. a. 1. quæ quidem, ut idem docet, duplex eſt, alia negativa, qualis eſt in illis, qui nihil unquam de Fide audire potuerunt, quam dicit non eſſe peccatum, ſed potius pœnam peccati ex primi parentis peccato provenientem, additque illos, qui eo ſolum modo Infideles ſunt, propter ejuſmodi Infidelitatem non damnari, quamvis damnentur propter alia peccata, quæ ſine Fide remitti non poſſunt.

Alia eſt Infidelitas ipſi Fidei, ut loquitur S. Doctor art. 5. ſecundum contrarietatem oppoſita, quæ a quibuſdam privativa vocatur, qualis eſt in illis, qui veritatibus Fidei ſufficienter propoſitis aſſentiri nolunt. Et hæc ab eodem S. Doctore in tres ſpecies dividitur, Paganiſmum ſcilicet, Judaiſmum, & hæreſim, quibus quæſtione 12. addit Apoſtaſiam. Aut enim quis renititur Fidei nondum ſuſceptæ, & talis Infidelitas eſt Paganorum, aut renititur Fidei ſuſceptæ in figura, & ſic eſt Infidelitas Judæorum, vel Fidei ſuſceptæ in manifeſtatione veritatis, & ſic eſt Infidelitas Apoſtatarum quidem, ſi Fides ſuſcepta in totum abjiciatur, Hæreticorum vero, ſi tantum ex parte.

4. Eſt autem obſervandum id, quod fuſius in prima parte explicatum eſt, ſcilicet ad rationem Hæreſis duo requiri, ut docet S. Th. q. 11. a. 3. ad 3. Primum eſt, ut ſit error contra aliquam Fidei veritatem a Deo revelatam, & ab Eccleſia propoſitam. Secundum, ut ejuſmodi error cum pertinacia, & contumacia junctus ſit. Unde *ſi qui ſententiam ſuam*, ut loquitur S. Auguſtin. Ep. 162. & refertur cap. *Dixit Apoſtolus* 24. qu. 3. *quamvis falſam, atque perverſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam ſunt inter Hæreticos deputandi*.

Ad Hæreſim quoque pertinet peccatum illorum, qui de articulo aliquo deliberate dubitant. Ut enim dicitur c. 1. de Hæreticis, *dubius in Fide infidelis eſt*. Item ſi quis exponat ſe periculo errandi in Fide, ut ſi ex curioſitate, aut alia prava intentione libros Hæreticorum legat, eorum conciones audiat, cum illis de Fide temere diſputet, aut frequenti, & periculoſa illorum converſatione utatur.

§. II.

§. II.
De virtute Spei, & de peccatis illi oppoſitis.

1. SPes eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua homo Fidelis in præſenti quidem ſæculo bona ſalutaria, in futuro vero ipſam æternam ſalutem a Deo cum fiducia expectat, per Chriſti merita.

Dicitur 1. *Virtus ſupernaturalis*, quia ſicut nullus in Deum credere, ſic nec in illum ſperare poteſt, ut oportet, niſi adjutus auxilio aliquo ſupernaturali. Unde S. Bern. Pſ. 70. dicit hæc Pſalmiſtæ verba: *Quoniam tu es Domine ſpes mea*, a nullo vere proferri poſſe, *niſi cui intus perſuaſum ſit a Spiritu Sancto*.

Dicitur 2. *Theologica*, quia Deum immediate reſpicit pro objecto primario, & præcipuo. *Non enim*, ut ait S. Th. 2. 2. q. 17. a. 2. *aliquid minus ſperandum eſt ab ipſo Deo, quam ſit ipſemet Deus*.

Dicitur 3. *per illam expectari a Deo non modo ſalutem æternam, quæ in ipſius Dei fruitione conſiſtit, ſed etiam omnia alia quæcunque bona ſalutaria*, id eſt ad ſalutem conſequendam neceſſaria, aut utilia, ſive corporalia, ſive ſpiritualia ſint. Quod conſtat ex iis, quæ Chriſtus Dominus nos a Deo poſtulare, & proinde ſperare docuit in Oratione Dominica. *Ea ſiquidem* (ut loquitur S. Auguſt. cap. 114. Ench.) *ad ſpem pertinent, quæ in Oratione Dominica continentur*.

* Dicitur 4. *bona illa expectari, & ſperari ab homine Fideli*, quia juxta communem S. Thomæ, & aliorum Theologorum doctrinam, Fides Spem neceſſario antecedit, cum non niſi per Fidem innoteſcat id, quod Spes a Deo expectare debet.

Dicitur 5. *bona illa expectari cum fiducia*. Spes enim omnipotentia, & fidelitate Dei promittentis innititur. Unde Apoſtolus Hebr. 6. vocat ſpem *Anchoram animæ firmam, ac tutam*. Quamvis autem fiducia illa, quatenus eſt in Deum, certiſſima eſſe debeat, quia tamen ex parte noſtræ cooperationis multi defectus accidere poſſunt, quibus promiſſionum Divinarum effectus impediatur, ideo monet Apoſtolus ad Philip. 2. *Ut cum metu, & tremore ſalutem noſtram operemur*. *Qui enim ſperat* (ut dicit S. Aug. ſerm. 15. ad fratres in eremo) *& non timet, negligens eſt; qui autem timet, & non ſperat, depreſſus eſt, & deſcendit in profundum quaſi lapis*.

Dicitur denique, *per Chriſti merita*. Quamvis enim ex parte quoque noſtra ad aſſecutionem vitæ æternæ merita requirantur, quia tamen ſine Divina Gratia, quæ per Chriſti merita nobis confertur, nihil poſſumus, & in iis, quæ poſſumus, & volumus, longe potiores ſunt partes Gratiæ Divinæ, quam voluntatis humanæ, ideo *abſit, ut Chriſtianus in ſeipſo vel confidat, vel glorietur*, inquit Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 16. *& non in Domino, cujus tanta eſt erga homines bonitas, ut eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona*.

2. Ex

2. Ex hac definitione Spei ſic explicata intelligi poteſt, quodnam ſit objectum illius virtutis, ſive materiale, ſive formale. Objectum enim materiale Spei continet ea omnia bona, quæ nobis a Deo ſunt promiſſa, qui eſt ſummum, & præcipuum bonum nobis promiſſum. Objectum vero formale ejuſdem Spei eſt ſumma Dei erga nos bonitas, ac in promiſſis adimplendis fidelitas.

Quæres, an licitum ſit Spem in homine, aut alia creatura collocare. Reſpondetur cum S. Doct. 2. 2. qu. 17. ar. 4. quanquam in Deo ſolo, ut principali cauſa totius boni, ſpes collocanda ſit, licitum tamen quoque eſſe ſperare, ac confidere in homine, aut alia creatura, tanquam cauſa ſecunda, & iuſtrumentali, per quam ſecundum Divinæ Providentiæ ordinem adjuvari poſſumus ad conſequendum aliquod bonum, quod ad ultimum, & ſummum Bonum ordinetur.

3. His breviter explicatis, videndum eſt, quid circa virtutem Spei hoc primo Decalogi mandato præcipiatur, aut prohibeatur. Ac in primis certum eſt, extare Divinum præceptum de Spe in Deum concipienda, ut docet S. Th. q. 22. art. 1. quod quidem præceptum, in quantum negativum eſt, & deſperationem prohibet, obligat ſemper, ut ex ante dictis conſtat, in quantum vero affirmativum, tribus præſertim in caſibus ſecundum probabiliorem Theologorum ſententiam obligare cenſendum eſt. Primus eſt, quando primum homini adulto ſufficienter innoteſcit, ſe a Deo creatum eſſe ad vitam æternam conſequendam, ſeque teneri vitam illam æternam, & media neceſſaria ad illam conſequendam a Deo ſperare. Secundus eſt, quando ad aliquid faciendum obligatur, quod actum Spei velut diſpoſitionem neceſſariam prærequirit, ex. gr. quando tenetur de peccatis pœnitere, ad illorum ſiquidem remiſſionem Divinæ miſericordiæ Spem requiri, docet Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 6. Tertius eſt, quando gravis aliqua tentatio deſperationis urget, quam aliter homo ſuperare non poteſt, niſi actum Spei eliciendo.

Recte autem monet Iſambertus tr. de Spe, diſ. 6. art. 5. ad ſatisfaciendum ejuſmodi præcepto non eſſe ſemper neceſſarium, ut formaliter eliciatur actus ipſius Spei, ſed ſatis eſſe, ut virtualiter, quatenus ſcilicet cenſetur includi virtualiter in alicujus alterius virtutis actu, v. g. perfectæ contritionis, qui tunc formaliter eliceretur.

4. Quod ſpectat ad peccata, quæ ſpei adverſantur, ac proinde hoc primo præcepto prohibentur, Theologi docent, duobus præſertim modis contra Spem peccari poſſe, præſumptione ſcilicet, & deſperatione.

Rurſus præſumptio dupliciter committi poteſt, ut docet S. Th. q. 21. art. 1. Primo, cum quis præſumit, ſe Divinam Gratiam, aut gloriam æternam ex ſeipſo, & naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe: Secundo, cum præſumit, ſe ex ſola Divina miſericordia conſecuturum remiſſionem peccatorum ſine ulla pœnitentia, aut æternam beatitudinem ſine operibus meritoriis.

Deſperatio vero committitur, cum quis deliberate de miſericordia Divina diffidit, nec peccatorum remiſſionem, aut beatitudinem æternam, mediaque ad illam neceſſaria amplius a Deo expectat, ideoque omnem conatum ex parte ſua requiſitum intermittit. Recte autem obſervat Toletus l. 4. c. 7. deſperationem aliquando eſſe cum hæreſi conjunctam, ſi quis v. gr. exiſtimaret, ac pertinaciter ſibi perſuaderet, Deum aut nolle, aut non poſſe peccata a ſe commiſſa remittere, ejuſque miſericordiam talem non eſſe, quæ tot, & tam gravia peccata toties iterata condonare velit, aut poſſit: quod in Confeſſione ſpecialius declarandum foret.

§. III.
* *De Oratione.*

1. QUamvis Oratio proprie loquendo ſit actus virtutis Religionis, de qua inferius agendum erit, qui tamen etiam ad virtutem Spei reducitur, & arctiſſimam cum ea connexionem habere videtur, idcirco hic breviter adnotabimus ea, quæ circa Orationem a Theologis obſervari ſolent.

Ac in primis nomine Orationis intelligitur elevatio, ſive (ut loquitur S. Damaſcenus lib. 3. de Fide Orthod. c. 24.) aſcenſus mentis in Deum, tum ad laudes ipſi, gratiaſque deferendas, tum ad poſtulationes eidem offerendas ſive pro ſe, ſive pro aliis. Eo ſenſu accepta Oratio dividitur 1. in particularem, quæ fit ab unoquoque pro ſe, vel pro aliis, & generalem, ſeu communem, quæ fit ab Eccleſiæ Miniſtro nomine totius Fidelis Populi, de qua Gennadius lib de Eccleſiaſt. dogmatibus cap. 30. ſic loquitur: *Cum ſanctarum plebium Præſules demandata ſibi delegatione funguntur apud Divinam clementiam, humani generis cauſam agunt, & tota ſecum Eccleſia congemiſcente, poſtulant, & precantur.*

Dividitur 2. Oratio in mentalem, quæ ſolo interiori mentis actu fit, & vocalem, quæ interiorem illum actum voce, ac verbis exprimit. Utriuſque fit mentio in Scripturis: Mentalis quidem Pſ. 26. *Tibi dixit cor meum:* Vocalis vero Pſalm. 141. *Voce mea ad Dominum clamavi.* Et de utraque loquens Iſidorus lib. 3. de ſum. bono c. 7. *Bonum eſt*, inquit, *corde orare, bonum eſt etiam & ſono vocis Deum ſpiritualibus hymnis glorificare.*

Cum vero plurima ſint, quæ a Theologis circa Orationem obſervari ſolent; nos ea ſolummodo hic attingemus, quæ magis neceſſaria viſa ſunt, & majoris facilitatis gratia per diverſas quæſtiunculas, reſponſioneſque illis annexas explicabimus.

2. Quæritur ergo in primis, an Oratio neceſſaria ſit ad ſalutem neceſſitate præcepti, ſeu an homines teneantur orare Deum ex præcepto aliquo Divino.

Reſ-

Reſpondetur affirmative. Et colligitur aperte ex Script. Matth. 7. *Petite, & accipietis, quærite, & invenietis, pulſate, & aperietur vobis*. & cap. 26. *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem*. & Luc. 18. *Oportet ſemper orare*. Et appoſite S. Chryſoſtomus lib. 1. de orando Deum: *Quemadmodum*, inquit, *corpus hoc noſtrum, ſi non adſit anima, profecto mortuum eſt, ac fœtidum: ſic anima, niſi ſeipſam incitet ad orandum, mortua eſt, ac miſera, & graviter olens*. Sanctus etiam Auguſtinus in Pſalm. 118. enarrat. 17. *Ille, cui donatur* (inquit) *a Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi, profecto inſtanter orare debet, quo ſibi augeatur hoc donum*.

Id etiam probari poteſt hac ratione: Nemo poteſt mandata Divina ſervare, & in illa obſervantia perſeverare, ac tentationes irruentes ſuperare, nec proinde ſalutem conſequi, ſine ſpecialibus, & continuis Divinæ Gratiæ auxiliis; quamvis autem prima Gratia, quæ homini datur, omnia ejus, & qualiacunque merita, & proinde orationes antecedat, certum eſt tamen, unum ex mediis divinitus inſtitutis ad Gratiæ illius continuationem, & incrementum impetrandum eſſe Orationem, ut ex citatis Scripturæ teſtimoniis conſtat; unde ſequitur, ipſam Orationem, ex præcepto Divino eſſe neceſſariam ad ſalutem conſequendam.

3. Quæritur 2. quo tempore quis orare teneatur.

Reſpondetur, ſi de præcepto Eccleſiaſtico quæſtio propoſita intelligatur, certa tempora ſingulis partibus Officii Divini eſſe ex inſtituto Eccleſiæ aſſignata, de quibus agetur infra in Appendice *De ſtatu Clericali:* ſi vero de præcepto Divino quæſtio ſit, cum illud orandi præceptum ſit affirmativum, obligare quidem ſemper, ſed non pro ſemper, ut loquuntur Theologi, ac proinde determinationem temporis in quo præceptum illud Divinum ita obliget, ut Orationis omiſſio ſit peccatum, ex variis occurrentiis tentationum, periculorum, & neceſſitatum, & prudenti æſtimatione dignoſcendam eſſe. V. g. ſi tentatio aliqua gravis urgeat, ſi occaſio periculoſa peccandi immineat, ſi difficultas graviſſima in obſervatione alicujus præcepti occurrat; tunc haud dubie cenſent Theologi, hominem ad Deum per Orationem debere recurrere, & ejus auxilium ſuppliciter poſtulare. Addit etiam Navarrus apud Leſſium l. 2. c. 37. de Oratione dub. 3. illum quoque teneri ad orandum, qui advertit, ſe alterius exitium impedire non poſſe, niſi per Orationem. Obſervat autem recte idem Leſſius, præter illos, & alios ſimiles caſus obligari etiam ununquenque ad Orationem Deo offerendam, ita ut per diuturnum aliquod tempus, puta per unum menſem, ab omni prorſus Oratione ceſſare ſine peccato non poſſit, quia exercitii adeo ſalubris, & neceſſarii omiſſio non niſi cum maxima, & valde culpabili ſalutis incuria contingere cenſetur.

Quæritur 3. quis poſſit, & debeat orare.

4. Reſpondetur, omnem hominem, quamdiu eſt in ſtatu viæ, poſſe,

& debere orare. Nam omnis homo vel juſtus eſt, vel peccator: ſi juſtus eſt, oratione indiget ad perſeverandum, & poſtulare debet, ne inducatur in tentationem; ſi peccator eſt, magis adhuc oratione opus habet. Unde omnibus hanc petitionem faciendam propoſuit Chriſtus, *Dimitte nobis debita noſtra*. Hoc enim & peccatores pro remiſſione peccatorum mortalium, & ipſi etiam juſti pro remiſſione venialium debent poſtulare. Recte autem obſervat D. Th. 2. 2. q. 83. art. 19. non modo juſtos, ſed & ipſos etiam peccatores, cum orant, ſperare debere ſe a Deo exaudiendos, ſi nimirum orent, ac petant, non in quantum peccatores, ſed cum pio, & recto affectu, idque adjunctis iis conditionibus, quas idem S. Doctor explicat art. 15. in reſp. ad 2. nimirum ſi pro ſe poſtulent, quæ ad ſalutem ſunt conducibilia, ſi cum fide, ſpe, ac vero deſiderio pœnitendi, & placendi Deo, ſi denique perſeveranter poſtulent. Et tunc (ut docet S. Aug. tr. 102. in Joan.) exaudiuntur, & indubitanter accipiunt, quod petunt, ſed quando debent accipere. Quædam enim non negantur, ſed, ut congruo dentur tempore, differuntur.

Quæritur 4. ad quem debeat dirigi Oratio, ſeu quis orandus ſit.

5. Reſpondetur, duo certa eſſe. Primum eſt, Deum, tanquam ſummum auctorem, & cauſam principalem omnium donorum, & bonorum naturæ, gratiæ, & gloriæ, quæ per Orationem poſtulari, & obtineri poſſunt, orari debere. Secundum eſt, SS. etiam in cœlo beatos orari, & invocari poſſe, ut pro nobis apud ipſum Deum intercedant: ut explicatum, & probatum eſt in Tract. de Incarn. c. 8. Sect. 2.

Certum eſt quoque, ab aliis etiam hominibus adhuc in præſenti vita degentibus poſſe peti opem, ſive auxilium interceſſionis apud Deum. Hoc enim ipſe Deus præcepit olim amicis ſancti Patriarchæ Job, & S. Paulus paſſim in Epiſt. ſe Fidelium Orationibus commendat.

Sed difficultas eſt, an Oratio etiam dirigi poſſit ad animas in Purgatorio detentas. Reſpondetur: quamvis Joannes Medina qu. 5. de Oratione, & alii quidam Theologi exiſtiment, animas in Purgatorio exiſtentes orare non modo generatim pro Fidelibus, ſed etiam ſpeciatim pro iis, qui peculiariter ipſis in hac vita chari fuerunt; D. Th. tamen cit. q. 83. art. 11. id negat, *quoniam* (inquit) *licet ſint nobis ſuperiores quantum ad impeccabilitatem, ſunt tamen inferiores quantum ad pœnas, quas patiuntur, & ſecundum hoc non ſunt in ſtatu orandi pro aliis, ſed ut magis oretur pro eis*. Quod ſi ſecundum mentem illius S. Doctoris non ſunt in ſtatu orandi pro nobis, ergo non ſunt in ſtatu, in quo debeant orari a nobis. Imo licet animæ illæ pro nobis orarent, fruſtra tamen a nobis invocarentur, cum non ſint in eo ſtatu, in quo noſtras Orationes poſſint cognoſcere, ſicut Sancti in cœlo, quorum ſtatus ex omni parte beatus requirit, ut cognoſcant Orationes ad ſe directas, cum hoc maxime ad gloriam illorum accidentalem conferre poſſit.

Quæritur 5. pro quibus ſit orandum.

6. Re-

6. Reſpondetur, non modo pro nobis nos orare debere, ſed etiam pro quibuſcunque aliis, quos tenemur ex charitate diligere, & quibus per noſtras Orationes poſſumus prodeſſe. Quod quidem conſtat vel ex ipſa Orationis Dominicæ forma. Nam, ut ait D. Cyprianus in ejus expoſitione, *Noluit pacis Doctor, ut quis pro ſe tantum precetur. Non enim dicimus, Pater meus, nec, Panem meum da mibi*, &c. *ſed, Pater noſter, Panem noſtrum da nobis*, &c. Id præterea conſtat ex eo, quod, ut recte argumentatur S. Doctor, illud debemus orando petere, quod debemus ex charitate optare; atqui non ſolum nobis, ſed etiam aliis debemus ex charitate multa bona optare: ergo debemus etiam pro illis bona illa orando poſtulare.

Ex quo ſequitur primo, nos nullum hominem viventem in terris, quantumvis peccatorem, aut nobis infenſum, debere ab Orationibus noſtris generalibus excipere, quia nullum, quantumvis peccatorem, aut infenſum, debemus a charitate excludere: &, ut loquitur D. Auguſtinus lib. de correptione, & gratia, cap. 15. *ſicut nulli, quandiu hic vivit, ſubtrahendum eſt correctionis beneficium, ita nulli denegandum eſt Orationis ſuffragium*.

Sequitur 2. nos pro illis omnibus defunctis orare debere, quibus per orationes noſtras poſſumus prodeſſe, ac deinde nec pro damnatis orandum eſſe, cum non ſint ullius Gratiæ, aut veniæ recipiendæ capaces, neque etiam pro Beatis, aut pro Sanctis in cœlo degentibus, cum ſint in termino Gloriæ, neque amplius a nobis juvari indigeant. Unde illud S. Auguſt. *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*. Quod tamen non obſtat, quin de illorum felicitate, & de omnibus donis Gratiæ, & Gloriæ, quæ ipſis collata ſunt, Deum laudare, & ipſi gratias agere poſſimus; imo etiam poſtulare, ut ad majorem ipſius Dei gloriam eorum ſanctitas magis innoteſcat, quo plures excitentur eorum interceſſionem expetere, & virtutes imitari.

7. Quæritur 6. quomodo ſit orandum.

Reſpondetur, duas præſertim conditiones in Oratione requiri, attentionem ſcilicet, & devotionem. Ac in primis, quod attentio requiratur, docet D.Th. cit. qu.83. ar.13. & cum eo Theologi; ita nimirum, ut initio ſaltem Orationis, is qui orat, habeat in animo attendere vel ad Deum, quem orat, vel ad ipſius Orationis ſenſum, & ad verba, ſi vocaliter orat, neque id animi propoſitum in Orationis progreſſu mutet; aut ullo modo mentem ad quævis alia voluntarie convertat, quæ attentionem impedire queant. Unde S. Cyprianus ſerm. de Orat. Dom. *Cum adſtamus*, inquit, *ad Orationem, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio tunc omnis carnalis, & ſæcularis abſcedat; nec quidquam tunc animus, quam id ſolum cogitet, quod precatur. Quæ autem ſegnitia eſt alienari, & capi ineptis cogitationibus, & profanis, cum Dominum deprecaris? quaſi ſit aliud, quod magis debeas cogitare, quam quod cum Deo loqueris*.

ris. Et quomodo te a Deo audiri poſtulas, cum te ipſe non audias? vis eſſe Deum memorem tui, quando tu ipſe memor tui non ſis?

Devotio etiam requiritur, ut ſcilicet Oratio ex pio quodam affectu procedat, & fiat cum maxima ſui demiſſione, & ſumma erga Deum reverentia, cum firma Fide, & vera in Deum confidentia, aliiſque ſimilibus diſpoſitionibus, quas ſacræ Scripturæ frequentius ingerunt, & quæ a Sanctis Patribus maxime commendantur. Certe nullus eſt, qui non ſe ipſum tanquam peccati alicujus reum accuſet, ſi minus reverentur, aut cum aliqua Fidei, vel Spei vacillatione Deum oraverit. Ex quo ſatis patet, vel ipſa conſcientia judice, ejuſmodi pium affectum ad Orationem debite faciendam requiri.

8. Quæritur 7. & ultimo, quænam in Oratione ſint poſtulanda.

Reſpondetur, ea omnia licite & meritorie poſſe a Deo poſtulari, quæ ad ſalutem ſunt conducibilia: cujuſmodi ſunt in primis bona æterna, in quibus ipſa beatitudo conſiſtit, tum media ad illam conſequendam utilia, quales ſunt Gratiæ, & virtutes. Poſſunt etiam poſtulari temporalia bona, & exteriora, quatenus tamen ad beatitudinem illam aſſequendam aliquo pacto conducere poſſunt. Et hoc manifeſte patet ex formula illa precandi, quam ipſe Chriſtus Dom. nos edocere dignatus eſt Matth. 6. in qua complexus eſt, quidquid a Deo poſſumus, aut debemus petere. Unde S. Aug. Ep. 121. ad Probam de illa Oratione Dominica loquens, *Si per omnia*, inquit, *ſanctarum precationum verba diſcurras, quantum exiſtimo, nihil invenies, quod non iſta contineat, & concludat Oratio*. Quare utiliſſimum fore exiſtimavimus, ſi adjungamus hic brevem ipſius Dominicæ Orationis explicationem ſecundum mentem Sanctorum Patrum, qui ſingula illius verba cum præcipuo quodam pietatis affectu expenderunt.

DIGRESSIUNCULA

** Brevem Dominicæ Orationis explicationem continens juxta mentem Sanctorum Patrum.*

1. PRima Orationis Dominicæ verba *Pater noſter, qui es in cœlis*, veluti quoddam ipſius precationis exordium continent, quo beneficam erga nos voluntatem Dei, utpote patris noſtri, commemoramus. *Non eſt autem meritorum noſtrorum* (ut recte monet D. Aug. l. 2. de ſerm. Dom. in monte c. 8.) *ſed Gratiæ, cum dicimus, Pater noſter*, nec hoc ideo dicimus, ut Deum ſua ſponte in nos beneficentiſſimum, & qui *prior dilexit nos*, ad exaudiendum, & benefaciendum commoveamus, perinde ac ſi cum homine res ageretur, cujus captanda eſſet benevolentia, ſed ut in nobis, per illius denominationis conſiderationem, ipſi filialem erga illum confidentiam excitemus. *Quid enim*, (ut, ibidem ſubdit idem D. Aug.) *jam non det filiis petentibus, cum hoc ipſum jam dederit, ut eſſent filii?*

Se-

Sequuntur deinde Petitiones ſeptem, quarum tres primæ ſpectant ipſum ultimum finem, qui eſt Deus, aliæ vero quatuor media conducibilia ad illum finem. Prima eſt, *Sanctificetur nomen tuum. Quod non ſic petitur* (inquit D. Aug. ſup. cap. 10.) *quaſi non ſit ſanctum Dei nomen, ſed ut ſanctum habeatur ab hominibus, ideſt ita innoteſcat Deus, ut non æſtimetur aliquid ſanctius*. Vel (ut ait D. Chryſoſtomus hom. in hunc Matth. locum) *Rogamus, ut Deus per noſtram vitam glorificetur, quaſi unuſquiſque dicat, Ita fac nos vivere, ut per nos te univerſa glorificent*. Sanctificetur enim, idem eſt, ac glorificetur. Digna eſt autem Deum deprecantis Oratio, nihil petere ante Patris gloriam, ſed omnia ejus laudi poſtponere.

2. *Adveniat Regnum tuum. Quod non ita dictum eſt* (inquit S. Aug. ſup.) *quaſi Deus nunc non regnet in terra, aut non ſemper in ea regnaverit. Adveniat ergo accipiendum eſt, ut Regnum Dei manifeſtetur hominibus*. Vel (juxta mentem S. Hieronymi in hunc Matthæi locum) *Ut Diabolus in mundo regnare deſinat, & non regnet peccatum in corpore noſtro mortali, ſed ut in unoquoque noſtrum regnet Deus*. Vel denique per hæc verba (ut S. Cyprianus explicat in tract. de Orat. Dominica) *Petimus, Regnum illud nobis advenire a Deo nobis repromiſſum, & Chriſti ſanguine acquiſitum, ut qui in ſæculo ante ſerviebamus, poſtmodum Chriſto dominante regnemus*. *Regnum Dei* (inquit D. Aug. ſup.) *veniet, ſive velimus, ſive nolimus, ſed deſiderium noſtrum ad illum excitamus, ut nobis veniat, atque in eo regnemus*.

3. *Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra. His verbis* (inquit S. Cyprianus ſup.) *non petimus, ut Deus faciat, quod vult, ſed ut nos facere poſſimus, quod Deus vult. Quod ut fiat, nobis opus eſt Dei voluntate, id eſt opera ejus, & protectione, quia nemo ſuis viribus fortis eſt, ſed Dei miſericordia tutus*.

Vel (ut explicat D. Auguſt. ſup.) *Fiat voluntas tua, id eſt obediatur præceptis tuis: ſicut in Cœlo, & in terra, id eſt ſicut ab Angelis, ita ab hominibus*. Obſervat autem recte D. Chryſoſtomus ſup. quod *non dicitur, Fiat voluntas tua in me, vel in nobis, ſed ubique terrarum; ut ſolvatur error, & plantetur veritas, & expellatur malitia, & revertatur virtus, & jam non differat cœlum a terra*.

4. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Hæc ergo tria* (inquit S. Auguſt. in Enchiridio cap. 115.) *quæ in præmiſſis Petitionibus poſtulantur, hic inchoantur, & quantuncunque proficimus, augentur in nobis, perfecta vero, quod in alia vita ſperandum eſt, ſemper poſſidebuntur. Reliquis vero quatuor, quæ ſequuntur, petuntur temporalia, quæ propter æterna conſequenda ſunt neceſſaria*. Monet autem ſapienter S. Chryſoſt. ſup. quod *Dominus pro pane juſſit Orationem facere, non pro pecunia, neque pro laſcivia, ſed ſolum pro pane quotidiano, & inſuper appoſuit, Da nobis hodie, ut non conteramus nos ipſos ſollicitudine ſupervenientis diei. Non ſolum autem dicimus, Panem noſtrum*

quotidianum da nobis hodie, ut habeamus, quid manducemus; quod commune eſt inter juſtos, & peccatores, ſed ut quod manducemus, de manu Domini accipiamus, quod eſt tantum Sanctorum.

Vel (ut explicat S. Hieronymus in hunc locum) *Petimus, ut Dominus præcipuum nobis tribuat panem, illum ſcilicet, qui dicit in Evangelio, Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi. Panis enim vitæ Chriſtus eſt (ut loquitur D. Cyprianus ſup.) & panis hic omnium non eſt, ſed noſter eſt. Hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus, & Eucbariſtiam quotidie accipimus, intermittente aliquo graviori delicto, a cœleſti pane probibeamur, & a Chriſti corpore ſeparemur. Petimus ergo, qui in Chriſto manemus, ut a ſanctificatione ejus, & corpore non recedamus.*

5. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Poſt ſubſidium cibi* (inquit S. Cyprianus ſup.) *petitur & venia delicti, ut qui a Deo paſcitur, in Deo vivat, nec tantum præſenti vitæ, ſed æternæ conſulatur, ad quam veniri poteſt, ſi peccata condonentur, quæ debita noſtra Dominus appellat*, &c. *Qui ergo pro peccatis orare docuit, paternam miſericordiam promiſit. Sed plane addidit legem, certa conditione nos conſtringens, ut ſic debitum nobis dimitti poſtulemus, ſecundum quod & ipſi debitoribus noſtris dimittimus. Cum qua ergo ſpe orat* (inquit D. Chryſoſt. hom. 14. oper. imperf.) *qui inimicitiam ſervat adverſus alterum, a quo forſan læſus eſt? Sicut enim ipſe orans mentitur, dicit enim, Remitto, & non remittit, ſic & a Deo petit indulgentiam, & non indulgetur.*

6. *Et ne nos inducas in tentationem*, ideſt (ut explicat Tertullianus l. de orat.) *Ne patiaris nos in tentationem induci, ab eo utique qui tentat. Quod itaque dicimus Deo* (*inquit D. Auguſt. lib. de bono perſeverantiæ, cap.6.*) *Ne nos inducas in tentationem, quid dicimus, niſi, Ne nos inferri ſinas in tentationem? Qua in parte oſtenditur* (ut recte monet S. Cyprianus ſup.) *contra nos nihil Adverſarium poſſe, niſi Deus ante permiſerit, ut omnis timor noſter, & devotio convertatur ad Deum*; &c. *Quando autem rogamus, ne in tentationem veniamus, admonemur infirmitatis, & imbecillitatis noſtræ, dum ſic rogamus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſuperbe ſibi, atque arroganter aliquid aſſumat, ne quis aut confeſſionis aut paſſionis gloriam ſuam ducat, cum Dominus ipſe humilitatem docens dixerit, Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.*

7. Ultima Petitio eſt, *Sed libera nos a malo. Amen. Orandum eſt enim* (inquit S. Auguſt. ſup.) *non ſolum, ut non inducamur in malum, quo caremus, quod ſexto loco ponitur, ſed etiam ut ab illo liberemur, in quod jam inducti ſumus. Hęc autem ultima Petitio* (ut obſervat S. Cyprianus ſup.) *comprehendit omnia mala, & adverſa, quæ contra nos in hoc mundo molitur inimicus, a quibus poteſt eſſe fida, & firma tutela, ſi nos Deus liberet, ſi deprecantibus, atque implorantibus opem ſuam præſtet. Vel* (ut ait S. Chryſoſt. in hunc locum) *poſtulamus liberari a malo, hoc eſt a* Dia-

Diabolo, *qui malus vocatur propter inſignem malitiam*, *non quæ natura illi ineſt*, *ſed quæ ex electione*, *& quia contra nos implacabile bellum gerit*. *Hoc tamen ultimum* (*inquit* S. *Aug. epiſt.* 121.) *quod in Oratione Dominica poſitum eſt*, *tam late patet*, *ut homo Chriſtianus in qualibet tribulatione conſtitutus & in hoc gemitus edat*, *& in hoc lacrymas fundat*, *hinc exordiatur*, *& in hoc terminet Orationem*. *Unde ſequitur*, *Amen*, *quo deſiderium orantis exprimitur*.

§. IV.

* *De virtute Charitatis*, *peccatiſque illi oppoſitis*.

1. CHaritas eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua Deus ſumme ſuper omnia diligitur propter ſe ipſum, & proximus propter Deum.

Dicitur *virtus ſupernaturalis*, quia ſolis naturæ viribus acquiri non poteſt, ſed neceſſe eſt, ut divinitus infundatur. Unde dixit Apoſtolus ad Rom. 5. quod *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum*, &c. S. Auguſt. lib. de ſpiritu, & litera c. 32. *Charitas Dei*, inquit, *dicta eſt diffundi in cordibus noſtris*, *non qua nos ipſe diligit*, *ſed qua nos dilectores ſuos facit*.

Dicitur 2. *Theologica*, quia Deum habet pro objecto immediato; primario quidem, prout eſt in ſe ſumme, & infinite bonus, ſecundario autem, prout ſuam bonitatem in creatura rationali manifeſtat.

Dicitur 3. *qua Deus ſumme*, *& ſuper omnia diligitur propter ſeipſum*, quia, ut recte dixit S. Bern. in tract. de diligendo Deo, *cauſa diligendi Deum*, *Deus eſt*, *modus*, *diligere ſine modo*. Quod quidem fuſius infra explicabitur.

Dicitur 4. *& proximus propter Deum*, ideſt propter bonum Divinum, quod in proximo elucet, vel ad quod proximus creatus eſt.

Cum autem de hac nobiliſſima virtute plurima diſputari ſoleant a Theologis, nos hic præcipua tantummodo, & ſcitu magis neceſſaria, ex eorum communi recepta doctrina, præſertimque ex iis, quæ apud S. Doct. q. 23. 24. & ſeq. fuſius explicantur, ſelegimus.

2. Primum eſt, charitatem non modo eſſe virtutem ſupernaturalem Theologicam, cæteris omnibus quibuſcunque virtutibus perfectiorem, ut fuſe demonſtrat S. Doctor, ſed etiam eſſe ipſarum virtutum veluti formam, in quantum ſcilicet illis ultimam, & completam perfectionem, earum actus ad ultimum finem perfecte ordinando, tribuit.

Secundum eſt, charitatem eſſe amorem, non concupiſcentiæ, aut deſiderii, ſed veræ, ac perfectæ amicitiæ, qua prius a Deo, licet ſine ullis noſtris meritis, amati, ejuſque beneficiis præventi, ipſum viciſſim redamamus, ac ſumme diligimus propter bonitatem ipſius, non qua nobis bonus eſt, ac beneficus, ſed qua in ſe infinite bonus, ac perfectus, ac proinde infinite diligibilis eſt; cum (ut priori par-

parte tractat. 2. cap. 2. dictum eſt) quidquid in creaturis bonum, aut perfectum eſt, vel eſſe poteſt, id omne in Deo, imo aliquid infinities melius, ac perfectius reperiatur, quod illum omni amore digniſſimum efficit.

3. Tertium eſt, charitatis actus alios eſſe imperatos, quales ſunt illi, qui per ipſius charitatis imperium exercentur, ut cum quis dat eleemoſynam pauperi, non modo ut ejus indigentiam ſublevet, ſed præſertim ut Deo placeat, illique opus gratum exhibeat: alios vero elicitos, qui illius proprii ſunt, & ex ejus formali motivo concipiuntur, & quibus homo fertur erga Deum ut ſumme dilectum, ſive per unionem affectuum, idem volendo, quod vult Deus, ejus præcepta, conſilia, & alia, quæcunque illi placent, appetendo & exequendo, non alia ratione, niſi ut voluntatem ſuam Divinæ voluntati quam perfectiſſime uniat, & conformet; ſive per unionem benevolentiæ, qua Deo omnia bona velit, quæ ipſi velle poteſt; bona quidem intrinſeca, & eſſentialia ipſi Deo per veram, & perfectam in illis complacentiam; bona vero ipſi extrinſeca, puta gloriam, honorem, amorem, obſervantiam, & alia religionis, reliquarumque virtutum officia ipſi Deo tam a ſe, quam ab aliis creaturis exhibenda, per ardentiſſimum deſiderium, quo hæc omnia non ſolum velit, & optet Deo, ſed etiam, quibuſcunque modis poteſt, ut re ipſa exhibeantur, efficiat.

4. Quartum eſt, veriſſimum eſſe, quod S. Bernard. dicit l. 2. de diligendo Deo. *Modum diligendi Deum eſſe diligere ſine modo*. Sive enim charitas conſideretur objective, ſecundum illud bonum, quod volumus Deo, ſive appretiative ſecundum æſtimationem, quam de Deo ipſo concipimus, ſive intenſive, ſecundum fervorem, & conatum, quo in Deum per amorem ferimur, nullus modus ipſi præſcriptus eſt. Certum eſt enim, quod Deum objective, & appretiative tenemur diligere præ alia quavis creatura. Unde Chriſtus Dominus, Matth. 10. *Qui amat*, inquit, *Patrem, & matrem plus, quam me, non eſt me dignus*. Quamvis autem juxta communem Theologorum ſententiam, intenſio charitatis ſub obligationem non cadat, poſſimuſque actu charitatis etiam valde remiſſo ſatisfacere Divino præcepto, quo jubemur Deum ex toto corde diligere, ut docent Almainus, Major, Vega, & alii, quos citat, & ſequitur Iſambertus Tract. de Char. diſp. 4. certum eſt tamen, nullum intenſionis modum in amore Dei eſſe definitum, noſque nullo affectu adeo ferventi, & intenſo poſſe Deum diligere, quin ad illum adhuc ferventius, & intenſius diligendum, ſi non ex præcepto teneamur, ſaltem per Gratiam ipſius invitemur, & excitemur.

5. Quintum eſt, habitum Charitatis, quod etiam de aliarum virtutum Theologicarum habitibus ſimiliter dicendum eſt, non produci phyſice per actus, ſicut de habitibus virtutum moralium docent Philoſophi, ſed a Deo infundi, juxta id, quod dixit Apoſt. Rom. 5. *Charitas*

ritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, *qui datus eſt nobis*, & ex conſequenti ſecundum communiorem, & probabiliorem Theologorum ſententiam ab ipſomet Deo augeri, non vero per actus aliquos, niſi tantum diſpoſitive, & meritorie, ut in priori parte dictum eſt, Tract. *6*. c. 4. Sect. *6*. Unde Conc. Trid. obſervat ſeſſ. *6*. c. 10. Eccleſiam illud augmentum a Deo poſtulare in quadam Collecta, cum dicit, *Da nobis Fidei*, *Spei*, *& Charitatis augmentum*.

Cæterum per quoſnam actus homo ipſius Charitatis augmentum promereri poſſit, non plane conſtat inter Theologos. Quidam enim exiſtimant, non niſi per actus ipſo habitu intenſiores fieri poſſe, alii etiam per actus æqualiter intenſos. Imo quidam aſſerunt, hominem in charitate conſtitutum per actus quoque aliarum virtutum promoveri poſſe augmentum ipſius charitatis: quod inter alios docet beatæ memoriæ Franciſcus Saleſius Epiſcopus Genevenſis l. 3. de Amore Dei, c. 2. probatque ex canone 24. ſeſſ. *6*. Concilii Trid. ubi indefinite, & ſine ulla exceptione dicitur, juſtitiam acceptam augeri per bona opera, *ubi autem*, inquit ille ex Sancto Bernardo, *nihil excipitur*, *nihil diſtinguendum eſt*.

Quamvis autem propter tanti viri auctoritatem, & plures optimas rationes, quas ibidem profert, hæc última ſententia probabiliſſima merito videatur; tutiſſimum tamen eſt, & conſultiſſimum unicuique actus quam perfectiſſimos charitatis crebro elicere, & alia pietatis opera ex ejuſdem virtutis motivo cum ingenti animi affectu producere. Ea ſiquidem ratione non augmentum modo, ſed cumulum Divinæ illius virtutis accipere merebitur.

6. Porro theſaurum adeo pretioſum unico mortali peccato totum deperdi, ex Fide certum eſt, & a Concilio Tridentino definitum ſeſſ. *6*.c. 15.ſicut e contra per peccata venialia charitatem non amitti declaratur eadem ſeſſ. capite 11. ubi expreſſe dicitur, *juſtos*, *quantumvis in peccata venialia quandoque cadant*, *non propterea deſinere eſſe juſtos*. Ex quibus verbis recte colligitur, non modo charitatem non amitti, ſed ne minui quidem per quælibet peccata venialia; quod etiam docet S. Th. q. 24. a. 10. & cum eo communiter omnes. Si enim Charitas minueretur per peccatum veniale, ſequeretur, quod per plura venialia tandem omnino amitteretur. Omne ſiquidem finitum, ablatione ſæpius iterata alicujus finiti, tandem conſumitur.

Quod quamvis ita ſe habeat, fatendum eſt tamen, Charitatis fervorem minui per peccata venialia; quæ licet Charitati contraria non ſint, ejus tamen operationibus opponuntur, pravoſque paulatim habitus in anima ingenerant, quibus ad majora, & etiam mortalia peccata perpetranda diſponitur.

7. Sextum denique eſt, dari ſpeciale præceptum de diligendo Deo, non ſolum negativum, quo prohibetur quidquid contra dilectionem illi debitam committi poteſt, ſed etiam affirmativum, quo Deum actu

ali-

aliquo interno diligere obligamur. Ita S. Th. qu. 44. art. 1. & evidenter conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. quibus cum adjungit hæc alia, *hoc eſt primum*, *& maximum mandatum*, illud ab aliis mandatis diſtinctum eſſe oſtendit.

Quæres, quo tempore præceptum illud obliget. Reſpondetur 1. certum eſſe, & in confeſſo apud omnes, tunc nos ad actum Charitatis eliciendum teneri, cum ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligamur, ſive in articulo mortis, cum aliter Deo reconciliari non poſſumus, ſive cum in ſtatu peccati mortalis Sacramentum aliquod ſuſcepturi, vel adminiſtraturi ſumus, deeſtque copia Confeſſarii. Actus enim perfectæ contritionis Charitate formari debet, ut habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4.

Reſpondetur 2. probabile eſſe, quod Navarrus c. 11. num. 8. & quidam alii docent, hominem ad actum Charitatis exercendum obligari, ubi primum rationis uſum adeptus eſt, ipſique ſufficienter innoteſcit, Deum eſſe ſummum bonum, & ultimum finem, ad quem ſe ſuaque omnia per Charitatis actum ordinare tenetur; quamvis Bonac. diſp. 3. de charit. qu. 14. punct. 2. & alii Theologi negent, ad actum Charitatis tunc eliciendum obligatum eſſe ſub reatu peccati mortalis. Quidquid autem ſit de illa Navarri ſententia, indubitatum eſt apud omnes, omiſſionem illam non fore peccatum mortale in eo, qui de illa obligatione nihil unquam audiviſſet, aut nunquam cogitaret, ſe ad actum Charitatis eliciendum obligari, vel qui Doctorum illorum ſententiæ ſubſcribere nollet, & contrariam ſaltem ut probabilem amplecteretur.

8. Jam quod ſpectat ad peccata Charitati oppoſita, quamvis mortalia omnia, quatenus ſunt quædam Dei offenſæ, huic virtuti maxime adverſentur; duo tamen ſunt, quæ illi ex propria, & peculiari ratione opponuntur.

Primum eſt odium Dei, quod peccator concipere poteſt, ut docet S. Thom. qu. 34. ar. 1. ex conſideratione quorundam effectuum Divinæ voluntatis, qui depravatæ voluntati ſuæ repugnant, qualis eſt inflictio pœnæ peccatis debitæ. Deum enim propter ſe præciſe odiſſe nullus poteſt, cum in ejus natura nihil niſi infinite diligibile occurrat. Et hoc peccatum haud dubie peccatorum omnium graviſſimum eſt, ut aſſerit idem S. Doct. a. 2. cum per illud homo maxime a Deo avertatur.

Alterum peccatum eſt acedia, quæ, ut docet S. Thom. q. 35. a. 1. & ſeq. nihil eſt aliud, quam triſtitia, & tædium quoddam voluntarium, & deliberatum de bono ſpirituali, in quantum eſt bonum Divinum, id eſt quatenus per illud bonum ſpirituale, puta per Sacramentorum ſuſceptionem, aliaque bona opera, homo tendit in Deum, illi obſequitur, illum glorificat, &c. Et ut ſic opponitur directe Charitati, cujus proprius effectus eſt gaudium de bono Divino.

Explicatis iis, quæ ad Charitatem pertinent, in quantum Deum reſpicit,

ſpicit, doctrinæ ordo poſtulare videbatur, ut de Charitate proximi aliquid diceremus. Verum cum plurima, quæ ad virtutem illam ſpectant, præceptis ſecundæ Tabulæ contineantur, commodius exiſtimavimus, quod etiam præſtitit Navarr. c. 14. n. 3. & ante illum S. Bon. in 3. diſt. 37. agere de iis, quæ ad charitatem proximi ſpectant, cum quarti præcepti, & ſequentium explicationem aggrediemur.

§. V.
De virtute Religionis, peccatiſque illi oppoſitis.

1. Religionis nomine ſecundum mentem S. Doctoris q. 81. a. 1. intelligitur virtus illa, per quam homines Deo debitum cultum, & honorem exhibent; quæ quidem non eſt Theologica, ſed prima, & præcipua inter morales, cum pro immediato objecto non ipſum Deum, ſed cultum, & honorem illi exhibendum reſpiciat.

Illius actus, ſicut & aliarum virtutum, ſunt duplicis generis. Alii ſiquidem ſunt eliciti, quibus homo ſubjicitur Deo, illique debitum honorem, & cultum exhibet, cujuſmodi ſunt adoratio, ſacrificium, oblatio, oratio, votum, &c. Per adorationem ſupremam Dei majeſtatem reveremur, noſque illi, quanta poſſumus, animi, ac corporis demiſſione, ſubjicimus, per ſacrificium, ipſum Deum colimus, tanquam ſupremum vitæ, ac necis arbitrum: per oblationem ejuſdem Dei abſolutum, ac ſummum in res omnes dominium profitemur: per orationem, ad illum recurrimus, ut ad fontem, & principium totius boni, quod ſperamus: per votum denique eundem agnoſcimus, tanquam ultimum finem, in quem nos, & noſtra omnia ſpeciali affectu referre volumus. De quibus omnibus, & ſingulis plenius agit S. Doctor quæſt. 84. & ſequent.

Alii autem ſunt actus Religionis imperati, cujuſmodi ſunt omnes aliarum virtutum actus, qui ad Dei cultum referri poſſunt. Quo ſenſu dicit S. Jacobus cap. 1. *Religio munda, & immaculata hæc eſt viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum*, &c.

2. Quod ſpectat ad peccara virtuti Religionis oppoſita, varia ſunt, & multiplicia, de quibus non ſolum hic, ſed etiam in duabus Sectionibus ſequentibus agendum erit.

Primum, & præcipuum, ac veluti radix cæterorum eſt ſuperſtitio, qua (ut docet S. Th. q. 92. a. 1.) vel Deo cultus illegitimus, vel creaturæ cultus indebitus exhibetur. Prior illa ſubdividitur in duas ſpecies, quarum altera eſt, cum Deo exhibetur cultus falſus, ut ſi quis nunc veteris legis Sacrificia offerret. Hic enim cultus, ut obſervat S. Doctor q. 93. a. 1. falſus eſſet, cum fuerit inſtitutus ad ſacrificanda vitæ, ac mortis Chriſti Domini Myſteria tanquam futura, quæ tamen jam peracta ſunt. Ad quod peccatum, ut monet Toletus l. 4. c. 14. reducitur illud, quo quis falſas reliquias pro veris ſupponeret, vel

vel falſa miracula fingeret, ut ementito illo Religionis nomine eleemoſynas hinc inde corrogaret.

Altera ſpecies eſt, cum exhibetur Deo cultus ſuperfluus, id eſt, ut explicat S. Doctor art. 2. cum aliquid fit, quod neque confert ad Dei gloriam, neque ad hoc, ut mens hominis in Deum feratur, aut carnis concupiſcentiæ inordinatæ refrænentur; aut etiam quod eſt præter Dei inſtitutionem, vel contra legitimam, & approbatam Eccleſiæ conſuetudinem. *Hoc enim totum*, inquit S. Doctor ſupra, *reputandum eſt ſuperfluum & ſuperſtitioſum*.

3. Superſtitio autem illa, qua cultus indebitus creaturæ tribuitur, quinque ſub ſe includit ſpecies, ſcilicet Idololatriam, Magiam, Divinationem, Vanam obſervantiam, & Maleficium.

Idololatria eſt, cum cultus Divinus alicui creaturæ tanquam Deo exhibetur. Obſervat autem recte Toletus l. 4. c. 24. Idololatriam non modo Religioni, ſed etiam Fidei eſſe oppoſitam. Sicut enim vera adoratio non eſt, niſi præcedat in intellectu Fides, qua illius excellentiam agnoſcimus, cui nos ſubjicimus; ſic adoratio falſa, qualis eſt Idololatria, ſupponit errorem in intellectu, quo exiſtimamus creaturam aliquam honore Divino dignam.

Magia eſt poteſtas quædam inordinata collata per Dæmones, pacto cum illis inito, qua mediis & pravis, & ſuperſtitioſis fit aliquid, quod eſt ſupra naturæ vires, non tamen ipſius Dæmonis naturales vires excedit. Pactum autem illud Magi cum Dæmone fit vel expreſſe cum ipſo Dæmone viſibiliter apparente, aut cum aliquo alio Mago vices Dæmonis ſupplente, vel tacite per Dæmonis invocationem, quæ non ſolum fieri cenſetur, cum homo conceptis verbis auxilium Dæmonis invocat, ſed etiam, ut recte monet Mart. Delrio lib. 6. diſq. magic. quoties homo intentat aliquid facere per ea, quæ neque ex ſe, nec virtute aliqua ſupernaturali divinitus indita talem effectum producere poſſunt, ut cum certa verba, & characteres ad morbos depellendos adhibentur.

4. Obſervat etiam Toletus ſupra, Magiæ Hæreſim ſæpe conjunctam eſſe, ut ſi Magus cum pertinacia credat, Dæmones poſſe patrare miracula, aut aliquid citra permiſſionem Divinam propria virtute facere. *Certiſſime enim tenendum eſt*, ut ait S. Aug. l. 18. de Civ. c. 18. *ſolum Deum poſſe omnia facere quæ voluerit, nec Dæmones aliquid operari ſecundum naturæ ſuæ potentiam, niſi Deus permiſerit*.

Obſervat etiam idem Toletus, contingere aliquando poſſe, perſonas quaſdam ſimplices, modis ſupra explicatis, quibus tacite Dæmon invocatur, utentes invincibiliter ignorare, ſe invocare Dæmonem, & tunc non peccare ſaltem mortaliter, propter ignorantiam illam invincibilem, quæ tamen amplius illas non excuſat, quando vel ab aliis monentur, vel per ſeipſas advertunt id, quod faciunt, illicitum eſſe, aut de illo dubitare incipiunt.

Di-

Divinatio eſt inordinata & ſuperſtitioſa inquiſitio rerum aliquarum vel futurarum, vel occultarum, quas homo hic, & nunc naturaliter cognoſcere non poteſt.

Docet autem S. Th. qu. 95. art. 5. ſemper in Divinatione expreſſam, vel tacitam Dæmonis invocationem reperiri, ut illius ope notitia rerum illarum acquiratur. Unde fit, ut Divinatio, ſicut & Magia, propter illud commercium cum Dæmone, graviſſimum contra virtutem Religionis cenſeatur eſſe peccatum. Apoſtolus ſiquidem 1. Cor. 10. prohibet, Fideles *fieri ſocios Dæmoniorum*. & S. Auguſt. lib. de doctr. Chriſti cap. 13. dicit: *Omnem ſocietatem Dæmonum tanquam peſtiferam eſſe fugiendam*.

5. Expreſſa autem Dæmonis invocatio in Divinatione multipliciter fieri ſolet, ut fuſe explicat S. Doct. q. 65. juxta varios modos, quibus ſolet Dæmon futura, vel occulta manifeſtare. Aliquando enim id præſtat per fictas quaſdam apparitiones, quibus oculis hominum illudit, & hæc Divinationis ſpecies vocatur præſtigium: aliquando per ſomnia, quando quis per ſomnia reſponſum expectat à Dæmone, & vocatur Divinatio per ſomnia: aliquando per mortuorum fictam apparentiam, vel locutionem, & vocatur Necromantia: aliquando per ſtatuas, & aliqua corpora terreſtria, & dicitur Geomantia: aliquando per figuras apparentes in aquis, & vocatur Hydromantia: aliquando per figuras aereas, vel igneas, & vocatur Aeromantia, vel Pyromantia, aliquando per inſpectionem viſcerum animalium, quæ Dæmonibus immolantur, & dicitur Aruſpicium.

Quæ quidem omnes Divinationis ſpecies ſunt peccata mortalia graviſſima, Divina lege reprobata, ut patet Deut. cap. 8. & etiam ſanctionibus Eccleſiaſticis ſub anathematis interminatione prohibita, ut habetur c. *Si quis*, 20. quæſt. 5.

Divinatio, quæ fit per tacitam Dæmonum invocationem, ut docet S. Th. ſup. in duo genera ſubdividitur. Quorum primum eſt, quando ad cognoſcendas res futuras, vel occultas, ſuperſtitioſe conſideratur aliquid in diſpoſitionibus quarundam rerum, quod ex ſe nullam habet naturalem connexionem cum rebus illis futuris, & occultis. Ut enim recte dixit S. Aug. l. 2. de doctr. Chriſt. c. 2. *Iſtæ opiniones quibuſdam rerum ſignis humana præſumptione inſtitutis, ad eadem illa quaſi quædam cum Dæmonibus pacta referenda ſunt*.

Quod ſi ad hunc divinandi finem motus, vel ſitus ſiderum conſideretur, hæc Divinatio dicitur Aſtrologia: ſi garritus animalium, aut avium, dicitur Augurium: ſi earundem avium volatus, Auſpicium: ſi verba quædam hominum caſu prolata retorqueantur, ad prænotionem aliquam futurorum, dicitur Omen: ſi lineamenta quædam manus ſuperſtitioſe obſerventur, vocatur Chiromantia.

6. Porro circa Aſtrologiam obſervandum eſt ex S. Doct. q. 95. art. 5. quod, quamvis per illam ſcientiam aliqui effectus naturales præcogno-

cognoſci poſſint, ut Eclipſes, aeris immutationes, &c. item inclinationes, complexiones, & aliæ ſimiles corporis humani diſpoſitiones (quod licet valde incertum ſit in particulari, nihilominus in generali ex Philoſophia compertum eſt, aſtra, & cœlos in humana corpora aliquo pacto influere) certum eſt tamen, duobus præſertim in caſibus mortale peccatum eſſe Aſtrologica ejuſmodi ſcientia uti: Primo ad ea cognoſcenda, quæ a ſola Divina voluntate pendent, puta ad cognoſcendam prædeſtinationem, ſalutem, damnationem, &c. alicujus hominis: Secundo ad ea præcognoſcenda tanquam certo eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent. Unde S. Aug. l. 4. Confeſſ. c. 3. dicit, ejuſmodi aſtrorum conſultores, quos vocat *Planetarios*, *a Chriſtiana pietate repelli*, *& damnari*, & l. 2. de doctr. Chriſt. c. 10. vocat Aſtrologiam illam judiciariam Genethliacorum *pernicioſam ſuperſtitionem*, dicitque illius ſectatores *nimis errare*, *& vendere imperitis hominibus miſerabilem ſervitutem*. Diximus, *tanquam certo eventura*, quia ſi quis per illam ſcientiam ex cognitione complexionis, & habitudinis naturalis alicujus hominis conjiceret tantum evenire poſſe, ut hoc, vel illud ageret; tunc, licet alioquin vanum, & valde incertum eſſet tale judicium, non eſſet tamen peccatum mortale, niſi in eo caſu, quo quis ita addictus eſſet ejuſmodi Aſtrologicis obſervationibus, ut illis tanquam prima, & præcipua regula in ſuis actionibus uteretur, ita ut niſi prius conſultis aſtris, neque ullum negotium aggredi, neque quidquam alicujus momenti agere vellet.

7. Eſt præterea genus alterum Divinationis per ſortes. Circa quod advertendum eſt ex S. Th. alias eſſe ſortes divinatorias, quæ adhibentur ad aliquid occultum, vel futurum ſciendum, alias conſultorias, ad cognoſcendum, quid in aliquo caſu agendum ſit, alias diviſorias, ad determinandum, quid in alicujus rei partitione cuique eveniat. Et in ſortibus quidem divinatoriis eſt ſemper peccatum mortale, quia in illis ſemper tacita Dæmonis invocatio reperitur, cum neque ex Divina inſtitutione, neque ex aliqua virtute naturali ſortes illæ connexionem ullam neceſſariam habeant cum eo, quod per illas inquiritur.

In ſortibus autem conſultoriis eſt etiam peccatum mortale, quando reſolutio expectatur a dæmone, non vero quando per illas Deus conſulitur. Quod tamen fieri non debet, niſi cum triplici conditione. Prima eſt, ut non ex curioſitate, ſed ex gravi aliqua neceſſitate id fiat. Ex. gr. *Si inter Dei Miniſtros* (ut id verbis, & auctoritate S. Aug. Ep. 180. ad Honorat. explicemus) *ſit diſcrepatio, qui eorum perſecutionis tempore maneant, ne fuga fiat omnium, & qui eorum fugiant, ne morte omnium deſeratur Eccleſia: ſi hæc diſceptatio aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant, ſorte legendi ſunt.* Et lib. de doct. Chriſt. aliud profert exemplum: *Si*, inquit c. 28. *abundaret aliquid, quod oporteret dari ei, qui non haberet, nec duobus dari poſſet, ſi tibi occurrerent duo, quorum neuter alium vel indigentia, vel aliqua erga*

te

te neceſſitudine ſuperaret, nihil juſtius faceres, quam ut ſorte eligeres, cui dandum eſſet, quod duobus dari non poſſet.

Secunda conditio eſt, ut fiat cum reverentia. Unde obſervat Beda ſuper cap. 1. Act. Apoſtolos non niſi collecto Fidelium cœtu, & precibus ad Deum fuſis, ſortes dediſſe, ut in locum Judæ alium Apoſtolum ſubſtituerent.

8. Tertia denique conditio eſt, ut verba ſacræ Scripturæ, quæ in ſortibus conſultoriis adhibentur, ad negotia terrena non convertantur. Unde S. Auguſtinus Ep. 119 ad Januar. *In his*, inquit, *qui de paginis Evangelicis ſortes legunt, etſi optandum ſit, ut id potius faciant, quam ad Dæmonia conſulenda concurrant, tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſæcularia, & ad vitæ hujus vanitatem Divina Oracula velle convertere.*

Diviſoriæ autem ſortes licitæ ſunt, dummodo triplex adſit conditio, ut docet Toletus l. 4. c. 15. Prima eſt, ut nihil in illis fiat contra bonum publicum, ut ſi Dignitates ſorti committerentur inter eos, quorum aliqui eſſent ad illas inepti. Secunda, ut nihil etiam fiat contra juſtitiam. Tertia denique, ne fiant ejuſmodi ſortes in Beneficiis, & Dignitatibus Eccleſiaſticis, in quibus ſortitione uti non licet. His ſtantibus conditionibus, ſorte diviſoria uti licitum eſt, dummodo eventus illius non expectetur a Dæmone, ſed ſit pure fortuitus.

9. Vana obſervatio in eo differt a Divinatione, quod hæc præſertim ſpectet cognitionem rerum quarundam occultarum modo indebito conſequendam, illa vero referatur ad commoditates alias corporis, vel animi, per media quædam inutilia, & ſuperſtitioſa obtinendas. Quod ſi fiat ad nocumenta inferenda, vocatur Maleficium. Certum eſt autem, ejuſmodi vanam & ſuperſtitioſam obſervationem eſſe ex genere ſuo peccatum mortale. In ea ſiquidem vel expreſſa, vel tacita Dæmonis invocatio ſemper reperitur, ut docet S. Auguſt. lib. de doctr. Chriſt. cap. 20.

Illius vero tres ſunt præſertim ſpecies. Prima eſt ars notoria, quæ orationes quaſdam, & jejunia, tanquam media certa, & infallibilia, adhibet ad acquirendas ſcientias, ſine ullo labore, & ſtudio, ad modum ſcientiarum infuſarum: quod quidem fieri ſine mortali peccato non poteſt, ut docet S. Th. qu. 96. art. 1. Secunda eſt obſervatio ſanitatum, cum quis nimirum ad ſanitatem recuperandam, aut alteri conferendam, media quædam inutilia, & ſuperſtitioſa adhibet, ut quaſdam orationes certis quibuſdam verbis, & non aliis conceptas, certos characteres brachio colligatos, &c. Et hæc vana obſervatio, niſi invincibilis ignorantia excuſet, mortale peccatum eſt, cum, ut docet S. Th. ar. 2. in ea ſubſit ſemper tacita aliqua Dæmonis invocatio. Unde S. Auguſt. ſupra dicit, quod *ad ſuperſtitionem pertinent ligaturæ, & remedia, quæ Medicorum quoque diſciplina condemnat*, &c.

10. Neque dicas orationes eſſe media optima, & Religioni valde conſentanea. Id enim verum eſt, ſi adhibeantur ſolum ad poſtulandam a Deo ſanitatem, non vero, ſi illis ex ſuperſtitioſa perſuaſione ineſſe credatur vis ad conferendam ſanitatem, vel ſi exiſtimetur, per illas orationes ſanitatem infallibiliter eſſe impetrandam, dummodo talibus verbis, & non aliis conſtent, &c. Quis enim non videat, obſervationes hujuſmodi vanas, & inutiles eſſe, proindeque & orationi, & Religioni repugnantes?

Idem judicium ferendum eſt de iis, qui collo appenſas geſtant reliquias Sanctorum, aut verba quædam Evangelica. Si enim id fiat ex vero, & ſincero Religionis affectu, ad colendum Deum, & Sanctos ejus honorandos, licitum eſt, & pium: ſi vero vana aliqua circunſtantia obſervetur, ut quod vas reliquiarum debeat eſſe talis formæ, quod verba Evangelica in charta virgine ſint ſcripta, aut quod certo credatur reliquiis illis, & verbis ineſſe vim infallibilem efficiendi, ut quis v. g. in bello, aut in ſtatu peccati mortalis non moriatur, id haud dubie ſuperſtitioſum eſt, ac proinde illicitum, ut docet Tolet. lib. 4. cap. 16. poſt S. Thomam ſup. art. 3. ad 3.

11. Tertia denique eſt vana obſervatio futurorum eventuum, ut cum quis ex quarundam rerum impertinentium occurſu mala aliqua, vel bona ſibi, vel aliis eventura ominatur. Varia illius vanæ obſervationis exempla profert S. Aug. c. 20. ſupra, ubi dicit, quod *Ad pacta cum Dæmonibus inita pertinent millia inanium obſervationum, puta ſi membrum aliquod ſalierit, ſi junctim ambulantibus amicis lupus, aut canis, aut puer medius intervenerit, ſi quis cum ſe calceat, ſternutaverit, ſi veſtis a ſoricibus rodatur, & plus timeatur ſuſpicio mali futuri, quam præſens damnum doleatur.*

Quod ſpectat ad Maleficium, breviter dicimus, ſpeciem quandam eſſe vanæ obſervationis, qua quis Dæmonis ope aliis, ſive in corpore, ſive in anima, ſive in bonis exterioribus nocet, vel nocere intendit. Unde patet, quæ ſit differentia inter magum, & maleficum, ut obſervat Tolet. lib. 4. cap. 16. Magus enim ope Dæmonis utitur, præſertim ad propriam oſtentationem, & admirationem ſui excitandam, maleficus vero ad nocumentum aliis inferendum.

Eſt autem duplex maleficium, amatorium ſcilicet, & veneficum. Maleficium amatorium illud eſt, quo utuntur malefici ad amorem carnalem excitandum, vel e contra ad odia, vel divortia inter perſonas conjugatas excitanda. Circa quod obſervandum eſt, ut recte monet idem Tolet. ſup. Dæmonem nullam poſſe voluntati humanæ neceſſitatem inferre, ſed eam tantummodo allicere, vel immutando phantaſiam, & imaginationem, & rem amatam exhibendo, tanquam amabiliorem, vel carnis appetitum inflammando, & excitando, quibus non obſtantibus voluntas libera ſemper manet, poteſtque homo, ſi velit, Gratiæ Divinæ auxilio adjutus, illecebras omnes ejuſmodi abjicere.

Ma-

Maleficium veneficum illud eſt, quo utuntur malefici, ut alicui noceant, vel in corpore dolores, & infirmitates quaſdam inducendo, vel in bonis exterioribus ventos, grandines, & tempeſtates ope Dæmonis excitando, quibus animalia interimantur, arbores eradicentur, domus ſubvertantur, &c. Certum eſt enim, Dæmonem iſta, & alia ſimilia, Deo ita permittente, poſſe efficere, ut manifeſtum eſt ex cap. 1. & 2. libri Job.

12. Porro advertendum eſt, maleficos, præter peccatum maleficii initi, multis inſuper aliis horrendis peccatis eſſe irretitos. Quapropter ab illis in Confeſſione inquiri debet, num aliquod pactum expreſſum, vel tacitum cum Dæmone inierint, num Chriſti Domini Fidem, & Baptiſmum ejuraverint, num aliquid erroneum contra Fidem crediderint, num Dæmonem invocaverint, vel ipſi adorationem, aut alios Divinos honores detulerint, vel ab ipſo aliquid in hac vita, vel in futura ſperaverint, num ſacrilegium aliquod commiſerint, & an rebus aliquibus ſacris, puta oleo ſancto, aqua benedicta, ad impia, & nefanda facinora patranda abuſi fuerint. Perpendenda item ſunt damna, quæ ex eorum maleficiis fuerint ſubſecuta, ut reparatio eorum injungatur. Quæ omnia, & plura alia videri poſſunt apud Martinum Delrio l. 6. ſect. 3. & Toletum loco ſupra cit. ubi etiam recte monet, maleficos peccare, non ſolum quando utuntur maleficiis ad nocendum, ſed etiam cum eandem artem adhibent ad ſolvendum maleficium, quod intulerunt; imo nec licitum eſſe petere a malefico, ut maleficium altero maleficio diſſolvat, ſed orationibus, exorciſmis, Sacramentorum digna ſuſceptione, & aliis piis operibus id a Deo poſtulandum, & expectandum eſſe.

13. Præter quinque ſupra dictas ſuperſtitionis ſpecies, duo ſunt adhuc peccata Religionis virtuti ſpeciatim oppoſita, ſcilicet tentatio Dei, & ſacrilegium.

Tentatio Dei eſt, cum quis dubitans de aliqua perfectione Dei aliquid agit, ut experiatur, utrum Deus talem perfectionem habeat, necne, v. g. utrum Deus ſciat, vel poſſit aliquid. Hoc autem peccatum ex genere ſuo mortale eſt, ut docet Tolet. cap. 19. Ubi etiam obſervat, duobus modis illud committi poſſe, uno modo expreſſe, cum quis aliquid facit hac intentione, ut experiatur, utrum Deus aliquid facere poſſit, altero modo tacite, quando quis, licet non habeat expreſſam intentionem Deum tentandi, id tamen agit, quod ex ſe in illam Dei tentationem tendit, ut cum quis neglectis mediis a Divina providentia conſtitutis, expectat effectum aliquem a ſolo Deo, nulla neceſſitate, aut cauſa rationabili ad id movente. Unde S. Auguſt. lib. 1. contr. Fauſt. cap. 39. dicit, quod Chriſtus Dominus *fugiendo, & latendo hominis inſtruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet, quod faciat, ut, quod cavere oportet, evadat.*

Quod ſi neceſſitas aliqua, vel rationabilis cauſa ſubſit, tunc ut docet S. Th. q. 97. art. 2. non tentaret Deum, qui auxilium aliquod extraordinarium ab eo poſtularet, aut expectaret, juxta illud 2. Paralip. 20. *Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros ad te dirigamus*.

14. Sacrilegium, ut docet S. Th. q. 99. art. 1. & ſeq. eſt violatio rei ſacræ, ſeu cultui Divino deſtinatæ, quæ violatio contingit, cum aliquid circa eam fit, quod repugnat cum eo cultu, ad quem deſtinata eſt, ut recte obſervat Gregorius a Valentia diſp. 6. qu. 15. de Sacr. punct. 1. Tres autem ſacrilegiis ſpecies diſtinguit S. Doctor ſupra; prima ſpectat perſonas ſacras, ſecunda loca ſacra, tertia res ſacras, prout a perſonis, & locis diſtinguuntur.

Ad primam ſpeciem pertinet quidquid fit contra perſonam ſacram, qualis eſt Clericus, vel perſona Religioſa, quando reverentia ejus conditioni debita, aut immunitas eidem, quatenus Deo ſacra eſt, conceſſa violatur, aut læditur, ut ſi quis manus violentas in Clericum injiciat, aut cum perſona ſacra fornicetur.

Ad ſecundam ſpeciem ſpectant actiones illæ, quæ ſpecialiter repugnant cultui Divino, ad quem ſacer locus eſt deſtinatus, qualia ſunt effuſio injuſta ſanguinis humani in Eccleſia, item fornicatio, & quævis alia illicita ſeminis effuſio in eodem loco, furtum item non modo rei ſacræ, quod ad tertiam ſpeciem pertinet, ſed & cujuſcunque alterius, in loco ſacro perpetratum, ut ex communi Theologorum ſententia docet Valentia ſupra.

Ad tertiam denique ſacrilegii ſpeciem pertinet abuſus Sacramentorum, aliarumque rerum ſacrarum, ut olei ſacri, aquæ benedictæ, &c. item profanatio vaſorum, & ornamentorum ſacrorum, & violatio imaginum ſacrarum. Addit Cajetanus apud eundem Valentiam ſupra, ad hanc quoque ſacrilegii ſpeciem pertinere ſacrarum Scripturarum abuſum, ut ſi ad ſuperſtitiones inducendas, vel hæreſes confirmandas, vel etiam ad res ludicras adhibeantur.

Cæterum recte obſervat idem Valentia ſupra qu. 12. ſacrilegium quodcunque ex formali intentione, & cum Divini cultus contemptu perpetratum eſſe peccatum mortale, nec ullam materiæ levitatem excuſare, eo quod ratione contemptus, ſi non materia, certe malitia gravis ſemper in eo reperiatur. Secus autem eſt, ſi quis abſque ullo Divini cultus contemptu, re aliqua ſacra utatur præter eum finem, ad quem deſtinata eſt. Tunc enim tantummodo erit peccatum veniale, ſi prudentis viri judicio materia levis eſſe cenſeatur, ſi vero gravis ſit, erit mortale.

§. VI.

§. VI.
Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.

1. CОntra hoc primum Decalogi præceptum peccant in primis, qui Idololatriam, ac Judaiſmum profitentur, aut a Fide, vel Religione Catholica per Apoſtaſiam recedunt.

Qui dogmatibus Hæreticorum, aliiſque erroribus ab Eccleſia damnatis, & proſcriptis pertinaciter adhærent, qui Hæreticos in caſu hæreſis fovent, & protegunt, cum illis temere de Fide diſputant, eorum libros legunt, aut concionibus, vel cæremoniis interſunt.

Qui de cujuſvis articuli Fidei veritate dubitant, qui Fidem negant, vel diſſimulant, cum illam exterius profiteri tenentur, qui Fidei myſteria præcipua; aliaque ad ſalutem ſcitu neceſſaria, ut Symbolum Fidei, Orationem Dominicam, Decalogum, & Sacramenta, culpabiliter ignorant.

Qui de miſericordia, & gratia Dei præſumunt, vel de illa deſperant, qui Deum propter flagella ſibi inflicta oderunt, de ejus providentia obmurmurant, vel ejus obſequium animo deliberato faſtidiunt.

Qui Deo cultum ſuperſtitioſum, & indebitum, vel creaturæ cultum ſoli Deo debitum impendunt, qui Dæmonem expreſſe, vel tacite invocant, vel pactum expreſſum, vel tacitum cum eo ineunt.

2. Qui rerum futurarum, vel occultarum cognitionem per modos ſuperſtitioſos, & indebitos inquirunt, ut per præſtigia, ſomnia, necromantiam, geomantiam, &c. item per Aſtrologiam judiciariam ab Eccleſia reprobatam, augurium, auſpicium, omen, chiromantiam, ſortes, & alios ſimiles modos a Dæmonibus in perniciem hominum inventos.

Qui divinos, & ariolos de rebus illis futuris, vel occultis conſulunt, ab iiſque, quid ſibi proſperum, adverſumve eventurum ſit, perquirunt, qui, ut communiter dicitur, cribrum farinaceum, aut anulum vertunt, ut v. g. furti alicujus auctorem detegant.

Qui reliquias vel imagines Sanctorum cum quibuſdam obſervationibus ſuperſtitioſis collo, vel brachio appenſas ferunt, qui orationes quaſdam, & jejunia adhibent, tanquam media infallibilia ad ſcientias aliquas ſine ullo ſtudio comparandas.

Qui ad ſanitatem recuperandam, vel aliis conferendam certis verbis, orationibus, characteribus, & aliis ſuperſtitioſis modis nullam ex natura ſua ad talem effectum producendum vim habentibus utuntur, qui vanis, & frivolis quibuſdam obſervationibus eventura ſibi bona ominantur.

Qui maleficiis amatoriis, aut veneficiis utuntur, a quibus quærendum eſt, num damnum aliquod intulerint, ut illius reſtitutio injungatur: qui per quaſdam ligaturas Matrimonii uſum, & conſummationem impediunt.

Qui Deum tentant, neglectiſque mediis ab ejus providentia ordinatis effectum aliquem ſine ulla neceſſitate, aut ratione ab eo expectant.

Qui ſacrilegium aliquod perpetrant, perſonas Deo ſacras polluunt, vel injurioſe percutiunt, aut immunitates illarum injuſte violant, qui templa vanis, immodeſtis, vel obſcœnis colloquiis, aut pejoribus adhuc actibus, puta furto, fornicatione, aut ſimili aliqua fœditate, aut injuſta ſanguinis effuſione polluere, ac profanare non verentur.

Qui Sacramenta indigne ſuſcipiunt, vel miniſtrant, vaſa, & ornamenta Eccleſiæ, aliaſque res ſacras ad uſus profanos, vel ſuperſtitioſos adhibent, imagines Sanctorum contumelioſe tractant, ſacræ Scripturæ verbis ad res ſuperſtitioſas, ridiculas, vel falſas abutuntur.

SECTIO II.

Explicatur ſecundum Decalogi Præceptum.

Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

HUjus ſecundi præcepti verbis ex una quidem parte prohibetur abuſus Divini nominis, & irreverentia illa, quæ committitur a blaſphemis, perjuris, aut temere jurantibus, & ex altera præcipitur, ut ſumma reverentia nomini Divino exhibeatur, juramenta ſerventur, & vota Deo facta fideliter adimpleantur. Quapropter ad illius faciliorem, & pleniorem explicationem de tribus præſertim hic agendum eſt, ſcilicet de juramento, de blaſphemia, & de voto.

§. I.

De Juramento.

1. OBſervandum eſt, ſecundum doctrinam S. Thomæ q. 89. art. 1. & ſeq. juramenti nomine ſignificari actum Religionis, quo quis Deum in teſtem adhibet, ejuſque teſtimonium invocat, in confirmationem eorum, quæ aſſerit, vel promittit, eaque ratione præmittit, Divinam veritatem eſſe indefectibilem.

Fit autem juramentum vel expreſſe, cum quis jurat per Deum, aut per Chriſtum, &c. vel tacite, ut cum quis jurat per creaturas aliquas, quatenus in illis Divina bonitas, vel potentia elucet, ut quando quis jurat per Sanctos, per animam ſuam, per ſolem, per ignem, &c. In his enim, & ſimilibus juramentis cenſetur, creaturam teſtem adduci, non per ſe, ſed quatenus dicit ordinem ad Deum, præſertim ſi addatur nomen ipſius Dei, v. g. ſi juretur per ignem Dei. Quod ſi quis creaturas illas nominaret ſine ullo ad Deum reſpectu, ille non cenſeretur jurare. Unde etiam Navarrus c. 12. & alii Doctores exiſtimant, iſtos loquendi modos, *per fidem meam*,

meam, *in fide probi viri*, *in conſcientia*, non ſufficere ad veram, & propriam juramenti rationem. Qui enim iis utuntur, ſi nihil aliud intendant, ſignificare tantum videntur, ſe aliud aſſeverare ex veracitate, & virtute, quæ virum probum decet.

Eſt etiam alius jurandi modus, quem S. Th. art. 6. dicit fieri per execrationem, quando quis ſibi, vel ſuis malum aliquod imprecatur, ſicque Deum non modo in teſtem, ſed etiam in vindicem invocat, niſi dicta ſua veritati conſonent.

2. Quocunque autem modo juretur, ut id licite fiat, tres in juramento conditiones requiri, docet idem S. Th. art. 3. ut ſcilicet juretur in veritate, in juſtitia, & in judicio, juxta id, quod habetur Jerem. 4. *Jurabis*, *vivit Dominus*, *in veritate*, *in juſtitia*, & *in judicio*. Veritas juramenti in eo conſiſtit, prout explicat S. Doctor, ut id, quod juramento aſſeritur, exiſtimetur eſſe verum ab eo, qui jurat: juſtitia, ut juramentum fiat de re licita, & honeſta: judicium, ut non fiat, niſi ex gravi, & neceſſaria cauſa.

Cum autem juramenta, ut ſupra inſinuatum eſt, alia ſint aſſertoria, alia promiſſoria, hoc iſtorum proprium eſt, quod is, qui ſub juramento promiſit, ſe aliquid facturum, illud adimplere ſub peccato mortali teneatur, etiamſi illud, quod promiſſum eſt, leve ſit & parvi momenti, ut docet Tolet. l. 4. c. 22. & cum illo communiter omnes.

3. Sunt tamen aliqui caſus, ut monet idem Auctor, in quibus nulla eſt, vel ceſſat juramenti promiſſorii obligatio, ut ſi quis juret de re aliqua mala facienda. Tunc enim jurans peccat, nec tenetur, imo nec licite poteſt illam exequi. Similiter ceſſat obligatio juramenti, ſi res per illud promiſſa fiat impoſſibilis, vel abſque peccato impleri non poſſit. Tollitur etiam eadem obligatio diſpenſatione Epiſcopi, & aliis modis, quibus voti obligationem ceſſare, infra dicetur. Spectanda etiam eſt in multis caſibus intentio jurantis, ut ex illa juramenti interpretatio petatur. Exempli gratia, qui jurat, ſe filium, aut ſervum caſtigaturum, non ita intendit ſe ad id obligare, quin ſibi reſervet facultatem, ſi ita expedire videatur, pœnam illam remittendi: ſimiliter qui volens alteri honoris cauſa primum locum cedere, ſe in illo non ſeſſurum jurat, non intendit ita ſe obligare, quin, ſi alius acceptare nolit, poſſit locum illum ſibi retinere. In iis tamen, & ſimilibus caſibus longe conſultius eſt a juramentis ejuſmodi abſtinere, cum nulla ſit tunc jurandi neceſſitas. Unde juramenta illa a peccato ſaltem veniali excuſari non poſſunt.

4. Quamvis vero juramentum licitum ſit, non eſt tamen de genere bonorum, ut recte monet S. Doct. art. 5. quæ ſunt per ſe bona, & appetenda, ut oratio, eleemoſyna, &c. ſed illorum, quæ tantum bona ſunt, & appetenda, poſita aliqua neceſſitate, ſicut medicina, quæ non niſi premente ægritudine prodeſt. Unde ſimiliter juramentum, cum ſit veluti remedium, quod in fidei humanæ defectum aſſumitur, non niſi

raro, & urgente neceſſitate uſurpandum eſt. Quo ſenſu dixit Chriſtus Dominus S. Matth. 5. *Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cœlum*, &c. Quæ verba explicans S. Aug. l. 1. de ſerm. Dom. in monte c. 17. *Ita ergo*, inquit, *intelligitur præcepiſſe Dominum, ne juretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat jusjurandum, & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem dilabatur. Quapropter qui intelligit, non in bonis, ſed neceſſariis jurationem habendam, refrænet ſe quantum poteſt, ut non ea utatur, niſi ex neceſſitate*, &c.

Porro quam perniciosa ſit jurandi conſuetudo, variis in locis Scriptura Divina teſtatur, ac præſertim Eccleſ. 23. *Jurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa*, &c. *Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non diſcedet a domo illius plaga*. Qua vero ratione prava hæc conſuetudo tolli, & evelli poſſit, docet S. Chryſoſt. hom. 5. ad pop. Antioch. his verbis: *Vis diſcere, quomodo ab hac impia conſuetudine jurandi liberari poſſis? ego te quendam docebo modum, quem ſi tenueris, ſuperabis omnino. Cum videris te ipſum, vel alium quenque ſervorum, aut filiorum, vel uxorem hoc malo captos, & ſæpius commonefactos, nec tamen correctos, jube incœnatos cubare, & hanc tibi, illiſque damnationem impone, damnationem, inquam, non damnum, ſed lucrũ ferentem*. Item in hom. ad baptizandos hoc aliud remedium proponit. *Ab omnibus conjunctis hoc poſtula, hoc pete beneficium, ut te jurantem arguant, & confundant*. Optime S. Hieron. Epiſt. 14. ad Celantiam: *Mentiri*, inquit, *& jurare lingua tua prorſus ignoret, tantuſque in te ſit amor veri, ut quidquid dixeris, juratum putes*.

§. II.
De Blaſphemia.

1. Blaſphemia ſecundum doctrinam S. Th. 2. 2. q. 13. ar. 1. eſt peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu de excellentia Divinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid, quod ipſi proprium eſt, vel aliquid imponendo, quod minime ei convenit, ſive id ore fiat, ſive ſolum mente concipiatur.

Alia eſt autem blaſphemia ſimplex, alia cum hæreſi conjuncta. Illa dicitur cum hæreſi conjuncta, quæ aliquid de Deo aſſerit, vel de illo negat, quod eſt Fidei contrarium, ut ſi quis dicat, Deum eſſe crudelem, non eſſe providum, &c. Quod obſervare debent Confeſſarii, ac pœnitentes, qui ſe de talibus accuſant, interrogare, num ita eſſe crediderint.

Blaſphemia vero ſimplex eſt ea, quæ non tam fit per modum aſſertionis, ſeu enuntiationis, quam per modum deteſtationis, ac veluti cujuſdam imprecationis in Deum, ut ſi quis Deo maledicat, aut verba probroſa in Deum proferat, item ſi contumelioſe partes quaſdam corporis Chriſti nominet, ut caput, ſanguinem, mortem Dei, quaſi ob iſta Dei Filium contemptibilem exiſtimet, illique ſtupenda prorſus impietate ex-

exprobret, quod propter nimiam in nos charitatem carni, & ſanguini communicare voluerit, & in carne aſſumpta pro nobis mori.

Quamvis autem is, qui cum debita reverentia, in re maximi momenti, ad confirmandam dictorum ſuorum veritatem, Chriſti Domini nomen interponeret, ejuſque corpus, ſanguinem, vel mortem pro nobis perpeſſam honoris cauſa nominaret, nullum blaſphemiæ reatum incurreret, ut recte obſervat Bonacina diſp. 3. q. 8. de blaſph. pun. 3. nihilominus ſupra dicti loquendi modi, qua ratione proferri ſolent, vix a peccato blaſphemiæ excuſari poſſunt, cum ſemper in illis reperiatur formalis aliquis, aut ſaltem tacitus Dei contemptus, niſi forte, ut docet Navarrus c. 13. n. 1. linguæ, ac mentis præcipitatio, ut accidit in iis, qui ſubita aliqua ira corripiuntur, ob indeliberationem, & inadvertentiam a peccato mortali excuſet. Quæ tamen excuſatio locum non habet in iis, qui pravam illam blaſphemandi conſuetudinem deliberate contraxerunt, nec ullo modo illam corrigere, aut emendare curant.

2. Docet autem S. Thom. ſup. art. 1. ad 2. blaſphemiam non modo in Deum, ſed etiam in Sanctos committi poſſe. Ut enim laudare Sanctos, quatenus ad Deum pertinent, ejuſque amici, ac filii chariſſimi ſunt, ipſi per charitatem, & gloriam conjuncti, eſt actus virtutis Religionis; ſic illis maledicere, aut contumeliam aliquam irrogare, eſt peccatum blaſphemiæ.

Ad eandem blaſphemiam reducitur peccatum illud, quod committitur maledicendo creaturas. Quod quatuor modis fieri poteſt, ut obſervat Tolet. l. 4. c. 13. Primo eas conſiderando, quatenus ſunt creaturæ Dei, & hac de cauſa illis maledicendo: & hoc eſt peccatum blaſphemiæ. Secundo reſpectu alicujus creaturæ rationalis, cujus illæ ſunt, v. g. maledicere, aut imprecationem aliquam facere contra armenta, vineas, &c. quia hujus, vel illius ſunt: & hoc eſt peccatum contra charitatem proximi. Tertio creaturæ irrationales, aut inanimatæ poſſunt conſiderari ſecundum ſe præciſe; & ea ratione illis maledicere eſt actus otioſus, & peccatum veniale. Quarto denique conſiderari poſſunt ratione alicujus mali, vel incommodi, quod inferunt, & ea ratione illis maledicere non eſt peccatum. Eſt enim hoc potius ipſi malo, quam creaturæ maledicere. Sic Job maledixit diei, in quo natus eſt, David montibus Gelboe, in quibus Saul occiſus eſt.

§. III.

De Voto.

1. QUatuor præſertim circa votum inveſtiganda ſunt, 1. quid ſit votum, & quotuplex, 2. quænam perſonæ votum emittere poſſint, 3. quanta ſit ipſius voti obligatio, 4. denique quibus modis hæc voti obligatio ceſſare poſſit.

Quod

Quod ad primum ſpectat, votum, ut docet S.Th. q. 88. a. 1. & 2. eſt *Promiſſio deliberata*, *Deo facta*, *de aliquo meliori bono*.

Dicitur *Promiſſio*, quia non eſt nudum, & ſimplex propoſitum, ut conſtat ex c. *Literaturam*, de voto, ſed ad illius rationem requiritur promiſſio cum vera voluntate ſe obligandi.

Dicitur *deliberata*. Promiſſio enim ſubita, & inconſiderata non ſufficeret ad rationem voti, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Nav. qui etiam recte obſervat, tantam ad votum faciendum deliberationem requiri, & ſufficere, quanta requiritur, & ſufficit ad peccatum aliquod mortale committendum.

2. Dicitur *Deo facta*, quia votum, cum ſit actus Religionis, & latriæ, ut docet Sanctus Thomas, ſoli Deo fieri debet. Quod ſi interdum apud quoſdam Auctores, ut apud Euſebium l. 13. de præpar. c. 7. vota Sanctis Martyribus, & aliis in cœlo Beatis nuncupari dicuntur, id intelligi debet ad eum modum, quo templa, & Altaria Sanctis dicari dicuntur, quia Deo in honorem Sanctorum dedicantur, vel in quantum cenſetur homo vovere ipſi Deo id, quod Sanctis ſe impleturum promittit. Quod ſi promiſſio alicujus pii operis fiat alicui Sancto præciſe ad honorem ejus, & ſanctitatis, ac gloriæ teſtificationem, tunc ejuſmodi promiſſio ſacra quidem eſt, & ad Dei cultum mediate ordinata, ſed non eſt proprie votum, neque actus latriæ, ſed ſolum duliæ, ſive obſervantiæ, ut fuſius explicat Suarez.

Dicitur denique, *De bono meliori*: quibus verbis ſignificatur materiam voti duplicem habere conditionem. Prima eſt, ut ſit opus bonum, ſive ſit tantum in conſilio, ſive in præcepto. Secunda, ut opus illud bonum, quod vovetur, melius ſit, quam ejus oppoſitum, id eſt, ut non ſit ex ſe alicujus operis excellentioris, & perfectioris impeditivum.

3. Aliud eſt autem votum perſonale, aliud votum reale: aliud item abſolutum, aliud conditionale: aliud ſimplex, aliud ſolemne: aliud expreſſum, aliud tacitum.

Votum perſonale eſt, quo promittitur aliquid, quod perſonam voventis ſpectat, ut cum quis vovet peregrinationem: Reale, cum res aliqua Deo promittitur, ut eleemoſyna. Et hæc eſt utriuſque differentia, quod etiam ad hæredes tranſeat obligatio voti realis, non item perſonalis, ut communiter Theologi docent, & colligitur ex c. *Parte*, de cenſibus.

Votum abſolutum eſt, quod independenter a quavis conditione emittitur: conditionale vero, quod non ſit, niſi ſub aliqua conditione, ut ſi quis peregrinationem voveat, ſi a tali morbo liberetur. Et ejuſmodi vota non obligant, niſi poſita illa conditione. Quæ tamen conditio contraria eſſe non debet vel ſubſtantiæ, vel honeſtati ipſius voti, ut ſi quis voveat ea conditione, ut ad implendum id, quod vovit, non obligetur, vel ſi quis voveat ſub ea conditione, quod in lite injuſta victor evadat. Hæ ſiquidem conditiones votum irritum, & invalidum reddunt, ut docet Bonacina diſp. 4. qu. 2. de voto, pun. 2.

Vo-

Votum ſimplex conſiſtit in nuda, & ſimplici promiſſione Deo facta: ſolemne vero illud eſt, quod vel ſuſceptioni Ordinis ſacri, vel profeſſioni Religionis approbatæ conjunctum eſt, ut habetur c. *unico* de voto in *6*.

4. Quod ſpectat ad perſonas voti emittendi capaces, docet S. Th. ſupra art. 8. & 9. duo præſertim ex parte illarum requiri. Primum eſt, ut qui vovet, uſum rationis ſufficienter adeptus ſit, illiuſque compos exiſtat. Unde pueri ante uſum rationis, & amentes, ac furioſi votum emittere non poſſunt. Quoniam vero difficile eſt diſcernere, quo præciſe temporis puncto ſufficiens illud rationis lumen pueris exoriatur, ideo ex communi Doctorum conſenſu, ut docet Laymann. tract. 4. de voto cap. 7. vota ante ſeptennium edita cenſentur irrita, & invalida eſſe, niſi probabiliſſimæ conjecturæ ſuadeant, ſufficientem rationis uſum in tenera illa ætate adfuiſſe, & e contra vota poſt ſeptennium emiſſa valida eſſe, & obligatoria, niſi certa indicia oſtendant, ſufficientem rationis uſum defuiſſe.

Secundum eſt, ut perſona, quæ vovet, ſui juris ſit quoad illud, quod vovet. Nullus enim ſubditus, ut aſſerit S. Doctor q. 88. ar. 8. firmiter voto ſe obligare poteſt in iis, quibus poteſtati alterius ſubjacet, niſi conſenſus ejus accedat.

Obſervat autem recte Gregorius a Valentia diſp. *6*. qu. *6*. de voto, pun. *6*. S. Doctorem non dixiſſe, votum ſubditi eſſe nullum, ſed ſolummodo non eſſe firmum, niſi accedat conſenſus Superioris. Votum ſiquidem a perſona ſubdita emiſſum eſt verum votum, pendens tamen ex Superioribus conſenſu, tanquam ex conditione, quæ ſi accedat, tunc cenſetur validum, ſi vero Superior contradicat, ſit irritum.

5. Hinc colliges 1. vota omnia, ſive perſonalia, ſive realia, impuberum irritari poſſe a patre, tutore, aut aliis quorum poteſtati ſubſunt, quod & de Religioſis profeſſis ſimiliter intelligendum eſt reſpectu Superiorum. Ad quam irritationem, ut docet Navarrus c. 12. nu. *69*. ſola Superioris voluntas ſufficit, nec ulla alia cauſa, aut ratio requiritur.

Colliges 2. quod, quamvis vota realia puberum, antequam ætatem a lege præſcriptam attigerint ad plenam, & liberam bonorum diſpoſitionem, ab eorum parentibus irritari poſſint, illorum nihilominus vota perſonalia, quæ patriæ poteſtati nullum afferunt præjudicium, valida ſunt, nec ab eorum parentibus poſſunt irritari. Ita S. Thomas art. 9. ubi docet, pueros, vel puellas poſt annos pubertatis, ſcilicet in pueris poſt 14. in puellis vero poſt 12. poſſe quocunque voto ſimplici, vel etiam ſolemni Religionis ſe obligare. Jure tamen novo Concilii Tridentini ſeſſ. 25. c. 15. ad votum ſolemne profeſſionis religioſæ requiritur ætas *16*. annorum completorum, ante quam ætatem, ſicut & ante tempus annuæ probationis exactum, profeſſio illa irrita eſſe cenſetur.

Colli-

Colliges 3. uxoris vota, quæ ab ea fiunt de iis, in quibus marito ſubeſt, poſſe ab illo irritari, ut habetur cap. *Scriptura*, de voto. Sed difficultas eſt inter Theologos, quænam ſint ea, in quibus uxor marito ita ſubeſt, ut ſine illius conſenſu de iis vovere non poſſit. Quidam enim, ut Sotus, Paludanus, & alii apud Layman. tract. 4. de vot. c. 7. exiſtimant, uxorem æque viro ſubditam eſſe, ac Religioſum Prælato, vel Superiori, unde inferunt, quælibet illius vota poſſe a marito irritari. Alii tamen probabilius, & verius exiſtimant, mulierem tantum ſubeſſe marito quoad conjugii uſum, & familiæ gubernationem, eaque proinde tantummodo vota, quæ vel uſui conjugii, vel familiæ gubernationi præjudicium aliquod afferunt, poſſe ab ejus marito irritari. Ita Sylveſter verb. votum, Navarr. c. 12. nu. 64. Azor. cap. 17. q. 12. Suar. lib. 6. de voto, cap. 4. aliique multi.

Addit etiam Laymann. ſupra, uxorem ſimiliter poſſe mariti ſui vota reſcindere, quæ derogant juri, quod habet in corpus ejus, e. g. ſi voveret immoderatam aliquam abſtinentiam, aut longinquam aliquam, & diuturnam peregrinationem. Imo & exiſtimat, vota quoque realia mariti poſſe ab uxore reſcindi, ſi cedant in detrimentum notabile dotis, vel aliorum bonorum, quæ ipſi ſunt cum marito communia, & quorum adminiſtratio penes ipſum eſt.

§. IV.

Quanta ſit voti obligatio, & quibus modis ceſſare poſſit.

1. QUod ad primum ſpectat, certum eſt, votum eſſe obligatorium, ita ut qui illud implere omittit, peccati reatum incurrat, ut docet S. Thomas, & conſtat ex Scriptura. Deut. 23. *Cum votum voveris Deo tuo, non tardabis reddere*, &c. *quod ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*, & 1. ad Timoth. 5. *habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, quæ Apoſtoli verba in Concilio Carth. IV. cap. 104. & Toletano IV. cap. 55. intelliguntur de viduis, quæ votum caſtitatis violaverunt.

Quamvis autem voti tranſgreſſio ſit peccatum ex genere ſuo mortale, nihilominus ob materiæ levitatem poteſt eſſe tantum veniale, ut docent Navarrus c. 12. num. 65. Toletus lib. 4. c. 17. & alii communiter. Votum enim ſe habet per modum cujuſdam privatæ legis, quam vovens ſibi imponit. Unde non videtur majorem inferre obligationem, quam lex Divina, vel Eccleſiaſtica, cujus tranſgreſſio in materia levi non niſi peccatum veniale eſſe cenſetur.

2. Verum ſuper hac voti obligatione quæres 1. quo tempore incumbat obligatio voti adimplendi, ſeu quandiu citra peccatum illius executio differri poſſit. Reſpond. cum diſtinctione. Vel enim vovens ipſe tempus determinavit, vel non: ſi primum, executio voti ultra illud ſine peccato differri non poteſt, & eo major erit culpa, quo diuturnior erit

erit mora, ut docet Suarez, & alii apud Laymannum ſupra c. 3. ſi vero vovens tempus illud non determinavit, debet votum ſuum adimplere, cum primum commode poterit, alias, ſi abſque cauſa, & ratione differat, peccabit, ut docet S. Th. art. 3. ad 3. ſup.

Recte autem obſervat Laym. irrationabilem dilationem voti, quo quis ſe obligavit ad Ordinem ſacrum ſuſcipiendum, aut Religioſum ſtatum amplectendum, citius ad mortalem culpam pertingere, quia cum ex vi talis voti obligatus ſit homo ad perpetuum, & ſpeciale obſequium Deo præſtandum, quanto magis ejus executionem differt, tanto majorem obſequii Deo promiſſi veluti partem aufert. Quod non eodem modo accidit in aliis votis, v. g. peregrinandi, jejunandi, &c. Hæc enim, tametſi differantur, integre tamen impleri poſſunt.

Quæres 2. an quis poſſit voto ſuo alterum obligare, v. g. an parentes, qui vovent, filios ſtatum Religioſum amplexuros, voto ſuo filios ad ſtatum illum amplectendum obligent. Reſpondetur negative, quia obligatio voti, ſicut & cujuſcumque promiſſionis, ex propriæ voluntatis conſenſu naſci debet; unde ſequitur, quod non alium, quam ipſum voventem obliget. Si tamen filii votum illud parentum approbent, & ratum habeant, tunc ad illud implendum tenebuntur. Ita Suarez lib. 4. de voto, cap. 9. Bonacina diſp. 4. qu. 2. de voto, punct. 5. & alii.

3. Quæres 3. quando in voti executione ſuboritur aliqua difficultas, qua ratione illius voti obligatio ſit interpretanda. Reſpondetur, ſpectandam in primis eſſe voventis intentionem, ex qua vis omnis, & modus obligationis naſcitur. Quod ſi de illius intentione non ſatis conſtet, verba, quibus votum ſuum explicavit, erunt expendenda, & ſecundum magis communem ſignificationem erunt accipienda, juxta illud Deut. 23. *Facies, ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore locutus es*. Quod ſi neque intentio voventis, neque illius verba rationem voti ſatis explicent, ſpectanda erit ipſius voti materia, & ſecundum ejus naturam, ac conditionem votum erit exequendum. Ex. gr. qui vovit, certa die ſe jejunaturum, votum exequi debet ſecundum formam jejunii Eccleſiaſtici, ita ut abſtineat carnibus, & unica refectione contentus ſit: qui vovit, ſe recitaturum Roſarium, debet illud pie, & attente recitare; quia ſcilicet talis eſt ratio, & conditio jejunii, & orationis. Ita Suarez ſup. c. 7. Valentia diſp. 6. q. 6. de voto, puncto 4. & alii.

Quod ſpectat ad ſecundum, quatuor præſertim modis obligationem voti ceſſare, Doctores aſſerunt.

4. Primus eſt, quando talis, & tanta rerum mutatio accidit, quæ ſi ab initio prævisa fuiſſet, votum illud in tali caſu emiſſum non fuiſſet. Ita Navarrus, Suarez, & alii, quos citat, & ſequitur Bonacina diſp. 4. qu. 2. de voto, pun. 7. E. g. ſi quis voveat, ſe jejunaturum omnibus diebus Veneris, illique ſuperveniat ægritudo talis,

quæ

quæ ab obſervatione jejunii Eccleſiaſtici excuſaret, tunc non cenſebitur ad jejunium illud ſervandum obligari.

Secundus eſt, quando votum irritatur, & reſcinditur, ut quando Superior irritat votum Religioſi ſibi ſubditi, tutor pupilli, vir uxoris. Tunc enim ceſſat obligatio ejuſmodi voti adimplendi, ut paragrapho præcedenti explicatum eſt.

Tertius, quando Superioris auctoritate cum vovente ſuper voto diſpenſatur. Quod ut facilius intelligatur, obſervandum eſt ex Navarro c. 12. n. 65. hanc eſſe differentiam inter diſpenſationem, & irritationem voti, quod diſpenſatio proprie ſpectat ad poteſtatem ſpiritualem, & ut valida ſit, cauſam aliquam legitimam requirit; irritatio vero pertinet ad poteſtatem dominativam, ſive ſpiritualis illa ſit, ſive naturalis, vel politica, neque ad hoc ut valida ſit, ullam aliam cauſam requirit, præter voluntatem Superioris.

5. Hac obſervatione ſuppoſita, certum eſt, extare in Eccleſia veram, & legitimam poteſtatem diſpenſandi in votis, & aliis obligationibus, quibus homo erga Deum obſtrictus tenetur, ut docet S. Th. a. 10. & 12. & conſtat tum ex illimitata poteſtate ſolvendi a Chriſto Domino Eccleſiæ conceſſa, S. Matth. 16. tum ex ejuſdem Eccleſiæ perpetua praxi.

Neque dicas, obligationem ad vota ſervanda eſſe juris Divini, proindeque Eccleſiam diſpenſare non poſſe, ut vota non impleantur, ſicut non diſpenſare poteſt, ut alia legis Divinæ præcepta non ſerventur. Reſpondetur enim cum S. Doctore a. 10. ad 2. per diſpenſationem non dari licentiam, ut quis votum ſuum tranſgrediatur, ſed auctoritate legitima Superioris diſpenſantis fieri, ut hoc, quod continebatur ſub voto, amplius ſub illo non contineatur, in quantum determinatur, non eſſe congruam materiam voti.

Certum eſt præterea ex eodem S. Doctore ſup. & aliis communiter Theologis, poteſtatem diſpenſandi in votis jure ordinario competere ſolis Eccleſiæ Prælatis juriſdictionem in foro exteriori habentibus, proindeque Romanum Pontificem, utpote ſupremum Eccleſiæ Rectorem, in quibuslibet Fidelium votis, ſive ſimplicibus, ſive ſolemnibus, diſpenſare poſſe, ut docent S. Antoninus 3. part. tit. 22. c. 7. Henricus Gandavenſis quodlib. 5. qu. 28. Ricardus in 4. diſt. 33. a. 9. qu. 1. Durandus eadem diſt. qu. 2. Major ibid. qu. 3. Navarr. c. 12. nu. 65. & plures alii, quos citat, & ſequitur Leſſius l. 2. c. 40. dub. 19.

6. Quod ſpectat ad Epiſcopos, certum eſt, etiam illos in omnibus votis ſubditorum ſuorum diſpenſare poſſe, ſi quinque tantummodo excipiantur, nimirum perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis Hieroſolymitanæ, vel ad limina Apoſtolorum Romam, vel ad Sanctum Jacobum Compoſtellam, ut obſervat Navarrus ſupra. Unde patet Epiſcopum diſpenſare poſſe in voto caſtitatis non perpetuæ, & in voto non nubendi, quod differt a voto perpetuæ caſtitatis, cum per fornicationem non violetur, item in voto ſuſcipiendi ſacros Ordines,

dines, quod differt etiam a voto perpetuæ caſtitatis, quod eſt illi tantummodo annexum. Addit Leſſius ſup. dub. 18. & plurimorum Theologorum auctoritate probat, Epiſcopum diſpenſare poſſe in quibuſdam voti reſervati conditionibus. Ex. gr. ſi quis vovit ingredi Religionem ſtrictam, poteſt diſpenſare, ut ingrediatur laxiorem; item ut profeſſus in arctiore tranſeat ad laxiorem, niſi fortaſſe obſtet ſtatutum aliquod peculiare a Summo Pontifice confirmatum: ſimiliter poſſe diſpenſare cum eo, qui emiſſo perpetuæ caſtitatis voto matrimonium contraxit, & conſummavit, ut ſtante tali matrimonio petere poſſit debitum. Toletus l. 4. c. 18. etiam exiſtimat, quinque illa vota tunc ſolum cenſeri Summo Pontifici reſervata, cum abſoluta ſunt; quando vero ſub conditione aliqua edita ſunt, Epiſcopum ab illis diſpenſare poſſe. Ubi etiam recte obſervat, neque Summum Pontificem, neque Epiſcopos, aut quoſvis alios Superiores poſſe ſine juſta, & rationabili cauſa in votis diſpenſare, alias diſpenſatio non modo illicita, ſed etiam invalida foret, quod etiam docet Navarrus, & plures alii apud Laymann. tract. 4. de vot. c. 8. Poteſtas enim ſpiritualis non in deſtructionem, ſed in ædificationem a Chriſto Domino Eccleſiæ Prælatis collata eſt.

7. Cæterum juſtæ cauſæ diſpenſandi in votis ex quadruplici præſertim capite peti debent, ut obſervat idem Laymann. ibidem. Primo ex ipſo actu vovendi, ut ſi quis abſque perfecta deliberatione, ex quadam præcipitatione, vel animi levitate aliquid voverit, ut habetur ex c. 2. de voto. Secundo ex materia voti, ſi nimirum ſpectata corporis conſtitutione, animi imbecillitate, & aliis ſimilibus diſpoſitionibus, diſpenſatio voti in majorem ipſius voventis utilitatem ſpiritualem (quæ præſertim hic ſpectanda eſt) ceſſura videatur. Tertio ex difficultate voti adimplendi poſtea ſuperveniente, vel ante non prævila. Quarto denique ex aliqua neceſſitate notabili, vel utilitate magna Reipublicæ, aut etiam familiæ, ut ſi quis longam voviſſet peregrinationem, cum præſtatet, illum Reipublicæ regendæ, aut gubernandæ familiæ potius intereſſe. Quo vero majus, ſeu dignius eſt votum, eo etiam major, & gravior cauſa requiritur, ut licite, & valide ſuper illo diſpenſari poſſit. Et ut plurimum ad majorem cautelam conſultum eſt pium aliquod opus per modum cujuſdam compenſationis injungere illi, cum quo diſpenſatur.

8. Quæres, an ſicut Prælatus cum ſubditis, ſic etiam poſſit ſecum in propriis votis diſpenſare. Reſpondetur, poſſe indirecte, dando alicui ex ſubditis poteſtatem ſecum diſpenſandi, ſicut Sacerdoti ſibi ſubdito dare poteſt facultatem, qua ſe ipſum a peccatis ſibi reſervatis abſolvat. Addit Leſſius ſup. dub. 17. poſſe illum etiam directe ſecum in votis ex cauſa juſta diſpenſare; probatque ex eo, quod ſecundum doctrinam Sancti Thomæ, quam ibidem citat, poſſit ſibi ipſi dare Indulgentias.

Quar-

Quartus denique modus, quo ceſſare poteſt voti obligatio, eſt per ipſius voti commutationem. Circa quam dicimus primo, poſſe voventem propria ſua auctoritate votum ſuum commutare in id, quod ſpectatis omnibus, melius eſt, & Deo acceptius, dummodo tamen votum illud non ſit Summo Pontifici reſervatum. Ita Sotus, Suarez, Azorius, & alii, quos citat, & ſequitur Laym. ſup. c. 8. Et conſtat ex capite primo de voto, & ex cap. *Pervenit*, de jurejurando, ubi dicitur, quod *Promiſſum non refringit, qui illud in melius commutat*. Imo docet S. Th. vota quæcunque, etiam Summo Pontifici reſervata, propria cujuſque auctoritate commutari poſſe in vota illa, quæ in profeſſione religioſa emittuntur, quod expreſſe declaravit Alexander III. capite *Scriptura*, de voto, ubi dicit, quod *Reus fracti voti non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam Religionis obſervantiam noſcitur commutare*. Rationem affert S. Doctor art. 12. ad 1. quod alia omnia vota ſunt quorundam particularium operum, ſed per religioſam profeſſionem homo vitam ſuam Dei obſequio deputat; particulare autem in univerſali includitur.

9. Dicimus 2. commutationem voti in aliquod opus æquale proprio voventis arbitrio fieri non poſſe. Ita Suarez, & alii apud Laym. ſup. cap. 8. Ratio eſt, quia non poteſt aliud pro alio ſolvi, non conſentiente promiſſario: atqui Deus non videtur conſentire, ut ab obſequio ſibi per votum promiſſo ad libitum voventis recedatur, niſi cauſa aliqua juſta urgeat, cujus cognitio ad Superiorem pertinet, vel niſi obſequium aliquod evidenter melius ipſi exhibeatur. Tunc enim promiſſionem non violat, ſed auctiorem reddit.

Dicimus 3. illi, cui jure ordinario, vel per delegationem competit facultas diſpenſandi in votis, competere etiam facultatem vota commutandi, quia juxta regulam juris 53. in 6. *Cui licet quod eſt plus, licet utique quod eſt minus*; at plus eſt poſſe diſpenſare in voto, quam illud commutare.

Quæres, utrum ad commutationem votorum valide, ac licite faciendam cauſa aliqua requiratur, ſicut ſupra requiri diximus ad diſpenſationem. Reſpondetur, nullam requiri, quando commutatio fit in aliquid melius, ut docet Navarrus c. 12. n. 63. Si vero fiat in æquale, vel minus, exiſtimat Suarez l. 6. de voto, c. 19. cauſam aliquam rationabilem requiri, non tantum ut licita, ſed etiam ut valida ſit commutatio. Sufficere autem arbitratur Laymannus, ſi is, qui vovit, voti ſui commutationem inſtanter petat. Tum enim idonea ratio adeſſe videtur, ut ejus fragilitati condeſcendatur, quo majore cum ſolatio, & animi alacritate voti ſui debitum in alia materia, ad quam magis affectus ſit, exſolvat.

Cæterum quæ de voti irritatione, diſpenſatione, &c. hactenus dicta ſunt, ſimiliter de juramenti irritatione, diſpenſatione, &c. intelligenda eſſe, docet, & fuſe explicat Laymann. tract. 3. de jur. cap. 11.

§. V.

Digitized by Google

§. V.

Quot modis peccetur in ſecundum Decalogi Præceptum.

1. Contra ſecundum Decalogi præceptum peccant illi, qui juramento falſum aſſeverant, ſcientes, aut exiſtimantes, eſſe falſum, aut dubitantes, num ſit verum, ſive id contingat in re levi, aut gravi, ſive jocandi, aut ſe excuſandi gratia id faciant: & qui ſe periculo falſum jurandi exponunt; aut qui advertentes, ex prava jurandi conſuetudine ſe frequenter jurare falſum, de emendatione non curant.

Item qui juramento pollicentur, ſe aliquid facturos, quod tamen non intendunt; aut qui, poſtquam ſe juramento obſtrinxerunt ad aliquid faciendum, illud adimplere nolunt; vel qui jurant de re aliqua mala facienda.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui verum quidem jurant, ſed abſque neceſſitate, vel in re levis momenti. Et hoc peccatum, ut docet Toletus, ut plurimum tantummodo veniale eſt, niſi forte ob pravam jurandi conſuetudinem, & periculum pejerandi fiat mortale, ut plerunque contingere poteſt in illis, qui quacunque data occaſione adorandum Dei nomen irreverenter, & non ſine aliquo contemptu rebus ludicris, & frivolis interponunt, vel ſe ob res leviſſimas Dæmoni devovent, aut alio juramento exeeratorio utuntur.

2. Peccant præterea illi, qui blaſphemias in Deum, vel Sanctos proferunt, illos injurioſe, & contumelioſe nominant, illis detrahunt, maledicunt, aut imprecantur, qui non minus impie, quam irreverenter quibuslibet rebus, etiam aliquando turpibus, aut nefariis, corpus, caput, & ſanguinem Dei interponunt.

Peccant denique, qui vovent aliquod malum, vel aliquod bonum, ſed malo, & perverſo fine: item qui votum adimplere omittunt, aut illius executionem ſine ulla neceſſitate, vel cauſa differunt: qui vota realia illius, cujus exceperunt hæreditatem, adimplere non curant: qui alios ad vovendum vi, metu, vel dolo inducunt: qui voti diſpenſationem obtentu cauſæ alicujus falſæ impetrare nituntur.

SECTIO III.

Explicatur tertium Decalogi Præceptum.

Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.

1. Hoc tertium Decalogi præceptum, ut aſſerit S. Doct. q. 121. a. 4. ad 1. partim eſt morale, partim cæremoniale: morale quidem, quatenus per illud præcipitur, ut homo, ſepoſitis aliis tempora-

libus negotiis, aliquod vitæ ſuæ tempus Divino cultui, Religioniſque exercitiis deputet; cæremoniale vero, quatenus dies Sabbati deſignatur, in quo temporalia opera intermittere, & ſoli Deo, ejuſque cultui vacare jubetur, idque tum in memoriam beneficii creationis: Deus enim univerſum mundum ſex diebus perfecit, & ſeptimo die ab operibus quievit: tum etiam in figuram Chriſti Domini, peracto Redemptionis opere, toto æternitatis beatæ Sabbato quieturi.

2. In quantum morale eſt, omnes ſemper, & eodem modo obligat, cum, ut ait S. Doctor ſup. ab ipſa lege Divina naturali derivetur; in quantum vero cæremoniale, morte Chriſti Domini antiquatum eſt, ut declaratur in Catechiſmo Romano part. 3. c. 4. ubi dicitur, Apoſtolos ex ſeptem Hebdomadæ diebus illum, qui primus eſt, loco ſeptimi ſubrogaſſe, & Divino cultui in memoriam Dominicæ Reſurrectionis conſecraſſe, illumque diem idcirco Dominicum vocatum fuiſſe: præter quem aliæ pari obſervatione, ac cultu obſervandæ Feſtivitates extant, quæ in honorem Chriſti Domini, & Sanctorum ejus inſtitutæ ſunt, partim Summorum Pontificum decretis, de quibus ſpeciatim agit Suarez lib. 2. de Feſtis c. 5. & ſeq. partim Epiſcoporum ſtatutis populos ſibi ſubditos obligantibus, ut habetur cap. ult. de Feriis, & in Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 12. de reform. partim etiam conſuetudine Epiſcoporum conſenſu expreſſo, vel tacito approbata.

§ I.

Quænam requirantur ad feſtorum dierum ſanctificationem.

1. DUo præſertim requiruntur ad ſanctificationem dierum Feſtorum. Primum eſt, ut ab operibus ſervilibus abſtineatur, id eſt ab illis operibus ignobilioribus, quæ ipſius corporis commoditatibus inſerviunt, qualia ſunt arare, fabricare, ſutoriam, vel tonſoriam, aut alias ejuſmodi artes mechanicas exercere. Id conſtat ex variis Conciliorum, Pontificumque decretis, quorum unum, aut alterum hic apponemus. In Concilio Romano ſub Eugenio II. apud Antonium Auguſtinum lib. 20. tit. 19. c. 1. hæc habentur: *Conſtat omnino obſervare, ut die Dominico nullas audeant operationes, mercationeſque peragere, præterquam in cibariis rebus, ita ut libere poſſint, ac debite in eo ſecundum poſſibilitatem omnes ad Eccleſiam concurrere*, &c. *Qui vero ruſtica opera die Dominica agere præſumpſerit, contra Divina præcepta egiſſe non dubitet*. Et apud S. Gregor. lib. 11. Epiſt. 3. *Dominico vero die a labore terreno ceſſandum eſt, omni modo orationibus inſiſtendum, ut quod negligenter per ſex dies agitur, per diem Reſurrectionis Dominicæ precibus expietur*.

Operibus ſervilibus junguntur duo alia operum genera, quæ licet minime ſervilia ſint, diebus tamen Dominicis, & feſtivis Eccleſiaſtico jure

jure prohibentur, eo quod animam temporalibus rebus magnopere applicent, nimiumque a Divino cultu abſtrahant, mercatus ſcilicet, id eſt mercium emptiones, & forenſes, ac judiciales actus.

Id ſimiliter conſtat ex variis Conciliorum, Pontificumque ſanctionibus. Ac nominatim in Concilio Pariſienſi ſub Gregorio IV. circa annum Domini 820. celebrato cap. 50. hæc habentur: *Imperialis celſitudo flagitanda, ut ejus a Deo ordinata poteſtas cunctis metum incutiat, ne in hac ſacra, & venerabili die* (Dominica ſcilicet) *mercatus, & placita, & ruralia quæcunque opera facere præſumant.* & in Concilio Arelatino ſub Carolo Magno cap. 16. prohibetur, *Ne in Dominicis diebus publica mercata, neque cauſationes, diſceptationeſque exerceantur.*

2. Dubitatur autem apud Theologos de quibuſdam operibus, an ſervilia ſint, proindeque an diebus Feſtis ſint prohibita. De quibus breviter dicimus ſecundum Navarr. c. 17. q. 4. Suarez lib. 2. de Feſtis c. 24. & alios, non eſſe opus ſervile, nec prohibitum diebus Feſtis iter facere, ſcribere, venari recreationis cauſa, quod & de piſcatione, & pictura ſimiliter dici poteſt: quamvis quidam Doctores, ut Sylv. verb. *Dominica*, Angelus verbo *Feriæ*, & quidam alii merito dubitent, an tranſcribere, aut pingere lucri, & quæſtus cauſa, eademque ratione piſcationi, aut venationi vacare diebus Feſtis licitum ſit, cum ejuſmodi opera mercenariorum, & ſervorum propria ſint, quando principaliter fiunt ob quæſtum, ac proinde ſervilia cenſeri poſſint. Quare tutius eſt ab illis abſtinere.

Docet autem Navarrus ſupra ex S. Doctore ſup. art. 4. ad 3. ſex operum genera licite diebus Feſtis exerceri poſſe, primo ea, quibus in Divino cultu obſequium aliquod exhibetur, ſecundo illa, quibus ſpiritualia exercentur, qualia ſunt docere verbo, vel ſcripto, tertio, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem propriam, ſive animæ, ſive corporis, quarto, quæ ad ſalutem proximi ſpiritualem, vel corporalem ſimiliter neceſſaria ſunt, quinto, quæ ad vitandum damnum ſibi, vel proximo imminens ſunt neceſſaria, ſexto denique, quæ ad ciborum præparationem requiruntur.

3. Et generatim loquendo, quæcunque opera, etiam ſervilia, licita redduntur ratione alicujus urgentis neceſſitatis, ſive publicæ, ut dicitur cap. *Licet*, de Feriis, ſive privatæ, ut cum tempore meſſis ſegetes ob pluviam ſuperventuram exportantur, vel ſimile opus ſit ad grave aliquod damnum evitandum. Qua etiam ratione pauperes artifices interdum licite diebus Feſtis laborare poſſunt, dummodo abſit ſcandalum, ſi aliter familiæ ſuæ ea, quæ ad victum neceſſaria ſunt, nullatenus ſubminiſtrare queant. Quanquam in iis caſibus tutius ſemper ſit adire Superiorem, puta Epiſcopum, aut in ejus abſentia Parochum, & ab illo licentiam poſtulare. Similiter opera ſervilia licita fiunt, quando pietatis, aut Religionis cauſa exercentur, ut ſi Al-

Digitized by Google

taria ornanda ſint, aut præparanda ea, quæ ad exequias requiruntur & quæ tamen ſi antecedente die commode peragi poſſent, in diem Feſtum non eſſent differenda. Conſuetudo etiam legitime præſcripta, & a Superioribus minime improbata in quibuſdam operibus alias prohibitis a peccato excuſat, v. g. in nundinis publicis, aliiſque ſimilibus caſibus, ut obſervat Toletus lib. 4. cap. 4.

Porro in hujus præcepti tranſgreſſione materiæ levitas a peccato, ſaltem mortali, excuſare poteſt: V. g. ſi quis ſervili alicui operi brevi temporis ſpatio incumbat, puta unius horæ, non cenſebitur, ſecluſo tamen ſcandalo, peccati mortalis reatum incurrere, ut docet Suarez lib. 2. de Feſtis cap. 21.

4. Obſervandum tamen eſt, multa eſſe opera, quæ quamvis ſervilia non ſint, diebus tamen Feſtis illicita cenſentur, propter temporis exceſſum, quod in illis impenditur: qua ratione dierum illorum ſanctificationi omnino videntur oppoſita. Quis enim a peccato excuſare poſſit eos, qui ludis, choreis, comeſſationibus, venationibus, negotiis ſæcularibus, aliiſque ſimilibus rebus totos dies tranſeunt? Unde merito conqueritur Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 8. in S. Joan. cap. 5. *Quamplurimos Chriſtianorum diebus feſtis aut ludis illiberalibus, aut crapulæ, choreis, aut aliis mundi vanitatibus deditos, cum Deo obſequium diligentius exhibere, cum Templa Dei frequentare, orationibus inſiſtere, atque Eccleſiaſtico Officio intereſſe deberent, tunc maxime Deum ſuis diſſolutiſſimis moribus irritare. Id ne eſt, o Chriſtiani, celebrare diem feſtum, indulgere ventri, & inconceſſis voluptatibus habenas laxare?* &c. *Diebus ad exercenda ſervilia opera conceſſis unuſquiſque ſuo intentus eſt operi, & abſtinet a crapula, ludis, & vanitatibus; diebus autem feſtis paſſim concurritur ad cauponam, ad ludos, ad ſpectacula, & choreas, in irriſionem Divini nominis, & diei prævaricationem.*

Quamvis autem honeſta aliqua, & moderata recreatio feſtis diebus, poſt perſoluta Religionis officia, minime prohibeatur; *ita tamen* (inquir S. Chryſoſtomus hom. 8. de reſur.) *ſanctorum dierum feſtivitas agi debet, ut relaxatione corporum puritas non corrumpatur animorum, ſed potius abſtinentes ab omni luxu, ebrietate, laſcivia, dantes operam ſobriæ remiſſioni, & ſanctæ ſinceritati id efficere tentemus, ut quidquid tunc corporali abſtinentia non adipiſcimur, mentium puritate quæramus.*

5. Secundum, quod ad ſanctificationem Feſtorum dierum requiritur, eſt, ut dies illi cultui Divino, aliiſque piis operibus impendantur. Præ cæteris autem Religionis, & pietatis exercitiis, quæ ad debitam Feſtorum celebrationem pertinent, unum præſertim injungitur, nimirum ut diebus Dominicis, & Feſtis omnes, & ſinguli Fideles uſum rationis habentes ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio interſint, cum ea devotione, & attentione, quæ tantum myſterium decet. Hoc præceptum Eccleſiaſticum expreſſe habetur cap.

Si

Si quis etiam, & cap. *Omnes Fideles*, & cap. *Miſſas*, de conſecr. & ſatis conſtat ex univerſali, & continua Eccleſiæ praxi.

Ad hoc vero ut quis huic præcepto ſatisfaciat, duo præſertim requiruntur. Primum eſt, ut corpore ſit præſens, & mente in Deum intentus. Qui enim ſciens, in aliqua Eccleſia Miſſam celebrari, domi ſe contineret, mentemque ſolam circa myſteria Miſſæ applicaret, huic præcepto non ſatisfaceret; ſicut nec ille, qui corpore quidem præſens eſſet, ſed animo vanis cogitationibns per notabilem aliquam Miſſæ partem deliberate diſtraheretur. Non eſt vero neceſſarium (ut recte obſervat Tolet. lib. *6.* c. *6.*) auribus audire, vel intellectu percipere ea, quæ in Miſſa dicuntur, vel Sacerdotem celebrantem oculis videre, ſed moralis præſentia corporis, & virtualis ſaltem attentio mentis ſufficit.

Poteſt etiam quis, ut docet idem Toletus, & alii plures Theologi, eo tempore, quo Miſſæ intereſt, ſimul recitare horas canonicas, preceſque aliquas, ad quas obligatur, & utrique obligationi ſimul ſatisfacere; dummodo, ut monet Navarrus c. 12. num. 8. ita preces illas recitet, ut attentionem auditioni Miſſæ neceſſariam non amittat, ſciatque, & velit Miſſam audire, & ſaltem virtualiter hujus Sacrificii oblatione Deum colere.

6. Quæres, an qui, dum Miſſa celebratur, peccata ſua confitetur, illius audiendæ præcepto ſatisfaciat. Reſpondetur, quod, quamvis Suarez, & Azorius, quos citat Bonacina, q. de Miſſa pun. 11. exiſtiment, non ſatisfacere, nihilominus probabiliſſime dici poteſt, eos, qui tempore Miſſæ, præſertim ſolemnioris, Parochialis v. gr. per aliquod breve temporis intervallum confeſſioni faciendæ incumbunt, præcepto Miſſæ audiendæ ſatisfacere: tum quia in illo pœnitentiæ actu plurium aliarum virtutum actus, puta contritionis, humilitatis, boni propoſiti, &c. exercentur, qui ex ſe nihil obſtant, imo plurimum conferunt ad hoc, ut quis devote ſacrificio Miſſæ interſit: tum etiam, quia communis uſus, & praxis ita obtinuiſſe videtur. In Eccleſiis ſiquidem Parochialibus, illis præſertim, in quibus una tantum, aut altera Miſſa celebrari ſolet (quod in vicis, & pagis frequens eſt) ſolent ut plurimum confiteri pœnitentes, interim dum Miſſa, cui interſunt, celebratur, nec ullus adhuc Epiſcopus, aut Superior id prohibuit.

Secundum, quod requiritur, eſt, ut Miſſa integra audiatur, ſaltem uſque ad Sacerdotis benedictionem, juxta Canonem 47. Concilii Agathenſis, &c. *Cum ad celebrandas*, de conſecr. diſt. 1. Qui enim partem aliquam Miſſæ prætermittit abſque juſta cauſa, peccat, venialiter quidem, ſi pars ſit exigua, mortaliter vero, ſi ſit notabilis, ut docet Navarrus c. 21. n. 1. & 2. Bonav. diſp. 44. q. ult. de Miſſa pun. 11.

7. Quænam autem ſit notabilis pars Miſſæ, quam proinde omittere ſit peccatum mortale, Navarrus, Suarez, Toletus, quos citat, & ſequitur Bonacina, exiſtimant, illam Miſſæ partem, quæ a

principio uſque ad Epiſtolam incluſive protenditur, eſſe notabilem, nec ſine peccato mortali omitti poſſe: Sylveſter tamen, Coninchus, & Azorius ab eodem citati, partem illam notabilem extendunt uſque ad initium Evangelii. Addit Toletus lib. 6. c. 9. ex Navarro, & aliis, poſſe utcunque huic præcepto ſatisfieri, ſi quis partem alteram audiat ab alio: quod quamvis ipſi probabile videatur, recte tamen monet, conſultius eſſe, & tutius integram unius Sacerdotis Miſſam audire. Obſervat etiam ibidem, nullam eſſe obligationem, ne in die quidem Natalis Domini, plures Miſſas audire, ſed unam ſufficere ad hoc, ut præcepto ſatisfiat.

Porro a præcepto Eccleſiaſtico Miſſam diebus feſtis audiendi excuſat impotentia, ſive phyſica, ſive moralis. Impotentiam phyſicam dicimus, cum quis nullo modo id poteſt, puta cum eſt in carcere detentus, vel lecto per ægritudinem affixus, aut navigat in mari, &c. Nam juxta regulam juris 9. *Ad impoſſibile nemo poteſt obligari*. Impotentiam vero moralem intelligimus, quando quis non niſi cum ſumma difficultate, aut gravi detrimento, corporali, vel ſpirituali, proprio, vel alieno Miſſam audire poteſt, ut ſi quis timeat, ne adeundo Eccleſiam ab hoſtibus in via occidatur, vel ſi domum deſerat, ne a furibus expiletur, vel ſi infirmum ſolum relinquat, ne grave aliquod incommodum patiatur. Ita Navarrus, Suarez, & alii apud Bonacinam diſp. 44. qu. ult. de Miſſæ Sacrificio punct. ult. apud quem plurimi alii ſimiles caſus videri poſſunt.

§. II.

Quot modis peccetur in tertium Decalogi Præceptum.

1. PEccant in primis, qui diebus feſtis contra Eccleſiæ prohibitionem opera ſervilia abſque ulla cauſa legitima exercent, & qui alios ad id cogunt vel inducunt: peccant etiam Superiores politici, qui diebus feſtis ſibi ſubditos operibus illis ſervilibus vacare permittunt.

Item qui diebus feſtis, citra neceſſitatem, vendunt aliquid, aut emunt, præſertim ſi in emptione illa, aut venditione tempus aliquod notabile inſumatur; & qui diebus illis officinas apertas tenent, aut merces vendendas exponunt.

Peccant & Judices, & illorum Officiales, ſi nulla urgente neceſſitate, diebus feſtis, citationes teſtium, juridicas auditiones, & alias judiciales actiones exercent: item qui totos dies feſtos, aut maximam, & præcipuam illorum partem aleis, choreis, comeſſationibus, & aliis vanis, aut profanis actionibus impendunt.

2. Peccant, qui diebus feſtis Miſſam audire omittunt, vel illam integram non audiunt, vel qui audiunt quidem, ſed ſine attentione, ac per illius partem aliquam notabilem vanis confabulationibus, ac ſuperfluis cogitationibus deliberate diſtrahuntur.

Peccant denique patres familias, aliique Superiores, qui a filiis, & ſubdi-

ditis Miſſam diebus feſtis audiri non curant, aut eos talibus occupationibus detinent, ex quibus fit, ut Miſſam audire non poſſint.

SECTIO IV.

Explicatur quartum Decalogi præceptum.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam.

CUm juxta doctrinam S. Th. 2. 2. q. 33. ar. 2. præcepta, quæ pertinent ad officia charitatis proximo impendenda, ad hoc quartum Decalogi præceptum reducantur; idcirco, antequam explicemus particularia illa officia, quibus erga parentes, & alios Superiores obſtringimur, videtur doctrinæ ordo, quem etiam Navarrus ſecutus eſt, poſtulare, ut prius de ipſa charitate proximi, illiuſque generalibus præceptis, & obligationibus tractemus. Quod ut diſtinctius exequamur, tria præſertim hic explicanda ſunt, primo quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ, ſecundo quis ordo ſit in illa dilectione ſervandus, tertio quinam ſint actus charitatis, & quo tempore ad illos exercendos obligemur. Exinde ipſius quarti præcepti ſpecialem obligationem aggrediemur, & inveſtigabimus, quænam perſonæ patris, ac matris nomine deſignentur, & quem honorem illis impendere debeamus.

§. I.

Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ.

1. DOcet S. Thom. qu. 13. art. 22. quatuor præſertim eſſe ex charitate diligenda, juxta mentem S. Auguſtini l. 1. de doctr. Chriſt. c. 23. *unum, quod ſupra nos eſt, ſcilicet Deum, alterum, quod nos ſumus, tertium, quod juxta nos eſt, ſcilicet proximum, quartum, quod infra nos eſt, ſcilicet proprium corpus.* Atque in primis de dilectione ipſius Dei ſectione 1. egimus. Quod vero ſpectat ad dilectionem illam, qua nos ipſos ex charitate diligere tenemur, docet S. Th. art. 4. quod, cum charitas, qua Deum diligimus, etiam ad ea, quæ ipſius Dei ſunt, debeat extendi, cumque juxta Apoſtolum ad Rom. 14. *Nemo noſtrum ſibi vivat, nemo ſibi moriatur, ſed ſive vivimus, ſive morimur, Domini ſimus,* & quidem tot titulis, quot in ejus Divinitate perfectiones fulgent, quot ab ejus bonitate beneficia in nos effluunt, ideo unuſquiſque ſeipſum non propter ſe, ſed propter Deum, uti aliquid ipſius Dei, debet ex charitate diligere.

Quod ſpectat ad corpus noſtrum, idem S. Doct. art. 5. dicit, illud duobus modis conſiderari poſſe, vel ſecundum ejus naturam, vel ſecundum infectionem culpæ, & corruptionem pœnæ. Cum igitur natura ejus a Deo ſit, poſſimuſque uti corpore noſtro ad ipſius Dei obſequium,

&, ut loquitur Apoſtolus Rom. 6. *exhibere membra noſtra, arma juſtitiæ Deo*; ea ratione debemus etiam corpus noſtrum diligere, ſed infectionem culpæ, aut corruptionem pœnæ in corpore noſtro nullatenus diligere, aut fovere debemus, imo potius ex vero charitatis affectu amovere. Unde intelligitur, quo ſenſu dixerit Apoſt. Coloſſ. 3. *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram*, &c.

2. Quod denique ſpectat ad proximum, quem ex charitate diligere debemus, S. Doctor ab illa proximi denominatione excludit in primis creaturas rationis expertes, quia ſunt incapaces beatitudinis ſupernaturalis, in cujus communicatione charitas fundari debet: excludit deinde damnatos, & Dæmones, quia ipſis bonum æternæ vitæ velle non poſſumus, cum ipſis illud Deus non velit, imo contrarium pro tota æternitate decreverit.

Nomine igitur proximi S. Doctor art. 6. 8. & 10. aſſerit ſignificari ſanctos Angelos, & homines, ſive beatos, ſive viatores, ſive peccatores, ſive juſtos, ſive amicos, ſive inimicos: quos quidem ita ex charitate diligendos eſſe dicit, ut eos nunquam actu ipſi charitati contrario, odio ſcilicet, proſequamur, neque ullum eorum ab illa generalitate dilectionis proximi excludamus, & præterea ut ſecundum animi diſpoſitionem ſemper parati ſimus charitatis actus ſive internos elicere, ſive externos exercere erga quoſcunque, etiam peccatores, aut inimicos, quotieſcunque id ex Divinæ legis præſcripto faciendum eſſe nobis innoteſcet.

3. Quod autem ſpectat ad inimicos, in quibus eſt ſpecialis difficultas, certum eſt, illos ex charitate propter Deum eſſe diligendos, quod expreſſe præcipit Chriſtus Domin. S. Matth. 5. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros*, illiſque dilectionis ſigna generalia exhibenda, quæ nos æque communiter aliis ejuſdem conditionis hominibus, neque nos attingentibus exhibere ſolemus, & in caſu extremæ, vel gravis neceſſitatis illis æque, ac aliis auxilia, & beneficia præſtanda, quod etiam juſſit Chriſtus Dominus, cum dixit ibidem, *Benefacite iis, qui oderunt vos*. Imo etiam injuria ab eis accepta propter Deum ipſis eſt condonanda. Dixit enim Chriſtus Dominus Matth. c. 6., *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra*. & c. 18. dicit, condonationem illam non ſolum exterius, ſed ex interiori cordis affectu eſſe præſtandam. Quod ſi actio injuriarum civilis, aut criminalis ab eo, qui damnum, aut læſionem paſſus eſt, inſtituatur, ſicut id jure poteſt, ſic ex odio, & vindictæ appetitu facere non debet, ſed civilem quidem eo tantum fine, ut damnum illatum compenſetur, criminalem vero ex amore juſtitiæ, aut alicujus alterius virtutis motivo, ut docet Ricardus, Gabriel, Navarrus, & alii apud Laymann. tr. 3. de char. c. 4. non vero ex motu odii, aut appetitu vindictæ.

Quamvis autem hæc ita ſe habeant, certum eſt nihilominus, licitum

tum eſſe, & honeſtum in peccatoribus, & inimicis odiſſe, ac deteſtari peccatum, illudque per emendationem tollere, ſi id jure poſſumus, vel optare, ut a Deo, aut a Superioribus puniatur. Unde Apoſtolus dicebat Gal. 5. *Utinam abſcindantur, qui vos conturbant.* Quin & de ejuſmodi punitione lætari poſſumus, quatenus per illam tollitur malum peccati, & e contrario triſtari, ſi peccatorum pravos conatus proſperari videamus. Quod optime explicat S. Greg. lib. 22. Mor. cap. 11. his verbis: *Evenire plerumque ſolet, ut non amiſſa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rurſus gloria ſine invidiæ culpa contriſtet, cum & ruente eo quoſdam bene erigi credimus, & eo proficiente quoſdam injuſte opprimi formidamus.*

§. II.
Quis ordo in Charitate ſervandus ſit.

1. CErtum eſt, ordinem aliquem in dilectione Charitatis eſſe ſervandum, ut docet, & probat S. Thomas qu. 26. art. 1. 2. & 3. Hic autem ordo, ut idem explicat, exigit a nobis, tum ut Deum amore appretiativo pluſquam res alias quaſcunque abſque ulla comparatione, aut exceptione diligamus, tum ut poſt Deum nos ipſos, exinde proximos noſtros, ac ultimo loco corpus noſtrum eadem Charitatis dilectione complectamur.

Cum autem diligere nihil aliud ſit, quam bonum velle, ſintque tria præcipua bonorum genera, quæ nobis ipſis, vel proximis velle poſſumus, ſpiritualia ſcilicet, ut gratiam, virtutes, & gloriam, &c. corporalia, ut vitam, & ſanitatem corporis, &c. exteriora denique, ut famam, divitias, &c. ordo charitatis ſupra relatus poſtulat, ut poſt Deum (de cujus dilectione jam ſupra egimus) quiſque primo ſeipſum diligat quoad bona ſpiritualia, deinde proximum quoad eadem bona ſpiritualia, poſtea ſeipſum quoad bona corporalia, & exinde proximum quoad eadem bona corporalia, & ſic deinceps ſeipſum, & proximum quoad alia bona exteriora. Ita S. Thom. per totam quæſt. 26. ubi id fuſſe explicat.

2. Unde ſequitur 1. nunquam licitum eſſe, cujuſvis boni alii procurandi prætextu, ſpiritualem aliquam animæ jacturam per peccatum quantumvis exiguum deliberate incurrere. *Quid enim prodeſt homini*, ut ait Chriſtus Dominus S. Matth. 16. *ſi univerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?* Et cap. 22. ponit dilectionem ſui ipſius, tanquam regulam, & normam dilectionis proximi, *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum*, regula autem, ut docet S. Th. a. 4. prior, & potior eſt, quam regulatum.

Sequitur 2. quoad alia bona corporalia, & exteriora, cæteris paribus, ununquenque debere magis ſeipſum diligere, quam proximum. Unde, ut ait S. Auguſt. lib. de mendacio c. 6. *Si quis exponat vitam corpo-*

corporalem propriam pro vita corporali alterius, *jam non diligit proximum*, *ſicut ſeipſum*, *ſed pluſquam ſeipſum*, *quod*, ut poſtea ſubjungit, *ſanæ doctrinæ regulam excedit*. Non eſt tamen contra hunc charitatis ordinem, ſi quis ex motivo alicujus virtutis vitam propriam pro tuenda amici vita exponeret, quod a S. Hieron. in c. 7. Mich. & S. Ambroſio lib. 3. de Officiis c. 12. tanquam honeſtæ, & perfectæ amicitiæ officium commendatur. Et a fortiori poſſet, imo aliquando deberet quis pro ſalute temporali communitatis ſuæ, puta civitatis, aut patriæ, vitam, & alia bona exteriora exponere; cum rationis ordo poſtulet, ut pars pro ſuo toto periclitetur.

Sequitur 3. ſi de bonis diverſi generis agatur, tunc bonum ſpirituale proximi bono noſtro corporali præferendum eſſe, ac proinde proximo verſanti in extrema neceſſitate ſpirituali, etiam cum certo propriæ vitæ periculo, ſuccurrendum eſſe, dummodo tamen probabilis ſpes juvandi proximum affulgeat. Ita S. Th. q. 44. a. ult. ad 2. Unde S. Joann. Ep. 1. c. 3. *Et nos debemus*, inquit, *pro fratribus animas ponere*.

Et in extrema quidem, ac moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali tenetur quilibet Chriſtianus hunc charitatis ordinem ſervare, ut ex ante dictis conſtat, & etiam docet S. Aug. & poſt illum communiter omnes Theologi. Paſtores autem, & ii, quibus animarum cura incumbit, ſubditis ſuis non ſolum in extrema, ſed etiam in gravi neceſſitate conſtitutis ſuccurrere debent, etiam cum propriæ vitæ periculo, ut fuſius docet, & probat, variiſque exemplis illuſtrat Greg. a Valent. diſp. 3. q. 4. de ord. c. 4.

3. Quod autem ſpectat ad ordinem Charitatis in proximorum dilectione ſervandum, certum eſt in primis, quotieſcunque agitur de auxilio præſtando in extrema, vel gravi neceſſitate corporali alicujus, ordinem Charitatis poſtulare, ut perſonas nobis ſecundum carnem magis conjunctas aliis ſecundum carnem minus conjunctis præferamus. Unde ſequitur, patrem, & matrem aliis omnibus eſſe præferendos, exinde uxorem, poſtea filios, & fratres, & alios conſanguineos, prout quiſque illorum nobis ſecundum carnem conjunctior exiſtit, ut docet S. Th. a. 8. & ſeq. & poſt illum Iſambert. tract. de Char. diſp. ul. a. 2.

Quod ſi fiat comparatio eorum, qui ſecundum carnem, cum aliis qui ſecundum ſpiritum nobis conjuncti ſunt, quamvis variæ ſint Doctorum ſententiæ, nec ſatis dilucide conſtet, quænam ſuper hac quæſtione fuerit mens S. Doctoris, probabiliſſima tamen nobis videtur eorum ſententia, qui aſſerunt, quod, quamvis abſolute loquendo illi, qui ſunt meliores, & ſanctiores, aliis minus bonis, & ſanctis objective magis diligi debeant, id eſt amore approbationis, & complacentiæ; quo illorum virtutem, & ſanctitatem magis æſtimemus, & amemus, appretiative tamen eos, qui nobis ſecundum carnem propinquiores ſunt, magis diligere debemus iis, qui nobis ſpiritualiter tantum ſunt conjuncti. Ita Ricard. Banes, & alii, quos citat, & ſequitur Iſamb. ſup.

Quod

Quod tamen non obſtat, quin amicum, vel benefactorem inſignem præferre interdum liceat aliquibus conſanguineis, ut poſt Dominicum Bannem docet Valentia ſup. pun. 5. Fieri etiam poteſt, ut aliquando cauſæ aliquæ rationi maxime conſentaneæ occurrant, ob quas ordo Charitatis ſupra relatus licite, ac honeſte inverti poſſit, ut expreſſe docet S. Th. q. 32. art. 9. e. g. in favorem perſonæ bono publico maxime utilis.

§. III.

De actibus Charitatis erga proximum, ac præſertim eleemoſyna corporali.

1. Varii ſunt, & multiplices actus Charitatis erga proximum, quorum præcipuos enumerat S. Doct. quæſt. 27. 28. & ſeq. ſcilicet dilectionem, qua alteri per Charitatem bonum volumus, beneficentiam, qua bonum, quod ei volumus, quantum poſſumus, re ipſa illi tribuimus, gaudium, quo de illius bono, v. g. converſione a peccatis, profectu in virtute, &c. lætamur, pacem, qua ſimul cum proximo conſpiramus in iis, quæ ad illius bonum ſpirituale conferunt, miſericordiam, qua illius miſeriis tanquam noſtris condolemus, eaſque, quantum poſſumus, ſublevamus.

Sunt autem duo præcipui actus ipſius miſericordiæ, de quibus Theologi fuſius diſputare ſolent, eleemoſyna ſcilicet, & correctio fraterna.

Eleemoſyna, ut docet S. Thomas q. 32. ar. 1. eſt actus Charitatis, quo quis propter Deum proximo indigenti ſubvenit. Cum autem duplex indigentia reperiri poſſit in proximo, ſpiritualis ſcilicet, ac corporalis, ideo etiam duplex eleemoſynæ ſpecies a S. Doctore ar. 2. aſſignatur, alia ſpiritualis, qua indigentiæ ſpirituali ſuccurritur, de qua paragrapho ſequenti agemus, alia corporalis, qua miſeria, & indigentia corporis ſublevatur.

2. Circa hanc vero eleemoſynam corporalem certum eſt, illam eſſe non ſolum in conſilio, ſed etiam in præcepto, ut docet, & probat S. Th. ar. 3. & aperte colligitur ex variis Scripturæ locis. Ezech. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, manum egeno, & pauperi non porrigebant.* Et S. Matt. 26. Chriſtus Dominus flammis æternis adjudicat eos, qui miſericordiæ opera exercere omiſerint. Id ipſum SS. Patres unanimiter aſſerunt. S. Ambroſius l. de Naboth, loquens de eleemoſyna, *Debitum*, inquit, *reddis, non largiris indebitum, ideoque tibi dicit Scriptura, Inclina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum.* S. Baſil. concione in illud divitis, *Deſtruam horrea mea*, dicit divitem illum *non cogitaſſe de ſuperfluo pauperibus erogando, nullamque præcepti Divini habuiſſe rationem.* S. Greg. Nazian. orat. de pauperum amore dicit, nos *Mandato Divino, atque exemplo ad eleemoſynam largiendam excitari.*

Ve-

Verum difficultas eſt, cum præceptum illud affirmativum ſit, quo potiſſimum tempore obliget. Quod ut melius, & certius dignoſcatur, obſervandum eſt ex S. Doctore, obligationem faciendæ eleemoſynæ ex duplici capite oriri, primo ex parte dantis, ſi habeat bona ſuperflua, ſive ea ſint ſuperflua naturæ, id eſt non neceſſaria ad vitam ſuam, & ſuorum ſuſtentandam, ſive ſint ſuperflua perſonæ, id eſt non neceſſaria ad perſonæ conditionem, dignitatemque tuendam: ſecundo ex parte accipientis, ſi aliqua prematur neceſſitate, quæ quidem triplex eſſe poteſt, una extrema, cui niſi ſuccurratur, hominis vita periclitabitur, altera gravis, cui niſi ſubveniatur, vitam ægre, ac difficulter ſuſtentabit, tertia communis, qualis eſt ferme eorum, qui oſtiatim mendicant.

3. Hac obſervatione ſuppoſita, in quæſtione valde perplexa, & difficili, quæ Doctores in varias diſtraxit ſententias, breviter dicimus, probabiliſſimam nobis videri ſententiam illorum, qui aſſerunt, ununquenque obligari ſub peccato mortali ad eleemoſynam erogandam de ſuperfluis naturæ, iis, qui ſunt in extrema neceſſitate conſtituti, de ſuperfluis vero perſonæ, iis, qui gravi neceſſitate laborant. Ita Tolet. l. 8. c. 35. ubi pro hac ſententia citat S. Doctorem, & plurimos alios Theologos, probatque illam ex his Chriſti Domini verbis Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare*, &c. *hoſpes eram, & non collegiſtis me*, &c. *infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me*. Manifeſtum eſt enim, has neceſſitates non eſſe extremas, & tamen condemnari hominem, qui in illis proximum ſuum ſublevare omiſit.

An vero ex ſuperfluis illis perſonæ unuſquiſque ſub peccato mortali teneatur ad erogandam eleemoſynam in omnibus pauperum neceſſitatibus, ita ut nullus licite poſſit ſuperflua ſibi retinere, ſed pauperibus, qui nunquam, & nuſquam deſunt, illa diſtribuere obligetur, idem Toletus ſupra aſſerit, communiorem Doctorum ſententiam eſſe negativam, quamvis non deſint, qui affirmativam amplectantur; proindeque nullum ſub peccato mortali ad eroganda pauperibus ſuperflua teneri extra graves, aut extremas neceſſitates, atque ſe non audere ad id obligare ſub mortali eos, quos tot, & tanti Doctor. ab illo citati excuſant.

Recte tamen monet, eos, qui habent ſuperflua, non omnino ſecuros eſſe debere, ſed timere, ne forte ſibi, ſuæque cupiditati nimis blandiantur, & ſerio perpendere, quam diverſa ſint judicia Dei a judiciis hominum, ideoque longe tutius eſſe, ut ſuperflua illa ſtatus, & dignitatis in opera Charitatis, aut alia Deo grata, & honorifica impendant, quam otioſa apud ſe retineant, præſertim cum SS. Patres, quorum plurimos citat, ſint hac in re longe rigidiores, videanturque aſſerere, univerſim homini Chriſtiano illicitum eſſe ſuperflua retinere, quandiu ſunt aliqui pauperes, in quos illa erogare poſſit.

Addit præterea idem Auctor, aliter hoc eleemoſynæ faciendæ præce-

cepto teneri eos, qui aliorum curam habent, præſertim Eccleſiaſticam, & ſpiritualem, aliter eos, qui non habent. Hi enim ſatisfaciunt indigentibus illis, qui occurrunt, eleemoſynam erogando, illi vero inſuper inquirere aliquo modo tenentur, num ſibi ſubditi, ſuæque curæ commiſſi gravem aliquam egeſtatem patiantur, ut eis ſuccurrant. Docet præterea, perſonas Eccleſiaſticas, ſive Beneficia, & redditus Eccleſiaſticos obtineant, de quibus infra ſuo loco, ſive bona tantum patrimonialia poſſideant, eodem faciendæ eleemoſynæ præcepto arctius obligari, eo quod in illis ſuperfluum magis inveniri poſſit, quam in Laicis. Cum enim neque uxores, neque filios, aut filias habeant, cumque modum, ac modeſtiam in victu, ac veſtitu ſervare teneantur, non tot rebus indigent, nec ad tantas expenſas faciendas obligantur.

4. Quæres, num omnes perſonæ eleemoſynam erogare licite poſſint. Reſpondet S. Doctor a. 8. illum, qui eſt ſub alicujus poteſtate conſtitutus, de re illa, ſecundum quam Superiori ſubjicitur, eleemoſynam licite facere non poſſe, niſi de conſenſu illius, cui ſubditus eſt. Unde ſequitur, Religioſos, filios familias, ac ſervos eleemoſynas abſque conſenſu Superiorum, parentum, aut dominorum erogare licite non poſſe, niſi extrema aliqua indigentis neceſſitas eos ad id obliget. Poſſunt tamen filiifamilias ex bonis caſtrenſibus, aut quaſi caſtrenſibus, id eſt ex illis, quæ vel in bello, vel in alicujus Officii publici exercitio conſequuntur, erogare eleemoſynas, ſicut & de iis, quæ in proprias expenſas ipſis a parentibus conceduntur. Ita Toletus lib. 8. c. 31.

5. Quod autem ſpectat ad uxorem, quamvis de bonis communibus abſque mariti conſenſu eleemoſynas erogare non debeat, poterit tamen, ut idem Toletus docet ſupra c. 29. id facere, ſi ultra dotem, quam attulit, aliquid ſibi proprium reſervarit, aut ſi per alterius donationem, vel proprium laborem, & induſtriam aliquid illi obveniat: in quo tamen locorum conſuetudinem ſervandam eſſe dicit: item ſi maritus ſit amens, aut ipſi uxori rei domeſticæ adminiſtrationem relinquat, aut ſit ſupra modum tenax, & avarus, nec eleemoſynas ullas, etiam cum tenetur, erogare velit; tunc enim uxor id poterit exemplo Abigail 1. Reg. 25. quæ Davidi dedit, viro ſuo neſciente. Addit idem Auctor, poſſe etiam de bonis ſibi cum marito communibus facere modicam eleemoſynam, propter quam maritus nullam indigentiam patiatur.

§. IV.

De eleemoſyna ſpirituali, & correctione fraterna.

1. DOcet S. Th. qu. 32. a. 1. ſeptem præſertim modis ſpiritualem eleemoſynam exerceri poſſe, ſcilicet docendo ignorantem, conſilium dando dubitanti, afflictum conſolando, corripiendo peccantem, tolerando benigne illos, qui graves ſunt, & oneroſi, condonando injurias, & pro vivis, ac defunctis orando.

De

De hac autem ſpirituali eleemoſyna idem, quod de corporali dicendum eſt, ſervata tamen debita proportione, ſcilicet ununquenque teneri eo quo poteſt modo ad ſuccurrendum proximo conſtituto in extrema, & moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali, ut dictum eſt §. 2. & etiam in gravi, id eſt, quando non niſi ægre, & cum ſumma difficultate neceſſitas illa ſpiritualis ſuperari poteſt. Quamvis hæc obligatio ſuccurrendi in gravi neceſſitate ſpirituali non adeo ſtricta ſit in Laicis, atque in Sacerdotibus, illis præſertim, quibus animarum cura commiſſa eſt, qui proinde ratione officiii ſui debent inſtruere ignorantes de rebus illis, quæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt, conſilium rectū de iiſdem rebus ad ſalutem neceſſariis præbere; item afflictis, quam poſſunt, impendere conſolationem, ne malorum pondere oppreſſi in deſperationem incidant, ſimiliter & aliorum defectus tolerare, condonare injurias, corripere peccantes, ac pro vivis, & defunctis orare, quoties id ab illis charitatis ordo, aut muneris ſibi impoſiti ratio exigit.

2. Verum peculiaris eſt difficultas circa correctionem fraternam peccantium, quo nomine a Theologis intelligitur qualiſcunque ſermo, quo quis vel monendo, vel reprehendendo, vel hortando, vel rogando, vel inſtruendo, aut alia ſimili ratione nititur proximum a peccato revocare, & ad officium, virtutemque reducere, idque ob ipſius proximi proprium, ac peculiare bonum.

De hac autem fraterna correctione ſupponimus tanquam certum, ineſſe obligationem ad illam faciendam non ſolum ex conſilio, ſed etiam ex pręcepto, ut docet S.Th.q.23.ar.2.& cum eo Theologi omnes, qui id communiter probant ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum*, &c. id eſt, ſi, te ſciente, peccavit frater tuus, ut explicat S.Aug. ſer.16. de verb.Dom. qui hæc Chriſti Domini verba tanquam de præcepto dicta intelligit.

Hoc ſuppoſito, tria præſertim de correctione fraterna quæri poſſunt, primum, quando facienda ſit, ſecundum, a quo facienda ſit, tertium, quis ordo in illa ſervandus.

3. Ad primum quæſitum reſpondetur, hoc præceptum, cum affirmativum ſit, non quovis tempore obligare, ſed ſolum concurrentibus quatuor conditionibus. Prima eſt, ut noveris peccatum proximi. Si enim illud ignores, corrigere non teneris. Imo nec curioſe inquirere debes. Hoc enim ad Superiorem illius proprie pertinet, ut docet S. Th. a. 2. ad 4. Unde Prov. 24. *Ne quæras*, inquit Sapiens, *impietatem in domo juſti, neque vaſtes requiem ejus*. Secunda eſt, ut ille qui peccavit, nec emendatus ſit, nec mox ſive per alium, ſive per ſeipſum credatur emendandus eſſe. Si enim emendatus ſit, vel proxime emendandus exiſtimetur, correctione tua non indiget, nec proinde ad illam faciendam obligaris, ut docet Valentia diſp. 3. q. de correct. fraterna part. 2. Imo valde probabilis eſt ſententia Sylveſtri, Turriani, & aliorum, quos citat, & ſequitur Laym.tract.3.c.7. de correct. fratern. pec-

peccatum mere præteritum, ſi non ſubſit periculum recidendi, non cadere ſub obligationem præcepti correctionis fraternæ. Unde Eccli. 19. dicitur, *Corripe proximum, ne forte iteret*. Tertia eſt, ut ſperes aliquem fructum tuæ correctionis. Si enim nulla ſit emendationis ſpes, imo verearis, ne is, qui peccavit, correctione tua deterior fiat, tunc manifeſtum eſt, te ad illam minime obligari. Unde S. Aug. dicit l. 1. de Civ. c. 9. ad Charitatem pertinere, ut quis *corripiendis male agentibus parcat, quia ipſis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur*. Excipiendus eſt tamen caſus ille, in quo ex defectu correctionis alii ſcandalum paterentur. Tunc enim correctio facienda, ne alii inde peccandi occaſionem arripiant. Quarta denique conditio eſt, ut locus, tempus, aliæque ad corrigendum circumſtantiæ opportunæ ſint. Si enim alterius temporis, vel loci opportunitatem ad proximum corrigendum commodiorem expectes, non teneris ſtatim illum corrigere, ſed laudabiliter id differre potes. Ita docet S. Th. a. 2. ad 3. & S. Aug. ſupra dicit, eſſe conſilium Charitatis, *ſi aliquis propterea objurgandis, & corripiendis male agentibus parcat, quia opportunum tempus requirit*.

4. Quod ſpectat ad ſecundum quæſitum, quinam videlicet ad correctionem fraternam obligentur, aſſerit S. Doctor a. 3. omnes teneri ex virtute Charitatis. Quod etiam conſtat ex Eccl. 17. ubi dicitur, quod Deus *Mandavit unicuique de proximo ſuo*. & S. Mat. 17. ubi Chriſtus indefinite præcipit: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum*, &c. Prælati tamen, & Superiores, quibus aliorum cura incumbit, ſtrictius ad correctionem faciendam obligantur, quæ quidem ſi ſpectatur, ut eſt actus juſtitiæ vindicativæ, ad illos ſolos pertinet, ut obſervat idem S. Doct.

Quod denique ſpectat ad tertium quæſitum, videlicet quis ordo in correctione fraterna ſervandus ſit, & an ordo a Chriſto Domino in Evangeliis præſcriptus ſit ex præcepto neceſſarius, ut ſcilicet peccans primo privatim admoneatur, tum, ſi hæc admonitio nihil proſit, unus, aut duo teſtes adhibeantur, ac demum Eccleſiæ ſuæ Prælato, aut Superiori denuntietur, reſpondetur ſecundum mentem S. Doct. a. 7. & 9. non modo ipſam correctionem fraternam, ſed illius faciendæ modum a Chriſto Domino præſcriptum eſſe de præcepto. Quod tamen præceptum, cum ſit affirmativum, nec quovis loco, & tempore obliget; inde ſequitur, tunc ſolum ex præcepto modum illum correctionis ſervandum eſſe, quando ad ipſum correctionis finem aſſequendum neceſſarius eſſe cenſetur. Quapropter S. Aug. ſer. 16. de verb. Dom. de ipſo corripiendi modo loquens: *Diſcernere*, inquit, *debemus, aliquando iſtud, aliquando illud eſſe faciendum, aliquando corripiendum fratrem inter te, & ipſum ſolum. aliquando coram omnibus*.

Obſervat autem Gregorius a Valentia diſp. 3. q. 10. de correct. frat. punct. 5. varios eſſe caſus, in quibus nulla videtur eſſe ad illum modum correctionis fraternæ ſervandum obligatio, ut ſi peccatum ſit publicum, vel ſi quamvis occultum, cedat tamen in damnũ communitatis, & periculu-

culum ſit in mora, aut ſi ob aliquam incurrentem circunſtantiam prudenter judicetur, modum illum ad emendationem proximi futurum inutilem. Quod etiam docet S. Th. a. 8. reſp. ad 1. ubi etiam addit ex S. Aug. ſi poſt occultam admonitionem peccator minime reſipiſcat, utilius interdum fore peccatum ejus Prælato, ſeu Superiori, non quidem ut Judici, ſed ut patri prius manifeſtare, quam teſtes adhibeantur, eo quod paterna charitate, & admonitione peccatori pluſquam quivis alius prodeſſe poſſit. Videri poteſt idem Valent. loc. cit. ubi fuſiſſime de iſtis agit.

5. Superſunt adhuc aliquæ difficultates circa correctionem fraternam breviter hic a nobis ſolvendæ.

Prima eſt, an etiam inferiores teneantur correctionem fraternam erga Superiores exercere. Reſpondetur affirmative, dummodo concurrant quatuor conditiones ſupra explicatæ. Ita enim docet S. Th. a. 4. & in reſponſ. ad 2. confirmat exemplo S. Pauli, qui, cum eſſet S. Petro, utpote Apoſtolorum Principi, ſubditus (ut ibidem dicit S. Doctor) erga illum tamen correctionem fraternam exercuit. Hæc tamen correctio ſubditorum erga Superiores (ut ibidem monet) cum omni manſuetudine, ac reverentia facienda eſt, juxta illud Apoſtoli 1. ad Timoth. 5. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem.*

Secunda difficultas eſt, an ſit obligatio ad correctionem fraternam faciendam de quibuſcunque peccatis, etiam venialibus. Reſpondetur, quamvis laudabile ſit proximum etiam de venialibus corrigere, modo prudenter, & cum charitate id fiat, non eſſe tamen ad id obligationem ſaltem ſub peccato mortali, imo interdum utilius eſſe leviora ejuſmodi peccata diſſimulare, niſi talia ſint, quæ vel ſcãdalum aliorũ, vel gravioris alicujus peccati committendi occaſionem præbere poſſint. Ita Navar. c. 24 n. 13. ubi addit, aliquando licitum eſſe expectare, ut peccator rurſus incidat in peccatum, in quo deprehenſus poſſit cum fructu corrigi.

6. Tertia difficultas eſt, an teneamur admonere, & corripere illum, qui ex ignorantia peccat. Reſpondetur, nos ad id teneri, ſi ejus ignorantia ſit vincibilis, id eſt de re, quam quis ſcire poteſt, & debet. Si autem ſit invincibilis, diſtinguendum eſt. Vel enim ſperatur fructus aliquis ex illa correctione, vel minime ſperatur. Si primum, inſtruere tenemur ignorantem, præſertim ſi illius cura nobis commiſſa ſit: ſi ſecundum, bonæ fidei relinquendus eſt, dummodo tamen inde alterius damnum, aut ſcandalum non ſequatur. Ita Bannes, Malderus, Azor. Navar. & alii, quos citat, & ſequitur Bonac. diſp. 3. q. 4. de charit. punct. 7.

Quarta, & ultima difficultas eſt, quale peccatum ſit fraternæ correctionis omiſſio. Reſp. illum peccare mortaliter, qui commode, ac facile impedire, vel tollere poteſt correctione fraterna gravem miſeriam ſpiritualem proximi, quale eſt peccatum aliquod mortale, ſed non audet ob alicujus mali temporalis timorem, vel alicujus temporalis boni cupiditatem, quæ in ejus animo fraternæ Charitati præponderat, ut conſtat ex dictis §. 1. illum autem, qui propter paſſionem aliquam timo-

ris,

ris, verecundiæ, aut puſillanimitatis non exiſtimat ſe directe ad hoc obligari, vel minus ſe idoneum reputat ad correctionem faciendam, ideoque illam omittit, plerunque non niſi venialem culpam incurrere, ut docet S. Th. a. 12. ad 3. Quod tamen intelligendum videtur cum exceptione, niſi is, qui corrigere omittit, ſit Superior, aut ex illa omiſſione grave aliquod ſcandalum ſequatur.

§. V.

Quænam peccata Charitati proximi adverſentur.

1. QUatuor ſunt præſertim peccatorum genera, quæ proximi Charitati opponuntur, & ad quæ reliqua poſſunt revocari, odium ſcilicet, invidia, diſcordia, & ſcandalum. De quibus agit S. Doctor q. 34. & ſeq. ubi docet eſſe duplex proximi odium, abominationis ſcilicet, & inimicitiæ. Odium abominationis eſt alienatio, & averſio voluntatis a proximo, propter aliquod malum, quod in eo concipimus: odium vero inimicitiæ eſt illud, quo malum aliquod proximo volumus. Utrunque odium ex genere ſuo peccatum mortale eſt, ſi quis, v. gr. proximum ſuum averſetur, & abominetur, quatenus homo, vel quatenus Chriſtianus eſt: item ſi grave malum aliquod illi optet, quatenus illi malum eſt, juxta illud, quod dicitur 1. Joan. 3. *Omnis, qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Defectus tamen deliberationis, aut materiæ levitas a peccato mortali excuſare poteſt. Imo nullum eſſet peccatum, ſi quis peccatorem odio proſequeretur, non quatenus homo eſt, ſed quatenus peccator, id eſt, abominaretur ejus peccatum, vel ſi optaret illi aliquod malum, non quatenus ejus malum eſt, ſed quatenus ad deſtructionem, & exterminium peccati conferre poteſt, ut patet ex iis, quæ paragraphis præcedentibus dicta ſunt.

2. Invidia, ut docet S. Th. q. 36. eſt depravatus voluntatis affectus, quo quis triſtatur de bono proximi, quatenus eſt propriæ excellentiæ imminutivum. Quod ut melius intelligatur, obſervandum eſt ex Toleto lib. 8. cap. 63. ſeptem potiſſimum modis contingere poſſe, ut quis triſtetur de bono proximi. Primo, quia inde aliquod malum ſibi timet, ut ſi quis triſtetur de electione alicujus in aliquam Dignitatem, eò quod ſibi inde damnum aliquod proventurum vereatur. Quod ſi damnum illud ſibi injuſte inferendum rationabiliter timeat, nullum erit peccatum: ſi autem juſte, v. g. ſi fur, aut ſicarius triſtetur, eo quod delectus ſit in judicem vir integerrimi animi, a quo ſcelerum ſuorum vindictam ſibi metuit, peccabit, quia ſicut non liceret illi talem virum dignitate ſua, & poteſtate ob hunc metum privare, ſic nec etiam de ea triſtari licitum eſt.

Secundo triſtari poteſt aliquis de alterius bono, eo quod ipſe ſimili bono careat, ut quando quis videns hominem doctum, triſtatur, non quia doctus ſit, ſed quia ipſe pari doctrina non ſit præditus. Et hæc tri-

triſtiria dicitur æmulatio, eſtque licita, & honeſta, ſi bona, quæ quia æmulatur, ad ſalutem animæ, Divinamque gloriam conducant, ut ſi quis videns hominem pœnitentem zelo ferventem triſtetur, non de illius bono, ſed ex eo, quod ſe virtutibus ejuſmodi deſtitutum videat. Si autem æmulatio illa ſit de temporalibus bonis, quæ non referantur in ullum honeſtum finem, tunc erit mala, vel indifferens, ratione motivi, unde orietur.

3. Tertio triſtari poteſt quis de bono alterius, quia eum tali bono indignum judicat. Et hæc eſt indignatio, quæ quidem bona, vel mala eſt pro ratione motivi, ex quo concipitur. Si enim aliquis triſtetur, v. g. quod ſceleratus aliquis, & flagitioſus dignitatem aliquam conſecutus ſit, quia indignus eſt, & rationabiliter creditur abuſurus, non peccabit: ſi vero ex pravo aliquo affectu temere judicet alium bono, quod illi obvenit, indignum, ideoque de illo triſtetur, peccatum committit, grave, vel leve, pro ratione gravitatis, vel levitatis ipſius materiæ.

Quarto poteſt triſtari quis de bono alterius, quia eſt erga illum male affectus. Quando enim malo animo in aliquem ſumus, bonum ejus nobis diſplicet. Et hoc pertinet ad odium, de quo ſupra.

Quinto poteſt quis triſtari de bono alterius, quia eſt propriæ excellentiæ diminutivum. Et hoc proprie pertinet ad invidiam, quæ (ut docet S. Th. ſup.) ex genere ſuo eſt peccatum mortale, niſi defectus advertentiæ, aut materiæ levitas excuſet. Et ſic peccavit Saul invidens gloriæ Davidis, quatenus exiſtimabat, ſuam ab illa obſcurari, & minui.

Sexto poteſt triſtari quis de bono temporali alicujus, quia eſt majoris boni ſpiritualis impeditivum. Et hoc pertinet ad Charitatem.

Septimo de eodem bono temporali triſtari quis poteſt, quia modo aliquo injuſto acquiſitum eſt in damnum privatum, vel publicum. Et hoc ad zelum juſtitiæ pertinet.

Diſcordia eſt diſſenſio voluntatis a voluntate proximi circa aliquod bonum, in quo tenetur quis conſentire. Ita S. Th. q. 37. Diſſentire enim a proximo in re aliqua mala bonum eſt, imo etiam diſſentire in re aliqua bona, ſed quam quis velle minime obligatur, non eſt per ſe malum; ſed tunc ſolummodo diſcordia peccatum eſt, quando quis in re aliqua bona, quam velle tenetur, ab aliis ex voluntatis pravitate diſſentit.

4. Quod ſi hæc diſcordia ſit circa veritatem, quam quis cum altercatione verborum impugnet, vocatur contentio. Et ſi veritas illa, quæ impugnatur, Divinum honorem, aut notabilem proximi utilitatem ſpectet, ut quando veritates ad Fidem, aut morum rectitudinem ſpectantes impugnantur, eſt peccatum mortale. Si eo uſque procedat diſcordia illa, & diſſenſio voluntatis, ut quis ſeipſum ab unitate Eccleſiæ ſejungat, nolitque eſſe ſub capite viſibili, nimirum Romano Pontifici ſubeſſe, dicitur Schiſma, eſtque grave peccatum mortale, ut docet S. Thom. qu. 39.

Si ad

Si ad diſcordiam animorum accedat etiam armorum violentia, qua proximo nocumenta aliqua in bonis fortunæ, vel corporis injuſte inferantur, vocatur bellum. Si tamen bellum ob cauſam aliquam juſtam ſuſcipiatur, ſi ab eo, qui legitimam poteſtatem habet, ſi cum recta intentione, tunc non eſt peccatum, ut docet ibidem S. Th. q. 10. & in eo pugnare licitum eſt. Alias, ſi una ex tribus his conditionibus deſit, peccatum mortale eſt, & quidem eo gravius, quo graviora per illud damna proximo inferuntur. Quod quamvis ita ſit, non debent tamen ſubditi de intentione Principis judicare. Sufficit enim, ut illis manifeſte non conſtet de injuſtitia belli. Imo quamvis dubitent, an bellum juſtum ſit, poſſunt, & etiam interdum debent, quando ipſis a Principe ita præcipitur, pro illo militare. Quod optime explicat S. Aug. l. 22. cont. Fauſt. c. 75. his verbis: *Vir juſtus, ſi forte ſub Regio homine, etiam ſacrilego militet, recte poteſt illo jubente bellare, ſi quod ſibi a Principe jubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum certum eſt, vel utrum ſit, certum non eſt, ita ut fortaſſe reum Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem oſtendat ordo ſerviendi.*

5. Scandalum denique, ut docet S. Th. q. 43. a. 1. eſt dictum, vel factum minus rectum præbens alteri occaſionem ruinæ. Dicitur 1. *dictum, vel factum*, quia interiores actus, cum aliis noti non ſint, illis nocere non poſſunt. Dicitur 2. *minus rectum*, ut ſignificetur, poſſe aliquando ſcandalum oriri ex aliquo dicto, vel facto, quod non ſit ex ſe malum, ſed habeat tantum ſpeciem mali. Dicitur denique *præbens alteri occaſionem ruinæ*, non vero cauſam, eo quod proprie loquendo humana voluntas a nulla cauſa efficaciter induci poſſit ad peccandum, ſed ſolummodo veluti oblata occaſione ſponte in illud conſentiat.

Docet autem S. Th. ar. 2. aliud eſſe ſcandalum activum, aliud paſſivum. Scandalum activum eſt ipſummet dictum, vel factum minus rectum, quod eſt alteri occaſio ruinæ, ſive id fiat ex certa, & directa intentione alium inducendi ad peccandum, ſive, quamvis ejuſmodi intentio non adſit, id tamen, quod fit, ex ſe natura ſua alium inducere poſſit ad peccandum. Scandalum paſſivum eſt ipſa ſpiritualis ruina ejus, qui ſcandalizatur. Poteſt autem aliquando ſcandalum activum eſſe ſine paſſivo, ut ſi quis aliquem inducere conetur ad peccandum, nec ille conſentire velit. Poteſt etiam ſcandalum paſſivum eſſe ſine activo, ut ſi quis ex facto, vel dicto alterius, quod ex ſe ad peccandum nulla ratione inductivum eſt, occaſionem ruinæ, aut ſcandali per voluntatis pravitatem accipiat, quale fuit ſcandalum Phariſæorum occaſione verborum Chriſti Domini. Et ſcandalum quidem paſſivum mortale, vel veniale peccatum eſt, ut declarat S. Doct. a. 4. pro qualitate criminis, in quod quis propter dictum, vel factum alterius impingit: ſimiliter ſcandalum activum mortale eſt, vel veniale, ſecundum rationem dicti, vel facti, quo præbetur alteri

ri occaſio ruinæ, vel ſecundum intentionem illius, qui ejuſmodi occaſionem præbet. Quamvis vero ſcandalum paſſivum non ſit ſpeciale peccatum, nec opus ſit, ut qui peccatum aliquod commiſit, in Confeſſione declaret, ſe ab alio ad id inductum fuiſſe; ſcandalum activum tamen eſt peccatum ſpeciale præcepto correctionis fraternæ oppoſitum, proinde in confeſſione declarandum, præſertim quando quis deliberate alterum ad peccandum induxit. Quod ſi præter ejus intentionem id accidat, quamvis Cajetan. in a. 3. q. 43. & quidam alii Theologi negent, in eo caſu ſcandalum activum eſſe peccatum ſpeciale, probabilius tamen alii affirmant, ut Major, Sylveſter, Navarrus, quos citat, & ſequitur Valentia diſp. 3. qu. 18. de ſcand. punct. 8. Unde is, qui advertit, aliquod dictum, vel factum ſuum minus rectum poſſe alium ad peccandum inducere, nec tamen ideo ab illo dicto, vel facto deſiſtit, debet ſecundum illos Doctores circunſtantiam illam in confeſſione declarare, ſi mortale fuit illud peccatum, cujus occaſionem præbuit.

6. Deinde monet S. Doct. a. 7. ſpiritualia bona ad ſalutem propriam, vel alterius neceſſaria nunquam eſſe dimittenda, licet inde ſcandali paſſivi occaſionem aliquis accipiat, nec ad evitandum hujuſmodi ſcandalum, ullum unquam peccatum, ne veniale quidem, committi debere, imo neque ullum opus bonum, licet minime præceptum, omittendum eſſe, ſi ſcandalum ex ſola alterius malitia oriatur. Si tamen ex ignorantia, vel infirmitate oriretur, tunc ad vitandum ſcandalum puſillorum præſtaret quodvis opus bonum minime præceptum omittere, & quidvis aliud ſecluſo peccato facere. Exemplum utriuſque habemus in ipſa Chriſti Domini perſona, qui Matth. 15. ob ſcandalum Phariſæorum minime ab incepto ſermone deſtitit, & contra c. 17. ad vitandum populi ſcandalum, vectigal, ad quod minime tenebatur, ſolvere voluit.

§. VI.
Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes, & parentum erga filios.

1. PRæter obligationes generales, quæ ununquenque proximorum ſpectant, ſunt aliquæ ſpeciales filiorum erga parentes, & viciſſim parentum erga filios, quæ hoc quarto Decalogi præcepto præſcribuntur.

Docet autem Catechiſmus Rom. par. 3. c. 5. nomine honoris parentibus exhibendi tria præſertim ſignificari, amorem ſcilicet, reverentiam, & obedientiam. Tenentur ſi quidem filii ſpeciali modo ad amorem erga parentes, ita ut odium parentum longe gravius peccatum ſit, quam cujuſcunque alterius perſonæ. Unde Navarrus c. 14. nu. 11. & Tolet. l. 5. c. 1. exiſtimat, in peccato odii circunſtantiam perſonæ paren-

rentum eſſe in Confeſſione declarandam. Neque ſufficit amor internus, ſed exterioribus effectibus prodere ſe debet, adeo ut teneantur filii parentum neceſſitatibus ſive corporalibus, ſive ſpiritualibus, quantum in ipſis eſt, ſubvenire, v. g. alimenta, & alia ad vitam neceſſaria, ſi ad egeſtatem gravem redacti ſint, eis præbere, ſi in ægritudinem inciderint, vel in carcerem detruſi ſint, illos viſitare, & quo poterunt modo ipſis ad ſanitatem, vel libertatem recuperandam ſuccurrere, & a fortiori curare, ne abſque digna Sacramentorum ſuſceptione ex hac vita decedant, neve pia opera parentum teſtamentis præſcripta differantur, neve ſuffragiis Eccleſiæ, & aliis ſubſidiis quocunque modo debitis poſt mortem fraudentur.

Tenentur etiam filii reverentiam parentibus exhibere. *Sunt enim* (ut loquitur Catech. Rom. ſup.) *immortalis Dei quaſi quædam ſimulacra*. Quare olim edixerat Deus Exod. 21. *qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur*. Unde contumeliæ, convicia, irriſiones, & ſimilia peccata, quæ plerunque ob levitatem materiæ in aliis perſonis non niſi venialia forent, in parentibus, ob circumſtantiam perſonæ, ut plurimum mortalia cenſentur: ſimili ratione percutere, quantumvis leviter, parentes, imo illis ſolummodo interminari, gravis reſpectu illorum cenſetur injuria, proindeque peccatum mortale, ut aſſerunt Graff. Reginaldus Navarr. & alii, quos citat, & ſequitur Bonac. diſp. 6. de 4. Decal. præc. qu. un. punct. 2.

Tenentur denique filii obedire parentibus. Unde Apoſt. pluribus in locis illud inculcat, Coloſſ. 3. & Epheſ. 6. *Filii obedite parentibus:* & ipſe Chriſtus Dom. ut hujus obedientiæ in ſe præberet exemplum, ſanctiſſimæ Matri, ejuſque Sponſo S. Joſepho *erat ſubditus*. S. Luc. 2.

2. Atque in primis tenetur filius patri obedire in iis, quæ ad gubernationem domus pertinent, ita ut ſi recuſet obedire in re gravi, & alicujus momenti, maxime ſi ex contemptu, vel animi obſtinatione id faciat, peccet mortaliter, ut docet Toletus l. 5. c. 1. Tenetur etiam obedire in iis, quæ ad bonos mores pertinent, ita ut peccet mortaliter, ſi cum pertinacia nolit acquieſcere præceptis patris, quibus illum a peccato mortali, aut illius occaſionibus, aut a pravis converſationibus, ludis, &c. abſtrahere conatur, ut docet idem Toletus, & plures alii apud Bonac. ſupra.

Quamvis autem, ut docet S. Th. 2. 2. q. 189. a. 6. filius poſt pubertatis annos directe parentibus non ſubdatur in iis, quæ ad ſtatum vitæ amplectendum, puta Religionis, vel Matrimonii, pertinent, docet tamen Toletus ſupra, filium peccare mortaliter, qui contra voluntatem patris uxorem conditioni ſuæ minime convenientem ducit. Exiſtimant etiam Abulenſ. Sanch. & alii aqud Bonac. ſup. pun. 5. filium teneri ab ingreſſu Religionis abſtinere, ut ſubveniat parentibus, quos ad extremam neceſſitatem redactos, aut brevi redigendos prævidet.

Sicut autem filii erga parentes, ſic etiam parentes erga filios ad tria

præſertim charitatis officia obligantur, ut docet idem Tolet. ſup. Primum eſt ad alimenta, & alia vitæ adjumenta neceſſaria ipſis præbenda: quod intelligendum eſt, quandiu illis indigent, nec ſibi providere poſſunt, ut recte notat Bonac. ſup. pun. 6. Secundum eſt, ad illorum curam gerendam quoad ea, quæ ſalutem æternam, & ſpirituale animæ bonum ſpectant. Unde tenentur parentes procurare ut filii addiſcant rudimenta Fidei, Symbolum ſcilicet Apoſtolorum, Orationem Dominicam, Præcepta Dei, & Eccleſiæ, aliaque ad ſalutem conſequendam neceſſaria. Debent etiam illos verbis, & exemplis ad bonos mores inducere, & a peccatorum occaſionibus avertere, eoſque, ſi forte delinquant, non ex ira, ſed ex charitate corripere, ut fuſius explicat Bonac. ſup. Tertium denique officium parentum erga filios eſt, ut illos relinquant liberos ad eligendum ſtatum illum, ad quem ipſos a Deo vocari cognoverint, ita ut neque a bono aliquo ſtatu amplectendo eos invitos ſine ulla legitima cauſa abſtrahant, neque ad ſtatum aliquem ſive Sacerdotii, ſive Religionis, ſive Matrimonii amplectendum invitos cogant, ut docet idem Toletus ſupra.

3. Quæ autem de officiis filiorum erga parentes, & parentum erga filios dicta ſunt, eadem etiam intelligi debent, ſervata tamen debita proportione, de officiis pupillorum erga tutores, & alios, qui parentum vices gerunt: item de officiis ſervorum, ſubditorum, & quorumcunque inferiorum erga dominos, vel quoſcunque Superiores, & e contra, ut docet Navarr. c. 14. n.21. & 22. Unde infert Bonac. ſup. pun. 8. Chriſtianos omnes teneri ſub mortali peccato Summo Pontifici in re gravi, & juſta, ad Fidem, vel diſciplinam Chriſtianam pertinente, obedire, ſimiliter Diœceſanos Epiſcopis, Parochianos Parochis, ſervos dominis, ſubditos Superioribus, & populos Principibus in iis, in quibus reſpective illis ſubditi ſunt, *neque tantum probis, & modeſtis*, ut loquitur S. Petrus, *ſed etiam dyſcolis*, illiſque non modo obedientiam, & reverentiam, ſed etiam amorem ſpecialem, illiuſque amoris officia, quotieſcunque recta ratio id ab illis poſtulabit, exhibere. Secundo infert, Superiores omnes viciſſim teneri ad gerendam curam inferiorum tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus, prout cujuſque officium poſtulat. Et quidem, quod ſpectat ad temporalia, tenentur Domini ſervis alimenta præbere, mercedem debitam ſolvere, & alia præſtare, quæ juſtitia, vel charitas ab illis exigit: quoad ſpiritualia vero procurare, ut in rebus ad ſalutem neceſſariis inſtruantur, ut a peccatis abſtineant, feſtos dies debite ſanctificent, & alia præcepta Divina, & Eccleſiaſtica ſervent, neque in morbis Sacramenta, & alia ſpiritualia ſubſidia illis deſint.

In iſta vero ſpirituali cura inferiorum, certum eſt longe ſtrictiorem eſſe obligationem Paſtorum, & aliorum, quibus id ex officio incumbit.

§. VII.

§. VII.
Quot modis peccetur in quartum Decalogi præceptum.

1. CUm (ut initio hujus ſectionis dictum eſt) in hoc quarto Decalogi præcepto non ſolum præſcribantur ea, quæ inferiorum, & ſuperiorum mutua officia ſpectant, ſed etiam alia omnia, quæ ad charitatem proximi pertinent; idcirco hic adnotare debemus peccata, quæ hac, & illa ratione huic præcepto adverſantur. Et ut a peccatis charitati proximi oppoſitis incipiamus.

Peccant contra proximi charitatem, qui omittunt exercere opera charitatis ſive corporalia, ſive ſpiritualia in iis caſibus, in quibus ad illa exercenda obligantur, qui in extrema neceſſitate proximum deſerunt, qui illum ad gravem neceſſitatem redactum eleemoſynis juvare non curant, qui, cum habeant multa ſuperflua, nec ad vitæ, aut ſtatus conſervationem honeſtam ullo modo neceſſaria, in vanos, ac inutiles ſumptus illa expendunt, nec ullas, aut non niſi raras, & exiles eleemoſynas pauperibus erôgant, qui proximum peccantem corripere, illumque a peccati ſtatu, aut occaſione abſtrahere negligunt, cum poſſint, & debeant, qui odia, & inimicitias cum aliquo exercent, illi mortem, aut aliquod malum optant, vel imprecantur, qui injurias, & offenſas acceptas ex corde remittere nolunt, qui ficte, & verbo tenus cum inimicis reconciliantur, vel quamvis condonent offenſas, exteriora tamen charitatis officia exhibere recuſant.

Item qui ex invidia, aut pravo aliquo affectu triſtantur de proximi bonis, aut de ejuſdem infortuniis lætantur, qui ex prava quadam animi diſpoſitione cum proximo diſcordant in iis, quæ bona, & juſta ſunt, aut verbis cum illo contendunt, veritatemque agnitam impugnant, qui ſe ab unitate Eccleſiæ, & obedientia Summi Pontificis ſubducunt.

Item qui militant in bello, quod injuſtum eſſe certo ſciunt, vel in bello quidem juſto, ſed cum prava intentione, v. g. ut expleant cupiditatem, libidinem, ambitionem, &c. vel qui in bello res ſacras diripiunt, aut contra jus belli opprimunt, vel ſpoliant innocentes.

Item qui ſcandali occaſionem aliis præbent, illoſque ad peccandum inducunt, ſive id directe, & expreſſa intentione faciant, ſive indirecte, aliquid agendo, unde ſciunt, alios ad peccandum fore inducendos.

2. Jam quod ſpectat ad ſpecialia filiorum, parentum, & ſimilium perſonarum officia, peccant in primis filii, qui parentibus amorem, reverentiam, & obedientiam debitam denegant, qui parentes odio proſequuntur, mortem, aut aliquod malum illis optant, qui in egeſtate illis ſubvenire, aut in adverſis opem, & ſolatium ferre non curant, qui morientibus ſubſidia ad ſalutem neceſſaria, aut mortuis Eccleſiæ ſuf-

fragia debita non procurant, qui eorum teſtamenta, & ultimas voluntates adimplere negligunt, aut nimis diu differunt.

Item qui parentes contemnunt, aut irrident, in eos convicia, aut contumelias proferunt, illos percutiunt; vel ſe percuſſuros minantur, qui eorum juſſa parvi pendunt, illis juſta, & rationabilia præcipientibus obedire renuunt.

3. Similiter contra hoc præceptum peccant omnes inferiores, qui Superioribus obedientiam in iis rebus, in quibus illis ſubſunt, deferre nolunt.

Et ex adverſo contra idem præceptum peccant parentes, qui infantes exponunt, qui filiis indigentibus, nec ſibi providere valentibus alimenta denegant, illos in rebus ad ſalutem neceſſariis non inſtruunt, nec inſtrui curant, qui illos ad peccandum vel juſſione, vel pravo exemplo inducunt, qui illos peccantes non corripiunt, vel non niſi irati, & furentes id præſtant, qui avertunt illos ab aliquo ſtatu perfectiori amplectendo, ad quem Deo inſpirante vocantur, aut e contra invitos cogunt ad ſtatum Religioſum amplectendum, aut Matrimonium contrahendum.

Peccant item domini, qui alimenta, aut mercedem ſervis debitam non tribuunt, qui illos in Fidei rudimentis, aliiſque ad Fidem neceſſariis inſtrui non curant, eos peccantes non corripiunt, imo potius ad peccandum imperio, aut pravo exemplo inducunt.

SECTIO V.

Explicatur quintum præceptum.

Non occides.

AD faciliorem hujus quinti præcepti explicationem, ea, quæ de illo dicenda nobis ſunt, quinque paragraphis complectemur, in quorum primo explicabimus, quomodo præceptum hoc intelligi debet, in ſecundo agemus de homicidio, & mutilatione ſui ipſius, in tertio de homicidio, vel mutilatione alterius, in quarto inquiremus, quot modis peccetur contra hoc præceptum, in quinto denique inveſtigabimus, quænam reſtitutio propter alterius injuſtam occiſſionem, aut mutilationem facienda ſit.

§. I.

Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.

1. HOc præcepto, ſecundum explicationem, & ampliationem a Chriſto Domino ſummo Legislatore appoſitam S. Matth. 5. tria præſertim prohibentur. Primum eſt quodcunque nocumentum corporale proximo injuſte illatum, vel per ſeipſum, vel per alium, juben-

jubendo, conſulendo, conſentiendo, aut alia quacunque ratione cooperando, ut explicatur in Catechiſmo Romano part. 3. cap. 6. Secundum eſt quodcunque convicium, aut probroſum, & injurioſum verbum, ex ira, & vindictæ appetitu prolatum. Tertium eſt quilibet deliberatus iræ motus, & vindictæ appetitus injuſtus, etiamſi neque actu, neque ullo verbo, aut ſigno exteriore ſe prodat. Hoc aperte colligitur ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non occides. Ego autem dico vobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio, qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio, qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quibus verbis Chriſtus Dominus docet, hoc Decalogi præcepto non modo prohiberi homicidium, ſed etiam quemlibet injuſtum vindictæ appetitum, & quodlibet probroſum, & conviciofum verbum, aut aliud iræ, & malevolentiæ exterius ſignum, quibus veluti gradibus inter rixantes ad ultimum iræ, & vindictæ effectum, homicidium ſcilicet, pervenitur, quæ peccata, cum mortalia ſint, digna eſſe cenſentur æterna pœna, quæ nomine judicii, concilii, & gehennæ, tanquam variis gradibus diſtincta, ſignificatur, prout hunc locum explicant Hugo Cardinalis, Maldonatus, & alii communiter Interpretes.

2. Si tamen plena rationis advertentia, & deliberatio deeſſet, aut ſi vindicta aliqua levis duntaxat appeteretur, peccatum non eſſet, niſi veniale. Imo nullum eſſet peccatum, ſi juſta aliqua iraſcendi cauſa ſubeſſet, & ſi correctionis ſolum gratia verba aliqua aſperiora proferrentur, dummodo tamen nec ira, nec lingua ultra præſcriptos a recta ratione limites excurrant. Unde S. Chryſoſt. in illa Pſalm. 4. verba, *Iraſcimini, & nolite peccare*: *Licet*, inquit, *juſte iraſci. Nam & Paulus Elymæ ſuccenſuit, & Petrus Saphiræ. Sed id non iram dixerim abſolute, ſed Philoſophiam, curam, & œconomiam. Iraſcitur enim pater filio, ſed ejus curam gerens. Ille eſt, qui temere iraſcitur, qui ſeipſum ulciſcitur*. Et S. Gregorius in cap. 5. Job: *Sciendum eſt*, inquit, *quod alia eſt ira, quam impatientia excitat, alia, quam zelus juſtitiæ format, illa ex vitio, hæc ex virtute generatur*.

Imo etiam ipſum homicidium actu perpetratum quandoque juſtum, & licitum eſſe poteſt, ut in ſequentibus §§. explicabitur.

§. II.
De homicidio, & mutilatione ſui ipſius.

1. Cum hoc præcepto prohibeatur occiſio injuſta, & mutilatio, aut quævis alia corporalis læſio alterius, a fortiori etiam ſui ipſius injuſta occiſio, mutilatio, & quælibet corporis læſio prohibita eſſe cenſetur. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus occiſio, vel muti-

mutilatio ſui ipſius, aut alterius juſta, proindeque licita eſſe poteſt.

Atque in primis, quod ſpectat ad occiſionem, vel mutilationem ſui ipſius, certum eſt, gravioris alicujus mali devitandi cauſa licitum eſſe ſeipſum mutilare, aut ab altero mutilari permittere, ut ſi ad mortem evitandam, quæ ex putrefactione alicujus membri ſequeretur, aliquis ſibi ejuſmodi membrum abſcindat, aut abſcindi permittat, ut ex communi Theologorum ſententia docet Toletus l. 5. c. 6. Quod quamvis poſſit, ad id tamen faciendum, aut permittendum ſub peccato mortali non tenetur, ſicut nec ad medicamenta quædam difficillima acceptanda, quamvis ex Medicorum conſilio ad vitæ conſervationem neceſſaria, ut obſervat idem Auctor.

Certum eſt præterea, ſe ipſum interimere graviſſimum eſſe peccatum, neque id in ullo caſum licitum eſſe, unico ſolum excepto, ſi nimirum Deus ita jubeat: quod fuſe explicat, & probat S. Auguſt. l. 1. de civit. c. 21. & ſequent. ubi expendit factum Sampſonis, qui ſe ipſum interfecit, & ſanctarum quarundam virginum, quæ ex peculiari Dei inſtinctu ſe ipſas interemerunt.

Cum hæc duo certa ſint, unum eſt, de quo dubitatur inter Theologos, nimirum an liceat ſeipſum permiſſive occidere; ideſt, an licitum ſit, ut quis permittat ſe ab alio occidi, cum prohibere poſſit. Reſpondet Toletus ſupra, id eſſe illicitum, & ex ſe peccatum mortale, cum homo vitæ ſuæ non ſit dominus, illique proinde ſecundum rectam rationem, in quantum poteſt, conſulere teneatur.

2. Sunt tamen duo caſus (ut idem Auctor docet) in quibus homo, cujus vita bono publico minime neceſſaria eſſet, illam exponere, ſeque ab alio occidi permittere poteſt. Primus eſt ob amici periclitantis defenſionem, aut liberationem, juxta illud S. Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*. Secundus caſus eſt bonum ſpirituale proximi. E. g. ſi quis ab alio invaſus eo redigatur, ut fugere non poſſit, nec aliter mortem evadere niſi occidendo invaſorem, tunc quamvis licite poſſit vim vi repellere, illumque occidere, poteſt etiam ex motivo Charitatis permittere ſe ab illo occidi, ne ſcilicet hoſtis in peccato mortali moriatur.

Addit idem Auctor tres alios caſus, in quibus homo non ſolum licite poteſt, ſed etiam tenetur vitam exponere, ſeque occidi permittere. Primus eſt in Fidei, vel virtutis defenſionem, verbi gratia ſi quis ſub interminatione mortis cogeretur Fidem negare, aut peccatum aliquod committere. Tunc enim mortem potius oppetere teneretur, quam in ullum peccatum conſentire, ut per ſe patet. Secundus eſt, quando vitam exponere neceſſarium eſt ob boni publici conſervationem, e. g. ſi aliqua civitas obſeſſa non poſſet aliter ab expugnatione, aut everſione liberari, niſi perſona aliqua innocens ad mortem hoſti traderetur. Tunc enim deberet innocens ille hoſti poſtulanti ſe tradere.

re. Imo Navarrus, Leſſius, Valentia, & alii, quos citat, & ſequitur Laym. tr. 3. de juſt. part 3. c. 1. aſſerunt, in tali caſu Principem, vel Magiſtratum civitatis ſicut alia virtutum officia bono publico neceſſaria, ſic etiam iſtud illi præcipere poſſe: quod tamen negat Toletus ſupra, qui aſſerit, quod, quamvis tunc innocens tradere ſe teneatur, ad id tamen juſte a civibus, aut magiſtratu compelli non poteſt. Tertius denique eſt, quando quis juridice ad mortem eſt condemnatus. Tunc enim non ſolum poteſt, ſed etiam tenetur mortem, quæ illi infertur, ſubire, nec inferenti reſiſtere. Fugere quidem poteſt, ſi occaſio ſe offerat, non tamen vi, aut armis ſe ex lictorum manibus liberare, ut docet idem Toletus ſupra.

3. Quæres, an peccent illi, qui joco, vel lucri alicujus captandi gratia, ſe probabili periculo mortis exponunt, v. g. funambuli, aut illi, qui ad probandam theriacam hauriunt venenum. Reſpondet Navarrus c. 15. num. 8. & poſt illum Toletus ſupra, peccare quidem eos, qui ſe præcipitio, aut certo mortis periculo exponerent, quod evadere neque ſcirent, neque poſſent, non vero qui ex artis peritia, vel certa experientia compertum habent, ſe probabiliter nullum ſubituros mortis periculum.

Unum hic ex eodem Toleto ſupereſt obſervandum, nimirum quod, quamvis licitum ſit, imo valde laudabile, & etiam aliquando neceſſarium, jejuniis, & aliis macerationibus proprium corpus affligere, illiuſque vires debilitare, ſive ut promptius, & facilius ſpiritui ſubjiciatur, ſive ut juſtitiæ Divinæ ſatisfactio aliqua exhibeatur, juxta quod dixit Apoſt. 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo:* & Col. 1. *Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea*, &c. Si quis tamen id indiſcreto fervore, & cum notabili vitæ, aut virium detrimento præſtaret, haud dubie peccaret, & quidem mortaliter, ut aſſerunt Sayrus, Petr. de Navar. & alii apud Laym. ſup. niſi forte inculpabilis ignorantia, aut inadvertentia illum excuſaret.

§. III.
De homicidio, & mutilatione alterius.

1. CErtum eſt, homicidium injuſtum alterius eſſe peccatum mortale. Unde Apoc. 22. homicidæ a cœleſti gloria excluduntur. Nomine autem homicidii intelligimus cujuſvis hominis occiſionem. Eſt enim in confeſſo apud omnes, ut docet S. Auguſt. lib. 1. de civit. c. 20. occiſionem animalium ad ſuſtentationem humanæ vitæ non eſſe illicitam.

Sunt tamen aliquæ cauſæ, ob quas hominis occiſio a peccato excuſari poteſt, imo aliquando redditur licita, & juſta. Tres communiter a Theologis numerantur, ſcilicet juſtitia, neceſſitas, & inconſideratio: ex quibus duæ priores homicidium reddunt licitum, tertia vero illud a peccato,

to, ſaltem mortali, excuſat. De ſingulis breviter aliquid dicendum eſt.

Homicidium ex juſtitia fieri dicitur, quando ſimul occurrunt quatuor conditiones, quarum prima eſt, ut fiat auctoritate publica, Principis, v. g. aut Magiſtratus ab eo poteſtatem habentis, ad quem tanquam Dei Miniſtrum pertinet jus gladii, ut declaratur Rom. 13. ſine qua auctoritate nemini privato licet alium quantumvis flagitioſiſſimum, & nocentiſſimum, interficere, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 64. a. 3. Secunda conditio eſt, ut fiat ex cauſa juſta, eaque gravi, & ad bonum publicum pertinente, ut docet idem Toletus ſupra: Tertia conditio eſt, ut fiat ex recta intentione, verbi grat. ex zelo juſtitiæ, amore boni publici, &c. Si enim Judex, verb. grat. ex aliquo pravo, & inordinato affectu, puta iræ, invidiæ, &c. judicium capitis proferat in aliquem ſibi alias infenſum, quantumvis legitima auctoritas, & cauſa juſta ſubeſſet; graviter tamen peccaret, ut per ſe manifeſtum eſt. Quarta denique conditio eſt, ut fiat ſecundum juris ordinem, qui (ut docet Toletus, & Laymann. tractatu 6. de judiciis capite 2.) poſtulat in primis, ut procedat accuſatio, vel denuntiatio, aut ſaltem inquiſitio juridica, ſi nullo accuſante, aut denuntiante Judex ex officio procedere debeat: deinde ut crimen probetur ſufficientibus teſtimoniis, aut indiciis, vel propria ipſius Rei confeſſione ſponte facta; denique ut citetur Reus, locumque, ac tempus ſe defendendi accipiat; quamvis interdum (ut recte obſervat Toletus ſup.) reus etiam inauditus morte plecti poſſit, ſi nimirum ob potentiam nimiam formidandum ſe præbeat, nec aliter juſtitia poſſit effectum ſuum ſortiri, in quo tamen caſu crimen debet eſſe notorium, vel etiam evidenter probatum, ut nulla ſubſit ratio dubitandi. Plura ſuper hac judiciorum forma in octavi præcepti explicatione dicentur.

Secunda cauſa, quæ homicidium licitum reddit, eſt neceſſitas, quando ſcilicet quis eo redactus eſt, ut vitam propriam aliter tueri non poſſit, quam occidendo invaſorem: quod quidem licitum eſt, dummodo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut docet S. Th. Quod autem de propria vita, hoc etiam de vita perſonæ alterius conſanguinitatis, aut amicitiæ vinculo conjunctæ intelligendum eſſe, docet Toletus ſupra, & habetur Clement. un. de homicidio. Obſervat autem idem Toletus, quod ſi invaſor eſſet perſona bono Reipublicæ admodum neceſſaria, puta ex ejus occiſione, bella civilia, & alia ſimilia damna publica emergere poſſent, tunc licitum non eſſet illum occidere, ſed mors potius oppeti deberet.

2. Quæres, an ſicut ad vitæ defenſionem, ſic etiam ad bonorum exteriorum conſervationem liceat invaſorem occidere, quando aliter bona illa ſalvari non poſſunt. Reſpondetur, etiam licitum eſſe, dummodo bona illa ſint magni alicujus valoris, nec aliter conſervari poſſint. Id conſtat in primis ex Scriptura, Exod. 22. ubi dicitur: *Si effringens fur* *do-*

domum, ſive ſuffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis. Conſtat præterea ex cap. *olim*, de reſtitutione ſpoliatorum, & ex cap. *Dilecto*, de cenſura excomm. in *6*. Idque docent S. Antoninus, Major, Sylveſter, Cajetanus, Sotus, & alii, quos citat, & ſequitur Laym. tract. 2. de juſt. par. 3. cap. 3. Addit tamen Toletus ſupra, id ſolummodo eſſe laicis licitum, non vero Eccleſiaſticis, quos (ut habetur cap. *ſuſcepimus*, de homicidio) *ſatius eſt, poſt tunicam relinquere pallium, quam pro rebus tranſitoriis tam acerbe in alium exardeſcere*.

Quod autem de bonis fortunæ, hoc etiam de fama, & honore dici poſſe, exiſtimat idem Tolet. quod etiam docent Sotus, Navarr. Sylveſt. & plures alii, quos citat, & ſequitur Leſſius l. 2. de juſt. & jur. cap. 9. dub. 8. juxta quorum ſententiam, quamvis nobilis ab alio invaſus poſſet vitam fugiendo ſalvare, ſi tamen inde aliquam notabilem contrahat infamiam, non tenetur fugere, ſed invaſorem occidere poteſt, ſi aliter vitam tutari nequeat. Obſervat autem Toletus, id non licere, niſi nobilibus, & perſonis iis, quæ ſuum honorem tutari maxime obligantur, idque ſolummodo ad vitandam aliquam notabilem infamiam, non vero ad injuriam acceptam ulciſcendam, aut ad vanum aliquod nomen fortitudinis ſibi comparandum. Addit inſuper, idem quoque cenſendum eſſe de caſtitatis, & pudicitiæ defenſione. Poteſt enim mulier ob defenſionem caſtitatis occidere invaſorem, ſi aliter illam propugnare nequeat.

3. Quod autem hic de occiſione alterius dictum eſt, id etiam de illius mutilatione intelligi debet, ſcilicet ad vitæ, vel bonorum, ſeu honoris, vel pudicitiæ juſtam, & neceſſariam defenſionem licitum eſſe alium mutilare, imo occidere. Cæterum ſi illum mutilando vita, vel honor, &c. propugnari poteſt, occidere non licet.

Quamvis vero licitum ſit parentibus, dominis, & aliis Superioribus, ut docet S. Th. correctionis cauſa verberare, & percutere filios, ſervos, & alios inferiores, non tamen licet illos mutilare. Unde peccant, quando in correctione ex nimia ira modum excedunt, ita ut inferiores mutilentur, aut notabiliter in corpore lædantur.

Tertia denique cauſa, quæ homicidium a peccato excuſat, eſt inconſideratio, ſi v. g. aliquis inadvertenter, & præter omnem intentionem alium occidat. Cum enim, ut docet S. Th. q. *64*. a. 8. ea, quæ ex caſu, & præter intentionem accidunt, ſint involuntaria, hinc ſequitur, non eſſe peccata, cum nullum ſit peccatum niſi voluntarium. Recte tamen obſervat S. Doctor, & poſt illum Leſſius ſupra dub. 15. contingere poſſe, ut id, quod non eſt voluntarium in ſe, ſit voluntarium in cauſa, ut quando quis aliquid facit, unde periculum eſt, ne ſequatur mors alterius. Tunc enim niſi ſufficientem ad periculum illud evitandum diligentiam adhibeat, homicidium, quod inde, licet caſu, & præter illius intentionem, ſequetur, cenſebitur voluntarium in ſua cauſa.

E g.

E. g. nobilis aliquis venatur, & ictu ſclopi exiſtimans impetere feram, occidit hominem: tunc ſi ſufficientem non adhibuit diligentiam, ut occiſionem illam præcaveret, cenſebitur ei voluntaria, eritque proinde illius homicidii reus. Eſt autem ſufficiens illa diligentia penſanda juxta majus, vel minus periculum, quod imminet, Si enim v. g. locus illius venationis erat juxta viam publicam, per quam multi tranſire ſolebant, major haud dubie ad vitandum homicidii periculum adhiberi debebat diligentia, quam ſi fuiſſet deſertus.

Idem quoque dici debet juxta S. Doct. mentem de illo, qui omittit aliquod facere, ad quod tenebatur, ex qua omiſſione ſequitur præter ejus intentionem mors alterius. Tunc enim pro ratione majoris, vel minoris negligentiæ, aut ignorantiæ, quæ illius omiſſionis cauſa fuit, majoris, vel minoris peccati reus cenſebitur. E. g. ſi ex aliqua Medici ignorantia, vel negligentia mors infirmi ſequatur, reus erit peccati gravioris, aut levioris, prout major, vel minor fuerit illa ejus ignorantia, aut negligentia, quod judicio viri prudentis perpendendum eſt.

Quæ autem hic de occiſione dicta ſunt, eadem etiam proportionaliter de mutilatione intelligi debent.

§. IV.

Quot modis peccetur in quintum Decalogi præceptum.

1. PEccant in primis, qui injuſtum vindictæ appetitum deliberate concipiunt, qui ſe motu aliquo iræ, ultra rationis, aut charitatis limites abripi ſinunt, qui verba contumelioſa, & conviciis plena in alios proferunt, qui ſibi ipſis ex deſperatione mortem optant, aut inferre conantur, qui ſe temere, & ſine ulla rationabili cauſa periculo mortis exponunt.

Qui aliquem ſibi non ſubditum verberant, aut percutiunt, aut ſibi quidem ſubditum, ſed ſine juſta cauſa, aut licet ex juſta cauſa, tamen cum notabili exceſſu, unde læſio gravis, aut mutilatio, & etiam mors ſequatur.

Item qui ſine legitima auctoritate alterum mutilant, vel occidunt, aut cum legitima auctoritate, ſed ſine juſta, & ſufficienti cauſa, vel ex prava intentione; qui alium occidunt ob vitæ, vel honoris, aut pudicitiæ, vel fortunarum defenſionem, ſed non ſervata moderatione inculpatæ tutelæ; qui alium cauſaliter quidem, & præter intentionem occidunt, ſed non adhibita ſufficienti diligentia, aut qui ignorantia, vel negligentia omittunt aliquid facere, ad quod tenebantur, ex quo tamen ſequitur mors alterius.

2. Peccant etiam, qui alios ad duellum provocant, aut provocationem illam acceptant, item qui in duellum aliorum conſentiunt, aut non impediunt, cum poſſint, qui duello tanquam patrini, ut loquuntur, aut ſpectatores interſunt, aut qui conſilio, favore, aut quavis alia ratione duello cooperantur.

Pec-

Peccant etiam contra hoc præceptum mulieres, quæ pharmacum ſumunt, aut aliquando aliud adhibent remedium directe tendens ad impediendam conceptionem fœtus, vel ad expulſionem, & abortum illius, ſive animatus ſit, ſive non: peccant matres, quæ infantes in eodem lecto ſecum ponunt, cum periculo illos opprimendi.

Sunt autem hic obiter obſervandæ duæ circunſtantiæ homicidii in Confeſſione neceſſario declarandæ. Prima circunſtantia eſt perſonæ occiſæ, aut mutilatæ, v. g. an ſit ſacra, & Eccleſiaſtica, vel laica, & ſi laica eſt, an ſit pater, vel mater, aut Superior, &c. Secunda circunſtantia eſt loci, nimirum an occiſio, vel percuſſio alterius facta ſit in Eccleſia, aut aliquo loco ſacro cum ſanguinis effuſione, unde locus ille pollutus fuerit.

§. V.

De reſtitutione ob alterius occiſionem, vel mutilationem facienda.

1. DUo præſertim circa reſtitutionem illam explicanda ſunt, primo, quantum ſit ob mutilationem, vel occiſionem alterius reſtituendum, ſecundo quibus ſit reſtituendum.

Quod ad primum ſpectat, certum eſt, pro alterius occiſione, aut mutilatione nullam præciſe loquendo condignam reſtitutionem fieri poſſe; cum vita hominis nullo pretio pecuniario æſtimari poſſit, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Leſſius lib. de juſt. & jure, c. 9. dub. 13. Quod quamvis verum ſit, ordo tamen juſtitiæ poſtulat, ut damna omnia ex occiſione, vel mutilatione alterius ſecuta reſarciantur ab eo, qui injuſte occidit, vel mutilavit, ſive aggreſſor fuerit, ſive ſeipſum defendendo moderamen inculpatæ tutelæ notabiliter exceſſerit, ut recte obſervat Navar. c. 25. n. 27. & Leſſius ſupra, dub. 21. Atque in primis expenſæ omnes factæ pro curatione mutilati, vel occiſi reſtitui debent: item reſtituenda ſunt lucra omnia, & emolumenta, quæ is, qui occiſus eſt, ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter conſequi poterat, detractis tamen his, quæ ipſe conſumpſiſſet, quod etiam ſimiliter dici debet de eo, qui mutilatus eſt, pro eo tempore, quo ratione læſionis acceptæ artificium, negotiationem, aut officium exercere non potuit. Quæ omnia viri prudentis, & docti judicio in caſibus particularibus determinanda ſunt, ut præfati Auctores fuſius docent.

Quæres, quomodo facienda ſit æſtimatio lucri futuri, cum ignoretur, quandiu victurus fuiſſet is, qui occiſus eſt. Reſpondetur, non poſſe ad id dignoſcendum regulam certiorem, & commodiorem præſcribi, quam ut tantum reſtituatur, quantum probi, prudenteſque viri, ſpectatis viribus, ætate, complexione illius, qui occiſus eſt, aliiſque ſimilibus circunſtantiis, & habita ratione lucri ceſſantis, vel damni ex illius occiſione emergentis, æquum eſſe judicaverint. Quod etiam

ſerva-

ſervata proportione debita dici debet, ſi alicujus vita ex injuſta percuſſione, aut quavis alia læſione brevior effecta ſit. Tunc enim erit facienda ſimiliter æſtimatio temporis, quo ille vitam ulterius ſecundum communem naturæ curſum fuiſſet producturus.

Recte etiam monet idem Leſſius ſupr. dub. 25. æquiſſimum eſſe, ut is, qui alium injuſte occidit, pro illius anima orationibus, eleemoſynis, aliiſque piis operibus Deo ſatisfaciat, ac præſertim ſanctum Miſſæ Sacrificium pro refrigerio illius offerri curet, idque proinde pro aliqua ſatisfactionis Sacramentalis parte illi convenienter conjungi poſſe.

3. Quod ſpectat ad ſecundum, quibus ſcilicet reſtitutio ob injuſtam alterius occiſionem facienda ſit, docent communiter Doctores, faciendam illam eſſe parentibus, filiis, & uxori. Ita Bannes, Sotus, & plures alii, quos citat, & ſequitur Leſſius ſupr. dub. 26. Obligatio autem ad illam reſtitutionem (quod obſervandum eſt) oritur, non ex jure, quod hæ perſonæ habent in bona defuncti, cum ipſe defunctus nullum jus habuerit ad illam reſtitutionem, cujus faciendæ obligatio non aliunde, quam ex ejus morte orta eſt, ſed ex arctiſſima illa conjunctione, quæ inter defunctum, & ejuſmodi perſonas antecedebat, ratione cujus cenſebantur quodammodo una cum ipſo defuncto perſona, & competebat illis ſpeciale quoddam jus poſtulandi ab eo alimenta, & alia ad decentem vitæ ſuſtentationem neceſſaria. Unde ſequitur, quod occiſor eadem illis præſtare obligetur, ad quæ occiſus obligatus fuiſſet.

Quæres, an ſimiliter creditoribus defuncti reſtituere teneatur. Reſpondetur, plures Theologos, quibus ſubſcribit Laym. tr. 3. de juſtitia par. 3. c. 6. exiſtimare, illum teneri. Leſſius vero ſupra dub. 23. contendit, neque creditoribus, neque etiã hæredibus occiſi (ſi tamen parentes, uxor, & filii excipiantur) ullam ex rigore juſtitiæ reſtitutionem eſſe faciendam; cum neque creditoribus, neque etiam hæredibus defuncti jus ullum niſi in bona competat, ea vero, quæ ob illius occiſionem reſtituuntur, inter ejus bona connumerari non poſſint. Quæ quidem ſententia tum ob illam rationem, tum etiam ob Bannis, & Soti, quos pro illa citat, auctoritatem, probabilis, ac in praxi tuta videtur.

SECTIO VI.

Explicatur ſextum Decalogi præceptum,

Non mœchaberis.

Monet Catechiſmus Rom. par. 1. c. 7. ſpecialem cautelam, ac prudentiam, nec non delectum verborum requiri in explicanda hujus præcepti materia, *quæ*, ut ait, *moderationem potius deſiderat, quam rationis copiam*. Quod ut præſtemus, & brevitati ſimus, ac honeſtati conſulentes, nihilque omittamus eorum, quæ a Sacerdotibus ſciri debent, ut lepram a lepra diſcernere poſſint, omnia, quæ dicenda no-

nobis ſunt, tribus paragraphis complectemur, in quorum primo inveſtigabimus, quid hoc ſexto præcepto prohibeatur, in ſecundo quot modis in illud peccetur, in tertio denique reſtitutiones quaſdam in certis caſibus ob hujus præcepti tranſgreſſionem faciendas explicabimus.

§. I.
Quid hoc ſexto Præcepto prohibeatur.

1. SAnctus Auguſt. qu. 17. ſuper Exod. explicans hoc ſextum præceptum, docet, illo prohiberi non modo adulterium, quod nomine mœchiæ deſignatur, ſed in genere omnem illicitum concubitum, ac quencunque luxuriæ actum ſive externum, ſive internum.

Sunt autem ſex luxuriæ ſpecies, ut docet S. Th. 2. 2. quæſt. 14. a. 1. & ſeq. & declaratur cap. *Lex illa*, qu. 1. ſcilicet fornicatio, ſtuprum, adulterium, inceſtus, raptus, & peccatum contra naturam; quibus aliqui Theologi addunt ſacrilegium, quando peccatum iſtud committitur cum perſona Deo ſacra, quod tamen S. Thom. reducit ad ſpeciem adulterii, quia perſonæ ſacræ connubio quodam ſpirituali ſunt Deo conjunctæ.

Fornicatio eſt concubitus illicitus ſoluti cum ſoluta, id eſt hominis nullo conjugii vinculo, aut caſtitatis voto, aut Religioſi, vel Eccleſiaſtici ſtatus conditione obligati, cum fœmina, quæ nec conjugio, aut aliquo voto caſtitatis obſtricta eſt, nec Religioſi ſtatus ſuſceptione Deo mancipata. Hanc autem ſimplicem fornicationem eſſe peccatum mortale, adeo certum eſt, ut oppoſitum pertinaciter aſſerere ſit hæreticum, ut definitum eſt in Clement. *Ad noſtrum*, de hæreticis: & expreſſis verbis dicit Apoſtolus Eph. 5. *quod omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in Regno Chriſti*. Excipitur tamen caſus ille, in quo mulier vim ab alio pateretur. Tunc enim, quamvis delectationem ſentiat, ſi tamen impudico actui non conſentiat, nullatenus peccat, ut fuſe declarat, & probat S. Aug. lib 1. de Civ. cap. 7.

2. Ad hoc peccatum reducitur concubinatus, quo nomine nihil aliud intelligitur, quam fornicatio continuata cum certa perſona ſoluta, & cohabitatio cum illa. Eſt autem hoc peccatum grave, & periculoſum, eo quod hominem in continuo ſtatu peccati detineat. Nec abſolvi debent concubinarii, niſi prius a concubinis ſeparentur.

Porro recte obſervat Leſſius l. 4. de juſt. & jur. c. 3. dub. 7. fornicationis peccatum in Chriſtianis ſpecialem habere deformitatem, ratione Sacramentorum Baptiſmi, & Euchariſtiæ, per quorum ſuſceptionem ſingulari quodam modo uniuntur Chriſto Dom. & fiunt membra Chriſti. Unde Apoſt. 1. Cor. 6. *Neſcitis*, inquit, *quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? tollens ergo membra Chriſti, faciam meretricis? abſit*.

Stuprum eſt virginis defloratio. Eſtque hoc peccatum gravius ſimpli-

Digitized by Google

ci fornicatione, eo quod præter illius malitiam habeat ſpecialem deformitatem propter violationem ſignaculi virginalis, & maximum deinceps peccandi periculum, cui virginem ſic defloratam exponit. Exiſtimat tamen Leſſius l. 2. cap. 10. dub. 3. probabiliter dici poſſe, ſtuprum tunc ſolummodo eſſe peccatum ſpecie diſtinctum a ſimplici fornicatione, quando virgini vis infertur, illaque per violentiam defloratur.

Adulterium eſt illicitus concubitus cum perſona conjugata, ſive vir tantum, aut mulier, ſive uterque conjugio copulati ſint. Eſt autem gravius fornicatione, & etiam ſtupro, tum propter violationem fidei conjugalis, tum etiam propter damnum filiorum legitimorum, & alia ſimilia mala, quæ ex eo peccato conſequuntur, de quo loquens Job c. 31. *Hoc nefas eſt*, inquit, *& iniquitas maxima, & ignis uſque ad perditionem devorans, & eradicans genimina.*

3. Sacrilegium eſt illicita copula cum perſona ſacra, ſeu quæ Deo conſecrata eſt, & dicata, ſive per votum caſtitatis, ſive per ordinis ſacri ſuſceptionem. Addit etiam Toletus l. 5. c. 12. ſacrilegium committi, ſi quis in minoribus conſtitutus luxuriæ peccatum committat, vel ſi quis in loco ſacro actum venereum exerceat, quamvis ſit conjugalis, ut exiſtimant Paludanus, Tabiena, & alii apud eundem Toletum. Unde circa hoc peccatum circumſtantia perſonæ, vel loci declaranda eſt. Locus autem ſacer dicitur, qui ſolemni ritu Divino cultui dicatus eſt, ut Eccleſia, & Capellæ illi adjacentes, necnon Sacriſtia, ut pars illius, ac etiam cœmeterium.

Inceſtus eſt copula illicita cum perſona conſanguinitatis, aut affinitatis nexu intra quartum gradum conjuncta. Quam vero grave ſit hoc peccatum, ex eo colligirur, quod in veteri lege conſtituta erat mortis pœna in inceſtuoſos, & additur hæc cauſa Lev. 20. *quia rem nefariam operati ſunt*. Eſt autem eo gravius peccatum, quo major eſt inter peccantes perſonas conjunctio, imo ſpecie diſtinctum eſſe exiſtimat Navarr. c. 19. n. 3. aſſeritque proinde gradum conſanguinitatis, aut affinitatis eſſe declarandum.

Obſervat etiam Leſſ. violationem cognationis ſpiritualis per actum luxuriæ, quamvis proprie ad hanc inceſtus ſpeciem non pertineat, habere tamen ſpecialem deformitatem, ratione cujus circunſtantiam cognationis ſpiritualis in Confeſſione declarandam eſſe exiſtimat. Quod ſimiliter dicendum eſt, ſi hoc peccatum committeretur cum filia ſpirituali Confeſſionis, id eſt cum ea, cujus quis Confeſſionem Sacramentalem excipit. Quod quam grave peccatum ſit, conſtat ex cap. *Omnes*, & cap. *Non debet* 30. qu. 1. ubi depoſitio ab Ordine Sacerdotali, & perpetua pœnitentia uſque ad exitum vitæ decernitur in eum, qui tale ſcelus perpetraverit.

Raptus, quantum ad ipſum actum luxuriæ, modis omnibus ſupra dictis committi quidem poteſt, ſed addit præterea violentam, & inju-

ſtam

ſtam perſonæ a domo ſua, vel paterna ſubtractionem, & in aliena detentionem. Unde raptus cum ſimplici fornicatione, vel adulterio, vel ſacrilegio, vel inceſtu ſimul committi poteſt. Et hæ circunſtantiæ cum illa, quæ ipſius raptus eſt propria, debent in Confeſſione declarari. Peccatum denique contra naturam eſt illud (ut explicat S. Doct. q.154.art.11.) *quod repugnat naturali ordini venerei actus, qui convenit ſpeciei humanæ*. Additque, illud quatuor præſertim modis contingere poſſe, *uno quidem modo, ſi abſque omni concubitu, cauſa delectationis venereæ, pollutio procuretur, & vocatur mollities: alio modo, ſi fiat per concubitum ad rem non ejuſdem ſpeciei, & vocatur beſtialitas; tertio ſi fiat per concubitum ad non debitum ſexum, puta maſculi ad maſculum, fœminæ ad fœminam, ut Apoſtolus dicit* Rom. 1. *quod dicitur Sodomiticum vitium; quarto ſi non ſervetur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad inſtrumentum non debitum; aut quantum ad alios monſtroſos, & beſtiales concumbendi modos*.

4. Et hi quatuor modi ſpecie diſtinguuntur, ut obſervat. Leſſius l.4. c. 3. dub. 13. cum unuſquiſque illorum contineat ſpecialem turpitudinem caſtitati repugnantem. Quam nefandum autem, & quam deteſtabile ſit illud peccatum, ſatis conſtat ex horrenda punitione Sodomitarum, Gen. 19. & Onam filii Judæ Gen. 38. ubi dicitur, quod *percuſſit eum Dominus, eo quod rem deteſtabilem faceret*. & Levit. 20. morti adjudicantur, qui peccatum iſtud commiſerint. Neque tantum Divinis legibus, ſed & humanis hæc peccatorum monſtra damnantur. In Codice enim Theodoſiano l. 9. tit. 7. edicitur, quod *hujuſmodi ſcelus ſpectante populo flammæ vindices expiabunt*.

Eſt autem obſervandum circa peccatum mollitiei, pollutionem omnem directe in ſe voluntariam eſſe peccatum mortale, nec unquam quovis prætextu etiam tuendæ ſanitatis eſſe licitam, ut ex communi Doctorum conſenſu probat, & docet Leſſius ſup. dub. 14. imo & illam etiam, quæ indirecte tantum voluntaria eſt, id eſt quæ ſequutura prævidetur ex aliqua cauſa, quæ tamen non evitatur, cum poſſit, & debeat evitari.

Si tamen juſta aliqua ratio ſubſit ejuſmodi cauſam non evitandi, ut ſi quis libros de ejuſmodi rebus tractantes legat, ut alios doceat, aut Confeſſionibus excipiendis vacet, unde turpes imaginationes, & delectationes in parte inferiori, ac exinde pollutiones conſequantur; tunc non erit peccatum, dummodo non ſubſit periculum conſenſus, ut docent Leſſius ſup. Navar. c. 19. n. 6. & alii communiter. Quod ſi pollutio nullo modo ſit voluntaria, ut quando inter dormiendum accidit, neque poſtquam quis plene expergefactus eſt, in delectationem ex illa provenientem deliberate conſentit, tunc non eſſe peccatum, iidem Auctores proxime citati docent.

5. Præter has luxuriæ ſpecies ſunt alii plurimi ejuſdem peccati actus tam exteriores, quam interiores ad unamquanque illarum pertinen-

tinentes, hoc ſexto præcepto prohibiti. Atque in primis prohibentur moroſæ delectationes, quæ ex rebus obſcœnis cogitatione, vel imaginatione apprehenſis, cum pleno, & deliberato voluntatis conſenſu, percipiuntur. Et etiam ipſæ cogitationes, & imaginationes turpes, quamvis nulla ex illis ſequatur turpis delectatio, ſi tamen illius percipiendæ cauſa animo verſentur, & foveantur, æqualem cum ipſis obſcœnis delectationibus cenſentur habere malitiam, ſcilicet mortalem, quamvis nulla ſubſit volontas rem illam turpem opere implendi. Quod melius explicare ſimul, & probare non poſſumus, quam his S. Aug. verbis lib. 12. Trinit. c. 2. *Totus*, inquit, *homo damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per Mediatoris Gratiam remittantur*.

Prohibentur etiam a fortiori obſcœna omnia deſideria, & turpes affectus, quando quis deliberate appetit, & vult actum aliquem luxurioſum perpetrare. Et hæc deſideria eandem cum ipſis actibus deſideratis deformitatem induunt. Unde qui mulierem conjugatam turpiter concupiſcit, *jam mæchatus eſt eam in corde ſuo*, ut ait Chriſtus Dom. S. Matth. 5. & coram Deo adulterii reus efficitur.

Præterea oſcula, tactus, & aſpectus, qui fiunt ob carnalem, & veneream delectationem, quæ ex illis percipi poteſt, ſunt etiam peccata mortalia hoc præcepto prohibita. Quamvis enim, ut recte obſervat S. Doct. 2. 2. q. 154. a. 4. hæ, & ſimiles actiones ſint ex genere ſuo indifferentes, poſſintque ſecluſo quovis libidinoſo affectu licite exerceri, e. g. ſi quis mulierem oſculetur eam ſalutando, quia talis eſt conſuetudo patriæ, vel ob aliquam aliam cauſam rationabilem; ſi tamen nulla ejuſmodi cauſa ſubſit, nec aliud in oſculis, tactibus, & aſpectibus intendatur, quam delectatio illa, quæ carnem afficit, & ad libidinem excitat, tunc ſecundum mentem S. Doct. peccati mortalis reatus incurritur.

§. II.

Quot modis peccetur in ſextum Decalogi præceptum.

3. EX dictis colligi poteſt, quot, & quam variis modis peccetur in hoc Decalogi præceptum. Atque in primis peccat contra illud, qui turpium rerum cogitationibus, aut imaginationibus deliberate intendunt, ut illis delectentur, qui delectationes illas ſuboriri advertunt, nec illas protinus abjiciunt, ſed potius fovent, qui legunt libros impudicos, unde tales cogitationes, & delectationes plerunque oriri ſolent, qui intendunt in imagines, aut picturas obſcœnas, & ad libidinem aſpectu ſui excitantes, aut illas domi expoſitas habent, unde alii occaſionem peccandi ſumere poſſunt, qui turpes cantilenas, aut verba obſcœna proferunt, aut ab aliis prolata libenter audiunt, qui comœdiis, aut aliis ſpectaculis,

vel

vel ſaltationibus, & choreis delectantur, in quibus advertunt, ſe graves adverſus caſtitatem tentationes experiri, iiſque ut plurimum ſuccumbere, qui notabiliter in cibo, vel potu excedunt, unde in ipſis motus impudici, & aliquando pollutiones oriri ſolent, quibus fere ſemper conſenſum præbent.

2. Qui veſtitu, aut geſtu aliquo immodeſto, vel aſpectu aliis hujus peccati occaſionem præbent, qui ſe, vel alias perſonas impudice aſpiciunt, qui oſculis, aut tactibus libidinoſis delectantur, qui voluntate ſola, aut etiam actu ipſo committunt peccatum fornicationis, ſtupri, adulterii, ſacrilegii, inceſtus, aut raptus, qui in peccatum mollitiei deliberate incidunt, pollutionibus deliberate delectantur, aut eas ſibi tactibus impudicis, vel aliis modis procurare conantur, qui infandum Sodomiæ, aut beſtialitatis crimen perpetrant, aut aliis illicitis, & infamibus concumbendi modis ſe polluunt.

§. III.

Quænam reſtitutiones ob hujus præcepti tranſgreſſionem faciendæ ſint.

1. Duobus præſertim caſibus obligatio reſtitutionis alicujus faciendæ hujus præcepti tranſgreſſoribus incumbere poteſt, nimirum ratione ſtupri, vel adulterii.

Quod ad ſtuprum ſpectat, certum eſt in primis, illum, qui virginem aliquam conjugii promiſſione decepit, & ſub ejuſmodi ſpe corporis illius uſuram impetravit, ad eam in matrimonium ducendam obligari, etiam ſi ficte tantum, & doloſe promiſerit. Ita Navarr. Sotus, Adrianus, & alii apud Leſſium l. 2. c. 10. dub. 3. Si tamen ſit conditionis valde inæqualis, aut ſi promiſſionem adimplere non poſſit, puta quia eſt conjugatus, aut ſi ex illius promiſſionis impletione grave aliquod ſcandalum timeatur; tunc promiſſioni ſatisfacere cenſebitur, ſi ſufficientem illi, pro ratione condititionis, & ſtatus, dotem tribuat, ut docet Navarrus c. 16. n. 8. & poſt illum Toletus, lib. 5. c. 11.

2. Certum eſt etiam, illum, qui violentia, aut importunis precibus, aut falſis, & doloſis perſuaſionibus virginem ad ſtuprum induxit, teneri illam vel ducere, vel convenienter dotare, ut habetur ex c. *ſi ſeduxerit*, de adulteriis. Quod ſi virgo nulla vi, aut promiſſione, nullis item importunis precibus, aut doloſis perſuaſionibus ad peccatum inducta eſt, ſed ipſa ſponte, & libere in illud conſenſit, nulla reſtitutionis faciendæ obligatio incumbit, ut docet Navarrus ſupra, Leſſius ſup. dub. 2. & alii, quia juxta regulam 28. juris in *6. Scienti, & conſentienti non fit injuria*, legeſque Canonicæ, ut obſervat Navar. ibid. non obligant ad reſtitutionem, niſi eum, qui aut violentiam, aut dolum, ſeu deceptionem ad ſtuprum perpetrandum adhibuit. Quod etiam ſimiliter dicendum exiſtimat idem Navarrus, ſi virgo per ſtuprum deflorata æque commode, & convenienter nupſit, ac

ſi minime peccaſſet, quia ſtuprum illius nemini innotuit. Tunc enim, quamvis ille, qui eam ad peccandum induxit, gravem, & rigidam pœnitentiam coram Deo ſubire teneatur, ad nullam tamen reſtitutionem illi faciendam tenebitur; quia ſcilicet nullum damnum paſſa eſt, quod pecunia æſtimari poſſit.

Quod ſpectat ad adulterium, ſi mulier conjugata filium ex adulterio ſuſcepit, tenetur omnibus modis quibus poteſt, citra famæ diſpendium, aut vitæ periculum, procurare, ne legitimi hæredes ratione hujus illegitimæ prolis aliquid detrimenti patiantur. Unde ſi habet bona aliqua præter dotem ſibi propria, quæ poſſit, quibus velit, tribuere; tenetur ex illis tantum legitimis hæredibus applicare, quantum ſatis erit ad compenſationem damni per ſpurium illati, aut inferendi. Ita Cajetanus opuſc. 31. reſp. 15. Navarr. c. 16. n. 47. Tolet. lib. 5. c. 11. Leſſ. lib. 2. c. 10. dub. 7. & alii communiter.

3. Quod ſi mulier nulla ejuſmodi bona poſſideat, neque ullo alio modo damnum illud conpenſare poſſit, quærunt Theologi, an teneatur etiam cum periculo vitæ, vel diſpendio famæ, crimen ſuum marito, vel filio ſuo ſpurio prodere. Reſpondetur ex communi Doctorum ſententia, ut videre eſt apud Leſſium, & Toletum ſupra, non teneri cum periculo vitæ. Quamvis autem aliqui exiſtiment ad id obligari cum honoris, & famæ diſpendio, probabilis tamen, & tuta in praxi eſt ſententia Soti, Innocentii, Panormitani, Caietani, Navarri, & aliorum, quos refert, & quibus ſubſcribit Leſſius ſupra, dub. 7. qui negant, mulierem cum notabili famæ, honoriſque diſpendio, ad crimen ſuum marito, vel filio ſpurio revelandum obligari. Quorum ratio eſt, quod fama cum ſit bonum ſuperioris ordinis, non videatur in tali caſu neceſſario exponenda pro alio bono inferioris ordinis, præſertim cum illius dictis neque maritus, neque ſpurius filius credere teneantur, juxta regulam Juris, *Alleganti ſuam turpitudinem nulla debetur fides*, proindeque ex illa peccati ſui declaratione nihil aliud ſequeretur, niſi ſcandalum in familia, & diſcordia inter filios. Unde etiam cap. *Officii*, de pœnit & remiſſ. nihil aliud præſcribitur reſpectu mulieris, quæ filium ſuppoſuerat, nec ſuppoſitionem illam marito revelare volebat, ſicut nec alterius, quæ prolem ex adulterio ſuſceperat, niſi ut competens ſatisfactio per diſcretum Sacerdotem utrique injungatur. Quare juxta illum Canonem prudentis erit Confeſſarii ejuſmodi mulieri præter alia opera ſatisfactoria præcipere, ut ſolitas expenſas, quantum poterit, habita ratione ſtatus, valetudinis, &c. imminuat, & majori ſedulitate rem domeſticam adminiſtret, & ſi quid lucri proprio labore captare poſſit, illud in compenſationem filiorum, aut hæredum applicet, & alia ſimilia præſtet, quibus ſi non totum damnum, ſaltem illius partem aliquam compenſare conetur.

Quæres, utrum ipſe adulter ad reſtitutionem aliquam faciendam obligetur. Reſpondetur, ſi moraliter ei certum ſit, filium, qui ex mulie-
re,

re, cum qua peccavit, natus eſt, eſſe ſuum, obligari adulterum ad compenſationem damnorum, quæ legitimo marito, aut ejus hæredibus obvenire poſſunt, ſive ratione alimentorum, quæ illi præſtantur, ſive ratione hæreditatis, quam cum aliis legitimis filiis tanquam unus ex illis aditurus eſt. Et hæc eſt communis ſententia Doctorum, paucis exceptis, quorum opinionem, ut minus probabilem, & tutam, merito rejicit Leſſius ſupra dub. 6.

SECTIO VII.
Explicatur ſeptimum Decalogi præceptum.

Non furaberis.

CUm hoc ſeptimo præcepto, ut obſervat Catech. Rom. par. 3. c. 8. Deus in tutelam veluti ſuam bona noſtra exteriora ſuſceperit, ita ut nullus ea injuſte ſurripere, aut invitis nobis detinere poſſit, quin injuria illa in ipſum etiam Deum refundatur, ac obedientia illi debita violetur; hinc patet, quanti facienda ſit hujus præcepti obſervatio, & quo ſtudio illius obligationes omnes perveſtigandæ ſint, præſertim cum innumeris prope modis in illud peccetur. Ut igitur majori cum luce in illius explicatione procedamus, ipſius juris, ac juſtitiæ principia breviter conſideranda nobis ſunt, ut ex illis poſtea rationes omnes, quibus erga proximi bona obſtringimur, enucleatius cognoſcamus.

§. I.
Quid juris, quid juſtitiæ nomine intelligendum ſit.

1. NOmen juris (ut illius varias, & multiplices acceptiones omittamus) in duplici præſertim ſignificatione ſumi ſolet. Primo pro lege tam naturali, quam poſitiva, ſive Divina, ſive humana, quo ſenſu dicimus, e. g. parentibus honorem deferre, eſſe de jure naturali; Sacramentum Baptiſmi recipere, eſſe de jure Divino poſitivo, quo etiam ſenſu legum, & ſanctionum Eccleſiaſticarum collectionem Juris Canonici nomine indigitamus. Secundo ſumitur pro facultate illa, ſeu poteſtate legitima, quam quis habet ad rem aliquam obtinendam, aut retinendam, vel ad aliquid faciendum, ita ut ab illius rei obtentione, aut retentione, vel ab illa actione facienda impediri licite non poſſit.

Similiter juſtitiæ nomen duobus potiſſimum modis accipitur. Primo pro virtute quadam generali, quam S. Anſelmus dial. de verit. c. 13. vocat *Rectitudinem voluntatis*, quo ſenſu virtutes omnes in ſe complectitur, & pro illis ſive generatim, ſive ſpeciatim ſignificandis plerumque in Scriptura ponitur, ut Matth. 5. *Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt*

juſtitiam. & cap. 6. *Attendite, ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.*

Secundo pro virtute particulari, quæ a S.Doct.1.2.q.58.a.1. & a Juriſconſultis communiter definitur, *Conſtans, & perpetua voluntas jus ſuum unicuique tribuendi*, quorum verborum ſenſus eſt, juſtitiam eſſe virtutem, quæ inclinat, & firmat voluntatem ad tribuendum unicuique, quod ſuum eſt. Qua in acceptione una eſt ex quatuor illis virtutibus, quæ a S. Ambr. in c. 6. S. Lucæ vocantur *Cardinales*, eo quod ſint aliarum virtutum tanquam cardines, ita ut ſicut oſtium in cardine, ſic (ut loquitur S. Greg. l. 2. mor. c. 36.) *omnis honeſtæ vitæ ratio, & univerſa boni operis ſtructura illis inniti quodammodo videatur*.

2. Dividitur autem juſtitia a S.Doct.q.61.a.1. in commutativam, & diſtributivam. Juſtitia diſtributiva illa eſt, quæ dividit, & diſtribuit munera, officia, bona, onera, & alia ſimilia Communitatis alicujus propria ſecundum proportionem, quam vocant geometricam, ideſt conſiderando non ſolum valorem, & quantitatem bonorum illorum, aut onerum, &c. ſed etiam perſonarum conditionem, idoneitatem, merita, &c. Commutativa vero illa eſt, quæ conſtituit æqualitatem inter perſonas particulares ſecundum proportionem arithmeticam, ideſt conſiderando ſolum valorem, vel quantitatem rerum, ſine ullo reſpectu ad perſonas. V. g. mutuatus eſt aliquis centum aureos, qualiſcunque ſit, dives, aut pauper, nobilis, aut ignobilis, debet centum aureos reddere.

§. II.
Quid ſit jus ad rem, & jus in re.

1. Celebris illa diviſio juris, quæ a Theologis, & Juriſperitis tractatur, lucem dabit variis difficultatibus circa hujus præcepti violationem occurrentibus, ideoque a nobis prætermitti non debuit. Jus igitur ad rem eſt illud, quod habetur per alicujus contractus ſtipulationem, puta per donationem, emptionem, &c. antequam illius rei, quæ donata, vel empta eſt, traditio fiat. Jus in re eſt illud, quod per ipſam rei traditionem acquiritur.

Hæc eſt autem utriuſque differentia, quod jus in re ita faciat illam propriam ejus, qui acquiſivit, ut quocunque in loco ſit, & in cujuſcunque manus pervenerit, facultatem habeat eam ubicunque repererit, & recipiendi, & a quocunque repetendi, & obligetur ex juſtitia eam ei reſtituere quiſquis acceperit; jus vero ad rem non tribuat facultatem ejuſmodi in ipſam rem, ſed ſolummodo titulum juſtum, & aptum ad habendum illius rei dominium. V. g. quis emit equum ab altero, illiuſque pretium ſolvit, ſi equus ille nondum ei a venditore traditus ſit, habet tantum jus ad illum equum, non vero in illo. Unde ſi venditor fraudulenter eundem equum alteri vendat, & tradat, primus emptor

non poteſt ab illo altero equum repetere, ſed agere tantum poteſt in venditorem, ut pretium reſtituat, ſibique præterea perſolvat, quantum ſua intererat, contractum illius venditionis antea celebratum firmum eſſe, & ad plenum effectum perduci: e contra ſi equus ille venditus, ſed nondum traditus moriatur, aut furto abducatur, venditori perit, & non emptori.

2. Ex quibus intelligi poteſt, quid ſibi velint leges Civiles, dum dicunt, ei, qui habet jus in re, competere actionem realem, quæ *vindicatio* vocatur, qua res ipſa repeti, & ſumi poſſit, ubicunque reperiatur, ei vero, qui habet tantummodo jus ad rem, competere actionem perſonalem, non qua res ipſa, in cujuſcunque manus devenerit, poſſit vindicari, & accipi, ſed qua traditio ejus poſſit exigi a perſona, cum qua ſtipulatio de illa interceſſit.

§. III.

Quid ſit dominium, & quibus perſonis competat.

1. PLures ſunt juris particularis ſpecies, variæque rationes, quibus competere poteſt alicui facultas accipiendi, aut retinendi rem aliquam, vel de illa diſponendi, inter quas præcipua, & ad quam reliquæ aliquo pacto reducuntur, eſt dominium: ex cujus proinde explicatione, quid de aliis ſentiendum ſit, facile poterit intelligi.

Ac in primis obſervandum eſt, duplex eſſe dominium, juriſdictionis ſcilicet, & proprietatis. Dominium juriſdictionis eſt poteſtas gubernandi ſibi ſubditos, illis aliquid præcipiendi, aut prohibendi, judicandi, puniendi, vel præmiandi.

Dominium vero proprietatis eſt jus poſſidendi rem aliquam, & de illa tanquam ſua diſponendi. Eſtque rurſum duplex, perfectum ſcilicet, & imperfectum. Dominium perfectum, quod & plenum dicitur, continet proprietatem rei, & commodorum ejus, extenditque ſe ad omnem ejus uſum, & diſpoſitionem, niſi lege aliqua Divina, vel humana prohibeatur. Dominium vero imperfectum habet tantum proprietatem abſque emolumentis, vel emolumenta abſque proprietate. Primum vocant Juriſperiti dominium directum, quale eſt Principis reſpectu feudorum, aut illius, qui dedit agrum in emphyteuſim: ſecundum vocant dominium utile, quale habet feudatarius, emphyteuta, uſufructuarius, &c.

2. Quod autem ſpectat ad ſubjectum dominii, ſeu perſonas illius capaces, Theologi communiter docent, illud non niſi naturæ rationali competere poſſe: cum per ſolam rationem quiſque poteſtatem habeat immediate in actus ſuos, & per hos in alias res exteriores.

Atque in primis certum eſt, Deum in omnes creaturas ſummum quoddam, & abſolutiſſimum obtinere dominium, quod Scriptura innumeris prope in locis teſtatur, proindeque illum libere, & prout ipſi pla-

placuerit, de omnibus creaturis ſine cujuſdam injuria diſponere poſſe. Certum eſt etiam, hominem eſſe dominii capacem, juxta illud Geneſ. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, ut præſit piſcibus maris, & beſtiis terræ*, &c. ubi tribuitur homini præfectura, & dominium in alias creaturas inferiores, ratione imaginis Divinæ, quam gerit, quæque in intellectu rationis capaci, & libera voluntate conſiſtit. Sed difficultas eſt de quibuſdam hominibus in particulari, an de facto dominium aliquod, & quarumnam rerum habeant: ac præſertim de filiis familias. De quibus breviter dicimus, quod ſecundum juris diſpoſitionem, quandiu ſub patria poteſtate conſtituti ſunt, duo ſunt tantummodo genera bonorum, quorum perfectum dominium habere poſſunt, caſtrenſia ſcilicet, & quaſi caſtrenſia. Bona caſtrenſia ſunt illa, quæ in militia, vel occaſione militiæ juſte acquiruntur, ut ſtipendia, donaria Ducum, &c. Quaſi caſtrenſia vero ſunt ea, quæ ex Beneficio Eccleſiaſtico, aut Officio publico Judicis v. g. aut Advocati, aut ex profeſſione alicujus artis liberalis proveniunt. Bonorum autem illorum, quæ adventitia vocantur, id eſt quæ vel ex aliorum donatione, vel ex propria induſtria, negotiatione, &c. proveniunt, dominium quidem directum habere cenſentur, non tamen de iis diſponere poſſunt abſque conſenſu patris, penes quem illorum adminiſtratio, & utilitas remanet. Quæ omnia fuſius explicata videri poſſunt apud Navar. c. 17. n. 41. Leſſium lib. 2. c. 4. dub. 3. & alios.

§. IV.

Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.

1. RES externæ, quæ ſub dominium proprietatis cadere poſſunt, duplicis ſunt generis: vel enim nullius ſunt, vel alicujus propriæ. Et de utriſque quæſtio propoſita intelligi poteſt.

Atque in primis quod ſpectat ad res illas, quæ nullius domini ſunt, dicendum eſt, ſpectato communi naturæ ac gentium jure, illas fieri primi occupantis, niſi leges civiles, & locorum conſuetudines de aliquibus in particulari aliter conſtituant, proindeque hanc occupationem eſſe legitimum modum, quo prædictarum rerum dominium acquiritur. Id patet ex §. *feræ*, inſtit. de rer. diviſ. & ex leg. 1. ff. de acquirenda poſſeſſ. item ex l. 1. & 3. ff. de acquirendo rer. domin. quibus legibus omnes Theologi ſubſcribunt.

Hinc colliges, feras, & animalia ſylveſtria, quæ in nullius poteſtate ſunt, vel quæ jam ab aliquo capta illius poteſtatem evaſerunt, & in libertatem naturalem ſe vindicarunt, ubicunque reperta fuerint, capi poſſe, e contra vero animalia illa, quæ natura manſueta ſunt, & domeſtica, quamvis e domini domo effugerint, ubicunque obertantia reperiantur, eſſe reſtituenda, quia tanquam ad dominum pertinen-

tinentia conſiderantur, ut fuſius explicat Leſſius l. 2. de juſt. & jure c. 5. dub. 6. Unde parag. *Gallinarum*, inſtit. de rerum diviſione, ille dicitur furtum committere, qui ejuſmodi animalia, cum effugerint, detinet. Simili ratione lapilli, gemmæ, margaritæ, & alia ſimilia, quæ nunquam dominum habuerunt, & in litore maris, aut in aliis locis inveniuntur, ſunt primi occupantis.

2. Secus vero dicendum eſt de rebus illis, quæ dominum habuerunt, & caſu aliquo fuerunt amiſſæ, v. g. quæ naufragio facto ejectæ ſunt ad litus maris. Quiſquis enim res ejuſmodi reperit, illas dominis reſtituere debet, ſi dignoſcere poſſit, & ad illos dignoſcendos moralem diligentiam adhibere tenetur. Quod ſi illarum rerum domini dignoſci non poſſint, tunc ſecundum S. Doct. 2. 2. q. 66. a. 5. cui plurimi alii Theologi ſubſcribunt, illæ pauperibus erogandæ, vel in alios pios uſus inſumendæ. Ratio eſt, quia rerum illarum non deſinit eſſe dominus, qui eas amiſit, ideoque, ſi ipſimet reſtitui nequeunt, ſaltem reſtitui debent illis, quibus velle præſumitur; nemo eſt autem, qui amiſſam rem ſuam non malit pauperibus dari, quam in alios uſus expendi.

3. Non deſunt tamen Doctores, qui ſententiam contrariam tueantur, aſſerantque res illas inventas, domino minime comparente, poſt diligentem inquiſitionem, ab inventore poſſe retineri, cum nullo jure naturali, aut Eccleſiaſtico id prohibeatur. Ita Sotus, Medina, & alii apud Layman. l. 3. de juſt. tract. 1. c. 5. qui recte concludit, quod, quamvis hæc poſterior ſententia ſit probabilis, neque temere damnandus eſſet, qui eam ſequeretur, prior tamen eſt magis pia, & in praxi tuta, præſertim cum ſecundum illam, ut monet Navar. c. 17. n. 170. poſſit inventor, ſi aliqua egeſtate laboret, ſibimet rem inventam, aut partem illius retinere, maxime de conſilio prudentis Confeſſarii, cujus erit determinare, quod in ejuſmodi caſu magis expedire videatur.

Quod ſpectat ad res illas, quæ ſunt alicujus propriæ, dicendum eſt, rerum ejuſmodi dominium acquiri, vel per voluntatem propriam domini rei illius ſuæ dominium in alterum transferentis (quod duobus potiſſimum modis in genere fieri poteſt, ſcilicet vel per aliquem contractum, puta venditionem, permutationem, &c. aut abſque contractu per donationem, promiſſionem, &c.) vel per voluntatem Superioris, aut diſpoſitionem legis ob juſtas cauſas rei alicujus dominium ab uno in alterum transferentis, quod præſertim fit per præſcriptionis legem. De quibus omnibus, & ſingulis in ſequentibus paragraphis agendum erit.

§. IV.

De Præſcriptione.

1. PRæſcriptio, ſeu uſucapio, ut loquuntur Juriſperiti, eſt modus quidam acquirendi dominii per poſſeſſionem alicujus rei certo

to

to temporis ſpatio legibus definito continuatam. Hic autem acquirendi dominii modus Civili Jure introductus eſt, *Ne diu, & fere ſemper*, ut habetur lege 1. de uſurp. & uſucap. *quarundam rerum dominia incerta eſſent*. Et locum habet, non ſolum in foro exteriori, ſed etiam in foro conſcientiæ, ita ut poſſit quis licite rei alicujus dominium titulo præſcriptionis acquirere, ut pluribus probat Leſſius lib. 2. c. 6. dub. 17. dummodo tamen præſcriptio illa legitima ſit, habeatque requiſitas a jure conditiones. Quæ quatuor communiter a Doctoribus numerantur. Prima eſt poſſeſſio. Nam ſecundum regulam juris 3. in 6. *Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit*. Secunda eſt bona fides, ſiquidem, ut ibidem habetur, Reg. 2. *Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*. Tertia eſt titulus probabiliter præſumptus, puta donationis, emptionis, ſucceſſionis, &c. ut conſtat ex digeſt. l. 41. tit. 4. & ſeq. Quamvis interdum bona fides etiam ſine titulo ad præſcriptionem ſufficiat, quando ſcilicet nulla præſumptio in contrarium habetur, nec jus commune contradicit. Quarta denique eſt continuatio poſſeſſionis tempore legibus definito.

2. Quæres, quantum temporis requiratur ad legitimam præſcriptionem. Reſpondetur ex communi Doctorum ſententia apud Leſſium ſup. c. 6. dub. 2. 3. 4. & ſeq. ad præſcriptionem, ſeu uſucapionem rerum mobilium quaruncunque cum titulo probabiliter præſumpto, requiri poſſeſſionem per triennium bona fide continuatam, ſine titulo vero, per triginta annorum ſpatium. E. g. aliquis bona fide tibi rem alienam dono dedit, quam ſuam putabat, tuque bona fide illam acceptaviſti, tunc triennii poſſeſſione tibi acquiritur res illa ratione tituli donationis: quod ſi nullo titulo, bona tamen fide illam poſſideas, tua non ſit, niſi triginta annorum continuata poſſeſſione.

Ad præſcriptionem autem rerum immobilium cum titulo requiritur ſpatium decem annorum inter præſentes, id eſt eos, qui in eodem territorio habitant, quamvis non in eadem urbe, & viginti annorum inter abſentes, triginta vero annorum, ſi nullus adſit titulus, ut ſupra de mobilibus rebus dictum eſt.

Excipiuntur tamen bona immobilia Eccleſiæ, Monaſterii, Hoſpitalis, & aliorum piorum locorum, ad quorum præſcriptionem requiruntur anni quadraginta. Quod ſi bona illa ſint Eccleſiæ Romanæ, non niſi annorum centum ſpatio præſcribi poſſunt. Bona vero pupillorum, ſive mobilia, ſive immobilia, quandiu in illa ætate ſunt, nullo temporis lapſu præſcribuntur, ſicut nec res Eccleſiæ, quæ alienari prohibitæ ſunt, aut uſibus tantum ſacris ſunt deſtinatæ.

Eſt autem obſervandum, non eaſdem ubique leges circa tempus, & modum præſcriptionis eſſe receptas, ac proinde cujuſque Regni, aut loci ſpeciales leges, & legitimas conſuetudines eſſe ſuper hac re conſulendas.

§. VI.

§. VI.

De contractibus in genere.

1. NOmine contractus intelligitur conventio aliqua inter duos facta, ex qua in utroque, vel ſaltem in alterutro illorum obligatio aliqua naſcitur. Sunt autem alii contractus, qui vocantur *nominati*, alii *innominati* dicuntur. Contractus *nominati* ſunt illi, qui ſpeciali nomine inter ſe diſtinguuntur ut emptio, venditio, locatio, &c. Contractus vero *innominati* ſunt illi, quibus nullum ſpeciale nomen aſſignatum eſt. Dividunturque a Juriſperitis in quatuor ſpecies, quę his verbis exprimuntur. *Do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias*.

His prænotatis, dicendum 1. contractum omnem ſponte, ac libere factum, quamvis in eo non ſerventur juris formalitates, obligare tamen in foro conſcientiæ, ita ut alterutro contrahentium invito, reſcindi non poſſit, niſi jure aliquo poſitivo irritus ſit, aut irritari poſſit. Ita Gomeſius, Covarruvias, & alii, quos citat, & ſequitur Leſſius ſup. dub. 4. Ratio eſt, quia jure naturæ tenetur quiſque ſervare, quod promiſit, altero acceptante, ut ex infra dicendis plenius conſtabit.

2. Dicendum 2. contractum illum, in quo contingit error circa ſubſtantiam rei, jure naturæ irritum, & invalidum eſſe. Ita S. Anton. Sotus, Cajet. & alii apud eundem Leſſium ſupra dub. 5. quia, ut dicitur leg. 9. C. de juris, & facti ignorantia, *Errantis nullus eſt conſenſus*, ſine conſenſu autem nullus eſt contractus. E. g. ſi quis gemmam vendat exiſtimans eſſe cryſtalli fragmentum, emptor re comperta tenebitur ad reſtitutionem gemmæ, aut ad juſtum ejus pretium venditori perſolvendum. Secus vero ſi error ſolummodo ſit circa qualitatem rei, ut ſi cognoſcens eſſe gemmam, ſed valorem ejus ignorans, vili pretio eam vendiderit. Tunc enim validus quidem erit contractus, ſed tenebitur emptor, poſtquam id reſciverit, ſupplere id, quod juſto gemmæ pretio defuit, ut docent ſupra citati Auctores.

Dicendum 3. contractum illum, cui alterutrius contrahentium dolus cauſam dedit, non eſſe omnino jure naturæ irritum, ſed tamen pro arbitrio ejus, qui deceptus eſt, ſi contractus ſolubilis ſit, irritari poſſe. Ita Ægidius Koninch, & alii apud Laym. l. 3. de juſt. tr.4. c.5. & Leſſius ſupra. Quod non ſit irritus, patet ex eo, quod, ſi is, qui deceptus eſt, velit contractum ſubſiſtere, deceptor reſilire non poteſt, *Ne lucrum ex dolo ſuo reportet*, ut habetur c. 1. de eo, qui duxit in matrimonium: quod vero irritari poſſit, pro arbitrio illius, qui deceptus eſt, conſtat etiam ex eo, quod qui dolo inducit alterum ad contrahendum, injuriam ei facit, ac proinde tenetur eum reſtituere in integrum, & reddere omnia infecta, ſi deceptus velit.

3. Dicendum 4. contractus omnes ex aliquo gravi metu injuſte incuſſo celebratos non eſſe quidem jure naturæ irritos, ſed irritari poſ-

ſe,

ſe, & revocari in foro conſcientiæ pro arbitrio ejus, qui metum injuſte paſſus eſt. Ita Sotus, Palud. Ricard. & alii apud Leſ. ſup. dub. 6. Id patet tum ex eo, quod, ut habetur c. 1. de his, quæ vi, metuſque cauſa fiunt, *quæ vi, & metu fiunt, debent in irritum revocari*, tum etiam, quia, ut dicit S.Th. 2.2.q.89.a.7.ad 3.*qui vim intulit, hoc meretur, ut ei promiſſio non ſervetur*. Eadem etiam ratio, quæ ſupra de dolo allata eſt, poteſt de metu injuſte illato intelligi. Qui enim metum injuſte incuſſit, injuriam alteri intulit; unde tenetur illum in priorem ſtatum reſtituere, & alter jus habet exigendi hanc reſtitutionem. Per metum vero gravem intelligimus illum, qui eſt de malo aliquo, quod viro conſtanti formidabile eſt, eumque merito commovere poteſt, qualis eſt metus mortis, exilii, carceris, infamiæ, amiſſionis bonorum, &c. Ad metum quoque gravem pertinere, dicit Leſſius ſupra, metum reverentialem, quo filius timet gravem offenſionem patris, ſubditus Principis, uxor mariti, &c. Ubi recte obſervat, metum etiam gravem dici poſſe illum, qui reſpective ſolum talis eſt, ut ſi ſit de aliquo malo, quod quamvis viro conſtanti non ſit formidabile, fœminæ tamen, vel puero, vel ſeni formidandum merito videtur.

§. VII.
De promiſſionibus, donationibus, & teſtamentis.

1. PRomiſſionis nomine intelligimus hic non promiſſionem illam, quæ fit ſub aliquo onere, vel conditione, quæque ut ſic extendi poteſt ad omnes fere ſtipulationes, & contractus, in quibus ut plurimum promiſſio aliqua reciproca intervenit, ſed promiſſionem ſimplicem, & gratuitam, qua ex mera liberalitate, aut gratitudine aliquid alteri promittitur: de qua

Dicendum 1. promiſſionem, antequam acceptetur, nullam parere obligationem naturalem, aut civilem: quod & ſimiliter de donatione intelligendum eſt. Unde ſequitur, quod utraque ante acceptationem poſſit licite revocari. Ita Sotus l.4. de juſt. q.5.art.1. Suarez to.2. de relig. l. 8. c. 2. Leſſius l. 2. c. 18. dub. 6. & alii communiter. Ratio eſt, quia omnis promiſſio, & donatio ſuapte natura reſpectiva eſt, cujus proinde obligatio ex alterius partis conſenſu dependet.

Excipiunt tamen Doctores aliqui promiſſiones factas Eccleſiæ, Hoſpitali, Monaſterio, aliiſque locis piis, exiſtimantque, etiam ante acceptationem, promiſſiones, & donationes ejuſmodi obligare. Alii vero Theologi hanc exceptionem non admittunt, aſſeruntque, univerſim promiſſionem non acceptatam minime obligare: quam ſententiam probabilem, & in praxi tutam exiſtimat Laym. ſup. tr. 41. cap. 1. & pro illa Sotum, alioſque Doctores citat.

2. Dicendum 2. promiſſionem ſerio, & deliberate factam, & ex animo vere promittendi, ſeque alteri obligandi, ex virtute fidei, ſeu fide-

fidelitatis, ubi acceptata fuerit, obligare etiam ſub peccato mortali, ſi res promiſſa ſit alicujus momenti. Ita Navarrus, Sotus, & plures alii, quos citat, & ſequitur Leſſius ſup. dub. 8. Ratio eſt, quia omnis promiſſio dat jus ad rem promiſſam, quod etiam ad hæredes promiſſarii tranſit, & ſi fiat in forma ſtipulationis, datur etiam actio in foro exteriori, & promiſſor cogi poteſt ſententia Judicis ad promiſſionem implendam; unde ſequitur, illam inducere ſtrictam aliquam obligationem, quæ proinde ſub peccato obliget. Quod ſi quis utatur verbis quidem promiſſoriis, non tamen animo ſerio promittendi, ſed ſolummodo ad ſignificandum ſolum propoſitum, vel ad firmius aſſeverandum, ut ei credatur, tunc, ut recte obſervat idem Leſſius, non cenſetur obligatus ſub peccato mortali ad implendum id, quod ſic promiſit, niſi forte ex ficta illa promiſſione notabile aliquod damnum alterius ſequatur; & hoc ſenſu dicit, intelligendas eſſe promiſſiones plurimorum, qui ſolent multa ſe promittere facturos, cum tamen non intendant ſerio ſe ad id obligare, aut aliis jus exigendi tribuere, ſed duntaxat firmiter id aſſeverare.

Quæres, quanti valoris, aut momenti eſſe debeat res promiſſa, ut promiſſionis violatio cenſeatur eſſe peccatum mortale. Navarrus c. 18. n. *6*. exiſtimat, ſufficere valorem rei promiſſæ talem eſſe, qui in furto ad peccatum mortale ſufficeret: probabilius tamen Lopez l. 2. de contract. c. ult. & Leſſius ſupra docent, in promiſſione ad materiam peccati mortalis conſtituendam longe majorem valorem, quam in furto requiri, qui tamen valor difficile determinari poteſt, ſed viri prudentis judicio ex æquo, & bono dijudicari debet. Certe communi hominum æſtimatione major injuria fieri cenſetur, ſi quis aureum unicum ſurripiat, quam ſi quatuor, vel quinque aureos ex liberali promiſſione debitos non ſolvat.

3. Dicendum 3. promiſſionem alteri factam, & ab eo acceptatam deſinere obligare, ſi res promiſſa fiat inutilis, aut illicita, aut impoſſibilis: item ſi ſtatus rerum, aut perſonarum ita mutetur, ut ſecundum judicium viri prudentis promiſſor non videatur illum eventum voluiſſe comprehendere, quod ex conditione rei promiſſæ, aut ipſius promiſſionis, vel etiam promiſſarii, aliiſque circunſtantiis dijudicandum eſt. Ita Cajetanus, & alii, quos citat, & ſequitur Leſſius ſupr. dub. 10. Ratio eſt, quia promiſſio non cenſetur habere vim, niſi ex voluntate, & intentione, quam promittens explicite, & implicite habuit, dum promiſit; ex quo ſequitur, quod ultra hanc intentionem expreſſam, vel prudenter interpretatam non poſſit obligari.

4. Dicendum 4. donationem illam, quæ dicitur inter vivos, id eſt cum quis ex mera liberalitate ſic donat, ut etiam ſe vivo velit rem donatam eſſe alterius, factam ab eo, qui donare poteſt, id eſt qui dominium, & adminiſtrationem habet rei, quam donat, cum facultate illam alienandi, poſſe etiam poſt donatarii acceptationem revoca-

vocari, ob quaſdam cauſas legibus expreſſas, quarum præcipua eſt ingratitudo ipſius donatarii, ut ſi donatarius injurias atroces in donantem effuderit, ſi violenter illum percuſſerit, ſi ex certa malitia notabilem damnum bonis ejus intulerit, aut ſi ad gravem inopiam redactum non aluerit. Ita Sylveſter, Gomeſius, & alii, quos citat, & ſequitur Leſſius cit. ſup. dub. 14. ubi tamen obſervat, donatarium ante Judicis ſententiam non teneri ad reſtitutionem, quia eſt pœna, quæ prærequirit donatoris querelam, & ingratitudinis probationem.

5. Dicendum 5. donationem, quæ fit cauſa mortis, id eſt cum quis ita donat, ut rem non velit abſolute, & irrevocabiliter eſſe alterius, niſi poſt ſuam mortem, qualiter in teſtamentis, & codicillis fieri ſolet, poſſe ad arbitrium donantis revocari. Ita communiter Doctores. Unde Apoſtolus Heb. 9. dicit, quod *Ubi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris, alioquin nondum valet, dum vivit, qui teſtatus eſt*, & Juriſperiti communiter dicunt, *Ambulatoriam eſſe teſtantis voluntatem uſque ad ſupremum vitæ exitum*. Eſt tamen difficultas inter Theologos, utrum teſtamentum ſit validum in foro conſcientiæ, ſi deſint ei ſolemnitates legibus requiſitæ. Omiſſis aliorum ſententiis, probabilis, & in praxi tuta videtur eſſe illa, quam propugnant Adrianus, Angelus Tabiena, Sylveſter, Joannes Medina, Lopez, & alii, quos citat, & ſequitur Leſſius ſupr. c. 19. dub. 3. quæ aſſerit, ejuſmodi teſtamentum in foro conſcientiæ validum eſſe, & licite retineri poſſe id, quod ex tali teſtamento habetur, ſive titulo hæreditatis, ſive legati. Ratio eſt, quia, ut dicitur paragrapho, *Per traditionem*, Inſtitution. de rerum diviſione: *Nihil eſt tam conveniens naturali æquitati, quam voluntatem Domini volentis rem ſuam in alium transferri, ratam haberi*. Præterea teſtamentorum ſolemnitates a legibus eo ſolum fine introductæ ſunt, *ne quid falſitatis in teſtamentis incurrat*, ut dicitur *l. quæſtionem* 23. C. de fidei commiſſis: quare dummodo certo conſtet de ultima teſtantis voluntate, poteſt quis rem ſibi ejus teſtamento relictam tuta conſcientia retinere.

§. VIII.
De emptione, & venditione.

1. DUæ ſunt præcipuæ conditiones in qualibet emptione, & venditione obſervandæ, ut docet S. Th. 2.2. q. 77. a. 1. & ſeq. Prima eſt, ut fraus omnis, & dolus abſit, tam ex parte venditoris, quam emptoris. Ex quo ſequitur, contra juſtitiam eſſe, ſi quis vendat rem habentem vitium aliquod, ſeu defectum in quantitate, aut qualitate, eodem pretio, quo venderetur, ſi ejuſmodi defectu, & vitio careret; proindeque peccare, qui menſuras adhibent illegitimas, aut pondera doloſa, juxta illud Prov. 11. *Statera doloſa abominatio eſt apud Dominum*,

num, item qui mixtione aliqua res efficiunt deteriores, ut caupones aquam vino miſcentes, frumentarii, qui tritico miſcent alia ſemina deteriora, ſicut illi Amos 8. dicebant: *Quiſquilias frumenti vendamus*.

Unde idem S. Doctor ſup. art. 3. aſſerit, rei, quæ venditur, vitia occulta, quæ ab emptore deprehendi non poſſunt, quæque illius valorem notabiliter diminuunt, aut illam emptori inutilem, vel incommodam reddunt, eſſe manifeſtanda. Quod etiam docuit S. Ambroſ. lib. 3. de offic. cap. 10. *In contractibus*, inquit, *vitia eorum, quæ veneunt, prodi jubentur, ac niſi intimaverit venditor, quamvis in jus emptoris tranſierint, doli actione tenetur*.

Quæ autem de venditore, hæc etiam de emptore intelligi debent, omnem ſcilicet fraudem ab emptione abeſſe debere, proindeque contra juſtitiam eſſe rem aliquam pretioſam pro vili, puta gemmam pro fragmento vitri, emere ab alio, qui ejus valorem ignoret: ſecus, ſi in aliqua regione res parvi æſtimarentur, quæ tamen alibi cenſentur pretioſiſſimæ, puta margaritæ, gemmæ, aut alia id genus, quæ ut plurimum in Indiis, & aliis diſſitis regionibus pro cultellis, tintinnabulis, & aliis ſimilibus crepundiis licite permutantur.

2. Secunda conditio ad juſtitiam emptionis, & venditionis ex mente S. Doct. neceſſaria eſt, ut res neque carius vendatur, neque vilius ematur, quam illius pretium exigat. Pro cujus intelligentia obſervandum eſt, duplex eſſe juſtum pretium alicujus rei. Primum eſt, quod a poteſtate publica taxatum eſt, & vocatur a Doctoribus pretium legitimum, quaſi lege definitum, & illud augere in vendendo, aut minuere in emendo non licet. Secundum eſt illud, quod communi hominum æſtimatione determinatur, quando a publica poteſtate minime taxatum eſt, & pretium vulgare, ſeu commune dicitur, habetque quandam latitudinem. Cum enim ex plurimorum æſtimatione pendeat, qui non eodem modo de rerum valore judicant, hinc fit, quod aliqui, v. g. decem nummos valere arbitrentur, quod alii undecim, alii vero tantum novem æſtimant. Unde a Doctoribus hoc vulgare, & commune pretium triplex eſſe dicitur, infimum ſcilicet, medium, & ſummum, quod etiam rigoroſum nominatur. Quamvis autem in exteriori foro actio minime detur ei, qui emendo carius, vel vendendo vilius non eſt deceptus ultra dimidium juſti pretii; in foro tamen conſcientiæ omnis venditio, in qua juſti pretii latitudo exceditur, & omnis emptio, in qua juſti pretii quantitas non attingitur, injuſta eſt, & Divinæ legi contraria. Ita S. Th. a. 1. ad 1. & hæc eſt etiam expreſſa doctrina S. Aug. lib. 13. de Trinit. c. 3.

3. Sunt tamen duæ cauſæ, ob quas licitum eſt rem pluris aliquando vendere, quam per ſe valeat. Prima eſt ratione officii mercandi. Mercatori ſiquidem merces ſuas paulo pluris vendere licitum eſt, quam ab aliis venderentur, qui non ex officio, ſed ex occaſione aliquid vendunt. Ita Joannes Medina, Cajetanus, & alii apud Leſſium

ſupr. c. 1. dub. 4 Ratio eſt, quia pretio aliquo æſtimabile cenſetur, quod mercator curas, & cogitationes ſuas, ac omne tempus ſuum in mercibus illis conquirendis, conſervandis, & diſtrahendis aſſidue impendit. Secunda eſt ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis, quando quis in ſolam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quæ ſibi eſt plurimum utilis, commoda, & etiam neceſſaria. Quo in caſu, ut dicit S. Doct. ſupra art. 1. *Juſtum pretium erit, ut non ſolum reſpiciatur ad rem, quæ venditur, ſed etiam ad damnum, quod venditor ex venditione incurrit; & ſic licite poterit aliquid vendi pluris, quam valeat ſecundum ſe*, quod quidem eſt judicio viri prudentis æſtimandum. Si vero res, quæ venditur, eſſet maxime commoda emptori, nec venditor ex illius diſtractione damnum ullum, aut incommodum pateretur; tunc, ut recte monet S. Doct. ſupra, *non deberet eam ſupervendere, quia utilitas, quæ alteri accreſcit, non eſt ex vendente, ſed ex conditione ementis; nullus autem debet alteri vendere id, quod non eſt ſuum.*

4. Sunt etiam duæ cauſæ, ob quas interdum poteſt quis licite rem minori pretio emere, quam alias valeret. Prima eſt, ſi emptori parum utilis ſit, illamque ſolummodo emat in gratiam venditoris; quia tunc pretium, & valor illius ſecundum communem hominum æſtimationem vileſcere cenſetur, ut docet Leſſius ſupra. In quo tamen cavendum eſt, ne a pauperibus, aliiſque, quos adigit egeſtas ad propriam ſupellectilem v. gr. diſtrahendam, aliquid vilius, quam par ſit, emendo, juſtitia, vel charitas violetur. Secunda cauſa oritur ex ratione, & modo vendendi, ut in auctionibus publicis, in quibus ſicut aliquando rerum commune pretium ex emptorum contralicitatione augetur, ſic etiam interdum ex defectu emptorum minuitur, ut obſervat Navarrus c. 23. num. 85.

Quæres, quid de quibuſdam rebus cenſendum ſit, quæ nullum certum pretium habent, ut ſunt quædam gemmæ, picturæ veteres, &c. an ſcilicet tanti eas vendere liceat, quanti vendi poterunt. Reſpondet Leſſius ſup. cap. 21. dub. 3. quamvis Sotus, & quidam alii Theologi ita fieri poſſe arbitrentur, longe tamen probabilius eſſe, & tutius in conſcientia, res ejuſmodi non poſſe licite vendi pro arbitrio venditoris, ſed juxta æſtimationem intelligentium, aut etiam ipſius venditoris, ſpectatis bona fide circumſtantiis omnibus ad ipſius rei valorem facientibus.

§. IX.

De mutuo, commodato, depoſito, & locato.

1. HOrum quatuor contractuum, qui frequentiores ſunt, & ad quos cæteri aliquo pacto reduci poſſunt, notitiam hic aliquam generalem proponemus, ut facilius dignoſci poſſit, quibus in caſi-

caſibus hoc ſeptimum Decalogi præceptum occaſione illorum violetur, & etiam qua ratione ſub illorum obtentu uſuræ interdum palliatæ committantur, de quibus poſtea.

Per mutuum intelligitur traditio rei alicujus numero, pondere, vel menſura conſtantis, facta eo animo, ut ſit accipientis, cum obligatione tamen, ut ſimilis in ſpecie, ac bonitate reſtituatur.

Per commodatum vero, rei alicujus quoad ſolum uſum gratuita conceſſio, cum obligatione eandem numero reſtituendi.

Per depoſitum, rei alicujus ad ſolam cuſtodiam traditio, cum obligatione eandem integram reſtituendi.

Per locatum denique, ſeu locationem ſignificatur rei alicujus ad uſumfructum, certa pretii conventione facta, conceſſio.

Differunt autem inter ſe hi contractus, primo in eo, quod mutuum fiat tantum de rebus mobilibus, reliqui tres contractus de rebus etiam immobilibus fieri poſſint, ut fuſe ex diverſis legibus declarat Leſſius.

2. Differunt 2. in eo, quod per mutuum transferatur rei mutuo datæ dominium, ſufficiatque, ut ſimilis in ſpecie reſtituatur, per alios vero tres contractus non transferatur rei dominium, ſed eadem numero debeat reſtitui, ut docet idem Leſſius, & ex iiſdem legibus probat lib. 2. c. 20. & ſeq.

Differunt 3. in eo, quod mutuatarius rem mutuo datam pro libito conſumere poſſit, commodatarius, & locatarius ea tantummodo uti, vel fructus illius percipere, depoſitarius vero nec illa uti, nec ex ea fructus ullos ſuos facere licite poſſit, ut explicat, & probat idem Leſſius.

3. Differunt 4. in eo, quod, ſi res mutuo data, & tradita pereat, ſoli mutuatario pereat, cum in dominium ejus tranſierit, quoad alios vero contractus, in quibus dominium non transfertur, ſi res aliena apud depoſitarium, vel commodatarium, vel locatarium caſu fortuito, & ſine ulla eorum culpa pereat, domino ſuo pereat, nec illis incumbat ulla faciendæ reſtitutionis obligatio, niſi aliter expreſſe conventum ſit, vel aliqua alia ratio ſpecialis ad id obliget, ut ex communi legum uſu, & Theologorum conſenſu tradit idem Leſſius. Quod ſi res illa ex aliqua culpa pereat, commodatarius quidem, ob cujus ſolius utilitatem res gratuito commodata eſt, illam tenebitur reſtituere, ſi vel leviſſima ejus culpa perierit, ut habetur c. un. de commodato; locatarius vero, qui rem alterius conduxit pretio, non niſi ex levi, depoſitarius autem, qui rem alienam gratuito cuſtodit, non niſi ex culpa lata; quia ſcilicet locatum cedit in commodum locatarii ſimul, & domini, depoſitum vero ſolius domini utilitatem reſpicit.

Differunt denique in eo, quod ratione mutui præciſe, ut mutuum eſt, nihil a mutuatario ultra rem mutuatam, aut illius valorem exigere licitum ſit, in contractu vero locationis id licite, & juſte fieri poſſit, ut ex ante dictis intelligitur, & plenius ex dicendis conſtabit.

§. X.

Quid hoc ſeptimo Decalogi præcepto prohibeatur.

1. HOc ſeptimo præcepto prohibetur, non ſolum quævis injuſta rei alienæ acceptio, & detentio, quæ furti nomine deſignatur, ſed etiam (ut explicat S. Aug. q. 71. in Exod.) quævis alia injuſta rei alienæ contrectatio, aut damni illatio, & conſequenter deliberata quævis voluntas alterius rem injuſte uſurpandi, vel detinendi, aut damnum illi inferendi. Ut enim docet S. Th. 1. 2. q. 72. a. 7. peccata voluntatis, & operis ejuſdem ſunt ſpeciei, cum hac tamen differentia, quod peccata operis contra hoc ſeptimum præceptum ad reſtitutionem obligent, non vero peccata ſolius voluntatis.

Eſt autem obſervandum, ſolam illam rei alienæ invito domino uſurpationem, ac detentionem, quæ injuſta eſt, hoc præcepto prohiberi, quia, ut ex communi Theologorum doctrina obſervat Toletus l. 7. cap. 14. variis ex caſibus ablatio rei alienæ invito domino fieri poteſt abſque ullo juſtitiæ detrimento, v. g. cum fit ex legitima Superioris auctoritate, qui ex cauſa juſta, & rationabili, bona unius in alterum transfert; qua ratione Iſraelitæ non peccaverunt, cum Deo jubente ſpoliaverunt Ægyptios: item cum fit in utilitatem domini, ut cum a furioſo enſis ſubripitur, ne ullum percutiat, dummodo tamen valor, & pretium ejus in utilitatem domini convertatur. Qua ratione dicit idem Auctor non committi furtum ab uxore, quæ pecunias clam aufert a marito ſuo, ne (quod ſæpiſſime ſcit ab illo fieri (ludis, & comeſſationibus eas profundat, dummodo tamen in uſum familiæ pecunias illas convertat: nec etiam peccare illum, qui vinum alterius diffundit, ne inebrietur, nec qui chartas rumpit, & lacerat, ne alii ludendo blaſphemias proferant, aut alia ratione peccent.

2. Docet etiam idem Toletus, non committi furtum ab eo, qui clam aliquid accipit, quod ſibi alias debetur, quando ſcilicet certo ſcit, illud ſibi deberi, nec poteſt coram Judice debiti ſolutionem exigere, quia debitor eſt potens, aut debitum probare non poteſt, aut inde ſibi aliquod malum timet. Si enim via juridica debiti ſolutionem obtinere poſſet, peccaret occulte rapiendo, quamvis ad reſtitutionem minime teneretur. Monet tamen cavendum eſſe, ne ex illa ſecreta ablatione, quamvis juſta, ſcandalum aliquod, aut damnum alterius ſequatur, puta ne alii in ſuſpicionem furti veniant, neve is, a quo accepit, rurſus idem debitum ſolvat, ac denique ut nihil aliud accipiat, præterquam quod ipſi debetur. Verbi gratia ſi pactum de certa mercede inter dominum, & famulum interceſſit, & famulus libere in illud conſenſit, non poteſt famulus ultra illam quidquam ſibi ſumere, niſi forte adigatur ab ipſo domino ad alia opera præſtanda, de qui-

bus

bus inter eos non convenerat. Tunc enim teneretur dominus ſolvere ultra pactum, & eo denegante, famulus, quod ſibi juſte deberetur, poſſet accipere.

Sunt autem duæ ſpecies injuſtæ ablationis rei alienæ, ſcilicet furtum, cum aliquid ſecreto ab alio injuſte aufertur, & rapina, cum palam, & violente aufertur. Qua ratione (ut docet S. Th. 2. 2. q. 63. a. 4. & 9.) rapinæ peccatum non ſolum ſpecie differt a furto, ſed & illo gravius eſt, quia præter injuſtam rei alienæ ablationem, violentiæ illatæ injuria etiam in eo reperitur, quæ circumſtantia ideo in Confeſſione declaranda eſt.

3. Cum vero quævis rei alienæ ablatio, & detentio injuſta ſit ex genere ſuo mortale peccatum, ut docet S. Th. ſup. a. 6. niſi rei furto ablatæ parvitas excuſet; difficultas eſt inter Theologos, quænam quantitas, ſeu quiſnam valor rei ablatæ ſufficiat ad peccatum mortale in materia furti conſtituendum. Variæ ſunt Doctorum ſuper hac re ſententiæ. Navar. c. 17. n. 4. dimidium regalem (qui ætate illius quinque ſolidis, aut circiter æſtimabatur) exiſtimat ſufficere ad peccatum mortale in materia furti, Toletus l. 5. c. 6. unum regalem, aut duos etiam, reſpectu ditiſſimi, Sotus l. 5. q. 3. a. 3. ad 3. unum, vel duos aureos. In re maxime difficili probabiliſſime loqui videntur illi, qui hanc furti quantitatem viri prudentis, & pii arbitrio eſſe definiendam exiſtimant, idque non ſolum ex valore, aut quantitate rei ablatæ, ſed etiam ſpectatis circumſtantiis tum perſonæ, cui ablata eſt, tum damni, quod injuſte illatum eſt, tum etiam pravæ diſpoſitionis illius, qui rem alienam abſtulit. Ex quo fit, ut peccatum mortale committatur interdum rem modici valoris auferendo, ſi perſona, cui ſurripitur, inops ſit: Ut ſi quis viduæ Evangelicæ Chriſti Domini ore laudatæ duo illa minuta, quæ in gazophylacium miſit, abſtuliſſet, totum illius victum (ut idem Dominus loquitur Marci 12.) ſurripuiſſet. Item ſi quis rem modicam furetur, unde damnum aliquod notabile ſequatur, ut ſi a ſartore acum, a ſutore ſubulam, a ſcriba calamum ſurripiat, qui ejuſmodi inſtrumenta ad præſtanda opera ſua plurimorum dietum ſpatio reperire non poſſent: item ſi quis modicum quid furto acciperet, ſed animo, & voluntate plura ſurripiendi: haud dubie in his, & ſimilibus caſibus modicus valor, & exigua quantitas ad peccatum mortale furti conſtituendum ſufficere poſſet. Præterea vix eſt ullus conſcientiæ utcumque timoratæ, qui ſi dimidiam, vel etiam tertiam partem aurei a quocumque furetur, ſe peccatum mortale committere non arbitretur. Unde videtur magis expedire, ut prudens Confeſſarius in hac furti materia, ſive pro reſtitutione injungenda, ſive pro pœnitente ſuo ab hoc peccato infami deterrendo, rigidiorem potius, quam laxiorem ſententiam amplectatur, ut ſapienter monet Leſſius, c. 12. dub. 8.

4. Quæres 1. quid cenſendum ſit de eo, qui plura modica furta com-

mittit. Reſpondetur cum diſtinctione. Si enim per modica illa furta intendat conquirere notabilem aliquam quantitatem, peccat mortifere per illam pravam intentionem, & etiam per quodvis exterius furtum, licet modicum, quod ex illa intentione facit: ſi vero abſque tali intentione, ſed ex occaſione ſolum res aliquas modicas diverſis vicibus furetur, licet unaquaque vice in particulari non peccet niſi venialiter ob materiæ levitatem, ubi tamen res illæ ſimul junctæ conſtituunt quantitatem notabilem ad peccatum mortale ſufficientem, tunc, ſi hoc advertat, reſque illas injuſte acceptas velit retinere, aut aliquam aliam, quæ quantitatem illam peccati mortalis compleat, denuo ſurripere, peccabit mortaliter, ut ex communi Doctorum conſenſu docet Leſſius ſupra dub. 8. Qui etiam recte obſervat, moraliter loquendo, majorem quantitatem ad peccatum mortale requiri, quando quis valde diſſitis temporum intervallis aliquid eidem ſubtrahit, quam ſi brevi tempore, aut ſimul accipiat: item majorem adhuc quantitatem requiri, quando quis a diverſis modicas res furatur, quam ſi ab uno eaſdem res furetur, eo quod minus illi ſinguli lædantur, quam ſi aliquis ſolus totum illud damnum ſuſtineret.

§. XI.

Quot modis peccetur contra hoc ſeptimum Decalogi præceptum.

1. EX paragraphis præcedentibus ſatis conſtat, quam varii ſint, & multiplices modi, quibus in hoc præceptum Divinum peccatur. Ac in primis peccant contra illud, qui rem alienam furantur, aut injuſte detinent, vel furari, aut detinere injuſte volunt, qui debita non ſolvunt, aut ſolvere nimis diu differunt, cum poſſint, præſertim ſi creditor dilationem illam moleſte ferat, aut ex illa incommodum, aut damnum aliquod patiatur, qui cum violentia rem alienam rapiunt, qui metu injuſte incuſſo, aut dolo aliquo alterum adigunt, ut contractui oneroſo, atque damnoſo ſubſcribat.

Qui rem aliquam ſuam, vel ſibi debitam apud alterum furtim ſurripiunt, quando illam commode alia ratione repetere poſſunt, præſertim ſi inde ſequatur ſcandalum aliquod, aut damnum alterius, cui licet innocenti furtum illud fortaſſe imputabitur.

Qui promiſſionem alteri ſerio factam, & ab eo acceptatam in re notabili exequi nolunt; qui cum ſint alterius hæredes, aut teſtamenti executores, illius debita, aut legata ſolvere non curant.

2. Qui damnum aliquod alteri deliberate inferunt, vel alterius damno cooperantur aliquo ex novem modis, quos memoriæ juvandæ cauſa Doctores duobus his verſibus complexi ſunt.

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

1. *Juſſione* filios, ſervos, aut alias perſonas ſibi ſubditas ad furtum fa-

faciendum, aut damnum alteri inferendum compellendo, aut furtum factum, aut damnum illatum ratum habendo. 2. *Conſilio*, alteri ſuadendo, vel promiſſionibus, aut precibus illum promovendo. 3. *Conſenſu*, injuſtæ alicui actioni conſenſum præbendo. 4. *Palpatione*, ſeu adulatione, ac ementitis laudibus alterum ad aliquid contra juſtitiam faciendum inducendo. 5. *Recurſu*, offerendo, vel præbendo refugium iis, qui damnum injuſtum alteri intulerunt, eorum inſtrumenta occultando, aut furta receptando, & ſic peccatum illorum fovendo. 6. *Participatione*, ſive in actione furti, rapinæ, &c. ſive in præda, & lucro inde obveniente. 7. *Silentio* ſeu omiſſione correctionis, aut inhibitionis ad furtum, aut damnum alterius impediendum neceſſariæ, ſi ſit ſuperior, vel recti, & æqui conſilii, ſi conſultor, vel debitæ vigilantiæ, & cuſtodiæ, ſi cuſtos exiſtat. 8. *Non obſtando* damno, quod injuſte infertur, & minime faciendo, quo damnum impedire poſſit, præſertim ſi ad id ex officio teneatur. 9. *Non manifeſtando* malefactorem, cum ad id tenetur ex officio, ſive ut damnum impediatur, antequam fiat, ſive ut reſarciatur, poſtquam factum eſt.

3. Peccant etiam contra hoc præceptum, qui rem aliquam emunt, quam ſciunt, vel dubitant eſſe furtivam, ut ſibi retineant, ſecus vero, ut eam vero domino reſtituant.

Qui res inventas, cum poſſint, vero domino non reſtituunt, vel diligentiam requiſitam ad illum dignoſcendum adhibere non curant.

Qui in emendo, aut vendendo dolo, vel fraude utuntur, qui rem aliquam notabiliter pluris vendunt, aut minoris emunt, quam valeat, qui rem defectuoſam pro integra vendunt, nec illius defectum occultum emptori patefaciunt, qui in pondere, numero, aut menſura fraudem aliquam committunt, qui monopolium aliquod injuſte faciunt, quando ſcilicet plures mercatores ſimul conſpirant, ut merces omnes alicujus generis coemant, eaſque poſtea ultra juſtum pretium pro arbitratu ſuo vendant.

Qui ſervis, aut mercenariis ſtipendium debitum, aut mercedem detinent, aut abſque ulla ratione ſolutionem notabiliter differunt, quod quidem peccatum adhuc gravius eſt, ſi ex illa dilatione damnum, aut incommodum aliquod notabile illis obveniat.

Peccant etiam, qui ad lucrum in ludis, vel ſponſionibus faciendum fraude, vel dolo utuntur, qui res alienas ludo, & aleis exponunt, vel proprias, ſed alendæ familiæ neceſſarias, qui alium minis, conviciis, fraude aliqua, &c. ad ludum pertrahunt, qui aleis, & ſimilibus ludis Jure Civili prohibitis immodicam pecuniæ quantitatem exponunt. Denique contra hoc ſeptimum præceptum peccant illi, qui ex mutuo uſuras exigunt. Quæ, quoniam variis artibus ut plurimum teguntur, & palliantur, idcirco paulo fuſius de illis agendum eſt.

§. XII.

Quibus modis uſuræ peccatum committatur.

1. SUpponimus uſuræ nomen juxta communem, & uſitatam ſignificationem ſumi vel pro lucro uſurario, quod ex mutuo provenit, vel pro actione, qua lucrum injuſte acquiritur, ſeu pro contractu, in quo mutuum datur cum pacto expreſſo, vel tacito, aut ſaltem cum voluntate accipiendi a mutuatario ultra ſortem principalem aliquid pretio æſtimabile, tanquam debitum ratione ipſius mutui. Unde S. Aug. dixit in Pſal. 36. *fœnerari eſſe mutuam pecuniam tuam dare ei, a quo aliquid plus, quam dediſti, expectes accipere*. Ex quo intelligitur, uſuram tripliciter committi poſſe, ſcilicet vel ſola voluntate, & intentione, vel pacto explicito, vel implicito; unde conſurgit uſura mentalis, uſura formalis, & uſura palliata.

2. Eſt autem certum, quaſcunque uſuras, & quovis modo fiant, eſſe illicitas, ac prohibitas. Id conſtat in primis ex Scriptura, Pſ. 14. ubi poſtquam Propheta Regius dixit, *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* reſpondet, *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*. Ezech. 18. ubi Propheta declarans, quis vere juſtus dici poſſit, inter alias conditiones hanc apponit, *Si ad uſuram non commodaverit, & amplius non acceperit*. S. Luc. 6. ubi Chriſtus expreſſis verbis edixit, *Mutum date, nihil inde ſperantes*. Quæ Chriſti Domini verba continent non modo conſilium, ut ſcilicet mutuum detur ex mera charitate, & nihil inde ne gratuitum quidem ſperetur; ſed etiam præceptum prohibitivum, ne quid ratione mutui exigatur tanquam ex juſtitia debitum. Quo ſenſu verba illa intellexit Urbanus III. c. *Conſuluit*, extra de uſuris, ubi, poſtquam quæſtionem hanc ſibi factam propoſuit, *An ille in judicio animarum quaſi uſurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditurus, eo propoſito mutuam pecuniam credit, ut licet omni conventione ceſſante, plus tamen ſorte recipiat*, &c. *item an negotiator pœna conſimili debeat condemnari, qui merces ſuas longe majori pretio diſtrabit, ſi ad ſolutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur, quam ſi ei in continenti pretium perſolvatur*, reſpondet: *Verum quia quid in his caſibus tenendum ſit, ex Evangelio Lucæ manifeſte cognoſcitur, in quo dicitur, Date mutuum, nihil inde ſperantes, hujuſmodi homines pro intentione lucri, quam habent (Cum omnis uſura, & ſuperabundantia prohibeatur in lege) judicandi ſunt male agere*. Id conſtat præterea ex capite, *Quia in omnibus*, ibidem, in quo prohibitum eſt, ne uſurarii manifeſti ad Communionem altaris admittantur, neve Chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam. Et Clem. un. de uſuris, in Concilio Viennenſi decernitur, velut Hæreticum eſſe puniendum illum, qui pertinaciter affirmare præſumpſerit, exercere uſuras non eſſe peccatum.

Id

Id etiam hac ratione probat S. Doct. 2.2. q.98.a. 1.quia illicitum eſt, ac injuſtum, ut pro eadem re duplex pretium exigatur, vel ut vendatur id, quod non eſt vendentis; atqui is, qui uſuras exigit, duplex ejuſdem rei pretium exigit, aut vendit id, quod non eſt ſuum. Vel enim uſuras accipit pro pecunia, quam mutuo dedit, vel pro uſu illius pecuniæ: ſi primum, duplex pretium ejuſdem rei accipit, nempe ſummam ſorti principali æqualem, & præterea uſuræ fœnus; ſi ſecundum, vendit rem non ſuã. Cum enim per mutuum transferatur dominium rei mutuatę in mutuatarium,conſequenter uſus eſt illius,non vero mutuantis. Ex dictis concludes,peccatum uſuræ committi,quotieſcunque hæc duo ſimul concurrunt, verum ſcilicet mutuum, & pactum, vel propoſitum, ſeu intentio recipiendi aliquid pretio æſtimabile, ultra ſortem principalem, tanquam ratione mutui debitum. Ex qua regula dignoſci poſſunt varii, & multiplices caſus, in quibus aliquando uſuræ peccatum incurritur, aliquando vero minime incurritur.

3. Atque in primis ſequitur ex illa regula, uſuræ peccatum in cenſibus minime reperiri, cum in illis non ſit verum mutuum, ſed potius ſpecies quædam venditionis, ut explicat Leſſius lib. 2. c. 22. ubi etiam docet, & pluribus probat, non tantum cenſus reales, ſed etiam perſonales (qui hodie ſunt in uſu) eſſe licitos, nec (ſi modo nullus ſubſit fucus) uſuram ullo pacto redolere. In illis ſiquidem venditur, & emitur, non uſus pecuniæ, ſed jus exigendi quotannis certam pecuniæ quantitatem, cujus pretium juſtum vel ex Principis lege, vel ex naturali æquitate dijudicandum eſt.

Sequitur 2. in Cambiis, ſi bona fide, & ſecluſa omni ſimulatione fiant, nullam ineſſe uſuram. In reali enim, & legitimo Cambio non reperitur mutuum verum, ſed permutatio pecuniæ pro pecunia, ſive fiat localiter, ſeu, ut vulgo dicitur, per literas, quando v. g. datur pecunia Pariſiis, ut tantundem Romæ reddatur, ſive fiat ſimplex mutatio numiſmatum diverſæ rationis, & ſpeciei; ut aureorum cum argenteis, patriorum cum externis. In iis enim permutationibus, ſive ratione translationis, & aſſecurationis pecuniæ, ut in cambiis localibus, ſive ratione officii Campſoris Regia, aut publica auctoritate conſtituti, ut in cambiis ſimplicibus,ſive ob alias quaſdam rationabiles cauſas,quę in cambiis occurrunt (de quibus fuſe Leſſius agit c. 23.dub. 2.) lucrum aliquod moderatum licite accipi poteſt, quod cum non accipiatur ratione mutui, ad uſuram minime pertinere dignoſcitur. Si vero in illis propter ſolam dilationem ſolutionis aliquid exigeretur, cambium illud eſſet uſurarium. Tunc autem cenſetur in cambio lucrum ob ſolam dilationem accipi, quando pecunia ſolvitur cum augmento in eodem loco, in quo accepta fuit, ob fictam illius in alium locum translationem.

4. Sequitur 3. neque etiam in ipſo mutuo committi uſuram, ſi non ratione mutui, ſed aliqua alia de cauſa lucrum aliquod ultra ſortem accipiatur. Duæ autem ejuſmodi cauſæ a Doctoribus præcipue aſſignan-

gnantur. Prima eſt ratione damni emergentis, ut docet S. Th. ſupra art. 1. ad 1. Si enim mutuans damnum aliquod, aut incommodum pretio æſtimabile in rebus ſuis patiatur ratione mutui, poteſt licite damni illius compenſationem aliquam a mutuatario accipere. Secunda eſt ratione lucri ceſſantis. Quamvis enim quidam Doctores id negent, Joannes Major tamen, Medina, Cajetanus, Leſſius, & plures alii, quos citat, & ſequitur Laymannus l. 3. de juſt. tract. 4. c. 16. ſupr. id licitum eſſe docent, dummodo, ut monet Navarrus c. 11. n. 211. & commentario de uſuris num. 43. omnis dolus, & fraus, aut uſuræ palliatio abſit. Obſervat autem recte Leſſius, ut hæc pactio licita ſit, requiri, ut mutuatio ſit vere cauſa lucri ceſſantis, v. g. ſi quis mutuet alteri pecuniam, quam habet proxime deſtinatam negotiationi, aut emptioni rei frugiferæ: item ut compenſatio lucri illius ceſſantis non ad æqualitatem, ſed ex æquo, & bono ſecundum viri prudentis, & pii judicium fiat, deducta æſtimatione laborum, & expenſarum, & etiam periculi, quod lucri illius faciendi cauſa ſubeundum fuiſſet.

5. Addunt aliqui tertiam cauſam, ob quam in mutuo ultra ſortem aliquid accipi poſſit, ſcilicet ratione periculi, cui pecunia mutuata interdum exponitur, ut ſi quis mutuum det homini decoctori, aut dubiæ fidei, vel a quo non niſi difficulter, & cum multis fortaſſe expenſis pecunia mutuo data recipi poterit: docentque, periculum illud, ac expenſarum, & difficultatum metum eſſe quid pretio æſtimabile. Ita Sylveſt. Medina, Corduba, & alii, quos citat, & ſequitur Leſſius ſup. dub. 13. quorum ſententia licet probabilis videatur, contraria tamen, quæ lucrum hujuſmodi illicitum eſſe aſſerit, quamque Navarrus c. 23. nu. 81. amplectitur, aſſeritque, eſſe communem Theologorum, & Canoniſtarum, probabilior videtur, & in praxi tutior, ea præſertim ratione, quod quamvis prior illa ſententia pluribus rationibus, quas affert Leſſius, niti videatur, in praxi tamen (quod maxime attendere debent Confeſſarii) ſit periculoſa, & uſuris facilem aditum præbeat. Quis enim in quacunque mutui dandi occaſione non deprehendat varias timendi cauſas, ne pecunia mutuata periclitetur, neve in illius recuperatione difficultates aliquæ ſubeundæ ſint, aut expenſæ faciendæ, ſicque poſſit ſemper obtendere quaſdam rationes lucri ultra ſortem principalem accipiendi?

Ex eadem regula infertur, contraria ratione plurimos contractus eſſe uſurarios, qui prima ſpecie tales eſſe minime videntur, quales ſunt illi, in quibus ratione mutui exigitur a mutuatario ultra ſortem principalem, non quidem pecunia, ſed aliquid aliud pretio æſtimabile, quodcunque tandem illud ſit: verbi gratia, ſi quis mutuo det pecunias alteri, ut domum ejus viliori pretio conducat, ut ab illo munus aliquod, vel obſequium a lingua, vel a manu accipiat, ut ſatisfactionem aliquam ex juſtitia, ratione injuriæ debitam, ipſi remittat, &c. Iſta enim, & ſimilia ſunt pretio æſtimabilia, proindeque ratione mutui accipi, aut inten-

intendi ſine labe uſuræ non poſſunt. Quare diligenter, & attente perpendendum eſt, quoties in mutuo conditio aliqua oneroſa mutuatario imponitur, an ſit pretio æſtimabilis, & an ratione mutui apponatur; quia in ejuſmodi appoſitione uſura deprehenditur.

§. XIII.
Solvuntur quædam dubia circa uſuræ materiam frequentius occurrentia.

1. PRimum eſt, an liceat dare mutuum ea conditione, ut ſi mutuatarius termino conſtituto non reddat mutuum, in pœnam dilationis aliquid ultra ſortem principalem ſolvat. Reſpondetur juxta ſententiam Sylveſtri, Medinæ, Navarri, & aliorum apud Leſſium dub. 15. id licitum eſſe, dummodo tamen nulla fraus, aut intentio uſuraria ſubſit; alias, ſi mutuans lucrum illud principaliter intendat, & terminum aliquem brevem mutuatario præſcribat, eo ſolum fine, ut cauſam aliquam lucri ex mutuo captandi prætexere poſſit, uſuram haud dubie committit. Quod etiam de illo dicendum videtur, qui principaliter intendens ex mutuo lucrum, nullam quidem pœnam conventionalem apponit, ſed cum mutuatario convenit, ut termino aliquo breviſſimo, quem illi ad ſolvendum præſcribit, elapſo, eum coram Judice pro mutui ſolutione citet, ut ſic a die primæ citationis ad ſolvendum intereſſe, ut vocant, ſententia Judicis pro pecunia mutuata obligetur. In hoc enim caſu, & aliis ſimilibus committitur uſura mentalis, cum ipſius mutuantis intentio primo, & principaliter in lucrum ex mutuo ſola mutui ratione percipiendum feratur.

2. Secundum eſt utrum liceat creditori pignus aliquod frugiferum accipere in aſſecurationem debitorum, & ex illo, donec debita ſolvantur, fructus percipere, e. g. fundum aliquem frugiferum, puta hortum, pratum, &c. ex quo fructus aliquos annuatim colligat, donec mutuatarius ei debitum reſtituat. Reſpondetur, poſſe quidem ejuſmodi pignus percipere, ſed teneri fructus collectos in ſortem principalem ſibi debitam computare, ut docet Navar. & alii apud Leſſium dub. 19. Ratio eſt, quia ejuſmodi fructus nullo alio, quam mutui, titulo ſibi retinere poteſt; atqui, ut jam dictum eſt, ſola mutui ratione lucrum nullum, nullique proinde fructus licite accipi poſſunt.

Excipitur communiter unus caſus, qui habetur capite *Salubriter*, de uſuris, ubi Innoc. III. decernit, *generum ad fructus poſſeſſionum, quæ ſibi a ſocero ſunt pro numerata dote pignori obligatæ, in ſortem computandos non eſſe obligandum:* quod æquiſſime a Pontifice conſtitutum eſt, non ratione mutui, quo ſocer erga generum obligatur, ſed ratione damni emergentis propter onera matrimonii ſuſtinenda, quibus gener titulo promiſſæ dotis, & tamen nondum ſolutæ obſtringitur.

Addit etiam Navar. c. 17. n. 217. ſi feudatarius debeat aliquid domino

no directo, eique in pignus tradat feudum, item ſi Emphyteuta ſimili ratione oppignoret domino directo rem Emphyteuticam, quod in utroque illo caſu dominus directus feudi, vel rei Emphyteuticæ poteſt illius fructus ſibi retinere, nec illos in ſortem principalem computare tenetur, idque non ratione mutui, ſed ne res apud dominum directum exiſtens fructificet alteri, quod rationi conſentaneum minime videtur.

3. Tertium eſt, utrum licitum ſit inire ſocietatem cum altero, ex conditione, ut ſalvo capitali, lucrum aliquod certum quotannis accipiatur. Ut huic difficultati, quæ hactenus difficillima etiam doctiſſimis Theologis viſa eſt, lucem aliquam afferamus, ſupponimus, hunc ſocietatis modum tribus communiter contractibus perfici.

Primus contractus eſt, quo quis præſentes habens pecunias, ſocietatem init cum viro induſtrio, puta cum mercatore, eaſque illi credit ad lucrum ex illius in negotiando induſtria, laboreque ſuo comparandum, ea conditione, ut ſicut cum illo lucri obvenientis particeps eſſe intendit, ſic etiam damni partem ſuſtineat, ſi quod in illa negotiatione ferendum ſit. Secundus contractus eſt, quo cum mercatore illo paciſcitur, aliquam lucri ſibi obventuri partem illi cedendo, ut aſſecuret ſibi ſummam illam principalem illi collatam, ita ut quocunque eventu ſalva ſibi, & integra remaneat. Tertius denique eſt, quo ad ſuſpiciones tollendas, & evitandas moleſtias reddendarum rationum, cum eodem rurſus convenit, ut certum aliquod lucrum annuum ſibi aſſecuret, minus tamen illo, quod ei veriſimiliter ex ejuſmodi negotiatione obvenire poſſet.

4. Cum igitur hi tres contractus ſeorſim licite fieri poſſe videantur, quæritur, an etiam conjunctim cum uno, eodemque licite poſſint iniri.

Multi graves, & magni nominis Theologi id licite fieri poſſe aſſerunt, quorum anteſignanus fuit olim Joannes Major almæ Facultatis Pariſienſis Doctor celeberrimus in 4. Sent. diſt. 15. q. 49. cui poſtea ſubſcripſerunt Gabr. Sylveſt. Angel. Navar. Covar. Tolet. & plures alii, quos cit. & ſequitur Leſſius c. 25. dub. 3. & nuperrime Ludovicus Baillius Propœnitentiarius Pariſienſis in triplici examine titulo de examine pœnitent. q. 70. & Raymundus Bonaldus in curſu Theologiæ Moralis auctoritate Illuſtriſſimi Archiepiſcopi Toloſani recenter edito tom. 1. tract. 16. lect. 26.

E contra Cajetanus, Sotus, & plures alii non minus eruditi Theologi tres illos contractus conjunctim factos omnino repudiant, & plane uſurarios eſſe contendunt.

Quamvis in quæſtione adeo ancipiti, atque perplexa nobis præſtaret ſilere potius, quam eloqui; ne tamen lectorem dubium, & incertum relinquamus, tria hic breviter dicimus.

5. Primum eſt, poſſe ſalva fide in utranque partem ſuper hac quæſtione diſputari, quod ſatis conſtat ex eo, quod tot, & tam magni nominis

nis Theologi, tam veteres, quam recentiores, quæſtionis circa præfatos contractus propoſitæ partem alii negativam, alii affirmativam amplectuntur, & propugnant, quod procul dubio minime facerent, ſi ſalva fide facere non liceret. Neque enim Bulla Xyſti V. quæ incipit *Deteſtabilis avaritiæ*, tres illos contractus condemnat, prout ſupra explicati ſunt, ut fuſe oſtendit Leſſius ſupr. Unde etiam, ut idem Auctor obſervat, poſt Bullam illam publicatam Toletus, & alii Doctores Romæ tres illos contractus licitos eſſe publice docuerunt, & ſcriptis ediderunt, quod haud dubie non feciſſent, ſi id prohibitum fuiſſet. Atque, dum nihil adhuc ſuper aliqua quæſtione definitum expreſſe ab Eccleſia fuerit, nullus temerario, aut præcipiti zelo condemnandus eſt. Unde merito Joannes Gerſon. lib. de vita ſpirit. an. lection. 4. Theologos omnes admonet: *Ne faciles ſint aſſerere, actiones aliquas, aut omiſſiones eſſe peccata mortalia, præſertim ſub verbo univerſali, & dum prædicandum erit ad populum*. Additque ſe a litterato quodam, & experto viro didiciſſe: *Perniciosam eſſe in omni arte, vel doctrina aſſertionem audacem, & extremam, maxime ubi obſervatio communis obnititur, obviatque, & nunquam quemlibet obliviſci debere, quam incerta ſit ſcientia noſtra, ita ut ſæpe idem homo brevi momento temporis nunc in hanc, nunc in oppoſitam feratur ſententiam*. Et ſubjungit, *fieri quandoque ut per tales aſſertiones publicas nimis duras, & ſtrictas, præſertim in non certiſſimis, nequaquam eruantur homines a luto peccatorum, ſed in illud eo profundius, quo deſperatius, immergantur*.

6. Secundum eſt, præfatum contractum ſocietatis ex tribus aliis ſupra explicatis conflatum, quamvis ſpeculative loquendo videatur inniti rationibus aliquibus probabilibus, in praxi tamen doctis quibuſdam, & piis viris merito videri ſuſpectum. Primo, propter periculum pravæ, & uſurariæ intentionis, quæ illi ut plurimum ſubeſſe poteſt. Quotus enim quiſque eſt hodie inter homines, qui in ejuſmodi negotiatione hoc primum, & ſolum ſincere coram Deo intendat, ſcilicet ſocietatem inire cum mercatore, & cum illo de lucro, ac damno periclitari, poſteaque perſpecto ejuſdem mercatoris animo, illi potius, quam ſibi gratum aliquid præſtare cupiens, de capitalis ſui, ac lucri certi aſſecuratione, abſtrahendo ſemper ab omni uſurario affectu, cum illo paciſcatur? quis non videat, quam lubrica ſint iſta, & quam dubius, & incertus in ejuſmodi anguſtiis juſtitiæ limes, a quo ſi vel minimum deflectas, in horrendum uſurarum, fraudum, & cujuſvis injuſtitiæ barathrum delabaris? Deinde quis non perſpiciat, ejuſmodi ſocietatis contractum omnibus aliis contractibus uſurariis aditum non modo patefacere, ſed etiam præmunire? Quamvis enim non jam mercatori, aut induſtrio viro, ſed pauperi, & egeſtate laboranti pecunia mutuo detur; nullus eſt, qui, ſi ex illo mutuo lucrum, id eſt uſuram, accipere velit, obtendere non poſſit cauſam lucri

lucri ceſſantis, ac dicere, ſe ad contractum dictæ ſocietatis cum alio mercatore ineundum ſemper paratum eſſe.

Tertium denique eſt, quod, quamvis ob rationes allatas longe tutius ſit ab his, & ſimilibus lucris, & negotiationibus, quæ uſuram utcunque redolent, abſtinere; ſi tamen aliquis bona fide, & virorum aliquorum piorum, & doctorum conſilio fultus, præfatos contractus, aut alios ſimiles ineat, non ideo præcipiti judicio damnandus, aut a tribunali Pœnitentiæ arcendus eſt, ſed aliquando conſultiſſimum erit, ſi aliud ei ſuaderi non poſſit, illum in bona fide relinquere, ac dummodo diſpoſitiones aliæ neceſſariæ non deſint, illi beneficium abſolutionis impertiri, præſertim in iis caſibus, in quibus ſine ſcandalo, aut ſalutis periculo denegari non poteſt.

§. XIV.

De reſtitutione ob violationem hujus ſeptimi præcepti facienda.

1. Reſtitutionis nomine intelligitur actus juſtitiæ commutativæ, quo res alterius, quæ juſte retineri non poteſt, eidem reſtituitur, vel damnum injuſte illatum compenſatur. Hanc autem ad ſalutem eſſe neceſſariam, conſtat ex S. Doct. & communi Theologorum omnium conſenſu, quibus ſuffragatur S. Aug. Epiſt. 54. ad Macedonum, ubi ſic loquitur: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, reddi poſſit, & non reddatur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur: ſi autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſi (ut dictum eſt) reſtitui poſſit.*

2. Eſt autem reſtitutio ita neceſſaria, ut non modo non poſſit abſolvi, qui alienum injuſte retinet, nec illud vult reſtituere, ſed etiam (ut recte docet, & probat Leſſius lib. 5. dub. 1.) continuo actu peccet toto eo tempore, quo non reſtituit, ſi id poſſit, non quidem addendo novum peccatum, ſed idem injuſtitiæ peccatum continuando, quod ea ratione ſingulis momentis creſcit, tum ratione diuturnioris durationis, tum etiam ratione majoris nocumenti, quod per illam injuſtam rei alienæ detentionem diutius continuatam ejus domino infert. Unde Confeſſarius non modo non debet abſolvere illum, qui reſtituere non vult, cum tenetur, & poteſt, ſed etiam illum, qui reſtituere neglexit, quando commode potuit, niſi prius actu reſtituat, aut ita ſerio id promittat, ut Confeſſarius verbis illius fidem merito adhibere poſſit: alias cum in ſtatu peccati remaneat, incapax eſt abſolutionis.

Ex variis autem, & multis, quæ circa reſtitutionis materiam diſputari a Theologis ſolent, nos præcipua, & ſcitu maxime neceſſaria ſelegimus, majoriſque facilitatis gratia, propoſitis aliquot quæſtiunculis, explicabimus.

QUÆ-

QUÆSTIUNCULA I.

Quiſnam reſtituere teneatur.

1. AD reſtitutionem faciendam obligatur primo is, qui injuſte rem alienam accepit, vel qui injuſte alteri damnum intulit, idque non modo cum per ſe, ſed etiam cum per alios, ſive directe, ſive indirecte id præſtitit: quod S. Th. q. 62. art. 6. & 7. docet poſſe fieri novem modis ſupra §. 11. citatis.

Circa quos recte obſervat Valentia diſp. 5. q. 6. de reſtit. pun. 3. duo requiri ad reſtitutionis obligationem inducendam. 1. ut effectu ipſo res aliena fuerit injuſte ablata, aut damnum injuſte illatum. 2. ut quis cauſam injuſtæ illius ablationis, aut damnificationis vere dederit, ſive directe juſſione, conſilio, conſenſu, adulatione, recurſu, participatione alium ad id ita inducendo, ut re ipſa propter hujuſmodi juſſionem, conſilium, &c. res aliena fuerit injuſte ablata, aut damnum illatum: ſive indirecte, non obſtando, ac impediendo, quando ſcilicet ad id ex officio, & juſtitia tenebatur, ut docet S. Th. ſup. a. 7. ad 3.

Quod ſi plures ſimul concurrant ad unam, & eandem injuſtam actionem, ut ad ſpoliandam, vel incendendam domum, tunc quilibet illorum tenetur in ſolidum ad totius damni compenſationem, quia (ut ex Cajet. & aliis adnotat Valentia) quilibet tunc eſt cauſa totius damni, quamvis non ſolus. Qui enim una cum alio aliquid efficit, vere illud efficere cenſetur.

Quod ſi unus illorum damnum illatum reſarciret, non amplius obligarentur alii ad reſtitutionem erga illum, qui damnum paſſus eſt, ſed unuſquiſque teneretur refundere pro rata ſua parte ei, qui totum damnum compenſavit, ut docet S. Thom. ſupra ad 2.

2. Obligatur 2. ad reſtitutionem is, qui rem injuſte acceptam apud ſe habet, ſive bona fide, ſive mala illam habeat. E. g. ſi quis equum furto ablatum emat a fure, ſciens ejuſmodi equum eſſe furtivum, dicitur mala fide poſſidere; ſi autem neſciat eſſe furtivum, nec ejus venditorem eſſe furem, tunc bona fide poſſidere dicitur. Et utrovis modo poſſideat, tenetur ſemper rem alienam vero domino reſtituere, cum hac tamen differentia, quod malæ fidei poſſeſſor, quomodocunque pereat res illa, quam mala fide poſſidet, teneatur non ſolum eam vero domino reſtituere, ſed etiam omne damnum, quod ex mora reſtitutionis ſequitur, compenſare; at vero poſſeſſor bonæ fidei teneatur tantum ad reſtitutionem rei, ſi adhuc illam habeat, quando alterius eſſe deprehendit, non vero, ſi ſtante bona fide res illa periit, aut in ejus poteſtate eſſe deſiit, & ad ea ſolummodo reſtituenda, in quibus factus eſt ditior, ideſt ad ea, quæ habet ultra id, quod habiturus fuiſſet, ſi rem illam non habuiſſet. Quod ſi poſtquam deprehendit rem, quam bona fide poſſidet, eſſe alie-

alienam, illam vero domino reſtituere negligat; tunc, ſi res pereat, tenetur ad reſtitutionem, ſicut de malæ fidei poſſeſſore dictum eſt, eo quod amplius eam bona fide non poſſideat. Ita Toletus l. 5. c. 17. Præterea qui bona fide rem alienam poſſidet, poteſt illam præſcribere, id eſt ſi toto tempore ad præſcriptionem a jure præfinito bona fide illam poſſideat, amplius illam reſtituere non tenebitur: at vero malæ fidei poſſeſſor nullo tempore præſcribere poteſt, ut docet idem Toletus, & ex ante dictis conſtat.

3. Obligatur denique ad reſtitutionem is, qui rem alienam apud ſe juſto quidem titulo habet, ſed eam juſte contra domini voluntatem diutius retinere non poteſt. Et hac ratione, quicunque habet apud ſe rem commodatam, locatam, vel depoſitam, elapſo tempore præfixo, illam invito domino retinere non poteſt, ſed illi tenetur reſtituere, ut ex communi Theologorum ſententia docet Toletus ſupr. Similiter qui mutuum accepit, termino conſtituto, illud ſolvere tenetur, alias invito domino rem illius detinere, ſi reſtituere poſſit, eſt illicitum. Unde qui ſine ulla ratione diuturnas trahunt moras in ſolvendis debitis, aut in reddendis rebus alienis, quas apud ſe habent, haud dubie contra juſtitiam peccant; præſertim ſi illi, ad quos pertinent, dilationem ſolutionis, aut reſtitutionis inviti ferant, aut ex illa damnum patiantur.

QUÆSTIUNCULA II.

Cui ſit reſtituendum.

1. Sanctus Doctor ſupr. a. 5. dicit, reſtitutionem illi ipſi faciendam eſſe, a quo res accepta eſt, vel cui damnum illatum eſt, & ſi ille mortuus ſit, ejus hæredibus. Quod ſi rei illius dominus, aut ejus hæredes ignoti ſint, nec lapſu temporis poſſint deprehendi, tunc Chriſto Domino (*quem*, ut ait Apoſtolus Heb. 1. *Deus conſtituit hæredem univerſorum*) in membris ſuis, id eſt pauperibus, ſecundum mentem S. Doctoris, debet fieri reſtitutio: & ſi is, qui ad illam tenetur; pauper ſit, poterit de conſilio Paſtoris, aut Confeſſarii partem rei reſtituendæ, vel etiam totam illam ſibi applicare, vel ex ejuſdem conſilio erogare Eccleſiæ, aliiſque piis locis, ut ex communi Theologorum doctrina docet Navarrus cap. 17. num. 93.

2. Dubitant autem Theologi, utrum qui rem emit a fure, teneatur eam vero domino reſtituere, etiam cum diſpendio pretii, quo illam emit, & utrum licitum ſit illi ad recuperandum pretium datum, illam furi reſtituere. Navarrus ſupra reſpondet cum diſtinctione, aſſeritque illum, qui bona fide rem ejuſmodi emit a fure, poſſe illi reddere, ut pretium ſuum recuperet; illum vero, qui mala fide, id non poſſe, ſed ad reſtituendum vero domino teneri. Verum Alexander Alenſis, & Sylveſter, quos citat, & ſequitur Toletus ſupra, probabilius exiſtimant, utri-

utrique id licitum eſſe, ſi fiat, non ex animo verum dominum re ſua fraudandi, ſed pretium a ſe datum recuperandi.

QUÆSTIUNCULA III.
Quid, quando, & quo ordine ſit reſtituendum.

1. Docet S. Th. q. 63. a. 2. id, quod injuſte ablatum eſt, neceſſario eſſe reſtituendum, id eſt, rem eandem, quæ alrerius eſt, & invito illo juſte retineri non poteſt, ipſi eſſe reddendam. Nec ſatisfaceret is, qui ſolum illius valorem daret, ut obſervat Toletus ſupra c. 22. niſi in tribus caſibus. Primus eſt, cum res deperdita eſt, vel non eſt amplius in poteſtate illius, qui reſtituere tenetur. Tunc enim ſufficit rei valorem reddere. Secundus eſt, cum res accepta deterior facta eſt. Tunc enim vel illius valor reddendus eſt, aut illius defectus, vel diminutio ſupplenda, prout dominus elegerit Poſſeſſor ramen bonæ fidei, ſicut de amiſſione rei, quam bona fide poſſedit, ſic etiam de illius imminutione, aut in deterius commutatione reſpondere non tenetur. Tertius caſus eſt, ſi ex ejuſmodi rei reſtitutione fama reſtituentis periclitaretur, aut aliquod notabile damnum ipſi timeretur. Tunc enim ſufficit illius valorem reddere.

Qui autem injuſte damnum aliquod intulit, tenetur illud compenſare ſecundum æſtimarionem viri prudenris. Unde qui animal aliquod in tenera ætate occidit, vel novellas arborum plantationes eradicavit, tenetur reſtituere, non quantum res illæ in perfecta ætate valituræ forent, ſed quantum illarum damnum a viris prudentibus hic, & nunc æſtimabitur.

2. Quod ſpectat ad tempus, docet idem S. Thomas, reſtitutionem rei alienæ, quæ injuſte ablata eſt, aut mala fide poſſidetur, ſtatim, ſi poſſibile ſit, eſſe faciendam: & recte obſervat Toletus ſupra c. 24. univerſim loquendo, cujuſcunque rei alienæ, quocunque titulo apud alterum ſit, reſtitutionem, ubi primum commode fieri poteſt, eſſe faciendam, quando illius dominus eſt rationabiliter invitus, nec ullam vult ferre dilationem, alias, ſi invito domino retineatur, contra hoc præceptum peccabitur.

Excipe tamen, ſi reſtitutio non niſi cum ſumma difficultate, aut notabili reſtituentis detrimento fieri poſſit. Tunc enim, ut docet Toletus ſupra, ſi is, cui facienda eſt, nullum detrimentum patitur, per aliquod tempus poterit differri: item ſi is, cui reſtitutio facienda eſt, expreſſe, vel tacite in illius dilationem conſentiat, vel eam non multum ægre ferat. Secus vero, ſi repetat debitum, urgeatque debitorem, vel quamvis urgere illum præ aliquo illius metu non audeat, ſciat tamen debitor, illum invito animo ferre hanc dilationem; tunc haud dubie peccabit, ſi debitum non re-

Digitized by Google

ſtituat, cum poſſit. In quo aliqui interdum graviter contra juſtitiam peccant, qui notabilem aliquam ſummam operariis artificibus, aut mercatoribus debentes, per diuturnum aliquod tempus ſolvere debita non curant, quamvis commode poſſint, multaſque alias inutiles, ac ſuperfluas expenſas, & aliquando etiam eleemoſynas, ac largitiones pias, ac inordinatas, neglectis creditoribus, faciunt.

3. Quod ſpectat denique ad reſtitutionis ordinem, ſi debitor habeat in bonis tantum, quantum ſatis eſt ad hoc, ut creditoribus omnibus ſatisfaciat, nullus certus ordo in reſtitutione neceſſarius eſt, dummodo, prout tenetur, omnibus ſatisfaciat. Quod ſi bona ejus minime ſufficiant, communis Theologorum ſententia eſt, debita certa prius ſolvenda eſſe, quam incerta, & ex debitis certis prius reddenda eſſe illa, quæ extant, quorum dominium manſit penes creditorem, ut depoſita, commodata, locata, &c. ex debitis autem certis, quæ non extant, prius ſolvenda illa eſſe, quæ privilegiata vocantur, ut eſt dos uxoris, &c. exinde illa, quæ ſunt antiquiora, nam (ut habet regula juris) *qui prior eſt tempore, potior eſt jure*. Quæ tamen regula exceptionem aliquam recipere poteſt, ut ſi creditorum aliquis gravem neceſſitatem patiatur. Tunc enim charitatis ordo videtur poſtulare, ut illi prius, quam aliis ſolutio debiti fiat. Quæ omnia fuſius explicata, & probata apud Gregorium a Valentia diſp. 5. q. 6. de reſt. part. 10. videri poſſunt.

QUÆSTIUNCULA IV.

Quænam cauſæ a reſtitutione excuſent.

1. PRima eſt creditoris remiſſio, ac debiti condonatio, quæ tamen, ut valide excuſet, debet eſſe omnino libera, neque fraude, vel metu extorta. Ita Leſſius lib. 2. cap. 16. dub. 2.

Secunda eſt ceſſio bonorum, quæ tamen, ut recte monet Navarrus c. 17. dub. 86. non excuſat in foro conſcientiæ, niſi ratione neceſſitatis, imo non magis excuſat, quam ipſa neceſſitas ſine ceſſione excuſaret. Unde ſi is, qui bonis ceſſit, ad pinguiorem poſtea fortunam redeat, tenebitur integre debitoribus ſatisfacere.

Tertia eſt inopia, ſeu neceſſitas, cum ſcilicet quis aut nullo modo habet, unde reſtituat, aut ſi aliquid habet, quod reſtituat, eo tamen indiget ad ſublevandam ſuam neceſſitatem, vel extremam (de qua omnes conveniunt) vel etiam gravem, ita ut ſi reſtituat, ſtatus ſui decentiam nulla ratione conſervare poſſit, dummodo tamen ſtatus ille ſit honeſte, & juſte acquiſitus, & creditor non æque gravi neceſſitate urgeatur. Ita S. Antoninus, Navarus, Sotus, & plures alii apud Valentiam ſupra pun. 7. Quod ſi utriuſque neceſſitas eſſet extrema, poſſet debitor ſibi potius, quam creditori conſule-

ſulere, ut iidem Doctores ſentiunt. In extrema enim neceſſitate qualiſcunque res deſinit eſſe alicujus propria, & fit communis.

Quarta denique cauſa excuſans a reſtitutione eſt damnum grave, quod debitor in rebus propriis incurreret, ut in vita, libertate, fama, vel diſtractione poſſeſsionum ſuarum vili pretio facienda, dummodo tamen creditor ſimile damnum non patiatur. Ita præfati Auctores, qui recte obſervant, in propoſito ſubjecto non eſſe reputandum magnum damnum, quod quis multum debens carebit magna pecuniæ ſumma, ſi debitum reddat, vel magno lucro, quod ex ea pecunia poſſet acquirere, neque etiam cujuſcunque famæ jacturam excuſare a reſtitutione, ſed tantummodo illius, quæ viri prudentis, ac pii judicio, conſideratis omnibus circumſtantiis, pluris æſtimanda cenſeretur; quam commodum, quod ipſa reſtitutio afferret creditori.

S E C T I O VIII.

Explicatur octavum Decalogi Præceptum.

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

1. HOc præcepto prohibetur non ſolum injuſtitia, quæ per falſum teſtimonium, aut alia quavis ratione in judicialibus actibus contra proximum committitur; ſed etiam ea, quæ extra judiciales actus per detractionem, contumeliam, judicium temerarium eidem proximo irrogatur, ut explicant Navar. cap. 18. n. 1. Bonac. in præf. diſp. 10. de hoc Decalogi præcepto, & plures alii Theologi. Quæ quidem injuſtitia, quoniam ut plurimum cum mendacio ſolet conjungi, idcirco primum de illo agemus; tum de injuſtitia, quæ in actibus judicialibus tam ex parte Judicis, quam accuſatoris, teſtis, & Rei committi poteſt, ac demum de aliis injuriis, quæ extra judicium proximo per detractiones, contumelias, & judicia temeraria inferuntur.

§. I.

De Mendacio.

1. MEndacium (ut docet S. Aug. lib. 1. contra mendacium, c. 42.) *eſt Enuntiatio falſa cum voluntate ad fallendum prolata;* & c. 22. Enchiridii dicit, quod *ille mentitur, qui contra id, quod animo ſentit, loquitur, voluntate fallendi*. Unde ſecundum ejus mentem duo ad rationem mendacii requiruntur; ſcilicet voluntas fallendi, ſeu falſum enuntiandi, & locutio, ſeu enuntiatio, vel ſignificatio aliqua exterior mentis judicio contraria.

 Fuit

Fuit autem ſententia quorundam antiquorum (ut videre eſt apud Caſſian. Coll. 17. c. 8.) mendacium aliquando non modo licitum, ſed etiam neceſſarium eſſe, *Illoque utendum eſſe tanquam belleboro, quod ſumitur imminente aliquo exitiali morbo*. Verum hæc ſententia, tanquam erronea, & ſacræ Scripturæ contraria, refutata eſt a S. Aug. lib. 1. contra mendacium c. 5. & ſeq. & ab Innocentio III. c. *Superior*, de uſura, ubi dicit, *Scripturam ſacram prohibere, ne quis etiam pro alterius vita ſervanda mentiatur*.

2. Ex quo ſequitur, omne mendacium eſſe intrinſece malum, ac proinde peccatum, quando formalis ratio mendacii in eo reperitur. Duplex eſt enim falſitas (ut recte obſervat S. Doct. 2. 2. q. 110. art. 5.) alia materialis ſolummodo, quam dicit eſſe *præter intentionem loquentis*, quando ſcilicet aliquis falſum dicit, putans eſſe verum, *qui* (ut ait S. Aug. c. 18. Enchir.) *judicandus non eſt mentiri, quoniam, quantum in ipſo eſt, non fallit ille, ſed fallitur*. Alia vero formalis, quando quis ex intentione fallendi, aliquid tanquam verum aſſeverat, quod exiſtimat eſſe falſum, ſive id re vera falſum ſit, ſive contra ejus opinionem verum exiſtat, quia, ut dicit S. Doct, quidquid ſit de re illa, quam aſſeverat, etiamſi de facto vera ſit, *actus ejus, in quantum eſt voluntarius, & moralis, habet per ſe falſitatem, & per accidens veritatem*. Docet autem idem S. Tho. mendacium eſſe aliquando mortale peccatum, aliquando vero veniale: mortale quidem, quando charitati adverſatur, quod dupliciter contingere poteſt, uno modo ſecundum ſe, quando ex falſa ſignificatione grave aliquod præjudicium in Divinum honorem derivatur, vel grave aliquod nocumentum proximo infertur: alio modo ſecundum finem intentum, quando ſcilicet in aliquem pravum finem dirigitur, v. g. ſi quis mentiatur, ut proximi famam graviter lædat, vel ut notabile aliquod damnum ejus fortunis inferat: & utroque iſto modo dicitur mendacium pernicioſum.

Veniale autem, quando ex ratione ſui, aut finis intenti, neque Dei, neque proximi charitati contrariatur; quod S. Doctor ſupra contingere ait dupliciter, ſcilicet in mendacio jocoſo, in quo levis aliqua delectatio intenditur, & in mendacio officioſo, in quo utilitas aliqua proximi ſpectatur. Quod etiam docuit ſup. S. Aug. his verbis: *Duo ſunt genera mendaciorum, in quibus non eſt magna culpa, ſed tamen non ſunt ſine culpa, cum aut jocamur, aut proximo conſulendo mentimur*.

Monet tamen recte ſupra S. Doct. mendacium ejuſmodi jocoſum, vel officioſum, licet ex ſe non ſit niſi veniale, poſſe per accidens fieri mortale, ratione ſcandali, quod cauſare poteſt, ut ſi quis Religioſus, ſive vir Deo ſacer coram aliis mendacium jocoſum tale proferat, ex quo aliqui deſumant gravis ſcandali occaſionem.

§. II.

§. II.

De iis, quæ ad proceſſum judicialem ſpectant, ac primo de Judice.

1. QUatuor ſunt præcipuæ conditiones ad hoc requiſitæ, ut quis officio Judicis rite fungatur, de quibus agit S. Doct. qu. 67. art. 1. & ſeq.

Prima eſt, ut habeat legitimam judicandi poteſtatem, quæ quadruplex eſt, ut obſervat Toletus l. 5. c. 56. una ordinaria, quæ ipſi competit ratione officii, altera delegata, quæ eſt ex commiſſione Ordinarii; tertia arbitraria, qualis eſt ejus, qui ex conſenſu partium in Judicem eligitur; quarta denique acceſſoria, quam quis habet in eum, qui licet ſibi ſubditus non ſit, delictum tamen commiſit intra limites ſuæ juriſdictionis. Qui autem abſque poteſtate legitima ſe in officium Judicis ingerit, mortalis peccati reatum incurrit, & obligatur ad reſtitutionem damni, ſi quod ex illius illegitimæ poteſtatis uſu ſequatur, ut docet Toletus ibid.

Secunda conditio eſt, ut judicet ſecundum veritatem, quæ, ut declarat S. Doct. ſup. innoteſcit illi, tam in generali per leges Divinas, ac humanas, quas idcirco optime callere debet, ne ſi earum laboret ignorantia (quæ in illo nullatenus excuſari poteſt) aliquid decernat ipſis legibus contrarium, ac proinde iniquum, quam in particulari per inſtrumenta, teſtes, aliaque ſimilia documenta, quæ (ut monet ibidem S. Doctor) ſequi magis in judicando debet, quam id, quod ipſe tanquam privata perſona novit, ex quo tamen juvari poteſt ad probationes inductas accuratius diſcutiendas, ut poſſit earum defectum inveſtigare.

2. Eſt autem controverſum inter Theologos, an Judex teneatur ſecundum allegata, & probata ferre ſententiam, ita ut condemnare debeat illum, quem ex privata ſcientia certo ſcit eſſe innoſcentem. Variæ ſunt ſuper hac re illorum ſententiæ. Alii ſiquidem exiſtimant, nunquam licere Judici, ne in cauſis quidem civilibus, contra veritatem ſibi etiam prius privatim notam judicare, alii ad ſolas criminales cauſas id reſtringunt, alii vero e contra in omnibus tam civilibus, quam criminalibns Judicem probationes publicas ſequi debere aſſerunt: quorum ſententia cæteris probabilior eo præſertim nomine cenſeri debet, quod illi S. Doct. aperte ſubſcribit ſup. ar. 2. & poſt illum plurimi alii magni nominis Theologi, quos citat, & ſequitur Valentia diſp. 5. q. 11. de jud. pun. 2. quibus accedit auctoritas S. Ambr. qui ſuper illa Pſ. 118. verba, *Miſerationes tuæ multæ nimis*, ſic loquitur: *Bonum Judex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed juxta leges, & jura pronunciat, ſtatutis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditatum domo refert, ſed ſicut audit, ita judicat.*

Quid igitur, dicet aliquis, faciet Judex in eo caſu, in quo cer-

Digitized by Google

to ſcit, innocentem aliquem falſo accuſari, & falſis teſtimoniis, ac probationibus de crimine aliquo convinci? Reſpondetur, in tali caſu Judicem teneri ad faciendum quidquid poteſt citra populi ſcandalum, ut ſententia contra innocentem non feratur, v. g. impediendo accuſationem, protrahendo judicium, aperiendo carceres, teſtes ipſos per varia intervalla pluries interrogando, ab iiſque ſeparatim circumſtantias loci, temporis, perſonarum ſtrictius inquirendo, ut ex illa inquiſitione teſtimonium illorum falſitatis convincere poſſit. Quod ſi hæc, & ſimilia ad innocentis juſtificationem nihil proficiant, ſicut non poteſt ipſum innocentem abſolvere, quandiu is ſecundum publicas probationes nocens apparet, ſic etiam illum, quantumvis probationibus illis convictum, morti adjudicare, aut condemnare nunquam debet, ſi ejus innocentiam privatim perſpectam habeat. Quare vel cauſam remittere debet ad Judicem ſuperiorem, ſi ipſe ſit inferior, ac depoſita Judicis perſona, officium teſtis aſſumere apud illum, ſi hac ratione putet innocentem poſſe liberari, vel quavis alia ratione ab hoc judicio abſtinere, imo etiam potius officium Judicis dimittere, quam innocentis condemnationi ſubſcribere; cum vitam innocenti adimere ſit intrinſece malum, quod proinde nunquam facere licitum eſt. Ita Panormitanus, Hoſtienſis, & plures alii, quos citat, & ſequitur Leſſius cap. 29. dub. 10.

3. Tertia conditio eſt, ut in judicando formam a jure, & legibus præſcriptam ſervet. Ac in civilibus quidem cauſis procedere non ſolet, niſi poſtulatus: quin & tunc operam dare debet, ut ſi fieri poſſit, partes ad concordiam revocentur. Qua ratione l. *Quidam*, ff. de rebus creditis dicitur, quod *ad officium Judicis pertinet lites diminuere*.

In criminalibus autem cauſis duobus modis procedere poteſt, vel ad petitionem partis, ſeu inſtantiam accuſatoris, ut §. ſequenti dicetur, vel deficiente accuſatore, per viam inquiſitionis. Quamvis autem (ut ex communi Theologorum ſententia docet Leſſius ſup. dub. 13.) ad inquiſitionem generalem faciendam nulla requiratur præcedens perſonæ, vel delicti infamia, cum in jure præcipiatur Eccleſiaſticis Prælatis, & Superioribus, ut ſuo tempore faciant viſitationes, & inquiſitiones generales, ut habetur ex cap. *Pernicioſa*, 2. de offic. Judicis; ad inquirendum tamen contra aliquem particularem requiritur, ut illius infamia aliqua præceſſerit, ut habetur ex c. *Inquiſitioni*, & cap. *Qualiter* 2. de accuſat. Hæc enim infamia (ut ait S. Doct. ſup. ar. 3. ad 2.) accuſatoris vicem ſupplet.

4. Obſervat autem Laym. lib. 3. de juſt. tr. 6. c. 1. præter infamiam, alia interdum ſuppetere poſſe indicia, ex quibus Judices, præſertim ſæculares, boni publici cauſa moveri ſolent ad inquirendum, & procedendum contra criminoſos, ne ſi crimina remaneant impunita, majorem aliis ſimilia patrandi audaciam tribuant. Quod quidem licitum

eſſe,

eſſe, docet Leſſius ſup. dub. 15. ſi circumſpecte, & ſecundum leges, aut conſuetudines receptas in furtis, homicidiis, aliiſque criminibus Reipublicæ perniciofis id fiat.

Hæc autem indicia ex una parte tanto majora requiruntur ad inquirendum de perſona aliqua, quanto inſigniori dignitate præfulget, ut conſtat ex canone 2. q. 5. & ex c. *qualiter*, & *quando* 2. de accuſationibus, ex altera vero parte tanto leviora plerunque ſufficiunt, quanto pernicioſius crimen eſt, de quo Judex debet inquirere, qualis eſt proditio, hæreſis, latrocinium publicum, &c. Quæ fuſius explicata videri poſſunt apud eundem Layman. ſupra.

Quarta denique conditio eſt, ut in exequenda ſententia a ſe juſte lata firmus ſit, & conſtans, nec ullo favore, timore, aut reſpectu humano ſe flecti ſinat. Unde Eccl. 7. dicitur: *Noli quærere fieri Judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potentis.*

5. Quæret aliquis, num Judex pœnam a jure decretam licite relaxare poſſit. Reſpondetur 1. nunquam id licitum eſſe, ſi ſit contra publicam utilitatem, ut docet S. Th. ſup. a. 4. Unde Deut. 13. dicitur de illo, qui ſeducit alios, & ad idololatriam inducit: *Non parcat illi oculus tuus, ut miſerearis, & occultes eum, ſed ſtatim interficies.* Reſpondetur 2. ex eodem S. Doct. hanc eſſe differentiam inter Judices inferiores, & ſupremum Judicem, ſeu Principem, cui plenarie poteſtas publica commiſſa eſt, quod inferior ſemper tenetur ſententiam ferre ſecundum jura, illamque exequi, non modo cum is, qui damnum paſſus eſt, id poſtulat, ſed etiam quamvis a tali poſtulatione deſiſtat, ſibique ſatisfactum eſſe dicat, licet viam appellationis denegare non debeat, niſi in caſibus a jure expreſſis: ſupremus autem Judex, ſeu Princeps, ſi is, qui paſſus eſt injuriam, velit eam remittere, poterit Reum eximere a pœna, ſi hoc publicæ utilitati conducere, aut ſaltem minime nocere perſpexerit: quod ſi læſus nolit injuriam remittere, poterit nihilominus Princeps, ſatisfactione debita erga ipſum læſum injuncta, pœnam in jure decretam relaxare, vel in aliam leviorem commutare, quod tamen non niſi rariſſime facere debet, & ob cauſas tales, quæ illum apud ſummum omnium Judicem Deum ab omni culpa immunem reddere poſſint.

§. III.
De accuſatore.

1. DUo præſertim quæri poſſunt, primum eſt, quis accuſare teneatur, ſecundum, quomodo in accuſatione ſe gerere debeat.

Quod ſpectat ad primum, obſervandum eſt ex communi Doctorum conſenſu, duplicem eſſe viam in jure expreſſam (ut habetur ex c. *ſuper his* extra. de accuſat.) qua crimen aliquod ad publicam poteſtatem deferri

ferri poteſt, denuntiationis ſcilicet, & accuſationis, quæ in eo differunt, quod accuſatori incumbat onus probandi criminis, non item denuntiatori, ſed ſolum aperiendi indicia, quibus Judex ex officio moveri poteſt ad ulteriorem inquiſitionem. Rurſus denuntiatio dupliciter fieri poteſt, vel charitative, cum quis admonitione privata præmiſſa, nec ſecuta proximi emendatione, peccatum ejus defert ad Superiorem tanquam ad patrem, ut efficacius remedium adhibeat, juxta illud Chriſti Dom. S. Matth. 16. *Si te non audierit, dic Eccleſiæ*, vel judicialiter, cum quis ad vindictam, & punitionem criminum ob bonum publicum denuntiat illa Superiori, tanquam Judici.

2. Hac obſervatione præmiſſa, docet S. Th. eum, qui crimen aliquod Reipublicæ maxime pernicioſum, qualis eſt hæreſis, proditionis, falſæ monetæ, &c. certo cognoſcit, ac poteſt, teneri ad criminoſum accuſandum, aut ſaltem judicialiter denuntiandum.

Quod ſi tale crimen jam emendatum ſit, eumque, qui illud perpetravit, ejus pœnituit, & ad meliorem frugem ſe recepit, tunc nullam amplius remanere accuſandi, aut denuntiandi obligationem docet Toletus l. 5. c. 57. niſi forte quis de illo juridice interrogetur. Tunc enim verum reſpondere tenebitur.

In aliis autem criminibus, quæ non vergunt in detrimentum Reipublicæ, nulla eſt obligatio inſtituendæ accuſationis, aut judicialis denuntiationis, ſed tantum fraternæ correctionis, ut ex S. Doct. probat Valentia dip. 1. q. 12. de accuſ. pun. 1.

Excipit tamen Toletus ſupra crimen illud, ex quo grave nocumentum perſonæ alicui immineret, ut ſi quis ſciret, alteri parari inſidias, in quibus ejus vita periclitaretur. Tunc enim, ſi via correctionis fraternæ id impedire non poteſt, denuntiare debet Judici, aut admonere illum, in quem ſtruuntur inſidiæ, ut ſibi caveat, non tamen illi aperire, quis ſit ille, a quo ſibi cavere debet, ne aperiendo contra charitatem peccet. Recte etiam idem Toletus monet, Clericos in cauſis criminalibus, ob quas mors, aut mutilatio infligi poteſt, non poſſe accuſatoris partes ſuſcipere, ſed tantum denuntiare juridice, præmiſſa tamen proteſtatione, quod illius, cujus crimen ab ipſis defertur, neque mortem, neque mutilationem intendant.

3. Quod ſpectat ad modum, quo accuſatio, vel denuntiatio fieri debet, ut neque contra juſtitiam, neque contra charitatem peccetur; docet S. Th. a. 3. accuſationem, ſeu denuntiationem ex omni parte debere eſſe juſtam, ita ut nullus in ea calumniæ, prævaricationi, aut tergiverſationi locus ſit: requiri præterea, ut ex intentione juſta, & recta procedat, non vero ex odio, ira, aut alio ſimili pravo affectu.

Quamvis autem nullus ex juſtitia teneatur præmittere ſecretam, & fraternam correctionem ante accuſationem, aut denuntiationem; tenetur tamen ex charitate, ſi delictum ſit occultum, ſitque ſpes aliqua, reum ejuſmodi correctione fraterna eſſe emendandum, & ad debitam ſatiſ-

ſatisfactionem inducendum. Si tamen nulla ſit ejuſmodi ſpes, nec profutura cenſeatur admonitio, tunc ad illam præmittendam nulla eſt obligatio. Imo quando crimen eſt contra bonum publicum, urgetque illius periculum, tunc ſine ulla mora publicæ poteſtati denuntiandum eſt. Ita Leſſius c. 30. dub. 2. Toletus l. 5. c. 57. Bonacina diſp. 10. q. 3. pun. 1. & alii communiter.

4. Obſervat tamen Leſſius c. 29. dub. 13. quando crimen occultum eſt, nec ullo modo probari poteſt, tunc fore contra juſtitiam illud per viam accuſationis, aut denuntiationis judicialis aperire. Cum enim probari non poſſit, non poteſt quoque puniri, proindeque ex ejus manifeſtatione nihil aliud, quam alterius infamia ſequi poteſt. Excipit tamen duos caſus, in quibus licitum eſt patefacere Superiori crimen occultum alterius, quamvis probari non poſſit. Primus eſt, quando id conducere exiſtimatur ad emendationem illius, qui crimen ejuſmodi commiſit, tunc Superiori, non quidem ut Judici, ſed ut patri manifeſtari poteſt, præmiſſa tamen admonitione fraterna, ut ſupra dictum eſt. Alter eſt, quando ex occulto illo crimine grave aliquod malum ſpirituale, vel temporale imminet, quod non niſi Superioris potentia, vel auctoritate averti poteſt.

§. IV.
De Teſtibus.

1. Certum eſt, teſtem interrogatum a Judice ſecundum ordinem Juris ſupra explicatum §. 2. obligari ad ferendum teſtimonium, & ad declarandum crimen, quod ab altero commiſſum eſſe cognoſcit. Ita S. Doct. q. 70. a. 1. & cum illo communiter omnes.

Excipiuntur tamen aliqui caſus. Primus eſt, ſi quis crimen ex ſola Confeſſione Sacramentali cognoſcat. Tunc enim nullatenus illud unquam declarare debet, ut expreſſe docet S. Th. reſp. ad 1. & ſatis conſtat ex illis, quæ in Tractatu præced. c. 5. dicta ſunt.

Secundus eſt, quando in cauſis criminalibus, in quibus mortis, vel mutilationis ſententia infligenda cenſetur, teſtimonium ferendum eſt. Ad illud enim Clerici non tenentur; imo nec teſtimonium in ejuſmodi cauſis ferre debent, ut docet S. Th. ſup. ad 3.

Tertius eſt, ſi crimen ſuum quis alteri ſub ſecreto declaravit, conſilii, vel auxilii petendi cauſa, ad ſalutem propriam ſpiritualem, aut corporalem, ut fieri ſolet Medico, Advocato, obſtetrici, &c. Tunc enim nullus arcanum ſuæ fidei commiſſum declarare tenetur, niſi forte criminis illius teſtificatio neceſſaria ſit ad aliquod grave damnum publicum, vel privatum avertendum. Tunc enim promiſſio ſecreti, etiam juramento confirmata, non obligat, cum nullum juramentum promiſſorium cedens in damnum injuſtum alterius obliget; proindeque is, qui crimen ejuſmodi novit, tenetur illud interroganti Judici

pate-

pateſacere. Ita S.Doct. in reſp.ad 2.& poſt illum Leſſius ſup.c.3.dub.6.

Quartus eſt, quando Judex procedit per viam inquiſitionis generalis ad cognoſcenda, & punienda crimina. Tunc enim ſi quis ab illo interrogetur, v. g. utrum in tali loco ſint aliqui adulteri, inceſtuoſi, &c. non tenetur, imo non debet adulterium, aut inceſtum alicujus patefacere, ſi omnino ſit occultum, ut patet ex c. *qualiter, & quando*, 2. de accuſationibus, & docet Sylv. & plures alii apud Leſſ. ſup.

2. Quæres, quid igitur faciet teſtis in caſibus ſupra relatis, ſi a Judice, juramento interpoſito, ut ſemper fit, compellatur ad interrogata reſpondere? Si enim dicat, peccabit contra charitatem, imo contra religionem, & ſigillum Confeſſionis, ſi manifeſtet peccatum aliquod in Confeſſione declaratum: ſi autem neget id, quod verum eſſe cognovit, mendacii, imo perjurii reatum incurret.

Facilis eſt aliquorum reſponſio, teſtem in caſibus illis a teſtimonio ferendo abſtinere debere, & ſi a Judice urgeatur, declarare, ſe juſta aliqua ratione impediri, quominus id facere poſſit. At quid ſi a Judice his non obſtantibus, cogatur ad veritatem patefaciendam, quid in illis anguſtiis? Perplexa eſt haud dubie, & difficilis hæc quæſtio, cujus ſolutio, qualiſcunque afferatur, facilius carpi, & argui poterit, quam prout ad conſcientiarum levamen expedit, explicari. Ne tamen Lectorem ambiguum, & hærentem relinquamus, tria breviter hic proponimus, ex communi, & recepta probatorum Auctorum doctrina.

3. Primum eſt, quod quotieſcunque quis ſive teſtis, ſive reus, ſecundum ordinem juris a Judice, vel Superiore Eccleſiaſtico, ſive Laico, interrogatur de aliqua re, quæ ſine ullo peccato declarari poteſt; tunc candide, ac ſincere, & ſecluſa omni ambiguitate, vel reſtrictione mentali, ſecundum mentem interrogantis, reſpondere tenetur. Quamvis enim multi Doctores exiſtiment, reum non eſſe obligatum confiteri crimen morte, vel mutilatione dignum, quod alias ſcit plene probari non poſſe, ut Angelus, Sylveſter, Armilla verbo *Delicti onfeſſio*, Roſella verbo *Accuſatus*, Panormitanus c. 2. de Confeſſione, Peſantius in 2. 2. q. 70. diſp. unic. in fine, & alii, quorum ſententiam probabilem exiſtimat Bonac. ad 8. Decalogi præceptum diſp. 10. qu. 3. punct. 2. num. 7. longe tamen probabilior eſt aliorum ſententia, qui exiſtimant, etiam in caſu ſupra relato reum, quando a proprio Judice interrogatur ſecundum juris ordinem, ideſt de crimine aliquo, de quo præceſſit infamia, aut de quo ſuppetunt indicia, aut ſemiplena probatio, teneri ad fatendum crimen, & verum manifeſtandum, etiamſi ex ejus Confeſſione mors ſequatur. Ita docet S. Thom. 2. 2. qu. 69. art. 1. & poſt illum plures alii, ac præſertim Toletus l. 5. c. 58. Torres in 2. 2. diſp. 50. dub. 2. Filliucius tract. 40. nu. 263. Becanus l. 5. manual. c. 21. n. 4. Leſſius l. 2. c. 31. n. 12. & Layman. tract. 6. de judiciis cap. 5.

4. Secundum eſt, poſſe interdum talem cauſam ſuppetere, ex qua licitum

citum fiat, imo etiam neceſſarium non aperte profiteri veritatem, ſed illam vel aliquibus verbis multiplici ſenſu vertibilibus, ſeu æquivocatione aliqua, vel reſtrictione aliqua mentali tegere. Exemplum profert S. Thomas in 4.diſt.1. q.3. ar.1. q.1. ad 2. & 3. de Confeſſario, qui de peccato ſibi in Confeſſione declarato a Judice interrogaretur, aſſeritque, poſſe illum etiam juramento affirmare, ſe neſcire ejus peccatum, cum hac reſtrictione mentali, quod neſciat, ut interroganti ſubditus. Ita cum S. Doctore ſentiunt Altiſiodorenſis l. 3. ſummæ, tract. 18. q. 2. ſub finem, Durandus in 4. diſt. 21. q. 4. nu. 10. Paludanus ibid. qu. 3. art. 3. Major ibid. q. 3. ad 9. Adrianus in tr. de Confeſſione, qu. de Confeſſore, Joannes Medina, Cod. de pœnitentia, tr. 2. q. 25. qui omnes unanimiter idem aſſerunt, quod ex S. Doctore ſupra relatum eſt. Et præterea Dominicus Soto lib. 5. de juſt. q. 6. art. 2. concl. 7. docet, teſtem, qui contra juris ordinem interrogaretur de crimine, quod ſecreto cognovit, poſſe abſque mendacio reſpondere, & etiam juramento affirmare, ſe illud neſcire, cum hac reſtrictione mentali, quod neſciat, ut alteri contra juſtitiæ ordinem interroganti revelet: quod etiam aſſerit, & fuſe probat Dominicus Bannes in 2. 2. q. 69. art. 2. dub. 1.

Tertium eſt, cauſa legitima, & rationabili deficiente, nemini unquam fas eſſe, ut docent ſup. cit. Auctores, & alii Theologi communiter, verbis ambiguis, aut æquivocis, vel mentali reſtrictione inter loquendum uti; alias uſus, in quem inſtituta ſunt verba, perverteretur, & omnis colloquiorum, & ſermonum certitudo, adeoque omne humanum commercium, & fructus Civilis, ac Chriſtianæ ſocietatis tolleretur, ſemperque ineſſet ratio ſuſpicandi, dolum aliquem in verbis latere, & ambuiguitatem, & mentalem reſtrictionem ſubeſſe.

§. V.
De Reo.

1. TRia præſertim circa obligationes Rei quæri poſſunt. Primum eſt, utrum teneatur fateri veritatem, quando a Judice interrogatur. Reſponſio facilis eſt ex dictis paragrapho præcedenti. Si enim a Judice legitimo interrogetur ſecundum formam juris, tenetur verum reſpondere: e contra ſi Judex legitimam non habeat poteſtatem, aut formam juris non ſervet, id eſt, ſi infamia non præceſſerit de crimine, de quo fit interrogatio, aut ſaltem illius criminis ſemiplena probatio, vel indicia ſufficientia non ſuppetant, tunc reſpondere ad interrogata non tenetur; quod ſi a Judice cogatur, quod tamen ſine peccato facere non poteſt, nec ab illo per appellationis viam declinare poſſit, tunc poterit reſpondendo crimen occultare, ac tegere eo modo, quo præcedenti §. explicatum eſt. Obſer-

ſervat etiam Toletus l. 5. cap. 58. ſimili ratione reum non teneri ad complices ſuos revelandos, niſi illorum infamia aliqua præceſſerit, id eſt, niſi ex fama conſtet, illum ſocios habuiſſe, vel quando crimen tale eſt, ut ſine ſociis non committatur: quod etiam docet Leſſius cap. 29. dub. 17.

2. Secundum eſt, an licitum ſit Reo ad ſuperiorem Judicem appellare. Reſpondet S. Doctor id ei licitum eſſe, ſi cauſam ſuam juſtam eſſe confidat, vel ſe ab inferiori Judice gravatum eſſe arbitretur: illicitum vero, ſi appellatio fiat ſolum ad moram afferendam, ne vel juſta ſententia feratur, vel ſi lata eſt, executioni mandetur, ut habetur cap. *omnino* 2. q. *6*.

Tertium eſt, utrum Reus condemnatus poſſit ſe per vim defendere, ne ſententia in eum lata executioni mandetur. Reſpondet S. Doctor, id licitum eſſe, ſi injuſte condemnatus ſit, dummodo tamen nullum inde ſcandalum, neque gravis aliqua perturbatio in Communitate timeatur. Addit S. Doctor, illum, qui ad mortem juſte damnatus eſt, poſſe licite fugere, ſi occaſio ſe offerat, dummodo nullam Judici, vel ejus miniſtris vim in eorum perſona inferat.

§. VI.
De Advocato, & Procuratore.

1. SAnctus Thomas 2. 2. q. 71. docet, quatuor præſertim conditiones requiri in Advocato, quæ etiam, ſervata debita proportione, de Procuratore intelligi debent.

Prima eſt peritia, qua, ut dicit S. Doct. art. 2. *poſſit convenienter aſſumptæ cauſæ juſtitiam oſtendere*. Unde, ut dicit Toletus l. 5. c. 60. ſi ex ignorantia in cauſa eſt, cur cliens cauſa alioquin juſta decidat, peccat, & damnum illatum reſarcire tenetur: quod etiam ſimiliter dicendum cenſet de ejus negligentia.

Secunda conditio eſt juſtitia in exhibendo patrocinio. Qui enim ſcienter injuſtam cauſam defendit, abſque dubio graviter peccat, ut aſſerit S.Doct.ar.3 teneturque ad reſtitutionem damni, quod pars adverſa incurrit, niſi per clientem ſuum reſarciatur. Quod ſi cauſa dubia ſit, nec ſatis ex utraque parte juſtitia dignoſcatur, poteſt quidem ejus patrocinium ſuſcipere, dummodo paratus ſit quamprimum ab illo patrocinio abſtinere, ſi in progreſſu litis ejus injuſtitiam deprehendat.

2. Tertia conditio eſt ab omni avaritiæ labe immunitas. *Quamvis enim*, ut dixit S. Auguſt. ep. 54. ad Maced. *Advocatus juſtum patrocinium, & Juriſperitus verum conſilium licite vendere poſſit*, patrocinii tamen, vel conſilii illius pretium moderate accipere debet, *conſiderata*, ut loquitur S. Doct. art. 4. *conditione perſonarum, negotiorum, laboris, & conſuetudinis Patriæ.*

Quarta denique conditio eſt charitas, qua tenetur Advocatus pau-

pe-

perum cauſas ſuſcipere, illiſque patrocinari, quando aliter ipſis ſubveniri non poteſt, eadem ratione, qua tenentur omnes neceſſitatem patienti miſericordiæ opus impendere, ut fuſius explicat S. Doctor a. 1.

§. VII.

De injuriis honoris, & famæ per detractionem, & contumeliam.

1. HOnoris nomine intelligitur teſtificatio quædam exterior excellentiæ alterius, per famam vero ſignificatur multorum eximatio de vita, moribus, & actibus ejuſdem, ut docet S. Th. q. 72. & 73. Unde per detractionem fama præſertim læditur; honor vero per contumeliam. Detractio ſiquidem eſt alienæ famæ occulta, & injuſta denigratio; contumelia vero addit novam injuriam, qua non tantum fama, ſed etiam honor violatur. Non enim occulte, & in abſentia ut fit per detractionem, ſed coram, & in præſentia honor per contumeliam cum quodam contemptu impetitur. Ex quo fit, ut quamvis detractio ſit ex genere ſuo peccatum mortale, & quidem graviſſimum, ut docet S. Th. q. 73. a. 2. contumelia tamen ſit peccatum adhuc illo gravius, quia magis lædit, & acerbiorem infert injuriam.

Diximus, *detractionem eſſe injuſtam famæ alienæ denigrationem*, quia non erit detractio, ſi juſte fama aliena denigretur, v. g. ſi quis ex motivo juſtitiæ, vel charitatis alicujus crimen, quod vel bono publico perniciosum eſt, vel alteri injurioſum, & nocivum, Superiori, aut alicui alteri aperiat, qui remedium afferre poteſt. Quod ſi fama auferatur ex intentione nocendi, tunc illius ablatio ad detractionem pertinet.

2. Hæc autem intentio nocendi, ut obſervat Tolet. ſupr. cap. 61. dupliciter in detrahente reperiri poteſt, uno modo directe, cum quis per detractionem reipſa nocere intendit, altero modo indirecte, cum licet expreſſe id non intendat, ea tamen dicit, ex quibus nocumentum famæ alterius injuſte ſequitur, ut qui ex joco, vel loquacitate alteri notabiliter detrahit.

Docet præterea S. Th. ar. 2. ad 3. detractionem octo potiſſimum modis committi poſſe, nimirum quatuor modis directe, & quatuor indirecte. Directe quidem 1. imponendo alteri falſum crimen, 2. crimen illius verum verbis adaugendo, 3. manifeſtando crimen verum, ſed occultum, 4. malitioſe, ac perperam alterius factum bonum interpretando, qui quartus modus, ut notat Leſſius l. 2. c. 31. dub. 2. quatenus per illam pravam interpretationem fama proximi læditur in animo audientis, pertinet ad detractionem, quatenus vero concipitur in animo illius, qui ſic malitioſe interpretatur, pertinet ad judicium temerarium, de quo ſeq. §. agetur.

Indirecte autem committitur detractio, 1. negando recte facta, aut egregias dotes alterius, 2. verbis extenuando, 3. reticendo bona alterius eo tempore, & loco, quo ſilentium iſtud ejus famæ nocere

cere poteſt, 4. remiſſe, ac frigide laudando.

3. Quovis autem modo committatur detractio, ſive directe, ſive indirecte, ſive ex intentione formali, & expreſſa nocendi, ſive alio quovis illicito motivo, cenſetur ſemper eſſe peccatum mortale, quoties quis deliberate famam alterius lædit in re gravi, veniale autem, ſi tantum in re levi, ut docet S. Th. a. 2. Gravitas autem, & levitas illa æſtimanda eſt, tum ex qualitate læſionis, quæ per detractionem famæ alterius infertur, tum ex conditione perſonæ, cujus fama læditur. Fieri ſiquidem poteſt, quod recte obſervat Tolet. c. 64. ut manifeſtatio peccati alicujus reſpectu perſonæ unius cenſeatur infamia levis, imo interdum nulla, quæ reſpectu alterius gravem infamiam induceret, aut notabile ſcandalum ſecum inveheret. Ex. gr. qui de milite diceret, quod ad duellum provocatus inimicum occiderit, de adoleſcente diſſoluto, quod amore aliquo illicito implicitus ſit, levem, imo prope maculam nullam illorum famæ inurere cenſeretur, cum tales ut plurimum de ſimilibus rebus glorientur: qui vero idem de Epiſcopo, aut perſona aliqua Eccleſiaſtica, vel Religioſa diceret, haud dubie graviſſimam ejus famæ, & maxime ſcandaloſam injuriam irrogaret.

Hinc etiam colligitur, ut docet Leſſius c. 11. dub. 3. ut plurimum non niſi venialiter peccare illos, qui aliorum defectus naturales occultos, ſive corporis, ſive animi patefaciunt, ut quod aliquis ſit gibboſus, quod ignarus, exilis ingenii, &c. niſi forte inde, ut idem monet, grave aliquod illius damnum, aut notabilis contemptus in animis audientium, vel ſcandalum alterius oriretur.

§. VIII.

Solvuntur dubia quædam circa peccatum detractionis.

1. PRimum eſt, an peccet mortaliter is, qui alterius peccata audita refert coram aliis, nihil tamen aſſeverando. Reſpondetur, quod, quamvis per ſe loquendo id non ſit peccatum mortale, quando nulla inde infamia oritur, nec apud prudentes viros iſto loquendi modo, qui nullam meretur fidem, alterius fama multum lædatur; ſi tamen, ut recte obſervat Leſſius dub. 5. crimen eſſet valde grave, quod in audientium animis ſuſpicionem aliquam pravam ingeneraret, in illo caſu peccaret mortifere, qui hujuſmodi crimen referret, præſertim de perſona aliqua honeſta, reſpectu cujus ſuſpicio illa grave malum eſſe cenſeretur: quod etiam ſimiliter dicendum, ſi quis peccata alterius audita referat coram iis, quos probabile eſt ex ſua levitate crédituros.

Secundum eſt, an peccet mortaliter is, qui peccatum proximi occultum uni, aut alteri tantum manifeſtaret. Reſpondetur, quamvis Navar. c. 18. 21. 33. exiſtimet, in tali caſu non eſſe niſi peccatum veniale, ſi non ſubſit periculum evulgationis, aut alterius incommodi, pro-

probabiliorem tamen, & in praxi tutiorem eſſe eorum ſententiam, qui aſſerunt, talem manifeſtationem eſſe ut plurimum peccatum mortale, cum fieri poſſit, ut recte monet Leſſius dub. 11. aliquem malle peccata ſua multis externis, & plebejis eſſe nota, quam Prælato, vel alicui gravi viro, cum quo aſſidue verſatur, vel a quo dependet.

2 Si tamen aliquis injuriam ſibi ab altero illatam amico aperiret, non quidem animo detrahendi, aut nocendi, ſed ut conſilium, vel conſolationem aliquam acciperet, in illo caſu, idem Leſſius dub. 12. cenſet, non eſſe peccatum, ſaltem mortiferum.

Tertium eſt, an liceat hominem diffamatum in uno loco, etiam diffamare, ſeu crimen illius manifeſtare in altero, vel apud alios, qui illud ignorant. Reſpondetur ex Tolet. ſup. c. 65. id facere ex intentione nocendi eſſe peccatum mortale, ſi gravis ſit diffamatio, ſecluſa vero ejuſmodi prava intentione, non eſſe peccatum, ſi quis alterum criminis notorietate, aut publica Judicis ſententia infamatum in aliqua urbe manifeſtet aliis id in eadem urbe ignorantibus, niſi ob temporis diuturnitatem crimen illius jam oblivioni datum eſſet, aut vitæ emendatione bonam famam recuperaſſet. In aliis vero locis id ipſum notum facere, quo fama communis illud brevi perlatura creditur, idem Toletus neque juſtitiæ, neque charitati repugnare exiſtimat. Quod ſi veriſimiliter crederetur, famam illius criminis illuc nunquam, aut non niſi poſt longum tempus perventuram eſſe, exiſtimat Leſſius, fore peccatum mortiferum, crimen illud in tali loco divulgare, præſertim ſi is, qui illud crimen admiſit, bonam famam illic conſecutus fuiſſet, vel ſi ex illa diffamatione aliquod damnum, aut incommodum illi, aut ejus propinquis obveniret. Secus vero, ſi ille parum curaret, ſe alibi infamari, quod ſæpe fieri ſolet, præſertim ſi procul abſit; aut ſi quis ob grave crimen fuiſſet publice punitus. Tunc enim ſæpe expedit, iſta ad aliorum exemplum divulgari.

3. Quartum eſt, an licitum ſit aliquando quibuſdam de cauſis crimen alicujus occultum alteri detegere. Reſpondetur, licitum eſſe, quoties id neceſſarium eſt ad impediendum notabile aliquod damnum alterius, ſive corporale, ſive ſpirituale, quod alia via impediri non poteſt. Ita Sotus l. 5. de juſt. q. 7. a. 1. Navar. c. 18. n. 31. Leſſius ſupra dub. 9. E. g. ſcis, aliquem furtis addictum, & ſæpe in illis deprehenſum, monere potes eos, quibuſcum habitat, ut ſibi caveant, &c. Similiter noviſti aliquem ſe gerentem pro Medico, in illa tamen ſcientia valde imperitum, potes eos monere, quibus ex ejus imperitia periculum immineret. Imo interdum non ſolum potes, ſed etiam ex charitate teneris alterius crimen occultum manifeſtare, ſi ex illo grave aliquod nocumentum publicum, aut etiam particulare immineat, quod cenſeatur præponderare damno, quod is, qui illud commiſit, in fama, vel honore patietur. In dubio autem, utrum præponderet, inclinandum eſt potius in favorem innocentis, e. g. ſi quis

ali-

aliqua hæreſi occulta laboret, ſitque periculum, ne alios inficiat. In illo enim caſu horum ſalus illius famæ debet præponderare.

4. Quintum eſt, an ſit peccatum mortale infamare ſeipſum. Reſpondetur, quod quamvis per ſe loquendo hæc infamatio ſui non ſit peccatum mortale, cum, ut recte probat Leſſius dub. *6.* neque ſit contra juſtitiam, homo ſiquidem eſt dominus ſuæ famæ, nec illam, ſicut alia bona diſſipando, ulli faciat injuriam, neque etiam contra charitatem, quæ non obligat ad bona exteriora comparanda, vel conſervanda, niſi quatenus neceſſaria ſunt ad bona ſpiritualia vel noſtra, vel proximorum; ſi tamen ex infamatione illa ſui ipſius ſequeretur aliquod ſcandalum, aut aliorum nocumentum, ut in perſonis, quarum bona fama ad ſalutem aliorum neceſſaria eſt, v. g. Epiſcopis, Paſtoribus, &c. tunc infamatio illa eſſet peccatum mortale, ut docet idem Auctor ſupra.

Sextum denique eſt, utrum audiens detractorem peccet. Reſpondetur ex mente S. Doct. q. 73. a. 4. peccare, quoties conſentit detractioni, juxta illud Rom. 1. *Digni ſunt morte non ſolum qui peccata faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

Poteſt autem quis dupliciter detractioni conſentire, ut obſervat Toletus c. *67.* directe ſcilicet, vel indirecte. Directe conſentit, qui vel alterum inducit ad detrahendum, vel illius detractione delectatur: & is non minus peccat, quam detractor, de eoque intelligi debet illud dictum S. Bernardi: *Detrahere, aut detrahentem audire, utrum horum deteſtabilius ſit, non facile dixerim.* Indirecte autem conſentit detractioni, qui licet nec ad illam inducat, nec ea delectetur, illam tamen non prohibet, nec detrahenti reſiſtit, cum poſſit, & debeat: & ſi quidem detractio ſit notabilis, & in materia gravi, poſſitque facile illam impedire, mortaliter peccat, cum charitas obliget, ut grave damnum proximi, ſi commode poſſimus, impediamus, venialiter vero, ſi detractio ſit levis, aut ſi præ nimia verecundia, vel animi puſillanimitate reſiſtere detrahenti non audeat, niſi forte infamia eſſet valde atrox, vel gravia incommoda putaretur illatura, tunc enim deberet ſibi ipſi vim facere, & excuſſa verecundia modeſte contradicere. Nullo autem modo peccat, qui detrahentem non arguit, eo quod probabiliter exiſtimat monitionem ſuam nihil profuturam, imo potius obfuturam, ſi detractor occaſionem ex ea ſumat magis, ac magis oblocutionem ſuam aſſeverandi. Item non peccat, qui rationabili aliqua verecundia præpeditur, ut ſi famulus domino, vel filius patri detrahenti non reſiſtat, quando ſe nihil profuturum exiſtimat.

Obſervat tamen recte Toletus c. *67.* longe ſtrictius obligari Superiores reſpectu inferiorum ad prohibendas detractiones, ſicut & alia quæcunque peccata, proindeque verecundiam, ac puſillanimitatem illos a peccato mortali minime excuſare, ſi graviter detrahenti non reſiſtant,

ſtant, quando id profuturum arbitrantur, imo, quamvis detrahenti nihil id prodeſſet, ſi alios ſilentio ſuo ſcandalizandos eſſe advertant.

Admonet autem S. Doct. art. 4. ad 2. detrahentem corripi poſſe, non ſolum arguendo, ſed etiam ſignis quibuſdam exterioribus, ut triſtitia faciei, oſtendendo ſibi diſplicere detractionem, juxta dictum Sapientis Prov. 25. *Ventus Aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem*, vel diſcedendo, vel ſermonem alio divertendo.

§. IX.

De judicio temerario.

1. QUoniam, ut recte obſervat Navar. cap. 18. mendacia, detractiones, aliæque hujus octavi præcepti tranſgreſſiones ut plurimum a judiciis temerariis proficiſcuntur, magnamque cum illis habent culpæ affinitatem; idcirco de iis breviter hic agendum eſt.

Judicium autem hic ſumimus, non prout ſignificat actum proprium Judicis, quo ſibi ſubditis jus dicit, ſed prout denotat actum intellectus, quo quilibet particularis de altero apud ſe aliquid cogitat, & definit, ſeu ſtatuit. Et eo ſenſu tres veluti gradus diſtinguere poſſumus de judicio, quod quis de aliquo concipit. Primus eſt, quo quis de alterius malo dubitat, neutram in partem inclinando. Secundus eſt, cum ſuſpicatur, ineſſe malum, & cum aliquo debili aſſenſu ita eſſe exiſtimat, cum formidine tamen oppoſiti. Tertius eſt, quando cum pleno aſſenſu, & firma animi ſententia ita eſſe judicat.

Hac obſervatione ſuppoſita, certum eſt in primis, dubitare, ſuſpicari, vel judicare de proximo, eſſe quid indifferens in genere moris, ac bene, vel male ſe habere poſſe; bene quidem, ſi fiat ſecundum regulam rectæ rationis, male autem, ſi a regula rectæ rationis aberret. Unde Chriſtus Dominus S. Joan. 7. *Nolite*, inquit, *judicare ſecundum faciem, ſed rectum judicium judicate.*

Certum eſt 2. dubitare, ſuſpicari, aut judicare quidpiam mali de altero, quando cauſæ ſufficientes ad id ſuppetunt, non eſſe illicitum, ut communiter Theologi docent, ac præſertim Azorius to. 3. c. 11. dub. 3. Valentia diſp. 5. qu 4. de judicio pun. 3. Laym. lib. 1. de juſtitia tract. 3. par. 2. c. 2. ubi tamen recte monet, majores rationes, & clariora indicia requiri ad ſuſpicandum, quam ad dubitandum, & ad judicandum, quam ad ſuſpicandum.

2. Quæres, quænam cauſæ, & rationes ad recte dubitandum, vel ſuſpicandum, vel judicandum de malo alterius ſufficientes eſſe cenſeantur. Reſpondetur, nullam certam regulam afferri poſſe, ut recte docet Sotus l. 3. de juſt. q. 4. a. 3. & poſt illum Valentia ſup. pun. 3. ſed id judicio viri prudentis eſſe definiendum, conſiderata conditione rei, qualitate perſonæ, aliiſque circunſtantiis. Quę omnia cum in-

terdum ſint valde perplexa, & involuta, ideo recte monet Laym. ſæpe evenire poſſe, ut quis decipiatur, exiſtimans, ſufficientes ſibi adeſſe dubitandi, ſuſpicandi, aut judicandi rationes, quæ tamen reipſa tales non ſunt, præſertim quando ex cognitione operum externorum judicatur de intentionibus, aliiſque actibus internis. Unde recte concludit, longe tutius eſſe animum ab ejuſmodi judiciis, &c. cohibere, Deoque omnia dijudicanda relinquere, niſi forte neceſſitas aliqua, vel utilitas propria, vel aliena nos ad id obliget, & tunc rationis, ac prudentiæ partes erunt expendere, quantum exteriores apparentiæ habeant probabilitatis, animumque cohibere, ne ultra juſtitiæ, aut charitatis metas progrediatur.

3. Certum eſt 3. judicium temerarium, ſeu illud, quo advertenter, ac deliberate judicatur aliquid mali de altero ex levibus, & inſufficientibus rationibus, ac indiciis, eſſe peccatum mortale, ſi malum illud grave ſit, ejuſque famam notabiliter lædat. Ita S. Th. q. 60. art. 3. Et illud eſt judicium, quod Chriſtus Dom. prohibuit his verbis S. Matth. 7. & S. Luc. 6. *Nolite judicare, ut non judicemini*, ut exponit S. Aug. lib. 2. de ſerm. Domini in monte cap. 18. & S. Baſilius in regulis brevioribus reg. 164. Alias ſi malum ſit leve, nec proximi famam multum lædat, non erit niſi veniale.

Cum hæc certa ſint, & in confeſſo apud omnes, unum eſt, de quo non convenit inter Theologos, ſcilicet quale peccatum ſit ex levibus indiciis, & cauſis ſuſpicari aliquid mali de proximo, ut plerumque ſolet evenire. Tres ſunt ſuper hac quæſtione ſententiæ. Prima eſt, omnem ſuſpicionem temerariam da gravi aliquo proximi malo eſſe peccatum mortale. Ita Bannes ad quæſtionem 60. a. 3. Secunda eſt, ſuſpicionem illam, quæ debili tantum aſſenſu nititur cum formidine oppoſiti, nunquam eſſe peccatum mortale. Ita Cajetanus in hunc a. 3. Navarrus in rubrica de judiciis, & Ludovicus Mæratius tract. de juſt. & jure diſp. 9. ſect. 1. & 2. qui pro hac ſententia citat S. Doctorem art. 3. & S. Auguſt. tract. 99. in S. Joannem, ubi dicit, genus iſtud ſuſpicionis *ad humanam tentationem pertinere, ſine qua vita iſta non ducitur*: concluditque: *Si ſuſpiciones vitare non poſſimus, quia homines ſumus, jud cia tamen, id eſt definitivas, firmaſque ſententias, continere debemus.* Tertia denique ſententia, quæ omnium probabiliſſima videtur, eſt, ſuſpicionem temerariam non eſſe plerunque niſi peccatum veniale, fieri tamen poſſe interdum ratione gravitatis materiæ reſpective ad quaſdam perſonas, ut ſit mortale, v g. ſi quis Prælatum Eccleſiaſticum doctrina, & pietate conſpicuum, ex levibus quibuſdam indiciis, ſuſpicetur eſſe hæreticum, aut peccatum aliquod nefandum, aut ſcandaloſum commiſiſſe. Ita Sotus l. 3. q. 4. art. 3. & Leſſius ſupra dub. 3. ubi hanc ſententiam fuſe probat, præmiſſa tamen diſtinctione inter ſuſpicionem illam, quæ oritur ex errore quodam intellectus,

&

& eam, quæ ex pravo affectu voluntatis, dicitque, ſuſpicionem illam eſſe tantum peccatum veniale, quæ procedit ex quodam errore intellectus, quo quis apprehendit indicia tanquam ſufficientia ad ſuſpicandum de proximo aliquod malum, negligitque perſpicere, & examinare, num illa ſint ſufficientia, eſſet tamen paratus ad ſuſpicionem deponendam, ſi adverteret, cauſam illius non eſſe ſufficientem: ſuſpicionem vero illam eſſe peccatum mortale, quæ oritur ex pravo quodam affectu voluntatis, & malevolentiæ erga alterum, qua fit, ut etiamſi advertat, indicia illa non eſſe ſufficientia, velit nihilominus permanere in ſua ſuſpicione, quæ eſt de gravi aliquo proximi malo, quod in maximam illius vergit infamiam.

Optime S. Aug. l. 2. de ſerm. Dom. in monte c. 18. *Duo ſunt*, inquit, *in quibus temerarium judicium cavere debeamus, cum incertum eſt, quo animo quid factum fuerit, vel cum incertum, qualis futurus ſit, qui nunc bonus, vel malus apparet. Si ergo quiſpiam v. gr. conqueſtus de ſtomacho jejunare noluit, & tu non credens id, edacitatis vitio tribueris, temere judicabis. Item ſi manifeſtam edacitatem, ebrioſitatemque cognoveris, & ita reprehenderis, quaſi nunquam ille poſſit corrigi, atque mutari, nihilo minus temere judicabis. Non ergo reprehendamus ea, quæ neſcimus, quo animo fiant, neque ita reprehendamus, quæ manifeſta ſunt, ut deſperemus ſanitatem: vitabimus judicium, de quo nunc dicitur, Nolite judicare, ne judicetur de vobis.*

4. Quæres, utrum ea, de quibus dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem partem ſint interpretanda. Reſpondetur, ex hypotheſi, quod æqualia ſint utrinque indicia, ſi judicium de proximo ferre velimus, tunc in partem meliorem, ſeu benigniorem eſſe ferendum, quia (ut docet S. Thom. art. 4. ad 1.) melius eſt in dubio frequenter falli bene opinando de proximo; quam male opinando ſemel decipi.

Monet tamen recte Leſſius, cap. 29. dub. 4. quando agitur de vitando aliquo damno, vel de adhibendo remedio, tutius eſſe dubia in deteriorem partem interpretari, non quidem exiſtimando, proximum, v. g. eſſe furem, vel improbum, vel pro tali habendum eſſe, ſed judicando, ita exterius cavendum eſſe, & ſibi, vel alteri conſulendum, ac ſi dubia eſſet ipſius proximi probitas. Ita S. Th. art. 4. ad 3. Et hac ratione, dum accipimus perſonam ignotam in ædes, poſſumus licite rebus noſtris ita cavere, ac ſi dubia eſſet ejus probitas, quamvis nullo modo improbam illam judicemus. Sic etiam Superiores, quamvis quoad internum affectum erga ſubditos dubia in meliorem partem interpretari debeant, ad præcavendum tamen malum, & diſciplinam obſervandam, ita ſe gerere poſſunt, ac ſi de illorum probitate dubitarent.

§. X.

Quot modis peccetur in octavum Decalogi præceptum.

1. PEccant in primis contra octavum hoc Decalogi præceptum, qui deliberate mendacium aliquod proferunt, quod quidem erit mortale, ſi honori Divino, aut proximi bono ſit pernicioſum: peccant etiam, qui per hypocriſim vitæ ſanctimoniam fingunt, quod peccatum adhuc gravius erit, ſi ex illo ſequatur aliquod proximi damnum, ut ſi idem fiat ad diſſeminandos errores: item qui habitu, aut veſtibus mentiuntur ſexum, ut ſi fœmina veſte virili, aut vir fœminea induatur, ſi id fiat propter aliquem pravum finem, aut ex eo peccati alicujus, aut ſcandali periculum immineat.

. Peccant, qui ſine legitima auctoritate Judicis ſibi officium arrogant, aut illud ambiunt, quamvis legum, ac juris ignari: item Judices, qui notitiam illam juris, & legum conſervare negligunt: qui de cauſa aliqua ad ſe non pertinente judicialiter cognoſcere, & ſententiam ferre præſumunt: qui contra allegata, & probata, aut contra leges, & jura judicant: qui formam a jure præſcriptam in judicando non ſervant: qui ſine ulla præcedenti infamia, aut aliis ſufficientibus indiciis, de occulto alicujus crimine judicialiter inquirunt, reum indebite interrogant, & ad reſpondendum cogunt: qui favore, vel reſpectu aliquo humano, aut alio quovis pravo affectu a recto juſtitiæ tramite deflectunt, ſive injuſtam ferendo ſententiam, ſive cauſarum expeditionem notabiliter differendo, aut aliquid aliud juſtitiæ contrarium faciendo, aut fieri permittendo: qui pro ſententia ferenda, aliiſque actibus judicialibus aliquid exigunt ultra id, quod pro juſto, & honeſto ſtipendio, ex lege vel legitima conſuetudine accipere licitum eſt.

2. Peccant, qui crimen aliquod bono communi pernicioſum non denuntiant, quando commode id poſſunt; qui contra alterum litem intendunt ex odio, vindictæ appetitu, aut alio quovis pravo affectu: qui fraude, aut injuſto aliquo proceſſu in litibus utuntur.

Peccant, qui ad teſtimonium ferendum citati, & a legitimo Judice ſecundum juris ordinem interrogati, aliquid falſum, aut ambiguum, & contra ipſius Judicis mentem reſpondent: quod & ſimiliter de ipſis accuſatis, & reis intelligi debet, qui etiam præterea peccant, quando Judici legitime aliquid ſtatuenti, aut juſtitiæ miniſtris illius juſſa exequentibus reſiſtunt, aut vim aliquam inferunt.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui alterius honori contumeliam irrogant, in eum verba probroſa, & injurioſa proferunt, eidem peccata occulta palam exprobrant, aut alia quævis cum irriſione, & contemptu objiciunt.

3. Peccant, qui alterius famæ ſecreto detrahunt, illi crimen aliquod fal-

falſum imponunt, aut verum malitioſe adaugent, aut ejus peccatum occultum manifeſtant, vel recte factum perperam interpretantur: item qui recte facta alterius inficiantur, vel eadem extenuant, aut de illis ſilent, vel ea frigide, ac ſimulate laudant, cum ex ſilentio illo, & frigida, ſeu ſimulata laude ſequitur aliquod in proximo famæ diſpendium.

Item qui alterum ad detrahendum alliciunt, aut illius detractione delectantur, vel qui cum poſſint, & debeant, detractionem non impediunt: qui ſuſurrationibus cauſant diſcordias: qui libellos diffamatorios ſcribunt, aut in vulgus ſpargunt, illos pravo animo legunt, aſſervant, aut aliis legendos tradunt.

Peccant denique, qui deliberate, ac temere aliquid mali de proximo judicant, vel ſuſpicantur: qui actiones illius honeſtas, vel indifferentes male interpretantur.

§. XI.

De reſtitutione ob hujus octavi præcepti violationem facienda.

1. Duplex reſtitutio occurrere poteſt ob hujus præcepti violationem facienda, pro duplici damno famæ, ſeu honoris, ac bonorum fortunæ, quod ex ea oriri poteſt. De utraque breviter aliquid dicendum eſt.

Atque in primis, quod ſpectat ad reſtitutionem bonorum fortunæ, certum eſt ex iis, quæ præcedenti Sectione dicta ſunt, ratione mendacii, aut contumeliæ, vel detractionis, incumbere obligationem reſtituendi, quoties per illud mendacium, au contumeliam illam, ſeu detractionem damni alicujus cauſa injuſte data eſt, aliquo ex modis Sectione præcedenti explicatis.

Conſtat præterea, Judicem, qui ſive in ferenda ſententia, ſive in toto judiciali proceſſu injuſtitiam aliquam commiſſit, unde ſecutum eſt damnum innocentis, ad illius compenſationem obligari: ſimiliter & illum, qui falſo alterum accuſavit, aut qui falſum teſtimonium in judicio detulit, ad reſarcienda damna inde ſecuta teneri.

Quod vero ſpectat ad reſtitutionem famæ, & honoris, certum eſt (ut ex communi Theologorum doctrina docet Sotus l. 4. de juſt. q. 6. a. 3. in reſp. ad 4. & poſt illum Valentia diſp. 5. q. 6. de reſtit. pun. 5.) famam ablatam reſtitui debere, ſi tres concurrant conditiones. Prima eſt, ut fama reipſa ablata fuerit, ſecunda, ut injuſte ablata fuerit, tertia, ut non fuerit recuperata. His tribus conditionibus concurrentibus

2. Dicendum 1. eum, qui alterum infamavit, aſſerendo aliquid falſum de illo, ad famam illi reſtituendam obligari, affirmando ſe dixiſſe falſum. Ita S. Doct. qu. 62. art. 2. ad 2. & poſt illum Ricardus, Cajetanus, Sotus, Navarrus, & alii apud Valentiam ſupra, qui tamen id ita eſſe intelligendum exiſtimant, ſi alia ratione famam alterius a ſe injuſte læſam ſufficienter reparare non poſſit.

Dicendum 2. illum, qui alterum diffamavit, crimen ejus verum quidem, ſed occultum patefaciendo, ad famam illi reſtituendam obligari, non quidem dicendo ſe falſum dixiſſe; id enim eſſet mendacium, quod (ut ex ante dictis conſtat) nunquam licitum eſt, ſed aliqua alia ratione, nimirum dicendo ſe male, & inconſiderate locutum fuiſſe, ut monet S. Doct. in reſp. ad 4. vel ſe antea quidem exiſtimaſſe id eſſe verum, ſed poſtea comperiſſe perperam a ſe id eſſe dictum, ut cenſet Joannes Major in 4. diſt. 15. q. 16. Sed ſi timeatur, ne apud perſonas eruditas, aut perſpicacis ingenii ſimiles loquendi modi opinionem de crimine proximi conceptam potius confirment, quam ex animis eorum deleant, Sotus, & Navarrus apud Valentiam exiſtimant, tacendum eſſe de illo crimine, illumque qui famæ detrimentum paſſus eſt, quacunque data occaſione, de aliis rebus commendandum eſſe, ut ſic quædam injuriæ compenſatio fiat. Addit Valentia, poſſe etiam eum, qui verum dicendo alterum infamavit, aliqua ambiguitate, aut mentali reſtrictione uti ad retractandum id, quod a ſe dictum eſt: Quod tamen ultimum remedium non niſi aliis deficientibus, & in gravi aliqua famæ reparandæ neceſſitate cum maxima cautela videtur eſſe adhibendum.

3. Dicendum 3. illum etiam, qui crimen alterius occultum ab alio auditum refert, obligari ad reparationem famæ, ſi advertat, hoc ſuum dictum in aliis, ut ſæpe fit, ſiniſtram de proximo ingeneraſſe opinionem: quod præſtare poterit ſive adhibendo aliquod ex mediis ſupra dictis, ſive oſtendendo, & quantum poterit aliis perſuadendo, quam incerta ſint, & plerunque falſa, quæ de aliis paſſim audiuntur, & referuntur. Ita Sotus, Navarrus, & alii apud eundem Valentiam ſupra. Ratio eſt, quia quotieſcunque damnum famæ proximi injuſte illatum eſt, toties incumbit illius ſarciendi obligatio; atqui hic, ut ſupponimus, tale damuum illatum eſt; ergo ſarciendum eſt.

Sunt tamen aliquæ cauſæ ab illa reſtitutione famæ communiter excuſantes eum, qui alterum infamavit. Prima eſt ſi is, qui infamatus eſt, illi, a quo infamatus eſt, reſtitutionem famæ condonavit, niſi forte talis ſit, qui condonare non debeat, quales ſunt perſonæ illæ, quarum fama bono publico neceſſaria eſt, quam proinde negligere non debent, nec illius reparationem leviter condonare. Secunda, ſi id, quod aliquis contra famam alterius oblocutus eſt, in oblivionem abiiſſe prudenter exiſtimetur. Tertia eſt, ſi ex ejus oblocutione nulla infamia ſecuta ſit, puta quia illi, quibus occultum crimen patefecit, jam illud noverant, aut nullam fidem ejus dictis adhibuerunt. Quarta, ſi fama, quæ ablata eſt, per aliam viam ſit recuperata. Quinta, ſi famæ illius reſtitutio fiat moraliter impoſſibilis. Sexta denique, ſi non poſſit fieri ſine amiſſione famæ, quæ ſit longe majoris momenti, ut ſi Prælatus aliquis, vel vir valde illuſtris infamaverit plebejum, non tenetur cum notabili ja-

ctura

ctura honoris ſui famam illam reſarcire, ſed ſufficit, ut id faciat eo meliori modo, quo ſine propriæ famæ jactura id poterit, v. g. laudando illum eo genere virtutis, in quo infamavit, aut alia ratione ſecundum judicium viri prudentis. Ita Sotus, Corduba, Toletus, & alii apud Leſſium l. 2. c. 11. dub. 26.

4. Quæres, utrum in eo caſu, in quo fama reſtitui non poteſt, debeat pecunia compenſari. Reſpondetur, probabile eſſe id, quod aſſerunt quidam Doctores, quos citat, & ſequitur Valentia, nempe id fieri poſſe, ac proinde faciendum, probabilius tamen eſſe id, quod Navarrus, Sylveſter, & alii, quos citat, & quibus ſubſcribit Leſſius ſup. dub. 6. docent, nullo ſcilicet pecuniæ pretio famam digne compenſari poſſe, juxta illud Prov. 22. *Melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*, cum ſit bonum ſuperioris ordinis, nec proinde ad illam compenſationem faciendam ullum obligari.

Quod autem de reſtitutione famæ dictum eſt, idem quoque de honoris læſi compenſatione intelligi debet, quoties quis aliquam contumeliam in alium protulit, aut quocunque alio modo honorem illius injuſte læſit. Tunc enim illum reparare, & perſonæ læſæ ſatisfacere debet, vel ab ea petendo veniam, aut aliquid ſimile faciendo, quod judicio viri prudentis honoris illius compenſationi ſatis eſſe poſſit.

SECTIO IX.

Explicatur nonum, & decimum Decalogi præceptum.

Non concupiſces uxorem proximi tui:
Non domum, non agrum, &c. & univerſa, quæ illius ſunt.

1. QUamvis ea, quæ his duobus ultimis Decalogi præceptis prohibentur, jam ſexto, & ſeptimo prohibita eſſe videantur, in quibus, ut in aliis, vetantur non ſolum actus exteriores, ſed etiam interiores Divinæ legi repugnantes; nihilominus (ut recte obſervat S. Doctor 1. 2. qu. 120. ar. 4. & 5.) non ſine maxima ratione hæc duo ultima præcepta Deus ſubjunxit aliis præcedentibus; tum ut legum ſuarum perfectionem, & ab humanis legibus differentiam oſtenderet, *Leges ſi quidem humanæ* (ut loquitur Catechiſmus Romanus par. 3. c. 20.) *rebus tantum externis contentæ ſunt, Divinæ vero ipſam animi puram, ſinceramque caſtitatem, atque integritatem requirunt:* tum etiam ut expreſſius moneret, quam cauti, & ſoliciti eſſe debeamus in devitandis illis peccatis, quæ ſola cogitatione, & animi propoſito committuntur, cum, ut habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 38. ca. 5. *Nonnunquam animum gravius ſaucient, & periculoſiora ſint iis, quæ in manifeſto admittuntur.*

Docet autem Catechiſmus Romanus ſupra, hoc duplici præcepto

non prohiberi illam concupiſcendi vim, quæ nobis a Deo ut auctore naturæ indita eſt, ſed pravum illius uſum, & effrænatam illam cupiditatem, quæ fines a recta ratione conſtitutos tranſgreditur, ſive res malas appetendo, ut adulteria, ebrietates, &c. ſive res quidem bonas, ſed injuſte, & inordinate deſiderando. Quæ quidem cum ſatis conſtent ex iis, quæ præcedentibus Sectionibus explicata ſunt, hic breviter adjungemus modos aliquos, quibus Romanus Catechiſmus declarat hæc duo ultima Decalogi præcepta poſſe violari.

2. Atque in primis docet, peccare in nonum Decalogi præceptum, non modo illum, qui alterius uxorem adultero affectu concupiſcit, ſed etiam qui eam ſibi matrimonio jungi præmaturo, & inordinato affectu optat, tum propter illius deſiderii perverſitatem, tum etiam propter periculum, ne ex illo inducatur ad optandam viri mortem, aut illegitimum uxoris ejus complexum concupiſcendum. Quod quidem non ſolum de mulieribus conjugatis, ſed etiam de aliis, quæ alteri deſponſatæ ſunt, intelligendum eſſe dicit. Has ſiquidem concupiſcere non licet: ſicut nec pacta ſponſaliorum reſcindere, nec fidem datam violare licitum eſt.

Quod vero ſpectat ad decimum, & ultimum præceptum, docet idem Catechiſmus, in illud peccare præſertim eos, qui nimis avide divitias expetunt, alienis opibus inhiant, qui modis pravis, & illicitis artibus opes augere concupiſcunt, qui lucri captandi gratia erga ludos aleæ immoderate afficiuntur.

3. Peccare item mercatores, qui rerum penuriam, annonæque caritatem optant, qui ægre ferunt, ut ſint alii præter ipſos, qui vendant, aut emant, quo ipſi carius vendere, aut vilius emere poſſint: qui alios egere cupiunt, ut vendendo, & emendo magis lucrentur: ſimiliter & milites, qui militiæ nomen dant, aut bellum expetunt, ut impune furentur: Medicos etiam, qui morbos aliorum exoptant: Advocatos, Procuratores, & etiam Judices, qui lites multiplicari, & protrahi cupiunt: artifices denique, qui quæſtus avidi earum rerum, quæ ad vitam, aliaſque vitæ neceſſitates pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucrifaciant.

Porro quam noxia ſint, & pernicioſa hæc prava, & inordinata deſideria, ſi deliberato animo foveantur, teſtatur Apoſtolus his verbis, 1. Timoth. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quod nec auferre quid poſſumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.*

Atque hactenus de Legis Divinæ præceptis ad ipſius ſupremi, optimi, & maximi Legislatoris majorem laudem, & gloriam.

C A-

Digitized by Google

CAPUT V.
De Præceptis Eccleſiæ.

Eccleſiæ præcepta quinque communiter numerantur, ut videre eſt apud Petrum Caniſium in ſumma doctrinæ Chriſt. c. 3. in quorum primo, & ſecundo ſanctificatio dierum feſtorum, & in iiſdem diebus Miſſæ auditio præſcribitur, in tertio jejunium certis diebus ſervandum injungitur, in quarto, & in quinto Confeſſio Sacramentalis ſemel ſaltem in anno facienda, & ſacra Euchariſtia ſaltem in Paſchate ſumenda præcipitur. Et de primo quidem, & ſecundo egimus ſupra in explicatione Decalogi, quartum, & quintum etiam explicavimus in tractatu de Sacramentis. Quare nunc de ſolo tertio, ſcilicet jejunii ſervandi præcepto aliquid dicendum nobis ſupereſt.

SECTIO UNICA.

Explicatur tertium Eccleſiæ præceptum, quod eſt de Jejunio.

§. I.
Quid ad debitam Jejunii obſervationem requiratur.

1. Jejunii nomen tribus modis accipi ſolet. Primo pro abſtinentia a vitiis, & peccatis, juxta illud S. Auguſt. *Jejunium magnum, & generale eſt abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perfectum jejunium*. Secundo pro abſtinentia a quolibet cibo, & potu, diciturque jejunium naturale, quale requiritur ex præcepto Eccleſiaſtico ad ſumptionem Euchariſtiæ, ut ſupra dictum eſt tract. de Sacr. cap. 5. Tertio denique pro abſtinentia quadam, & cibi ſubtractione ſecundum formam ab Eccleſia præſcriptam, & vocatur jejunium Eccleſiaſticum; de quo propoſita quæſtio intelligenda eſt. Pro cujus reſolutione

Dicendum eſt, tria præſertim requiri ad debitam jejunii Eccleſiaſtici obſervationem. Primum eſt ciborum delectus, ſeu abſtinentia a carnibus, ut docet S. Tho. 2. 2. q. 147. ar. 8. & conſtat ex perpetuo Eccleſiæ uſu, & traditione, cujus teſtes ſunt S. Baſil. ho. 1. de jejun. S. Aug. l. 20. cont. Fauſt. c. 5. & alii plurimi apud Azor. l. 2. c. 10. quæſit. 6. Quamvis autem non a carnibus ſolum, ſed etiam ab iis, quæ a carne procedunt, ut ab ovis, & lacticiniis in diebus jejuniorum eſſet abſtinendum, ut habetur ex reſcripto S. Gregorii Papæ ad Auguſt. Anglorum Epiſcopum, imo in quibuſdam ſolemnioribus jejuniis, v. g. ſex diebus hebdomadæ ſanctæ, cibis tantum aridioribus, pane videli-

cet,

cet, aqua, & oleribus veſci liceret, ut teſtatur S. Clemens l. 5. c. 17. & S. Epiphanius hæreſi 75. Eccleſia tamen ob cauſas rationabiles de priſtino illo rigore nonnihil remiſit, & abſtinentiam illam ſtrictiorem cujuſque devotioni relinquens, in Quadrageſima quidem univerſim a carnibus, & ovis abſtinendum eſſe cenſuit, lacticiniorum uſum in pleriſque locis indulſit, in aliis autem jejuniorum diebus per annum etiam ovorum uſum conceſſit. De quibus tamen, ut recte monet Bonacina, quæſt. 1. de præc. Eccl. pun. 2. conſuli debet, & ſervari cujuſque loci legitima conſuetudo, quæ eſt optima legum Eccleſiaſticarum interpres.

2. Secundum eſt unica in die refectio, ut docet Sanctus Thomas ſup. art. 6. & communiter cum illo Theologi omnes. Quod melius probari non poteſt, ut obſervat idem S. Doctor, & poſt illum Bonacina ſupr. puncto 3. quam ex perpetua, & univerſali Eccleſiæ praxi, cum nullum ſuper hac re decretum reperiatur.

Tertium denique eſt certum refectionis tempus, ita ut refectio illa unica non prandii, ſed cœnæ rationem obtineat, ut tradit idem San. Doct. ſupra art. 7. & conſtat ex Sanct. Ambroſio ſerm. 8. in Plaſ. 118. & ex S. Gregorio hom. 36. in Evangelia. Et olim quidem aliis jejuniorum diebus hora nona, quæ eſt tertia poſt meridiem, erat ordinarium ſolvendi jejunii tempus, in Quadrageſima vero uſque ad veſperam prorogari ſolebat, ut teſtatur S. Bernardus ſerm. 3. Quadrag. *Hactenus*, inquit, *uſque ad horam nonam jejunabimus ſoli, nunc, tempore Quadrageſimæ ſcilicet, uſque ad veſperam jejunabunt pariter univerſi Reges, & Principes, Clerus, & Populus, nobiles, & ignobiles, ſimul in unum dives, & pauper.*

Eccleſia tamen his poſterioribus ſæculis, tum ob infirmitatem corporum, quæ mundo ipſo ſeneſcente, minus vigoris retinent, tum ob alias rationes tacito conſenſu indulſit, ut hora illa veſpertina licite anticiparetur, & in Quadrageſima, diebuſque aliis præſcriptis, circa meridiem jejunium ſolvi poſſet, atque ut præter illam refectionem modicū aliquid cibi ſero per modum cœnulæ, ſeu collatiunculæ, ut vocant, ſumeretur. Ita docent Navar. Armilla, Leſſ. Azor. Regin. Tolet. & alii apud Bonacinam, ſupr. pun. 3. & 4. Diximus, *modicum aliquid cibi*. Qui enim notabiliter excederet, haud dubie jejunium frangeret.

3. Porro quantum cibi ſumere liceat in ejuſmodi cœnula, difficile eſt determinare. Azorius, & alii apud Bonacinam ſentiunt, quantitatem trium, vel quatuor unciarum panis, & fructuum licite ſumi poſſe: Reginaldus apud eundem exiſtimat, non eſſe notabiliter excedendam quartam partem eorum, quæ ipſi jejunanti ad ordinariam cœnam ſufficerent: Toletus omnium optime cenſet, in eo ſpectandum eſſe morem locorum, prout a piis, & timoratis perſonis ſervari ſolet jejunium, & intra illius limites unumquenque licite, ac tuto continere ſe poſſe.

Re-

Recte autem monet Laymannus, caute intelligendum eſſe id, quod docet Cajetanus c. 1. de obſerv. jejun. verbo *jejunium*, non referre, quid quiſque in ſerotina cœnula ſumat, ſi modum non excedat, additque, conſuetudinem Eccleſiæ a piis, & timoratis ſervatam hanc eſſe, ut in cœnula illa ſerotina non modo quantitas, ſed etiam qualitas, & delectus ciborum obſervetur, utque nihil aliud cum pane, niſi fructus aliquot, vel oleæ in modica quantitate ſumantur, neque ſibi probari, quod aliqui nimis liberaliter adhibent placentas, & alia ſimilia obſonia butyro frixa, & quemvis juſculi cocti uſum, niſi hoc fiat urgente præſertim aliqua infirmitate.

4. Ex dictis colligitur 1. crebriore potus ſumptione non ſolvi jejunium, ut docet S. Th. ſup. a. 6. ad 2. licet, ſi quis temperantiæ modum in potu excederet, haud dubie peccaret, graviter quidem, aut leviter, pro ratione gravitatis, vel levitatis exceſſus.

Infertur 2. neque etiam ſolvi jejunium, ſi aliquid ſumatur per modum medicinæ, niſi forte, ut obſervat S. Doctor ſupra ad 3. in fraudem jejunii aliquid ejuſmodi ſumatur in notabili quantitate.

Infertur 3. lectores, & miniſtros menſæ in Monaſteriis, aliiſque Communitatibus aliquid præſumentes non peccare, nec ideo ab illis jejunium ſolvi, ut ex Navar. & Cajet. docet Leſſius l. 4. c. 2. dub. 2. cum id ab eis fiat veluti inchoando prandium: ſicut etiam jejunium non ſolveret is, qui v. g. ob negotium aliquod a menſa avocaretur, & refectionem inchoatam interrumperet, & poſtmodum negotio abſoluto, ad menſam rediret, & prandium, ſeu cœnam perficeret.

Quæres, utrum anticipare notabiliter horam refectionis in die jejunii ſit peccatum mortale. Navarrus, & quidam alii affirmant: Toletus tamen, & plures alii, quos citat, & ſequitur Leſſius ſupra, non niſi veniale peccatum committi exiſtimant, imo dicunt, nullum fore peccatum, ſi juſta aliqua cauſa ſubſit, ſicut nec ſi veſpertina cœnacula mane, vel meridie urgente aliqua cauſa rationabili ſumeretur, cœna in veſperam dilata.

§. II.

Quæ ſit obligatio jejunii.

1. CErtum, & indubitatum eſt apud omnes Catholicos, præceptum Eccleſiaſticum jejunii obligare ad ſui obſervationem ſub peccato mortali, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Leſ. ſup. dub. 5. probatque ex eo, quod can. 68. Apoſtolorum, & can. 56. ſexti Concilii generalis, item can. 19. Concilii Gangrenſis, & pluribus aliis, violatores jejunii excomunicationis pœna plectuntur, quæ tamen ab Eccleſia nunquam niſi ob peccatum aliquod mortale infligi ſolet, ut infra ſuo loco explicabitur, unde ſequitur, illum peccare mortaliter, qui abſque legitima cauſa jejunium aliquod ab Eccleſia præſcriptum frangit.

Verum difficultas eſt, quas perſonas, & quibus temporibus præceptum illud obliget. Quod ſpectat ad primum, docet S. Th. a. 4. omnes Chriſtianos, cujuſcunque ſint dignitatis, aut perfectionis, præcepto jejunii obſtringi, niſi juſta aliqua cauſa excuſentur. Unde etiam in Concilio Viennenſi, ut habetur c. *Ad noſtrum*, de Hæreticis, inter alia prava Beguardorum, & Beguinarum dogmata, damnatum eſt tanquam hæreticum illud, quo aſſerebant, ſolos imperfectos ad jejunia obligari, perfectos vero ab illis exemptos eſſe.

2. Diximus, *niſi juſta aliqua cauſa excuſentur*. Sunt enim cauſæ aliquæ, ob quas excuſari poteſt quivis ab obſervatione jejunii: quæ communiter ad tria capita reduci poſſunt, ut videre eſt apud Leſſium, Bonacinam, Navarrum, & alios locis ſupra citatis, ſcilicet impotentiam, laborem, & pietatem.

Ratione impotentiæ excuſantur illi, qui ſine gravi aliquo incommodo, vel notabili damno jejunare non poſſunt: ut infirmi, convaleſcentes, debiles, accedente præſertim Medicorum judicio: item mulieres prægnantes, & lactantes, item pauperes, qui non habent, quod eis ad unicam comeſtionem commode ſufficit: ob eam cauſam excuſantur pueri, & adoleſcentes uſque ad annum vigeſimum primum completum, ut docet S. Th. ar. 4. & poſt illum Abulenſis, Navarrus, Azorius, Leſſius, Reginaldus, Toletus, & plures alii apud Bonacinam ſup. punct. ultim. & excuſantur etiam ſenes, præſertim ſexagenarii, quos tamen ab hac jejunii obſervatione minime exemptos eſſe, docet Abulenſis apud Bonacinam ſupra, ſi ita robuſti ſint, ut certum ſit, eos ex jejunio nullum detrimentum in viribus corporis pati: ſicut e contra Leſſius ſup. & alii, quos citat, exiſtimant, etiam ante illam ætatem eximi licite poſſe a jejunio illos, in quibus vires, & calor naturalis notabiliter minui incipiunt. Quod ſi dubitetur, an ejuſmodi ſenes ſatis virium habeant ad incommoda jejunii ferenda, tunc ad illud ſervandum minime cenſentur obligati, præſertim in præfata ætate ſexagenaria, ut docet idem Leſſius ſup.

3. Ratione laboris eximuntur illi, qui tali labore victum ſibi comparant, cum quo jejunium viri prudentis judicio conſiſtere non poteſt, quales ſunt agricolæ, fabriferrarii, & ſimiles operarii, ſive divites ſint, ſive pauperes, ut ex declaratione Eugenii IV. docet Leſ. ſup. Imo Abulenſis, Azor. & alii apud Bonacinam cenſent, ejuſmodi operarios excuſari a jejunio, non ſolum die illo, quo laborant, ſed etiam eo, quo laborem intermittunt, ſi jejunando laborem præcedentis, aut ſequentis diei ſine gravi incommodo ferre non poſſint: Simili ratione excuſantur viatores, præſertim pedibus iter facientes, ob aliqua negotia, quæ commode differri nequeunt, quando itineris laborem ſimul cum jejunii moleſtia ſine gravi incommodo ferre non poſſunt.

Qui vero ſolius delectationis gratia, puta venationis, & deambulationis, iter alioquin longum ſuſciperent, non excuſarentur, cum in aliud tem-

tempus differre poſſent; ſicut nec artifices, nec operarii illi, quorum labor exiguus eſt, & facile cum jejunio tolerari poteſt, quales Bonacina dicit eſſe tonſores, pictores, ſartores, &c.

Demum ratione pietatis excuſantur omnes, qui operibus præſtantioribus, vel majoris momenti incumbunt, quæ una cum jejunio abſque gravi incommodo perficere non poſſunt, qualia ſunt opera miſericordiæ corporalis, vel ſpiritualis, item opera religionis, ut concionari, docere, Sacramenta miniſtrare, ornare Templa, &c.

4. Porro cum dicimus, hos, vel illos a præcepto jejunii excuſari, id intelligi debet, quatenus per illud præceptum unica ſolum refectio præcipitur, non vero quatenus carnium, & aliorum hujuſmodi ciborum uſus prohibetur. Qui quidem rarius concedi ſolet, nec niſi ratione gravioris alicujus neceſſitatis, quæ ſi evidens ſit, & urgeat, poteſt quis carnibus, & aliis cibis vetitis licite veſci, etiam abſque ulla diſpenſatione, quando Superior commode adiri non poteſt, quod ſi neceſſitas non urgeat, vel de illa non tam evidenter conſtet, diſpenſatione Superioris opus eſt, ut docet Leſſius dub. 6. Qui addit ex Toleto, iis, quibus carnium uſus conceditur, etiam cenſeri permiſſam ſecundam refectionem, quod tamen recte limitat idem Leſſius, ſi ratione alicujus infirmitatis, aut debilitatis id conceſſum ſit, non autem ſi ea ſolum de cauſa, quia aliquis a piſcibus abhorret, vel quia piſces ejus temperamento nocere cenſentur. Tunc enim nulla ſubeſt cauſa, cur ſecunda refectio concedatur.

Quod ſpectat ad tempora jejuniorum, quæ ab Eccleſia præſcripta ſunt, antiquiſſimum, & apud SS. Patres maxime teſtatum, & commendatum ſemper fuit jejunium Quadrageſimæ, quod quidem teſte S. Ignatio epiſtola ad Philippenſes, & Hieron. ep. 54. ad Marcellam, & S. Leone ſer. 9. de Quadrageſima, ab Apoſtolis inſtitutum eſt, ad exemplum Chriſti Domini. Hoc autem jejunium a feria 4. Cinerum uſque ad Sabbatum ſanctum incluſive obſervari debet, ſolis diebus Dominicis exceptis, in quibus ſola a carnibus abſtinentia ſervatur. Unde mortaliter peccant, qui feria quinta hebdomadæ ſanctæ ſolvunt jejunium, qui abuſus in Conc. Laodiceno can. 50. omnino improbatur, ubi dicitur: *Non oportet in Quadrageſima quinta feria ultimæ hebdomadæ jejunium ſolvi, & totam Quadrageſimam inhonorari.*

5. Præter Quadrageſimale jejunium, religioſe obſervatum fuit in univerſa Eccleſia jejunium quatuor temporum, quod quidem vel ab ipſis Apoſtolis, vel non multo poſt Apoſtolorum tempora inſtitutum fuit, ut variis SS. Patrum teſtimoniis probat Laym. c. 2. de obſervat. jejun. Alia etiam jejunia indicta ſunt in vigiliis quarundam feſtivitatum ſolemniorum Chriſti Domini, SS. Virginis Deiparæ, Apoſtolorum, aliorumque Sanctorum: de quibus conſulendæ ſunt locorum leges, & conſuetudines, & id obſervandum, quod in qualibet Regione, ſeu Diœceſi lex, ſeu conſuetudo legitima præſcribit. Si tamen

vigi-

vigiliæ alicujus jejunium incideret in diem Dominicam, anticipari deberet præcedenti ſabbato, ut habetur cap. *Ex parte*, de obſervatione jejuniorum, & ex communi Eccleſiæ uſu ſatis conſtat.

Singulis quoque hebdomadibus, diebus Veneris, & Sabbati a carnibus abſtinendum eſt, ut conſtat ex communi Eccleſiæ praxi, & habetur cap. *Quia dies*, diſt. 5. de conſecr. & cap. ult. de obſervat. jejun. ubi tamen excipitur, ſi feſtum Natalis Dom. in feriam 6. incidat. In illo enim caſu *Illi qui nec voto, nec Regulari obſervantia obſtricti ſunt*, ut loquitur Innocentius III. propter feſti excellentiam carnibus veſci poſſunt, ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ generalis, nec tamen reprehendi debent, qui ob devotionem voluerint abſtinere. In aliquibus etiam Galliæ noſtræ partibus conceſſus eſt eſus carnium diebus Sabbati a Chriſti Domini Natali uſque ad Purificationem.

Servatur etiam abſtinentia a carnibus in Feſto S. Marci, & in triduo Rogationum: quod quidem jam olim in Romana Eccleſia uſitatum fuiſſe, teſtatur Ordo Romanus cap. de Litan. major.

§. III.

Quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præceptum.

1. PEccant in primis, qui abſque juſta cauſa, aut legitima diſpenſatione in diebus ab Eccleſia præſcriptis non jejunant, aut jejunium inchoatum ſolvunt, & qui abſtinentiam violant, carnibuſque, aut aliis cibis vetitis veſcuntur, cum hac tamen differentia, quod quoties quis edit cibos vetitos, toties peccet mortaliter, qui vero per ſecundam refectionem jejunium violavit, non amplius peccet, ſaltem mortaliter, ſi poſtea pluries comedat, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Laym. ſupra cap. 1.

Peccant quoque mortaliter, qui in die jejunii crebrius comedunt aliquid, licet in exigua quantitate. Quamvis enim, ut dicit Leſſius ſupra dub. 2. ſemel, vel iterum paucas bucellas extra refectionis tempus comedere non ſit niſi peccatum veniale: ſi tamen id crebrius fiat, puta ſepties, vel octies, cenſebitur eſſe mortale, quia crebræ illæ comeſtiunculæ æquivalent notabili refectioni.

Peccant etiam, qui in cœnula, ſeu collatiuncula veſpertina notabiliter excedunt ultra, quam jejunii ratio exigit, prout a piis, & timoratis ſervari ſolet.

2. Peccant, qui alios ad jejunium violandum inducunt perſuaſionibus, irriſionibus, aut alio quovis modo: item caupones, qui cœnam, ſeu alteram refectionem apponunt iis, quos probe ſciunt ad jejunium obligari, quod quidem intelligendum eſt, ut monet Leſſius dub. 4. quando abſque gravi aliquo ſuo incommodo illis negare poſſunt, & etiam quando nullum inde ſcandalum ſecuturum vident, alias,

alias, ſi timeatur, ne ii, quibus cœna negatur, gravius Deum offendant, blaſphemias, & convicia proferendo, aut aliquid ſimile faciendo, poterit illis apponi. Qua ratione dicit Leſſius, interdum excuſari patres, aut matres familias cœnam famulis, & domeſticis in die jejunii permittentes, ne ſi denegetur, gravius Deum offendant, alias ſi nihil ſimile timeatur, permittere non debere, ne peccatis eorum cooperentur.

Ad hoc præceptum quoque reduci poteſt peccatum eorum, qui temperantiæ, & ſobrietatis in cibo, & potu limites tranſgrediuntur, etiam in illis diebus, in quibus nulla eſt jejunandi obligatio: qui ſe cibis ingurgitant, unde notabile damnum in ſanitate percipiunt: qui ex nimio potu inebriantur, ſeipſoſque uſu rationis per ebrietatem privant: qui alios ad largius bibendum inducunt, unde ſequuturam prævident ebrietatem, quod quidem ebrietatis peccatum eo gravius eſt, ſi ex illo alia peccata ſecutura prævideantur, puta blaſphemiæ, immunditiæ, & ſimilia.

CAPUT VI.

De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitate.

CEnſuræ nomen ex veteri Romanorum jure deſumptum, ab Eccleſia uſurpatum eſt ad ſignificandam pœnam ſpiritualem, per quam homo baptizatus delinquens, ac contumax, auctoritate ipſius Eccleſiæ, bonorum quorundam ſpiritualium uſu privatur, ut docet, & fuſe explicat Suar. diſp. 1. de Cenſ. ſect. 1. & plenius ex infra dicendis intelligitur.

SECTIO I.

De Cenſuris in communi.

CUm plurima ſint, & varia, quæ de Cenſuris in genere a Theologis diſputantur, nos pro ratione inſtituti noſtri feligemus ea, quæ cognitu magis neceſſaria, aut utilia viſa ſunt, & paragraphis ſequentibus breviter explicabimus.

§. I.

In quibus perſonis reſideat ferendarum Cenſurarum poteſtas.

1. DIcendum eſt, poteſtatem ordinariam ferendi Cenſuras reſidere in Prælatis Eccleſiæ juriſdictionem in foro exteriori non impeditam habentibus, ac proinde in Summo Pontifice reſpectu omnium Chriſtianorum, præterea in Epiſcopis, Archiepiſcopis, Patriarchis, reſpectu ſibi ſubditorum, ut docet S. Th. in 4. diſt. 18. q. 2. a. 2. & ſatis conſtat ex perpetuo uſu totius Eccleſiæ.

Ean-

Digitized by Google

Eandem etiam poteſtatem ferendi Cenſuras obtinet Legatus à latere Summi Pontificis, ut habetur ex c. *Legatus*, de officio Legati in 6. Item Vicarius Papæ, aut Epiſcopi, ut Theologi communiter docent, & habetur ex cap. *Licet*, de officio Vicarii, Docet etiam Suarez, quem citat, & ſequitur Bonac. q. 1. de Cenſ. pun. 2. eandem poteſtatem habere Capitulum Sede vacante, & ipſius Capituli Vicarium: item Abbates, Provinciales, & alios Regularium Præpoſitos, ac Superiores habentes poteſtatem in foro exteriori reſpectu ſibi ſubditorum.

2. Hæc autem poteſtas ferendi Cenſuras ab Ordinariis delegari poteſt cuilibet Clerico privilegiis Clericalibus gaudenti, ut habetur ex c. ult. de Officio Ordinarii, non vero laico, quamvis Religioſo, nec etiam Clerico conjugato, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſup. ac multo minus fœminæ, ut habetur ex c. *Delicta*, de majoritate, & obedientia, & fuſius explicat, & probat Suarez diſp. de Cenſ. ſect. 3.

§. II.

In quaſnam perſonas Cenſuræ ferri poſſint.

1. Dicendum eſt ferri poſſe in omnes, & quaſcunque perſonas baptizatas rationis, & doli capaces, in ſtatu viæ exiſtentes, illiuſque ſubditas, a quo Cenſuræ feruntur.

Dicitur 1. *perſonas illas, quæ Cenſuris feriri poſſunt, debere eſſe baptizatas*, alias Eccleſia in eas nullam obtinet juriſdictionem, juxta illud Apoſtoli, 1. Cor. 5. *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* quod etiam conſtat ex c. *Gaudemus* de divortiis, c. *Judæis*, diſt. 43.

Dicitur 2. *rationis, & doli capaces*. Cenſura enim eſt peccati pœna; peccatum vero præſupponit peccatorem eſſe rationis, & doli capacem. Unde infert Suarez, & poſt illum Bonac. q. 1. de Cenſ. pun. 4. etiam impuberes, ſi doli capaces ſint, poſſe Cenſuris plecti: quamvis id fieri non ſoleat, niſi poſtquam pubertatis annos attigerint.

Dicitur 3. *in ſtatu viæ exiſtentes*. *Non enim* (ut recte obſervat Gratianus cauſa 24. q. 2.) *Dominus dixit, Quæcumque ligaveritis ſub terra, ſed ſuper terram, oſtendens ſcilicet, quod viventes pro varietate meritorum ſuorum ſolvere poſſumus, vel ligare, de mortuis autem ſententiam ferre non poſſumus, ſed* (ut ait S. Leo Ep. 90. ad Ruſticum) *horum cauſa Dei judicio reſervanda eſt*.

2. Poteſt quidem Eccleſia, vel Prælatus declarare, mortuum aliquem, dum viveret, Cenſuras incurriſſe, eaſque adverſus eum executioni mandare, v. g. privare illum Eccleſiaſtica ſepultura, vetare, ne pro illo ſuffragia, aut ſacrificia offerantur: & e contra, ſi aliquis excommunicatus moriens contritionis, & pęnitentię ſigna exhibuit, a pęna illius excommunicationis illum eximere, non quidem abſolvendo, ſed permittendo aliis,

aliis, ut eum in loco ſacro ſepeliant, ac pro illo ſuffragia, & ſacrificia offerant.

Dicitur denique, *ſubditas ejus, a quo Cenſuræ feruntur*. Sicut enim nullus poteſt legibus ſuis, aut decretis illum obligare, qui non eſt ſibi ſubditus, ſic nec illum ad ea pœnis cogere, vel renuentem Cenſuris punire.

§. III.
Ob quam cauſam Cenſuræ infligantur.

1. DIcendum eſt, Cenſuras infligi ob peccatum mortale exterius, opere completum, cum contumacia. Dicitur 1. *ob peccatum*, quia pœna, ut juſte infligatur, ſupponit culpam, cum innocens juſte puniri non poſſit. Unde, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonac. ſup. pun. 2. ubi non eſt peccatum, ibi nullus eſt Cenſuræ locus.

Dicitur 2. *mortale*, quod intelligi debet de Cenſuris gravioribus, puta excommunicatione majori, ſuſpenſione ab Ordine, interdicto generali, &c. Ejuſmodi enim pœnæ, cum ſint graviſſimæ, non niſi ob culpam gravem infligi poſſunt, ut docent Navarrus, Suarez, & plures alii apud Bonac. ſup. & habetur ex c. *Nemo Epiſcoporum*, & c. *nullus Sacerdotum* 11.q.3. & ex Conc. Trid. ſeſſ.25. c. 3. de refor. Unde ſequitur, ut recte obſervat Laym. cap. 5. de Cenſuris in communi, nullam incurri Cenſuram graviorem, quandocunque ob ignorantiam aliquam, aut inadvertentiam, ſeu imperfectionem actus peccatum commiſſum non cenſetur eſſe mortale.

Quod autem ſpectat ad Cenſuras minus graves, ut excommunicationem minorem, ſuſpenſionem levem, pro levioribus interdum, & venialibus peccatis infligi poſſunt, ut ex Suarez, Toleto, & aliis docet idem Bonacina ſupra.

Dicitur 3. *exterius*, quia ob peccatum mere internum Cenſura infligi non poteſt, cum Eccleſia de rebus occultis, & mere internis non judicet, ut docet Sotus, Sylveſter, Suarez, & plures alii apud Bonac. ſupra, & habetur ex cap. *Erubeſcant*, & cap. *ſicut ſuis*, de Simonia.

Dicitur 4. *opere completum*. Ad incurrendam enim Cenſuram requiritur effectus completus, quem Legislator intendit Cenſura punire. V.g. ſi quis ex voluntate occidendi Sacerdotem, ſagittam in eum projiciat, ſed illum non attingat, tunc, quamvis graviter peccaverit, non incidit tamen in excommunicationem latam contra percuſſores Clericorum.

Dicitur 5. *cum contumacia*. Cum enim cenſura ſit *pœna medicinalis*, ut dicitur cap. 1. de ſententia excomm. non infligitur per modum ultionis, & vindictæ, ſed exhibetur per modum medicinæ, ad hominem a peccato avertendum, & ex conſequenti præſupponit ſemper admonitionem aliquam præcedentem, quæ ſine contumacia reſpui

non poteſt. Et de excommunicatione quidem conſentiunt omnes, ut videre eſt apud Bonacinam ſup. de reliquis vero Cenſuris idem etiam docet Suarez, Egidius, & alii apud eundem Laym. cap. 5. de Cenſ. & conſtat ex cit. cap. 1. de ſententia excomm.

§. IV.

Quæ forma in ferendis Cenſuris obſervanda ſit.

1. FOrma in Cenſuris ferendis obſervanda ſecundum communem Eccleſiæ praxim duo requirit. Primum eſt, ut admonitio aliqua præcedat, ut habetur ex c. *Sacro*, de ſententia excomm. & ex c. *Reprehenſibilis*, de appellationibus, & ex c. *Statutum*, de ſententia excomm. in 6. Ratio eſt, quia Cenſura fertur tantum in contumaces contra Eccleſiam, vel Superiorem, ut ſupra dictum eſt; niſi autem admonitio aliqua præcedat, non poteſt quis cenſeri contumax. Hæc eſt autem differentia inter Cenſuras, quæ incurruntur vi alicujus legis, aut conſtitutionis, & eas, quæ infliguntur ab homine, quod illæ non requirant admonitionem diſtinctam ab ipſa lege, vel conſtitutione, quæ eo ipſo, quo promulgatur, vel notificatur, ſufficientem admonitionem continere cenſetur, hæ vero expreſſam, & diſtinctam admonitionem requirunt, ut docent Suarez, Filliucius, & alii apud Bonac. ſupra punct. 9.

Triplex autem regulariter admonitio præmitti debet tribus diſtinctis dierum aliquorum intervallis, ut habetur ex cap. *Omnes decimæ* 15. q. 7. cap. *Conſtitutionem*, de ſententia excomm. in 6. niſi neceſſitas aliqua, aut rationabilis cauſa trinam illam admonitionem, aut plurium dierum intervallum impediat, ut habetur ex citato capite de ſententia excomm.

2. Secundum eſt, ut Cenſura feratur in ſcripto, quo exprimatur ſpecies Cenſuræ, quæ infligitur, nomen illius, cui infligitur, & cauſa, ob quam infligitur; alias ferens Cenſuram ſolo verbo ſine ſcriptura mortaliter peccat, ut ex communi Doctorum conſenſu docet Bonac. ſup. pun. 8., incurritque ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem, quam etiam ſuſpenſionem incurrit is, qui parti petenti ſententiæ latæ exemplar non concedit intra menſem, ut habetur ex c. *Cum medicinalis* de ſent. excomm. in 6. Eximuntur tamen ab hac ſuſpenſionis pœna Epiſcopi ferentes Cenſuram ſine ſcripto. Non enim in citato cap. fit mentio Epiſcoporum; quando autem in Cenſuris ſuſpenſionis, vel interdicti non fit expreſſa mentio Epiſcoporum, certum eſt, Epiſcopos iis non obligari, ut habetur ex c. *Periculoſum*, de ſent. excomm. Eximuntur etiam ab hac pœna quicunque Superiores ferentes Cenſuras ſine ſcripto, quando id ſolummodo faciunt ob urgentem aliquam, & juſtam cauſam; ut obſervat idem

dem Bonacina, qui etiam recte monet, quod, quamvis nulla ejuſmodi cauſa urgente illicitum ſit Cenſuram aliquam ferre ſine ſcripto, hæc tamen Cenſura valida eſt.

§. V.

Quanam cauſæ ab incurrendis Cenſuris excuſent.

1. Quatuor præcipue a Theologis numerantur. Prima eſt ignorantia invincibilis, ſeu inculpabilis tum juris, tum facti. Atque in primis communis eſt Doctor. ſententia, ignorantiam inculpabilem juris excuſare ab incurrenda quavis Cenſura, cum quis ſcilicet inculpabiliter ignorat, prohibitionem aliquam, aut legem latam eſſe a jure, vel ab homine. Ratio eſt, quia ad incurrendam Cenſuram requiritur contumacia; ſed ubi adeſt ignorantia ejuſmodi inculpabilis, nulla committitur contumacia; ergo nec ulla Cenſura incurritur. Ita Sylveſter, Navar. Henriq. Filliuc. Suar. & alii apud Bonac. q. 3. pun. 1. & habetur ex c. 2. conſtit. 6. Unde colligitur, illum, qui ſcit quidem, delictum aliquod eſſe Divina lege vetitum, ſed neſcit, illud eſſe quoque ab Eccleſia ſpeciali lege prohibitum, ſi delictum illud committat, quamvis alioquin graviter peccet, nullam tamen Cenſuram incurrere, ut Doctores ſupra citati docent.

Quod autem etiam ignorantia facti, ſeu qualitatis facti excuſet a Cenſuris incurrendis, aſſerunt iidem Doctores, & plures alii apud eundem Bonacinam, & conſtat tum ex cap. *Si vero* 2. de ſent. excom. tum etiam ex eo, quod ejuſmodi facti, vel qualitatis facti ignorantia interveniente, nulla quoque adſit adverſus Eccleſiam contumacia. Unde patet, qui occiderit Sacerdotem putans ſe occidere hominem laicum, quamvis graviter peccet, non tamen incurrere excommunicationem.

Addit idem Bonacina ex Suarez, Navarro, & aliis, quos citat; etiam ignorantiam pœnæ, id eſt Cenſuræ, excuſare ab ipſa Cenſura incurrenda: v. g. illum, qui ſciret quidem, Sacerdotis percuſſionem eſſe Divina, & Eccleſiaſtica lege prohibitam, ſed ignoraret ſub excommunicationis pœna prohibitam eſſe, ſi Sacerdotem percutiat, quamvis peccet, nullam tamen incurrere excommunicationem.

2. Secunda cauſa excuſans ab incurrendis Cenſuris eſt appellatio juſte, & debite facta. Quæ tamen cauſa locum habet ſolummodo in Cenſuris illis, quæ ſub conditione feruntur, ut quando Judex, vel Prælatus inferior præcipit alicui ſub interminatione Cenſuræ, ut aliquid faciat, vel omittat. In ejuſmodi enim cauſa, ſi appellatio ad Superiorem fiat ante conditionis illius poſitionem, excuſabit ab incurrenda Cenſura, non vero, ſi poſtquam conditio illa poſita fuerit. Ita Sylveſter, Henriquez, Navarrus, & plures alii apud Bonac. ſupra.

E. g. præcipitur alicui ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ ut compareat coram Judice Eccleſiaſtico intra tres dies, ſi ab ea ſententia ex cauſa aliqua rationabili appellet ante tres illos dies expletos, appellatio impedit, quominus incurrat excommunicationem, non impedit autem, ſi poſt tres illos dies appellationem differat.

3. Tertia cauſa eſt impotentia id faciendi, quod ſub Cenſuræ alicujus interminatione faciendum præcipitur, ſive impotentia illa ſit Phyſica, ſive Moralis tantum, quando ſcilicet aliquis vel nullo modo, vel ſine gravi aliquo incommodo id facere non poteſt: quod ſimiliter dici debet, quando quis ob metum aliquem gravem, & cadentem in conſtantem virum, ejuſmodi præcepto non obtemperat, quia (ut Navarrus, Suarez, Filliucius, & alii apud Bonacinam docent q. 2. pun. 5.) Eccleſiæ præcepta benigne ſunt accipienda, nec credibile eſt, illam cum tanto rigore obligare velle; proindeque, cum hujuſmodi impotentia, vel metus a contumacia excuſet, excuſat etiam a quavis Cenſura incurrenda.

Quarta denique cauſa eſt voluntas, & intentio illius, in cujus favorem lata eſt Cenſura aliqua: V. g. ſi quis creditor ab Eccleſiaſtico Judice obtineat ſententiam excommunicationis adverſus debitores ſuos, niſi intra ſex menſes reſtituant, proroget vero poſtea, inſcio illo Judice, terminum illum uſque ad annum, debitores illi non niſi poſt annum elapſum incurrent excommunicationem, ut ſupra citati Doctores aſſerunt apud eundem Bonacinam ſupra.

§. VI.
Quis abſolvere poſſit a Cenſuris, & quæ requirantur diſpoſitiones in eo, qui abſolvitur.

1. A Cenſuris, quæ nemini reſervantur, abſolvere poteſt quilibet poteſtatem habens abſolvendi a peccatis mortalibus, ut docent Navar. Sot. Suar. & alii apud Bonac. qu. 3. pun. 1. a Cenſuris vero reſervatis abſolvere poteſt, qui eas tulit, vel ejus Superior, aut Succeſſor, aut Delegatus, ut ex communi Doctorum conſenſu docet idem Bonacina, & habetur ex c. *Perpetuo*, & ex cap. *Sacro*, de ſentent. excomm. Immo Epiſcopi a quibuſvis delictis annexam Cenſuram Papæ reſervatam habentibus abſolvere poſſunt, dummodo delicta ſint occulta, id eſt non ſint publica, vel notoria, aut famoſa, nec deducta ad Forum contentioſum, ut ex communi Doctorum ſententia docet idem Bonacina. In articulo vero mortis poteſt quilibet Sacerdos, etiam ſuſpenſus, & degradatus, abſolvere a quibuslibet Cenſuris, ut in Tractatu de Sacramentis cap. 5. dictum eſt, cum onere tamen, ut qui ſic abſolutus eſt, ſi periculum evadat, Superiorem adeat executurus id, quod ſibi ab eo præſcribetur, ut habetur ex cap. *Eos*, de ſentent. excomm. in 6.

Ad

Ad abſolutionem autem a Cenſuris ex parte abſolventis nulla certa verborum forma neceſſaria eſt, ſed ſufficiunt quæcunque verba ore prolata, vel ſcriptis expreſſa, quibus ipſa abſolutio exprimatur, ut docent Suarez, Filliucius, & alii apud Bonac. ſupra.

2. Ex parte vero illius, qui abſolvitur, duo præſertim requiruntur, ſcilicet ipſius abſolutionis petitio, & debita ſatisfactio, ſi Cenſura ob illatum alicui damnum illata ſit, aut ſaltem ſufficiens cautio de illa præſtanda: & præterea, ſi Cenſura inflicta ſit ob aliquod grave delictum, debet abſolvendus ſub juramento polliceri, ſe non amplius tale crimen patraturum, ſeque in poſterum mandatis Eccleſiæ obtemperaturum, ut docet idem Bonacina punct. ultim.

In abſolutione vero ſolemni a Cenſuris debent ea ſervari, quæ in Rituali Romano, aut aliis cujuſque Diœceſis propriis præſcribuntur.

§. VII.

Quotuplex ſit Cenſura Eccleſiaſtica.

1. MUltiplex eſt Cenſura, alia ſiquidem eſt Cenſura *a jure*, quæ lege aliqua, aut Canone fertur, & tandiu viget, quandiu ipſa lex, aut Canon vim ſuam obtinet, alia *ab homine*, quæ a Judice, aut Superiore fertur, non per modum ſententiæ Judicialis, ſed præcepti temporalis, & tranſitorii, & hæc Cenſura illo mortuo ceſſat.

Alia enim eſt Cenſura *latæ ſententiæ*, quæ ipſo facto incurritur, abſque alia Judicis ſententia, alia *comminatoria*, ſeu *ferendæ ſententiæ*, quæ non incurritur ante ſententiam Judicis. Ex terminis autem, quibus Cenſura fertur, dignoſci debet, an ſit ſolummodo comminatoria, an vero ipſo facto incurratur.

2. Alia præterea eſt Cenſura *juſta*, quæ præviis tribus monitionibus, & ſervato juris ordine, juſtamque ob cauſam fertur ab eo, qui legitimam habet auctoritatem; alia *injuſta*, in qua deeſt aliquid ex ſupra dictis. Et hæc rurſus ſubdividitur in *validam*, & *invalidam*. Cenſura injuſta, & nihilominus valida ea eſt, quæ fertur ab eo, qui habet auctoritatem legitimam; ob cauſam ſufficientem, aliqua monitione præcedente, quamvis aliæ conditiones ſupra dictæ deſint. Cenſura vero injuſta, & invalida illa eſt, in qua deeſt una ex his tribus conditionibus, nimirum quæ fertur ab eo, qui legitimam non habet auctoritatem, vel abſque ſufficienti cauſa, aut nulla monitione præmiſſa.

Denique Cenſura in tres præcipuas ſpecies dividitur, ſcilicet excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum: de quibus ſequenti Sectione agendum.

SECTIO II.

De Cenſuris in particulari.

QUæ de ipſis Cenſuris in communi dicta ſunt, ea de unaquaque illarum in particulari intelligi debent, cum in iis ſimili modo conveniant, & par ſit illarum ratio, ut habetur ex cap. 1. de ſentent. excom. in 6. Quare hic ſolum ſubjungemus ea, quæ cujuſque illarum propria ſunt.

§. I.
De Excommunicatione.

1. UT ea, quæ de Cenſura excommunicationis dicenda ſunt, melius percipiantur, obſervandum eſt, in Eccleſia eſſe *Sanctorum communionem*, ut dicitur in Symbolo, ideſt ſocietatem quandam, & unionem inter fideles, ac communium bonorum participationem. Sicut enim corporis naturalis membra, licet in figura, ſitu, & operationibus diverſa ſint, eodem tamen ſpiritu animantur, iiſdem nutriuntur alimentis, & eadem ſolatia, & ſubſidia perſentiunt: ſic cum omnes Fideles unius corporis myſtici, quod eſt Eccleſia, membra ſint, ideo de communibus ipſius Eccleſiæ bonis, v. g. Sacramentis, Sacrificiis, Divinis Officiis, &c. participant, & præterea orationibus, eleemoſynis, & aliis particularibus virtutum operibus ſeſe juvare poſſunt. Unde dicebat Propheta, *Particeps ego ſum omnium timentium te*, &c. Pſ. 118. & hortabatur Apoſtolus, *Orate pro invicem, ut ſalvemini*. Jacob. ult.

Hac obſervatione ſuppoſita, facile intelligi poteſt, quid ſit excommunicatio. Eſt enim Cenſura Eccleſiaſtica, qua homo baptizatus privatur communione Fidelium, id eſt participatione aliquorum bonorum, quæ ſunt omnium Fidelium communia.

Dicitur *Cenſura Eccleſiaſtica*, quo ſignificatur de illa intelligi debere ea, quæ de Cenſuris in communi dicta ſunt.

Qua homo baptizatus, quia homo per Baptiſmum ſubditur Eccleſiæ, & ejus juriſdictioni ſubjacet. Quod de non baptizatis dici non poteſt. *Quid enim* (inquit Apoſt. 1. Cor. 5.) *mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?*

Privatur communione Fidelium, ideſt participatione aliquorum bonorum, quæ ſunt Fidelium communia. Non dicitur privari participatione omnium bonorum, ſed tantum aliquorum. Non enim privat excommunicatio Gratia, ſed privationem illius per peccatum, & contumaciam præſupponit, imo fieri poſſet, ut quis perfectæ contritionis actu Gratiam recuperaſſet, priuſquam ab excommunicatione abſolveretur. Similiter non privat bonis ſpiritualibus particularibus, v. g. effe-

effectu orationum, quas aliquis privatim pro excommunicato offert, ſed tantum communibus.

2. Eſt autem duplex excommunicatio, alia major, alia minor. Excommunicatio major illa dicitur, quæ communione plurium bonorum privat, minor, quæ pauciorum. Bona vero, quibus major excommunicatio privat, ſex præſertim numerantur a Doctoribus.

Primo enim privat adminiſtratione, & receptione Sacramentorum.

Secundo participatione ſuffragiorum communium Eccleſię, quæ ſcilicet a Clericis, quatenus Eccleſiæ Miniſtris, pro Fidelibus offeruntur.

Tertio jure audiendi Miſſam, & aſſiſtendi Officiis Divinis publicis. Tenetur tamen Clericus in ſacris conſtitutus, aut Beneficiatus, quamvis excommunicatus, privatim ſolus Officium recitare, ſed in illa recitatione abſtinere debet ab illis verbis, *Dominus vobiſcum*, ut docet Navarrus, & alii apud Bonacinam ſupra.

Quarto electione paſſiva ad quævis beneficia, & dignitates Eccleſiaſticas.

Quinto ſepultura Eccleſiaſtica.

Sexto communicatione omni humana, & civili cum aliis Fidelibus. Hæc Doctores hoc verſiculo exprimunt:

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Os, ſignificat allocutionem, & confabulationem, ſive fiat per literas, ſive per nutus, aut alia ſigna, item quæcunque alia ſigna exteriora amicitiæ, ut oſcula, amplexus, &c.

Orare, ſignificat ſimul cum excommunicato orationem facere, Divinum Officium recitare, &c.

Vale, ideſt excommunicatum ſalutare, aut honorem aliquem verbis, aut geſtis illi exhibere.

Communio, ideſt quævis ſocietas cum excommunicato in habitatione, vel exercitio, aut contractu.

Menſa, ideſt ſimul cum illo, & in eadem menſa comedere.

Quæ communicationes cum excommunicato prohibentur, in quantum per illas unio, & amicitia mutua inter Fideles fovetur.

Qui autem cum excommunicato communicant, peccant graviter quidem, ac mortaliter, ſi hæc communicatio fiat in Divinis, venialiter vero, ſi in aliis caſibus; & qui cum illis communicant, qui Excommunicatione majore obſtricti ſunt, incurrunt minorem excommunicationem, quæ privat tantummodo ſuſceptione Sacramentorum, & electione paſſiva ad Beneficia, aut Dignitates Eccleſiaſticas, ut habetur ex c. *Si celebrat*, de Cleric. excomm. miniſtr.

3. Sunt tamen hic duo obſervanda. Primum eſt id, quod habetur in Bulla Martini V. quæ incipit *Ad evitanda*, & confirmata fuit a Leone X. in Conc. Later. referturque a Nav. c.27. n.35. qua quidem Summus Pontifex ad evitanda animarum pericula ſtatuit, ut nemo deinceps quenquam ratione alicujus ſententiæ, aut Cenſuræ Eccleſiaſticæ a jure,

re, vel ab homine generaliter promulgatæ, in Sacramentorum adminiſtratione, receptione, aut aliis quibuſcunque rebus Divinis, vel externis vitare, aut interdictum obſervare teneatur, niſi ſententia, vel Cenſura ejuſmodi contra certam perſonam, Collegium, Eccleſiam, &c. ſpecialiter a Judice publicata, vel denunciata fuerit, eo excepto, qui ob ſacrilegam manuum injectionem in Clericum, excommunicationem canonis notorie incurrit, ut factum ejus nulla tergiverſatione celari, & nullo juris ſuffragio excuſari poſſit. Nam ab ejuſmodi etiam non denuntiati communione abſtinendum eſt. Poſtea vero ſubjungitur: *Per hæc autem non intendimus ipſos excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos in aliquo ſublevare, vel quomodolibet eis ſuffragari*, id-eſt (ut explicat Laym. par. 2. c. 1. de excom.) quod quamvis in commodum aliorum hac Pontificis indulgentia uti poſſint excommunicati illi, qui non ſunt denuntiati, aut notorii Clericorum percuſſores, quando tamen agitur de ipſorum excommunicatorum commodo, eadem hæc indulgentia ipſis ſuffragari minime poſſit.

4. Secundum eſt, ratione neceſſitatis, vel utilitatis, vel pietatis licitam interdum eſſe communicationem aliquam cum excommunicato etiam denuntiato, vel notorio Clericorum percuſſore. Unde DD. ex c. *Quoniam multos*, 11. q. 3. cauſas aliquas colligunt, ob quas ejuſmodi communicatio licite haberi poteſt, quas hoc verſiculo cõmuniter exprimũt.

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Utile, ſignificat utilitatem ſpiritualem excommunicati, aut illius, qui cum eo communicat.

Lex, obligationem illi reddendi, quod ei juſte debetur, ut ſi debitor creditori mutuum reſtituat, ſi uxor viro debitum conjugale reddat.

Humile, deſignat ſubjectionem, & obſequium, quod filius parenti, ſervus domino deferre tenetur.

Res ignorata, juris, aut facti ignorantiam invincibilem, ſeu inculpabilem.

Neceſſe, neceſſitatem ſpiritualem, aut etiam temporalem, ſi ſit notabilis. Unde licitum eſt, v. g. in gravi neceſſitate corporali eleemoſynam petere, & accipere ab excommunicato denuntiato.

5. Quæret aliquis, quot ſint, & quinam caſus, in quibus excommunicatio major incurritur. Minorem ſiquidem conſtat unico ſolum caſu incurri, communicatione ſcilicet cum excommunicato in caſibus ſupra explicatis. Reſpondetur, in duobus generatim caſibus incurri. Primo quando fit, vel omittitur aliquid, quod a jure prohibitum eſt, vel præceptum ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ. Secundo quando Judici Eccleſiaſtico, vel Prælato aliquid ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ præcipienti, & monitiones aliquas eo fine adhibenti non obtemperatur.

Et primi quidem generis excommunicationes plurimæ, & maxime diverſæ per totum Juris Canonici corpus paſſim pro variis caſibus & even-

eventibus latæ reperiuntur, quæ a Toleto lib. 1. cap. 18. 19. &c. ſumma cura collectæ ſunt, & apud illum videri poſſunt: quas proinde hic ſingillatim recenſere nimis prolixum foret, & inſtituti nobis propoſiti limites excederet. Unum tantum caſum, qui frequentius accidere poteſt, hic breviter adnotabimus, qui habetur cap. *Si quis* 10. q. 4. his verbis: *Si quis ſuadente Diabolo in Clericum, vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat*. Ad cujus Canonis intelligentiam obſervandum eſt, hac voce, *ſi quis*, comprehendi omnes utriuſque ſexus, ordinis, ac dignitatis perſonas, quæ ſunt excommunicationis capaces. Nomine *Clerici* intelligitur non modo ille, qui in ſacris, vel minoribus Ordinibus conſtitutus eſt, ſed is etiam, qui prima Tonſura initiatus eſt, dummodo privilegium Clericale non amiſerit. Amittitur autem illud privilegium primo degradatione, ut liquet ex cap. *Degradatio*, de pœnis in 6. ſecundo profeſſione artis alicujus indecentis, puta hiſtrionis, lenonis, cauponis, ut habetur in 6. & in Clemen. 1. de vita, & honeſt. Cleric. tertio bigamia, ut conſtat ex cap. *Nuper*, de bigamis par. 2. c. 5. de excommun. Imo Bannes, Suar. & alii apud Layman. docent, Clericum non gaudere privilegiis dicti canonis, niſi Clericalem habitum, & Tonſuram deferre ſolitus ſit, & Beneficium Eccleſiaſticum poſſideat, vel alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi deſerviat. Additque Layman. Clericum in ſacris conſtitutum, ſi dimiſſo habitu, & Tonſura, ſe negotiis ſæcularibus immiſceat, admonituſque ab Epiſcopo non emendetur, amittere privilegium canonis, ut habetur ex cap. *Audientia*, cap. *Contingit*, 2. de ſent. excomm. non tamen privilegium fori. Unde ſi a Judice ſæculari in aliquo crimine deprehendatur ſine habitu Clericali, poſtulare poteſt, ut ad proprium Judicem Eccleſiaſticum remittatur, quod illi a Judice ſæculari recuſari non debet.

Nomine *Monachi* comprehenduntur Religioſi profeſſi, aut converſi, & etiam novitii: intelliguntur etiam Moniales profeſſæ, aut converſæ, vel novitiæ, ut habetur cap. *Cum illorum*, & cap. *De Monialibus*, de ſent. excomm. & cap. *Religioſo*, de ſent. excomm. in 6.

6. Per *manus violentas* ſignificatur quævis exterior actio injurioſa, ſeu contumelioſa contra perſonam Eccleſiaſticam, vel Religioſam, v. g. eam percutere manu, vel pede, eam violenter detinere, aliquid ab ea violenter eripere, eam conſpergere aqua, pulvere, aut aliquid ſimile attentare, quod eam notabili aliqua contumelia afficere cenſeatur, ut fuſius explicat Bonac. diſp. 1. de excom. q.4. pun. 1. qui recte obſervat, non incurri excom. ſi ejuſmodi manus injectio fiat ex aliquo ſubito, & indeliberato animi motu, aut ſi injuria, vel contumelia illata viri prudentis judicio talis non ſit, quæ ad peccatum mortale ſufficiat.

Circa excommunicationes poſterioris generis, cum ut plurimum ferantur a Judice Eccleſiaſtico, non modo contra eos, qui crimen aliquod commiſerint, ut iis, quorum intereſt, ſatisfaciant, ſed etiam

con-

contra illos, qui crimen aliquod commiſſum eſſe probe ſcientes illud denuntiare, aut revelare noluerint, difficultas eſt, utrum in quibuſvis caſibus teneatur quis Judici denuntiationem, aut declarationem ejuſmodi ſub pœna excommunicationis imperanti obtemperare, & niſi fiat, utrum ſemper excommunicationem incurrat. Pro cujus reſolutione dicendum eſt, varios eſſe caſus, in quibus nulla eſt obligatio ad ejuſmodi revelationem, ſeu denuntiationem, ac proinde nulla ex omiſſione illius incurritur excommunicatio. Ad caſus autem illos dignoſcendos ſequentes regulæ communiter a Doctoribus proponuntur, ut videre eſt apud Bonac. ſupr. qu. 6. pun. 1.

7. Prima regula eſt, neminem teneri de delictis, quæ in proprium damnum ab aliis commiſſa ſunt, ſeu in propria cauſa, denuntiare delinquentem, niſi forte publicum, & commune bonum id poſtulet, cum quilibet poſſit injurias ſibi factas condonare.

Secunda regula eſt, neque etiam obligationem eſſe denuntiandi, quando ex tali denuntiatione notabile aliquod damnum, aut periculum imminet denuntianti. Neque enim lex humana, aut præceptum Superioris cum tanto incommodo cenſetur obligare. Unde ſequitur, neque uxorem teneri ad denuntiandum crimen mariti, neque maritum uxoris, neque filium patris, quia ſcilicet damnum mariti, vel patris non poteſt non redundare in uxorem, aut filium, vel e contra. Imo Avila, & alii DD. apud eundem Bonac. hanc regulam extendunt ad generos, ſoceros, fratres, & alios intra quartum gradum, & etiam ad ſervos, & domeſticos, quando ex tali denuntiatione inimicitiæ, rixæ, aut alia ſimilia incommoda oriri poſſunt. Excipiuntur tamen crimina illa, quæ vergunt in maximum Communitatis, aut Reipublicæ detrimentum, qualia ſunt crimen hæreſis, læſæ Majeſtatis, &c. Bonum enim commune præferri debet bono particulari.

Tertia regula eſt, neminem obligari ad revelandum id, quod novit ex ſecreto naturali, v. g. quando quis conſilii, vel auxilii petendi gratia pro ſalute animæ, vel corporis, aut pro defenſione honoris, bonorum, &c. crimen ſuum alicui ſub ſecreto manifeſtavit. Qua ratione Medici, Advocati, Obſtetrices, &c. non tenentur, imo non debent revelare id, quod hac tantum ratione cognoverunt.

8. Quarta regula eſt, neminem obligari ad denuntiandum crimen illud, quod ſcit probari non poſſe. Verbi gratia aliquis ſolus vidit, furtum aliquod committi, quod nullis aliis teſtibus, aut indiciis ſcit probari poſſe, non tenetur ad illud denuntiandum. Crimen enim, quod probari non poteſt, ita ſe habet, ac ſi neſciretur, ut colligitur ex c. *Qualiter*, *& quando*, de accuſationibus. Excipitur tamen crimen hæreſis, aut aliud vergens in grave damnum Communitatis, quod ſemper denuntiandum eſt, ut docent Bannes, Filliucius, & alii apud eundem Bonac. Quod ſimiliter dicendum quando quis novit impedimentum aliquod Matrimonii. Unus enim teſtis ſufficit ad impe-

pe-

pediendum Matrimonium, ut habetur cap. *Poſtea*, de ſponſalibus.

Quinta regula eſt, nullam eſſe obligationem revelandi ea, quæ vere & cum certitudine aliqua morali non cognoſcuntur, ita ut denuntiatio illa nullam in foro externo fidem facere poſſit, qualia ſunt, quæ audita ſunt ex rumore aliquo incerto, vel a perſonis aliquibus, quæ non ſunt fide dignæ, vel quando quis audivit a fide digno, ſed non meminit, quis ille ſit, a quo audivit, item quando audivit ab eo, qui jam denuntiavit. Addit idem Bonacina, nec etiam obligationem eſſe revelandi, quando certo, vel probabiliter creditur nullum remedium facta ejuſmodi revelatione adhibendum eſſe a Superiore.

Eſt autem hic obſervandum, excommunicationis ſententiam, ſive a lege, ſive ab homine nunquam ferri poſſe contra Communitatem aliquam, aut Collegium, ut habetur ex capite *Romana*, de excomm. in 6. Ratio eſt, quia (ut ibi dicitur) *exinde contingere poſſet, innoxios hujuſmodi ſententia irretiri*. Proindeque *in illos duntaxat de Collegio, vel Communitate, quos culpabiles eſſe contigerit, promulgari debet*.

§. II.
De ſuſpenſione.

1. SUſpenſio eſt Cenſura Eccleſiaſtica, qua prohibetur alicui perſonæ Eccleſiaſticæ uſus, ſeu exercitium Officii, vel Beneficii Eccleſiaſtici. Ita ex communi Doctorum ſententia Navarr. c. 27. nu. 151. Ex qua definitione intelligitur, multiplicem eſſe ſuſpenſionem. Alia eſt enim ab Officio tantum, ſive officium ſit ordinis, ſive juriſdictionis, alia a Beneficio tantum, ideſt ab adminiſtratione, & fructibus Beneficii percipiendis, alia ab Officio, & Beneficio ſimul. Rurſus alia eſt ſuſpenſio ab Officio in totum, quando quis privatur omni uſu Officii ſui, alia eſt ab Officio in partem, qualis eſt illa, qua, v. g. quis ſuſpenditur ab audiendis Confeſſionibus, non vero ab aliis Sacramentis adminiſtrandis. Alia præterea eſt ſuſpenſio temporalis, quæ fertur ad certum tempus, & illo elapſo ceſſat, nec eſt opus abſolutione, ut docet Navar. ſupra, alia, quæ nullo termino temporis circumſcribitur. Alia denique eſt ſuſpenſio pœnalis, alia medicinalis. Pœnalis eſt ea, quæ fertur in punitionem, & vindictam delicti commiſſi, ut quando quis ſuſpenditur ob peccatum mere præteritum, quæ quidem non fertur per modum Cenſuræ, ſed per modum pœnæ, ut obſervat Bonac. diſp. 3. de ſuſpen. pun. 3. Medicinalis eſt illa, qua intenditur emendatio delinquentis. Et hæc eſt propria Cenſura.

Qui autem ſuſpenſionem violat, exercetque actum, a quo ſuſpenſus eſt, peccat mortaliter, niſi materiæ levitas excuſet: & ſi ſuſpenſionem illam violat per exercitium ſolemne Ordinis alicujus majoris, a quo ſuſpenſus eſt, incurrit irregularitatem, ut docent Suarez, Navar. & alii apud Bonacinam punct. 4. & ex dicendis conſtabit.

Sunt

Sunt autem variæ ſuſpenſiones in jure. Nos eas, quæ frequentius incurri poſſunt, hic breviter ſubjiciemus.

2. Prima eſt contra Clericum concubinarium notorium, ut habetur ex cap. *Quæſitum* de cohabitatione Clericorum, & mulierum. Quamvis autem Bonacina ſupr. punct. 5. & quidam alii Doctores, quos citat, exiſtiment ſuſpenſionem illam non incurri, niſi poſt ſententiam Judicis, præmiſſa monitione; nihilominus Toletus lib. 1. cap. 7. aſſerit, ſuſpenſionem illam ipſo facto incurri ante quamcunque ſententiam. Certe Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 14. graves decernit pœnas contra Clericos concubinarios. Præterquam enim quod innovat pœnas antiquis canonibus latas, ſtatuit præterea, ut, ſi a Superioribus admoniti non reſipiſcant, privatione Beneficiorum, excommunicatione majori, ſuſpenſione ab Ordinibus, inhabilitate ad quæcunque Beneficia, Officia, & Dignitates, degradatione, & aliis ſimilibus pœnis plectantur.

Secunda eſt contra recipientem ſacros Ordines ſub titulo ficto Patrimonii, vel Beneficii, ut colligitur ex Bulla Pii V. quæ incipit, *Romanus Pontifex*, ut docent Quaranta, Suarez, Filliucius, & alii apud Bonacinam ſup. Quamquam Toletus exiſtimet, ſuſpenſionem illam non incurri ipſo facto, ſed arbitrio Epiſcopi infligendam eſſe.

Tertia eſt contra eum, qui ſacros Ordines recipit extra tempora per Eccleſiam conſtituta, vel ante legitimam ætatem, vel abſque litteris dimiſſoriis, ut habetur in extravag. Pii II. quæ incipit, *Cum ex ſacrorum*, & altera extravag. Xyſti V. quæ incipit, *Sanctum, & ſalutare*, ut docent Suarez, Navar. & alii apud Bonacinam ſup. A qua ſuſpenſione, ut idem dicit, abſolvere poteſt Epiſcopus, ſi delictum occultum ſit, id eſt, ſi non ſit notorium, nec deductum ad Forum contentioſum.

3. Quæres, utrum recipiens Ordines, non ſervatis interſtitiis, incurrat ſuſpenſionem aliquam. Reſpondetur, non incurrere, quamvis peccet is, qui interſtitia non ſervat, niſi id fiat licentia Epiſcopi, aut conſuetudine aliqua excuſetur.

Quarta eſt contra ſuſcipientem duos ſacros Ordines in eodem die, aut duobus diebus continuis, & immediatis, qui quidem ſuſpenditur ab executione poſterioris, ut habetur ex cap. *Litteras*, de temp. ordinat. ſimiliter contra ſuſcipientem eodem die minores Ordines cum Subdiaconatu, ut ibidem dicitur. Et hæc ſuſpenſio Papæ reſervata eſt, ut docet idem Bonac. Obſervat tamen Laym. tra. 9. c. 10. de Sacram. Ord. Cardinalium Congregationem ſup. ſeſſ. 23. Conc. Trid. c. 13. declaraſſe, eum, qui regionis conſuetudine uno eodemque die quatuor Minores, & Subdiaconatum recipit, nullam incurrere ſuſpenſionem.

Quinta eſt contra Clericum, qui vacante Sede Epiſcopali, & non arctatus occaſione Beneficii recepti, aut recipiendi, Ordinem aliquem ſacrum recipit cum dimiſſoriis Capituli, ut habetur in Conc. Trid. ſeſſ.

ſeſſ. 7. c. 10. de reform. ubi prohibetur Capitulis Eccleſiarum, ne Sede vacante infra annum a die vacationis dent litteras dimiſſorias, niſi urgente aliqua neceſſitate, alias ſtatuitur, ut Capitulum interdicto Eccleſiaſtico ſubjaceat, & ſic ordinati ad beneplacitum futuri Prælati ſint ab Ordinibus ſuſceptis ipſo facto ſuſpenſi.

4. Sexta eſt contra Clericum, qui per ſaltum recipit Ordinem ſuperiorem, antequam receperit inferiorem, v. g. Presbyteratum ante Diaconatum; ut] habetur cap. unic. de Clerico per ſaltum promoto, & ex Conc. Trident. ſeſſ. 23. cap. 14.

Septima eſt contra eum, qui recipit Ordines ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, aut interdicto denuntiato, vel etiam ſimoniaco per ſententiam declarato, ut habetur cap. 1. & 2. de Schiſmat. & cap. *Si quis*, 1. quæſt. 2.

Octava eſt contra eum, qui recipit ſcienter aliquem Ordinem per ſimoniam, quamvis occultam, ut habetur cap. *Per tuas*, de ſimonia.

Nona eſt contra eum, qui ex communicatione aliqua irretitus ſcienter Ordinem recipit, ut habetur c. *Cum illorum*, de ſent. excommun.

Decima eſt contra eum, qui furtive aliquem Ordinem recipit, id eſt, qui inſcio Epiſc. non vocatus, vel approbatus ad Ordines ſuſcipiendos accedit, aut qui alio præmiſſo, qui ſuo nomine examinetur, vocatus deinde proprio nomine Ordines recipit, ut hab. c. 1. de eo, qui furtive, &c.

Undecima eſt contra Sacerdotem tam Sæcularem, quam Regularem conjungentem in matrimonium, vel benedicentem ſubditos alterius Parochiæ, abſque licentia Parochi, vel Ordinarii, ut habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform.

Duodecima eſt contra Epiſcopum conferentem Ordines, vel primam Tonſuram extraneo abſque Dimiſſoriis Epiſcopi, aut Ordinationes facientem in aliena Diœceſi abſque licentia Ordinarii, ut habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 5. de ref. aut conferentem Ordines, vel Tonſuram ſimoniace, ut habetur cap. pen. de ſimonia.

Decimatertia eſt contra Epiſcopum aliquid etiam ſponte oblatum in viſitatione accipientem, præter id, quod ſibi debetur, qui quidem ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi intra menſem duplum reſtituat, ut habetur c. *Exigit*, de cenſibus in 6. & in Conc. Trid. ſeſſ. 24. de ref. c. 3. Et hæc ſuſpenſio incurritur etiam ab aliis Viſitatoribus Eccleſiarum, aut eorum familiaribus, ſi occaſione viſitationis munera etiam ſponte oblata recipiant, niſi intra menſem duplum reſtituant.

Sunt aliæ plures juris ſuſpenſiones rarius occurrentes, quæ videri poſſunt apud Tolet. & alios.

5. Ad ſuſpenſionem proxime accedit depoſitio, & degradatio, per quam perſona Eccleſiaſtica ob enorme aliquod crimen removetur in perpetuum ab omni Ordine, Juriſdictione, & Beneficio, ita ut, quamvis non amittat characterem Ordinis, qui indelebilis eſt, privetur tamen

men omni, & quocunque illius uſu, ſine remiſſionis ſpe. Quod ſi hæc fiat ſolis verbis, appellatur verbalis depoſitio, ſi præter verba quædam aliæ cæremoniæ in Pontificali præſcriptæ adhibeantur, vocatur realis depoſitio, ſeu degradatio. Hæc eſt autem inter utramque differentia, ut obſervat Bonac. diſp. 4. de leg. pun. un. quod depoſitio verbalis fieri poſſit in abſentem, degradatio vero ſolummodo fiat in præſentem. Præterea depoſitio verbalis non tollit privilegium fori, degradatio vero tollit, ita ut degradatus poſſit a Judice laico eodem modo plecti, ac ſi nunquam in Chriſti Domini Clericum fuiſſet cooptatus.

Obſervat autem Toletus, quod quamvis depoſitio verbalis ob crimen aliquod enorme arbitrio Judicis infligi poſſit; degradatio tamen realis fieri non debet, niſi ob crimina illa, quæ in jure expreſſa ſunt, qualia ſunt hæreſis manifeſta, ſodomia, calumnia proprio Epiſcopo irrogata, & alia ſimilia, quæ videri poſſunt apud Doctores, & Canoniſtas.

§. III.

De Interdicto.

1. INterdicti nomine intelligitur Eccleſiaſtica Cenſura, per quam participatio Sacramentorum, Divinorum Officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ prohibetur. Id colligitur ex c. *Non eſt nobis*, de ſponſalibus, & cap. *Quod in te*, de pœnitentia, & remiſſione.

Interdictum aliud eſt locale, aliud perſonale, aliud mixtum. Locale eſt, quo interdicitur, ne in aliquo loco Divia Officia celebrentur, Sacramenta adminiſtrentur, &c. quamvis ejuſmodi loci incolæ poſſint alibi Divinis Officiis aſſiſtere, Sacramenta recipere, &c. Perſonale eſt, quo Perſona aliqua particularis, vel Communitas aliqua perſonarum, puta populus civitatis, aut provinciæ alicujus interdicitur, ne ubicunque ſit, Divinis Officiis aſſiſtat, Sacramenta recipiat, &c. Mixtum vero complectitur utrunque, perſonale ſcilicet, & locale. Ita Navarrus, Sylveſter, & alii apud Bonac. diſp 5. de interd. punct. 1.

2. Rurſus interdictum aliud eſt generale, aliud particulare. Interdictum particulare eſt, quo locus aliquis particularis interdicitur, v. g Eccleſia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum, vel quo perſonæ aliquæ afficiuntur, non ut membra civitatis, ſed ut perſonæ particulares, v. g. quando interdicuntur omnes, & ſinguli, qui tale facinus patrarunt. Interdictum vero generale eſt, quod fertur in locum aliquem generalem, qui a Communitate aliqua occupatur, v. g. Regnum, Diœceſim, Civitatem, vel in ipſam Communitatem, ut eſt corpus aliquod politicum, v. g. in populum alicujus Regni, Civitatis, &c. Et ejuſmodi interdictum conſtringit omnes, qui ex illa Communitate ſunt, etiam innocentes, qui proinde illud ſervare tenentur, niſi ſpeciali aliquo privilegio ſint exempti, ut fuſius explicat Bonacina ſup.

Quam-

Quamvis autem per interdictum prohibeatur participatio Sacramentorum, Divinorum Officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ: hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

3 In primis enim Sacramenta Baptiſmi, & Confirmationis ſolemniter tempore interdicti miniſtrari poſſunt, ut habetur c. *Quoniam*, & c. *Alma mater*, de ſent. excom. in 6. Sacramentum etiam Pœnitentiæ, ut ibidem dicitur, miniſtrari poteſt, præterquam iis, qui ſunt in cauſa culpabili, ob quam latum eſt interdictum, niſi prius ſatisfecerint, aut ſatisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel ſaltem ſe ſatisfacturos eſſe juraverint. Sacramentum autem Euchariſtiæ tempore interdicti non niſi in articulo mortis per modum viatici miniſtrari poteſt. Sacramentum Extremæ Unctionis, ſecluſo extremæ neceſſitatis caſu, quando alia ſuſcipi non poſſunt, item Ordinis, & Matrimonii tempore interdicti neque miniſtrari, neque ſuſcipi licite poteſt, ut fuſius docet, & variis auctoritatibus probat Bonacina ſupra; quamvis Navarrus c. 27. n. 179. & alii probabiliter exiſtiment, Matrimonium tempore interdicti licite contrahi poſſe.

4 Quod ſpectat ad Officia Divina, obſervandum eſt, eo nomine ſignificari Sacrificium Miſſæ, Horas Canonicas, quæ publice cantantur in Eccleſia, Benedictiones ſolemnes, & alia omnia, quæ publice ad cultum Divinũ fiunt a perſonis Eccleſiaſticis, quæ omnia prohibita eſſe cenſentur, cum hac tamen limitatione, ſicut habetur c. *Alma mater*, ut tempore interdicti quotidie in Eccleſiis ſpecialiter non interdictis celebrentur Miſſæ, & alia Divina Officia, ſed januis clauſis, ſine campanarum ſono, voce ſubmiſſa, excluſis excommunicatis, & interdictis, præterquam in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. M. V. quibus additus fuit a Martino V. dies feſtus Corporis Chriſti cum octava, & a Leone X. dies Conceptionis B. M. V. in quibus diebus licitum eſt tempore interdicti generalis Miſſas, & Divina Officia celebrare publice, & ſolemniter januis apertis, cum ſono campanarum, admiſſis quoque interdictis, illis etiam, quorum cauſa latum eſt interdictum, modo iſti longe ſint ab Altari, nec ad oblationes, aut Communionem admittantur. In Eccleſiis vero ſpecialiter interdictis, in quibus aſſervatur Euchariſtia, licitum eſt tantum ſemel in hebdomada Miſſam celebrare ad renovandam Euchariſtiam, ut docent Henriquez, Navarrus, & alii apud Bonacinam ſupra c. 2. de interd.

5. Quod ſpectat denique ad privationem ſepulturæ Eccleſiaſticæ, obſervat Laym. quod quamvis tempore interdicti locaſis non poſſint laici, licet non interdicti, ſepeliri in loco interdicto; poſſint tamen Clerici, dummodo perſonaliter interdicti non ſint, etiam in loco interdicto ſepeliri, in ſilentio tamen ſine campanarum pulſu; ſicut & laici, etiam perſonaliter interdicti, ſi denuntiati non ſint, poſſunt in loco ſacro non interdicto ſepeliri.

Quæres, quibus in caſibus incurratur interdictum. Reſpondetur, inter-

ter dictum locale generale præſertim incurri, quando dominus terræ injurioſe Epiſcopum percutit, aut cædit, aut id fieri mandat: item quando impedit, ne Legatus, aut Nuntius Apoſtolicus officium ſuum exequatur: & in aliis etiam caſibus, qui quoniam rarius eveniunt, & apud Bonacinam ſupra, alioſque Doctores videri poſſunt, a nobis prætermittuntur. Circa quos caſus tamen obſervat Bonac. ex Suarez, Filliucio, & aliis, nullam eſſe obligationem ſervandi interdicti ante denunciationem.

Proxime ad interdictum accedit ceſſatio a Divinis, quæquidem non eſt Cenſura, neque etiam pœna, ſed ſimplex prohibitio Divinorum Officiorum, & adminiſtrationis Sacramentorum, ac ſepulturæ Eccleſiaſticæ in ſignum mœroris alicujus graviſſimi, propter atrocem aliquam injuriam honori Divino, aut Eccleſiæ illatam. Et hæc ceſſatio ſervari debet eodem modo, quo de interdicto ſupra explicatum eſt, ut ex probabili Theologorum ſententia docet Laym. c. 6. de ceſſat. a Divinis.

SECTIO III.

De Irregularitate.

1. IRregularitas non eſt Cenſura, ſed impedimentum Canonicum ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum, vel eorum uſum impediens. Ita ex communi Theologorum doctrina Suarez, Henriquez, Filliucius,& alii apud Bonacinam *diſp.7.*de irregular. q.1.punct.1. Ex duplici autem capite contrahitur irregularitas, ſcilicet ex defectu, vel ex delicto. De utraque in ſequentibus §§. breviter agemus.

§. I.

De Irregularitate, quæ oritur ex defectu.

1. DEfectus, ex quibus oritur irregularitas, ſunt in genere ii, qui aliquam inhabilitatem, vel indecentiam cauſant ad Ordines Eccleſiaſticos convenienter ſuſcipiendos, aut exercendos. Et hii ſeptem præſertim a Doctoribus adnotantur, ut videre eſt apud Toletum lib. 1. c. 57. & ſeq. & alios.

Primus eſt defectus animæ, qualis reperitur in iis, qui uſu rationis carent, qui morbo epileptico laborant, qui ſunt lunatici, energumeni, omnino illiterati, neophyti, publicam pœnitentiam agentes, ut fuſius explicat Toletus ſup. cap. 62.

Secundus eſt defectus corporis, quando ſcilicet aliqua in corpore mutilatio, vel deformitas, aut debilitas ineſt, quæ reddit hominem inhabilem ad functiones Ordinum exequendas, aut talem efficit, ut eas exercere non valeat, niſi cum notabili indecentia, & deformitate, quæ maximum illius contemptum, & horrorem ingeneret, ut ſi ſit membro ali-

quo

quo mutilatus, mutus, cæcus, aut altero oculo, præſertim ſiniſtro, carens: item ſi ſit leproſus, ſi monſtroſum aliquid, & valde deforme præ ſe ferat, ut pluribus docet idem Toletus cap. 63.

Tertius eſt defectus natalium, quando quis non ex legitimo matrimonio, ſed ex fornicatione, adulterio, aut alio quovis illicito concubitu procreatus eſt, ut explicat idem Toletus cap. 58.

Quartus eſt defectus bonæ famæ, quando quis contraxit infamiam aliquam, ſive ea ſit juris, qua ratione circulatores, hiſtriones, mimi, comœdi, & alii artes ejuſmodi, aut officia exercentes, jure tum civili, tum Eccleſiaſtico cenſentur infames: ſive infamia ſit facti, ut, quando quis crimine aliquo notorio, & ſcandaloſo contraxit infamiam, v. g. proditione, ſacrilegio, & aliis ſimilibus, quæ degradatione, vel depoſitione digna ſunt, ut habetur apud eundem Toletum cap. 62. & 74.

Quintus eſt defectus ætatis ad ſuſcipiendos Ordines requiſitæ, de quo dictum eſt ſup. tract. de Sacram. c. 7.

Sextus eſt defectus Sacramenti, qui in bigamia reperitur, quando quis pluries matrimonium contraxit. Quamvis enim id licite fiat, tale nihilominus matrimonium pluries iteratum perfectionem ſuam omnimodam non habet, quantum ad ſignificationem Sacramenti. Non enim perfecte ſignificare poteſt unionem Chriſti Domini cum Eccleſia, quando unus, vel una cum pluribus ſucceſſive contraxit, ut fuſius explicat idem Toletus c. 65. Eſt autem triplex bigamia, ut docet idem Auctor, vera, quando quis vere, & realiter pluries nupſit, interpretativa, quando viduam in matrimonium duxit, & ſimilitudinaria, ut loquuntur Doctores, quando quis poſt votum ſolemne caſtitatis, matrimonium, etiam obtenta diſpenſatione, contrahit.

2. Septimus denique eſt defectus lenitatis, quando quis directe, vel indirecte morti, vel mutilationi alterius, quamvis modo aliquo licito, & juſto, cooperatur, ut Judices morti reum adjudicantes, accuſatores, teſtes, ſcribæ, & alii officiales capitalis ſententiæ executioni cooperantes; hi enim omnes, quando mors, vel mutilatio alterius ſequitur, ſunt irregulares: item qui alios conſilio, vel ſuaſionibus inducunt ad accuſandum, & ad litem criminalem intentandam, ſi ex ea lite ſequatur accuſati condemnatio, & ejus mors, vel mutilatio. Non tamen incurrit irregularitatem Judex Eccleſiaſticus, qui aliquem degradat, & tradit brachio ſæculari, maxime præmiſſa proteſtatione, ſe non intendere ullam pœnam ſanguinis ut docet Bonac. diſp.7.q.4. de irreg. pun. 1. non etiam Inquiſitores Fidei tradendo aliquos Judici ſæculari comburendos, etiamſi nullam præmittant proteſtationem, ut conſtat ex Bulla Pii V. apud eundem Bonacin. Qui etiam recte docet, Clericum, qui alium accuſat, ſi non vindictam, nec ullam ſanguinis pœnam petat, ſed tantum ſatisfactionem ſibi juſte debitam, non fieri irregularem, etiamſi poſtea ſequatur accuſati mors, vel

vel mutilatio. Quod tamen limitari debet, quando quis in cauſa propria poſtulat ſatisfactionem, præmiſſa proteſtatione, ſe nullam ſanguinis pœnam petere: Secus vero, ſi accuſet de injuria illata perſonis extraneis. Tunc enim, quamvis præmittat proteſtationem, ſi tamen mors, vel mutilatio ſequatur, incurrit irregularitatem, ut habetur ex c. *Prælatis*, de homicidio, ubi permittitur quidem Clerico conqueri coram Judice de malefactoribus ſuis, non vero de iis, qui aliis nocuerunt. Aliqui tamen Doctores, ut Avila, Henriquez, & alii apud Bonacinam ſupra, probabiliter exiſtimant, nullam incurri irregularitatem a Clerico, qui conqueritur coram Judice de illis, qui damnum domeſticis ſuis, aut aliis valde propinquis, v. g. parentibus, aut fratribus intulerunt; quia damnum illud propter unionem, quæ cum ejuſmodi perſonis intercedit, ut proprium cenſetur.

3. Qui autem fert teſtimonium coram Judice contra reum aliquem, ſi ex ejus teſtificatione mors, vel mutilatio ſequatur, fit irregularis. Unde Perſonæ Eccleſiaſticæ nunquam ferre debent teſtimonium in ejuſmodi cauſis, ut pluribus docet, & probat idem Bonac. pun. 1.

Similiter qui pugnat, & occidit in bello juſto, quamvis licite id faciat, fit tamen irregularis, ut habetur ex c. *Petitio tua*, de homicidio, non tamen fit irregularis ille, qui proficiſcens ad bellum juſtum alio fine, quam pugnandi, hoſtem invadentem occidit ad propriæ vitæ defenſionem: neque qui hoſtem oppugnantem muros urbis in ſui, ſuorumque defenſionem occidit, aut qui hortatur milites ad fortiter pugnandum, hoſtemque repellendum. Et generaliter quicunque in ſui, vel aliorum defenſionem, vel etiam in propugnationem honoris ſui, aut rerum ſuarum alterum occidit, ſervato tamen moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis, ut fuſius explicat, & probat idem Bonac. punct. 6.

§. II.

De Irregularitate, quæ oritur ex delicto.

1. QUinque ſunt præſertim genera delictorum, ob quæ irregularitas contrahitur.

Primum eſt iteratio Baptiſmi, quando quis ſcienter rebaptizat, aut rebaptizatur. Uterque enim contrahit irregularitatem. Quod tamen intelligendum eſt de Baptiſmo abſolute reiterato. Qui enim ſub conditione rebaptizaret infantem, de quo dubitaret, an valide baptizatus eſſet, nec peccaret, nec ullam incurreret irregularitatem, ut docent Navarrus, Suarez, & alii apud Bonac. diſp. 7. qu. 3. pun. 3.

Secundum eſt violatio Cenſuræ in ſuſceptione, vel exercitio Ordinum, v. g. ſi quis majori excommunicatione ligatus recipiat Ordines, aut ſi excommunicatione, ſuſpenſione, vel interdicto irretitus exerceat ſolemniter aliquos actus majorum Ordinum, ut ſi Miſſam celebret, aut Sacramentaliter abſolvat. Talis enim fit irregularis, ut habetur

betur ex c. *Si quis Epiſcopus*, 11. q. 3. &c. *Is*, *qui*, de ſent. excom. Obſervat tamen Bonac. quod ſi quis Cenſura aliqua ligatus exerceret actum Ordinis, urgente gravi aliqua neceſſitate, aut ad evitandum aliquod ſcandalum non incurreret irregularitatem; ſicut nec ille, qui ex ignorantia, aut inadvertentia, vel oblivione inculpabili idem faceret.

2. Tertium eſt indignum, & indebitum ſacrorum Ordinum exercitium abſque legitima ordinatione, ſi quis v. g. ſolemniter miniſtret in Ordine aliquo ſacro, quem non habet, ut ſi Sacerdos exerceat actus Ordinis Epiſcopalis, ſi ſimplex Clericus Baptiſmum ſolemniter adminiſtret. In his enim, & ſimilibus caſibus incurritur irregularitas.

Quartum eſt crimen hæreſis. Nam Hæretici omnes, & Apoſtatæ a Fide, nec non eorum fautores, & defenſores ſunt irregulares, etiamſi ſint occulti, ut habetur ex c. *Qui in aliquod*, & c. *Presbyteros*, diſt. 5. & etiam Hæreticorum filii uſque ad ſecundam generationem, quamvis ab errore parentum receſſerint, & veram Fidem amplexi ſint, ut habetur ex c. *Statutum* de Hæreticis. Si tamen parentes eorum ante mortem Eccleſiæ reconciliati fuerint, tunc quanvis ipſi parentes etiam poſt hæreſis abjectionum maneant irregulares, filii tamen nullam ab iis contrahunt irregularitatem.

3. Quintum denique eſt homicidium, & mutilatio. Quicunque enim alterum injuſte quocunque modo occidit, & mutilat, vel illius injuſtæ occiſioni, vel mutilationi cooperatur, juſſu, conſilio, auxilio, aut alio ſimili modo, fit irregularis, ut fuſe explicat, & probat Bonac. ſup. pun. 8. & Toletus l. 1. c. 79. & ſeq. Neque ſolum incurritur irregularitas ex homicidio voluntario, ſed etiam ex caſuali, quod accidit præter intentionem occidentis, ſi debita diligentia adhibita non fuit, quæ ſi adhibita fuiſſet, ejuſmodi homicidium ſequutum non fuiſſet. Quod & ſimiliter de mutilatione dicendum eſt. Quod quidem variis exemplis explicat Toletus ſup. quæ apud illum videri poſſunt.

§. III.
Qua ratione tollatur Irregularitas.

1. QUatuor modis tolli poteſt irregularitas, nimirum ſuſceptione Baptiſmi, profeſſione Religioſa, ablatione, ſeu remotione cauſæ, & diſpenſatione legitima.

Per Baptiſmum tollitur quævis irregularitas ex delicto proveniens, vel (ut magis proprie loquamur) per Baptiſmum fit, ut baptizatus nullam incurrat irregularitatem delictorum, quæ ante Baptiſmum commiſit. Non tollitur vero irregularitas, quæ oritur ex defectu, ſi poſt Baptiſmum idem defectus remaneat.

Per profeſſionem Religioſam tollitur ſolummodo irregularitas ex defectu natalium proveniens quo ad Ordines, non vero quoad Prælaturas, ut habetur c. 1. de filiis Presbyterorum.

Aufertur etiam irregularitas ex defectu proveniens, ſublata cauſa, ob quam fuerat inducta. V. gr. tollitur irregularitas ex defectu ætatis proveniens per adventum legitimæ ætatis, & ſic de aliis, ut docet Bonac. q. 5. pun. 2.

2. Demum tollitur irregularitas per diſpenſationem legitimam. Atque in primis Summus Pontifex pro ſuprema auctoritate, quam in univerſam Eccleſiam obtinet, diſpenſare poteſt in quavis irregularitate, quæ jure humano introducta eſt, ut ex communi DD. conſenſu docet Bon. pun. 1. & conſtat ex his, quæ dicta ſunt ſup. c. de Leg.

Epiſcopus etiam diſpenſare poteſt cum ſuis ſubditis in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, ideſt ex delicto, quod non eſt publicum, ſeu notorium in ratione delicti. E. g. ſi quis majori excommunicatione occulte ligatus publice celebret, & ſic contrahat irregularitatem, poterit Epiſcopus in illa diſpenſare, quia licet celebratio ſit publica, delictum tamen non eſt publicum, ut explicat Bon. ſup.

Excipitur tamen irregularitas ex homicidio voluntario proveniens, & ex quocunque delicto deducto ad Forum contentioſum, a qua ſolus Summus Pontifex diſpenſat; ſicut & a quavis alia irregularitate, quæ ex defectu aliquo provenit, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Bonac. ſup. q. 2. pun. 1.

3. Poteſt nihilominus Epiſcopus diſpenſare cum illegitimo ad Tonſuram, & minores Ordines, ſicut & ad Beneficium ſimplex. Ad Ordines vero ſacros, & alia Beneficia, quæ Ordinem ſacrum requirunt, diſpenſare non poteſt, ut habetur cap. de filiis Presbyterorum in 6.

Atque hactenus de Cenſuris Eccleſiæ, ad majorem Dei gloriam, & ipſius Eccleſiæ utilitatem.

APPENDIX

De Statu Clericali, & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ diſciplina.

Nequid eorum, quæ perſonas divino culti mancipatas ſpectant, hoc in Opere deſideretur, hanc Appendicem inſtar cujuſdam veluti ſupplementi ad illius calcem ſubjecimus, in qua breviter adnotavimus ea, quæ ad Clericalem ſtatum, & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ diſciplinam pertinent, nec in aliis hujus libri partibus commode potuerunt explicari, ut quivis ſacris Ordinibus initiatus, aut Eccleſiaſticis miniſteriis adſcriptus ob oculos habeat, & uno veluti aſpectu facilius intueri poſſit, quæ ſint muneris ſibi impoſiti partes, quidve ratione characteris, aut Beneficii ſuſcepti præſtare teneatur.

ARTICULUS I.

De primo ad ſtatum Clericalem ingreſſu.

1. QUoniam *in omni actione ſuſcipienda* (ut loquitur Catechiſmus Romanus part. 2. c. 7.) *magnopere refert, quem ſibi quiſque finem conſtituat, optimo enim fine poſito, recte omnia conſequuntur; qui ſacris initiari volunt, hoc in primis attendere debent, ut nihil ſibi tanto munere indignum proponant.* &c. *Alii enim eo conſilio ad hanc vivendi rationem ſe convertunt, ut quæ ad victum, veſtitumque neceſſaria ſunt, parent, ita ut præter quæſtum nihil aliud in Sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri homines in quovis ſordidi artificii genere, ſpectare videantur. Quamvis enim ex Apoſtoli ſententia, naturalis, & Divina lex jubeat, ut qui Altari ſervit, de Altari vivat; tamen quæſtus, & lucri cauſa ad Altare accedere, maximum ſacrilegium eſt. Alios honoris cupiditas, & ambitio ad Sacerdotalem Ordinem ducit. Alii vero, ut divitiis affluant, initiari volunt, cujus quidem rei illud argumentum eſt, quod niſi opulentum aliquod Eccleſiaſticum Beneficium eis deferatur, nullam ſacri Ordinis cogitationem habent. Hi vero ſunt, quos Salvator noſter mercenarios appellat Joan.* 10. &c. *Soli vero illi oſtio in Eccleſiam merito intraire dicuntur, qui a Deo legitime vocati, Eccleſiaſtica munera ejus rei cauſa ſuſcipiunt, ut Dei honori inſerviant*, &c.

Quibus quidem verbis monentur, quicunque in Chriſti Domini Clerum cooptari cupiunt, ut, antequam illius Sanctuarium ingrediantur, ſerio apud ſe perpendant, num ſe ad ſublime illud vitæ genus Divino nutu vocatos agnoſcant. *Neque enim quiſquam ſumit ſibi honorem*, ut ait Apoſt. Hebr. 5. *ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.*

2. Quod ut facilius, & certius quiſque perſpicere poſſit, conſiderare debet, num a Deo acceperit ea, quæ ad miniſteria Eccleſiaſtica rite obeunda requiruntur. Quos enim vocavit, hos (juxta dictum ejuſdem Apoſtoli 2. Cor. 3.) *idoneos effecit Miniſtros novi Teſtamenti.*

Atque in primis debet attendere, num ulla Cenſura, Irregularitate, aut alio ſimili impedimento ſit obſtrictus, num aliquibus pravis inclinationibus, aut vitiis cum Clericalis vitæ ſanctimonia e diametro repugnantibus obnoxius ſit, num literaturam ſufficientem ſit adeptus, aut ſaltem ad illam adipiſcendam idoneus judicetur. Conſideret præterea, quæ ſit ejus mens, quod conſilium, quis voluntatis ſcopus in hoc Clericali ſtatu amplectendo, quonam ejus intentio feratur. *Univerſos enim* (inquit S. Bernardus ſuper illa verba, *Ecce nos reliquimus omnia*, &c.) *in Ordinibus Eccleſiaſticis, cæteriſque ad Sanctuarium pertinentibus honorem quærentes proprium, aut divitias, vel corporis voluptates, poſtremo quæ ſua ſunt, non quæ JeſuChriſti, manifeſte prorſus, & indubitanter non ea, quæ ex Deo*

eſt, charitas, ſed aliena a Deo, & quæ omnium malorum radix eſt, cupiditas introducit.

3. Denique, quod præcipuum eſt, Superioris, & Prælati voluntatem auſcultet, non precibus importunis, aut aliorum interventu animum ejus flectere nitatur, nihil abſcondat eorum, quæ ab eo ſciri debent, ſed totum ſe illius diſcretioni, & providentiæ permittat.

Porro ad vocationem illam Divinam certius dignoſcendam, conducere plurimum poteſt, ſi (quod a plerisque Sanctorum factum legimus) qui Clericali militiæ adſcribi cupit, paululum ſe a negotiis ſæcularibus, & mundi converſatione ſubducat, & in aliquo ſeceſſu ante actæ vitæ rationem a ſeipſo repoſcat, & conſcientiæ ſordes diligenter abſtergat, ut purgato mentis oculo, adſpirante cœleſtis Gratiæ luce clarius perſpicere poſſit, quæ ſit in re tanti momenti Divina voluntas: ad quod etiam viri prudentis conſilio plurimum juvari poterit. Certe S. Paulus ad Apoſtolatum ipſius Chriſti Domini voce deſtinatus, & cœleſtibus gratiis uſque ad miraculum perfuſus, non niſi Ananiæ interventu Divinæ voluntatis conſilium agnovit.

ARTICULUS II.

De Habitu, & Tonſura Clericali.

1. DE his aliqua ſup. tract. 1. c. 7. ſacræ Ordinationis doctrinam explicantes delibavimus, quæ quoniam non minimi momenti eſſe cenſentur, paulo accuratius, breviter tamen, hic denuo attingere non erit inutile.

Atque in primis obſervandum eſt, Eccleſiam ſapienti conſilio voluiſſe, ut *ſicut Clerici a laicis diſcreti eſſe debent in converſatione* (ut dixit S. Anacletus Papa Ep. ad Eccleſias per Galliam inſtitutas circa ann. Dom. 167.) *ita & in tonſura & in omni habitu diſcreti apparerent.* Ex quibus Pontificis verbis obiter colligi poteſt, quam ſit antiquus ipſius Tonſuræ Clericalis uſus, quem ab ipſo etiam S. Petro incepiſſe teſtatur Rabanus l. 1. de inſt. Cler. c. 2. aſſeritque Sanctum illum Apoſtolum *hunc ritum primum ſumpſiſſe, ut formam, & ſimilitudinem Chriſti in capite geſtaret, dum pro redemptione noſtra crucis patibulum ſubiturus, a nefanda Judæorum gente acutis ſpinarum aculeis coronaretur.*

Hæc autem Tonſura Clericalis duo præſertim ſecundum Eccleſiæ inſtitutum requirit. Primo, ut Clerici comam non relaxent, aut nutriant: quod in plurimis Conciliis ſub anathemate prohibitum eſt, nominatimque in Concil. Barcinonenſi ſub Vigilio Papa can. 3. Conc. Romano ſub Gregorio II. cap. ult. Conc. Moguntino I. ſub Leone IV, can. 25. Conc. Tiburenſi ſub Formoſo can. 27. & aliis.

2. Secundo, ut in modum circuli, & coronæ Tonſuram in capite geſtent: quod etiam plurimorum Conciliorum decretis ſtatutum reperitur, ac potiſſimum Conc. Aquiſgranenſis I. ſub Stephano V. ca. 1. Conc.

Digitized by Google

Conc. Lateranenſis ſub Innocen. III. ca. 19. Conc. Oxonienſis ſub Honorio III. ca. de habitu Clericorum, Conc. Ravennatis ſub Honorio IV. rubrica 3. & Conc. Palentini ſub Urbano VI. rubrica de Clericis conjugatis.

Similiter etiam Clericalis habitus deferendi lex, quæ in iiſdem Conciliis lata eſt, & in plurimis aliis etiam noſtri hujuſce ſæculi confirmata, duo præſertim capita continet. Primum ipſius habitus materiam ſpectat, de qua in Concil. Nicæno II. can. 6. id memorabili decreto conſtitutum fuit, *ut Epiſcopi, & Clerici ex ſericis texturis variatum veſtimentum non habeant, nec ſe ſplendidis veſtibus exornent*. Quod etiam ſimili modo ſancitum reperitur in Conc. Palentino c. 6. & in Conc. Lateranenſi ſub Leone X. in Bulla reformationis, & in Conc. Senonenſi paulo ante Trid. & in Conc. Mediolanenſi I. ſub S. Carolo Borromæo, in quibus, & plurimis aliis Conciliis tum Provincialibus, tum Diœceſanis prohibitæ ſunt in privato habitu Clericali ſericæ veſtes, & lanearum ſolummodo uſus univerſali propemodum Eccleſiæ praxi approbatus fuit.

3. Secundum ejuſdem Clericalis habitus formam reſpicit, ut ſcilicet veſtes ejuſmodi ſint talares: quod habetur ex collectione antiquorum canonum a S. Martino Bracharenſi Archiep. facta circa ann. Domini 572. & in Conc. Rom. ſub Zacharia can. 31. ac, ut alia plurima Concilia omittamus, demum in Conc. Senonenſi ca. 24. his verbis: *Veſtes ſint talares, nec nimia amplitudine ſuperfluæ, nec plus æquo conſtrictæ, in quibus Clericalis Ordinis honeſtas, & modeſtia deprehendatur, faſtus, jactantiæ, vel elationis vitium devitetur*. Præterea ut veſtes Clericales nigri ſint coloris. Quamvis enim olim violaceus color apud quoſcunque Clericos in uſu fuerit (ut obſervat Baron. ad an. 363. n. 48.) nihilominus communis Eccleſiæ uſus obtinuit nunc, ut colore violaceo Epiſcopis reſervato, alii Clerici fuſco, ſeu nigro uterentur, quod etiam in Conc Mediolanenſi I. ca. de Clericor. veſtitu, & in Conc. Burdegalenſi, ann. 1583. & Aquenſi, 1585. conſtitutum eſt, quas quidem ſanctiones Apoſtolica Sedes confirmavit.

His autem Conciliorum, adeoque Eccleſiæ univerſæ toties repetitis decretis omnes omnino Clericali militiæ adſcriptos conſtringi manifeſtum eſt. Quod quamvis hiſce ultimis temporibus, relaxata nonnihil Eccleſiaſtica diſciplina, non ita ſtricte exigatur ab iis, qui Clericali ſolummodo tonſura initiati ſunt; certum eſt tamen, Clericos Beneficia, aut Officia Eccleſiaſtica obtinentes, aut Ordinibus Eccleſiaſticis, præſertim ſacris, initiatos ad Tonſuram, & habitum Clericalem ſtricte obligari. Quod Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 6. de refor. expreſſis his verbis declaravit: *Omnes Eccleſiaſticę perſonæ, quantuncunque exemptę, quę aut in ſacris fuerint, aut Dignitates, Perſonatus, Officia, aut Beneficia qualiacunque Eccleſiaſtica obtinuerint, ſi, poſtquam ab Epiſcopo ſuo etiam per edictū publicum moniti fuerint, honeſtum habitum Clericalem illorū Ordini, &*

dignitati congruentem, & juxta ipſius Epiſcopi ordinationem, & mandatum non detulerint, & per ſuſpenſionem ab Ordinibus, ac Officio, & Beneficio, ac fructibus, reditibus, & proventibus ipſorum Beneficiorum, nec non ſi ſemel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem Beneficiorum ejuſmodi coerceri poſſint, & debeant.

Ex cujus decreti tenore ſequitur, hodie Clericos Tonſuram, & habitum Clericalem contemptui, aut neglectui habere ſine gravi peccato non poſſe, cum pœna ſuſpenſionis generalis in illius legis violatores decernatur, quam non niſi ob peccatum aliquod grave decerni ex ante dictis conſtat. Unde Navarrus, Reginaldus, Riccius, Henriquez, & alii apud Bonac. diſp. 8. de ſacram. Ordin. q. un. pun. ult. docent, Clericum in ſacris Ordinibus conſtitutum, aut obtinentem Beneficium peccaturum mortaliter, ſi notabili aliquo tempore Tonſuram, aut habitum Clericalem non deferat. Verum eſt quidem, in Concil. Mediolan. tit. de Clericorum veſtitu, num. 18. permitti, ut Clerici in itinere conſtituti breviori, & contractiori veſte, quam vulgo Sotanellam vocant, uti poſſint, quod etiam conceſſum reperitur in Conc. Aquenſi an. 1585. approbato a Xyſto V. Summo Pontifice, nec non in Conſtitutionibus Synodalibus Diœceſis Aletenſis, & quarundam aliarum Diœceſeon: ſed tamen accipi debet eo ſenſu, ut ſolummodo in itinere, non vero domi, aut ruri, deambulationis gratia, licitum ſit Clericis uti hac veſte breviori, & contractiori, quæ nihilominus talis eſſe debet, ut infra genua delabatur, quod in ſuprad. Conc. expreſſe declaratum eſt, ut ex ejus forma Clericus a laico facile diſtingui poſſit.

ARTICULUS III.
De Beneficiis Eccleſiaſticis.

1. NOmine Beneficii Eccleſiaſtici intelligitur jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis propter aliquod Officium ſpirituale auctoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita Leſſius lib. 2. de juſtit. & jure cap. 34. dub. 1.

2. Sunt autem alia Beneficia Regularia, quæ ſolis Regularibus competunt, & alia Sæcularia, quæ ſolis Sæcularibus conferuntur. Item alia ſunt Beneficia duplicia, ut loquuntur Canoniſtæ apud Rebuffum in praxi pag. 6. alia ſimplicia. Duplicia vocantur illa, quæ adjunctam habent aliquam adminiſtrationem, aut eminentiam in Eccleſia, qualia ſunt Beneficia curata, Archidiaconatus, Epiſcopatus, &c. Beneficia ſimplicia dicuntur illa, quæ nullam adminiſtrationem, aut eminentiam ejuſmodi habent, ſed tantum inſtituta ſunt ad preces Deo fundendas, aliaque Divina Officia obeunda, quales ſunt Capellaniæ, &c. ut docet Navarr. & alii apud Leſſ. ſup. dub. 2.

His breviter prænotatis, ex variis, ac plurimis, quæ a Theologis circa

ca Beneficia diſputari ſolent, præcipua, & maxime ſcitu neceſſaria, ex communi, & magis recepta probatorum Auctorum doctrina, hic breviter ſubjiciemus, & quæſtiunculis aliquot explicabimus.

QUÆSTIUNCULA I.

Quot modis Beneficia Eccleſiaſtica licite obtineri poſſint.

1. QUinque præſertim modis Beneficia licite obtineri poſſunt, 1. præſentatione, ſeu nominatione Patroni, & inſtitutione Collatoris, 2. electione, & confirmatione, 3. collatione libera, 4. reſignatione in favorem alterius cum ſecuta collatione, 5. permutatione.

Præſentatio, ſeu nominatio eſt perſonæ alicujus idoneæ per Patronum Epiſcopo, vel alteri, ad quem inſtitutio, ſeu collatio pertinet, legitime facta exhibitio: Inſtitutio autem eſt ipſius Beneficii, juriumque illius collatio, & attributio. Et hæc inſtitutio, ſeu collatio fieri ſolum poteſt per Eccleſiaſticos, præſentatio vero etiam per Laicos.

Electio in eo differt a præſentatione, quod electio fiat a pluribus, ut a Capitulo, & a ſolis Eccleſiaſticis, per ſuffragia, præſertimque in Prælaturis locum habeat: præſentatio vero etiam ab una perſona, etſi Laica, & in quovis beneficii genere. Confirmatio vero eſt collatio beneficii facta electo, ſicut inſtitutio eſt eadem collatio facta præſentato, ſeu nominato.

Collatio libera dicitur, quando Beneficium ſolo jure Prælati datur, nec ſubeſt juri Patronatus.

Reſignatio eſt, quando quis beneficium ſuum libere reſignat, ſeu dimittit in manibus Collatoris in favorem alterius.

Permutatio denique, quando hæc reſignatio fit cauſa permutandi beneficii cum alterius beneficio. De quibus videri poteſt Leſſius ſup.

2. Quæres, utrum beneficia ſint ſemper dignioribus conferenda. Reſpondetur, quod licet is, qui reſignat Beneficium in favorem alterius, non teneatur quærere digniſſimum, ſed ſufficiat, ſi dignus ſit reſignatarius, electores tamen, præſentatores, & collatores tenentur ſemper, quantum in ipſis eſt, curare, ut digniſſimis conferantur Beneficia, præſertim curam animarum annexam habentia, ut ex S. Thoma, & pluribus aliis Theologis docet Leſſius ſupra, dubio 14. idque variis SS. Patrum auctoritatibus fuſe probat, ita ut peccet mortaliter is, qui eligit, præſentat, aut confert Beneficium, præſertim curam animarum annexam habens, digno, prætermiſſo abſque ulla cauſa legitima eo, qui notabiliter dignior, & aptior videtur, ſperaturque multo melius functurus officio. Quod etiam confirmari poteſt ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. ubi dicitur expreſſe, *Omnes, & ſingulos, qui ad promotionem præficiendorum quomodocunque jus habent, mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ mag s utiles*

les ipſi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.

Dictum eſt, *abſque legitima cauſa*, quia ſi v. g. Patronus præſentet dignum; Collator conferre tenetur, etſi alios magis idoneos noverit: item ſi beneficium ex inſtitutione ſua conferendum ſit alicui ex certa familia, tunc enim aptiſſimo ex illa familia conferendum erit, non vero aliis, etſi aptioribus.

Quocunque autem modo Beneficium aliquod obtineatur, cavendum eſt præ cæteris ſimoniæ peccatum, quod in prædictis omnibus obtinendi Beneficii modis reperiri poteſt, tam ex parte obtinentis, quam Conferentis, aut Patroni. De quo quidem peccato, quoniam nimis crebro evenire ſolet, paulo accuratius nobis agendum eſt.

QUÆSTIUNCULA II.

Quibus modis ſimonia tum in aliis caſibus, tum præſertim in obtinendis Beneficiis committi poſſit.

1. Simoniæ peccatum a Simone Mago nomen accepit, eo quod primus dona Spiritus Sancti pecunia emere voluerit, Act. 8. & ut loquitur S. Aug. tract. 10. in S. Joan. *Volebat emere Spiritum Sanctum, quia volebat vendere Spiritum Sanctum:* ex quo factum eſt, ut peccatum illud, quo ſpirituale aliquid, aut ſpirituali annexum pecunia, aut aliqua re pretio æſtimabili emitur, aut venditur, *Simonia* nuncupetur. Quam grave ſit autem illud peccatum, patet tum ex objurgatione aſperrima, qua S. Petrus erga præfatum Simonem uſus eſt, tum etiam ex eo, quod c. *Reperiuntur*, 1. q. 1. appellatur *Execrabile flagitium*. & c. *ſicuti* 1. de ſimonia dicitur, *Simoniacam peſtem ſui magnitudine alios animæ morbos vincere*, & cap. *ſane* 15. dicitur, *Inſtar publici criminis læſæ Majeſtatis eſſe puniendam*.

2. Eſt autem triplex ſimonia (ut docet Toletus l. 5. c. 86.) mentalis, conventionalis, & realis. Simonia mentalis duplici modo contingere poteſt: primo, cum quis deliberate vult emere, aut vendere aliquid ſpirituale: ſecundo, cum aliquid exterius facit cum intentione emendi, aut vendendi aliquid ſpirituale ſine ullo pacto externo, ut ſi quis obſequium præſtet Prælato, aut Patrono hac intentione, ut conferatur illi Beneficium in obſequii mercedem.

Simonia conventionalis eſt, quando aliquod pactum externum intervenit, quod tamen ſive ex utraque parte, ſive ex alterutra nondum executioni mandatum eſt.

Simonia realis eſt, quando ex utraque parte pactum executioni mandatum eſt.

Quocunque autem modo ſimonia committatur, eſt ſemper graviſſimum peccatum. Non tamen incurruntur pœnæ adverſus ſimoniacos de-

decretæ, niſi propter ſimoniam realem, aut propter conventionalem, quæ in confidentia reperitur, ut docet, & probat Leſſius ſup. n. 27. & ex infra dicendis patebit.

3. Quoniam vero innumeris prope modis hoc peccatum committi poteſt, quos ſingillatim perſequi nimis prolixum foret, proponemus hic regulam generalem communiter a Theologis receptam, qua dignoſci poterit in quovis caſu particulari, utrum ſimonia committatur, nec ne. Ad cujus faciliorem intelligentiam ſupponimus 1. nomine rei ſpiritualis, quæ per ſimoniam vendi, aut emi dicitur, intelligi a Theologis, ut recte obſervat Leſſius libro 2. ca. 35. dub. 1. non id omne, aut ſolum quod eſt incorporeum, ſed id, quod eſt aliquid ſupernaturale, ſive ſit aliquid reale, ſive aliquid morale tantum, ſive in modum actus, ſive in modum habitus, ut ſunt virtutes ſupernaturales, Gratiæ gratis datæ, aut gratum facientes, & Sacramenta, quivis uſus poteſtatis alicujus ſupernaturalis, vel etiam id, quod eſt rei ſupernaturali annexum, ut ſunt Beneficia Eccleſiaſtica, &c.

Supponimus 2. pecuniam, aut aliquid pecunia æſtimabile vario, & multiplici titulo pro aliqua re ſpirituali dari poſſe, ſcilicet vel per modum pretii ipſius rei ſupernaturalis, vel per modum eleemoſynæ, & ſuſtentationis, quæ Miniſtro Eccleſiaſtico tribuitur, vel per modum oblationis, quæ Deo fit in perſona Miniſtri, vel per modum liberalis, & gratuitæ donationis, aut denique per modum laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia approbatæ.

Supponimus 3. ex communi, & recepta Theologorum doctrina, cujus probatio videri poteſt apud Leſſium ſup. dub.4. duplicem eſſe ſimoniam, aliam jure Divino, aliam jure humano, & Eccleſiaſtico prohibitam. E.g. venditio quævis, aut emptio rei ſpiritualis ſupernaturalis eſt ſimonia jure Divino prohibita, ut ex variis Scripturæ locis probat Leſſius, venditio autem, vel emptio rei alicujus temporalis, quæ alicui rei ſpirituali annexa eſt, v. g. emptio, aut venditio Beneficiorum, quoad partem temporalem, ſimonia eſt Eccleſiaſtico jure vetita, quia, ut idem Leſſius fuſe declarat, quamvis jus ad percipiendos fructus Beneficii materialiter, & ſeorſim a quovis Officio ſpirituali, & ſacro conſideratum ſit aliquid temporale, quod proinde Divino jure non eſt invendibile; Eccleſiaſticis tamen legibus, quæ ab eodem Leſſio, & aliis Doctoribus fuſe citantur, ob reverentiam rei ſpiritualis annexæ prohibitum fuit, ne tale jus vendi poſſet. Unde ſicut Eccleſia poteſt decreto aliquo ſuo locum materialem Divino cultui dicatum reddere immunem, ita ut qui violat immunitatem illam Eccleſiaſtico jure introductam, peccet contra virtutem religionis, adeoque peccatum ſacrilegii committat: ita rem temporalem rei ſpirituali annexam propter annexionem illam poteſt a venditione reddere immunem, ita ut ſi vendatur, aut ematur pretio aliquo temporali, venditio, aut emptio ſimoniaca cenſeatur.

4. His

4. His ſuppoſitis, ad dignoſcendum, in quibus caſibus ſimoniæ labes incurratur,vel non incurratur,generalis regula hęc eſto.Quotieſcunque aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum,eo ſenſu,qui ſupra explicatus eſt, emitur, aut venditur, id eſt quotieſcumque pro tali re accipitur,aut datur aliquid pecunia æſtimabile, tanquam illius pretium, toties peccatum ſimoniæ committitur; ſecus vero,ſi alio titulo detur,vel accipiatur. Tunc enim perpendendum eſt, qualis ſit ille titulus, an verus, & legitimus, an vero fucatus, & ad palliandam ſimoniam appoſitus.

Ex quo intelligitur, ad rationem ſimoniæ duo præſertim requiri, quorum unum eſt pretium, qualis eſt pecunia, aut quidvis aliud pretio aliquo æſtimabile, quale eſt munus a lingua, vel a manu, vel ab obſequio, ut communiter docent Theologi; alterum eſt veluti merces, ſcilicet res aliqua ſpiritualis, aut ſpirituali annexa, quæ tali pretio æſtimatur, eoque venditur, aut emitur. Unde quotieſcunque hæc duo ſimul concurrunt, toties committitur ſimonia; ſi vero vel unum illorum deſit, non committitur.

Ex ante dictis ſequitur 1. non eſſe ſimoniam, ſi pretium aliquod, vel merces recipiatur pro munere docendi ſcientiam aliquam naturali induſtria comparabilem, quia ejuſmodi ſcientia non eſt quid ſupernaturale, & præterea, ut recte obſervat Alenſis 2. p. 158. nu. 3. merces illa proprie loquendo non tam datur pro doctrina, quam pro labore docendi, qui eſt pretio æſtimabilis. Qua ratione etiam licite merces aliqua honeſta pro tradenda Theologiæ Doctrina dari, & accipi poteſt ratione laboris, qui in ſcientia adeo ſublimi, & ardua recte explicanda non niſi maximus eſſe poteſt, quique proinde ipſius corporis vires valde exhaurire ſolet; quod etiam docent Adrianus, Cajetan., Victoria, Sotus, Suarez, & alii apud Layman. c. 7. de ſim. §. 4.

5. Sequitur 2. neque etiam committi ſimoniam, ſi Sacerdotes ſtipendium,ſeu honorarium accipiant pro celebrationibus Miſſarum,exequiis mortuorum, aliiſque functionibus Eccleſiaſticis, quando illud non datur per modum pretii, ſed per modum eleemoſynæ, & ſuſtentationis, aut laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia approbatæ. Unde Apoſt. 1. Cor. 9. dicit, quod *Qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario ſunt edunt, & qui Altari deſerviunt, cum Altari participant*: &c. *ad Apoſtolicã audiẽtiam*, de ſimonia, expreſſe habetur, quod quamvis Sacerdotibus, & Clericis, pro his,& ſimilibus pecuniam exigere, & extorquere prohibitum ſit,laici tamen laudabilem conſuetudinem pia erga ſanctam Eccleſiam devotione introductam infringere non debent, ſub prætextu canonicæ pietatis, ſed per Epiſcopum ad id poſſunt compelli.

Sequitur 3. nullam quoque committi ſimoniam, quando pro dote puellæ, quæ vitam Religioſam vult profiteri, aliquid ab ea, vel ab ejus parentibus accipitur, cum id accipiatur per modum ſuſtentationis. Secus vero, ſi præciſe pro ipſa ſuſceptione ad ſtatum Religioſum aliquid acciperetur, quia tunc eſſet id omnino ſimoniacum, ut docet S. Thomas,

mas, Sotus, Sylveſter, Suarez apud Laym. c. ult. de ſim. §. 4. Qui etiam merito dubitat, utrum, quando Monaſterium dives eſt, licitum ſit aliquid ejuſmodi titulo ſuſtentationis exigere. Certe S. Doct. in 4. diſt. 25. q. 3. a. 2. q. 2. ad 7. aperte declarat: *Quando ſine gravamine Monaſterii recipi poteſt Novitius, ſimoniacum eſt aliquid exigere*: cui ſubſcribunt Cajetanus, Victoria, Roſella, Armilla, Leſſius, Suarez, & alii apud Laym. ſup. Et Innoc. III. in Concilio generali Lateran. cap. *64.* habeturque c. *Quoniam*, de ſimonia, penitus prohibuit, ne Moniales pro aliis in cætum, & Monaſterium ſuum cooptandis, & admittendis pretium ullum recipiant, prætextu paupertatis, non quidem veræ, ſed fictæ, & ſimulatæ. Quamvis autem Leſſius cit. cap. 35. dub. 12. Tolet. lib. 5. cap. 89. & quidam alii Theologi nitantur excuſare praxim illam, quæ in omnibus ferme Monaſteriis etiam ditiſſimis nunc viget, ut in ea nonniſi mediante dote, ac pretio ſub prætextu ſuſtentationis pateat aditus; idem tamen Leſſius fatetur, id eſſe verum avaritiæ ſignum, & ſpeciem ſimoniæ redolere.

6. Sequitur 4. nullam eſſe ſimoniam, quando calices, & alia vaſa, & veſtimenta ſacra venduntur, aut emuntur, quia, ut ex communi Theologorum conſenſu docet Suarez l. 4. c. 4. num 12. hæc, & ſimilia, quamvis conſecrata, & cultui Divino dicata, remanent ſemper ſecundum ſe pretio æſtimabilia, ac proinde vendibilia. Conſecratio enim non niſi accidentaliter illis annectitur. Si tamen majori pretio venderentur, quia conſecrata ſunt, tunc ſimonia committeretur, ut docet Toletus ſupra, & ſatis per ſe patet.

Quod autem ſpectat ad ſimoniam, quæ in Beneficiis Eccleſiaſticis reperiri poteſt, ut facilius, & certius dignoſci poſſit, in quibuſnam caſibus ea contingat, obſervationes aliquas ex magis communi, & recepta Doctorum ſententia hic breviter ſubjiciemus.

Prima eſt, nullam eſſe ſimoniam reſignare Beneficium in favorem tertii cum clauſula, *Non aliter*, *non alia*, quando ejuſmodi reſignatio fit in manibus Summi Pontificis, ut ex Rebuffo Navarro, & aliis docet Leſſius c. 35. dub. 14. & ſatis ex communi uſu, & praxi conſtat.

Secunda, nullam quoque eſſe ſimoniam reſignare Beneficium in manibus ejuſdem Summi Pontificis, reſervata aliqua moderata penſione, ut docet idem Auctor dub. 5. & ex communi uſu ſatis patet. Imo qui vult reſignare in favorem tertii ſub onere alicujus penſionis, poteſt licite cum illo tranſigere de illa, non quidem abſolute, ſed ſub beneplacito Pontificis, alias, ſi abſolute faceret, ſimoniam committeret.

Quæres, utrum is, qui reſignat ſub onere penſionis, ad faciliorem & tutiorem illius ſolutionem, de hypotheca aliqua, aut fidejuſſione cum reſignatario convenire licite poſſit. Reſpondetur, poſſe, dummodo fiat ſub ejuſdem Summi Pontificis beneplacito, & illius auctoritate confirmetur, alias illicitum fore, ac ſimoniam redolere, ut docet idem Leſſius: qui etiam recte monet, in reſignationibus quibuſcun-

cunque omne pactum de onere temporali, quod rei ſpirituali eſt annexum, licite fieri non poſſe abſque legitima auctoritate Superioris, quod maxime obſervandum eſt.

7. Tertia, reſignare, vel conferre Beneficium alicui in confidentiam, id eſt ex intentione illum obligandi, ut poſt aliquod tempus propinquo, vel amico reſignantis, aut conferentis, aut cuivis alteri reſignet, aut ut penſionem ex eo alteri ſolvat, eſſe ſimoniam confidentiæ mentalis: ſi vero pactum intercedat, eſſe confidentiam ſimoniæ realis, quæ pœnas juris infert, ut docet idem Leſſius dub. 16. & habetur in Pii V. Bulla, quam refert Navarrus c. 23. nu. 110.

Quarta eſt, Beneficia non poſſe licite permutari ſine Prælati auctoritate, & hanc permutationem non modo illicitam eſſe, ac ſimoniam redolere, ſed etiam irritam, ac invalidam, ut habetur apud eundem Leſſium dub. 17. Quæres, utrum in permutatione Beneficiorum compenſari poſſit fructuum inæqualiras. Reſponderur, poſſe, dummodo id fiat ex licentia, & auctoritate Summi Pontificis, vel reſervando penſionem ex Beneficio, quod ampliores habet proventus, vel aliquid præſtando, quod ab ipſo Pontifice tanquam juſtum, & licitum approbetur, ut docet idem Leſſius ſup.

Quinta eſt, illum, qui habet jus in Beneficio aliquo, ſeu cui Beneficii collatio legitime facta eſt, poſſe pretio redimere vexationem injuſtam, ſi forte quis illum a poſſeſſione capienda impediat, nec in ea redemptione ullam committi ſimoniam, ut ex S. Doctore, Soto, Navarro, & aliis docet Leſſius dub. 18.

QUÆSTIUNCULA III.

Quænam ſint pœnæ contra ſimoniacos conſtitutæ.

1. POEnæ illæ ſecundum juris diſpoſitionem non incurruntur, niſi ob ſimoniam commiſſam in Religionis ingreſſu, Ordine, & Beneficiis.

Atque in primis excommunicantur tam dantes, quam recipientes aliquid ſimoniace pro ingreſſu Religionis, & qui ſic admiſſi ſunt, non niſi ex diſpenſatione Ordinarii in Monaſterio illo manere poſſunt, ut patet ex extravag. Urbani IV. quæ incipit, *Sane non in vinea Domini*.

Similiter is, qui confert Ordines ſimoniace, eſt excommunicatus, ut habetur in extravag. *Cum deteſtabile*, de ſimonia, eſt etiam ſuſpenſus a collatione cujuſvis Ordinis, etiam Tonſuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium, interdictus eſt etiam illi Eccleſiæ ingreſſus, & eſt ſuſpenſus a perceptione fructuum omnium ſuorum Beneficiorum; nullusque poteſt illum abſolvere, præter Summum Pontificem, etiamſi delictum ſit occultum, ut habetur in Bulla Xyſti V. edita in male promoventes, & promotos. Quod intelligendum eſt pro iis locis, in quibus Bulla illa promulgata, & recepta fuit; exi-

ſtimat

ſtimat ſiquidem Leſſius dub. 24. illam pleriſque in locis ignorari, proindeque non eſſe receptam.

Qui autem Ordinem aliquem ſimoniace ſuſceperit, eſt excommunicatus ipſo facto, ut habetur cit. extravag. *Cum deteſtabile*, eſt etiam ſuſpenſus ab executione ſuorum Ordinum, ut ibidem dicitur, per ſupra dictam Bullam Xyſti V. privatur omnibus Dignitatibus, Officiis, Beneficiis, & efficitur inhabilis ad omnia, nec ab alio, quam a Romano Pontifice abſolvi poſſe dicitur.

Denique qui Beneficium ſimoniace confert, aut conferri procurat, eligendo, præſentando, confirmando, commendando, eſt ipſo facto excommunicatus, ut habetur ex cit. extravag. *Cum deteſtabile:* quæ pæna etiam ibidem decernirur contra illos, qui operam ſuam interponunt, ut Beneficium ſimoniace obtineatur, vel ut Ordo ſimoniace conferatur.

Qui vero beneficium per talem ſimoniam acquirit, eſt ipſo facto excommunicatus, & collatio, ac proviſio Beneficii nulla eſt, nullumque jus tribuit, ut in eadem extravaganti ſtatuitur, ac inſuper fit inhabilis ad idoneum Beneficium obtinendum, ut habetur cap. *Nobis fuit*, de ſimonia, & capite penultimo de electione. Quæ pœnæ ſimiliter inflictæ ſunt contra eos, qui ſimoniam confidentiæ committunt, ut fuſius explicat Leſſius dub. 26.

Quæres, utrum pretium ſimoniace acceptum ſit reſtituendum. Reſpondetur, quod quamvis Navarr.c. 23.nu. 103. & 104. & quidam alii Theologi exiſtiment, nullam ad id eſſe obligationem; probabilior tamen, & tutior videtur ſententia Adriani, Henrici, Soti, & plurimorum aliorum Doctorum apud Leſſium dub. 28. qui aſſerunt; pretium illud eſſe reſtituendum, non quidem ei, qui dedit, ſed Eccleſiæ, vel pauperibus, ut ex S. Th. & aliis probat idem Leſſius dub. 31.

QUÆSTIUNCULA IV.

Utrum licitum ſit plura ſimul Beneficia poſſidere.

1. UT huic quæſtiunculæ ſatisfiat, nihil aptius afferre poſſumus, quam ipſius Concilii Tridentini decretum, in quo quis eſſet univerſæ Eccleſiæ ſenſus ſuper hac re, declaravit ſeſſ. 24.c. 17. his verbis: *Cum Eccleſiaſticus ordo pervertatur, quando unus plurium Officia occupat, ſancte ſacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Eccleſiis adſcribi. Verum quoniam multi improbæ cupiditatis affectu ſeipſos, non Deum decipientes, ea, quæ bene conſtituta ſunt, variis artibus illudere, & plura ſimul Benificia obtinere non erubeſcunt, ſancta Synodus debitam regendis Eccleſiis diſciplinam reſtituere cupiens, præſenti decreto, quod in quibuſcunque perſonis quocunque titulo, etiam ſi Cardinalatus honore fulgeant, mandat obſervari, ſtatuit, ut in poſterum unum tantum Beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur. Quod quidem ſi ad vitam ejus, cui confertur, honeſte ſuſtentandam non ſuffi-*

ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo utrunque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad Cathedrales Eccleſias, ſed etiam ad alia omnia Beneficia tam Sæcularia, quam Regularia quæcunque, etiam commendata, pertineant, cujuſcunque tituli, ac qualitatis exiſtant.

Ex quibus Concilii verbis quædam ſcitu neceſſaria, & obſervatu digniſſima colligere poſſumus.

Primum eſt, quod quamvis habere plura Beneficia non ſit intrinſece malum, alioquin nullo in caſu ſuper illis diſpenſari poſſet, non eſt tamen ex ſe omnino indifferens, ſed ex genere eorum, quæ deformitatem quandam, & inordinationem præ ſe ferunt, cum Conc. dicat, pluralitate illa Ordinem Eccleſiaſticum perverti, proindeque non niſi adhibitis certis circunſtantiis cohoneſtari poſſe: quæ eſt expreſſa S. Th. doctrina quodl. 9. a. 15. cui communiter alii Theologi ſubſcribunt.
2. Secundum eſt, pluralitatem illam, præſertim in Beneficiis curam animarum habentibus, cenſeri illicitam, ut expreſſe declaratur in Conc. Trid. loc. ſup. cit. & in Conc Lateran. ſub Alex. III. c. 13. Quod etiam ſimiliter intelligendum eſt de aliis quibuſcunque incompatibilibus, quales ſunt Dignitates, Perſonatus, Officia, & alia omnia Beneficia, quæ reſidentiam requirunt, quæ quidem plura ſimul retineri non poſſunt, quamvis unumquodque eorum ſeorſim ad vitam honeſte ſuſtentandam non ſufficiat, ut ex Concilii verbis ſatis conſtat. Eſt tamen verum, aliquando in iſta pluralitate Beneficiorum incompatibilium Summum Pontificem diſpenſare poſſe, quando evidens, & notabilis Eccleſiæ neceſſitas, aut utilitas id exigit, qua ratione S. Gregor. Martinum, Paulinum, Agnellum, & alios Epiſcopos duobus ſimul Epiſcopatibus præeſſe voluit. Verum de illa neceſſitate, & utilirate Eccleſiæ, an talis ſit, quæ pluralitatem illam coram Deo excuſet, penes ipſum Summum Pontificem eſto judicium.

3. Tertium eſt, licitum eſſe plura Beneficia compatibilia ſimul obtinere, ſi ita neceſſe ſit ad honeſtam vitæ ſuſtentationem, ut ex citato Concilii decreto habetur. Compatibilia autem Beneficia in diverſis quidem Eccleſiis cenſentur ea, quorum ſaltem alterum ad reſidentiam perſonalem non obligat; in eadem autem Eccleſia compatibilia Beneficia dicuntur ea, quæ non ſunt uniformia, ſeu quæ ad eaſdem functiones minime concurrunt. Duo proinde in caſu ſupra dictæ neceſſitatis ſimul retineri poſſunt, niſi alicujus ſpecialis Eccleſiæ conſtitutio, vel conſuetudo repugnet, ut docet Navarrus, Leſſius, & alii apud Laymannum tract. 10. c. 8. de Benef. n. 6.

Qualis autem ſit honeſta vitę ſuſtentatio, cujus neceſſitas pluralitatem illam Beneficiorum coram Deo excuſet, prudentis, ac timorati viri judicio determinandum eſt, qui ſpectatis, & perpenſis circunſtantiis ſtatus, conditionis, ætatis, perſonæ, & aliis ſimilibus, id ex æquo & bono

no dijudicare debet. Alia ſiquidem cenſetur eſſe honeſta vitæ ſuſtentatio requiſita in Epiſcopo, alia in Sacerdote inferioris ordinis; alia item eſſe ſolet ratio victus in perſona multum nobili, & illuſtri, alia in ignobili. Conſtat etiam, virum doctum, ingeniique dotibus præcellentem, ac pro bono communi Eccleſiæ laborantem uberiori annona indigere, non quidem ad delicias, aut faſtum, ſed ad ſuſtentandas corporis vires, vel ad alia adjumenta neceſſaria comparanda.

4. Quartum denique eſt, ceſſante cauſa rationabili, & juſta, ſive honeſtæ ſuſtentationis, ſive neceſſitatis, aut utilitatis ipſius Eccleſiæ (ut ſupra dictum eſt) illicitum eſſe plura Beneficia, quamvis compatibilia, ſimul retinere, nec ad id ullam Summi Pontificis diſpenſationem poſſe ſuffragari, cum hæc Beneficiorum qualiumcunque pluralitas juri naturali repugnet, quando nulla juſta, & rationabili cauſa cohoneſtatur. Ita ſentit S. Bernardus Ep. 271. ad Theobaldum Campaniæ Comitem, & lib. 3. de conſideratione ad Eugenium c. 6. & S.Th. cit. quodl. 9. a.5. Ita etiam docent Paludanus, Adrianus, Gabriel, Sylveſter, Major, Cajetanus, Azorius, Navarrus, & plures alii, quos citat, & ſequitur Laymannus ſupra, quibus addere poſſumus Card. Bell. in Epiſt. ad Epiſcopum Theanum nepotem ſuum, ubi, poſtquam dixit, ſacros Canones horrere multiplicitatem Beneficiorum, addit, Theologos Pariſienſes poſt longam diſputationem anno 1238. definiiſſe, *neminem poſſe duo Beneficia, ſi unum ſufficeret ad eum alendum, obtinere ſine peccato mortali.*

Cæterum an præter Eccleſiæ neceſſitatem, & utilitatem, & honeſtam vitæ ſuſtentationem, ſubeſſe poſſit aliqua alia cauſa juſta, & rationabilis, ob quam diſpenſatio ſuper pluralitate Beneficiorum compatibilium licite poſtulari, & valide impetrari queat, Doctorum judicio diſcutiendum relinquentes, hoc ſolum obſervamus, huic Beneficiorum pluralitati abſque ulla legitima cauſa minime ſuffragari conſuetudinem, & uſum a multis introductum, cum (ut recte monuit Bellarminus admonitione ad Clement. VIII.) uſus ille tanquam pravus, & abuſivus a Conc. Trid. ſit abrogatus.

QUÆSTIUNCULA V.

Qualiter ſe Beneficiarii gerere debeant in expendendis Beneficiorum ſuorum redditibus.

1. TRia ſunt genera bonorum, quæ Beneficiarii poſſidere poſſunt, *Patrimonialia*, quæ ipſi hæreditate, vel induſtria, vel alio modo, quo Laici ſolent, ſibi acquirunt: *Quaſi Patrimonialia*, quæ ipſis tanquam Clericis obveniunt, ob functiones aliquas Eccleſiaſticas, v. g. ob Miſſæ celebrationem, concionem, cantum Eccleſiaſticum, &c. *mere Eccleſiaſtica*, quæ ratione Beneficii alicujus, v. g. Canonicatus, Decanatus, &c. percipiuntur. Et de bonis quidem Patrimonialibus cer-

certum eſt, Beneficiarios, ſecundum doctrinam S. Th. 2. 2. qu. 158. a. 7. Leſſ. l. 2. c. 4. dub. 6. Laym. c. 3. de Benef. & aliorum communiter Theologorum, libere diſponere poſſe; cum ejuſmodi bonorum verum habeant dominium, perinde ac Laici. Neque enim per Clericatus, aut Ordinis ſuſceptionem fiunt dominii incapaces, neque ſe bonorum dominio abdicant. Proindeque bona Patrimonialia pro libito expendere poſſunt, dummodo tamen in eis expendendis nihil ab ipſis fiat, quod juſtitiæ, vel charitati repugnet. Idem quoque de bonis quaſi Patrimonialibus dici poſſe, cenſent Joannes Major, Covarr. Navarrus, Leſſius, & alii, quos citat, & ſequitur Laymannus ſup. & etiam de bonis mere Eccleſiaſticis, ſeu reditibus Beneficiorum, quoad eam partem tantum, quæ congruæ cujuſque ſuſtentationi neceſſaria eſt.

2. Difficultas igitur præcipua eſt de ea parte redituum, & proventuum Eccleſiaſticorum, quæ congruæ, & honeſtæ ſuſtentationi minime neceſſaria eſt, ac proinde ipſis Beneficiariis ſuperflua: de qua quæritur, qualiter ab ipſis expendi debeat. Cujus quidem difficultatis reſolutio pendere videtur ex altera quæſtione, num ſcilicet Beneficiarii habeant verum, & proprium dominium illius partis fructuum, & redituum ſuorum, quæ congruæ, & honeſtæ illorum ſuſtentationi neceſſaria non eſt. De qua re duæ ſunt celebres Doctorum ſententiæ.

Prior eſt Majoris, Paludani, Navarri, & aliorum apud Leſſium ſupra, qui cenſent, Beneficiarios non eſſe dominos illius partis redundantis, ſed tantum diſpenſatores, proindeque obligari ex juſtitia ad partem illam in pios uſus expendendam; alias, ſi ſecus fecerint, non modo peccare mortaliter, ſed etiam ad reſtitutionem obligari, id eſt teneri tantundem ex aliis bonis in pia opera impendere. Poſterior ſententia eſt eorum, qui docent, poſt erecta Beneficia, cæteroſque proventus ſingulis titulis aſſignatos, Beneficiarios effici abſolute dominos omnium proventuum, ita ut quamvis partem ſuperfluam in profanos uſus expendendo mortaliter peccent, non tamen ad ullam reſtitutionem faciendam obligentur. Ita Sotus, Covarruvias, Franciſcus Sarmientus, & alii, quos citat, & ſequitur idem Leſſius ſup.

Quamvis autem ambæ illæ ſententiæ propter auctoritatem gravium, & inſignium Theologorum, qui eas propugnant, & rationes, quibus fulciuntur, ſint valde probabiles; prior tamen, ut ipſemet Leſſius fatetur, tutior eſt, & in praxi conſulenda, licet damnari non debeat is, nec a Sacramento Pœnitentiæ arceri, qui poſteriorem amplecteretur, nec ab illa recedere vellet.

3. Cæterum ſive Beneficiarii cenſeantur eſſe domini redituum ſuorum, ſive ſolummodo diſpenſatores, certum eſt, & apud omnes in confeſſo, peccaturos illos, ſi portionem illam redundantem in profanis uſibus, aut in propinquis ditandis impendant. Quod aperte conſtat ex Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 1. de ref. Quod quidem caput, quoniam

multa

multa ſuper quæſtione, quam tractamus, continet obſervatu digniſſima, quæ quivis in Beneficiis, & Dignitatibus Eccleſiaſticis conſtitutus maxime ob oculos habere deberet, integrum hic ſubjicimus. Sic igitur Concilium, *Optandum eſt*, inquit, *ut ii, qui Epiſcopale miniſterium ſuſcipiunt* (ea vero, quæ de Epiſcopis dicuntur, de quibuſcunque etiam aliis Beneficiariis intelligenda eſſe infra declarat) *quæ ſuæ ſint partes, agnoſcant, ac ſe non ad propria commoda, non ad divitias, aut luxum, ſed ad labores, & ſollicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum eſt, & Fideles reliquos ad religionem, innocentianque facilius inflammandos, ſi Præpoſitos ſuos viderint non ea, quæ mundi ſunt, ſed animarum ſalutem, ac cœleſtem patriam cogitantes. Hæc cum ad reſtituendam Eccleſiaſticam diſciplinam pæcipua eſſe ſancta Synodus animadvertat, admonet Epiſcopos omnes, ut ſecum ea ſæpe meditantes, factis etiam ipſis, ac vitæ actionibus, quod eſt veluti perpetum quoddam prædicandi genus, ſe muneri ſuo conformes oſtendant; in primis vero ita mores ſuos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, ac, quæ nos tantopere commendat Deo, ſanctæ humilitatis exempla petere poſſint. Quapropter exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthaginenſi, non ſolum jubet, ut Epiſcopi modeſta ſupellectili, & menſa, ac frugali victu contenti ſint; verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota ſua domo caveant, ne quid appareat, quod a ſancto hoc inſtituto ſit alienum, quodque non ſimplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præſeferat. Omnino vero eis interdicit, ne ex reditibus Eccleſiæ conſanguineos, familiareſve ſuos augere ſtudeant, cum & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſint, iis ut pauperibus diſtribuant, eas autem non diſtrahant, nec diſſipent illorum cauſa: imo quam maxime poteſt, eos Sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis affectum, unde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, penitus deponant. Quę vero de Epiſcopis dicta ſunt, eadem non ſolum in quibuſcunque Beneficia Eccleſiaſtica, tam Sæcularia, quam Regularia obtinentibus pro gradus ſui conditione obſervari, ſed & ad Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales pertinere, decernit; quorum conſilio apud Sanctiſſimum Romanum Pontificem cum univerſalis Eccleſiæ adminiſtratio nitatur, nefas videri poteſt, non iis etiam virtutum inſignibus, ac vivendi diſciplina eos fulgere, quæ merito omnium in ſe oculos convertant.*

QUÆSTIUNCULA VI.

Quæ ſit obligatio Beneficiariorum ad reſidentiam.

1. Reſidentiæ nomine intelligitur aſſiduitas commorationis in loco Beneficii, ad obſequia Eccleſiaſtica perſonaliter reddenda. Unde colligitur, ut recte obſervat Sylveſter, verbo *Reſi-*

dentia, illum, qui in loco Beneficii commoraretur, ſed nullum unquam per ſe præſtaret officium, cum poſſet, & deberet, non cenſendum eſſe reſidere.

Ad reſidentiam igitur perſonalem eo modo intellectam obligantur in primis omnes habentes Beneficia, quibus animarum cura incumbit, ut expreſſe declaratur in Con. Trid. ſeſſ.23.c. 1. de reform. his verbis: *Cum precepto Divino mandatum ſit omnibus, quibus animarū cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere*, &c. *quæ omnia ab iis nequaquam præſtari, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt*, &c. *declarat ſancta Synodus, omnes Cathedralibus Eccleſiis præfectos obligari ad perſonalem in ſua Eccleſia, vel Diœceſi reſidentiam, ubi injuncto ſibi officio defungi teneantur*, &c.& infra: *Eadem omnino etiam quoad culpam, amiſſionem fructuum, & pœnas de Curatis inferioribus, & aliis quibuſcumque, qui Beneficium aliquod Eccleſiaſticum curam animarum habens obtinent, ſacroſancta Synodus declarat, & decernit*. In illo tamen capite permittitur Epiſcopis ſingulis annis ſive continue, ſive interrupte, a ſuis Eccleſiis, ſive Diœceſibus ex juſta aliqua cauſa abeſſe per duos, aut ad ſummum tres menſes.

2. Ex eodem etiam capite colligunt Doctores, Curatos, ſeu Parochos, & quoſvis alios Beneficium Eccleſiaſticum curam animarum habens obtinentes, ab Eccleſiis, ſeu Parochiis per duos tantummodo menſes ſive continue, ſive interrupte quotannis abeſſe poſſe, idque non niſi juſta aliqua ex cauſa, & dummodo idoneos Vicarios ab Ordinariis approbatos ſubſtituant, ita ut grex ipſorum curæ commiſſus nihil ex ejuſmodi abſentia detrimenti patiatur.

Utrum autem hujus bimeſtris abſentiæ cauſa per Epiſcopum approbari debeat, illiuſque licentia obtineri, non ſatis expreſſe declaravit Concilium. Leſſius approbationem illam, & licentiam Epiſcopi requiri affirmat loc. ſup. cit. Navarrus vero c. 25. n.121. negat. Videtur autem probabiliſſima ſententia Laym. qui hac in re tutiſſimum eſſe dicit, cujuſque Diœceſis conſuetudinem, & ſtatuta Epiſcopalia ſequi.

Qui autem ſive Epiſcopi, ſive Curati, ultra præfatum tempus a jure conceſſum non reſident, præter culpam mortalem, quam incurrunt, etiam fructus pro tempore abſentiæ ſuos non faciunt, ut habetur ex citato decreto Concilii. Quod tamen Laymannus intelligi poſſe exiſtimat eo ſolum caſu, quo ex Paſtorum abſentia damnum aliquod notabile illorum Eccleſiæ foret.

3. Quod ſpectat ad alios Beneficiarios, qui Officium aliquod in Eccleſiis, quibus adſcripti ſunt, perſonaliter præſtare debent, quales ſunt ii, qui obtinent Dignitates, Canonicatus, Præbendas, vel portiones in Cathedralibus, vel Collegiatis Eccleſiis, decrevit Concilium ſeſſ.24.c.12. de ref. ut illis non liceat vigore cujuslibet ſtatuti, aut conſuetudinis, ultra tres menſes ab iis Eccleſiis quolibet anno abeſſe, ſalvis nihilominus earundem Eccleſiarum conſtitutionibus

quæ

quæ longius ſervitium requirunt, alioquin pro tempore abſentiæ privandos eſſe fructibus decernit; ſuper qua re legitima cujuſque Eccleſiæ conſuetudo conſulenda eſt, & ſervanda.

Sunt autem quædam cauſæ, ob quas diuturnior abſentia quorumcunque Beneficiariorum etiam curam animarum habentium licita reddi poteſt, quales ſunt (ut loquitur Concilium ſeſſ. 23. c. 1.) *Chriſtiana charitas*, *urgens neceſſitas*, *debita obedientia*, *ac evidens Eccleſiæ*, *vel Reipublicæ utilitas*: quæ tamen cauſæ ut legitimæ cenſeantur, a Superioribus probari debent, niſi quando abſentia contingit ob aliquod munus, & Reipublicæ officium Epiſcopatibus, aut aliis Beneficiis adjunctum.

QUÆSTIUNCULA VII.

Quænam requirantur diſpoſitiones, ut quis cenſeatur idoneus ad Beneficium aliquod Eccleſiaſticum.

1. PRima eſt, ut ſit ex legitimo toro procreatus. Illegitimus enim cujuſcunque Beneficii incapax eſt, niſi cum eo diſpenſetur. Diſpenſatio autem illa in Epiſcopatibus, & aliis Beneficiis curam animarum habentibus non niſi per Summum Pontificem dari poteſt: in aliis autem Beneficiis ſimplicibus etiam per Epiſcopum. Ita habetur ex cap. 1. de filiis Presbyterorum in 6.

Secunda eſt, ut ſit ſaltem prima Clericali Tonſura initiatus, alias inhabilis cenſetur ad quodvis Beneficium. Id conſtat ex cap. *Cum Deo* 17. de reſcriptis, & cap. *Ex literis in 6.* de tranſactionibus. Requiritur præterea, ut is, qui Eccleſiam Parochialem adeptus eſt, promoveatur ad Ordinem Presbyteratus intra annum a tempore pacificæ poſſeſſionis, alias ipſo jure Beneficio illo privatus cenſebitur. Ita cap. *Liceat*, can. 14. & cap. *Commiſſa* 35. de electione in 6. Qui autem Dignitatem, Perſonatum, Præbendam, Portionem, & aliud ſimile Beneficium in Eccleſiis Cathedralibus, vel Collegiatis obtinet, tenetur infra annum Ordinem officio ſibi proprio convenientem ſuſcipere, v. g. ſi ad Evangelium cantandum ratione officii ſui deputatus eſt, Diaconatum ſuſcipere debet, ſi ad Miſſam celebrandam, Presbyteratum. In Eccleſiis tamen Cathedralibus tenentur Canonici intra annum ad Ordinem ſacrum Presbyteratus, aut Diaconatus, vel ſaltem Subdiaconatus promoveri, ut ſtatutum eſt in Conc. Trid ſeſt. 22. c. 4. & ſeſt. 24. c. 12. Qui vero Epiſcopatum adeptus eſt, niſi munus conſecrationis intra tres menſes ſuſceperit, ad fructuum perceptorum reſtitutionem tenetur; &, ſi totidem poſtea menſes neglexerit, Epiſcopatu ipſo jure privatus eſt, ex eodem Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 2.

Tertia eſt, ut non ſit conjugio copulatus, ut habetur c. 2. & 8. de Clericis conjugatis, & in Trid. ſeſſ 22. c. 4. Unde ſi quis Clericus Be-

neficium habens, & nondum ſacro Ordine initiatus Matrimonium contrahat, ipſo jure illud amittit, ut ex communi Doctorum conſenſu, & Eccleſiæ praxi conſtat.

2. Quarta eſt, ut nulla ſit Cenſura irretitus, aut irregularitate affectus. Collatio enim Beneficii facta excommunicato excommunicatione majori, ſuſpenſo, interdicto, vel irregulari, nulla eſt, & ipſo facto irrita, ut habetur ex c. *Poſtulatis* 7. de Clerico excommunicato, cap. *Cum dilectus* 8. de conſuetudine, c. 1. de poſtulatione Prælatorum, & cap. *Tanta* 18. de exceſſibus Prælatorum.

Quinta eſt, ut probis moribus, & doctrina ſufficienti præditus ſit. Id habetur ex cap. *Cum in cunctis*, de electione, & ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 12.

Sexta denique eſt, ut habeat determinatam intentionem ſtatus Eccleſiaſtici, Ordiniſque muneri ſuo neceſſarii, nec non in ſuſcepto Beneficio ſincere, & bona fide Deo inſerviendi. Id conſtat ex c. *Super inordinata*, & c. *Gravi*, de præbendis, & ex communi Theologorum conſenſu docet Leſſius c. 34. dub. 26. Unde ſequitur, illum peccare mortaliter, qui acceptat Beneficium aliquod abſque recta, & Deo grata intentione, ſed ſolummodo ut fructus per aliquod tempus percipiat, v. g. donec ſtudiorum curſum abſolverit, vel opulentam uxorem invenerit, ut ex Navarro, & aliis probat Leſſius ſup. qui etiam docet, eundem teneri ad reſtitutionem fructuum perceptorum, nec poſſe Beneficium illud licite retinere.

ARTICULUS IV.
De Horarum Canonicarum recitatione.

1. HOrarum Canonicarum nomine intelliguntur publicæ quædam, ac determinatæ preces horis diurnis, nocturniſque ab Eccleſiaſticis perſonis ex ſacrorum Canonum decreto, Eccleſiæ nomine, Deo perſolvendæ, quæ etiam interdum Officii Divini, vel Eccleſiaſtici nomine ſignificantur.

Quatuor autem præſertim de Horarum Canonicarum recitatione quæri ſolent. Primum eſt, quinam ad horas illas recitandas obligentur, ſecundum, quomodo horæ illæ recitari debeant, ut obligationi illi ſatisfiat, tertium, quibus pœnis ſubjaceant illi, qui recitare omittunt, quartum denique, quæ ſint cauſæ ab hac horarum recitatione excuſantes.

QUÆSTIUNCULA I.
Quænam perſonæ obligentur ad recitandas Horas Canonicas.

1. HOrarum Canonicarum recitandarum obligatio ex triplici capite oritur, nimirum ex ſuſceptione Ordinis ſacri, ex Beneficio

cio Eccleſiaſtico, & ex Religioſi ſtatus profeſſione. Ac proinde tria ſunt genera perſonarum, quæ ad recitationem illam obligantur, initiati ſacris Ordinibus, Beneficium aliquod obtinentes, ac Religioſi.

Atque in primis certum eſt, omnes & quoſcunque Clericos in ſacro aliquo Ordine conſtitutos ad Horas Canonicas privatim recitandas ſub culpa mortali obligari, etiamſi nullum Eccleſiaſticum Beneficium obtineant. Ita communiter Doctores, ac præſertim Angelus, Sylveſter, Azor. Covarruvias, Medina, Suarez, Toletus, & alii apud Laym. tra. 1. de Horis Canonicis cap. 4. & aperte conſtat tum ex cap. *Dolentes*, de celebratione Miſſarum, tum maxime ex generali totius Eccleſiæ praxi, & conſuetudine, quæ vim legis obtinere merito cenſetur, ut recte obſervat Navarrus c. 7. n. 2.

Certum eſt præterea, omnes, ac quoſcunque Clericos Beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentes, licet nullo ſacro Ordine inſignitos, ad eaſdem Horas Canonicas recitandas ſimiliter obligari, ut habetur ex cap. *Quia per ambitioſam*, de reſcriptis in 6. & ex Concilio Lateranenſi ſub Leon. X. ſeſſ. 9. in Bulla reformationis §. *Statuimus*, quam conſtitutionem poſtea renovavit, & explicavit Pius V. in Bulla ſua 138. quæ refertur apud Navarrum c. 26. n. 122.

2. Quod vero ſpectat ad Religioſos, quamvis quidam Doctores exiſtiment illos ad Horarum Canonicarum recitationem minime teneri, niſi vel ſacrum aliquem Ordinem ſuſceperint, vel ſpeciali aliquo regulæ ſuæ ſtatuto ad id obligentur; vera nihilominus, & in praxi tenenda eſt contraria ſententia, quæ aſſerit, Religioſos omnes, ac ſingulos (exceptis Novitiis, ac Laicis converſis) qui profitentur Religionem Choro addictam, non minus, quam Clericos majoribus Ordinibus initiatos, ſub mortali peccato ad Horas Canonicas recitandas obligatos eſſe, idque vi generalis conſuetudinis, quæ in omnibus Religionibus choro addictis recepta eſt. Ita S. Antoninus; Bartholomæus Medina, Emmanuel Rodriquez, Suarez, Azorius, Valentia, Bellarminus, Leſſius, & alii, quos citat, & ſequitur Laym. c 4. de Horis Canonicis. Toletus etiam lib. 2. c. 12. non modo Religioſos, ſed etiam Moniales profeſſas ad eaſdem Horas recitandas obligari dicit, quod tamen cum duplici limitatione intelligendum videtur.

Prima eſt, ut illæ tantum ad id obligentur, quæ Religionem choro addictam profeſſæ ſunt. Unde Religioſæ illæ, quæ ſe ad infirmorum obſequium totas devoverunt, ab hujuſmodi recitatione ut plurimum cenſentur immunes. Secunda eſt, ut ex inſtituto Ordinis ſui aliæ preces loco Canonicarum recitandæ illis præſcriptæ non ſint. Qua ratione Moniales illæ, quæ ex inſtituto ſuo ad recitandum Officium parvum B. M. V. ſolummodo tenentur, ad majus Officium perſolvendum non cenſentur obligatæ.

QUÆSTIUNCULA II.

Quomodo Horæ Canonicæ recitari debeant

1. QUatuor in recitatione Horarum Canonicarum præſertim obſervanda ſunt, qualitas ſcilicet illarum, ac integritas, & in iis recitandis aptum tempus, & modus debitus.

Quod ſpectat ad primum, omnes, qui ad Horas Canonicas obligantur, tenentur eas recitare juxta præſcriptum Breviarii Romani a Pio V. editi, & a Clemente VIII. reformati, exceptis Eccleſiis, & Conventibus, qui jam a ducentis annis ante illius editionem alio Breviario uſi fuerint, quibus permittitur, ut illud deinceps retineant; niſi malint cum Epiſcopi, ſeu Prælati, & Capituli conſenſu Romanum Breviarium acceptare. Ita expreſſe habetur in Bulla Pii V. ipſi Breviario Romano præfixa. Addit Suarez tom. 2. de relig. l. 4. cap. 11. poſtquam dictæ Eccleſiæ Breviarium ſuum cum Romano ſemel commutarunt, non poſſe deinceps, hoc relicto, ſuum antiquum accipere, eo quod Pontificiæ conceſſioni antiquum ritum retinendi renunciaſſe cenſentur.

Quamvis autem in publica recitatione officii, quæ fit in choro, uſus proprius cujuſque Eccleſiæ ſervari debeat, & maxime deceat, Clericos in privata ejuſdem Officii recitatione Eccleſiæ ritum ſequi, multi tamen Doctores probabiliter exiſtimant, cuivis extra chorum licitum eſſe poſthabito Eccleſiæ ſuæ Breviario, Romanum recitare. Ita Navar. Rodriquez, Emmanuel Sà, Leſſius, & alii, quos citat, & ſequitur Laym. c. 5. de Hor. Can.

2. Quod ſi (ut interdum contingere poteſt (ex inadvertentia quis Officium mutet, v. g. Officium de Feria pro Officio alicujus Feſti proprio recitet, quamvis laudabile ſit, ut, poſtquam id adverterit, Officium prætermiſſum repetat; ad id tamen ſub peccato non obligatur; quia dummodo ſeptem Horæ Canonicæ integræ recitentur, præceptum Eccleſiaſticum quoad ſubſtantiam ſervari cenſetur. Ita Sylveſter, Cajetan. Azor. Leſſius, & alii apud eundem Laym. ſupr. qui tamen addit ex Suarez, ſi Officium utrumque ſit æquivalens, conſultum eſſe ea ſubjungere, ſi commode fieri poſſit, quæ intermiſſo Officio propria ſunt, ſi autem Officium, quod per errorem recitatum eſt, multo brevius ſit, v. g. de Sancto, cum de Dominica fieri debuiſſet, compenſationem aliquam eſſe faciendam, dicendo v. g. novem Pſalmos ex primo Dominicæ Nocturno, ne tam notabilis pars Officii intermiſſa remaneat. Similiter ſi quis ex oblivione, vel aliqua cauſa ordinem Horarum inverterit, ſi v. g. Veſperas recitaverit ante Sextam, aut Nonam, ſufficit, ut omiſſas horas repetat. Nec enim ullum peccatum eſt, ſaltem mortiferum, ordinem horarum invertere, cum ejuſmodi ordo

do extra Chorum non ſit ſub præcepto, niſi ſecundario, & tanquam circunſtantia minoris momenti, ut docet Leſſius c. 37. dub. 12.

3. Quod ſpectat ad ſecundum ſeptem ſunt Horæ Canonicæ, ſcilicet Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, & Completorium, quæ ſingulæ integræ recitari debent, idque continue, & ſine notabili interruptione, ut habetur cap. *Nihil* 7. quæſt. 1. capite *Nullus*, de conſecrat. diſt. 1. & in Concilio Baſileenſi ſeſſ. 21. cap. *Qualiter horæ*. Sed difficultas eſt, quale ſit peccatum, cum quis horarum recitationem interrumpit. Reſpondetur, nullum eſſe peccatum, ſi hæc interruptio fiat ex cauſa aliqua juſta, ut ſi vocetur quis a Superiore, vel ſi ex charitate, vel neceſſitate aliquid faciendum occurrat, quod differri commode non poſſit. Si vero nulla ejuſmodi cauſa ſubſit, Navar. c. 16. tr. de or. exiſtimat, interruptionem illam ſine peccato mortali fieri deliberate non poſſe: alii tamen communiter cenſent, quantacunque ſit interruptio illa, ſecluſo contemptu, non incurri niſi peccatum veniale, neque ullam eſſe obligationem Officium, aut horam inchoatam repetendi, quia horæ nullam ut plurimum inter ſe connexionem habent, cum ſinguli Pſalmi, imo ſinguli pene verſiculi per ſe ſuam ſignificationem completam retineant. Ita Peltanus Zechius, Cajet. Suarez, Leſſius, & alii, quos cit. Laym. ſup. c. 5. Monet tamen Comitolus l. 1. reſp. q. 69. ſi interruptio, quamvis juſta, diuturna tamen fuerit, conſultum eſſe repetitionem facere ſaltem ab initio Nocturni, vel Pſalmi, ſi id commode fieri poſſit.

4. Quod ſpectat ad tertium, in recitatione quidem publica horarum tempus a legitima conſuetudine præſcriptum ſervari debet, in privata autem, etſi laudabile ſit, ut ſingulæ horæ ſuis temporibus, & intervallis recitentur, ad vitandum tamen peccatum mortale ſufficit, ut recitentur eo intervallo, quod eſt inter medium noctis præcedentis, & ſequentis. Qui enim intra illud tempus Horas recitaverit, ſive initio, ſive in medio, ſive in fine, ſatisfacit ſubſtantiæ præcepti, ut docet Tolet. l. 2. c. 1. Leſſius ſupra, & alii communiter. Quamvis autem id citra peccatum mortale fieri poſſit, nihilominus qui ex culpabili negligentia tempus Horis recitandis præſcriptum notabiliter inverteret, peccati venialis reatum haud dubie incurreret, v. g. ſi abſque ulla cauſa ſummo mane Horas omnes, etiam Veſpertinas, Completorium, aut poſt meridiem Matutinum illius diei recitaret.

Obſervat autem Leſſius ſup. ex conſuetudine licitum eſſe Matutinum, & Laudes recitare pridie, poſt Solis occaſum, ut Cajet. Navar. & alii dicunt, imo etiam ante Solis occaſum, poſt tempus Veſperarum, & Completorii, ut docet S. Thomas quodlib. 5. art. 8. Unde ubi hæc abſolvi ſolent in Eccleſiis hora quarta pomeridiana, licitum erit privatim nocturnum Officium ſequentis diei inchoare, cui Laudes adjungi, vel ab illo disjungi poſſunt, & in ſequentem diem differri. Parvæ autem horæ non poſſunt dici pridie, ſed ſolum poſt me-

mediam noctem; poſſunt tamen omnes uſque ad Veſperas excluſive ob aliquam honeſtam cauſam recitari mane, teſte Navarro ſupra, imo, ſi cauſa juſta ſubſit, etiam Veſperæ adjungi poſſunt, ut cenſet idem Leſſius, & ſatis aperte colligitur ex cap. 1. de celebratione Miſſarum. Eſt autem juſta cauſa, ſi quis perſpiciat, ſe majori cum devotione, aut animi tranquillitate horas mane recitare, vel ſi vereatur, ne in aliis temporibus occurrant occupationes, aut interpellationes, quæ animum diſtrahant. Optime, & appoſite Hugo de S. Victore dixit, ut refert Paludanus in 4. diſt. 15. q. 5. *Ante horam orare providentiæ eſſe, poſt horam negligentiæ, in hora obedientiæ.*

5. Quod denique ad 4. ſpectat, in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. *Dolentes*, diſtincte præcipitur, *ut Divinum Officium nocturnum pariter, & diurnum ſtudioſe, ac devote celebretur.*

Studioſe *quoad officium oris*, ut Gloſſa interpretatur, id eſt, ut verba debite proferantur, ut habetur in Concilio Baſileenſi ſeſſ. 2. cap. *Qualiter*, *Horæ Canonicæ, ut non gutture, vel inter dentes, ſeu deglutiendo, & ſyncopando dictiones, vel verba, ſed reverenter verbis diſtinctis Officium perſolvatur.* Quamvis autem, ſi id ex inadvertentia, aut infirmitate aliqua, ſeu balbutie linguæ proveniat, nullum ſit peccatum; ſi tamen ex negligentia, aut culpabili præcipitatione, erit peccatum, veniale quidem, ſi non ſit magnus exceſſus, mortale vero, ſi hæc omiſſio, & ſyncopatio ſyllabarum ad notabilem aliquam partem Officii pertingat, quo caſu recitans tenebitur id, quod indebite prolatum eſt, repetere; ut docet Leſſius cap. 37. dub. 10.

Devote *quo ad officium cordis*, quod quidem requirit, ut attente, & reverenter Officium recitetur. Cum autem multiplex eſſe poſſit attentio, vel ad ſola verba, ut recte proferantur, vel ad verborum ſenſum, ut mente, & corde percipiatur, vel ad Deum, quem ut præſentem recitans intuetur, ad eumque petitiones ſuas, & affectus dirigit, aut circa quem occupatur: veritates aliquas, aut Myſteria Fidei conſiderando, ut ſic ſe ad ejus amorem excitet; quæritur, quænam attentio neceſſaria ſit ad hoc, ut quis Horarum recitandarum obligationi ſatisfaciat. Quidam Doctores, quos citat Leſſius dub. 11. docent, primam attentionem, quæ eſt ad ſola verba recte proferenda, eſſe ſufficientem; quibus etiam ſubſcribit Tolet. l. 2. c. 12. Alii tamen probabilius exiſtimant, attentionem illam eſſe quidem neceſſariam, non tamen ſolam ſufficere, niſi adſit quoq; attentio ad ſenſum verborum, aut ſaltem generalis aliqua attentio ad Deum, aut ad ea, quæ Dei ſunt. Ita Joannes Gerſon, Major, Sotus, Navar., Cajet. Suarez, Leſſius, & plures alii, quos citat Laym. c. 5. de Hor. can. quibus accedit auctoritas S. Doct. in 4. diſt. 15. q. 4. a. 2. q. 4. ad 2. Et hæc ſententia videtur magis tuta, & in praxi tenenda. Quis enim dixerit, eum ſatisfacere præcepto recitandi Officium Divinum, qui animo ſponte, & deliberate vanis cogitationibus diſtracto, labiis ſolummodo verba illius Officii protule-

tulerit? Eccleſia certe præceptum illud imponendo Miniſtris ſuis, intendit, ut ab illis nomine totius populi Chriſtiani Deus laudetur, exoretur, &c. Quomodo vero Deus laudari, vel exorari poterit ab iis, quibus ipſe exprobrat, Iſa. 29. *Populus iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me, cor autem ejus longe eſt a me?* Unde etiam ſupra dicti Doctores, & nominatim S. Thomas cenſet, diſtractiones illas voluntarias, & deliberatas eſſe peccatum mortale, quando notabiliter durant, ſeu cum quis in parte aliqua notabili Officii voluntarie, & deliberate diſtrahitur, aut quando advertens ſe diſtractionibus implicari, eas a ſe non abjicit. Quamvis enim Orationibus, ad quas nulla eſt obligatio, diſtractio quævis, licet voluntaria, excluſo contemptu, non ſit niſi peccatum veniale, ut docet Cajetanus, Sotus, Leſſius, & alii apud Laym. ſupra, in iis tamen precibus, ad quas ſub peccato mortali obligamur, diſtractio notabilis abſque peccato mortali admitti deliberate non poteſt.

Neque dicas, Eccleſiam judicare non poſſe de internis actibus, ergo nec illos præcipere; quia, ut recte docet Leſſius ſupra, Eccleſia poteſt præcipere actus internos, quando neceſſarii ſunt, ut actus externi ab ea imperati ſint actus virtutis, alias Eccleſiæ præceptis poſſet ſatisfieri per meram hypocriſim, & ſimulationem, quod quam abſurdum ſit, nemo non videt.

6. Ex his patet, ad debitam attentionem in recitando Officio requiri, ut verba Officii debite proferantur animo orandi, & laudandi Deũ, nec interim quidquam profanum ſponte volvatur animo. Sponte, inquam, qui enim invitus diſtraheretur, non peccaret, & in ejus oratione ſemper reperiretur attentio, ſi non actualis, ſaltem virtualis, ratione primi propoſiti, quod habuit inchoando Officium; & hæc virtualis attentio, ſicut in aliis actibus virtutis, ſic etiam in oratione ſufficit.

Porro ad attentionem illam debitam non minimum confert reverentia tum interior, quam excitat Fides, tum exterior, quæ ex illa interiori procedit, conſiſtitque in electione prudenti temporis, loci, & externæ compoſitionis idoneæ ad orandum. Quamvis enim exteriores illæ circumſtantiæ ex libera cujuſque electione pendeant, tamen maxime decet, ut is religionis actus cum tali geſtu, & habitu corporis fiat, quo debitum noſtræ erga Divinam Majeſtatem ſubmiſſionis affectum proteſtemur. Neque ullus eſt, qui ſe non fateatur peccaſſe, ſi minus modeſte, ac reverenter Officium illud perſolverit.

Eſt autem præſertim cavendum, ne, dum quis Horas recitat, aliquas actiones ſimul exerceat, quæ cum oratione cenſentur omnino incompoſſibiles, quale eſt, v. g. ſcribere, aut quid ſimile facere. Fieri enim non poteſt, teſte ipſa experientia, ut quis ſimul & orationi, & ſcriptioni attendat. Imo tunc ab aliis quibuſcunque actionibus exterioribus abſtinere conſultiſſimum eſt, quæ vel attentionem minuere, vel reverentiæ debitæ minus congruere cenſeantur.

QUÆ-

QUÆSTIUNCULA III.

Quibus pœnis ſubjaceant ii, qui Horas Canonicas recitare omittunt.

1. CErtum eſt ex communi Doctorum conſenſu, obligationem ad Horas Canonicas recitandas gravem eſſe, & ſub peccato mortali ex ſuo genere, cum ſit ex virtute religionis, & in Beneficiariis etiam ex virtute juſtitiæ. Ita S. Antoninus, Medina, Suarez, & alii apud Laym. c. 2. de orat. n. 6. Requiritur tamen omiſſio materiæ notabilis, cujuſmodi eſt integrum unius diei Officium, vel aliqua integra hora. Imo Navar. cap. 7. de orat. n. 6. exiſtimat, omiſſionem tertiæ partis unius parvæ horæ, v. g. unius Pſalmi cum Hymno, eſſe peccatum mortale, quod tamen Leſſio cap. 34. dub. 9. nimis durum videtur.

Jam præter peccati mortalis reatum, quem incurrit is, qui totum unius diei Officium, vel aliquam notabilem illius partem recirare omittit, Concil. Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſ. 9. ſpeciali conſtitutione, quæ poſtmodum a Pio V. renovata fuit, & explicata, ut ſupra initio hujus articuli dictum eſt, decrevit, ut quivis Beneficiarius, qui elapſis ſex menſibus a conſecutione Beneficii, ſine legitimo impedimento, Officium Divinum recitare omiſerit, pro tempore illius omiſſionis teneatur ad fructuum reſtitutionem.

2. Ex qua quidem conſtitutione colligitur, eum, qui primis ſex menſibus poſt adeptam Beneficii poſſeſſionem, Officium non recitaverit, peccare quidem graviter, non tamen ad reſtitutionem teneri, vi illius conſtitutionis. Quod ſi poſt illos ſex menſes elapſos adhuc omiſerit, tunc ad faciendam reſtitutionem obligabitur, pro rata illius omiſſionis. Unde qui per unum diem Officum omiſit, tenetur illius diei fructus reſtituere, qui Matutinum tantum omiſit, dimidiam partem, & ſic ſervata proportione de aliis. Quæ quidem reſtitutio facienda eſt fabricæ, vel pauperibus ſive illius loci, ubi Beneficium ſitum eſt, ſive alterius.

Quamvis autem Concilium omnes fructus reſtituendos eſſe decreverit, recte tamen Sotus, Medina, Henriq. Tolet. Leſſius, & alii apud Laym. c. 5. de Hor. Can. docent, hoc illius decretum intelligi poſſe cum tali moderamine, ut Beneficiarii, qui præter Horarum alia quoque habent annexa onera, eam ſolummodo fructuum partem reſtituant, quæ judicio viri prudentis Horar. Canonicarum recitationi, ſervata debita proportione, reſpondere cenſetur. Qua ratione e. g. Tolet. exiſtimat, Curatum teneri ad reſtituendam tertiam partem fructum, Medina quartam ſufficere dicit, Henriq. & Emman. Sà quintam Laym. ſup. omnium optime cenſet, conſiderandam eſſe tum quantitatem onerum, & officiorum, quæ Beneficiarius, ſive Curatus, ſive quilibet alius præter Horarum penſum præſtare tenetur, & reipſa præſtat, quæ

qui-

quidem officia interdum tam multa, & gravia ſunt, ut viri prudentis arbitrio ſextuplo, imo interdum decuplo ſuperent Officium Horarum Canonicarum, tum etiam quantitatem redituum. Fieri enim poteſt, ut reditus illi interdum vix æquent juſtum vitæ ſtipendium, quod Beneficiario ob aliorum munerum præſtationem naturali jure deberetur. Quibus omnibus perpenſis, majori cum æquitate determinari poteſt, quæ reſtitutio ob ſupradictam Horarum omiſſionem injungenda ſit.

QUÆSTIUNCULA IV.

Quænam cauſæ ab Horarum Canonicarum recitatione excuſent.

1. Prima eſt gravis infirmitas, quæ talis ſit, ut ſine magna difficultate, aut corporis periculo, Horariæ preces recitari poſſe non videantur. Neque enim Eccleſia in ejuſmodi caſu obligare intendit, ut ſumitur ex cap. *Clericus victum*, diſt. 91. & docent Azor. Suar. Tolet. & alii apud Laym. c. 6. de Hor. Canon. In dubio autem, an talis ſit infirmitas, quæ excuſet, judicio Confeſſarii, vel Medici, aut alterius pii, & prudentis viri ſtandum eſt.

Secunda eſt gravis, & repentina occupatio, quæ ſine ſcandalo, vel notabili detrimento proprio, vel alieno omitti, vel differri nequeat, cum quà tamen Officii Divini recitatio, moraliter loquendo, conſiſtere non poſſit, v. g. ſi populi tumultus ſubito exortus ſedandus ſit, ſi Confeſſiones infirmorum excipiendæ, quæ non niſi cum notabili periculo illorum differri poſſint. Si tamen recitatio illa intra eundem diem naturalem abſque maxima difficultate anteponi, vel poſtponi poſſet, id fieri deberet. Ita citati Auctores apud eundem Laymann. ſupra.

Tertia eſt recitandi impotentia. V. g. ſi quis iter faciens in terris Infidelium, amittat Breviarium, nec alium reperire poſſit, haud dubie excuſabitur, cum ad impoſſibilia nemo teneatur.

Quæres, utrum qui ob cauſas ſupradictas integrum diei Officium recitare non poteſt, teneatur ſaltem illius partem aliquam recitare, ſi poſſit. Navar. Axor. Rodriq. & alii apud Laym. exiſtimant, ſi v. gr. quis majorem ſaltem, vel præcipuam Offici partem, Matutinum cum Laudibus recitare poſſit, obligandum eſſe, non item ſi partem ſolum minorem, vel minus præcipuam, v. g. parvas Horas, vel etiam Veſperas. Quod quamvis probabiliter dici poſſit, probabilior tamen videtur, & in praxi tenenda ſententia Suar. lib. 4. de Hor. Canon. cap. 78. n. 27. & Laym. ſup. qui cenſent eum, qui commode poteſt integram aliquam Officii Eccleſiaſtici Horam recitare, teneri ad illam recitandam. Quod ſi dubitet, num poſſit unam horam integram recitare, certus ſit autem, ſe non poſſe omnes, præſumere poteſt, ſe omnino excuſatum. In his enim caſibus leges Ec-

clesiæ

cleſiæ non obligant cum tanto rigore, ut materiam anxietatis, & ſcrupulorum pariant.

Quarta denique cauſa excuſans a recitatione Horarum eſt, quando Beneficiarius nondum ſacris Ordinibus initiatus nullos, vel adeo tenues fructus e Beneficio percipit, ut æſtimabilem aliquam partem ſuſtentationis non præbeant, quintam v. g. aut ſextam. Ita Sotus, Arragonius, Leſſius, quos citat, & ſequitur Laym. cap. 3. de Benefic. Quod intelligendum eſt, dummodo non ſtet per Beneficiarium illum, quo minus Beneficii ſui fructus percipiat, neque illos aliquando percepturus ſit, ut fuſius explicat idem Laym. Recte tamen monet Leſſius lib. 2. cap. 34. dub. 31. eos, qui tenues fructus e Beneficiis recipiunt, quamvis ad quotidianam Horarum recitationem non obligentur, obligari tamen ad Horas illas aliquoties per annum recitandas, aut ſaltem ad aliquas alias preces, v. g. ad recitandum Officium parvum B. Virginis ſingulis diebus Dominicis, aut feſtivis: quod judicio pii, & prudentis Confeſſarii determinari debet.

ARTICULUS V.

Explicantur reliqua juxta Canonicas ſanctiones ad Clericalis vitæ diſciplinam ſpectantia.

1. CONcilium Trident. ſeſſ. 22. cap. 1. de refor. totius diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſummam paucis complecti volens, hoc decretum ſcitu, & obſervatu digniſſimum condidit, quod integrum hic exſcripſimus: *Nihil eſt*, inquit, *quod alios magis ad pietatem, & Deo cultum aſſidue inſtruat, quam eorum vita, & exemplum, qui ſe Divino miniſterio dedicarunt. Cum enim a rebus ſæculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur, in eos, tanquam in ſpeculum, reliqui oculos conjiciunt, ex iiſque ſumunt, quod imitentur. Quapropter ſic decet omnino, Clericos in ſortem Domini vocatos vitam, moreſque ſuos omnes componere, ut habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, aliiſque omnibus rebus, nihil niſi grave, moderatum, ac religione plenum præ ſe ferant, levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cum igitur, quo majore in Eccleſia Dei & utilitate, & ornamento hæc ſunt, ita etiam diligentius ſint obſervanda; ſtatuit ſancta Synodus, ut quæ alias a Summis Pontificibus, & a ſacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate, cultu, doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, comeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcunque criminibus, nec non de ſæcularibus negotiis fugiendis, copioſe, ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterum iiſdem pœnis, vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, obſerventur, nec appellatio excuſationem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpendat. Si qua vero ex iis in deſuetudinem abiiſſe* com-

compererint, ea quam primum in uſum revocari, & ab omnibus accurate cuſtodiri ſtudeant, non obſtantibus conſuetudinibus quibuſcunque, ne ſubditorum neglectæ emendationis ipſi condignas, Deo vindice, pœnas perſolvant.

2. Ex quo quidem decreto illud præ cæteris habetur, hanc fuiſſe Concilii mentem, ut quæ olim circa vitam, mores, honeſtatemque Clericorum ſalubriter ſancita fuerant, eadem etiam nunc religioſe obſervarentur, & ſi quæ in deſuetudinem abiiſſent, in priſtinum uſum revocarentur, & ab omnibus accurate cuſtodirentur. Quapropter operæ pretium duximus præcipuas ipſius Eccleſiæ ſuper reliquis Eccleſiaſticæ diſciplinæ partibus ſanctiones excerpere, eaſque ex univerſo Jure Canonico collectas ſub unum veluti aſpectum ponere, ut quiſquis Chriſti Domini Clero adſcriptus eſt, præ oculis habere poſſit, quid ſecundum ipſius Eccleſiæ vota, & decreta in eo requiratur, ut (ſicut loquitur Apoſtolus Epheſ. 4.) *digne ambulet ea vocatione, qua vocatus eſt.*

Majoris autem facilitatis, & perſpicuitatis gratia, quæ dicenda ſuperſunt, in breves titulos digeſſimus, & cuique unum, aut alterum canonem attexuimus, aliorum præcipuorum decretorum, ſi quæ ſint, locis tantum breviter adnotatis.

Quod ſacris Ordinibus initiati perpetuam continentiam ſervare teneantur.

1. Miniſtri *Altaris Presbyteri, ſive Diaconi ad Dominica tales eligantur Officia, qui continentiam ſervent.* S. Lucius Papa diſt. 81. cap. *Miniſtri.*

Nullus Subdiaconorum ad nuptias tranſire aliqua prævaricatione præſumat. Conc. Romanum ſub S. Sylveſtro ca. 8.

Cavendum eſt his, Diaconis ſcilicet, & Subdiaconis, *ne quandoque ſponſionis ſuæ immemores ad terrenas nuptias, aut furtivos concubitus ultro recurrant, quod ſi forte fecerint, ut ſacrilegii rei ab Eccleſia habeantur extranei.* Conc. Toletanum II. ca. 1. Idem habetur quoque conſtitutum in Conc. Romano ſub Nicolao II. ca. 3. in alio Conc. Romano ſub Caliiſto II. ca. 20. in Conc. Carthaginenſi I. ca. 3. & 4. & in pluribus aliis.

Quare S. Gregorius Papa lib. 1. Epiſt. 42. ſapienter edixit, *ut nullus ad miniſterium Altaris accedat, niſi cujus caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata.*

Quoniam vero adeo ſublimis, & ardua virtus inter tot hujus vitæ illecebras, non niſi adhibita ſumma cautela, ſervari poteſt, ad evitanda pericula, ſapienter ab Eccleſia proviſum eſt,

Ne

Ne ſacri Eccleſiæ Miniſtri in eadem domo cum fœminis commorentur.

4. INterdixit *per omnia magna Synodus, non Epiſcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino, qui in Clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem, niſi forte aut materteram, aut eas tantum perſonas, quæ ſuſpiciones effugiunt.* Con. Nicænum ca. 3. Idem habetur in Conc. Aquiſgranenſi II. par. 3. ca. 11. Carthag. III. ca. 7. Carthag. IV. ca. 46. Aurelianenſi III. ca. 4. Turonenſi II. ca. 10. Toletano IV. ca. 41. Arelatenſi II. ca. 3. Mirtenſi c. 3. *Ancillam ab eadem manſione, in qua Clericus manet, placuit removeri.* Agathenſi ca. 11.

Concilium autem Moguntinum (habetur cap. *Inbibendum eſt*, extra. de cohabitatione Clericorum, & mulierum) prohibuit, *Ne Sacerdos etiam mulieres illas, quas Canones concedunt, matrem, amitam, & ſororem ſecum in eadem domo retineat, quia inſtigante diabolo, & in illis ſcelus perpetratum reperitur, aut etiam in pediſſequis earum.*

Certe S. Greg. Papa l. 7. Ep. 39. refert, quod *B. Auguſtinus nec cum ſorore habitare conſenſerit, dicens: Quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet eſſe inſtructio.*

Appoſite S. Hier. Ep. ad Nepot. de vita Clericor. *Hoſpitiolum*, inquit, *tuum aut nunquam, aut raro mulierum pedes terant. Omnes puellas, & virgines Chriſti aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne ſub eodem tecto manſeris, nec in præterita caſtitate confidas. Nec Davide ſanctior, nec Salomone ſapentior potes eſſe*, &c. *Ægrotanti tibi ſanctus quilibet frater adſiſtat. Germana, vel mater*, &c. *pericluloſe tibi miniſtrat, cujus vultum frequenter attendis*, &c. *Caveto omnes ſuſpiciones, & quid quid probabiliter fingi poteſt, ne fingatur, ante devita.* Et in Epiſt. ad Oceanum, *Prima*, inquit, *tentamenta ſunt Clericorum fœminarum frequentes acceſſus. Iſte ſexus reprehenſibiles exhibet Clericos. Quid tibi re vera cum fœminis, qui ad Altare cum Domino fabularis? Te in publico cuncti, te in agro ruſtici, aratores, ac vinitores quotidie lacerabunt, ſi contra depoſitum fidei cum fœminis habitare contendis*, &c. *Mihi crede, non poteſt toto corde habitare cum Domino, qui fœminarum acceſſibus copulatur.*

Porro quanto horrore crimen huic ſacræ continentiæ oppoſitum proſecuti ſint SS. Patres in Sacerdotibus, aliiſque altaris miniſtris, hinc patet, quod cum variis Conciliis graves pęnæ depoſitionis, exilii, &c. ea de cauſa impoſitæ fuerint, in Con. Eliberitano can. 8. ſummo quidem, ſed tamen juſtiſſimo rigore ſancitum fuit, ut *ſi quis Epiſcopus, Sacerdos, aut Diaconus infandum hoc męchię crimen perpetrarit, etiã in fine vitæ Corporis Criſti communione privetur.* Quem rigorem licet poſterioribus ſæculis Eccleſia ob cauſas juſtiſſimas remiſerit, nihil tamen hæc ejus remiſſio de ſacrilegii hujus enormitate diminuit, quod ſemper

æque

æquæ dignum cenſeri debet, quod pœna illa, imo adhuc longe graviori plectatur, ſi quæ in hac vita reperiri poſſit.

Ne Clerici temperantiæ modum in victu excedant.

5. A Crapula, *& ebrietate omnes Clerici diligenter abſtineant* &c. *Nec ad bibendum quiſpiam incitetur*, &c. *Si quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit, niſi a Superiore commonitus ſatisfecerit, ab officio ſuſpendatur*. Conc. Later. ſub Innoc. III. c. 15.

Ante omnia a Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix eſt. Itaque eum, quem ebrium fuiſſe conſtiterit, triginta dierum ſpatio a Communione ſtatuimus ſubmovendum. Concil. Agathenſe ca. 4.

Ad evitandum exceſſum illum cibi, & potus maxime conducit, ſi tabernæ, cauponæ, & ſimilia loca vitentur, in quibus temperantia omnis, & ſobrietas ut plurimum periclitatur. Ideo ſæpius prohibitum fuit, ne Clerici ejuſmodi loca edendi, ac bibendi cauſa ingrediantur, niſi cauſa neceſſitatis, quando ſunt in itinere conſtituti. Ita expreſſe habetur in Conc. Lateranenſi ſub Innocentio III. ca. 16. Conc. Carthaginenſi III. c. 27. Laodicenſi c. 24. Aquiſgranenſi II. par. 3. c. 7. Cabilonenſi c. 4. & aliis.

Neque ſolum cauponas, & alia ſimilia loca, ſed etiam convivia, præſertim nuptialia, Clericis evitanda eſſe cenſuit Concilium Agathenſe c. 39. & habetur diſt. 34. his verbis: *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non eſt, etiam aliarum nuptiarum evitent convivia, ne his cœtibus miſceantur, ubi amatoria cantantur, & turpia, aut obſcœni motus corporis choreis, & ſaltationibus efferuntur, ne auditus, aut obtutus ſacris Myſteriis deputati turpium ſpectaculorum, atque verborum contagione polluantur*.

Præterea Concilium Toletanum III. ca. 7. menſam Clericalem lectione ſacra condiri voluit. *Pro reverentia*, inquit, *Dei Sacerdotum, id univerſe ſancta conſtituit Synodus, ut quia ſolent crebro menſis otioſæ fabulæ interponi, in omni Sacerdotali convivio lectio Divinarum Scripturarum miſceatur. Per hoc enim animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur*.

Ne Clerici ſæcularium negotiorum procurationibus implicentur.

6. P Ervenit *ad Sanctam Synodum, quia de iis, qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum poſſeſſionum conductiones, & cauſas ſæculares ſuſcipiunt, & a ſacris quidem Officiis ſe per deſidiam ſeparant, ad domos autem ſæcularium*

concurrunt, *& ſubſtantiarum eorum gubernationes avaritiæ cauſa ſuſcipiunt. Decrevit ergo Sancta Synodus, nullum Clericum deinceps, aut Monachum conducere poſſeſſiones, aut miſceri ſæcularibus procurationibus, niſi forte qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſive curationes inexcuſabiles attrahitur, aut cui civitatis ipſius Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula, & orphanorum, ac viduarum, quæ indefenſæ ſunt, & earum perſonarum, quæ maxime Eccleſiaſtico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis vero tranſgreſſus fuerit hæc præcepta, correctioni Eccleſiaſticæ ſubjaceat.* Conc. Chalcedon. ca. 5. Idem conſtitutum habetur in Conc. Later. ſub. Innoc. III. cap. 16. & in Conc. Later. ſub Alexandro III. ca. 12. & etiam a Melchiade Papa c. *Decrevit*, diſt. 18. & a Galeſio, ca. *Conſequens eſt*, ibid. & ab Honorio III. ca. *Ex litteris*.

Et in Conc. Carthaginenſi prohibetur Clericis, *Ne fiant conductores, vel procuratores:* in Conc. Chalcedonenſi ca. 3. *Ne aliena prædia conducant, nec tractent adminiſtrationem rerum ſæcularium:* & in Conc. Cabilonenſi ſub Carolo Magno c. 12. *Ne fiant villici*.

Ne Clerici aleis, venationibus, & hiſtrionum, ac joculatorum ſpectaculis vacent.

7. CLerici *mimis*, *joculatoribus*, *& hiſtrionibus non intendant*, &c. *ad aleas*, *& taxillos non ludant*, *nec ejuſmodi ludis interſint*. Concil. Later. ſub Innoc. III. c. *6*.

Idem quoad hiſtriones, & mimos conſtitutum habetur in Conc. Laodiceno ca. 54. Turonenſi ſub Carolo ca. 7. & Cabilonenſi ca. 9. Pariſienſi ſub Ludovico, & Lothario l. 1. c. *36*.

Similiter venatio, illa præſertim, quæ fit cum ſtrepitu, & clamore, prohibetur Clericis, in Concil. Romano ſub Eugenio II. ca. 12. Moguntino ſub Carolo ca. 14. Turonenſi ca. 8. Et ne canes ad venandum, aut accipitres habeant, in Concil. Agathenſi ca. 55. Eupapenenſi can. 2. Vvorm. ca. 17.

Appoſite S. Hieron. in cap. 2. Micheæ, & citatur cap. *Quorundam*, diſt. 34. *Eſau*, inquit, *venator erat*, *quoniam peccator erat*, *& penitus non invenimus in Scripturis ſanctis Sanctum aliquem venatorem*.

Ne Clerici militent, aut criminalibus cauſis ſe immiſceant.

8. S*I quis Clericus relicto Officii ſui Ordine laicam voluerit agere vitam, vel ſe militiæ tradiderit, excommunicationis pœna feriatur*. Concil. Turonenſe ca. 5. Idem etiam conſtitutum habetur in Conc. Maldenſi ca. 37. Pictavienſi c. 10. Metenſi ca. 3. Claromontano ca. 4.

Quod

Quod ſpectat ad cauſas criminales, Innocentius III. in Concil. Lateran. cap. 18. prohibuit, *Ne ullus Clericus ſententiam ſanguinis dictet, vel proferat, ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, interſit*, &c. *Nullus quoque Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos illius Chirurgiæ partem exerceat, quæ aduſtionem, vel inciſionem inducit.*

Ne Clerici abſque literis commendatitiis Epiſcopi ſui diſcedant, neve ab ullo ſuſcipiantur.

9. PEregrinos *Clericos in aliena urbe ſine commendatitiis literis ſui Epiſcopi nullo modo miniſtrare oportet*. Concil. Chalcedonenſe ca. 13.

Presbyteri, vel Diaconi, qui de alio Epiſcopo ad alium tranſeunt, vel quicunque Clerici ſine commendatitiis a ſuo Epiſcopo literis non recipiantur. Conc. Romanum ſub Gregorio VII. c. 23. Idem habetur quoque in Conc. Milevitano c. 41. Agathenſi cap. 38. Andegavenſi ca. 2. Turonenſi ca. 12. & aliis.

Ne Clerici ſint illiterati.

10. LItteris *carens ſacris non poteſt aptus eſſe Myſteriis*. Gelaſius in Epiſt. ad Epiſcopos Lucaniæ ca. 18.

Presbyteri ſint literati, aliter enim quomodo erunt Magiſtri, qui non fuerunt diſcipuli? &c. *Iſti ſunt canes muti non valentes latrare*. Conc. Romanum ſub Eugenio I. can. 4. Idem habetur ſtricte conſtitutum a Summis Pontificibus Clemente Epiſt. 1. Leone Epiſt. 23. Item in Conc. Toletano IV. ca. 24. dicitur, quod *ignorantia mater cunctorum errorum maxime in Sacerdotibus vitanda eſt, qui docendi populi officium ſuſceperunt*.

Porro circa hanc Sacerdotum ſcientiam conqueritur S. Hieronymus Epiſt. 146. ad Damaſum: *Sacerdotes Dei, omiſſis Evangeliis, & Prophetis, comœdias legere, amatoria bucolicorum verſuum verba canere, Virgilium tenere, & id, quod in pueris neceſſitatis eſt, crimen in ſe facere voluntatis*. Et alibi recte monet in cap. 1. Epiſt. ad Tit. *Si quis artem Grammaticam docuerit, & inter falſa, & vera dijudicet, non improbamus. Geometria quoque, & Arithmetica, & Muſica habeat in ſua ſcientia veritatem; ſed non eſt ſcientia illa ſcientia pietatis. Scientia pietatis eſt noſcere legem, intelligere Prophetas, Evangelio credere, Apoſtolos non ignorare.*

Appoſite S. Ambroſius ſuper S. Lucam in explanat. Prooemii loquens de multiplicibus libris, qui interdum ob varias cauſas legendi occurrunt, *Legimus*, inquit, *aliqua, ne negligamur, legimus, ne ignoremus, legimus, non ut teneamus, ſed ut repudiemus*,

Coronidem huic Operi idem S. Pater imponet his verbis ex Sacerdotis animo nunquam delendis in lib. de dignitate Sacerdotali, ubi Sacerdotes omnes ipſe veluti conſacerdos alloquens, *Digne cognoſcamus*, inquit, *quid ſimus*, *& quod ſumus profeſſione, actione potius, quam nomine demonſtremus. Nomen congruat actioni, actio reſpondeat nomini, ne ſit nomen inane, & crimen immane, ne ſit honor ſublimis, & vita deformis, ne ſit deifica profeſſio, & illicita actio, ne ſit gradus excelſus, & deformis exceſſus, ne habeatur in Eccleſia Cathedra ſublimior, & conſcientia Sacerdotis reperiatur humilior, ne locutionem ſimulemus columbinam, & mentem habemus caninam, ne profeſſionem monſtremus ovinam, & ferocitatem habeamus lupinam, ut digne nobis per Prophetam reſpondeatur a Domino: Populus hic labiis me honorat, cor autem ejus longe eſt a me.*

Age jam nunc ſanctifice Spiritus, qui nos in hoc Opere Divinis inſpirationibus adjuviſti, cunctos Sacerdotes adjuva, & præſta, ut faciant, quæ in hoc Opuſculo ipſe eloqui inſpiraſti, ut eis una mecum tribuas ſæculorum regna, quæ Sanctis in regno ſæculorum dare promiſiſti.

Ad majorem Dei Præpotentis Gloriam.

Digitized by Google

INDEX

Errorum Fidei Veritatibus adverſantium, qui paſſim in hac ſecunda Medullæ Theologicæ parte referuntur, & refutantur.

Circa Sacramenta in genere.

MAſſiliani Hæretici nullam Sacramentis ſanctificandi vim tribuebant, ſed ſolummodo orationi. *Tractatu* 1. *Capite* 1. *Sectione* 4.

Calviniſtæ Gratiam, quæ in Sacramentorum receptione confertur, non eorum virtuti, aut efficaciæ, ſed ſoli ſuſcipientium fidei aſcribunt. *ibid.*

Iidem Calviniſtæ duo tantum Sacramenta admittunt, ſcilicet Baptiſmum, & Euchariſtiam. *ſect.* 7.

Circa Baptiſmum.

PElagiani cenſebant, parvulos ſine Baptiſmo poſſe ſalutem æternam conſequi. *cap.* 2. *ſect.* 1.

Uvicleffus eundem errorem renovavit. *ibid.*

Anabaptiſtæ contendunt, Baptiſmum non niſi adultis conferendum eſſe. *ſect.* 5.

Circa Confirmationem.

NOvatus Hæreticus negabat, Confirmationem eſſe Sacramentum. *cap.* 3. *ſect.* 1.

Calvinus eundem errorem renovavit. *ibid.*

Uvicleffus negabat, ſolum Epiſcopum eſſe Miniſtrum Ordinarium Confirmationis. *ſect.* 5.

Circa Euchariſtiam.

LUtherani contendunt, Sacramentum Euchariſtiæ non conſiſtere in re aliqua permanente, ſed ſolummodo in actione tranſeunte. *cap.* 4. *ſect.* 2.

Judas Iſcariotes fuit primus hæreticus, qui realem corporis, & ſanguinis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ præſentiam credere noluit: quem poſtea plures alii Hæretici ſubſequuti ſunt, ut Simoniani, Menandriani, Berengarius, Albigenſes, Flagellantes,

ac demum his noviſſimis temporibus Oecolampadius, Zuinglius, Bullingerus, & alii Hæretici recentiores dicti *Sacramentarii*, quorum agmen clauſit Calvinus cum ſuis aſſeclis. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 1.

Iidem Calviniſtæ negant, in Miſſa verum, & proprie dictum Sacrificium Deo offerri. *ſect.* 1. §. 11.

Circa Pœnitentiam.

Novatiani negabant, ullam Sacerdotibus novæ legis ad remittenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa traditam eſſe a Chriſto poteſtatem. *cap.* 5. *ſect.* 1.

Calviniſtæ negant, eſſe ullum Pœnitentiæ Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum. *ibid.*

Lutherani, & Calviniſtæ dicunt, dolorem de peccatis ex metu gehennæ conceptum eſſe vitioſum, & malum. *ſect.* 10.

Novatiani, & aliqui alii Hæretici, quibus adjunxerunt ſe Lutherani, & Calviniſtæ, negabant, confeſſionem peccatorum eſſe ex inſtitutione Chriſti neceſſariam ad remiſſionem peccatorum conſequendam. *ſect.* 11.

Petrus de Oſma aſſeruit, non niſi peracta pœnitentia, confitentes debere abſolvi. *ſect.* 26.

Circa Indulgentias, & Purgatorium.

Uvaldenſes Hæretici negarunt, Indulgentias a Pontifice Romano, aut aliis Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopis poſſe concedi.

Quibus in eodem errore adjunxerunt ſe Lutherani, & Calviniſtæ. *cap.* 5. *Append. de Indulg. & Purgat.* §. 1.

Iidem Uvaldenſes cum Albigenſibus, & aliis Hæreticis negarunt Purgatorium, quod etiam fecerunt Lutherani, & Calviniſtæ. *ibid.* §. 4.

Circa Extremam Unctionem.

Uvaldenſes iidem, & Albigenſes negarunt, Extremam Unctionem eſſe Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, quibus poſtea Lutherani, & Calviniſtæ ſubſcripſerunt. *cap.* 6. *ſect.* 1.

Circa Ordinem.

Maſſiliani contendebant, nullum eſſe in Eccleſia Sacramentum Ordinis, quorum errorem renovarunt Lutherani, & Calviniſtæ. *cap.* 7. *ſect.* 1.

Collyridiani, & Cataphrigæ mulieres ſacris Ordinibus initiabant. *ſect.* 3.

Circa Matrimonium.

LUtherani, & Calviniſtæ negant, Matrimonium eſſe Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum. *cap.* 8. *ſect.* 1.

Circa peccata.

LUtherani, & Calviniſtæ aſſerunt, omnia peccata Infidelium, aut reproborum eſſe mortalia, Fidelium vero, & prædeſtinatorum tantum eſſe venialia. *Tract.* 2. *cap.* 2. *ſect.* 2.
Calvinus aſſeruit, Deum eſſe auctorem peccati. *ibid. ſect.* 6.

Circa leges.

VIcleffus negabat, Superiores Eccleſiaſticos, aut Politicos auctoritatem ullam, ſeu poteſtatem habere condendi leges. *cap.* 3. *ſect.* 2.
Begardi Hæretici aſſerebant, eos, qui perfectionem vitæ Chriſtianæ conſecuti eſſent, nullis legibus Eccleſiaſticis, aut Civilibus eſſe ſubjectos, *ibid. ſect.* 3.
Marcionitæ, & Manichæi, Legem Moſaicam inutilem, & malam fuiſſe contendebant. *ibid. ſect.* 8.

Obſervabit lector, præter errores hic recenſitos, alias plurimas veritates Fide Divina credendas tum in hac poſteriori, tum etiam in priori hujus Operis parte paſſim explicari, & probari, ex quibus plurimarum aliarum hæreſeon, quarum in hoc indice nulla mentio fit, refutatio ſatis poterit intelligi.

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUM

Quæ in hac ſecunda Medullæ Theologicæ parte continentur.

Quæ quidem in eum ordinem digeſtæ ſunt, ut quid de unaquaque notatu dignum variis in locis ſparſim continetur, ſub uno veluti aſpectu poſitum reperiatur.

Actus humanus.

QUa ratione differant actus hominis, & actus humanus. *Tractat. 2. cap. 1. ſect. 1. num. 1.*
Quis ſit actus humanus. *ibid.*
Quis ſit actus voluntarius, elicitus, imperatus, &c. *ibid. n. 2.*
Quid ſit volitio, intentio, fruitio, quid electio, conſenſus, uſus. *ibid.*
An voluntas poſſit uno, eodemque actu velle finem, & media. *ibid.*
Undenam actus humanus ſpeciem ſuam deſumat. *ibid. n. 3.*
Quis actus vere, & proprie ſit liber. *ſect. 2. n. 1.*
An prima cogitatio indeliberata libera dici debeat. *ib. n. 4.*
An actus humanus bonitatem ſuam, vel malitiam deſumat ex objecto. *Sect. 3. n. 1.*
An bonitatem, vel malitiam deſumat ex circunſtantiis, vel ex fine. *ibid. n. 3. & 4.*
Quænam relatio actus humani in finem aliquem neceſſaria ſit, ut ex eo bonitatem ſuam moralem, vel malitiam deſumat, *ibid. num. 6.*
Utrum detur aliquis actus indifferens in ſpecie, vel in individuo. *ſect. 4.*

Aſtrologia.

In quibus caſibus illicitum ſit uti Aſtrologica ſcientia. *Tract. 2. cap. 4. ſect. 1. §. 5. n. 6.*
An licitum ſit per Aſtrologiam inveſtigare ea, quæ a Divina voluntate pendent. *ib.*

An

An per eandem ſcientiam liceat inveſtigare futura contingentia libera. *ib.*
An peccaret ille, qui Aſtrologicis obſervationibus ita addictus eſſet, ut illis tanquam prima, & præcipua regula in ſuis actionibus uteretur. *ib.*

Attritio.

Quid ſit attritio, & quomodo a contritione perfecta diſtinguatur. *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 8. *n.* 1.
An attritio ſufficienter diſponat ad Gratiam in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam. *ſect.* 9. *n.* 2.
Qualis debeat eſſe attritio, ut ſufficienter ad Gratiam illam diſponat. *ſect.* 10.

Baptiſmus.

Quid ſit Baptiſmus. *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 1. *num.* 1.
Quo tempore fuerit a Chriſto inſtitutus. *ib.*
In quo Baptiſmus Chriſti differat a Baptiſmo Joannis. *ib.*

Baptiſmi neceſſitas.

An Bptiſmus neceſſarius ſit neceſſitate non ſolum præcepti, ſed etiam medii. *ib.* *n.* 2.
An ſit neceſſarium recipere Baptiſmum in re, vel in voto. *ib.*
Quid per votum Baptiſmi intelligi debeat. *ib.* *n.* 3.
An Martyrium poſſit ſupplere vicem Baptiſmi. *ib.*
Quid intelligatur per Baptiſmum fluminis, flaminis, vel ſanguinis. *ib.*

Baptiſmi materia.

An aqua naturalis ſit materia remota Baptiſmi. *ſect.* 2. *n.* 1.
An ablutio ſit materia proxima. *ib.* *n.* 2.
Qualis, & quanta ablutio ad validitatem Baptiſmi requiratur. *ib.* *n.* 3.
Quænam corporis pars ablui debeat. *n.* 4.

Baptiſmi forma.

An Baptiſmi forma conſiſtat in his verbis, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* *ſect.* 3. *n.* 1.
An actio Miniſtri exprimi debeat in forma Baptiſmi. *ib.*
An perſonæ baptizandæ expreſſio facienda ſit. *ib.*
An exprimi debeant Divinæ Perſonæ. *ib.* *n.* 2.
An Apoſtoli aliquando Baptiſmum contulerint in ſolo nomine Chriſti. *ib.* *n.* 3.

Ba-

Digitized by Google

Batiſmi Miniſter.

An quilibet Fidelis, aut Infidelis, ſive vir, ſive mulier, valide Baptiſmum conferre poſſit. *ſect.* 4. *n.* 1.
An quilibet non modo valide, ſed & licite in caſu neceſſitatis poſſit Baptiſmum conferre. *ib. n.* 2.
Quiſnam ſit ordinarius Baptiſmi Miniſter. *ib. n.* 3.
An quilibet Sacerdos abſque licentia Epiſcopi, vel Parochi licite Baptiſmum conferre poſſit. *ib.*
An Diaconus poſſit ex commiſſione Epiſcopi, vel Parochi ſolemniter Baptiſmum miniſtrare. *ib.*

Baptiſmi ſubjectum.

An quilibet homo qualibet ætate ſit capax Baptiſmi ſuſcipiendi. *ſect.* 5. *n.* 1.
An infantes Infidelium, vel Hæreticorum ſint invitis parentibus baptizandi. *ib. n.* 2.
Quæ diſpoſitiones requirantur ad Baptiſmum ſuſcipiendum. *ib. num.* 3.
Utrum infans in utero materno baptizari poſſit. *ib. n.* 4.
Utrum monſtra baptizari debeant. *ib. n.* 5.
Utrum adulti amentes ſint baptizandi. *ib. n.* 6.

Baptiſmi effectus.

An in Baptiſmo remittatur quodvis peccatum, ſive originale, ſive actuale. *ſect.* 6. *n.* 1.
An tota pœna peccatis debita remittatur. *ib.*
An gratia infundatur, & character imprimatur. *ib. n.* 2.
Quid de illo dici debeat, qui ficte, & ſine ſufficienti diſpoſitione Baptiſmum ſuſcepit. *ib. n.* 3.

Baptiſmi cæremoniæ.

Quale ſit peccatum cæremonias Baptiſmi contemnere, aut omittere. *ſect.* 7.
Quænam ſit ſignificatio cæremoniarum Baptiſmi. *ib. num.* 2. 3. 4. & 5.
Quomodo cæremoniæ in Baptiſmo poſſint omiſſæ ſuppleri. *ib. num.* 6.

Bellum.

Quid nomine Belli intelligatur. *tr.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 5. *n.* 4.
Quænam conditiones requirantur, ut bellum ſit juſtum, & licitum. *ib.*
Quodnam bellum injuſtum cenſeri debeat. *ib.*
An ſubditi teneantur pro Principe militare. *ib.*

Blaſ-

Blaſphemia.

Quid ſit blaſphemia. *tract. 2. cap. 4. ſect. 2. §. 2. n. 1.*
An blaſphemia ſit aliquando cum hæreſi conjuncta. *ib.*
An peccatum blaſphemiæ in Sanctos committi poſſit. *ib. n. 2.*
Qua ratione maledictio creaturarum ad blaſphemiam reduci cenſeatur. *ib.*

Beneficium Eccleſiaſticum.

Quid nomine Beneficii Eccleſiaſtici intelligatur, *in appendice art. 3.*
Quot modis Beneficia licite obtineri poſſint. *ib. quæſtiunc. 1.*
An Beneficia quæcunque ſint ſemper dignioribus conferenda. *ib. n. 2.*
An licitum ſit plura ſimul Beneficia poſſidere. *quæſt. 4.*
Qualiter ſe gerere debeat Beneficiarius in expendendis Beneficiorum reditibus. *quæſt. 5.*
An Beneficiarii ſuorum redituum verum, & proprium dominium habeant. *ib. n. 2.*
Quæ ſit obligatio Beneficiariorum ad reſidentiam. *quæſt. 6.*
Quænam requirantur conditiones, ſeu diſpoſitiones, ut quis cenſeatur idoneus ad Beneficium aliquod Eccleſiaſticum. *quæſtiunc. 7.*

Cenſuræ Eccleſiaſticæ in genere.

In quibus perſonis reſideat ferendarum Cenſurarum poteſtas. *tr. 2. c. 6. ſect. 1. §. 1.*
In quaſnam perſonas Cenſuræ ferri poſſint. §. 2.
Ob quam cauſam Cenſuræ infligi debeant. §. 3.
Quæ forma in ferendis Cenſuris ſervanda ſit. §. 4.
Quæ ſit differentia inter Cenſuras, quæ vel a Jure, vel ab homine feruntur. *ib.*
Quænam cauſæ ab incurrendis Cenſuris excuſent. §. 5.
Quis abſolvere poſſit a Cenſuris. §. 6.
Quæ diſpoſitiones requirantur in eo, qui abſolvitur a Cenſuris. *ib. n. 2.*
Quot ſint Cenſuræ Eccleſiaſticæ. §. 7.

Ceſſatio a Divinis.

Quid ſit ceſſatio a Divinis. *ſup. ſect. 2. §. 3.*
An ſit Cenſura. *ib.*
Ob quam cauſam debeat injungi. *ib.*

Charitas, ſeu amor Dei.

Quid ſit charitas. *tr. 2. cap. 4. ſect. 1. §. 4. n. 1. ib.*
An charitas ſit virtutum forma. *ib.*

An charitas ſit amor amicitiæ. *ib.*
Quinam charitatis actus eliciti, aut imperati dicantur. *ib. n.* 3.
An ſit aliquis modus, ſeu menſura charitatis. *ib. n.* 4.
Quomodo charitatis actus producatur, vel augeatur. *ib. n.* 5.
An charitas unico peccato mortali deperdatur. *ib. n.* 6.
An extet ſpeciale præceptum de diligendo Deo. *ib. n.* 7.
Quo tempore præceptum illud obliget. *ib.*
Quæ ſint peccata charitati oppoſita. *ib. n.* 8.

Charitas erga proximum.

Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 1.
An quiſque teneatur ſeipſum ex charitate diligere. *ib.*
An, & qua ratione inimici ſint diligendi. *ib. n.* 3.
Quis ordo in charitate ſervandus ſit. §. 2. *n.* 1.
Quænam peccata charitati proximi adverſentur. §. 5.

Circuncíſio.

An circunciſio in lege Moſaica vim habuerit conferendi Gratiam ſanctificantem ex opere operato. *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 6. *num.* 3.

Circumſtantia.

Quænam ſint præcipuæ circumſtantiæ actus humani. *tract.* 2. *c.* 1. *ſect.* 3. *n.* 4.
Quænam ex illis mutent ſpeciem actus, aut illius bonitatem, vel malitiam moralem augeant, vel minuant. *ib.*
Quænam circunſtantiæ peccatorum ſint in confeſſione declarandæ. *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 14. *n.* 4.

Clericalis ſtatus.

Qualis eſſe debeat primus ad ſtatum Clericalem ingreſſus. *in Append. art.* 1.
Quis ſit modus dignoſcendi, num quis ad ſtatum Clericalem a Deo vocetur. *ib. n.* 2. & 3.

Clerici.

Quænam ſit Clericorum ad tonſuram, & habitum Clericalem deferendum obligatio. *in Append. art.* 2.
Quænam circa mores, vitam, honeſtatemque Clericalem Eccleſiaſticis legibus ſancita fuerint. *art.* 5.

Concilia.

An Concilia generalia poſſint leges condere pro univerſalis Eccleſiæ regimine. *tract.* 2. *cap.* 3. *ſect.* 5. §. 2. *n.* 1.
Quænam Concilia generalia pro legitimis habenda ſint. *ib. num.* 2.

An

An præter Epiſcopos aliæ quoque perſonæ ex privilegio jus habeant ſuffragii in Conciliis generalibus, & quæ. *ib n.* 4.

Quænam ſint Concilia nationalia, provincialia, & diœceſana. *ibid.*

An conſenſus, vel approbatio Romani Pontificis requiratur, ut ejuſmodi Concilia particularia in propriis territoriis obligent. *ib. n.* 5.

Concupiſcentia.

An concupiſcentia ſit cauſa peccati. *tract.* 2. *cap.* 2. *ſect.* 6. *n.* 4.

An concupiſcentia augeat gravitatem peccati. *ib.*

Confeſſio.

Quid ſit confeſſio Sacramentalis, & an ſit ex inſtitutione Chriſti. *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 11.

Quænam perſonæ obligentur ad confeſſionem Sacramentalem. *ſect.* 12. *n.* 1.

An ſit aliquod præceptum Divinum obligans ad confeſſionem Sacramentalem peccatorum, & quo tempore obliget. *ibid. n.* 1. & 2.

An præceptum Eccleſiaſticum de confeſſione facienda obliget tantum ſemel in anno. *ib. n.* 3.

Qua ætate pueri obligentur præcepto illo confeſſionis annuæ. *ibid.*

Quænam ſint conditiones bonæ, & fructuoſæ confeſſionis. *ſect.* 13. *n.* 1.

An confeſſio publica peccatorum occultorum Eccleſiaſtica aliqua lege olim præcepta fuerit, aut prudenter præcipi poſſit. *ib. num.* 2.

Quænam integritas confeſſionis ad ejus fructum requiratur. *ſect.* 14. *n.* 1.

Quænam circunſtantiæ peccatorum in confeſſione declarandæ ſint. *ib. n.* 4.

An ſint aliqui caſus, in quibus non ſit obligatio integre confitendi. *ſect.* 15.

In quibus caſibus confeſſio nulla ſit, & idcirco iteranda. *ſect.* 22.

Confeſſarius.

An ſolus Sacerdos ſit legitimus Sacramenti pœnitentiæ miniſter. *cap.* 5. *ſect.* 16. *n.* 1.

An quilibet Sacerdos quoslibet pœnitentes valide abſolvere poſſit. *ibid.*

An præter poteſtatem Ordinis poteſtas etiam juriſdictionis, & approbatio Epiſcopi Confeſſario neceſſaria ſit. *ib. n.* 2.

A quo Epiſcopo approbari debeat Confeſſarius *ib. n.* 3.

An

An approbatio illa poſſit limitari, vel revocari. *ib. n.* 4.
An quilibet Sacerdos poſſit a quibuslibet peccatis, & cenſuris in articulo mortis abſolvere. *ib. n.* 5.
An quilibet Sacerdos poſſit a peccatis venialibus abſolvere. *ib.*
Quænam conditiones requirantur in Confeſſario, ut officio ſuo debite fungatur. *ſect.* 19. *num.* 1.
Quænam eſſe debeat Confeſſarii ſcientia. *ib. n.*2.
Quæ prudentia Confeſſario neceſſaria ſit. *ſect.* 20.
An confeſſarius teneatur aliquando interrogare pœnitentem. *ib. n.* 1.

Confeſſarii obligatio quoad Sigillum confeſſionis.

Quæ ſit obligatio ſervandi ſigilli, ſeu ſecreti in confeſſione. *ſect.* 21. *n.* 1.
Undenam obligatio illa oriatur. *ib.*
An hæc obligatio ſequatur ex qualibet confeſſione. *ib. n.* 2.
An confeſſarius extra confeſſionem de peccatis in confeſſione declaratis cum ipſo pœnitente licite loqui poſſit. *ib.*
Quænam cadant ſub ſigillum confeſſionis. *ib. n.* 3.
An præter Confeſſarium quædam aliæ perſonæ ad ſervandum ſigillum obligentur. *ib. n.* 4.
An Confeſſarius poſſit, de conſenſu pœnitentis, peccatum ab eo in confeſſione declaratum alteri patefacere. *ib.*
An pœnitens quoque teneatur ad ſigillum reſpectu eorum, quæ Confeſſarius illi in confeſſione dixit. *ib. n.* 5.

Confirmatio.

An Confirmatio ſit Sacramentum. *tract.* 1. *cap.* 3. *ſect.* 1. *n.* 1.
Quo tempore a Chriſto inſtitutum fuerit Confirmationis Sacramentum. *ib. n.* 2.

Confirmationis materia, & forma.

An materia remota Confirmationis ſit Chriſma. *ſect.* 2. *n.* 1.
An ad ſubſtantiam Confirmationis requiratur, ut Chriſma compoſitum ſit ex oleo olivarum, & balſamo. *ib.*
An requiratur etiam, ut Chriſma ſit ab Epiſcopo benedictum. *ib. n.* 2.
An materia proxima Confirmationis ſit unctio Chriſmatis facta in fronte confirmandi in crucis figura. *ib. n.* 3.
An Apoſtoli Confirmationis Sacramentum aliquando ſine Chriſmate per ſolam manuum impoſitionem contulerint. *ib. n.* 4.

Confirmationis effectus.

An Confirmationis Sacramentum Gratiam conferat. *ſect.* 3. *n.* 1.
An compleat, & perficiat Gratiam in Baptiſmo perceptam. *ib.*

An

Digitized by Google

An per Confirmationem imprimatur character. *ib. n.* 2.
An qui indigne Confirmationem recepit, poſſit aliquando ejus Gratiam recuperare. *ib.*

Confirmationis ſubjectum.

Quænam diſpoſitiones requirantur in eo, qui Confirmationem recipit. *ſect.* 4. *n.* 1.
An omnibus, & ſolis baptizatis Confirmatio conferri poſſit. *ib.*
An fides, & Gratiæ ſtatus requiratur in adulto ad Confirmationem digne, & fructuoſe recipiendam. *ib.*
An ſit aliqua obligatio recipiendi Sacramentum Confirmationis. *ib. n.* 2.

Confirmationis Miniſter.

An ſolus Epiſcopus ſit ordinarius Confirmationis Miniſter. *ſect.* 5. *n.* 1.
An ex delegatione Romani Pontificis poſſit ſimplex Sacerdos Confirmationis Sacramentum miniſtrare. *ib.*
Quinam ritus requirantur ad debitam hujus Sacramenti collationem. *ib. n.* 2.
An nomen in Baptiſmo impoſitum poſſit in Confirmatione mutari. *ib.*

Conſcientia.

Quid nomine conſcientiæ intelligatur. *tr.* 2. *cap.* 1. *ſect.* 5. §. 1. *n.* 1.
Quæ ſit differentia inter conſcientiam, & ſynderesim. *ib.*
Quotuplex ſit conſcientia. *ib. n.* 2.
Quæ ſit conſcientia recta, & quæ obligatio ſequendi dictamen illius. §. 2.
Quæ ſit conſcientia errans, & an illius dictamen ſequi oporteat. §. 3.
Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit. §. 4.
Quæ ſit conſcientia dubia, & in dubiis quid agendum. §. 5.

Conſuetudo.

An conſuetudo aliquando vim legis obtineat. *tr.* 2. *c.* 3. *ſect.* 7. *n.* 1.
Quænam requirantur ad hoc, ut conſuetudo habeat vim legis. *ib.*
An conſuetudo non modo conſtiuendæ, ſed etiam abrogandæ legis vim habeat aliquando. *ib. n.* 3.
Quodnam tempus cenſeatur ſufficiens ad hoc, ut lex per conſuetudinem contrariam abrogetur. *ib.*

Contractus.

Quid nomine contractus intelligatur. *tr.* 2. *c.* 4. *ſect.* 7. §. 6. *n.* 1.
Quinam ſint contractus nominati, aut innominati. *ib.*
An contractus quilibet obliget in foro conſcientiæ. *ib.*

Quid

Quid cenſendum ſit de contractibus, in quibus contingit error, vel dolus. *ib. n.* 2.
Quid de illis contractibus, qui vi, aut metu fiunt. *ib. n.* 3.
Quid de contractibus mutui, commodati, depoſiti, & locati. §. 9.

Contritio.

Quid ſit contritio. *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 7.
Quid ſit contritio perfecta. *ſect.* 8.
An contritio perfecta poſſit quæcunque peccata delere. *ib. n.* 3.
Quo tempore peccator obligetur ad contritionis perfectæ actum eliciendum. *ib. n.* 4.
An attritio ſufficiat ad digne, & fructuoſe recipiendum Pœnitentiæ Sacramentum. *ſect.* 9. *n.* 2.
Qualis debeat eſſe illa attritio. *ſect.* 10.
In quo differant inter ſe perfecta contritio, & attritio. *ib. n.* 6.

Correctio fraterna.

An correctio fraterna ſit in præcepto. *tr.* 2. *c.* 4. *ſect.* 4. §. 4. *n.* 1. & 2.
Quandonam facienda ſit correctio fraterna. *ib. n.* 3.
Quinam obligentur ad correctionem faciendam. *ib. n.* 4.
Quis ordo in correctione fraterna ſervandus ſit. *ib.*
An inferiores teneantur correctionem exercere erga ſuperiores. *ib. n.* 5.
An correctio facienda ſit de quibuſcunque peccatis, etiam venialibus. *ib.*
An teneamur admonere, & corrigere illum, qui ex ignorantia peccat. *ib. n.* 6.
Quale peccatum ſit fraternæ correctionis omiſſio. *ib.*

Decalogus.

Quid nomine Decalogi intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 4. *n.* 1.
An decalogus ſit omnium legum epitome. *ib.*
An decalogus ſit ſufficiens ad actus humanos dirigendos. *ib.*
An decalogi præcepta a Chriſto Domino tanquam ſummo Legislatore fuerint non modo renovata, & confirmata, ſed & explicata, & ampliata. *ib. n.* 2.

Primum Decalogi Præceptum.

Quis ſit ſenſus verborum primi præcepti Decalogi. *ſect.* 1. *n.* 1.
An præceptum iſtud ſit affirmativum, vel negativum. *ib.*
Quæ ſit differentia inter præcepta affirmativa, & negativa. *ib.*
Quid præcipiatur, aut prohibeatur hoc primo præcepto. *ib.* §. 1. 2. 3. & 4.
Quot modis peccetur in illud. *ib.* §. 6.

Se-

Secundum Decalogi Præceptum.

Quid hoc ſecundo præcepto prohibeatur. *ſect.* 2.
Quot modis in illud peccetur. *ib.* §. 5.

Tertium Decalogi Præceptum.

An tertium Decalogi præceptum ſit morale, vel cæremoniale, *ſect.* 3.
Quænam requirantur ad debitam dierum feſtorum ſanctificationem, *ib.* §. 1.
Quot modis peccetur in hoc tertium Decalogi præceptum. §. 2.

Quartum Decalogi Præceptum.

Quæ ſint obligationes, & officia filiorum erga parentes, & viciſſim parentum erga filios. *ſect.* 4. §. *6. n.* 1.
Quæ etiam pupillorum erga tutores, & ſervorum, & quorumcunque inferiorum erga Dominos, & Superiores, & contra. *ib. n.* 3.
Quænam obedientia debeatur Summo Pontifici, & Epiſcopis, & Parochis. *ib.*
Quot modis peccetur in hoc quartum præceptum. §. 7.

Quintum Decalogi Præceptum.

Quid hoc quinto præcepto prohibeatur. *ſect.* 5. §. 1.
An ſint aliqui caſus, in quibus licitum ſit ſeipſum occidere, vel mutilare. §. 2.
An ſint aliquæ cauſæ, ob quas occiſio alterius licita ſit. §. 3.
Quot modis in hoc præceptum peccetur. §. 4.
Quæ reſtitutio facienda ſit ob occiſionem, vel mutilationem alterius. §. 5.

Sextum Decalogi Præceptum.

Quid hoc ſexto præcepto prohibeatur. *ſect. 6.* §. 1.
Quot modis in illud peccetur. §. 2.
An aliqua interdum reſtitutio facienda ſit ob violationem hujus præcepti. §. 3.

Septimum Decalogi Præceptum.

Quid hoc ſeptimo præcepto prohibeatur. *ſect.* 7. §. 10.
Quot modis in illud peccetur. §. 11.
Quæ reſtitutio ob illius violationem facienda ſit. §. 14.

Octavum Decalogi Præceptum.

Quid hoc octavo præcepto prohibeatur. *ſect.* 8.
Quot modis peccetur in illud. §. 10.
Quæ reſtitutio ob illius violationem facienda ſit. §. 11.

Nonum, & decimum Decalogi Præceptum.

Quid duplici illo præcepto prohibeatur. *ſect.* 9.

Quot modis peccetur in illa duo ultima Decalogi præcepta. *ib. num.* 2.

Delectatio.

Quænam delectatio mala, & prohibita cenſeri debeat. *tract.* 2. *cap.* 2. *ſect.* 5. *n.* 2.
An delectatio de re aliqua mala ſit peccatum, & quale. *ibid. num.* 3.
An delectatio de cogitatione alicujus operis mali ſit ejuſdem ſpeciei cum ipſo opere malo. *ibid. n.* 4.

Depoſitio, & Degradatio.

Quæ ſit differentia inter depoſitionem, & degradationem. *tra.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 2. §. 2.
An depoſitionis ſententia ferri poſſit in abſentem. *ibid.*
Ob quæ peccata depoſitionis, ſeu degradationis pœna infligi debeat. *ibid.*

Detractio.

Quid ſit detractio. *tra.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 8. §. 7. *n.* 1.
Quot modis detractio committi poſſit. *ibid. n.* 2.
An detractio ſit peccatum mortale. *ibid. n.* 3.
An licitum ſit aliquando crimen alicujus occultum detegere. §. 8. *num.* 1. & 2.
An licitum ſit ſeipſum infamare. *ibid. n.* 4.
An audiens detractorem peccet. *ibid. n.* 5.

Diſcordia.

Quid ſit diſcordia, *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 5. *n.* 3.
An ſit aliquando peccatum diſſentire a proximo. *ib. n.* 4.
In quibus caſibus diſcordia ſit peccatum. *ib.*

Divinatio.

Quid nomine Divinationis intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *num.* 4.
An in Divinatione ſit ſemper expreſſa, vel tacita Dæmonis invocatio. *ib.*
Quæ ſint ſpecies Divinationis, in quibus ſit expreſſa invocatio Dæmonis. *ib. n.* 5.
Quæ ſint aliæ ſpecies ejuſdem Divinationis, in quibus ſit tantum tacita. *ib.*

Dominium.

Qua ratione differant inter ſe dominium juriſdictionis, & dominium proprietatis. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 7. §. 3. *n.* 1.
An dominium ſoli naturæ rationali competat. *ibid. n.* 2.
Quale ſit dominium Dei in omnes creaturas. *ib.*

Quo-

Quorumnam bonorum filiifamilias dominium habeant. *ib.*
Quænam ſint bona, quæ vocantur caſtrenſia, aut quaſi caſtrenſia. *ib.*
Quibuſnam modis acquiratur dominium proprietatis. *ib.* §. 4.

Donatio.

An donatio facta inter vivos revocari poſſit, & ob quas cauſas. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 7. §. 7. *n.* 4.
An donatio facta cauſa mortis poſſit ad arbitrium donantis revocari. *ib. n.* 5.

Eleemoſyna.

An eleemoſyna ſit in præcepto. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 3.
Quinam teneantur ad eleemoſynam faciendam. *ib.*
De quibus ſuperfluis oporteat facere eleemoſynam. *ib. n.* 3.
An perſonæ Eccleſiaſticæ ſtrictius obligentur ad eleemoſynam faciendam. *ib. n.* 4.
An, & qua ratione uxores, & filiifamilias eleemoſynam facere poſſint. *ib. n.* 4. *&* 5.

Emptio, & venditio.

Quænam conditiones ſervari debeant in emptione, & venditione. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 7. §. 8. *n.* 1.
An vitia occulta rei, quæ venditur, ſint emptori manifeſtanda. *ibid.*
Quotuplex ſit pretium alicujus rei. *ib. n.* 2.
An licitum ſit aliquando rem pluris vendere, aut minori pretio emere, quam per ſe valeat. *ib. n.* 3. *&* 4.

Epiſcopi.

An Epiſcopatus ſit Ordo diſtinctus a Sacerdotio. *tract.* 1. *cap.* 7. *ſect.* 1. *n.* 6.
An Epiſcopi ſint ex Divina inſtitutione. *tract.* 2. *cap.* 3. *ſect.* 5. §. 3. *n.* 1.
An ex inſtitutione Divina Epiſcopi ſint Presbyteris ſuperiores. *ibid.*
Quænam reverentia, & obedientia Epiſcopis debeatur. *ib. n.* 2.

Euchariſtia.

Quænam ſint nomina huic Sacramento a SS. Patribus impoſita. *tract.* 1. *cap.* 4. *ſect.* 1. *n.* 1.
In quo proprie conſiſtat Euchariſtiæ Sacramentum. *ſect.* 2. *n.* 1.
An Euchariſtia in re aliqua permanenti conſiſtat. *ib. n.* 2.

Euchariſtiæ materia.

An panis triticeus, & vinum de vite ſint materia hujus Sacramenti. *ſect.* 3. *n.* 1.

An, & qua ratione panis fermentatus eſſe poſſit materia apta Euchariſtiæ. *ib. n.* 3.
An permiſcenda ſit aqua vino. *ib. n.* 5.
An materia debeat eſſe præſens Sacerdoti conſecranti. *ib.*
An debeat determinari per intentionem conſecrantis. *ib. n.* 6.

Euchariſtiæ forma.

Quænam ſit forma conſecrationis Euchariſtiæ. *ſect.* 4. *n.* 1.
Quis ſit verus, & proprius ſenſus verborum conſecrationis. *ib. n.* 2. & 3.
Quid per verba conſecrationis efficiatur. *ſect.* 5.
An Chriſti Corpus, & ſanguis realiter exiſtant ſub ſpeciebus hujus Sacramenti. *ib.* §. 1.
An per conſecrationem fiat tranſubſtantiatio, ſeu converſio totius ſubſtantiæ panis, & vini in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti. *ib.* §. 2. *n.* 1.
Quid in tranſubſtantiatione illa ponatur ſub ſpecie panis, & vini, tam vi verborum, quam per naturalem concomitantiam. §. 3. *n.* 2.
Quid de ſpeciebus in hoc Sacramento remanentibus ſentiendum ſit. *ib. n.* 4.
An Chriſti corpus ſub ſpeciebus Sacramentalibus exiſtens videri poſſit ab oculo corporeo, vel ab intellectu creato cognoſci. *ib. n.* 5.
Quid ſentiendum ſit de apparitionibus miraculoſis, quæ aliquando in hoc Sacramento contigerunt. *ib. n.* 6.

Euchariſtiæ effectus.

An Sacramentum Euchariſtiæ Gratiæ augmentum conferat. *ſect.* 6. *n.* 1.
An aliquando conferat primam Gratiam. *ib.*
An conferat aliqua Gratiæ actualis auxilia. *ib. n.* 2.
An Euchariſtia ſit non ſolum cibus animæ, ſed & ejuſdem medicamentum. *ib.*
An per hoc Sacramentum peccata venialia deleantur. *ib.*
An hujus Sacramenti effectus ſit præſervatio a peccatis mortalibus. *ib.*
An animæ gloria, & corporis reſurrectio ſit effectus hujus Sacramenti. *ib.*
An hoc Sacramentum ſpecialem Chriſti cum eo, qui ſuſcipit illud, unionem operetur. *ib.*
An ad hos effectus per totam vitam obtinendos expediat frequenter ad ſacram Communionem accedere. *ib. n.* 5.

Diſpoſitiones ad Euchariſtiam percipiendam.

An Fides ſit diſpoſitio neceſſaria ad Euchariſtiam recipiendam. *ſect.* 7. §. 1. *n.* 1.

An mundities ab omni peccato mortali requiratur. *ib.*

An Eccleſia aliquando Euchariſtiam conceſſerit peccatoribus nondum per abſolutionem Sacramentalem a mortifero aliquo crimine expiatis. *ib. n.* 2.

An Eccleſiæ prohibitio Euchariſtiæ receptionem impediat. *ib. n.* 3.

An pius aliquis reverentiæ, & devotionis affectus ad Euchariſtiam digne recipiendam requiratur. *ib. n.* 4.

An qui Euchariſtiam recipit, debeat eſſe jejunus. §. 2. *n.* 1.

In quibus caſibus Euchariſtia a non jejunis percipi poſſit. *ib. n.* 2.

An aliqua immunditia corporalis hujus Sacramenti perceptionem impediat. *ib. n.* 3.

An ſatisfactio Sacramentalis ante Communionem impleri debeat. §. 3.

An ad dignam Communionem requiratur excellens aliquis puritatis, & ſanctitatis gradus. §. 4.

Euchariſtiæ aſſumendæ neceſſitas.

An ſumptio Euchariſtiæ ſit ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii. *ſect.* 9. *n.* 1.

An Eccleſia olim parvulis baptizatis ante uſum rationis Euchariſtiam adminiſtraverit. *ib.*

Quænam fuerint olim præcepta de Euchariſtia ſumenda. *ib. n.* 2.

Quomodo intelligendum ſit Eccleſiæ præceptum de Communione Paſchali. *ib. n.* 3.

Quænam ſint pœnæ latæ contra non communicantes tempore Paſchali. *ib.*

An ſit aliquod præceptum Divinum de ſumenda Euchariſtia, & quo tempore obliget. *ib. n.* 4.

Utrum amentibus baptizatis miniſtranda ſit Euchariſtia. *ſect.* 9. *num.* 1.

Qua ætate pueris conveniat Euchariſtiam miniſtrari. *ib. n.* 2.

An reis ad mortem damnatis licite denegari poſſit Euchariſtia. *ib. n.* 3.

An Laici ſub utraque ſpecie Euchariſtiam ſumere debeant. *ib. num.* 4.

Euchariſtiæ Miniſter.

An ſolus Sacerdos ſit legitimus Euchariſtiæ conficiendæ Miniſter. *ſect.* 20. *n.* 1.

An ſolus Sacerdos ſit ordinarius Euchariſtiæ diſpenſandæ Miniſter. *ibid. n.* 3.

An Diaconis olim Euchariſtiæ adminiſtratio credita fuerit. *ibid. num.* 3.
An quivis Sacerdos Euchariſtiam miniſtrare licite poſſit. *ibid.*

Excommunicatio.

Quid ſit excommunicatio. *tract.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 2. §. 1. *n.* 1.
Quænam ſit differentia inter excommunicationem majorem, & minorem. *ibid. n.* 2.
Quibus bonis privet excommunicatio. *ibid.*
Quinam excommunicati devitari debeant. *ibid. n.* 3.
An liceat ob quaſdam cauſas cum illis aliquam habere communicationem. *ibid. n.* 4.
In quibus caſibus excommunicatio major incurratur. *ibid. n.* 5.
An excommunicatio ferri poſſit contra Communitatem. *ibid. num.* 8.

Extrema Unctio.

An Extrema unctio ſit Sacramentum. *tract.* 1. *cap.* 6. *ſect.* 1. *n.* 1.
Quis ſit miniſter Extremæ unctionis. *ibid. n.* 2.
An oleum olivarum ab Epiſcopo benedictum ſit materia Extremæ unctionis. *ſect.* 2. *n.* 1.
An deficiente oleo benedicto poſſit adhiberi aliud non benedictum. *ibid.*
An unctio per modum crucis ſit materia proxima Extremæ Unctionis. *ibid. n.* 2.
In quibus partibus unctio illa fieri debeat. *ibid. n.* 3.
Quæ ſit forma Extremæ Unctionis, & an debeat eſſe deprecatoria. *ibid. n.* 4.
Quinam ſint effectus Extremæ Unctionis. *ſect.* 3. *n.* 1.
An remiſſio peccatorum etiam mortalium ſit proprius hujus Sacramenti effectus. *ibid. n.* 2.
An per hoc Sacramentum abſtergantur peccatorum reliquiæ. *ibid.*
Quid per reliquias peccatorum intelligi debeat. *ibid.*
An ſanitatis recuperatio ſit effectus Extremæ Unctionis. *ibid. n.* 3.
Quis ſuſcipere poſſit, aut debeat Extremam Unctionem. *ſect.* 4. *num.* 1.
An pluries recipi poſſit Extrema Unctio. *ibid. n.* 2.
Quænam diſpoſitiones requirantur. *ibid.*
An Viaticum ante, vel poſt Extremam Unctionem recipi debeat. *ibid.*
An ſit aliqua obligatio recipiendæ Extremæ Unctionis. *ib. n.* 3.

Fides.

Quænam teneantur adulti credere per Fidem. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 1.

Quo-

Quonam tempore affirmativum Fidei præceptum obliget. *ibid.*

Habitus Clericalis.

Quæ ſit obligatio Clericorum ad ferendum habitum Clericalem. *in Append. art.* 2.
Qualis debeat eſſe materia, vel forma habitus clericalis. *ibid.*
An in itinere liceat Clericis uti veſte contractiore. *ibid.*

Horæ Canonicæ.

Quid Horarum Canonicarum nomine intelligatur, *in Append. art.* 4.
Quinam ad recitationem Horarum Canonicarum teneantur. *ibid. quæſt.* 1.
An omnes Clerici in ſacris Ordinibus conſtituti ad illarum recitationem obligentur, licet nullum Beneficium Eccleſiaſticum obtineant. *ibid. n.* 1.
An omnes Clerici Beneficiarii, licet nullo ſacro Ordine inſigniti, ad eaſdem Horas recitandas obligentur. *ibid.*
An religioſi, & etiam Moniales ad illam recitationem teneantur. *ibid. num.* 2.
Quænam obſervanda ſint in recitatione Horarum Canonicarum. *ibid. quæſt.* 2.
An teneantur omnes recitare Horas juxta ritum Breviarii Romani. *ibid.*
An ſit peccatum interrumpere recitationem Horarum. *ibid. n.* 3.
Quo tempore Horæ debeant recitari. *ibid. n.* 4.
Quæ attentio requiratur ad debitam Horarum recitationem. *ib. n.* 5. 6. 7. & 8.
Quale ſit peccatum omittere Horarum recitationem. *ibid. q.* 3.
Quibus pœnis ſubjaceant illi, qui Horas recitare omittunt. *ib. n.* 2.
Quænam cauſæ excuſent ab Horarum recitatione. *quæſt.* 4.

Idololatria.

Quid ſit idololatria. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *n.* 3.
An idololatria non modo Religioni, ſed etiam Fidei adverſetur. *ibid.*

Jejunium.

Quid nomine Jejunii intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 5. *ſect. unic.* §. 1. *n.* 1.
Quænam requirantur ad debitam Jejunii Eccleſiaſtici obſervationem. *ibid. num.* 1. & 2.
Quæ ſit obligatio ſervandi jejunii. §. 2. *n.* 1.
Quænam perſonæ ad ſervandum jejunium obligentur. *ibid.*
Quænam ab obſervatione jejunii excuſent. *ib. n.* 2. & 3.

Quænam ſint tempora jejuniorum legibus Eccleſiaſticis præſcripta. *ibid. n.* 4.
Quibus modis violetur præceptum de jejunio ſervando. §. 3.

Ignorantia.

An ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab eo excuſet. *tract.* 2. *cap.* 2. *ſect.* 7. *n.* 1.
Quænam dicatur ignorantia juris, vel facti. *ibid.*
Quænam ſit ignorantia antecedens, comitans, vel ſubſequens. *ibid.*
Quænam ignorantia vincibilis, aut invincibilis cenſeri debeat. *ibid.*
An ignorantia vincibilis ſit peccatum. *ibid. n.* 2.
An ignorantia invincibilis a peccato ſemper excuſet. *ibid. n.* 3.
An poſſit eſſe ignorantia aliqua invincibilis juris naturalis. *ibid. n.* 4.
An ignorantia conſequens, & affectata peccati gravitatem augeat. *ibid.*

Indulgentiæ.

Quid nomine indulgentiæ intelligatur. *in append. cap.* 5. *n.* 1.
An extet in Eccleſia Theſaurus aliquis ex meritis Chriſti, & Sanctorum. *ibid.*
An diſpenſatio illius Theſauri Eccleſiæ a Chriſto credita ſit. *ibid. n.* 2.
Quiſnam ſit indulgentiarum valor. *ibid. n.* 3.
Quotupliciter indulgentiæ concedi ſoleant. *ibid. n.* 4.
Quis poſſit concedere indulgentias. §. 2. *n.* 1.
An præter Summum Pontificem, Epiſcopi, & aliqui alii poſſint concedere indulgentias. *ibid. n.* 2. & 3.
An cauſa aliqua juſta, & rationabilis requiratur ad concedendum indulgentias. *ibid. n.* 4.
Quænam conditiones requirantur in eo, qui indulgentiarum fructus percipere intendit. §. 3.

Infernus.

An infernus damnatorum ſit locus aliquis realis, & corporeus, in ipſis terræ viſceribus ſitus. *Tract.* 2. *cap.* 2. *in digreſſ. poſt ſect.* 8. *n.* 1.
An ignis verus, & corporeus in inferno reperiatur. *ibid. n.* 2.
An igne illo non corpora ſolum, ſed etiam animæ crucientur. *ibid.*

Infidelitas.

An infidelitas ſit peccatum. *Tr.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 1. *n.* 3.
Quæ ſit infidelitas negativa. *ibid.*

An

An infideles propter illam ſolam damnentur. *ibid.*
Quot ſint ſpecies infidelitatis. *ibid.*
Quænam requirantur ad rationem hæreſis. *ibid. n.* 4.

Interdictum.

Quid nomine interdicti intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 2. §. 3. *num.* 1.
An ſit aliud interdictum loci, & aliud perſonæ. *ibid.*
An tempore interdicti liceat Sacramenta aliqua miniſtrare. *ibid. num.* 3.
An liceat Officia Divina publice celebrare. *ibid. n.* 4.
An liceat in ſacro loco ſepelire. *ibid. n.* 5.
In quibus caſibus incurratur interdictum. *ibid.*

Invidia.

An invidia ſit triſtitia de bono proximi. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 5. *n.* 2. & 3.
Quot modis triſtari quis poſſit de bono proximi. *ibid.*
An poſſit aliquando quis triſtari de bono proximi abſque peccato. *ibid.*

Irregularitas.

Quid ſit irregularitas. *tract.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 3.
An aliqua irregularitas oriatur ex defectu. *ibid.* §. 1.
Ex quibus defectibus oriatur irregularitas. *ibid. n.* 1. 2. & 3.
An aliqua irregularitas oriatur ex delicto. §. 2.
Ex quibus delictis oriatur irregularitas. *ibid. n.* 1. 2. & 3.
Quibus modis tollatur irregularitas. §. 3.

Judicialis proceſſus.

Quænam conditiones requirantur, ut quis officio Judicis digne defungatur. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 8. §. 2. *n.* 1.
An Judex teneatur proferre ſententiam ſecundum allegata, & probata. *ibid. n.* 2.
An Judex teneatur ſervare formam a legibus præſcriptam. *ibid. n.* 3. & 4.
An pœnam a jure decretam licite relaxare poſſit. *ibid. n.* 5.
Quis teneatur in judicio denuntiare, aut accuſare. §. 3. *n.* 1.
Quæ ſit differentia inter accuſatorem, & denuntiatorem. *ibid.*
An correctio fraterna, & ſecreta debeat ſemper præcedere accuſationem, vel denuntiationem. *ibid. n.* 2. & 3.
An liceat in accuſatione, & denuntiatione aperire crimen, quod eſt omnino occultum, nec ullo modo probari poteſt. *ibid. n.* 4.
An teſtis legitime interrogatus obligetur ad ferendum teſtimonium in judicio. §. 4. *n.* 1. 2. & 3.

An Clerici licite poſſint teſtimonium ferre in cauſis criminalibus. *ibid.*
Quid facere debeat teſtis, quando contra juris ordinem a Judice interrogatur, & teſtimonium ferre compellitur. *ibid.* *n.* 2.
An reus a Judice ſecundum formam juris interrogatus teneatur fateri veritatem. §. 5. *n.* 1.
An licitum ſit reo ad ſuperiorem Judicem appellare. *ibid.* *n.* 2.
An reus juſte condemnatus poſſit per vim impedire, ne ſententia in reum lata executioni mandetur. *ibid.*
Quænam ſint conditiones requiſitæ, ut quis Advocati, ſeu Procuratoris munere debite fungatur. §. 6.

Judicium temerarium.

An ſit licitum de altero judicare. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 8. §. 9. *n.* 1.
Quænam cauſæ, ſeu rationes ſufficiant ad judicium licite ferendum de altero. *ibid.* *n.* 2.
An judicium temerarium ſit peccatum mortale. *ibid.* *n.* 3.
An liceat aliquid mali ſuſpicari de altero ex levibus indiciis. *ibid.*
Utrum ea, de quibus dubitatur, quo animo fiant, in meliorem partem ſint ſemper interpretanda. *ibid.* *n.* 4.

Juramentum.

Quid nomine juramenti intelligatur. *tract.* 2. *c.* 4. *ſect.* 2. §. 1. *n.* 1.
Quot modis fiat juramentum. *ibid.*
Quænam requirantur, ut licitum ſit juramentum. *ibid.* *n.* 2.
In quibus caſibus ceſſet juramenti promiſſorii obligatio. *ib.* *n.* 3.
Quam periculoſa ſit jurandi conſuetudo. *ibid.* *n.* 4.

Jus.

Quid nomine juris intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 7. §. 1.
Quid ſit jus ad rem, & jus in re. §. 2.

Juſtitia.

Quid ſit juſtitia. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 7. §. 1.
Quo ſenſu juſtitia dicatur eſſe virtus Cardinalis. *ibid.* *n.* 2.
Quid ſit juſtitia commutativa, & diſtributiva. *ibid.* *n.* 3.

Lex.

Quid nomine legis intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 3. *ſect.* 1. *n.* 1.
Quid ſit lex æterna, & an omnes creaturæ illi ſubdantur. *ibid.* *num.* 2.
Quid ſit lex naturalis. *ibid.* *n.* 3.
An lex naturalis una ſit apud omnes. *ibid.*
An omnes homines obliget. *ibid.* *n.* 4.
An illius ſervandæ obligatio aliquando ceſſare poſſit. *ib.* *n.* 5.

Lex humana.

Quid ſit lex humana. *ib. ſect.* 2. *n.* 3.
Quæ ſit materia legis humanæ. *ib. n.* 2.
An actus interni lege humana præcipi, vel prohiberi poſſint. *ib. n.* 3.
An materia legis humanæ poſſit aliquam mutationem accipere. *ib. n.* 4.
An lex humana in conſcientia obliget, & quas perſonas. *ſect.* 3. *n.* 1. & 3.
An Clerici legibus teneantur. *ib. n.* 4.
An legislator propria lege teneatur. *ib.*
An promulgatio Legis humanæ neceſſaria ſit. *ib. n.* 5.
An præter promulgationem legis neceſſaria ſit ejus acceptatio. *ib. n.* 6.
Undenam dignoſci poſſit, utrum lex humana ſub mortali culpa obliget. *ſect.* 4. *n.* 1.
An lex humana obliget cum periculo vitæ. *ib. n.* 4.
An ſint aliquæ leges humanæ pure pœnales. *ib. n.* 5.
In quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas. *ſect.* 5.
Quibus modis ceſſare poſſit ſervandæ legis humanæ obligatio. *ſect.* 6. *n.* 1.
An diſpenſatio conceſſa abſque juſta cauſa ſit valida. *ib. n.* 3.
Quale peccatum ſit abſque juſta cauſa aliquem a ſervanda lege diſpenſare. *ib.*
An inferior poſſit aliquando diſpenſare in lege Superioris. *ibid. num.* 4.
An ſuperior ſecum ipſe diſpenſare poſſit. *ib.*

Lex Divina poſitiva.

Quid intelligatur nomine legis Divinæ poſitivæ. *tract.* 2. *cap.* 3. *ſect.* 3. *num.* 1.
Quotuplex ſit lex Divina poſitiva. *ib.*
An lex vetus fuerit bona, & ſancta. *ib.*
An lex nova melior, & perfectior ſit lege veteri. *ib.*
An lege veteri ſoli Judæi obſtricti fuerint. *ibid. n.* 2.
An omnes homines lege nova obligentur. *ib.*
An lex vetus omnino deſierit. *ib. n.* 3.
An lex nova uſque ad conſummationem ſæculi duratura ſit. *ib.*
An ab inſtanti mortis Chriſti lex vetus obligare deſierit. *ibidem num.* 4.
Quo præciſe tempore lex vetus non modo mortua, ſed & mortifera eſſe cœperit. *ib. n.* 5.

Li-

Liberum arbitrium.

In quo præciſe, & proprie conſiſtat liberum arbitrium. *tract.* 2. *cap.* 1. *ſect.* 2.
An indifferentia ſit de eſſentia libertatis. *ib. n.* 3.

Magia.

Quid ſit Magia. *tract.* 1. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *n.* 3.
An Magia ſit aliquando conjuncta cum Hæreſi. *ib. n.* 4.

Maleficium.

Quid ſit maleficium. *tr.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *num.* 11.
Quid ſit maleficium veneficum, & amatorium. *ib.*
De quibus interrogandi ſint malefici in Confeſſione. *ib. n.* 12.
An licitum ſit maleficium unum altero maleficio diſſolvere. *ib.*

Matrimonium.

Quid ſit Matrimonium. *tr.* 1. *cap.* 8. *ſect.* 1. *n.* 1.
Quæ ſit differentia inter Matrimonium legitimum, ratum, & conſummatum. *ib.*
An Matrimonium ſit Sacramentum. *ib. n.* 2.
Quænam ſit illius materia, & forma. *ib. n.* 3.
Quis ſit hujus Sacramenti miniſter. *ib.*
An Matrimonium per Procuratorem contractum ſit Sacramentum. *ib. n.* 4.
Quænam conditiones requirantur, ut Matrimonium valide per Procuratorem contrahatur. *ibid.*
Quid de Matrimonio Infidelium ſentiendum ſit. *ib. n.* 5.
Quænam requirantur ad validitatem Matrimonii. *ſect.* 2. *n.* 1.
Quænam requirantur ad hoc, ut Matrimonium non modo valide, ſed etiam licite contrahatur. *ſect.* 3.
Quinam ſint Matrimonii effectus. *ſect.* 4.
An Matrimonium ſit omnino indiſſolubile. *ib. n.* 1. & 2.
An Matrimonium ratum, ſed non conſummatum in aliquo caſu ſolvi poſſit. *ib. n.* 2.
An ſint aliqui caſus, in quibus conjuges ab invicem ſeparari poſſint. *ib. n.* 4.
Quænam ſit obligatio conjugum ſibi mutuo debitum conjugale reddendi. *ib. n.* 5.
Quænam ſint Matrimonii impedimenta. *ſect.* 5.
An ſint aliqua impedimenta Matrimonium dirimentia, & quæ. *ib. n.* 3.

Mendacium.

Quid ſit mendacium. *tr.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 8. §. 1.
An mendacium poſſit aliquando eſſe licitum. *ib. n.* 2.
Quandonam mendacium ſit peccatum mortale, vel veniale. *ib.*

Miſ-

Miſſæ Sacrificium.

Undenam derivetur Miſſæ nomen. *tr.* 1. *c.* 4. *ſect.* 11. §. 1. *n.* 1.
An verum, & proprie dictum ſacrificium in Miſſa offeratur. *ib. n.* 3.
Quænam partes Miſſæ ad rationem Sacrificii pertineant. §. 2.
An eſſentia Sacrificii Miſſæ in ſola conſecratione conſiſtat. *ib.*

Effectus Sacrificii Miſſæ.

An Miſſæ Sacrificium aliquos effectus habeat ex opere operato. §. 3. *n.* 1.
An Sacrificium Miſſæ ſit non ſolum Latreuticum, & Euchariſticum, ſed etiam propitiatorium, & impetratorium. *ib. n.* 2.
Qua ratione remiſſio peccatorum ſive quoad culpam, ſive quoad pœnam ſit effectus Sacrificii Miſſæ. *ib. n.* 3.
An liceat offerre Sacrificium Miſſæ ad impetranda bona temporalia. *ib. n.* 4.
An Miſſæ Sacrificium effectus ſuos infallibiliter producat. *ib. n.* 5.
An Miſſæ Sacrificium ſit æqualis efficaciæ, ſive a bono, ſive a malo miniſtro offeratur. *ib. n.* 6.
Pro quibus Miſſæ Sacrificium offerri poſſit. §. 4. *n.* 1.
An Miſſæ Sacrificium offerri poſſit in honorem Sanctorum. *ib. n.* 2.
An poſſit offerri pro Infidelibus, & pro Excommunicatis. *ib. n.* 3.
An Miſſæ Sacrificium proſit ipſi Sacerdoti offerenti, & qua ratione. *ib. n.* 4.

Sacrificii Miſſæ applicatio.

Quænam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis, ut Miſſæ fructus in alios derivetur. §. 5. *n.* 1.
An applicatio illa præſertim pendeat ex voluntate Chriſti. *ibid. num.* 2.
An præter applicationem generalem Chriſti, & Eccleſiæ Sacerdos poſſit fructus Miſſæ applicare aliquibus perſonis in particulari. *ib. n.* 3.
An aliqui alii cum Sacerdote offerentes poſſint ejuſmodi applicationem facere. *ibid.*
An poſſit determinari, quantus ex hoc Sacrificio fructus tam ad omnes generatim, quam ad ſingulos ſpeciatim derivetur. *ib. n.* 4.
Quænam requirantur ex parte Sacerdotis offerentis, ut valide, & licite fructum hujus Sacrificii applicet. *ib. n.* 5.
An Miſſæ Sacrificium pro pluribus oblatum tantum proſit ſingulis, quantum ſi pro uno ſolum offerretur. §. 6.
An Sacerdos intentionem illius, pro quo celebrat, in omnibus ſequi debeat. *ib. n.* 3.
Quæ ſit optima praxis applicationis fructuum Miſſæ a Sacerdote faciendæ. §. 7.

Cir-

Circumſtantiæ quædam obſervandæ in celebratione Miſſæ.
Quo tempore Sacrificium Miſſæ celebrari debeat. §. 8. *n.* 1.
Quo loco debeat celebrari. *ib. n.* 3.
Quale debeat eſſe Altare ad celebrandum. *ib. n.* 5.
Quot mappæ ſuper Altari poni debeant. *ib. n.* 6.
Quale debeat eſſe corporale ad Miſſam celebrandam. *ib.*
Ex qua materia debeant eſſe calix, & patena. *ib.*
An liceat celebrare abſque libro Miſſali. *ib.*
An candelæ cereæ accenſæ neceſſariæ ſint. *ib.*
An imago Crucifixi Altari ſuperponi debeat. *ib.*
Quænam ſacræ veſtes ad celebrandum requirantur. *ib. n.* 7.
An Sacerdoti celebranti miniſter neceſſarius ſit. *ib. n.* 9.
An fœmina poſſit Sacerdoti Miſſam celebranti inſervire. *ib.*
Quoties Sacerdos Miſſam celebrare teneatur. *ib. n.* 10.

Odium proximi.

Quotuplex ſit odium proximi. *tract.* 1. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 5.
Quomodo differant odium abominationis, & odium inimicitiæ. *ibid.*
An ſit peccatum odiſſe peccatorem, quatenus peccator eſt. *ib.*

Opinio probabilis.

Quid nomine opinionis intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 1. *ſect.* 6. §. 1.
Quænam opinio probabilis cenſeri debeat. *ib. n.* 2.
Quid requiratur, ut quis dicatur operari ex opinione probabili. *ib. n.* 3.
An licitum ſit operari ex quacunque opinone probabili. §. 2.
Utrum ex duabus opinionibus probabilibus licitum ſit ſequi minus tutam, & minus probabilem. §. 3.
An in diſpenſatione Sacramentorum opinionem tutiorem ſequi oporteat. *ib. n.* 3.
An Judices in ferendis ſententiis teneantur litem adjudicare illi, cujus cauſa rationibus probabilioribus innixa eſt *ib.*
An Medici in aſſignandis remediis ſequi debeant id, quod tutius eſt. *ib.*
An Doctor, ſeu Confeſſarius dare poſſit conſilium juxta opinionem probabilem, relicta probabiliori, quam ipſe ſequitur. *ib. num.* 4.

Oratio.

Quid ſit oratio, & quotuplici modo fiat. *tr.* 2. *c.* 4. *ſect.* 1. §. 3.
An oratio neceſſaria ſit ad ſalutem. *ib. n.* 2.
Quis orare debeat, & quo tempore. *ib. n.* 3.
Ad quem debeat dirigi Oratio, & pro quibus. *ib. n* 5.

Quo-

Quomodo orandum ſit, & quæ in Oratione poſtulanda. *ib. n. 7.*
Quis ſit ſenſus verborum Orationis Dominicæ. *ib. in Digreſſ.*

Ordo.

An Ordo ſit Sacramentum. *tract. 1. cap. 7. ſect. 1. n. 1.*
An ſint ſeptem Ordines. *ib. n. 2.*
An Subdiaconatus, & unuſquiſque minorum Ordinum ſit Sacramentum. *ib. n. 2.*
Qua ratione omnes ſeptem Ordines dicantur unum Sacramentum. *ib. n. 5.*
An Epiſcopatus ſit Ordo. *ib. n. 6.*
An Tonſura Clericali ſit Ordo. *ib. n. 7.*

Sacramenti Ordinis materia, & forma.

Quænam ſit Sacramenti Ordinis materia remota, & proxima. *ſect. 2. n. 1.*
Quænam ſit ejuſdem Sacramenti forma. *ib.*
Quæ ſit materia, & forma ſingulorum Ordinum minorum. *ib.*
An materia, & forma Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus ſit duplex, & quænam illa ſit. *ib. n. 2.*
An materia, & forma Epiſcopatus ſit triplex, & quæ. *ib. n. 4.*

Sacramenti Ordis Miniſter.

An ſolus Epiſcopus ſit ordinarius hujus Sacramenti Miniſter. *ſect. 3. n. 1.*
An ſimplex Sacerdos ex commiſſione Summi Pontificis poſſit eſſe hujus Sacramenti miniſter. *ib. n. 2.*
An tres Epiſcopi ad conſecrandum, ſeu ordinandum Epiſcopum requirantur, & an ex diſpenſatione Summi Pontificis unus id poſſit. *ib.*

Sacramentum Ordinis ſuſcipiens.

Quis Sacramentum Ordinis ſuſcipere poſſit. *ſect. 3. n. 3.*
An mulier Sacramentum Ordinis poſſit ſuſcipere. *ib.*
Quænam olim fuerint Diaconiſſæ, Presbyteræ, &c. *ib.*
Quæ diſpoſitiones requirantur in eo, qui ſuſcipit Ordines. *ib. n. 4.*
Quo anni tempore Ordines conferri poſſint. *ib. n. 5.*
Qua ætate ſinguli Ordines ſuſcipi poſſint. *ib. n. 6.*
Quænam ſint ordinandorum conditiones, & qualitates. *ſect. 4.*

Sacramenti Ordinis effectus.

Quænam Gratia per Sacramentum Ordins conferatur. *ſect. 5. n. 1.*
An per Ordinis Sacramentum character imprimatur. *ib.*
Quænam ſint functiones cujuſque Ordinis propriæ. *ib. num. 2. 3. & 4.*

Pa-

Patrinus.

Quænam ſint obligationes Patrini, & Matrinæ erga infantem, quem ex ſacro fonte ſuſceperunt. *tract.* 1. *c.* 2. *ſect.* 7. *n.* 5.

Peccatum.

Quid ſit peccatum. *tract.* 2. *c.* 2. *ſect.* 1. *n.* 1.
Quænam ſit ratio formalis peccati. *ib. n.* 2.
An dentur quædam peccata mortalia, & quædam venialia. *ſect.* 2. *n.* 1.
Unde peti debeat diſcrimen peccati mortalis, & venialis. *ib. n.* 2.
An peccatum ex genere ſuo mortale poſſit fieri veniale, & e contra. *ſect.* 3. *n.* 2. & 5.
Unde petenda ſit ſpecifica, vel numerica diſtinctio peccatorum. *ſect.* 4.
Quid ſit peccatum omiſſionis. *ſect.* 5.
Quænam ſint cauſæ peccati. *ſect.* 6.
Quinam ſint effectus. *ſect.* 8.

Pœnitentiæ Sacramentum.

Quid nomine Pœnitentiæ intelligatur. *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 1.
An Pœnitentia ſit Sacramentum. *ſect.* 2. *n.* 1.
Quis ſit verus, & proprius ſenſus verborum Chriſti, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. ibid. n.* 2.
An Pœnitentiæ Sacramentum ſit ad ſalutem neceſſarium. *ib. n.* 4.

Materia Sacramenti Pœnitentiæ.

Quænam ſit materia remota Sacramenti Pœnitentiæ. *ſect.* 3. *n.* 1.
Qua ratione peccata ſint materia remota hujus Sacramenti. *ib.*
An omnia, & quæcunque peccata poſt Baptiſmum commiſſa ſint materia hujus Sacramenti. *ib. n.* 2.
An peccata venialia, aut mortalia jam confeſſa, & remiſſa ſint materia ſufficiens hujus Sacramenti. *ib. n.* 2. & 3.
Quænam ſit materia proxima hujus Sacramenti. *ib. n.* 4.
An contritio, & confeſſio ſint partes eſſentiales Sacramenti Pœnitentiæ. *ib.*
An ſatisfactio ſit tantum pars integrans ejuſdem Sacramenti. *ib.*

Forma Sacramenti Pœnitentiæ.

An forma Sacramenti Pœnitentiæ conſiſtat in his verbis, *Ego te abſolvo a peccatis tuis. ſect.* 4. *n.* 1.
An verba illa debeant proferri voce Sacerdotis, an ſufficiat illa ſcripto tradi. *ib.*
An hæc ſola verba. *Abſolvo te*, ſint de eſſentia illius formæ. *ib. n.* 2.
An impoſitio manuum ad illam formam pertineat. *ib.*
An abſolutionis forma deprecatorio modo prolata ſit invalida. *ib.*

An conditiones aliquæ apponi poſſint abſolutionis formæ, &, quæ. *ib. n.* 3.
Quis ſit proprius, & verus ſenſus verborum, *Ego te abſolvo*, &c. *ib. n.* 4.

Effectus Sacramenti Pœnitentiæ.

An effectus Sacramenti Pœnitentiæ ſit remiſſio quorumcunque peccatorum. *ſect.* 5. *n.* 1.
An peccata in Spiritum Sanctum commiſſa per Pœnitentiam remitti poſſint. *ib.*
Qua ratione peccata venialia per hoc Sacramentum remittantur. *ib. n.* 2.
Quomodo remittantur peccata venialia, cum quibus juſtus ex hac vita decedit. *ib. n.* 5.
An per Sacramentum Pœnitentiæ bonorum operum merita reviviſcant. *ſect.* 6. *n.* 1.
An peccata in Sacramento Pœnitentiæ remiſſa per ſubſequens peccatum mortale redeant, quoad reatum culpæ, vel pœnæ. *ib. n.* 3.

Præſcriptio.

Quid nomine præſcriptionis intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 7. §. 5. *n.* 1.
Quænam conditiones requirantur, ut aliquid præſcriptionis titulo acquiratur. *ib.*
Quantum temporis requiratur ad legitimam præſcriptionem. *ib. n.* 2.

Promiſſio.

An promiſſio, antequam acceptetur, obligationem aliquam pariat. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 7. §. 7. *n.* 1.
An promiſſio acceptata obliget ſub peccato. *ib. n.* 2.
An, & quando ceſſet obligatio illa promiſſionis acceptatæ. *ib. n.* 3.

Purgatorium.

An ſit aliquis locus Purgatorius, in quo animæ poſt hanc vitam purgandæ detineantur. *in Append. poſt. cap.* 5. §. 4. *n.* 1.
Quænam animæ, & ob quas cauſas in Purgatorio detineantur. *ib. n.* 3.
Quæ, & quantæ ſint pœnæ Purgatorii. *ib.*
Ubinam ſit Purgatorium. *ib. n.* 4.
Quanto tempore animæ in Purgatorio detineantur. *ib.*
An animæ in Purgatorio detentæ illinc aliquando egrediantur, & hominibus appareant. *ib.*

Quibus modis animæ in Purgatorio detentæ juvari, & ſublevari poſſint.

Religio.

Quid ſit Religio. *tract. 2. cap. 4. ſect. 1. §. 5. num. 1.*
Qui ſint actus proprii virtutis Religionis. *ib.*
Quænam ſint peccata Religioni oppoſita. *ib. n. 2.*

Reſervatio caſuum.

An Pontifex Romanus in tota Eccleſia, & unuſquiſque Epiſcopus in propria Diœceſi caſus aliquos ſuo peculiari judicio reſervare poſſint. *tract. 1. cap. 5. ſect. 17. n. 1.*
An peccata venialia, aut mortalia pure interna reſervari poſſint. *ibid.*
An ſint aliqui caſus de jure Epiſcopo reſervati. *ib.*
Quinam ſint caſus Romano Pontifici reſervati. *ib.*
An reſervatio illa interdum ceſſet, & ob quas cauſas. *ib. n. 3.*
Quis poſſit a caſibus reſervatis abſolvere. *ſect. 18.*

Reſtitutio.

Quid per reſtitutionem intelligatur. *tract. 2. cap. 4. ſect. 7. §. 14.*
Quinam reſtituere teneatur. *ib. quæſtiunc. 1.*
Cui ſit reſtituendum. *quæſt. 2.*
Quid, quando, & quo ordine ſit reſtituendum. *quæſt. 3.*
Quænam cauſæ a reſtitutione excuſent. *quæſt. 4.*

Romanus Pontifex.

An inter legislatores Eccleſiaſticos Romanus Pontifex primum, & ſupremum locum teneat. *tract. 2. cap. 3. ſect. 5. §. 1. n. 1.*
An in materia Fidei, aliiſque rebus ad mores, & diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectantibus Romanus Pontifex ſit ſupremus Legislator, & Judex. *ib. n. 2.*
An ad Romanum Pontificem pertineat Concilia generalia convocare, iiſque vel per ſe, vel per Legatos præſidere. *§. 2.*

Sacramentum.

Quid nomine Sacramenti intelligatur. *tract. 1. cap. 1. ſect. 1. n. 1.*
Quid ſit proprie Sacramentum. *ib.*
Qua ratione Sacramenta novæ legis a Sacramentis legis Moſaicæ diſtinguantur. *ib. n. 2.*
Quot ſint Sacramenta novæ legis a Chriſto inſtituta. *ſect. 7.*
Quæ ſit neceſſitas Sacramentorum novæ legis. *ib.*

Sacramentorum materia, & forma in genere.

An Sacramenta novæ legis conſtent rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma. *ſect. 2. n. 1.*

Quid

Quid nomine materiæ remotæ, & formæ in Sacramentis intelligatur. *ib.*
An materia, & forma in Sacramentis ſimul exiſtere debeant. *ib. n.* 2.
Quid nomine materiæ remotæ, & materiæ proximæ in Sacramentis intelligatur. *ib. n.* 3.
An ad conficienda Sacramenta determinatæ res, & determinata verba requirantur. *ſect.* 3.
Unde petenda ſit determinatio rerum, & verborum in Sacramentis. *ib. n.* 2. *&* 3.
Quænam mutatio in rebus, aut in verbis Sacramenti validitatem impediat. *ib. n.* 3.

Sacramentorum effectus.

An Sacramenta novæ legis Gratiam conferant. *ſect.* 4. *n.* 1.
An Gratiam illam conferant virtute aliqua, & efficacia propria. *ib. n.* 2.
An Gratiam conferant ex opere operato, & quomodo hoc intelligi debeat. *ib. n.* 3.
An Gratiam illam producant phyſice, an moraliter. *ib. n.* 4.
Quam Gratiam Sacramenta novæ legis conferant. *ſect.* 5. *n.* 1.
An præter Gratiam ſanctificantem habitualem, conferant etiam quædam auxilia Gratiæ actualis, & quæ. *ibid. n.* 2.
An conferant auxilia Gratiæ omnibus ſuſcipientibus. *ib.*
An Sacramenta novæ legis æqualem Gratiam conferant. *ib. num.* 3.
An per aliqua Sacramenta imprimatur character, & quid ſit character ille. *ſect.* 6. *n.* 1.
An character ille ſit indelebilis. *ib. num.* 2.
Quænam Sacramenta characterem imprimant. *ib. n.* 3.

Sacramentorum miniſter.

An primarius, & præcipuus Sacramentorum miniſter ſit Chriſtus. *ſect.* 8. *n.* 1.
An præter Chriſtum ſint alii Sacramentorum miniſtri ab ipſo inſtituti, & qui. *ib.*
An Angeli Sacramenta ſecundum legem ordinariam miniſtrare poſſint. *ib.*
An in miniſtro Sacramenti requiratur poteſtas, & quæ. *ibid. num.* 2.
An in eodem requiratur intentio. *ib. n.* 3.
Quænam intentio ad Sacramenti validitatem neceſſaria ſit. *ib. num.* 4.
Quænam aliæ diſpoſitiones requirantur in miniſtro, ut non modo valide, ſed etiam licite Sacramentum adminiſtret. *ibid. num.* 6.

An liceat a malis miniſtris Sacramenta recipere. *ib. n.* 8.

Sacramentalia.

Quid nomine Sacramentalium intelligatur. *tract.* 1. *c.* 5. *ſect.* 5. *n.* 3. & 4.
Quot ſint Sacramentalia. *ib.*
An, & qua ratione per Sacramentalium uſum peccata venialia remittantur. *ib.*

Sacrificium.

Quid ſit proprie Sacrificium. *tract.* 1. *cap.* 4. *ſect.* 11. §. 1. *n.* 2.
An ſoli Deo Sacrificium offerri debeat. *ib.*
Quænam ad Sacrificii rationem pertineant. *ib.*

Sacrilegium.

Quid ſit ſacrilegium. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *n.* 14.
Quot ſint ſpecies ſacrilegii. *ib.*

Satisfactio.

Quid nomine ſatisfactionis intelligatur. *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 23. *num.* 2.
Quæ ſit, & quotuplex ſatisfactio Sacramentalis. *ib. n.* 2.
An remiſſa per abſolutionem Sacramentalem peccati culpa, remaneat aliquando pœna temporalis a pœnitente luenda. *ib. num.* 3.
An per aliqua bona opera Deo ſatisfieri poſſit. *ib. n.* 4.
Quibuſnam operibus poſſit Deo ſatisfieri. *ſect.* 24.
Quid in ſatisfactione imponenda Confeſſarius obſervare debeat. *ſect.* 25.
Quæ ſit obligatio pœnitentis ad ſatisfactionem illam a Confeſſario impoſitam acceptandam, & implendam. *ſect.* 26.

Scandalum.

Quid per ſcandalum intelligatur. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 4. §. 5. *n.* 1.
Quid ſit ſcandalum activum, vel paſſivum. *ib. n.* 5.
An poſſit ſcandalum activum eſſe ſine paſſivo, & e contra. *ib.*
An ſcandalum activum ſit ſpeciale peccatum. *ib.*
An ſpiritualia bona ad propriam, vel proximi ſalutem neceſſaria, vel utilia dimitti debeant ad evitandum ſcandalum paſſivum aliorum. *ib. n.* 6.

Si-

Simonia.

Quotuplex ſit ſimonia. *ib. n.* 2.
Simoniæ peccatum unde dictum ſit. *in Append. de ſtatu Cler. art.* 3. *quæſt.* 2. *n.* 1.
Quid ſit Simonia mentalis, conventionalis, realis. *ib.*
An ſit aliqua Simonia jure Divino, & aliqua alia jure humano Eccleſiaſtico prohibita. *ib. n.* 3.
Qua ratione Simoniæ peccatum dignoſci poſſit. *ib. n.* 4.
An ſit Simonia mercedem recipere pro munere docendi ſcientiam aliquam naturali induſtria comparabilem. *ib.*
An Sacerdotes, qui pro celebrationibus Miſſarum, exequiis defunctorum, aliiſque ſimilibus miniſteriis ſtipendium, ſeu honorarium accipiunt, committant Simoniam. *ib. n.* 5.
An ſit Simonia aliquid dare, vel recipere pro dote puellæ vitam religioſam profitentis. *ib.*
An ſit Simonia Vaſa ſacra vendere, vel emere. *ib. n.* 6.
An reſignatio Beneficii in favorem alicujus, cum reſervatione penſionis, ſit ſimoniaca. *ib. n.* 7.
An Simonia reperiatur in permutatione Beneficiorum. *ib.*
Quænam ſint pœnæ contra Simoniacos conſtitutæ. *qu.* 3.

Sortes.

An ſortibus divinatoriis uti ſit illicitum. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *n.* 7.
An ſit illicitum uti ſortibus conſultoriis. *ib.*
Sub quibus conditionibus uti liceat ejuſmodi ſortibus. *ib.*
An, & qua ratione licitum ſit uti ſortibus diviſoriis. *ib.*

Spes.

Quid ſit Spes. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 1. *n.* 1.
An licitum ſit Spem in aliqua creatura collocare. *ib. num.* 2.
An extet aliquod præceptum de Spe in Deum concipienda. *ib. n.* 3.
In quibus caſibus præceptum illud obliget. *ib.*
Quænam ſint peccata Spei oppoſita. *ib. n.* 4.

Sponſalia.

Quid ſponſaliorum nomine intelligatur. *tract.* 1. *cap.* 8. *ſect.* 6. *num.* 1.
Quænam requirantur ad validitatem ſponſaliorum. *ib.*
Quæ ſit ſponſaliorum obligatio, & quibus modis diſſolvantur. *ib. n.* 2.
An ad ſolvenda ſponſalia opus ſit auctoritate judicis Eccleſiaſtici. *ib. n.* 4.

Superſtitio.
Quid ſit ſuperſtitio. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *n.* 1.
Quot ſint ſpecies ſuperſtitionis. *ib. n.* 2. & 3.

Suſpenſio.
Quid ſit ſuſpenſio. *tract.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 2. §. 2. *n.* 1.
Quotuplex ſit ſuſpenſio. *ib.*
An qui ſuſpenſionem violat in exercitio ſolemni alicujus Ordinis ſacri, incurrat irregularitatem. *ib.*
Quænam ſuſpenſiones in jure latæ frequentius incurrantur. *ib. n.* 2. 3. & 4.

Tentatio Dei.
Quid ſit tentatio Dei, & quale peccatum. *tract.* 2. *c.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *n.* 13.
Quot modis peccatum illud committatur. *ib.*
An ſit tentare Deum, neceſſitate aliqua, aut cauſa rationabili urgente, auxilium aliquod extraordinarium ab eo poſtulare, aut expectare. *ib.*

Tonſura Clericalis.
An uſus Tonſuræ Clericalis ſit a primis Eccleſiæ temporibus. *in append. de ſtatu Clerical. art.* 2.
An prohibitum ſit Clericis comam relaxare, aut nutrire. *ib.*
Qualis debeat eſſe tonſura Clericalis. *ib.*

Vana obſervatio.
Quid ſit vana obſervatio, & in quo differat a Divinatione. *tr.* 2. *c.* 4. *ſect.* 1. §. 5. *n.* 9.
An vana obſervatio ſit peccatum mortale. *ib.*
Quot ſint ſpecies vanæ obſervationis. *ib.*

Votum.
Quid ſit votum. *tract.* 2. *c.* 4. *ſect.* 2. §. 3. *num.* 1.
Quotuplex ſit votum. *ib. n.* 3.
Quænam ſint perſonæ voti emittendi capaces. *ib.*
Quid de votis impuberum, & Religioſorum cenſendum ſit. *ib. num.* 5.
Quæ ſit voti obſervandi obligatio. §. 4. *n.* 1.
An executio voti citra peccatum differri poſſit. *ib. n.* 2.
An aliquis poſſit voto alterius obligari. *ib.*
An aliquando liceat votum interpretari, & qua ratione. *ib. num.* 3.
Quot modis ceſſet voti obligatio. *ib. n.* 4.
Quæ ſit differentia inter irritationem, & diſpenſationem voti. *ibid.*

An

An ſit in Eccleſia poteſtas diſpenſandi in votis. *ib. n.* 5.
Quibus perſonis poteſtas illa competat. *ib.*
Quænam vota reſervata ſint Summo Pontifici. *ib. n. 6.*
Quænam ſint juſtæ rationes diſpenſandi in votis. *ib. n.* 7.
An Prælatus poſſit ſecum ipſe diſpenſare in propriis votis. *ib. n.* 8.
An vovens poſſit propria auctoritate commutare votum ſuum. *ib. n.* 8. *&* 9.

Uſura.

Quid uſuræ nomine intelligatur. *Tract.* 2. *Cap.* 4. *ſect.* 7. §. 12. *n.* 1.
Quid ſit uſura mentalis, formalis, palliata, &c. *ib.*
An omnis, & quæcunque uſura ſit peccatum. *ib. n.* 2.
An in cenſibus, & cambiis uſura reperiatur. *ib. n.* 3.
An ratione damni emergentiis, aut lucri ceſſantis licitum ſit aliquid exigere in mutuo, ultra principalem ſortem. *ib. n.* 4.
An idem liceat ratione periculi, cui mutuans pecuniam exponit. *ib. n.* 5.
An idem licitum ſit in pœnam dilatæ ſolutionis. §. 13. *n.* 1.
An licitum ſit mutuanti pignus frugiferum accipere pro aſſecuratione pecuniæ. *ib. n.* 2.
An licitum ſit inire ſocietatem cum altero, ea conditione, ut ſalvo capitali lucrum aliquod certum quotannis recipiatur. *ib. n.* 3. 4. 5. *&* 6.

CATECHESIS CHRISTIANA

Ex iis, quæ in utraque hujus Operis parte continentur, breviter, & methodice concinnata, & ad commodiorem Catechiſmi praxim accommodata.

Cum univerſa Catechiſmi Chriſtiani doctrina communiter ad quinque capita ſoleat revocari, videlicet ad Fidem, Spem, Charitatem, officia Juſtitiæ Chriſtianæ, & Sacramenta, quibus continentur omnia, quæ a quolibet Chriſtiano ad ſalutem æternam conſequendam credi, & præſtari debent: idcirco breviter hic adnotabimus ea ſuper unoquoque illorum quinque capitum, quæ in variis hujus Medullæ Theologicæ locis explicata reperiuntur, ut ex iis tanquam ex fontibus uberioribus quiſque haurire poſſit, quæ vel ad propriam, vel ad aliorum inſtitutionem neceſſaria, aut utilia eſſe exiſtimaverit.

Digitized by Google

CAPUT I.

De Fide.

FIdes eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua homo firmiter aſſentitur iis, quæ Deus revelavit, & per Eccleſiam credenda propoſuit, ſive illa ſcripta ſint, ſive non ſint.

Vide explicationem illius definitionis *Par.* 1. *tract.* 1. *cap.* 1. *ſect.* 1.

Quotuplex ſit Fides. *ibid.*

Quid ſit Fides actualis, quid habitualis, quid item explicita, vel implicita, formata, vel informis, viva, vel mortua, *ibid.*

An Fides ſit neceſſaria ad ſalutem neceſſitate præcepti, vel medii. *ſect.* 2. & 3.

An ſit ad ſalutem neceſſarium aliquorum myſteriorum Fidem explicitam habere, & quorum. *ſect.* 4.

An, & qua ratione externa Fidei confeſſio ſit ad ſalutem neceſſaria. *ſect.* 5.

An fuerit neceſſarium condi Symbolum aliquod, quod præcipua Fidei capita complecteretur. *cap.* 2. *ſect.* 6.

Symbolum Apoſtolorum.

CRedo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli, & terræ.
Et in Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum.
Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.
Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.
Deſcendit ad Inferos, tertia die reſurrexit a mortuis.
Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.
Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos.
Credo in Spiritum Sanctum.
Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem.
Remiſſionem peccatorum.

Car-

Carnis reſurrectionem.
Vitam æternam. Amen.

Credo.

Quomodo actus Fidei ſit in praxim redigendus. *c. 3. ſect. 9.*

In Deum.

Quomodo diſtinguantur credere Deum, credere Deo, & credere in Deum. *cap.* 1. *ſect.* 1.
De unitate, æternitate, immenſitate Dei, aliiſque ejus perfectionibus, & attributis. *Vide tract.* 2. *cap.* 1. 2. *&* 3.

Patrem.

De Myſterio Trinitatis. *tract. 3. de Trinitate, cap.* 1.
De Perſona Patris. *cap.* 2. *ſect.* 1.
Quomodo loquendum ſit de Myſterio Trinitatis. *ſect.* 8.

Omnipotentem.

De efficacitate Divinæ Voluntatis. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 4.

Creatorem.

Qua ratione Deus ſit cauſa efficiens rerum omnium. *tract.* 4. *cap.* 1. *ſect.* 1.
Quod ſolius Dei proprium ſit creare. *ibid. ſect.* 2.

Cœli, & terræ.

An mundus univerſus, vel creatura aliqua fuerit, vel eſſe potuerit ab æterno, & an omnes creaturæ initium aliquod ſuæ durationis habuerint. *ibid. ſect.* 3.
Quandonam Angeli creati ſint. *tract.* 4. *cap.* 2. *ſect.* 1.
Fuerintne Angeli creati in cœlo Empyreo. *ibid. ſect.* 2.
An ſint novem Ordines Angelorum. *ſect.* 9.
Fuerint ne Angeli creati in gratiæ ſtatu. *cap.* 3. *ſect.* 1.

Quod-

Quodnam fuerit bonorum Angelorum meritum, & malorum demeritum. *ibid.*
An ſint aliqui Angeli ad cuſtodiam hominum a Deo deputati. *ſect.* 3.
Quænam ſint officia Angelorum Cuſtodum erga homines. *ib.*
Quomodo homines a Dæmonibus impugnentur. *ſect.* 6.
Quid de creatione hominis ſentiendum ſit. *cap.* 4. *ſect.* 1.
Qua ratione homo dicatur creatus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei. *idid.*
Qualis fuerit ſtatus innocentiæ, in quo primus homo conditus eſt. *ſect.* 3. 4. *&* 5.
De lapſu, & peccato primi hominis. *cap.* 5. *ſect.* 1.
De peccato originali, & ejus effectibus. *ſect.* 2. 3. 4. *&* 5.

Et in Jeſum Chriſtum.

Quandonam facta ſit impoſitio nominis Jeſu. *tract.* 5. *cap.* 7. *ſect.* 5.
Quæ, & quanta ſit excellentia nominis Jeſu. *ibid.*
Quid ſignificet nomen Jeſu. *ibid.*
Quare Jeſus dictus ſit Chriſtus. *ibid.*

Filium ejus unicum.

De perſona Filii, quæ eſt ſecunda in Trinitate. *tract.* 3. *cap.* 2. *ſect.* 2.

Dominum noſtrum.

De Regia Chriſti dignitate, & ejus dominio ſupremo in omnes creaturas. *tract.* 5. *cap.* 7. *ſect.* 8.
De adoratione Chriſto debita. *cap.* 8. *ſect.* 1.

Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto.

De veritate myſterii Incarnationis. *tract.* 5. *cap.* 1. *ſect.* 1. 2. *& ſequent.*
An conveniens fuerit Incarnatio Verbi Divini. *ſect.* 5.
An fuerit ad reparationem generis humani neceſſaria. *ſect.* 6.

Quo-

Quomodo loquendum de Myſterio Incarnationis. *cap.* 3. *ſect.* 1. *& ſeq.*
Qua ratione Chriſtus dicatur conceptus de Spiritu Sancto. *cap.* 7. *ſect.* 1.

Natus ex Maria Virgine.

De Nativitatis Chriſti Myſterio. *eodem cap.* 7. *ſect.* 1.
De perpetua virginitate Mariæ Virginis *ibid.*
De ſanctitate, & excellentia ejuſdem Mariæ Virginis. *cap.* 8. *ſect.* 3.
Qua ratione Maria Virgo vere, & proprie dicatur Mater Dei. *ibid.*
De Baptiſmo, & miraculis Chriſti Domini. *cap.* 7. *ſect.* 3.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

De Paſſione, & morte Chriſti. *cap.* 7. *ſect.* 4.
Quid Chriſtus per Paſſionem, & mortem nobis meruerit. *cap.* 6. *ſect.* 4.
An Chriſtus pro omnibus mortuus ſit. *ſect.* 5.
Qua ratione Chriſti merita nobis applicentur. *ibid.*

Deſcendit ad Inferos.

De Chriſti Domini ad Inferos deſcenſu. *cap* 7. *ſect.* 5.

Tertia die reſurrexit a mortuis.

De Chriſti Domini Reſurrectione. *ſect.* 6.

Aſcendit ad Cœlos.

De Aſcenſione Chriſti Domini ad Cœlos. *ſect.* 7.

Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

De Chriſti Domini ſeſſione ad dexteram Patris. *ibid.*

inde

Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos.

De Judiciaria Chriſti Domini poteſtate. *ſect.* 9.
An poteſtatem illam judiciariam in morte cujuſque exerceat. *ibid.*

Credo in Spiritum Sanctum.

De Perſona Spiritus Sancti. *tract.* 3. *cap.* 2. *ſect.* 5.

Sanctam Eccleſiam Catholicam.

Quænam ſit vera Eccleſia, & quibus notis dignoſcatur. *tract.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 4.
De Romano Pontifice ſummo totius Eccleſiæ Paſtore. *par.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 3. *ſect.* 5. §. 2.
De Conciliis Generalibus, quæ Eccleſiam univerſam repræſentant. *ibid.* §. 2.
De Epiſcopis, aliiſque Eccleſiæ Prælatis. *ibid.* §. 3.

Sanctorum Communionem.

Quid per Sanctorum Communionem intelligatur. *par.* 2. *tract.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 2. §. 1.

Remiſſionem peccatorum.

De remiſſione peccatorum per Sacramentum Baptiſmi, & Pœnitentiæ percipienda. *part.* 2. *tr.* 1. *cap.* 2. *ſect.* 6. & *c.* 5. *ſect.* 5.

Carnis reſurrectionem.

Qua ratione Chriſti reſurrectio ſit cauſa noſtræ reſurrectionis. *part.* 1. *tract.* 5. *cap.* 7. *ſect.* 6.
De corporum reſurrectione, & glorificatione. *tract.* 1. *cap.* 4. *ſect.* 6.

Vitam æternam.

In

In quo conſiſtat vita, & beatitudo æterna. *Part.* 1. *tract.* 6. *cap.* 5. *ſect.* 6. *n.* 3.
Quænam ſint aureolæ Beatorum. *ibid. n.* 4.
De clara, & intuitiva Divinæ eſſentiæ viſione. *tract.* 2. *cap.* 6. *ſect.* 1. 2. *& ſeq.*
An Deus velit, omnes homines ſalvos fieri. *tr.* 6. *cap.* 2. *ſect.* 5.
De loco Inferni, & damnatorum pœnis. *par.* 2. *tract.* 2. *cap.* 2. *in digreſſ. poſt. ſect.* 2.

CAPUT II.

De Spe.

SPes eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua homo Fidelis in præſenti quidem ſæculo bona ſalutaria, in futuro vero ipſam æternam beatitudinem a Deo cum fiducia per Chriſti merita expectat.

Vide explicationem illius definitionis *part.* 2. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 2.
Omnia vero, quæ a Deo ſperare, & poſtulare poſſumus, & debemus, continentur in ſeptem petitionibus Orationis Dominicæ, quæ ſequitur.

Pater noſter, qui es in Cœlis.
Sanctificetur nomen tuum.
Adveniat Regnum tuum.
Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra.
Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.
Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.
Et ne nos inducas in tentationem.
Sed libera nos a malo. Amen.

De oratione. *part.* 2. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 3.
Quid ſit, & quotupliciter fiat oratio. *ibid.*
An oratio neceſſaria ſit ad ſalutem. *ibid.*
Quo tempore fieri debeat oratio. *ibid.*
Quis poſſit, & debeat orare. *ibid.*

Ad

Ad quem debeat dirigi oratio, ſeu quis debeat orari. *ibid.*
Pro quibus orandum ſit. *ibid.*
Quomodo ſit orandum. *ibid.*
Quænam in oratione ſint poſtulanda. *ibid.*
Quis ſit ſingularum petitionum Orationis Dominicæ ſenſus. *ibid.*
Orationi Dominicæ communi Eccleſiæ uſu ſubjungitur Salutatio Angelica cum precatiuncula, quæ ſequitur.

Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, Jeſus. Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc, & in hora mortis noſtræ. Amen.

De cultu ſanctiſſimæ Virgini Mariæ exhibendo. *part.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *ſect.* 3.
Vide explicationem ſingulorum verborum Salutationis Angelicæ. *ibid.*

CAPUT III.

De Charitate.

CHaritas eſt virtus ſupernaturalis Theologica, qua Deus ſumme ſuper omnia diligitur propter ſeipſum, & proximus propter ipſum Deum.

Vide illius definitionis explicationem. *Parte* 2. *tract.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1. §. 4.
An, & qua ratione charitas ſit virtutum forma. *ibid.*
Qua ratione charitas ſit amor perfectæ amicitiæ. *ibid.*
Quinam ſint actus charitatis eliciti, & qui imperati. *ibid.*
Quomodo intelligi debeat illud dictum S. Bernardi, quod *Modus diligendi Deum eſt diligere ſine modo. ibid.*
An charitas unico mortali peccato deperdatur. *ibid.*
Quale ſit præceptum de diligendo Deo, & quo tempore obliget. *ibid.*
Quænam peccata charitati adverſentur. *ibid.*
De charitate proximi. *vide ſect.* 4.

Quæ-

Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ. *ibid.* §. 1.
An unuſquiſque teneatur ex charitate diligere ſeipſum. *ibid.*
Quid nomine proximi intelligendum ſit. *ibid.*
Qua ratione diligendi ſint inimici. *ibid.*
Quis ordo in charitate ſervandus ſit. §. 2.
An illicitum ſit quantumlibet parvum peccatum committtere ad maximum aliquod bonum alteri procurandum. *ibid.*
An, & qua ratione unuſquiſque teneatur plus diligere ſeipſum, quam proximum. *ibid.*
De actibus charitatis erga proximum. §. 3.
De eleemoſyna corporali. *ibid.*
De eleemoſyna ſpirituali, ſeu de correctione fraterna. §. 4.

Cum vero præcipuus charitatis actus ſit obſervatio Divinæ legis, dicente Chriſto, *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me*, *Joan.* 14. ideo agendum eſt hic de Decalogo, ſeu de præceptis Divinæ legis, quæ in Scriptura recenſentur his verbis.

Decalogi præcepta.

EGo ſum Dominus Deus tuus.

I. Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile, ut adores illud.

II. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

III. Memento, ut diem ſabbathi ſanctifices.

IV. Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.

V. Non occides.

VI. Non mœchaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

IX. Non concupiſces uxorem proximi tui.

X. Non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt.

Ego ſum Dominus Deus tuus, non habebis Deos, &c.

Vide

Vide explicationem primi præcepti *par.* 2. *tr.* 2. *cap.* 4. *ſect.* 1.
Quidnam primo illo præcepto circa virtutes fidei, ſpei, aut charitatis præcipiatur, aut prohibeatur. *ibid.* §. 1. 2. & 3.
Quid eodem præcepto circa virtutem Religionis, illiuſque actus præcipiatur, aut prohibeatur. §. 5.
Quot modis peccetur in primum decalogi præceptum. §. 6.

Non aſſumes nomen Domini, &c.

Vide explicationem ſecundi præcepti. *ſect.* 2.
De juramento, quot modis fiat, & qua ratione licitum ſit, aut illicitum. *ibid.* §. 1.
De blaſphemia, quid ſit, & quot modis committatur. §. 2.
De voto, quid ſit, & quotuplex. §. 3.
Quænam perſonæ votum emittere poſſint. *ibid.*
Quæ, & quanta ſit voti obligatio, & quibus modis ceſſare poſſit. *ibid.* §. 4.
Quot modis peccetur in ſecundum Decalogi præceptum. *ibid.* §. 5.

Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.

Vide explicationem hujus tertii præcepti, *ſect.* 3.
Quænam requirantur ad debitam feſtorum dierum ſanctificationem. §. 1.
Quænam ſint opera ſervilia, a quibus abſtinendum ſit diebus feſtis. *ibid.*
An præter illa, quæ ſervilia ſunt, ſint aliqua alia opera diebus feſtis prohibita, & quæ. *ibid.*
Quidnam adhuc præter abſtinentiam ab operibus ſervilibus requiratur ad feſtorum dierum ſanctificationem. *ibid.*
Quænam diſpoſitiones requirantur, ut quis Miſſæ ſacrificio debite, ac religioſe interſit. *ibid.*
Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum. *ibi.* §. 2.

Honora patrem tuum, & matrem tuam, &c.

Vide explicationem hujus quarti præcepti *ſect.* 4.
Quænam ſint officia, & obligationes filiorum erga parentes, & inferiorum quorumcunque erga Superiores. *ibid.* §. 6.
Quænam viciſſim ſint officia, & obligationes parentum erga filios, & ſuperiorum quorumcunque erga inferiores. *ibid.*
Quot modis peccetur in quartum Decalogi præceptum, *ib.* §. 7.

Non occides.

Vide explicationem hujus quinti præcepti *ſect.* 5. §. 1.
An liceat occidere, vel mutilare ſeipſum. §. 2.
An ſint aliquæ cauſæ juſtæ, ob quas liceat alterum occidere vel mutilare. §. 3.
Quot modis peccetur in quintum Decalogi præceptum, §. 4.
Quænam reſtitutio ob alterius occiſionem, vel mutilationem ſit facienda, *ibid.* §. 5.

Non mœchaberis.

Vide explicationem hujus ſexti præcepti *ſect.* 6. §. 1. Quot ſint luxuriæ ſpecies. *ibid.*
Quot modis peccetur in hoc ſextum præceptum. §. 2.
An aliqua reſtitutio quandoque facienda ſit ob violationem hujus præcepti. §. 3.

Non furaberis.

Vide explicationem hujus ſeptimi præcepti *ſect.* 7. Quænam requirantur ad juſtitiam ſervandam in variis contractibus, v. g. in emptione, venditione, mutuo, locato, & aliis. Vid. *ibid.* §. 6. 7. 8. 9.
Quidnam prohibeatur hoc ſeptimo præcepto. §. 10. Quot modis peccetur in illud. §. 11.
Quibus modis peccatum uſuræ committatur. §. 12.
Quænam reſtitutio facienda ſit ob violationem hujus præcepti §. 14.

Non loqueris contra proximum tuum, &c.

Vide

Vide explicationem hujus octavi præcepti *ſect.* 8.
Quid ſit mendacium, & quotupliciter committatur. *ibid.* §. 1.
Quid ſit detractio, & quot modis committatur. §. 7. & 8.
Quid ſit judicium temerarium. §. 9.
Quot modis peccetur in hoc præceptum, §. 10.

Non concupiſces uxorem proximi tui.
Non domum, non agrum, &c. nec univerſa, quæ illius ſunt.

Vide explicationem noni, & decimi præcepti *ſect.* 9.
Quænam concupiſcentia his duobus præceptis prohibeatur. *ibi.*
Quot modis in illa duo ultima Decalogi præcepta peccetur. *ibid.*

Præter Divina Decalogi præcepta, ſunt etiam alia præcepta Eccleſiæ, quæ a quolibet Chriſtiano cum omni reverentia ſuſcipi, & humiliter, ac fideliter ſervari debent, dicente Chriſto, illum, qui Eccleſiam audire, ipſique obedire noluerit, habendum eſſe tanquam Ethnicum, & Publicanum.

Sunt autem quinque præcipua Eccleſiæ præcepta cuique Chriſtiano & ſcitu, & obſervatu neceſſaria.

I. Statutos ab Eccleſia feſtos dies celebrato.
II. Sacrum Miſſæ officium diebus feſtis reverenter audito.
III. Jejunia certis diebus, temporibuſque indicta ſervato.
IV. Peccata tua propria Sacerdoti tuo annis ſingulis confitere.
V. Sacroſanctam Euchariſtiam ad minus ſemel in anno, idque circa feſtum Paſchæ, ſumito.

Vide explicationem primi, & ſecundi præcepti Eccleſiæ ſupra in explicatione tertii præcepti Decalogi. *par.* 2. *tract.* 1. *cap.* 4. *ſect.* 3.
Vide explicationem tertii præcepti, quod eſt de Jejunio, *cap.* 5. *ſect. unic.*
Quænam perſonæ ad jejunium obligentur. §. 2.
Quot modis in hoc tertium Eccleſiæ præceptum peccetur. §. 3.

Vide explicationem quarti præcepti Eccleſiæ *tract.* 1. *cap.* 5. *ſect.* 8.

Vide explicationem quinti præcepti ejuſdem Eccleſiæ *cap.* 4. *ſect.* 8.

CAPUT IV.

De officiis Juſtitiæ Chriſtianæ.

JUſtitiæ Chriſtianæ nomine nihil aliud intelligitur, quam animæ mundities, & rectitudo, hoc eſt ab omni labe peccati, ſaltem mortalis, puritas, & verum, ac ſincerum pietatis, ac bonorum operum ſtudium. Ex quo infertur, quod etiam ex ſacris Literis diſcimus, duo eſſe præcipua Chriſtianæ juſtitiæ officia.

Primum eſt, declinare a malo, id eſt peccatum quodcunque ſolicite devitare.

Et ad hoc explicandum eſt,

Quid ſit peccatum. *Vide par.* 2. *Tract.* 2. *cap.* 2. *ſect.* 1.

Undenam actus humani bonitatem, vel malitiam moralem deſumant. *cap.* 1. *ſect.* 3.

Quid ſit conſcientia, quid Syntereſis, *ſect.* 5. §. 1.

Quæ ſit obligatio ſequendi dictamen conſcientiæ. §. 2.

Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit. §. 4.

In dubiis quid agendum. §. 5.

Quænam ſint peccata mortalia, aut venialia. *cap.* 2. *ſect.* 2.

Qua ratione peccata mortalia, & venialia inter ſe dignoſcantur. *ſect.* 3.

De peccatis omiſſionis, & commiſſionis, & variis eorum gradibus. *ſect.* 5.

Quænam delectatio ſit peccatum. *ibid.*

Quænam ſint cauſæ peccatorum. *ſect.* 6.

Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel a peccato excuſet. *ſect.* 7.

Secundum officium Juſtitiæ Chriſtianæ eſt facere bonum, id eſt opera bona, & coram Deo meritoria exercere.

Et ad hoc videndum,

Qui-

Quinam ſint effectus peccati. *ſect.* 8.
In quo conſiſtat juſtificatio hominis. *part.* 1. *tract.* 6. *c.* 4. *ſect.* 1.
Quænam diſpoſitiones requirantur ad juſtificationem. *ſect.* 5.
An aliquis citra revelationem certo ſcire poſſit, ſe eſſe juſtificatum. *ſect* 7.
An homo poſſit velle, aut facere bonum aliquod ſine Gratia. *cap.* 1. *ſect.* 7.
An homo juſtificatus indigeat aliquo Gratiæ actualis auxilio ad operandum bonum, & ad finalem perſeverantiam. *eod. c.* 1. *ſect.* 9.
An cuilibet homini detur Gratia ſufficiens ad ſalutem. *cap.* 2. *ſect.* 4.
An poſſit homo aliquid a Deo mereri. *cap.* 5. *ſect.* 1.
Quęnam conditiones requirantur ad meritum. *ſect.* 3. & 4.
Quænam res cadant ſub meritum. *ſect.* 5.
Quid juſtus ſibi, quid aliis mereri poſſit. *ſect.* 6. & 7.

CAPUT V.

De Sacramentis.

CUm Sacramenta ſint eo fine divinitus inſtituta, ut nobis conferant Gratiam, ſine qua nec Deo placere, nec opera illi placita exequi poſſumus; ideo poſt virtutum Theologicarum, & Juſtitiæ Chriſtianæ Doctrinam populus Chriſtianus de ipſis Sacramentis inſtrui maxime debet, ut noverit, quid de illis credere teneatur, & qua ratione ſe ad illa debite, & fructuoſe recipienda diſponere poſſit, ut illorum virtute, ac efficacia Gratias illas obtineat, quæ ad Juſtificationem conſequendam, & ad virtutes exercendas ſibi neceſſariæ ſunt. Atque in primis de ipſis Sacramentis in genere, tum de iiſdem in particulari agendum eſt.

De Sacramentis in genere.

SAcramentum eſt ſignum aliquod ſenſibile, quod ex inſtitutione Dei ſanctitatis, & juſtitæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet.

Vide explicationem hujus definitionis *part.* 2.*tract.* 1.*cap.* 1. *ſect.* 1.

Qua ratione Sacramenta novæ legis differant a Sacramentis legis naturæ, & Legis Moſaicæ. *ibid.*

An Sacramenta novæ legis conferant Gratiam. *ſect.* 4.

An præter Gratiam ſanctificantem, dona Spiritus Sancti, & virtutes infuſas, Sacramenta novæ legis conferant quædam Gratiæ actualis auxilia. *ſect.* 5.

An Gratiam illam, & auxilia conferant omnibus ſuſcipientibus. *ibid.*

An Sacramenta novæ legis æqualem Gratiam conferant. *ibid.*

An per aliqua Sacramenta character imprimatur. *ſect.* 6.

Quid ſit ille character, & an ſit indelebilis. *ibid.*

Quænam Sacramenta characterem imprimant. *ibid.*

Quot ſint Sacramenta novæ legis. *ſect.* 7.

De Baptiſmo.

Baptiſmus eſt Sacramentum novæ legis a Chriſto inſtitutum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aqua naturali factam ſub præſcripta verborum forma confertur Gratia.

Quod Baptiſmus ſit Sacramentum a Chriſto inſtitutum. *Vid. par.* 2. *tr.* 1. *c.* 2. *ſect.* 1.

Quo tempore a Chriſto inſtitutus ſit. *ibid.*

Quæ differentia ſit inter Baptiſmum Joannis, & Baptiſmum a Chriſto inſtitutum. *ibid.*

An Baptiſmus ad ſalutem neceſſarius ſit. *ibid.*

Quid ſit Baptiſmus in voto ſuſceptus, & an ſufficiat. *ibid.*

Quæ ſit differentia inter Baptiſmum fluminis, flaminis, & ſanguinis. *ibi.*

Quæ ſit materia propria Baptiſmi. *ſect.* 2.

An aquæ artificiales ſint aptæ ad conferendum Baptiſmum. *ibi.*

Qualis, & quanta ablutio ex aqua naturali ad Baptiſmum requiratur. *ibi.*

Quænam pars corporis ablui debeat. *ibi.*

Quæ

Quæ ſit forma Baptiſmi, ſeu ſub quibus verbis Baptiſmus conferri debeat. *ſect.* 3.

An expreſſa mentio, & invocatio trium Perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis neceſſaria ſit ad Baptiſmum valide conferendum. *ibi.*

Quis poſſit Baptiſmum conferre. *ſect.* 4.

An in caſu neceſſitatis quilibet ſive Fidelis, ſive Infidelis, ſive vir, ſive mulier, Baptiſmum conferre poſſit. *ibi.*

Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit. *ſect.* 5.

An licitum ſit baptizare infantes invitis parentibus Infidelibus. *ibi.*

Quænam diſpoſitiones requirantur in adultis, qui Baptiſmum ſuſcipere volunt. *ibi.*

Utrum infans nondum natus poſſit in utero materno baptizari. *ibi.*

Utrum monſtra baptizari debeant. *ibi.*

Utrum adulti amentes ſint baptizandi. *ibi.*

Quinam ſint effectus Baptiſmi. *ſect.* 6.

An per Baptiſmum fiat remiſſio non modo culpæ, ſed etiam totius pœnæ peccatis debitæ. *ibi.*

An per Baptiſmum character imprimatur. *ibid.*

An per Circumciſionem in veteri lege conferretur remiſſio peccatorum. *ibid.*

Vide explicationem cęremoniarum Baptiſmi *ſect.* 7.

De Confirmatione.

Confirmatio eſt Sacramentum novæ legis a Chriſto inſtitutum, in quo virtute unctionis Chriſmatis ab Epiſcopo factæ, & verborum ab eo prolatorum, Gratia in Baptiſmo accepta augetur, & perficitur, & robur confertur ad Fidem Chriſti interius retinendam, & exterius profitendam.

Quod Confirmatio ſit Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum. *vide cap.* 3. *ſect.* 1.

Quonam tempore inſtitutum fuerit. *ibid.*

An Chriſma ex oleo olivarum, & balſamo confectum ſit materia hujus Sacramenti. *ſect.* 2.

Cur Chriſma iſtud debeat eſſe ab Epiſcopo benedictum. *ibi.*

An unctio Chriſmatis debeat fieri in fronte. *ibid.*
An manu, ſeu digito Epiſcopi unctio illa fieri debeat. *ibid.*
Quænam ſit forma hujus Sacramenti, ſeu quęnam verba ab Epiſcopo proferri debeant, cum illud Sacramentum confert. *ibid.*
Quinam ſint hujus Sacramenti effectus. *ſect.* 3.
An complementum, & perfectio gratiæ Baptiſmalis ſit proprius hujus Sacramenti effectus. *ibid.*
An per hoc Sacramentum imprimatur character. *ibid.*
Quænam diſpoſitiones requirantur ad hoc Sacramentum valide, & fructuoſe recipiendum. *ſect.* 4
Quęnam ſit obligatio recipiendi hoc Sacramentum. *ibid.*
Vide explicationem cęremoniarum Confirmationis. *ſect.* 5.

De Eucbariſtia.

EUchariſtia eſt Sacramentum novæ legis nobiliſſimum, & excellentiſſimum, in quo ſub ſpeciebus panis, & vini continetur verum corpus, & verus ſanguis Jeſu Chriſti, & per illius dignam ſumptionem Gratia confertur ad ſanctificationem, & perfectionem animarum.

Quibus nominibus hoc Sacramentum a Sanctis Patribus frequentius nuncupetur. *cap.* 4. *ſect.* 1.
Quare vocetur Euchariſtia, & quid hoc nomen ſignificet. *ibid.*
An Euchariſtia ſit Sacramentum a Chriſto inſtitutum. *ſect.* 2.
In quo proprie conſiſtat Sacramentum Euchariſtiæ. *ibid.*
Quęnam ſit materia apta ad conficiendam Euchariſtiam. *ſect.* 3.
Quænam ſit forma conſecrationis. *ſect.* 4.
Quis ſit verus, & proprius ſenſus verborum conſecrationis. *ibid.*
Quid in hoc ſacramento per verba conſecrationis efficiatur. *ſect.* 5.
An corpus Chriſti ſit vere, & realiter præſens in Sacramento Euchariſtię. *ibid.* §. 1.
An fiat tranſubſtantiatio, ſeu converſio totius ſubſtantię panis, & vini in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti. §. 2.
An

Digitized by Google

An Chriſti corpus ſub ſpeciebus ſacramentalibus exiſtens videri poſſit ab oculo corporeo. §. 3.
Quid cenſendum ſit de operationibus miraculoſis, quæ aliquando contingunt in Sacramento Euchariſtiæ. *ibid.*
Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ. *ſect.* 6.
An hoc Sacramentum conferat aliquando primam Gratiam a peccato mortali juſtificantem. *ibid.*
Quænam ſint Gratiæ ſpeciales, quæ per hoc Sacramentum conferuntur. *ibid.*
An peccatorum venialium remiſſio, & a peccatis mortalibus præſervatio ſit hujus Sacramenti effectus. *ibid.*
An corporis reſurrectio, & vita æterna ſit hujus Sacramenti effectus. *ibid.*
An expediat frequenter hoc Sacramentum percipere. *ibid.*
Quænam diſpoſitiones requirantur ad dignam hujus Sacramenti perceptionem ex parte animæ. *ſect.* 7. §. 1.
Quænam ex parte corporis. §. 2.
Quænam ſit hujus Sacramenti percipiendi neceſſitas, & obligatio. *ſect.* 8.

De Sacrificio Miſſæ.

Miſſæ nomine ſignificatur actio illa religioſa divinitus inſtituta, per quam Chriſti Domini corpus, & ſanguis, ſub ſpeciebus panis, & vini, a Sacerdote, cum ſacris quibuſdam ritibus ab Eccleſia præſcriptis, conſecratur, & in verum, ac proprie dictum Sacrificium offertur, & ab ipſo offerente ſumitur.

Quid nomen, Miſſa, ſingificet. *Vide ſect.* 11. §. 1.
Quid ſit Sacrificium. *ibid.*
An in Miſſa verum, & proprie dictum Sacrificium offeratur. *ibid.* §. 1.
Quinam ſint hujus Sacrificii effectus. §. 2.
An Sacrificium Miſſæ ſit non modo Latreuticum, & Euchariſticum, ſed etiam Propitiatorium, & Impetratorium. *ibid.*
Qua ratione Miſſæ Sacrificium offerri poſſit etiam pro temporalibus bonis a Deo impetrandis. *ibid.*

An

An Miſſæ Sacrificium effectus ſuos infallibiliter producat. *ibid.*
An ſit æqualis efficientiæ, ſive a bono, ſive a malo miniſtro offeratur. *ibid.*
Pro quibus perſonis Sacrificium Miſſæ valide offerri poſſit. §. 4.

De Pœnitentia.

POEnitentia eſt Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, quoſdam hominis pœnitentis, & Miniſtri abſolventis actus complectens, quo ab hoc ille Deo reconciliatur, & a peccatis poſt Baptiſmum commiſſis abſolvitur.

Pœnitentiæ nomen ſumitur aliquando pro virtute morali, aliquando pro Sacramento novæ legis. Vide utriuſque illius acceptionis differentiam *cap.* 5. *ſect.* 1.
Pænitentiæ Sacramentum a Chriſto inſtitutum eſſe, probatur. *ibid. ſect.* 2.
Quæ ſit neceſſitas Sacramenti Pœnitentiæ. *ibid.*
Qua ratione peccata actualia poſt Baptiſmum commiſſa dicantur eſſe materia Sacramenti Pœnitentiæ. *ſect.* 3.
Quinam pœnitentis actus requirantur ad hoc Sacramentum. *ibid.*
Quid ſit contritio perfecta, & quo pacto ab attritione diſtinguatur. *ſect.* 8.
Utrum contritio perfecta neceſſaria ſit ad Pœnitentiæ Sacramentum fructuoſe percipiendum, an vero atttitio ad id ſufficiat. *ſect.* 9.
Qualis debeat eſſe attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ digne recipiendum ſufficiat. *ſect.* 10.
Utrum Confeſſio Sacramentalis ad peccatorum remiſſionem conſequendam ex Chriſti Domini inſtitutione neceſſaria ſit. *ſect.* 11.
Quid ſit proprie Confeſſio Sacramentalis. *ibid.*
Quænam perſonæ, & quo tempore obligentur ad Confeſſionem Sacramentalem faciendam. *ſect.* 12.
Quænam conditiones ad Confeſſionem debite faciendam requirantur. *ſect.* 13.
Quænam debeat eſſe integritas Confeſſionis. *ſect.* 14.

Quæ-

Quænam peccatorum circunſtantiæ in Confeſſione aperiri debeant. *ibid.*
Quis ſit legitimus Miniſter Sacramenti Pœnitentiæ. *ſect.* 16.
Quid de caſuum reſervatione cenſendum ſit. *ſect.* 17.
Quæ ſit obligatio ſecreti ſervandi in Confeſſione. *ſect.* 21.
In quibus caſibus confeſſio nulla ſit, & ideo iteranda. *ſect.* 22.
Quid ſit ſatisfactio Sacramentalis. *ſect.* 23.
Quibus operibus Deo ſatisfieri poſſit. *ſect.* 24.
Quæ ſit obligatio pœnitentis circa ſatisfactionem acceptandam. *ſect.* 26.

De Indulgentiis, & Purgatorio.

CUm per Indulgentias condonetur pœna peccatis quoad culpam remiſſis debita, & pro qua ſatisfactio eſſet exſolvenda, & in Purgatorio poſt vitam pœna illa luatur, pro qua ſatisfactio in hac vita non fuerit exſoluta, ideo Doctrinæ de ſatisfactione recte ſubjungitur ea, quæ eſt de Indulgentiis, & Purgatorio.

Quid per nomen Indulgentiæ intelligatur. *in appendic. poſt ſect.* 26. §. 1.
An in Eccleſia extet Theſaurus ex ſatisfactionibus Chriſti, & Sanctorum ſuperabundantibus compoſitus, unde applicandæ Fidelibus Indulgentiæ proferuntur. *ibid.*
An theſauri illius diſpenſatio Eccleſiæ a Chriſto credita ſit. *ibid.*
Quiſnam ſit Indulgentiarum effectus. *ibid.*
Quotuplices ſint Indulgentiæ. *ibid.*
Ad quem pertineat concedere Indulgentias. §. 2.
Quænam diſpoſitiones requirantur in eo, qui Indulgentiarum fructum percipere intendit. §. 3.
Quid Purgatorii nomine intelligatur. §. 4.
Undenam conſtet eſſe Purgatorium. *ibid.*
Ubinam ſit Purgatorii locus. *ibid.*
Quanto tempore illic animæ detineantur. *ibid.*
Quibus modis animæ illic exiſtentes juvari poſſint. *ibid.*

De

De extrema Unctione.

EXtrema Unctio eſt Sacramentum a Chriſto inſtitutum, in quo virtute unctionis ſuper infirmi corpus a Sacerdote factæ, adjunctis certis precibus, gratia ipſi infirmo confertur ad reſiſtendum tentationibus Dæmonis, & ad ægritudinem patienter tolerandam, imo & ad ſanitatem priſtinam, ſi ejus ſaluti conducat, recuperandam.

Quod Extrema Unctio ſit Sacramentum a Chriſto inſtitutum; *Vide cap. 6. ſect.* 1.
Quis ſit proprius hujus Sacramenti miniſter. *ibid.*
Quæ ſit materia hujus Sacramenti. *ſect.* 2.
Quæ ſit forma. *ibid.*
Quinam ſint effectus Extremæ Unctionis. *ſect.* 3.
Quis ſuſcipere poſſit hoc Sacramentum, & quæ in eo diſpoſitiones requirantur. *ſect.* 4.
Quænam ſit obligatio recipiendæ Extremæ Unctionis. *ibid.*

De Ordine.

ORdo eſt Sacramentum a Chriſto inſtitutum, quo confertur poteſtas ad exercendas miniſteriorum Eccleſiaſticorum functiones, & Gratia ad eaſdem digne, & fructuoſe obeundas.

Quod Ordo ſit Sacramentum a Chriſto inſtitutum. *Vide cap.* 7. *ſect.* 1.
De variis Ordinum gradibus. *ibid.*
De Tonſura Clericali. *ibid.*
Quis Sacramentum Ordinis conferre, quis illud ſuſcipere poſſit. *ſect.* 3.
Quænam diſpoſitiones requirantur in iis, qui ſunt promovendi ad Ordines. *ſect.* 4.
Quinam ſint effectus Sacramenti Ordinis. *ſect.* 5.
An per Sacramentum Ordinis imprimatur character. *ibid.*
Quænam ſint functiones cujuſque Ordinis propriæ. *ibid.*

De Matrimonio.

MAtrimonium eſt Sacramentum a Chriſto inſtitutum, quo vir, & mulier vinculo indiſſolubili uniuntur, & eiſdem Gratia confertur, ut ſtatus conjugalis officia debite implere, & onera convenienter ferre poſſint.

Quod Matrimonium ſit Sacramentum. *Vide cap.* 8. *ſect.* 1.
Quęnam requirantur ad hoc, ut Matrimonium valide, & licite contrahatur *ſect.* 2. *&* 3.
Quinam ſint Matrimonii effectus, & quę officia conjugum reciproca. *ſect.* 4.
Quęnam ſint Matrimonii impedimenta. *ſect.* 5.
De Sponſalibus, & eorum validitate, & diſſolutione. *ſect.* 6.

FINIS.

MAG 2005785

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google